

ऋतेत्याहुयति सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यामर्धस्तनव्रतं प्रयच्छत्यथाहत्ते
 पञ्चगृहीतमाज्यं दधि मधुमिश्रं गुमुष्टिमवकाभारमित्येत-
 त्समादासाधिव्रुत्याह्णवा पञ्चगृहीतेन स्रयमाहृषां व्याघार-
 यति नृपदे वडपुषदे वड्वनसदे वड् बर्हिषदे वट् सुवर्षिदे
 वडित्येतथैव सुषोपघातं दध्ना मधुमिश्रेण गन्धर्वाहुती- ५
 जुहोति । हेतयो नाम स्र तेषां वः पुरो गृहा इति पञ्चा-
 हासीनः पूर्वं विले जुहोति । निक्षिप्या नाम स्र तेषां वो
 दक्षिणा गृहा इत्युत्तरत आसीनो दक्षिणे विले जुहोति ।
 वक्षिणो नाम स्र तेषां वः पश्चाद्गृहा इति पुरस्तादासीनो
 उपरे विले जुहोत्यवस्थावानो नाम स्र तेषां व उत्तराद्गृहा १०
 इति दक्षिणत आसीन उत्तरे विले जुहोत्यधैतेनैव यथेत-
 नेत्य यथैव प्रथममहौषीत्तद्दे जुहोत्यधिपतयो नाम स्र क्रथा
 नाम स्रेत्यथाह प्रतिप्रस्थातरिममग्निं कूर्मपृषन्तं कुर्विति । तः
 स कूर्मपृषन्तं करोति । नाप्रोचितमधितिष्ठत्यथ गुमुष्टिमादाथ
 दध्ना मधुमिश्रेणवोचति ये देवा देवानां ये देवा देवेभ्यधि १५
 देवत्वमायञ्जिति ॥ ५० ॥

द्वाभ्यां पुरस्तात्ताभ्यां दक्षिणतस्ताभ्यां पश्चात्ताभ्यामुत्तरतो
 ऽनुपरिचारमवोचतीति । ब्राह्मणमथैवमवकाभारेण प्रतिष्ठास्र
 गोप्तारश्च समादिश्चावद्रुत्यापराधिकीभ्यां प्रवर्ग्यापचञ्चां प्रचर-
 त्यवोपतिञ्चय्य संप्रेषमाह सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाहुषाग्नीदैसा- २०

१ Thus M, Tr UH; ऋषा the other MSS.

२ अनुपरिचारमं M, but cp. TS. v. 4.5.3.

~~N7024~~ ~~122985~~

ROYAL ASIATIC SOCIETY
OF
BENGAL

N7478

DATE LABEL

P709

The Book is to be returned on
the date last stamped :

9.2.50.

14 FEB 1958

2266 SEP 1972

25629

19 AUG 1975

317189

1 JAN 1975

32456

5 MAY 1976

33388

~~22 AUG 1976~~

22 AUG 1976

34066

~~10~~ A. 1098.

THE
BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRA

BELONGING TO THE

TAITTIĪYĀ SAMHITĀ

EDITED BY

DR. W. CALAND

Extra Professor of Sanskrit at the University of Utrecht.

VOLUME II

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1907.

PREFACE.

- (c) cayanasūtra foll. 50a-72.
 (d) kāṭhakasūtra foll. 73-77.
 (e) vājapeya foll. 78-8f.
 (f) rājasūya foll. 83-9f.
 (g) iṣṭikalpa foll. 94-105.
 (h) aupānūvākya foll. 106-122.
 (i) aśvamedha foll. 123-137.
 (k) dvādaśāha foll. 137-148.
 (l) uttarā tatiḥ (first praśna) foll. 149-168.
 (m) ekāhās (sec. praśna) foll. 168-182.

The MS. breaks off after the 10th adhy. of praśna xviii.

2. B. cp. Preface to Vol. i., p. vii.

3. Be (Be 115) cp. ib. p. vii, viii.

4. U, being a nearly complete collection of the Bauddh.-sūtras, neatly written on paper in Nāgari by the same hand. From Ujjain. The avāntarādīkṣā is not found in this collection. It contains on 158 leaves (numbered continuously) the contents of Vol. i.; the pravargya comes after the agniṣṭoma; it closes with kh. 17. Then come the agnicayana, vājapeya, etc. No praśna numbers are given here and in the following parts, which are all numbered separately; its colophon runs: *śake 1762 bhādrapada kṛṣṇa 2 ravisūre taddine āhavele ity upanāmakaganēsubhāṭṭātmajarāmā-candrena likhītam*. Through the kind mediation of Professor Bhandarkar I was allowed the use of this MS.

MSS. containing single parts:—

5. H ep. Preface to Vol. i., p. viii.: cayana, vājapeya, atirātra, aptoryāma, ekādaśī, kāṭhaka, and sautrāmaṇi.

6. F cp. Preface to Vol. i., p. ix. (vājapeya).

7. D, being a collection of various parts of the sūtra found at Dhar, the loan of which was procured to me also by Professor Bhandarkar. Paper, Nāgari writing, different handwriting. It contains the iṣṭikalpa in a rather good tradition, although badly written; the dvādaśāhapraśna, atirātra, uttarā tatiḥ, very badly written and in the same hopelessly corrupt tradition as the other MSS.

8. Tr, being a copy in Grantha writing on paper from an original in Trichinopoly, pretending to be a complete śrautasūtra (!). It contains: the whole of the text already published in Vol. i.; the pravargya, together with its prāyaścitta and the avāntarādīkṣā, precedes the agniṣṭoma. After the agniṣṭoma come: 1. cayana (foll. 225-276); 2. sautrāmaṇi (foll. 277-282); 3. vājapeya (foll. 282-297); 4. atirātra (foll. 297-305); 5. aptoryāma (foll. 305-306); 6. the three prāyaścitta praśnas (foll. 306-343). The numbering of this copy is utterly worthless.

9. MS, being the sūtra passages of the cayana as found in the mahāgnisarvasva, in Grantha writing on palmleaves, belonging to the Indir Office (cp. Burnell, a catalogue of Sanskrit MSS., Part i., p. 27); MSc., the reading presented by the Mahāgnisarvasva commentary itself.

10. Bu, the text of the cayana as given in an appendix after the above mentioned MS. (Burnell 55), comprising the text up to kh. 24, breaking off after the words *nihanty āvṛhyāsmānam upa*.

11. Be 11, cp. Preface to Vol. i., p. x., No. 9: dvādaśāha (without gavām ayana), rājasūya, vājapeya.

12. T, cp. Preface to Vol. i., p. x., No. 12: rājasūya only. Of the rājasūya MSS. B Be and U agree mostly; on the other hand Be 11 and T go together. M is independent.

13. Be 8, cp. Preface to Vol. i., p. x., No. 10 (here cited as B 4) contains the iṣṭikalpa.

14. Be, a copy of the aupānuvākya praśna from Benares (Nāgarī, paper) on 14 foll., well-written but containing on the whole the same tradition as B and Be (115).

15. Be, a copy of the kāthakasūtra from Benares (see sūcīpatra, p. 72, No. 10), paper, Nāgarī, 7 leaves.

16. Be (12), a copy of the atirātra from Benares (see sūcīpatra, p. 72, No. 12), paper, Nāgarī, 3 leaves.

17. G, an original MS. of the aupānuvākya from Gwalior on paper in Nāgarī, procured on loan by Professor Bhandarkar.

18. T, a copy of the sautrāmaṇi in the collection of Sanskrit MSS. preserved at Tübingen (M.a. i., 317) Nāgarī, paper.

19. MS and MSc, text and commentary of the ekādaśinisūtra contained in the MS. of the Mahāgnisarvasva, cp. supra No. 9.

Other sources, which were of more or less help, are the Vivaraṇa of Bhavasvāmin up to the aupānuvākya, the Vivaraṇa of the atirātra, the aptoryāma and the sautrāmaṇi, and lastly the Prayogasāra of Keśavasvāmin on the contents of which cp. my paper on the Baudh.-sūtra, p. 15.

My thanks are due, for procuring me the use of some of these MSS. and for taking pains in having copied others for me, to Dr. Thomas, Librarian-in-Chief of the India Office, to Professor Hultsch, to Professor Bhandarkar at Bombay, to Mr. A. Venis at Benares, and to the British Government, which enabled me to collate some of the originals of the above mentioned manuscripts

W. CALAND.

Utrecht, May 1906.

INDEX.

Āgnicayanam Prāsna X.	
Vājapeyaḥ XI.	
Rājastyaḥ XII.	
Ākalpaḥ XIII.	
Āupānuvākyam XIV.	
Āsvamedhaḥ XV.	
Dvādaśāhaḥ XVI. 1-12 (adhy. 1-3).	
Gavām ayanam 13-23 (" 4-6).	
Ahināḥ 24-fin.	
dvirātraḥ, trirātraḥ 24-27 (" 7).	
catvārātraḥ 28	
pañcārātraḥ* sāsrasvatam aya-	} (" 8).	
nam 29
mūnyayanam 30	
saptarātraḥ-dāsarātraḥ 31	
ekādaśarātraḥ-trayodaśarā-	} (" 9).	
traḥ 32
caturdaśarātraḥ-viṃsatirātraḥ	... 33 (" 10).	
caturviṃsatirātraḥ-catustrip-		
śadrātraḥ 34-35 (" 11).	
ṣaṭtriṃśadrātraḥ-sahasrarā-		
traḥ 36 (" 12).	
Uttarā tatih	Prāśnas XVII and XVIII.	
atirātraḥ	Prāsna XVII. 1-10 (adhy. 1).	
ekādaśini 11-16 (" 2-3).	
punaścitiḥ 17 (" 4).	
sarpasattram 18 (" 5).	
viśvasṛjāṃ sattram 19 (" 6).	
kuṇḍapāyinām ayanam 20, 21 (" 7).	
utsargiṇām ayanam 22 (" 8).	
tapeścītām ayanam 23	
aharahaścayanam 24	
upariṣṭānmāsām 25	
puraṣṭānmāsām 26	
brahmaṇo 'yanam 27	
kāmyās citayaḥ 28-30 (" 10).	
sautrāmaṇi 31-38 (" 11).	
amāvartanam 39-44 (" 12, 13).	
naṣṭyayanāni 45-46 (" 14).	
ksyā darsapūrnamāsāḥ 47-54 (" 15).	
cāturmāsyaḥ somāḥ 55-58 (" 16).	
ijyotrayanam 59-60 (" 17).	
mahāyajñāḥ 61-62 (" 18).	
Ekāhāḥ XVIII.	
brhaspatisavaḥ 1-2	
sthapatisavaḥ 3	
sūtasavaḥ 4	

• somasavaḥ	Praśna XVI	5	
pr̥thivasavaḥ	" "	6	} (adhy. 2).
gosavaḥ	" "	7	
odanasavaḥ	" "	8-10	(" 3).
pañcaśāradyaḥ	" "	11	
agniṣṭut	" "	12-13	
• indrastut	" "	14	} (" 4).
aptomyāmaḥ	" "	15	
mṛtyusavaḥ	" "	16-19	(" 5).
atikri	" "	20-23	(" 6).
vr̥tyastomāḥ	" "	24-26	} (" 7).
bhāllavistomāḥ	" "	27	
upahavyaḥ	" "	28	
tivrasomāḥ }	" "	29-30	} (" 8).
vighanaḥ }	" "		
ndbhīd, valabhīd	" "	31	
r̥tāpeyaḥ, diśāṃ catuṣṭomāḥ, chaudasām ekatrikaḥ, sto- mānām ekatrikaḥ, indrā- gnyo stomach	" "	32-35	(" 9).
śyenaḥ, iṣub, indravajraḥ	" "	36	} (" 10).
duraśaḥ, durpāśaḥ, apacitiḥ, tviṣiḥ	" "	37-39	
r̥abhāḥ, vaniṣṭhusavaḥ, kā- nāndhaḥājñāḥ	" "		
manujāññāḥ, vāca stomach	" "	42	} (" 11).
yamaṣṭomāḥ	" "	43	
śadopaśadau			
paurūravasaṃ, prājāpatyaṃ, naidhruvasya kaśyāpasya	" "	44	(" 12).
punastomau	" "	45-47	(" 13).
praṇodaḥ, vibādhāḥ, pratino- daḥ, agner ativyādhāḥ, in- dravajraḥ, śunaskarṇeyaj- ññāḥ, rāsīmarāyau, āñjanā- bhyañjanau, viśūcināśālah, sarvatomukhaḥ, sahasraśālah	" "	48-49	(" 14).
yamaḥ stomach, agnyādityayo stomah (?)	" "	50	(" 15).
peyāni, diśāṃ stomach, ṛtūṇaṃ st., ṛiṇāṃ st., devatānām st., darsāpūrṇamāsayor aya- nam	" "	51-53	(" 16).
Kāṭhakam	XIX.		
sāvitraḥ	" "	1-5	(adhy. 1-3).
nāciketāḥ	" "	6	(" 4).
brahmācit	" "	7	(" 5).
saṃastāḥ	" "	8	(" 6).
vaiśvasṛjaḥ	" "	9	(" 7).
ārṇaketakaḥ	" "	10	(" 8).

उखाः संभरित्युपकृष्यते ऽथ च गर्दभं च तद्योरिव रश्मने
 मौञ्ज्यौ वा कुशमय्यौ वाग्निं च ब्राह्मण्यसंपन्नां मृदं च भावितानि
 करणीयां वल्मीकवपां कृष्णाजिनं च पुष्करपर्णं च थोक्लमुद-
 कुम्भः हिरण्यमर्मकपालानि शर्करा अवाञ्जनपिष्टा अज-
 लोमानि कृष्णाजिनलोमानि वैश्व्यं सप्तदशः सूनामधि-
 करणीसुखाकृतं कुशलमित्यथामावाख्येन वा हविषेद्वा नचचे
 वैश्व्यं ग्राह्याः ग्रम्यान्वासे गर्तं खानयति । तद्भावितां मृद-
 मवलेपयति । समां विलेन करोति । तदुपसादयति कृष्णाजिनं
 च पुष्करपर्णं च थोक्लमुदकुम्भः हिरण्यमित्यथ विधुवति ।
 १० स्फेनोद्भृत्यावोच्छ्र वल्मीकवपां निदधाति । तां दक्षिणतो वैश्वो
 गोपायन्नास्ते । ऽथोत्तरः ग्राह्याखण्डमयेण स्फेनोद्भृत्यावोच्छ्र
 सिकता निवपति । तं परिमण्डलं खरं करोत्यथैनः सिक-
 ताभिराभ्याग्निं करोति । तं कुशतक्षकैर्दूर्वाग्रन्थिभिरिति
 संप्रच्छाद्याथैनं परिश्रयन्ति । तस्योदीचीं द्वारं कुर्वन्ति । तदुप-
 ११ शीदयत्यर्मकपालानि शर्करा अवाञ्जनपिष्टा अजलोमानि
 कृष्णाजिनलोमानि सूनामधिकरणीसुखाकृतं कुशलमित्यथेता-
 वशगर्दभवेण ग्राह्यां पल्पूक्षितौ तिष्ठतो ऽन्तर्वेद्यग्निं निद-
 धात्युत्तरे वेद्यन्ते रश्मने । परिस्त्रणन्ति । दक्षिणत उप-
 विश्रतो ब्रह्मा च यजमानश्चाथ गार्हपत्य आर्च्यं विला-
 १२ धेत्पूय सुचि चतुर्दशैतं गृहीत्वाहवनीये सावित्राणि जुहो-
 त्यन्वारभ्ये यजमाने ॥ १ ॥

• बुञ्जानः प्रथमं मन दत्तं षड्बुचो ऽनन्तर्हिता देव सवितरि-

तृगेधेभं नो देव संवितरिति यजुःसुवृषा वा यजुः वा वस्व-
 त्याङ्गतिं नवमीः ऊत्तोपतिष्ठत च्चा सोमः समर्धयेत्यथा-
 • धिमादत्ते देवस्वत्वा संवितुः प्रसव इति चतुर्भिः पर्यायैस्ती-
 मयेणाहवनीयं पर्यायैश्च दक्षिणत आसीनाय ब्रह्मणे प्रयच्छ-
 त्यं य रत्नानामादत्त इमामगृभ्णश्चग्रनामृतस्येति । तयाश्चमभि- ५
 दधाति प्रतूर्तं वाजिन्नाद्रवेत्येवमेव द्वितीयाः रत्नानामादत्ते ।
 तथा गर्दभमभिदधाति युञ्जायाः रासभं युवं योगेद्येने त्व-
 स्तरमिति द्वाभ्यामंशं पूर्वं नयन्ति । तमनुमन्त्रयते प्रतूर्वञ्जे-
 ह्यवक्रामञ्जस्रीरित्यंश्वञ्चं गर्दभं पूष्या सयुजा सह पृथिव्याः
 सधस्यादग्निं पुरीत्यमङ्गिरस्वदच्छेहीति । प्रदक्षिणी वेशं कुर्वते । १०
 वैश्वः पृच्छति पुरुषाः किमच्छेधेत्यग्निं पुरीत्यमङ्गिरस्वदच्छेम
 इतीतरे प्रत्याङ्करथ वस्त्रीकवपामुपतिष्ठते ऽग्निं पुरीत्यम-
 ङ्गिरस्वङ्गिरस्याम इत्यथोपातियन्वग्निरुषसामथमख्यदन्वहानि
 प्रथमो जातवेदाः । अरु सूर्यस्य पुरुषा च रश्मीननु द्यावा-
 पृथिवी आततानेत्यथैतेनाशेन प्राचा मृदमाक्रमयत्यागत्यं १५
 वाज्यध्वन आक्रम्य वाजिगृथिवीमिति द्वाभ्यामंशस्य पृष्ठं मर्द्ध-
 ज्यते द्यौसौ पृष्ठं पृथिवी सधस्यमात्मान्तरिचं ससुद्रस्ते योनिः ।
 विख्याय चक्षुषा तमभितिष्ठ पृतन्यत इत्यथ यं यजमानो
 देष्टि तमशंसाधस्यदं ध्यायत्यथैनं प्राञ्जसुत्कमयत्युत्कामोदक्र-
 मीदिति द्वाभ्यामंशैतं पदाग्रयमङ्गिरस्पृच्छति ॥ २ ॥ १५

आपो देवीरुपसृज मधुमतीरथस्त्राय प्रजार्थः । तासां
 स्त्राग्रादुञ्जिह्वतामोषधयः सुपिप्पला इत्यथ सुषि चतुर्गृहीतं

- १० मृहीला दक्षिणे ऽवान्तरग्रणे हिरण्यं निधाय संपरिस्तीर्याभि-
 जुशोति जिघर्ष्यग्निं मनसा घृतेनेत्यपरं चतुर्दशैतं मृहीलोक्षत्रे
 ऽवान्तरग्रणे हिरण्यं निधाय संपरिस्तीर्यैवाभिजुहोत्या त्वा
 जिघर्षिं वचसा घृतेनेत्यपोद्धृत्य हिरण्यमग्निमादाच्च पदं परि-
 स्त्रिच्छति परि वाजपतिः कविः परि लांगे पुरं वयं त्वमग्ने
 शुभिरिति तिसृभिः खनति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
 ऽग्नेतिश्रुत्वां लांगे सुप्रतीकमिति दाभ्यामथोत्तरतः पार्श्वतः
 संभाराणां प्रचीनायाणि दृणानि सः स्तीर्य तेषूपरि कृष्णाजिनं
 प्राचीनधीवसुत्तरलोमोपसृणात्यथापां षष्ठमधीति पुष्करपर्ण-
 १० माहरति तदुपरिष्टात्कृष्णाजिने निधायार्थेन संमृशति शर्म
 च स्यः संवसायामिति दाभ्यामपोद्धृत्य पुष्करपर्णमष्टाभि-
 र्वदं हरति ॥ ३ ॥

- पुरीथो ऽसि विश्वभरा इति तासां चतस्रो गायत्र्यसु-
 तस्तस्त्रिष्टुभः स पिण्डं पिण्डं वैवर्षां हरत्यपि वाष्टाभिरकेमेव
 १५ पिण्डं हरत्यथैतमवटं विश्वलोपेन पूरयित्वाद्भिस्त्रयसृजति सं
 ते वायुर्मातरिश्वा दधात्तानाथै इदं यदि लिष्टम् । देवानां
 यस्वरति प्राणेषु तस्मै च देवि वषण्डसु तुभ्यमित्यथोपरिष्टा-
 त्पुष्करपर्णं मृदि निधाय समुच्चित्य कृष्णाजिनस्थान्तां व्योक्ते-
 षोपनश्चति सृजातो ज्योतिषा सह शर्म वैरूयमासदः
 १० स्रुतः । वासो अग्ने विश्वरूपं संव्ययस्य विभावसो इत्यथैन-

मादायोपोनिष्ठत्युदु^१ तिष्ठ स्वध्वरोर्ध्वं जं पु ण जतय इति
 द्वाभ्यामथैनमाश्नरति स जातो गर्भो अचि रोदस्योरग्ने चाह-
 विंशत ओषधीषु । चिचः शिशुः परि तमाश्नक्तः प्र माहृभ्यो
 अधि कन्तिकदङ्गा इत्यथैनं गर्दभ आसादयति स्थिरो भव
 बौद्धङ्ग आशुर्भव वाज्यर्वन् । पृथुर्भव सुषदस्त्वमग्नेः पुरीषवाहन
 इत्यथैनमुपतिष्ठते शिवो भव प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमङ्गिरः ।
 मा द्यावापृथिवी अभिशूशुचो मान्तरिचं मा वनस्ततीः नित्यं
 पूर्वं नयन्ति^१ तमनुमन्त्रयते प्रेतु वाजी कनिकददित्यंश्वं
 गर्दभं मानदङ्गासभः पला । भरश्मिं पुरीथं मा पाद्यायुषः
 पुरा ॥ रासभो वां कनिकददित्युक्तो वृषणा रथे । स वामग्निं १०
 पुरीथ्यमाशुर्दूतो वह्नादितः ॥ वृषाग्निं वृषणं भरश्मपां गर्भश्
 ससुद्रियम् । अग्न आयाहि वीतय इत्यथेने समीचत चतश्
 सत्यमृतश् सत्यमिति^१ प्रदक्षिणी वैश्वं कुर्वते^१ वैश्वः पृच्छति
 पृच्छाः किं भरथेत्यग्निं पुरीथ्यमङ्गिरस्वङ्गराम इतीतरे प्रत्या-
 ङ्गथेनं खर उपावहरन्थोषधयः^१ प्रतिगृहीताग्निनेतमोषधयः १५
 प्रतिमोदध्वनेनमिति^१ द्वाभ्यामङ्गिरभ्युच्छ्याश्चगर्दभावुत्सृजन्थपो
 रग्ने अथवहरन्थपि वाङ्गिरभ्युच्छ्य भुञ्जते^१ ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥
 अथैनं विश्वश्चयति वि पाजसा पृथुना शोशुचान इत्य-

१ Thus M Tr U ; अप om. HB Ms. ०पेतिष्ठ० Be.

१ उपावहरन्थ० B Be.

१. येनमङ्गिरप्रसृजत्यापो^१ सिं हा मधोमुव इति तिसृभि-
 रनुच्छन्दसमथेनमर्मकपाक्षैः शर्कराभिरवाञ्जनपिष्टाभिरजलोक्षैः
 कृष्णाजिनलोभैरिति सप्रसृजति मित्रः सप्रसृज्य पृथिवीमथ-
 ष्णाय तां सप्रसृजामीति दाभ्यामथेन^२ संभरति रुद्राः संभृत्य
 पृथिवीमिति^३ पिण्डं करोति भिखस्य शिरो ऽसीति^४ यज्ञस्य
 पदे स इत्यङ्गुष्ठाभ्यामुपनिगृह्णात्यथ द्वतीयं रुद्रो ऽपच्छिद्य
 बीन्मिण्डान्करोति^५ तेषामेकमुखाकृते प्रयच्छति सप्रसृजं
 वसुभी रुद्रैरित्यनुमन्त्रयते वसवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण रुद्रसे-
 त्यतिगृह्णाथै रुद्रो ऽर्धं प्रयच्छति सिनीवाली सुकपर्देत्यनु-
 मन्त्रयते रुद्रास्त्वा कृण्वन्तु त्रैष्टुभेन रुद्रसेति^६ सर्वामन्ततो
 रुद्रं प्रयच्छत्युषां करोतु ग्रन्थेत्यनुमन्त्रयत आदित्यास्त्वा
 कृण्वन्तु जागतेन रुद्रसा विश्वे ता देवा वैश्वानराः कृण्वन्त्वा-
 नुष्टुभेन रुद्रसेत्यथ वै भवति प्रान्याभिर्यच्छत्यन्वैर्मन्त्रयते
 मिथुनत्वाथ^७ श्रुद्धिं करोतीति^८ स ऽग्देव चिर्हरति चिरनु-
 खिन्वति तेन श्रुद्धिस्तं प्रादेश्माचौमूर्ध्वांमपरिमितां तिरस्त्रीं
 करोत्यथास्यै अङ्गुले वा चतुरङ्गुले वा राक्षां पर्यस्यत्यदित्यौ
 राक्षासीत्यथास्या अनुदिशमंष्टावश्रौरक्षयति^९ राक्षासन्धिषु
 चाश्रिसन्धिषु चाष्टौ स्तान्करोति^{१०} नवाश्रिमभिचरतः कुर्या-
 दिति ब्राह्मणमंस्तीनां नवमीं करोत्यथास्यै विश्वं गृह्णात्यदितिसे
 विश्वं गृह्णातु पाङ्गेन रुद्रसेत्यथैनां खरे निदधाति कृत्वाथ

१ Thus M Be Tr HU (pr.m.), Bhav.; उपावसृजत्य० BU (sec. m.) Ms.

सा महीसुखामित्यान्नादनुवाकस्यैवमेव द्वितीयां करोत्येवं
द्वितीयां तृष्णीं पञ्च चर्षभाः^१स्तिक्ष्णस्य^१ मण्डलेष्टकाः^१ ॥ ५ ॥

अथ या मृदतिशिथ्यते तथा प्रवाते प्रतिस्तेपमुपवातयति^१
तासूपवातसूपकल्पयत एकविंशतिं वृष्णो अश्वस्य ऋत्वि-
षडानश्रिमग्निं पचनमित्यथाश्वशकमादीय सुख्यामुखां धूपयति^१
वधवस्त्रा धूपयन्तु गायत्रेण हन्वेति प्रतिपद्य वरणस्त्रा
धूपयन्तिस्त्रातोऽन्तरतस्य बाह्यतस्य^१ सुधूपितां हला त्रिदधा-
त्येवमेव द्वितीयां धूपयत्येवं द्वितीयां तृष्णीं पञ्च चर्षभाः-
स्तिक्ष्णस्य मण्डलेष्टका^१ अथोत्तरेण शालामुहविलमिवावटं
खानयत्यदितिस्त्रा देवी विश्वदेव्यावती पृथिव्याः सधस्ये ऽङ्गि- १०
रस्त्राहन्ववटेति^१ तं पचनेनावस्तीर्य तस्मिन्सुख्यामुखां प्रवृणक्ति
देवानां ता पत्नीर्देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्ये ऽङ्गि-
रस्त्राहधत्स्त्रा इत्येवमेव द्वितीयां प्रवृणक्त्येवं द्वितीयां तृष्णीं पञ्च
चर्षभाः^१स्तिक्ष्णस्य मण्डलेष्टकास्ताः प्राचीर्वादीचीर्वायातयत्यथेनाः
पचनेनोपरिष्टात्संप्रच्छाद्य मृदाबलिभ्यति^१ चतुरङ्गुलमनुदिश- १५
मादीपनायातिश्रिमन्मथोपोषति^१ ॥ ६ ॥

धिषणास्वेति पुरस्ताद् ग्रास्वेति दक्षिणतो वरूचयस्वेति ।

१ Here and infra some of the MSS. present the fem.: •चर्षभास्ति•
(or च चर्षभास्ति•); again some of the MSS. om. the first च ।

१ Thus (cp. Vol. I. 269, 8) MUH Be; चभिलिंपति B Bu Tr
Ms Kes.

१. Before चतुरं Be B Bu Tr U (sec. m.) Ms ins. तात् ।

पश्चात्पुनर्यज्ञेत्युत्तरतो^१ ऽथैनाः परिददाति मिचेतामुखां पचैषा
 • मा भेषीतां ते परिददात्यभित्या इति^१ ता अङ्गा वा राश्या
 वा पचन्ते^१ यदि प्रातरुपोषति सायमुपैति यदि सायं प्रात-
 स्तासु पक्वासूपकल्पयते गोपयम्हागापचो धृष्टिमन्मसंदावः
 ५ सतः संदंशं खारीः अिक्चं ह्येषाजिनमित्येतत्समादायाभ्ये-
 त्यभीमां महिना दिवं मिचो बभूव सप्रथाः । उत अत्रसां
 प्रथिवीम् ॥ मिचस्य वर्षणीधृतः अत्रो देवस्य सानसिम् । द्युक्तं
 विचअवसाममित्यथ धृष्टिमादाय मुख्याया उखाया अङ्गारानु-
 हपति देवस्त्वा सवितोदपत् सुपाणिः सङ्कुरिः । सुवाङ्कुरत
 १० ग्रन्थेत्येनामुच्छ्रयत्युत्तिष्ठ इहती भवोर्ध्वा तिष्ठ भ्रुवा त्वमि-
 त्थेनामाश्रये प्रतिष्ठापयत्यपद्यमाना प्रथिव्याग्रा दिग् अपृषे-
 त्येनाः संदंशेन परिगृह्य सते ऽवधाय हागापयसा-
 ष्कणति ॥ ७ ॥

वसवस्त्वाः ष्कृदन्तु गायत्रेण ऋदसेति प्रतिपद्य विश्वे त्वा
 १५ देवा वैश्वानरा आः ष्कृदन्त्वानुभुवेन ऋदसेत्यातो ऽन्तरतस्य
 वाङ्गतस्य^१ स्वाः ष्कृणं हला गोपयसाभिविध्यदद्यत्वेवमेव द्विती-
 यामाः ष्कृणत्येवं द्वितीयां तृतीयां पञ्च वर्षभाः ष्कृणत्यस्य मण्डले-
 ष्टका^१ अथ यदि विधुर्वा प्रदरो वा जायते ऽग्निपूर्णाणि
 २० हागापयसि संप्रकीर्य तैः प्रत्युच्छ्रोत्सुक्तेनाभितपति^१ सः देव
 रोहति^१ यद्यु वै सर्वं एव भिद्यत^१ एतान्वेव^१ कौपलान्य-

१ भिद्येत नान्वेव Be; भिद्येतैतान्वेव U Tr (but cp. Vol. I. 270, 14).*

वाचनं पिद्वा येषां मृत्पायस्त्रिंशत्तायु परिश्रिते तथा सङ्ख्य
 कृत्वा पक्वाञ्छुच निदधाति^१ ताषां यदा श्वसथ उपर-
 मत्यथैनाः खार्थाः समवधाय कृष्णाजिनेनोपरिष्टात्संभ्रंशा-
 द्योत्तरे श्वसत्पाखण्डे शिष्य आसजति^१ ता आ काशा-
 त्परिश्रेते ॥ ८ ॥ द्वितीयः ॥

अथैतस्मिन्नेव पूर्वपक्षे वाच्येन पशुना यजते^१ तस्य तदुप-
 कृतं भवति यत्पशुना यच्छ्रमाणस्य संयामे हतयोरसस्य च वैश्वस्य
 च शिरसौ^१ दौत्यन्त षडभं पचन्ते^१ वृषिणं च वसं चाहर-
 न्येतत्सर्पशिरौ^१ ऽथास्यैषा पूर्वद्युरेव पाशुषन्धिकी वेदिर्विभिता
 भवति^१ तां परिस्तीर्य स्तम्भयजुर्हरतीदमेव प्रसिद्धं पौरो-
 ऽग्निकं चिर्थजुषा त्वष्णीं चतुर्थं^१ पूर्वं परिपाहं परिगृह्णाति^१
 करणं जपत्युद्धन्युद्धतादाग्नीभस्तिर्हरति^१ यदाग्नीभस्तिर्हरत्यथ
 चालासंस्थावृता चालासं परिलिखत्युत्तरवेदेरावृतात्तरवेदिं
 त्रिवपत्युत्तरनाभिसुत्सास्यग्रेरावृताग्निं प्रणयत्यग्निवत्युत्तरं परि-
 पाहं परिगृह्ण चोयुपिला तिर्यञ्च^१ स्फय^१ स्तन्धा संप्रैषमाह^१ १५^१
 प्रोक्षणीरासादयेभाषर्हिंसपसादथ सुव^१ स्वधिति^१ सुवस्य
 संवृद्धिं त्वष्णीं वृषदाव्यपहृणीं पंक्तीं संनञ्जान्येन च दध्ना
 सोदिहं प्रतिप्रस्थातः पशुग्नीर्षाणि विद्धीत्युद्धर्युरेव प्रसिद्धं
 पाशुषन्धिकं कर्म चेश्चत्य प्रतिप्रस्थाता चापत्येकविंशतिं

१ Some of the MSS. ins. च after सुवं and after स्वधितिं, some only
 after सुवं; M om. स्वधितिं and has सुवं सुवस्य; cp. Vol I. 112, 7.

मावाःपर्णशाखां मृत्पिण्डमुदपात्रमुत्कुषीष्ट^१ सप्तधा विद्वन्नां
 वल्लीकवपाः संदंशमित्येतत्समादाद्य पशुश्रीषांश्चैति ।
 दक्षिणत एतत्पुरुषश्चिर उपश्रते ऽयेषेतराश्चैव प्राचीनावीतं •
 क्त्वा सप्तभिर्माषैः पुरुषश्चिरः परिकीर्य चिरपसलैः*पर्णशाखया
 परिकर्षति ॥ ६ ॥

अहरहर्नथमानो गामशं पुरुषं जगत् । वैवस्वतो न दृष्यति
 पञ्चभिर्मानवैर्यम इत्यपरैः सप्तभिः परिकीर्यैव परिकर्षति
 वैवस्वते विविच्यन्ते यमे राजनि ते जनाः । ये चेह सत्ये-
 नेच्छन्ते थ उ चानृतवादिन इत्यपरैः सप्तभिः परिकीर्यैव
 १० परिकर्षति ते राजन्निह विविच्यन्ते ऽथा यन्ति त्वासुप ।
 देवाश्च ये नमस्यन्ति ब्राह्मणाश्चापचित्यतीत्यथादत्ते दक्षि-
 षेण वल्लीकवपाः सद्येन संदंशेन पुरुषश्चिरः । प्राणैः प्राणा-
 षंनिधायाश्रये वल्लीकवपां निदधात्यथेतत्पुरुषश्चिरो ऽभ्युच्छो-
 त्कुष्यं प्रचास्य मृदाभिलिम्बत्यनभिलिम्बग्राणानथेतराणि चये-

^१ Thus (उत्कुषीष्ट or •नी) Tr Be H Bu U Bhav. (MS. Burnell),
 Ms and Mac (both the Burnell MS. and the MS. of Tübingen);
 उत्कुषीं Bhav. (Cidambāra MS.); उत्कुषिं B; M उत्कुषीं or उदकुषीं ।
 According to the Bhāṣya it is: सुसंबदा हरेरवका; Mac.: उवका हरेः
 समावदा दौषाकारोत्कुषी भवेदिति गोपादाः ।

^१ Thus U (pr. m.) Bhav.; भ्युच्छोत्कुष Tr; भ्युत्कुष Be U (sec. m);
 भ्युत्कुष B Ms; भ्युत्कु only M; Bu is corr. and in H this whole
 chapter is missing.

येव निस्त्रिष्टयभ्युक्त्यैव^१ प्रचास्य मृदाभिलिम्पयनभिलिम्पनः
 प्राणानधेनान्यङ्गिः प्रोक्षणतो^२ निदधाति^३ तान्या कासा-
 त्परिग्रे^४ ॥ १० ॥

अथ पशोः सामिधेनीकल्पः^१ प्र वो वाजा अभिद्यव इत्ये-
 कादग्र^२ समास्त्राग्रं ऋतवो वर्धयन्त्विति दग्र^३ तासां ज्योति-
 षतीमपोद्गत्य नव धाय्यालोके दधात्यथ पृथुपाजवत्यौ धाये
 दधात्यथ युष्ठा हि देवहृतमानित्येतां दधाति^४ ताः परा-
 क्षैरनूच्यमानास्तुर्वि^५ग्रतिः संपद्यन्ते^६ ज्योतिषतीं लेवोत्तमा-
 मन्वाहाय हिरण्यगर्भः समवर्तताद्य इत्याघारमाघारयथाघात
 आप्रीणानेव मीमा^७र्षोर्धा अस्य समिधो भवन्तीति द्वादग्र^८ १०
 तासां तानूनपातीमपोद्गत्य नाराग्र^९र्षीं वसिष्ठानां^{१०} दधात्यपो-

१ Thus only BU (sec. m.); Ms again अभ्युक्त्यैव; thus also Bu with var. r: अभ्युक्त्यैव; अभ्युक्त्यैव M Tr.; Bhav.: चवेव संधापयति तापयिन्ना प्रचास्य मृदाभिलिम्पयति; as Bhav. has explained उक्त्य, supra p. 9, l. 14, by प्रचास्य रोमाणि ईगधा perhaps here simply उक्त्यैव without अस्मि is to be read.*

२ Thus M only in accordance with Bhav. (अङ्गिः प्रोक्षतः पशोः प्रोक्षणेन सच यथा प्रोक्षते तथा निदधाति); प्रोक्षन्त्विति Ms. and Msc. (but the commentary runs: अङ्गिः प्रोक्षयाद्य दक्षिणतो निदधाति। परप्रोक्षणेन यथा प्रोक्षिताने भवन्ति तथा दक्षिणतः पशोर्निदधातीति यावत्); प्रोक्षन्त्विति U; प्रोक्ष्य दक्षिणतो Bu Tr B Be; H om. the whole chapter.

३ The last sentence is omitted by M Tr U; is it commented upon by Bhav. and Ms.

४ वासिष्ठानां some of the MSS.

द्वृत्य नाराश्रुषीं तानूनपातीमन्वेषां गोचाणामथ पीवो ऽञ्जाः
 राधे ऽनु यमिति वपाधे चः प्राणतो य आत्मदा इति पशु-
 पुरोडाशस्य प्र वायुमच्छा नो नियुङ्गिरिति हविषः^१ इति^२ ।
 नु यदि मिश्रो भवति^३ ! यद्यु वै सर्ववायव्य^४ एव भवति
 पीवो ऽञ्जाः राधे ऽनु यमित्येतासां द्वे वपाधे द्वे पशुपुरो-
 डाशस्य द्वे हविषो^५ ऽथ यदि सर्वप्राजापत्य^६ एव भवति
 यः प्राणतो य आत्मदा इत्येतासां द्वे वपाधे द्वे पशुपुरो-
 डाशस्य^७ द्वे हविषः^८ ! सर्वसंख्यां पशोः कुर्वन्त्येतेानि पशु-
 ग्रीषांश्चभिपर्यग्निकृतान्युत्तरे शालाखण्ड शिक्खेष्वासजत्येते-
 १० त्सर्पग्निर सन्धया विपथ्य शिक्खपाशे प्रपथ्नाति^९ ! तान्या
 कालात्परिगरे^{१०} ॥ ११ ॥ तृतीयः ॥

अथापरपक्षः प्रतिधीयते^१ स उपकल्पयत इष्टकाद्याग्नि-
 दक्षिणास्य^२ यदि रात्रिभृतं चेष्यमाणो भवति^३ यद्यु वै संव-
 त्सरभृतं दीर्घो ऽध्वाजिरिति नाङ्घ्रियेत^४ ! स उपकल्पयत
 १५ औदुम्बरीसुखासन्दीं तस्याः प्रादेशमात्राः पादा भवन्धरद्वि-
 मात्राणि ग्रीषांश्चानूच्यानि सा मौञ्जीभी रञ्जुभिर्व्यूता भव-

१ om. B Be U Ms.

२ Thus M, all the other MSS. सर्वो वा०, but cp. xvi. 11 and 19.

३ Thus again only M; सर्वः प्रा० the other MSS.

४ पशु० fails in some of the MSS.

५ All the MSS. exc. B and Ms insert चथ before यदि; but the clause यदि रात्रिभृतं चेष्यमाणो भवति seems to be the protasis of the foregoing स उपकल्पयत इष्ट०; Msc. : •ग्निदक्षिणास्योपकल्पयत इति पूर्वेषामन्यः ।

त्येकसराभिः फलकाभिस्तीर्णा मृदावस्त्रिणा^१ षडुद्यामं द्वादशो-
 द्यामं वा मौञ्जः शिखं सुञ्जकुक्षायं कुमुकमाव्यसंयुतं वैक-
 र्कतीं च शमीमयीं च समिधौ सप्तौदुम्बरीः समिधस्त्रिणो
 नानादृष्ट्याः एकविंशतिनिर्वाधः इक्षं^१ प्रज्ञाता आग्निष्टो-
 मिकाः संभारा^१ जुष्टे देवधने शाखा कारिता भवत्येनं ५
 तीर्थादानीय पन्नयित्वा चिह्नविषमग्निदीक्षणीयामिष्टिं^१ निर्वप-
 त्याग्नावेष्यवनेकादशकपालमदित्यै घृते चर्हं वैश्वानरं द्वादश-
 कपालमिति^१ तस्यै तावन्धुत्सीदन्ति यावन्ति दीक्षणीयाया^१
 अथाध्वर्युः प्रदक्षिणमादृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संघाव्य प्राञ्जेत्य
 भ्रुवामाष्याव्याव्यस्याख्यां प्रत्यवनीयाव्यस्याख्याः सुवेणोपघात- १०
 मग्निदीक्षाज्जतीर्जुहोति ॥ १२ ॥

आकूतिमग्निं प्रयुजः स्वाहा मनो मेधामग्निं प्रयुजः
 स्वाहा चित्तं विज्ञातमग्निं प्रयुजः स्वाहा वाचो विधृतिमग्निं
 प्रयुजः स्वाहा प्रजापतये मनवे स्वाहाग्नये वैश्वानराय स्वाहे-
 त्यथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाव्यस्य पूर्णाः सुचमौद्गहणं १५
 जुहोति विश्वे देवस्य नेतुर्भर्ता वृणीत सख्यं विश्वे राय इषु-
 थसि शुक्लं वृणीत पुथ्यसे स्वाहेत्येतेतत्पूर्णापाचमन्तर्वदि निजय-
 त्यायागेणाहवनीयं पर्याहृत्य यजमानाय प्रयच्छत्यथ सुख्या-

१ Thus MH Bhav.; अदाभिस्त्रि. B Be U Ms. Msc.

२ Thus M Tr Be Bu U Ms; the other MSS. षोडशः; but cp. TS.
vi. 1.2.4.

सुखां चापुति^१ तस्याः शक्त्यप्यङ्गपूतिद्वयानीति संप्रकीर्षा-
 व्यसुवं प्रत्यस्याहवनीयस्यान्तमेवङ्गारेषु, प्रवृणक्ति मा सु भित्वा
 वृष्टस्तेति द्वाभ्यामथैनां परिददाति भित्त्वा सुखां तपैषा मा
 भेषेतां ते परिददाम्यभित्त्वा इत्यथ वै भवति यदि भिद्येत
 ५ तैरेव कपासैः सृष्टजेदिति^१ 'सा यदि भिद्यत' एतान्येव
 कपालान्यवाह्नं पिद्वा येषा मृत्प्रायश्चित्ताय परिगते तया
 सृष्टव्य कृत्वा पक्वाश्च निदधात्यथान्यां प्रवृणक्त्यथ वै भव-
 त्यम्बरीषादन्नकामश्चावदध्यादित्यथ वै भवति यं कामयेत
 यजमानं भ्रातृव्यमसौ जनयेयमित्यन्यतस्तस्याहत्यावदध्यादित्यथ
 १० वै भवति यो गतश्रीः स्यान्मथिला तस्यावदध्यादित्यथ वै
 भवति यो भूतिकामः स्याद्य उखाद्यै संभवेत्स एव तस्य
 स्यादिति^१ स य एवैष उखाद्यै संतापाश्चाद्यते तस्मिन्मुञ्च-
 कुक्षायमवदधाति या ते अग्न श्रोजस्विनी तनूरोषधीषु प्रविष्टा
 तां त एतेनावद्यजे खाद्येत्यथ क्रुक्कुमाव्यसंयुतमवदधाति
 १५ वृषः सर्पिरासुतिरित्यथ वैकङ्कतीं च शमीमयीं च समिधा-
 वादधाति परस्या, अधि संवत इति वैकङ्कतीं परमस्याः
 परावत इति शमीमयीमथं शीद् त्वं मातुरस्या उपस्य
 इति तिसृभिर्जातसुपतिष्ठते^१ ऽथ पक्षौदुम्बरीः समिध
 आदधाति ॥ १३ ॥

१ भिद्येतान्येव U B₂ Ms, the others (exc. B₁ which is corrupt and
 3u, which is incomplete) : भिद्यत यतान्येव ; cp. supra p. 7, 20.

षट्त्रये यानि कानि च यदत्युपजिह्विका रात्रिः प्राचिम-
 प्रयावं नाभा पृथिव्याः याः सेना अभौलरीरित्यथैनं पञ्चस्रं
 राक्षोघ्नेनोपतिष्ठते कृणुष्व पात्रः प्रसितिं न पृथ्वीमित्यथ तिस्रो
 मानावृक्षाः समिधोऽभ्यव्यादधाति द्वाद्वार्यां मल्लिखूनित्या-
 श्वत्यीं ये जनेषु मल्लिखव इति वैकङ्कतीं यो अस्त्रभ्यमरा-
 तीयादिति शमीमयीमथ स्रग्भितं मे ब्रह्मोदेषां वाङ्क अति-
 रमित्युत्तमे औदुम्बरी वाचयन्नेवाभ्यादधात्यत्र कृष्णाजिने
 यजमानं वाचयति 'मुष्टी चैव न करोति वाचं च न यच्छ-
 त्यथैतामासन्दीं व्यस्तग्निष्यपात्रां जघनेनाहवनीयं निदधाति'
 तस्याभिण्ड्याभ्यां परिगृह्णोत्यमाषादधति ॥ १४ ॥ १०

मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीथ्यमग्निं स्वे योनौ विभर्त्युखा ।
 तां विशैर्देवैर्द्वैर्दुर्भुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा युनक्ति-
 त्यथासीन उत्तरनिर्वाधं इत्थं प्रतिमुञ्चते दृशानो इत्थं
 इत्यथ ग्निष्यपात्रं प्रतिमुञ्चते विश्वा रूपानि प्रतिमुञ्चते कवि-
 र्नाक्रोषाचेति द्वार्या 'दृष्वीं कृष्णाजिनमुत्तरमथैनमवेक्षते'
 सुपर्णो ऽसि गहत्मान्विद्वंती शिरो गायत्रं चक्षुः स्तोम आत्मा
 साम ते तनूर्वामदेव्यं वृहद्रथन्तरे पचौ यज्ञायंजियं पुच्छं
 कन्दास्त्रङ्गानि धिष्यिथाः शफा यजूषि नामेत्यथैनमुद्गृह्णाति
 सुपर्णो ऽसि गहत्मान्दिवं गच्छ सुवः पतेति 'पुरस्तादेवास्त्रैते

दीर्घाः शिक्वापाशाः^१ कारिता भवन्ति^१ सो^१ ऽच^१ वैव^१ सति^१
 • क्रमते ऽपि वैवसुपोऽच्छते ॥ १५ ॥ .

विष्णोः क्रमो ऽस्यभिमातिहा गायचं हृन्द आरोह
 पृथिवीमनुविक्रमस्व निर्भक्तः स यं दिश्व • इति ऋतुभिर्ननु-
 ५ ष्छन्दसं^१ तृतीये षतुर्थमनुवर्तयति^१ न चतुर्थाय प्रक्रामति^१
 नाहवनीयसुपात्येत्थाक्रन्ददित्येतामन्वाहाथ दक्षिणमः समभि
 पर्यावर्तते-ऽग्रे ऽभ्यावर्तिश्रमे अङ्गिरः पुनरुजां सह रथ्येति
 षतसृभिर्षोदङ् पर्यावृत्य कृष्णाजिनमुन्मुष्य शिक्वापाश-
 सुन्मुञ्चत उदुत्तमं वरण पाशमस्त्रदित्येनमाहरत्या त्वाहार्ध-
 १० मये वृहन्नृषसामूर्ध्वा अस्यादिति दाभ्यामच यं कामयेत
 राजन्थः राष्ट्रः स्यादिति तं मनसा ध्यायेद्राष्ट्रमेव भवतीति
 ब्राह्मणमथैनं यथाहृतं प्रतिपर्याहृत्यान्तर्वेद्यासादयति षोड तं
 मातुरस्या उपस्य इति षतसृभिः सहःसाभिरच सुष्टी च
 करोति वाचं च यच्छत्यथासौ व्रतं प्रदह्यन्नस्रपतीयाः समि-
 १५ धमभ्यादधाति वा जपति वास्रपते ऽस्य नो देहीत्यथोख्य-
 सुपसमिन्द्रे येन देवा व्योतिषोर्धा 'उदायन्निति^१ स याव-
 क्तलो ऽसौ व्रतं प्रदास्यन्नवत्येवमेवाङ्गपतीयाः समिधमभ्या-
 दधाति वा जपति वैवसुख्यसुपसमिन्द्रे^१ ऽथ प्रातरदित

१ Thus M Tr Be BHU (sec. m.); पादाः Ms. U (pr. m.) Bhav.

• १ Thus M (only सर्वा) Be BHU Bu Ms. Bhav. (one MS.); सोचैव-
 सति Tr Bhav. (another MS.) Kes.; according to Msc. the words
 are: सो ऽच वा रथ सति (sc. षष्ठी)।

आदित्ये विस्तृष्टाणां वापि वात्सप्रेणोपतिष्ठते । दिवस्यरि
प्रथमं जज्ञे अभिरित्येतेनैकादशर्षेण । स एवनेव पूर्वेषुः
प्रकामत्युत्तरेद्युपतिष्ठते । ऽथास्योपवसथीये ऽहन्वात्सप्रः संप-
द्यते ॥ १६ ॥ अतुर्थः ॥

अथातः प्रषाणस्यैव मीमांसा^१ दीक्षितं वायोगचेनो ५
विन्दत्यन्यत्र वा देवयजनाद्दीक्षते सः सृजन्ति व्रते^१ संबध्नन्ति
व्रतदुषधयोर्वत्सावाद्दधति यदाधेयं भवति नौडे गार्हपत्यं प्रथम
आहवनीयमित्यथोख्यसुषुष्यत^१ उदु त्वा विश्वे देवा इत्यथैन-
मनसः प्रथम आसादयति सौद तं मातुरस्या उपस्य इति
पतस्रभिः सहसाभिरथैतानासग्दीपादाङ्गस्यकेषु यथासुष्टु १०
विनिबध्नन्ति^१ मध्यमे वः प्रे शिष्यपात्रं प्रपद्यन्त्यपि वारण्यो-
रग्नीन्समारोह्य प्रयाति भद्रादभि श्रेयः प्रेहि-प्रेदग्ने ज्योतिष्मा-
न्याहीति द्वाभ्यामथ यद्यत् उत्सर्जत्यक्रन्ददित्येतामन्वाहायाव-
धिते हतानुधित्ताः समिधमभ्यादधानि समिधाग्निं दुवस्यत
एतेर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन्वत्या जुहोतन स्वाहेति गायत्र्या १५
ब्राह्मणस्य प्रयायामग्निर्भरतस्य षट्षण इति चिष्टुभा राजन्यस्य^१
स यावत्कालः प्रयास्यन्वावत्येवमेवैतत्सर्वं करोति ॥ १७ ॥
अथातो भस्मन एवातिवृद्धस्य मीमांसा^१ भस्म चेदति-
वर्धते स उपकल्पयते सतमयोदवीः संदंशमित्येतस्मादाद्य

१ After आहवनीयम् M Tr H Bu om. इति; Msc.: इतिवतो इत्थिवाग्निं
स्वापवन्तीति इतिशब्दः लक्षयति; in the collateral passage (Vol. I,
p. 165, 11) however, no इति is found.

- अथापलाद्यन्ति सोख्या । अथैतमग्निं संदंशेन परिगृह्य सते
 • उवाचायायोदर्याषु भस्म प्रवेद्यत्वापो देवीः प्रतिगृह्णीत भस्मै-
 तदस्त्रे सधिष्टव गर्भी अस्योवधीनामिति तिसृभिरनुच्छन्द-
 समयेन ज्योतिष्मतीर्भा प्रत्यवदधाति प्रसद्य भस्मिना योनिं
 ५ पुनरासद्य सदनमपुस्येति द्वाभ्यामथ पुनच्छर्जा सह स्येति
 द्वाभ्यां पुनरुदैत्यथोख्यसुपसमिद्धे पुनस्त्वादित्या सद्रा वसवः
 समिन्धतामित्यथैनं यथाहृतं प्रतिपर्याहृत्य यजमानाघतने
 तिष्ठन्पुपतिष्ठते बोधा स बोधीत्यान्तादनुवाकस्य । स धाव-
 त्कानो भस्मातिवर्धत एवमेवैतत्सर्वं करोत्यघातः काक्षाधैवोपग्रेते
 १० संभारेभ्यः ॥ १८ ॥ पञ्चमः ॥

अघातः क्रयस्यैवोपवसथः पर्यासवते । स सपकस्यथते
 पञ्चममिष्टका अपरिमिता अपस्या नैर्ऋतीः कृष्णासिन्धुसुव-
 पक्ता भस्म पुरीषमूषांसिकता इत्यथोपवसथीये इहन्देवंचजन-
 मध्यवस्येदमगन्नापेतेति द्वाभ्यामथ महावेदिं विमिमौत
 ११ एतानेव ज्याघसः प्रक्रमामप्रक्रम्यास्तथा मानेन प्रमाथ समन्तं
 सन्धया परितनोति । पृथ्यामातनोत्यथैतमग्निं प्रत्यसं शूपा-
 वटीयाच्छर्जोर्विमिमौते पुरुषमापेण वेणुना । समपचपुच्छम-
 रजिना । पक्षौ द्राघीयाः सौ भवतः । षड्विधं वा सप्तविधं वा
 द्वादशविधं वा धावदिधं वा चेष्यमाणो भवत्यथैनमस्तथा

१ उदैति only MH, ep. TS. v. 2.2.5 ; उदैति all the other MSS.

२ वैवुनासपच० and अरजिना वा M.

मानेन प्रमाथ समन्तं संख्याया परितनोत्यनुस्यञ्चं खेखां
 लिखत्यपोद्भृत्य सान्धां कर्षूः खानयन्तुः क्लृयन्त्यपस्या । दक्षिण-
 तस्य पश्चाच्च वर्षीयधीः कुर्वन्त्येतावदेवैतदृषः कर्म विथिते ।
 वसन्त्येताः रात्रिमथाध्वर्युरपररात्र आद्रुत्य सः प्राप्तिं चिन्तन-
 व्रतं होह्यतेत्यथेतमग्निं संते समुष्य दक्षिणतो ज्वलन्त्यन्त
 आसते । ऽथैतदन्यायतनं प्रकृत्पिच्छेन परिलेपयति । तस्मिन्-
 क्षतस्य प्राचीरिष्टका आयातयति दे पुरस्तात्समीची दे
 पश्चात्समीची । अथैनं प्रदक्षिणं तयोद्ग्रभिरिष्टकाभिः परि-
 चिनोत्यन्विष्टकं खेखां लिखत्यपोद्भृत्येष्टकाः कर्षूः खानयन्तुः-
 क्लृयन्त्यपस्या । दक्षिणतस्य पश्चाच्च वर्षीयधीः कुर्वन्ति ॥ १६ ॥ १०

अथ द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृह्णीते मयि गृह्णाम्यथे अग्निं यो
 नो अग्निरिति । स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
 धामेति । श्वेतमश्वमभिमृश्यान्तःशर्करमिमामुपदधाति प्रजा-
 पतिस्त्वा सादयतु तथः देवतयाङ्गिरस्वद्भुवा वीदेत्येव संभारा-
 त्त्रिवपत्यग्नेर्भस्माधीति भस्माग्नेः पुरीषमसीति पुरीषं संघ्नाः १५
 नमसि कामधरणशित्पूषाभ्यि ते कामधरणं भूयादिति
 शिकता । अथेनाम्संप्रथौति सं या वः प्रियास्तनुवः सं प्रियाः
 हृदयानि वः । आत्मा वो अस्तु संप्रियः संप्रियास्तनुवो मने-
 त्यथेनाम्कल्पयति कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामप ओषधीः ।
 कल्पन्तामग्नयः पृथक्कम ज्यैष्ठ्याच्च सन्नता इत्यथोर्ध्वं चित उप- १०

- दधाति चित् स परिचित ऊर्ध्वचितः अथध्वं तथा देवत-
याग्निस्वद्भुवाः सीदेत्यथानुस्यूहत्याप्यायस्वेति गायत्र्या ब्राह्म-
णस्य सं ते पयाः सीति चिष्टुभा राजन्यस्य । यथासुष्टु यथागर्कर-
मनुस्यूहति । तस्मिन्सुतस्यः प्राचीर्षाजुषीरुपदधाति ॥ २० ॥
- १५ अथ सो अग्निर्गो दिवो अर्षमच्छी जिगात्स्ये यत्ते
दिवि वर्चः प्रथिव्यां पुरीथासो अग्रय इति । द्वे पुरस्तात्स-
मीची इडामग्र इति दक्षिणामग्रं ते धोनिर्ध्वत्विय इत्युत्तरा ।
द्वे पश्चात्समीची सिदसीति दक्षिणां परिचिदसीत्युत्तरामथैजं
प्रदक्षिणं चयोद्ग्रभिर्क्षाकंप्रणाभिः परिचिनोति लोकं पृथ
- १० सिद्धं पृणाथो सीद शिवा लम् । इन्द्राग्नी वा इहस्यतिरक्षि-
न्योनावसीषदक्षिति । तथादेवं करोति तथा देवतयाग्नि-
स्वद्भुवा सीदेत्यथ सुददोहसं करोति ता अस्य सुददोहसः
सोमः श्रीणन्ति पृन्नयः । जन्मग्देवानां विश्वस्त्रिव्या रोचने
दिव इत्यथावक्रुत्य कृष्णमथमभिमृश्य तनुपुरीषमुपदधाति
- १५ ष्टो दिवोति । तथादेवं कृत्वा सुददोहसं करोतीति या
इयं प्रथमा चितिर्निष्ठीयत । एवमेव द्वितीया निष्ठीयत एवं
तृतीयेवं चतुर्थ्येवं पञ्चमी । तान्यदि चेत्थत आदित्यो ऽभ्युदि-
आदाचंयमो ऽध्वर्यु यजमानो ऽम्वारमत । उख्यसेवाध्वर्युरादत्ते
प्रतिषनेधनीयं प्रतिप्रस्थाता । तौ पुरस्तात्प्रत्यक्षौ समितमिति
- १० चतसृभिः संनिवपतो । ऽथ शिक्वादुखां निरूहति ॥ २१ ॥

१ Thus (नाम्) M Tr. H Bhav. (तानध्वर्युप्रणयजमानान् according to Bhav.); ना चदि B Be Bu U Ms (नाः पञ्च चित्नीः according to Msc).

मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीत्यमग्निं स्त्री योनावभास्वा ।
 तां विचेद्वैश्वंतुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा विबुध-
 लिति । तां नावेचेतेत्याजः शुभ्रत्येव हि भवतीति । तस्या-
 मन्यभावेचमापो^१ दधिद्रव्याग्राश्यात्यसुं^२ ते शुचि दंधामीति
 वा त्वर्षी वा^३थैनाः शिकताभिः पूरयित्वा दध्नोपरिष्टासंप्र-
 ष्णाद्योत्तरे ग्राह्याखण्डे निदधात्येवमेव द्वितीयां पूरयत्येवं
 तृतीयां । ता आ कालात्परिग्रेरे ।^४ ऽथ वैश्वानर्या शिक्वमादत्ते
 यदस्य पारे रजसः शुक्रं ज्योतिरजायत । तन्न पर्वदति द्विष
 इत्यथ चाचति नैर्ध्वनीः कृष्णास्त्रिस्तुषपक्षा आसदीः^५
 हक्वस्य प्रबन्धनसुदपाचमित्येतत्समादाय दक्षिणया द्वारोप-^{१०}
 निष्कन्य तां दिशं यन्मि यत्रास्य स्रक्तमिरिणः खष्टं भवति
 प्रदरो वा । तदेतत्पराचीनपात्रं शिक्वं न्यस्त्यग्ने^६ वैश्वानर
 स्त्राहेति । शिक्वपात्रमंशु पराचीनैर्ध्वनीरुपदधाति नमः सु ते
 निर्ध्वते विश्वरूपे यत्ते देवी निर्ध्वतिराववन्ध यस्यास्ते अस्थाः
 क्रूर आसञ्जुषोमीत्युपास्यत्यासृद्दीः हक्वस्य प्रबन्धनमथोप-^{१५}
 तिष्ठते ऽसुन्धन्तमथजमानमिच्छ देवीमथं निर्ध्वतिं वन्दमान
 इति द्वाभ्यामथोपो व्यतिविध्य परास्य पात्रमनवेचमाथा

१ अन्यवेवावेच • Bhav. ; अन्यवेवेच • Tr.

२ • द्रव्याम् U (sec. m.) Ms, Dvaidha and probably also M; इत्थं
 Be H Tr U (pr. m.) Bhav., Keś.

३ M ins., perhaps rightly : शिक्वा ।

४ Thus Tr Bu U (sec. m.) Ms Bhav. ; निरस्त्रति MHB Be U
 (pr. m.)

अथग्निः । इक्ष्वादाग्रप्रशास्त्रैतेनैव यद्येतमेत्य गार्हपत्यसुपतिष्ठन्ते
निवेशनः संगमनो वसूनामित्याहवनीयसु हैक उपतिष्ठन्ते
ऽथमितो ऽधि गार्हपत्यो भविष्यतीति । ॥ २२ ॥ षष्ठः ॥

अथ प्रायणीयेन चरति । प्रायणीयेन चरित्वा पदेन
१ चरति । पदेन चरित्वा राजानं क्रीलोद्घातिष्यं निर्वपत्याति-
थ्येन प्रचर्षं प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्योपसङ्घां प्रचरत्यपोपनिष्कम्य । संप्रैष-
माह सुमद्वाप्य सुमद्वाप्यामाह्वय चिस्तनव्रतं प्रयच्छेत्प्राह्वयति
सुमद्वाप्यः सुमद्वाप्यां । चिस्तनव्रतं प्रयच्छति । स पुच्छादेवभ्ये
चतुरः प्रतीचः प्रक्रमान्प्रकामति दक्षिणा पञ्चमं । तत्प्र
१० निदधाति । स उपरवाणां कालो । ऽथ महावेद्या उत्तरा-
दश्वीयाच्छ्रद्धोर्वेद्यन्तेन दादश प्रतीचः प्रक्रमान्प्रकामत्युदञ्चं
चयोदशं । तदाग्नीध्र उपवीदति । स उत्तरस्य कालो । ऽथो-
परवाणां कालात्स्वान्मथजुर्हरतीदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं
चिर्षजुषा द्रव्यौ चतुर्थं । पूर्वं परिषद्दं परियच्छति । करणं
११ नपत्युद्गन्धुद्गतादाग्नीध्रस्त्रिहरति । यदाग्नीध्रस्त्रिहरत्यथाग्रेष
शास्त्रां तिष्ठन्संप्रैषमाह वेदिकारा-वेदिं कल्पयतेति । यथा-
संप्रैषं ते सुर्वन्थय कतष्ठांजिनौरुपानह उपसुञ्चन्ते चित्ते लेत्य-
ध्वर्षराचिते लेति प्रतिप्रस्थाता मनश्चिते लेति ब्रह्मा तपश्चिते
लेति यजमानश्चिते त्वा चित्ते लेत्येव वा सर्वे । ऽपि वा
१० द्रव्यौमेवाथ याचति धनुर्वाणवचतुरो ऽस्मन् ऐश्रीमिष्टर्का
विभक्तिमुदपाचं दर्भसन्धं दूर्वांमाष्यश्वाणीः सस्रुवामिद्येत-

१ The clause चयोपनिष्कम्य...प्रयच्छति is not found in M Tr H.

समादायोत्तरे ओषन्ते सखादयन्वयं दाभ्यामात्मन्यग्निं
 गृह्णीते मधि गृह्णात्यपे अग्निं यो नो अग्निरिति खचंचिति
 उपति चासो अग्ने समिधो यानि धामेति श्वेतमश्वमभि-
 स्रज्यान्तःशर्करमिमाषुपदधाति प्रजापतिस्त्वा सादथतु तथा
 देवतयात्रिरस्त्रहुवा वीदित्यथादत्ते धनुर्वाणवच्चतुरो ऽग्निम्
 इत्येतस्मादाय जघनेन दक्षिणेनाग्निं परीत्याघेष धूपा-
 वटीषः शङ्कुं तिष्ठन्वनुरधिष्यं कृत्वायत्यान्तःशर्करमिषुं
 निहन्ति ॥ २३ ॥

इन्द्रस्य वज्रो ऽसि वार्षन्नस्तनूपा नः प्रतिस्वग्र इत्यांष्टृष्णा-
 ज्ञानसुपदधाति यो नः पुरस्ताद्घायुरभिदासत्येतः सो ऽग्निम्- १०
 गृह्णत्वित्यथ दक्षिणस्य पञ्चस्य दक्षिणे पञ्चोपस्रवः आयत्यान्तः-
 शर्करमिषुं निहन्त्यांष्टृष्णाज्ञानसुपदधाति यो नो दक्षिणत
 इत्यथ पुच्छस्तापरे पुच्छोपस्रवः आयत्यान्तःशर्करमिषुं निह-
 न्त्यांष्टृष्णाज्ञानसुपदधाति यो नः पश्चादित्यथोत्तरस्य पञ्चस्यो-
 त्तरे पञ्चोपस्रवः आयत्यान्तःशर्करमिषुं निहन्त्यांष्टृष्णाज्ञानसुप- १६

१ Thus (plural) Tr U Be B Ms (sc. परिकर्मिणः according to Msc) ;
 सादयन्वय MH.

२ Thus M Tr Be Ms ; आत्मानं H ; आत्मनं B.

३ Instead of उपस्रव (cf. Śulba-sūtra 6, where, however, the var.
 r. उपस्रव and उपस्रव, cp. Lāṭy, I. 5.7, Drāhy. II. 1.10, are found)
 the MSS. have mostly उपयय or उपस्रव ।

४ Here Bu breaks off ; here and infra M Tr U (pr. m.) every
 time निहत्यांष्टृष्णा ।

दधाति यो न उत्तरत इति^१ दिक्षूपदधातीति ब्राह्मणं^२
 तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः^३ करोत्यथैतान्मैश्रीभिष्टकामाक्रमणं
 प्रत्युपदधाति स ईं पाहि य ऋजीषी तद्वचो यः श्रिमवाः
 ष्टुषभो यो मतीनाम् । यो गोचभिदक्ष्ण्यथो हरिष्ठाः स
 इन्द्र चिचाः अभिदन्धि वागानिति^४ तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसं करोत्यथ^५ दक्षिणतो विभक्तिमुपदधात्यग्र आयाहि
 वीतस इति^६ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथधिद्रुत्य^७
 स्वयमादक्षीयः शकुसुहृद्भोदपाचसुपनिनीय^८ दर्भसम्भसुप-
 दधाति वाक्ता समुद्र उपदधानिति वा त्वष्णीं वाथैनः सुवा-
 १० उतिभिरभिजुहोति सञ्चरञ्चो ऽथावन्निरिति पञ्चभिरथ दूर्वा-
 सुपदधात्यायने ते परायणे दूर्वा रोहन्तु पुष्पिणीः । उत्सो
 वा तत्र जायातै ऋदो वा पुष्परीकवानिति^९ तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथैतत्पुरस्तादेवौदुम्बरं युगधाङ्गुलं
 कारितं भवति ॥ २४ ॥

१५ • *सद्वं वा द्वादशगवं वा^१ तस्य वरचाः संवृणति सं वरचा-
 दधातन निष्कृताद्वावमवटमिति •द्वाभ्यां^२ युनक्ति सीरा-

१ •दोहसं M Tr H.

२ Thus B Bhav. M.; the passage चय दक्षिणतो...करीति (I. 7)
 is inserted by M Tr BHU infra l. 13 after •दोहसौ करोति; but cp.
 •the order, in which supra p. 21, 20 the substances are enumerated.

३ cp. Ath. V. vi. 106. 1.

४ cp. Pitrmedhasūtra p. 22, 5 sqq.

युञ्जति कवयो युगा युक्त सीरेति दाभां^१ ह्यति चाङ्गं
 पवीरवः शूनं नः फात्रा इति दाभाः^२ सीता प्रत्यवेचते
 कामं कामदुषे धुक्ष हतेन सीतेति दाभाः^३ स पुञ्जादेवाये
 तिस्रः प्राचीः सीताः ह्यत्युत्तरायै ओषेर्दक्षिणमःसमभि
 तिस्रो^४ दक्षिणायै ओषेरत्तरमःसमभि^५ तिस्रो^६ दक्षिणा-
 त्पचादुत्तरं पञ्चमभि तिस्रो^७ ऽथैताम्विसुच्य प्रदक्षिणमावत्या-
 ङ्गिरभ्युच्छोदीच षसृजति^८ त एते ऽध्वर्योर्भवन्ति यदि
 दक्षिणावता यजते^९ यद्यु वै सन्नियो^{१०} ऽग्निर्यथागवं व्युदक्षन्ति^{११}
 यथैवानुवाहस्तद्युगलाङ्गमथास्यैतत्पुरस्तादेवौदुम्बरे द्रोणे सर्वो-
 षधं दध्नाज्येन समुदायुतं भवति^{१२} स पुञ्जादेवाये तिस्रः १०
 प्राचीः सीता वपति या जाता ओषधय इति तिस्रभिरनु-
 ष्णन्देसमुत्तरायै ओषेर्दक्षिणमःसमभि तिस्रभिर्दक्षिणायै
 ओषेरत्तरमःसमभि^{१३} तिस्रभिर्दक्षिणात्पचादुत्तरं^{१४} पञ्चमभि
 पञ्चभिस्तुर्दशभिवंपतीति ब्राह्मणमथ दिग्भ्यो लोष्टान्सम-
 स्यति^{१५} सो ऽत एव प्राङ्-द्रुत्वा बहिःशर्करास्योष्टसादत्ते^{१६}
 तमन्तःशर्करं न्यस्यति ॥ २५ ॥

^१ Thus MT Ms; कोचेरोत्तर० all the other MSS.

^२ Thus M Tr UHB Be Keś. (the MS. of the India Office has twice षसृजति, both times corrected into singular); षसृजति Mso; op. TS. v. 2.5.3.

^३ Thus (or सन्नियो) all exc. MB Keś., which have सन्नियो ।

^४ Thus B; वादक्षन्ति Ms; व्युदक्षन्ति M Tr Be U (pr. m.); व्युदक्षन्ति U (sec. m.).

^५ Thus M (pr. m.) and Ms; the other MSS. कोचेरोत्तर० ।

^६ Thus Ms only; all the other MSS. पचादोत्तरं ।

मा गो विश्वीक्यमिताः यः इयिषा इत्यथ इयिषं पशु-
मनुद्रुत्य बहिःशर्करासोष्टमादत्ते । तमन्तःशर्करं न्यस्यत्यथो-
वर्तस्य इयिवीत्यथ पुष्कमनुद्रुत्य बहिःशर्करासोष्टमादत्ते ।
तमन्तःशर्करं न्यस्यत्यग्ने यत्ते शुक्रं यश्चामित्यथोन्नरं पशुमनु-
द्रुत्य बहिःशर्कराद्वौ सोष्टावादिन्न इषंमूर्जमहमित, आदद
इति । तयोरन्यतरमन्तःशर्करं न्यस्यत्या गो गोषु विश्वलौषधी-
व्यिति । तां दिग्मितरं निरस्यति यस्यामस्य दिग्नि देख्ये
भवति जहामि वेदिमनिराममीवामित्याददान एवैतां दिग्-
मभि संपादयेदित्येतदेकं । यजुषा यजुर्विपरिहरेदित्येतदपर-
१० मेष महावेद्या उत्तराद्श्वीयाच्छ्रद्धोर्वेद्यन्तेन षीग्रतीषः प्रक-
माग्रक्रामत्युदस्यं चतुर्थं । तस्यालास्यारुता चालासं परिक्षिप्त-
त्युत्तरवेदेराहृतोत्तरवेदिं निवपत्युत्तरनाभिसुत्याद्य षिकता
निवपत्यग्ने तव अतो वय इति षङ्गिरनुष्कन्दसमयोर्ध्वंसित
उपदधाति चित स्य परिचित ऊर्ध्वंसितः अयध्वं तथा देव-
१५ यथाङ्गिरस्त्रुवाः षीदतेत्यथानुष्कत्त्याप्यायस्येति गायत्र्या
ब्राह्मणस्य सं ते पथाश्वीति चिष्टुभा राजन्यस्य । यथासुहृ
यथाशर्करमनुष्यइति ॥ २६ ॥ सप्तमः ॥
अथैतां महाचितिः स्रसादयन्त्यग्रेण प्रासासुष्कायां वा

१ MB Be Tr U Ms ips. वा; H om. this word as also the Dvaidhasūtra.

२ स्रसादयत्य H Tr Bhav.

चर्मणि वा दाविष्टमति^१ च^२ दर्भपुच्छीकामि पथःप्रोक्षं चाव्य-
 प्रोक्षं चायं चौत्तरवेदिकाश्च संभाराग्वार्हस्यत्यचथोद्ग्राह्यं
 कुम्भेष्टकास्तावत एव चिरप्यशक्त्वाप्तं चोदकुम्भं च पुष्करपर्णं
 च दक्षं च^३ चिरप्यमं च पुहवं सुषी च सर्पग्निरसं सर्वं च
 स्यमादधानिकोर्तं दग्धं च स्क्रन्ध्या अत्रकासं वा च चान्या ५
 उपधास्यन्भवति ता दधि च मधुमिश्रं कूर्मं चौदुमरं चोसू-
 खलसुसकाश्च^४ सर्वोपधं चोखास्य पशुग्रीवाणि चेति^५ दाविष्ट-
 मति^६ दर्भपुच्छीकामि पथःप्रोक्षे ऽवधाय तैः प्रोक्ष्यग्रीवो
 ऽग्निभ्यो जुष्टांगप्रोचामीति वा त्वष्णीं वाग्निनाग्निः समिधत
 इत्याव्यप्रोक्षेपथं चग्रीवमाहाग्निभ्यः प्रणीयमानेभ्यो ऽनुब्रूहीति^७ १०
 यदि होता न कामयते यजमान एव पुरीष्यासो अग्नय
 इत्येतानेकां चिरग्वार्हाद्याग्निप्रयजाः^८ प्रतिपद्यन्ते^९ ऽपैतेनासेन
 प्राचाधिभ्रवन्ति ॥ २७ ॥

अभ्यस्तादिभ्याः घृतगुं अरातीरित्यथ दक्षिणमष्टमभ्यव-
 क्रामन्मभनुमन्वयते यदक्रग्दः प्रथमं जायमान इत्युत्तरं १५०

१ om. HM; च only found in U (sec. m.) and Ms.

२ Thus TB Be U (sec. m.); चार्हस्यत्वं चवचपी० HU (pr. m.);
 चार्हस्यत्वं चपी० M.

३ Thus (०प्रकवा०) M Tr. Be U Ms; ०प्रकवा० Be.; प्रकवा० HU
 (pr. m.).

४ Most of the MSS. ins. च ।

५ चचाचप्रयजा MH.

६ प्रपचवे H.

ओषणे ऋषादयन्वयं^१ दाभ्यामात्मन्यग्निं^२ गृहीते नपि
 गृह्णाम्ये अग्निं यो नो अग्निरिति^३ ऋषं चितिं नपमि याक्ते
 अग्ने षमिधो याणि धामेति^४ श्वेतमश्वमभिसृष्ट्याधिद्रवत्यश्वः-
 मिदं न्ययनं नमस्त इति दाभ्यामप्य पुष्कयन्वौ चात्सयन्वौ च
 १५ यतं निदधात्यथौदकुम्भं^५ पर्यस्यत्यादन्ने दक्षिणेन कुम्भेन
 कुम्भौ च सतात्पूरयित्वा हिरण्यगस्कौ प्रत्यस्य या एता-
 दक्षिणाद्वात्स्यवमादृष्ट्यामभ्याद्रवन्ति तासु विपुवत्यनुशीत-
 मुपदधाति ॥ २८ ॥

हिरण्यवर्षाः शुचयः पावका चाद्याः राजा इक्षो घाति
 १० मश्व इति दाभ्यामेवनेन पूरयित्वैवं प्रत्यस्य या एता उत्तराद्यै-
 ओषेः स्यमादृष्ट्यामभ्याद्रवन्ति तासु विपुवत्यनुशीतमुपदधाति
 हनीयथा च चतुर्था वैवनेन पूरयित्वैवं प्रत्यस्य या एता-
 दक्षिणायै ओषेः स्यमादृष्ट्यामभ्याद्रवन्ति तासु विपुवत्यनु-
 शीतमुपदधाति पञ्चम्या च षष्ठ्या वैवनेन पूरयित्वैवं प्रत्यस्य
 १५ या एता उत्तराद्वात्स्यवमादृष्ट्यामभ्याद्रवन्ति तासु विपुव-
 त्यनुशीतमुपदधाति सप्तम्या चाष्टम्या वैवनेन पूरयित्वैवं प्रत्यस्य
 या एता दक्षिणात्पचात्स्यवमादृष्ट्यामभ्याद्रवन्ति तासु विपुव-
 त्यनुशीतमुपदधाति नवम्या च दशम्या वैवनेन पूरयित्वैवं
 प्रत्यस्य या एता उत्तरात्पचात्स्यवमादृष्ट्यामभ्याद्रवन्ति तासु

१ ऋषादयन्वयं Tr Be BU Ms; ऋषादयन्वयं MH.

२ Thus M Tr Be U Ms; ऋषं चितिं BH.

३ विषय instead of निदधाति M Tr HU, omitting the following चच ।

विभुवत्युषीतसुपदधात्येकादश्या च द्वादश्या च । तासां कार्श-
 ल्यत्वं मध्यं उपदधाति । द्विवि अथस्नानरिषे यतस्त इधिव्या
 संभवः ब्रह्मवर्षसमधि ब्रह्मवर्षसाय लेत्युषीतसुपदधातीति
 ब्राह्मर्षः । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोति । ॥ २६ ॥

अथोत्तरवेदेराष्टमोत्तरवेदिमल्लङ्करोत्युत्तरवेद्यामपां वृष्ट- ५
 मधीति पुष्करपर्णसुपदधाति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं
 करोत्युत्तरवेद्यानेवोत्तरनिर्वाधः इच्छसुपदधाति ब्रह्म जज्ञान-
 नमित्यथैनमच्छाया पञ्चगृहीतेन व्याधारयति कृण्वन् पाजः
 प्रथितिं न वृष्वीमित्यथ दक्षिणतः प्राञ्चः शिरःपक्षं पुरुष-
 सुपदधाति शिरःपक्षगर्भः समवर्तताप इत्यथैनमभिमृशति इक्ष- १०
 शस्त्रगदेति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसौ करोत्युत्तरतः
 प्रक्रमवेत्तायाः क्षुषावुपदधात्याव्यस्य पूर्णां कार्शर्ममधीं दध्नः
 पूर्णामौदुम्बरीं दक्षिणां कार्शर्ममयीसुत्तरामौदुम्बरीमिधम-
 धीति कार्शर्ममयीमषावृषीत्यौदुम्बरीं मनसैव । तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथ दक्षिणे प्रकलाटे सर्पशिर उप- १५
 दधाति नमो अस्तु सर्पेभ्य इति तिसृभिरनुष्कन्दसमपि वा
 यतउच्चारं जनपदस्य जन्यं भयं मन्यते । तथादेवतं कृत्वा
 सूददोहसं करोति । ॥ ३० ॥ अष्टमः ॥

अथ स्यमादृषां यजुषा करोति भुवसि धरणासृता
 विश्वकर्मणा सुकृता । मा वा असुद्र उदधीन्मा सुपर्णा ऽथ- २०

माना पृथिवीं दृष्ट्वेत्येनामश्मवन्नाप्याविदुषा ब्राह्मणेन
 सहाभिद्रुत्योपदधाति यथैतस्य पुरुषस्य प्राणैः प्राणाः संनिधी-
 येरन्नापिधीयेरग्भूः प्रजापतिस्त्वा सादृषलित्यनुद्रुत्याग्निस्त्वा०
 भिपातु मङ्गा खस्या कर्दिषा श्रंतमेन तथा द्वेषतथाङ्गिरस-
 ५ हुवा सीदेत्यनुप्राण्णाम्रथमाः ख्यमादृषांसुपधायेत्यनुप्राणित्य-
 येष ब्राह्मणो वरं ददात्यथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा ख्य-
 मादृषावकाग्ने जुहोति चिन्तिं जुहोमि मनसा इतेनेत्यङ्गुष्ठा-
 भ्यामन्वारभ्याम्वारोहं वाचयति पृथिवीमाक्रमिषं प्राणो मा मा
 हासीदित्यपरे विले हिरण्येष्टकासुपदधाति तेजो ऽसि तेजो
 १० ने चच्छ पृथिवीं चच्छ पृथिव्यै मा पाहोति । तां जघनेन
 प्रक्रमवेसाधां मण्डलेष्टकासुपदधाति पृथिव्युदपुरमणेन विष्टेति ।
 दक्षिणतो रेतःसिचसुपदधाति पृथिवी रेतःसिक्त्वा मे रेतो
 दधातु सा मे रेतः प्रजनयत्विति । तथादेवतं क्त्वा सूद-
 दोहवः करोति ॥ ३१ ॥

१५ अथैता दग्ग स्कन्धाः प्राचीरायातयति दे स्रतये दे
 द्वियजुषी विराजं च विश्वज्योतिषं च सयुजं चाषाढां च दे
 संघान्याहृतये उपदधाति मधुस्य माधवस्येत्यवकामनूपदधात्यग्ने-
 र्थानिरसीत्यथ द्वियजुषी उपदधाति काण्डास्काण्डात्परोक्षनी
 या श्रतेन प्रतन्नेषीति दाभ्यां दूर्वेष्टकामं च शिरस्यमूर्ध्नीसुप-
 १० दधाति आस्ते अग्ने सूर्ये रक्षो या वो देवाः सूर्ये रक्ष इति ।
 विराजं च विश्वज्योतिषं च विराट् ज्योतिरधारयद्गृह्यसतिस्त्वा
 सादयत्वित्युत्तरांमथ सयुजसुपदधातीन्द्राग्निभ्यां ता सयुजा

पुत्रा युनज्मीत्यथाषाढां आसिखितासुत्तरस्रक्काणसुपदधात्य-
षाढासि स्रक्मानेत्यथ संयाम्बासुपदधात्यग्नेरान्यसि देवानामग्ने-
ग्रान्वधीति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोति । ॥ ३२ ॥

अथोत्तरेण आसिखितासुपविश्य याचति दधि च मधु-
मिश्रं कूर्मं च । तं दध्ना मधुमिश्रेणाभ्यनक्ति मधुं वाता स्रता-
यत इति तिस्रभिरसुच्छन्दसमथैनमवकाभारेण परिवेष्य
पुरस्तात्प्रत्यक्षमुपदधाति मही घौः प्रथिवी च नक्षत्रस्य आशाः
प्रचरन्त्वग्रय इति द्वाभ्यामथैनः ब्रह्मभिः परिष्णिहन्त्यभितो
ऽनवसर्पणाय । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथाचैव तिष्ठ-
न्याचत्यौदुम्बरं शोणुक्षससुससः सर्वोषधं च । तदेतत्प्रादेश- १०
माचसुसुखं भवत्यरन्निमाचं सुससं । तस्मिन्सर्वोषधमवसृज्मूर्त्ता
भागो ऽस्यूर्जः पवित्रमूर्गमन्नाद्यायेत्यथैनदुत्तरतः । प्रक्रमवेला-
यासुपदधति तद्विष्णोः परमं पदमिति । सोऽर्कशृणासुत्तरतो
सुससं करोति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथ
सुस्थामुखां याचति । तस्यामन्तरवस्त्राविष्णी दे सुवाङ्मती १५
जुहोत्यग्नें युष्ठा हि ये तयेति दक्षिणे विले जुहोति युष्ठा
हि देवहृतमानित्युत्तरे । ऽथैनासुत्तरतः प्रक्रमवेलायासुप-
दधाति भुवासि प्रथिवि स्रक्स्य प्रतन्यत इति । सोऽर्कशृणे
उत्तरत इन्निरे करोति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-
त्यथैतत्पुष्यशिरो याचति । तस्य प्राणेषु शिरसाग्रस्ताग्रप्रत्यक्षति १०

१ Thus U (sec. m.) and Ms (यन्त् सर्वोषधेन पूर्वमुसुसुसस्य Msc.);
अथैतद् all the other MSS. and U (pr. m.).

द्रुपस्यस्वरुदेत्याद्ये ऽभ्रदिदं विश्वस्य भुवनस्य बाजिनमिति
 दक्षिणसां नासिकायामग्नेर्वैश्वानरस्य, चेत्युत्तरस्यामग्निर्वातिषा
 ष्योतिष्मामिति दक्षिणे ऽस्त्रिण इको वर्षसा वर्षस्त्रामित्युत्तर-
 ष्वचे लेति दक्षिणे कर्णे इचे लेत्युत्तरे ! इय सुप्ति चतुर्गृहीतं
 १० गृहीत्वा दक्षिणे ऽस्त्रिण जुहोति पितृं देवानामसुदगादनीक-
 मित्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वोत्तरे ऽस्त्रिण जुहोति पितृं देवा-
 नामिति । समान्या जुहोतीति ब्राह्मणमथेनद्भ्रा- मधुमिश्रेण
 पूरयति समित्स्ववन्ति सरितो न धेना इत्यान्नादसुवाकक्षा-
 येनप्राचीनसुप्तानसुखायासुपदधाति ॥ ३३ ॥

- १० आदित्यं गर्भं पयसा समञ्जमित्यनुद्रुत्येजं मा हि०वीरि-
 पादं पशूनामिति । मधुमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूत्सृ-
 जति । खलाटे हिरण्येष्टकासुपदधाति विषकर्मो दिशां पतिरि-
 त्यथ पुरस्तात्प्रमुख उपविश्यान्तरात्मन्पृथक् शिर उपदधाति
 वातस्य भाजिं वरुणस्य नाभिमित्यनुद्रुत्येजं मा हि०वीरेकग्रहं
 ११ पशूनामिति । गौरमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूत्सृजति ।
 खलाटे हिरण्येष्टकासुपदधाति प्रजापतिर्दिशां पतिरित्यथ
 पश्चात्प्रमुख उपविश्यान्तरात्मन्पृथक् शिर उपदधात्यजस-
 मिन्दुमदधं भुरष्टुमित्यनुद्रुत्येजं असुद्रं शतधारसुत्वमिति ।
 गवयमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूत्सृजति । खलाटे
 १२ हिरण्येष्टकासुपदधाति रुद्रो दिशां पतिरित्यथ दक्षिणत
 उदङ्मुख उपविश्यान्तरात्मन्पृथक् शिर उपदधाति वरुणिं
 लघुर्वरुणस्य नाभिमित्यनुद्रुत्येजं मासुर्णासुं वरुणस्य मायामित्युद्र-

मारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूयन्ति । कलाटे, हिरण्ये-
 छकासुपदधाति वरुणो दिशं पतिरित्यधोत्तरतो दक्षिणा-
 सुख उपविशान्तरास्रस्वस्त्य शिर उपदधाति यो अग्नि-
 रग्नेस्तपसो ऽपि जात इत्यनुद्भुत्याजा अग्नेरजनिष्ठ गर्भादिति ।
 अरभमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूयन्ति । कलाटे
 हिरण्येछकासुपदधात्यग्निर्दिशं पतिरित्यन्तेषु तस्य शुद्ध-
 ङ्गोपदधादिति ब्राह्मणं । तथादेवतं कला सूददोहसः
 करोति ॥ ३४ ॥ नवमः ॥

अथापत्या उपदधात्यपां खेमस्तादयामीति पञ्च पुर-
 स्तात्प्रतीचीरुपदधाति पञ्च दक्षिणतः पञ्च पश्चात्प्राचीः पञ्चो- १०
 त्तरतश्चन्द्रस्यासायादेवतं कला सूददोहसः करोत्यथ प्राणश्चत
 उपदधात्यथं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनो
 गायत्री वासन्ती गायत्री गायत्रं गायत्रादुपाङ्गुदुपाङ्गो-
 स्त्रिष्टस्रिष्टतो रथंतरङ्ग रथंतरादसिष्ठ ऋषिः प्रजापतिमृही-
 तथा तथा प्राणं मृहामि प्रजाभ्य इति । दश प्राचीरायातयति १५
 स्वयमादृषाया अथं दक्षिणा विश्वकर्मेति । दश दक्षिणा
 आयातयति स्वयमादृषाया अथं पश्चाद्विश्वया इति । दश
 प्रतीचीरायातयति स्वयमादृषाया इदमुत्तरात्सुवरिति । दशो-
 हीचीरायातयति स्वयमादृषाया इत्यसुपरि सतिरिति । दश-
 भिषपरिष्टात्सदक्षिणं परिचिनोत्यङ्गुथोपदधातीति ब्राह्मणं १०
 तथादेवतं कला सूददोहसः करोत्यथ संयत उपदधात्यायुः
 प्राणश्च संतन्विति दादश तिस्रसिस्तो दिक्षु न मध्ये तथा-

देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथापानमृत उपदधाति प्राची
 दिग्नां वसन्त ऋतूनामग्निर्देवता ब्रह्म द्रविणं चिष्टस्त्रोमः स उ
 पञ्चदशवर्तनिस्त्यविर्वधः कृतमथानां, पुरोवर्तितो वातः सानय
 ऋषिरिति वाचयति पितरः पितामहा इति दक्षिणेन
 ५ प्राणमृतो दग्ध प्रतीचौराथातयति स्वयमादृष्टामभि दक्षिणा
 दिशामिति जघनेन प्राणमृतो दग्धोदीचीराथातयति स्वय-
 मादृष्टामभि प्रतीची दिशामित्युत्तरेण प्राणमृतो दग्ध प्राची-
 राथातयति स्वयमादृष्टामभ्युदीची दिशामित्येण प्राणमृतो
 दग्ध दक्षिणा आथातयति स्वयमादृष्टामभूर्ध्वा दिशामिति
 १० वाञ्छेन प्राणमृतो दग्धभिरुपरिष्टादपसलैः परिचिनोति विषु-
 चीरुपदधातीति ब्राह्मणमपानमृद्धिस्थितिरायते तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसः करोत्यथाग्निं सर्वतोमुखं चिनुते ॥ ३५ ॥

गायत्रीं पुरस्तादुपदधाति चिष्टुभं दक्षिणतो जगतीं
 पश्चादनुष्टुभमुत्तरतः पङ्क्तिं मध्ये तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 १५ करोत्यथाग्नेरङ्गान्युपदधाति प्राच्या त्वा दिग्ना सादयामि
 गायत्रेण कृन्दसाग्निना देवतयाग्नेः श्रौष्णाग्नेः श्रिर उपदधामि
 दक्षिणया त्वा दिग्ना सादयामि प्रतीच्या त्वा दिग्ना सादथा-
 म्युदीच्या त्वा दिग्ना सादथामूर्ध्या त्वा दिग्ना सादथामि
 पाङ्क्तेन कृन्दसेति तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथोत्त-

१ Thus Tr HBU Ms; प्रतीचीर० M Be.

२ Thus Tr Be BU Ms; चिनुते MH.

३ मध्य इति M.

रतः प्राजापत्यासुपदधाति संवत्सरस्य प्रतिमामिति । तां जघ-
 नेन प्रक्रमवेक्षायां प्राहृष्टसभसुपदधाति त्वामग्ने वृषभं चैकि-
 तानमिति । तथदिवतं कृत्वा स्रददोहसौ करोत्यथ लोकंप्रणा
 उपदधाति लोकं प्रण किद्रं प्रणाय सौद श्रिवा त्वम् ।
 इन्द्राग्नौ त्वा वृहस्यतिरस्मिन्योगनावधौषदक्षिति । तथदेवतं ५
 करोति तथा देवतयाङ्गिरस्वङ्गुवा षीदेत्यथ स्रददोहसं करोति
 ता अस्य स्रददोहसः सोमः श्रीणन्ति प्रअग्रयः । जगन्देवानां
 विग्रस्त्रिव्या रोचने दिव इति । प्राच्याच लोकंप्रणया प्रशौ-
 त्यग्निं प्राचीभिः संप्रच्छादयन्ति । संप्रच्छन्नं पलाशग्राखया
 परिकर्षति लोकं प्रण किद्रं प्रणेत्यथ चितिक्रुष्याभिमृशति १०
 चिन्तिमचिन्तिं चिनवदि विद्वानित्याग्नेय्या गायत्र्यैतां चिति-
 मभिमृश्य द्वाभ्यामवद्रवति वाक्सा आसन्प्राणदा इत्यथाप-
 राक्षिकीभ्यां प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ।
 वसन्त्येताः राक्षिम् ॥ ३६ ॥ दशमः ॥

अथ द्वितीये ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरत्यथ १५
 कार्ष्णाजिनी उपानंदावुपसुञ्चेते अध्वर्युश्च यजमानस्याथ
 द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृह्णीते मयि गृह्णान्यपे अग्निं यो नो
 अग्निरिति । स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि

१ Thus M Tr. Ms; the other MSS. abbreviate the following passage.

१ अथापराह (or अ)ः अथापराह Be U Ms.

२ Thus M Tr U Ms; •त्रिनौतुपा• B; •जिनिरपा• H; Be defect.

धामेति । छणमश्वमभिमृश्य तनुपुरीषमुपदधाति दृष्टो
 दिवौति । तथादेवं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथापराङ्मिकीभ्यां
 प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते । वसन्थेताः
 राचिमथ द्वतीये ऽङ्गादित आदित्ये प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरति ।
 ५ सर्व एव कार्णाजिनोरुपानह उपसुञ्चन्ते ॥ ३५ याचय्याञ्च-
 स्थासौः सस्रुवां विभक्तिमुदपाचं पञ्च च स्कन्धा अवकाश थी
 उ चान्या उपधास्यन्भवति ता । एतत्समादायोत्तरे ओष्यन्
 सःसादयन्थ द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृह्णीते मथि गृह्णान्यपे अग्निं
 यो नो अग्निरिति । स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो
 १० यानि धामेति । श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रवत्यपामिदं न्ययनं
 नमस्य इति द्वाभ्यामथाधिद्रुत्य प्रथमे संचिताङ्गतौ जुहोत्यग्र
 उदधे तत्त्वा यामीति । दक्षिणतो विभक्तिमुपदधात्यग्निं द्रुतं
 वृषीमह इति । तथादेवं कृत्वा सूददोहसं करोति ॥ ३७ ॥

अथैताः पञ्च स्कन्धाः प्राचीरायातयति द्वे ष्वतव्ये द्वे
 १५ सयुजावेकाः संयानीमृतव्ये उपदधाति शुक्रस्य शुचिष्वेत्यव-
 कामनूपदधात्यग्रेर्थांनिरसीत्यथ सयुजावुपदधात्याघाराभ्यां त्वा
 सयुजा युजा युनञ्जि तेजसा त्वा सयुजा युजा युनज्मोत्यथ
 संयानीमुपदधाति वायोर्थान्यसीति । तथादेवं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथाश्विनोरुपदधाति ध्रुवचितिध्रुवधोनिरिति
 १० पञ्चैकैकां दिव्यैकां मध्ये । तथादेवं कृत्वा सूददोहसः करो-

त्ययतंथा उपदधाति सजूर्ध्वतुभिः सजूर्विधाभिरिति पक्षैकैकां
 दिक्ष्णैकां मध्ये^१ समानप्रश्नतयो भवन्ति समानोदकां इति
 ब्राह्मणं^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ प्राणश्चत उप-
 दधाति शणं ने पाह्यपानं ने पाह्यौति पक्षैकैकां दिक्ष्णैकां
 मध्ये^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ वृष्टिसनीरुप- ५
 दधात्यपस्त्रिभौषधीर्जिन्वेति पक्षैकैकां दिक्ष्णैकां मध्ये^१ ऽनु-
 परिहारः सादयतीति ब्राह्मणं^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोत्यथ मूर्धन्वतौरुपदधाति विष्टम्भो वय इति षतस्रः पुर-
 साङ्कः सपातिनीस्तथादेवतं^१ कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ वयस्या
 उपदधाति^१ अविर्वथ इति पञ्च दक्षिणायाः ओष्यामुप- १०
 दधाति पष्ठवाहस इति पञ्चोत्तरस्थां^१ वस्तो वय इति
 दक्षिणे ऽः उपदधाति^१ वृष्णिवथ इत्युत्तरे^१ व्याघ्रो वय इति
 दक्षिणे पच उपदधाति^१ सिःषो वय इत्युत्तरे^१ पुरुषो वय
 इति मध्ये^१ पुरुषेण चितिरायते^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथाम्निः सर्वतोमुखं चितुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजा- १५
 पत्यामृषभं लोकं प्रुणा^१ । उदीच्याच लोकं प्रुणाया^१ प्रसौत्यग्नि-
 सुदीचीभिः संप्रच्छादयन्ति^१ संप्रच्छन् पलाशश्राखया परि-
 कर्षन्ति लोकं प्रुण किद्रं प्रुणेत्यथ चितिकृष्याभिमृशति चित्ति-

^१ Thus (०पातिनीष) MBU Bhav. (one MS.); पातिनीष Be;
 ०पातिनीष Tr H Bhav. (another MS.), Kes. (twice), Ms. (but Mso. :
 संसपतनवद् वक्राया मत्वा आधेयाः, and यथा भवेसुर्ध्वसपातिव्य इति जोपाहः) ।

मक्षिणिं चिन्वन् विद्वानित्याग्नेय्या चिष्टुभेतां चितिमभि-
 मृश द्वाभ्यामवद्रवति वाक्च आसग्ग्राणदा इत्यथापराक्षिकौर्भा
 प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्षिथते । वसन्त्येताः
 राक्षिम् ॥ ३८ ॥ एकादशः ॥

- ५ अथ चतुर्थे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरति ।
 समानं पुरीषस्थोपधानमथ पञ्चमे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्याप-
 सङ्गां प्रचरति । सर्व एव कार्ष्णाभिनीरुपानह उपमुञ्चते ।
 ऽथ याचत्याज्यस्यास्त्रीः सस्रुवां विभक्तिमुदपाचः सर्वं च स्वथ-
 माह्वानिकोतं दग्धं च स्कन्ध्या अक्कास या उ चान्या उप-
 १० धास्त्रन्वति ता । एतत्समादायोत्तरे ओष्णन्ते सःसादयन्त्यथ
 द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृहीते मयि गृह्णान्ये अग्निं यो नो
 अग्निरिति । स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
 धामेति । श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रवत्यपामिदं न्ययनं नमस्त
 इति द्वाभ्यामथाधिद्रुत्य द्वितीये संप्लिमाङ्गती जुहोत्यग्ने दुध
 १५ तत्त्वा यामौति । दक्षिणतो विभक्तिसुपदधात्यग्निनाग्निः समि-
 ध्यत इति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ स्वथमाह-
 वामश्वमवघ्रायांविदुषा ब्राह्मणेन सहाधिद्रुत्योपदधाति भुव
 इन्द्राग्नौ अथ्यमानामित्यनुद्रुत्य वायुस्त्राभिपात्स मग्ना स्वस्या
 कृदिषा श्रतमेन तथा देवतयाङ्गिरस्त्रुवा सीदेति । व्यन्या-
 २० द्वितौथामुपधायेति । प्राण्यापानिति । स व्यानो । ऽथैषं ब्राह्मणो
 वरं ददात्यथ स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा स्वथमाहवावकाग्ने
 जुहोति चितिं जुहोमि मनसा श्रुतेनेत्यङ्गुष्ठाभ्यामकार्भ्या-

वारोहं वाचयत्यन्तरिचमाकमिधं प्रजा मा मा ह्यधीदित्यधरे
 विले हिरण्येष्टकामुपदधाति ज्योतिरसि ज्योतिर्मे यच्छान्-
 रिचं यच्छान्तरिचान्मा पाहीति । तां जघनेन प्रक्रमवेष्टायां
 मण्डलेष्टकामुपदधात्यधिधौरन्तरिचं ब्रह्मणा विष्टेति । दक्षि-
 णतो रेतःषिचमुपदधात्यन्तरिचं रेतःसिक्तन्मे रेतो दधातु ५
 तन्मे रेतः प्रजनयत्विति मनसैव । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोति ॥ ३६ ॥

अथैता दग्ग स्तन्ध्याः प्राचीरायातयति चतस्र षतस्थाः
 ससाजं च विश्वज्योतिषं च द्वे सयुजौ द्वे संयान्याहृतव्या उप-
 दधाति नभस्य नभस्यसेत्यवकामनूपदधात्यग्नेर्योनिरसीतौष- १०
 षोर्जसेत्यवकामनूपदधात्यग्नेर्योनिरसीति ससाजं च विश्व-
 ज्योतिषं च ससाट् ज्योतिरधारयद्विसकर्मां त्वा सादयत्वित्यु-
 त्तराभय सयुजावुपदधाति वर्षवा त्वा सयुजा युजा युन-
 ष्युक्थेभिस्ता सयुजा युजा युनञ्जीत्यथ संयान्यावुपदधाति
 देवानां वाचोयान्यस्तन्तरिचस्य यान्सीति । तथादेवतं कृत्वा १५
 सूददोहसः करोत्यथ दिव्या उपदधाति राह्यसि प्राचौ
 दिगिति पक्षैकैकां दिव्यैकां मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोत्यथ प्राणश्चत उपदधात्यायुर्मे पाहि प्राणं मे पाहीति
 दग्ग पुरस्ताप्राचीस्तासां ज्योतिभनोसुक्तमासुपदधाति । तथा-
 देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ दृहतीरुपदधाति मा २०
 ह्यन्द इति द्वादग्ग दक्षिणतः पृथिवी ह्यन्द इति द्वादग्ग
 पश्चादग्निर्देवतेति द्वादग्गोत्तरतस्तोयादेवतं कृत्वा सूददोहसः

- करोत्यथ वासुखिख्या उपदधाति । मूर्धाषि राडिति सप्त
 * पुरस्तात्प्रतीचौरुपदधाति यन्त्री राडिति सप्त पश्चात्प्राचीर्वासु-
 खिख्याभिसित्तिराप्यते । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-
 त्यथाग्निः सर्वतोमुखं चिनुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजापत्यामृषंभं
 ५ लोकं पृष्ठाः । प्राच्यां च लोकं पृष्णया प्रथीत्यधिं प्राचीभिः संप्रच्छा-
 दयन्ति । संप्रच्छन्नं पलाशशाखया परिकर्षति लोकं पृष्णं किर्द्धं
 पृष्णेत्यथ सितिकृष्याभिमृशति सित्तिमसित्तिं चिनवद्धि विहा-
 नित्याग्नेया अगत्येतां सित्तिमभिमृश्य हाभ्यामवद्रवति वाष्प
 आसंगप्राणदा इत्यथापराङ्चिकौर्भां प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरत्येतावदेवै-
 १० तदहः कर्म कियते । वसन्वेताः राचिम ॥ ४० ॥ द्वादशः ॥
 अथ षष्ठे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरति । समानं
 पुरीषस्थोपधानमथ सप्तमे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योपसङ्गां
 प्रचरति । सर्व एव काष्णांभिनीरुपानह उपसुञ्जन्ते । ऽथ थाच-
 त्याव्यस्तासौः सस्रुवां विभक्तिमुदपाचं पञ्च च स्तब्ध्या अच-
 १५ कासु था उ चान्या उपधास्यन्भवति ता । एतत्समादायोत्तरे
 श्रोणन्ते स्रसादयन्त्यथ हाभ्यामात्मीन्यग्निं मृच्छीते मयि
 मृच्छान्त्ये अग्निं धो जो अग्निंरिति । स्वयंसित्तिं जपति चास्ते
 अग्ने समिधो आनि धामेति । सेतस्यमभिमृश्याधिद्रुषत्यपा-
 मिदं न्यषणं नमसी इति हाभ्यामथाधिद्रुत्य हतीर्थे संशिता-
 २० ङ्गीतौ जुहोत्यग्ने गङ्गा तच्चा धामीति । दक्षिणतो विभक्ति-
 मुपदधात्यग्निर्वृचाणि अङ्गदिति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं
 करोत्यथैताः पञ्च स्तब्ध्याः प्राचीरुयातयति द्वे षष्ठ्ये द्वे

सयुजावेकाः संधानीकृतयेः उपदधाति सहस्रं सहस्रस्येत्येव-
कामनूपदधात्यग्रेथीनिरसौत्यथ सयुजावुपदधाति सोमेभिस्त्वा
सयुजा युजा युन्जि हन्दोभिस्त्वा सयुजा युजा युनज्नीत्यथ
संधानीसुपदधाति देवानामन्तरिक्षथान्यसीति । तथादेवं कृत्वा
सूददोहसः करोति ॥ ४१ ॥

अथाह्वयसासोमीया उपदधात्याग्निस्त्रिवृदिति पुरस्तादुप-
दधाति योम सप्तदश इति दक्षिणतो धरुण एकविंश इति
पश्चाद्गान्तः पञ्चदश इत्युत्तरतः । प्रवृत्तिरष्टादश इति पुरस्ता-
दुपदधात्यभिवर्तः सविंश इति दक्षिणतो वचीं द्वाविंश
इति पश्चात्तपो नवदश इत्युत्तरतो । योनिश्चतुर्विंश इति १०
पुरस्तादुपदधाति गर्भाः पञ्चविंश इति दक्षिणत ओजस्त्रि-
णव इति पश्चात्संभरणस्त्रयोविंश इत्युत्तरतः । क्रतुरेकचिंश
इति पुरस्तादुपदधाति ब्रह्मस्य विष्टपं चतुस्त्रिंश इति दक्षि-
णतः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिंश इति पश्चात्साकः षट्त्रिंश इत्युत्त-
रतो । अग्नेर्भागो ऽसीति पुरस्तादुपदधाति नृचक्षसां भागो १५
ऽसीति दक्षिणतो मिचक्ष भागो ऽसीति पश्चादिन्द्रस्य भागो
ऽसीत्युत्तरतो । वसूनां भागो ऽसीति पुरस्तादुपदधात्या-
दित्यःर्णां भागो ऽसीति दक्षिणतो ऽदित्यै भागो ऽसीति
पश्चाद्देवस्य सवितुर्भागो ऽसीत्युत्तरतो । धर्षस्यष्टोम इति
पुरस्तादुपदधाति आवाणां भागो ऽसीति दक्षिणत स्रभृषां १०
भागो ऽसीति पश्चादिवर्तो ऽष्टाचत्वारिंश इत्युत्तरतो ।
ऽन्यथानूथान्यथोपदधातीति ब्राह्मणं । तथादेवं कृत्वा सूददो-

इसः करोत्यथ सृष्टीरुपदधात्येकयास्तुवत प्रजा अधीय-
 ४ न्नेति सप्तदश^१ चतस्रो दक्षिणे ऽऽस उपदधात्यथ तिस्रो
 ऽथ तिस्रो ऽथ तिस्रो ऽथ चतस्रो^२ दक्षिणाद्ऽसा-
 द्दक्षिणाः ओष्णिमभ्यायातयति^३ तथादेवतं कृत्वा स्रददोइसः
 ५ करोत्यथ सृष्टीरुपदधातीयमेव सा या प्रथमा औष्णदिति
 पञ्चदश^४ तिस्रस्तिस्रो दिक्षु तिस्रो मध्ये^५ सृष्टीभिस्त्रि-
 रायते^६ तथादेवतं कृत्वा स्रददोइसः करोति ॥ ४२ ॥

अथाग्निं सर्वतोमुखं चिनुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजापत्यामृषभं
 लोकंप्रण^१ उदीच्याच लोकंप्रणया प्रसौत्यग्निमुदीचीभिः
 १० संप्रश्नादयन्ति^२ संप्रश्न्नं पलाशप्रशाखया परिकर्षति लोकं
 पृण क्तिद्रं पृषेत्यथ चितिक्लृष्ट्याभिमृशति चिन्तिमचिन्तिं
 चिनवदि विदामित्याग्नेय्यानुष्टुभैतां चितिमभिमृशश्च दाभ्या-
 मवद्रवति वाक्म आसग्नाणदा इत्यापराक्षिकीर्भा^३ प्रव-
 र्ग्यौपसङ्गा^४ प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते^५ वसन्त्येताः
 १५ रत्चिम् ॥ ४३ ॥ चयोदशः ॥

अथाष्टमे ऽऽहुदित आदित्ये प्रवर्ग्यौपसङ्गा^१ प्रचरति^२
 समानं पुरीषस्त्रीपधानमथ नवमे ऽऽहुदित आदित्ये प्रवर्ग्यौ-
 पसङ्गा^३ प्रचरति^४ सर्व एव कार्ष्णाजिनीरुपानह उपमुद्यन्ते^५
 ऽथ याचत्याव्यखालीः ससुवां विभन्तिमुदपाचः^६ सर्व च
 १० खयमादृष्टानिकोतः सप्त च स्तन्ध्या श्रवकाश्च या उ चान्या

१ औषोम • some of the MSS.

२ सृष्टिभिः H. Ms.

अयथासम्भवति ता । एतत्समादायोत्तरे श्रीकृष्णे स्रष्टाद्व-
 न्दथ द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृहीते मयि गृह्णाम्ये अग्निं यो नो
 अग्निरिति । स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
 धाम्नेति । श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रवत्यपामिदं न्ययनं नमस्त
 इति द्वाभ्यामथाधिद्रुत्य चतुर्थे संचिताङ्गती जुहोत्यग्ने ५
 किष्मिस्त तन्वा यामीति । दक्षिणतो विभक्तिमुपदधात्यग्ने
 सोमं नममह इति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथैताः
 सप्त स्कन्धाः प्राचीरायातयति द्वे अतये खराजं च विश्व-
 ज्योतिषं चैकाः सयुजं द्वे संयान्यावृतये उपदधाति तपस्य
 तपस्यश्वेत्यवकामनूपदधात्यग्नेर्षीनिरसीति खराजं च विश्व- १०
 ज्योतिषं च खराद् ज्योतिरधारयत्प्रजापतिस्त्वा सादयलित्यु-
 च्चराभय सयुजमुपदधाति रथ्यै षोषाय सजातानां मध्यमस्त्रे-
 याय मथा ला सयुजा युजा युज्ज्मौत्यय संयान्यावुपदधा-
 त्यन्तरिषमस्त्रन्तरिचाय त्वेति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोति ॥ ४४ ॥

अथासपत्ना उपदधात्यग्ने जातान्प्रणुदा नः सपत्नानिति
 पुरस्तादुपदधाति सप्तसां जातानिति । पश्चाच्चतुश्चत्वारिंश
 स्त्रीम इति दक्षिणतः षोडश सोम इत्युत्तरतस्त्रोसां पुरीष-
 वतीं मध्य उपदधाति ष्ठयिष्याः पुरीषमस्त्रयो नामेति । तथा-
 देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्ययं विराज उपदधात्येवस्कन्धो १०
 वरिवस्कन्द इति चत्वारिंशतं दशदश दिक्षु न मध्ये । षष्ण-
 षोपदधातीति ब्राह्मणं । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-

- त्यथ सौमभागा उपदधाति रश्मिरसि स्याथ त्वा एवं
जिष्वेत्येकचिद्ग्रतः सप्तसप्त दिक्षु तिस्रो मध्ये । तथादेवतं कृत्वा
सूददोहसः करोत्यथ नाकसद् उपदधाति राश्वसि प्राची
दिश्वसवस्ते देवा अधिपतय इति पञ्चैकैकां दिश्वेकां मध्ये ।
५ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ पञ्चषोडा उपरिष्टा-
न्नाकसदामुपदधात्यथ पुरो हरिकेशः सूर्यरश्मिरिति पञ्चैकैकां
दिश्वेकां मध्ये । तामां पश्चात्प्राचीमुत्तमामुपदधात्यथ यं यज-
मानो द्वेष्टि तं मनसा ध्यायति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
करोत्यथ कृन्दाःस्युपदधात्यग्निर्मूर्धां दिव इत्येतस्यानुवाकस्य
१० तिस्रस्त्रिस्रो यथाम्नातं । गायत्रीः पुरस्तादुपदधाति त्रिष्टुभो
दक्षिणतो जगतीः पश्चादनुष्टुभ उत्तरतो वृहतीर्मध्य ।
उष्णिहः पुरस्तादुपदधाति पङ्कतीर्दक्षिणतो ऽश्वरपङ्कतीः पश्चा-
दतिष्कन्दसमुत्तरतो द्विपदा मध्ये । ऽपि वातिष्कन्दसं मध्ये
द्विपदा उत्तरतस्तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ दक्षिणे
१५ ऽऽश्वे कृत्तिका उपदधात्यम्बा नामासि दुस्वा नामासीति सप्त
गुल्मकृतास्तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ वृष्टिसनीत्प-
दधाति पुरोवातसन्निरस्यभंसन्निरसौति पञ्चैकैकां दिश्वेकां
मध्ये । ऽनुपरिहारः सादयतीति ब्राह्मणं । तथादेवतं कृत्वा
सूददोहसः करोत्यथादित्येष्टका उपदधाति सलिलाथ त्वा
१० सपीकाय त्वेत्यष्टौ द्वे द्वे दिक्षु न मध्ये । तथादेवतं कृत्वा
सूददोहसः करोत्यथ छतेष्टकां उपदधात्यृषे त्वा इषे त्वेति
पञ्चैकैकां दिश्वेकां मध्ये । ऽनुपरिहारः सादयतीति ब्राह्मणं ।

तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ यज्ञोदा उपदधाति
यज्ञोदां वा यज्ञसि सादयामीति पक्षैकैकां दिक्षेकां मध्ये ।
तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ भृयस्कृत उपदधाति
भृयस्कृत्वा वरिवस्कृत्वासीति पक्षैकैकां दिक्षेकां मध्ये । तथा-
देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथापुषद उपदधात्यपुषदसि ५
अपुषदसीति पक्षैकैकां दिक्षेकां मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूद-
दोहसः करोत्यथ द्रविणोदा उपदधाति पृथिव्यास्त्वा द्रविणे
सादयामीति पक्षैकैकां दिक्षेकां मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूद-
दोहसः करोत्यथायुष्या उपदधाति प्राणं मे पाङ्गपानं मे
पाहीति सप्तैकैकां दिक्षु तिष्ठो मध्ये । तथादेवतं कृत्वा १०
सूददोहसः करोत्यथर्तुनामान्युपदधाति यावा अयावा इति
सप्तैकैकां दिक्षु तिष्ठो मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
करोति ॥ ४५ ॥ चतुर्दशः ॥

अथेन्द्रतनूत्पदधात्यग्निना विश्वाधाडिति द्वाविंशतिं पञ्च-
पञ्च दिक्षु द्वे मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ १५
अथतनूत्पदधाति प्रजापतिर्मनसान्धो ऽश्चेत इति त्रयस्त्रिंश-
तमष्टावष्टौ दिक्षेकां मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-
त्यथ ज्योतिष्मतीरुपदधाति ज्योतिष्मतीं वा सादयामीति
द्वादश तिस्त्रिंशो दिक्षु न मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूद-
दोहसः करोत्यथ भूतेष्टका उपदधाति पृथिव्यै स्वाहान्तरि- २०
षाथ स्वाहेति द्वादश तिस्त्रिंशो दिक्षु न मध्ये । तथादेवतं
कृत्वा सूददोहसः करोत्यथाव्यानीरुपदधाति श्रतायुधाय श्रत-

- वीथीयेति पञ्चैकैकां दिक्ष्वेकां मध्ये^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
दोहसः करोत्यथ राश्रुत उपदधात्यग्ने षण्णस्त्रिंशत्सेमम-
र्षयेति चतस्र एकैकां दिक्षु न मध्ये^२ तथादेवतं कृत्वा सूद-
दोहसः करोत्यथ दक्षिणे ऽश्वे पौर्णमासीमुपदधाति पूर्णा
५ पश्चादिति^३ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ दक्षिण
एवाश्वे नक्षत्रेष्टका उपदधाति कृत्वा नक्षत्रमग्निर्देवतेत्येनां
रोषयत्यग्ने इच ख प्रजापतेर्धातुः सोमस्यर्चं त्वा इचे-त्वा द्युते
त्वा भासे त्वा ज्योतिषे त्वेत्यथैतं नक्षत्रपथः रोहिणीप्रभृत्या
विशाखाभ्यामायातयति^४ दक्षिणादश्वे दक्षिणाः श्रौणिमभ्या-
१० यातयत्यथ पुच्छसन्धौ चात्मसन्धौ चामावाद्यामुपदधाति यत्ते
देवा अदधुर्भागधेयमित्यथैतं नक्षत्रपथमनूराधाप्रभृत्यापभर-
णीभ्य आयातयत्युत्तरायै श्रौणेरुत्तरमश्वमभ्याजातयत्युत्तर^५
एवाश्वे पौर्णमासीमुपदधाति पूर्णा पश्चादित्श्वस्यृष्टा उप-
दधातीति ब्राह्मणं^६ नक्षत्रेष्टकाभिस्त्रिजिराप्यते^७ तथादेवतं
१५ कृत्वा सूददोहसः करोत्यथावद्रुय कृष्णमश्वमभिमृश्य तनु-
पुरीषमुपदधाति षष्ठो दिवीति^८ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं
करोत्यथ षष्ठीं चितिं चिनुते संयञ्च प्रचेताश्चेति पञ्चैकैकां
दिक्ष्वेकां मध्ये^९ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथाम्निः

१ Thus M Tr U ; •शाखाभ्यां आयात• Be B ; •शाखाभ्यामभ्यासीत•, H.

२ शीषीम• some of the MSS.

३ Thus corrected ; all MSS. . श्रौणेरुत्तरम• ।

४ अथ i.s. of अथ BH.

सर्वतोमुखं चिनुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजापत्यामृषभं, लोकंशृणाः ।
 प्राच्याश्च लोकंशृणया, प्रचौत्यग्निं प्राचौभिः संप्रच्छादयन्त्यो-
 दीचौभिः । प्राचौभिस्त्वेव निस्तिष्ठन्ति । थावद्ग्नं चेष्यमाणो
 भवति तावद्ग्नं चिनुते । ऽयानभिमृष्टं चितिक्रूष्या भवति ।
 तदेतासुतस्रः स्वयमादृषा थाचति । ता दिक्षूपदधाति प्राणाय ५
 त्वा चक्षुषे त्वा तथा देवतयाङ्गिरस्त्रुवा सीद व्यानाथ त्वा
 चक्षुषे त्वा तथा देवतयाङ्गिरस्त्रुवा सीदापानाय त्वा चक्षुषे
 त्वा तथा देवतयाङ्गिरस्त्रुवा सीद वाचे त्वा चक्षुषे त्वा तथा
 देवतयाङ्गिरस्त्रुवा सीदेत्यथ स्वयमादृषामथमवत्राप्याविदुषा
 ब्राह्मणेन सहाधिद्रुत्योपदधाति सुवरायोस्त्वा सद्ने सादथा- १०
 मीत्यनुद्रुत्य सूर्यस्वाभिपातु मन्वा स्वस्या हृदिषा श्रंतमेन तथा
 देवतयाङ्गिरस्त्रुवा सीदेत्पान्यानृतीयासुपधायेत्यपानित्य-
 थैष ब्राह्मणो वरं ददात्यथ रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा स्वयमा-
 दृषावकाशे जुहोति चित्तिं जुहोमि मनसा एतेनेत्यङ्गुष्ठाभ्या-
 मन्वारभ्यान्वारोहं वाचयति दिवमाक्रमिषः सुवरगन्धेत्यपरे १५
 विले हिरण्येष्टकासुपदधाति सुवरसि सुवर्मे यच्छ दिवं यच्छ
 दिवो मा पाहोति । तां अघनेन प्रमभवेत्यायां मण्डलेष्टका-
 सुपदधाति शौरपराजितामृतेन विष्टेति । दक्षिणतो रेतः-
 शिचसुपदधाति शौ रेतःसिक् सा मे रेतो दधातु सा मे

१ B Be Ms. ins. चितिं ।

२ The following words, unto सीदेत्यथ, l. 9, are found thus in U only; all the other MSS. abbreviate.

रेतः प्रजनयत्विति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथोत्त-
 • रतः प्रक्रमवेलायां विकर्णोमुपदधाति । प्रोचदशो न चवसे
 अविव्यञ्चति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ लोकंशृणा
 उपदधाति लोकं शृणुं किरूं शृणेत्यथ ^१ चितिकृष्याभिमृशति
 ५ चिन्तिमचित्तिं चिनवद्दि विद्वानित्याग्नेय्यां पङ्क्तिगतां चिति-
 मभिमृशश्च दाभ्यामवद्भवति वाक्च आसम्प्राणदा इत्यथापराञ्चि-
 कौभ्यां प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतद्दहः कर्म क्रियते ^१ वष-
 न्येताः रात्रीम् ^१ ॥ ४६ ॥ पञ्चदशः ॥

अथैतस्मिन्नेव नवमे ऽङ्गि दशमायाः उपकल्पयते सहस्रं

- १० हिरण्यशक्तामूर्ध्वं चिभ्यो ऽपरिमितानित्येक आङ्गले यदि
 सहस्रं भवन्ति हेहे श्रते पञ्चनाडौष्वोते ^१ भवतो ^१ ऽय दशमे
 ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरति ^१ समानं पुरीष-
 स्तोपधानमथ पाञ्चामप आनीय हिरण्यशक्ताम्संप्रकीर्य दाभ्यां-
 दाभ्याः श्रताभ्यां प्रोचति सहस्रस्य प्रमा असीति यत्प्राक्
 १५ स्वयमादृष्टायै भवति सहस्रस्य अतिमा असीति यद्वक्षिणा
 स्वयमादृष्टायै भवति सहस्रस्य विमा असीति यत्प्रात्यक् स्वय-
 मादृष्टायै भवति सहस्रस्योन्मा असीति यदुदक् स्वयमादृष्टायै
 भक्त्यथ मथं दाभ्याः श्रताभ्यां प्रोचति साहस्रो ऽधि सहस्राथ
 लेत्यथोत्तरे ओष्यन्ते तिष्ठन्निष्टका धेनूः क्षुरत इमां मे अश्र

१ पच MTr; चच the other MSS.

१ पच० all; •नाडौष्वोते Tr UH Ms; •नाडौष्वोते BcM; •नाडौष्वोते B; Bhāv.: पचनाडौष पचिपचपुश्रुचिरेपुर्नचिरेपुर्नभवतः ।

दृष्टका धेनवः सन्धित्यान्नादनुवाकस्य। घापरारक्षिकीभ्यां प्रवर्ग्या-
 पसव्यां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते । वसन्त्येताः रात्रि- ०
 मथैतस्मिन्नेव दशमे ऽङ्गोकादश्याथाह उपकल्पयते ऽर्कपर्ण-
 मजर्षीरं णावीधुकं चरं तिसृधन्वमस्मानमुदकुम्भं मण्डूक-
 मवकां वेतसशाखां दर्भस्तमिमाज्यस्यास्त्रीः ससुवां दीर्घवः १
 दादशमित्यथैकादशे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसव्यां प्रच-
 रति । स दीर्घवः सुवं प्रपथोक्तमे संचिताहुतौ जुहोत्यग्ने
 वन्य तत्त्वा यामौति । ॥ ४७ ॥

यावदेवावाध्वर्युश्चेष्टति तावदेव प्रतिप्रस्थातोत्तरस्य पक्षस्य
 चरमथेष्टकथा प्रत्यूढपुरीषयोपरमत्यथैतस्कार्कपर्णस्य पुटमन्तर- १०
 वस्त्राविणं कृत्वोदङ् तिष्ठन्मुखदग्ने धारयन्नाहाहरानथेति । स
 यत्र धारेष्टकां प्राप्नोति तत्प्रतिपद्यते नमस्ते इद्म मन्यव
 इत्यान्तमेतमनुवाकं निगद्य द्वितीयं तृतीयं । चतुर्थस्य यत्राभि-
 जानाति नमः चतृभ्य इति तत्स्त्राहाकरोति । सो ऽत एव
 प्राङ्गदृश्य नाभिदग्ने धारयन्संयहीदभ्य इति प्रतिपद्यातिशिष्ट- १५
 मनुवाकस्य । निगद्य पञ्चमं षष्ठं । सप्तमस्य यत्राभिजानाति
 नमो वर्याय चेति तत्स्त्राहाकरोति । सो ऽत एव दक्षिणा-
 दृश्य जानुदग्ने धारयन्वर्याय चेति प्रतिपद्यातिशिष्टमनुवाकस्य ।
 निगद्याष्टमं नवमं दशममेकादशस्य यत्राभिजानाति य एता-
 वन्तस्य भूयाः ससेति तत्स्त्राहाकरोति । सो ऽत एव प्रत्यङ्गा- २०

दृष्ट्यं गुल्फादग्निं धारयन्नमो रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यामित्येतद्यजमानं
 वाचयति । नाभिदग्ने धारयन्नमो रुद्रेभ्यो ये ऽन्तरिक्ष इत्येत-
 द्यजमानं वाचयति । घीवदग्ने धारयन्नमो रुद्रेभ्यो ये द्विती-
 त्येतद्यजमानं वाचयत्यत्रैतदर्कपूर्णं यं देष्टि तस्य संचरे पशूनां
 ५ न्यस्यति । यद्यु वै न देव्याखवटे न्यस्यत्यत्रैतं गावीधुर्कं चतु-
 शरमायामिष्टकार्पां निदधाति यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु य
 ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाविवेश तस्मै रुद्राय नमो
 अस्त्रित्यत्रैतत्तिसृधन्वं याचति । तेनोत्तरे ओषण्णे तिष्ठन्नुप-
 तिष्ठते । ऽपि वानुपरिक्रामं यत्ते रुद्र पुरो धनुस्तदातो अनु-
 १० वात् ते तस्मै ते रुद्र संवत्सरेण नमस्करोमि यत्ते रुद्र दक्षिणा
 धनुर्धत्ते रुद्र पश्चाद्धनुर्धत्ते रुद्रोत्तराद्धनुर्धत्ते रुद्रोपरि धनु-
 रित्यत्रैतदयाचितं ब्राह्मणाय ददात्यथास्त्रैष उदकुम्भ उत्तरे
 ओषण्णे ऽग्ना सप्तसृष्टः१ श्रेते । स यो बलवाःस्तमाह्वाने-
 नोदकुम्भेन संततथा धारया पिः प्रदक्षिणं परिषिञ्चन्परी-
 १५ ष्ठीति । स तथा करोति । परिषिञ्चमाने यजमानं वाचय-
 त्यग्नामूर्जे पर्वते शिश्रियाणां वाते पर्जन्ये वरुणस्य शुभे । अह्न
 ओषधीभ्यो वनस्यतिभ्यो ऽधि संभृतां तां न इषमूर्जे धत्त
 महतः स्ररराणा इत्यत्रैतं कुम्भमग्ना सप्तसृष्टः१ द्वादयत्य-
 म्नास्ते चतुदसुं ते शुभृच्छतु यं द्विष इति । निधाय कुम्भं

१ Thus M Tr BU (sec. m.) Ms Kes.; घीवा० Be U (pr. m.).

१ Thus Bhav. (one Ms.) and Ms.; श्नामं सप्तसृष्टः M; संभृताः Tr Bo
BU Bhav. (another Ms.) संभृताः H.

यथेतं चिः पुनः प्रतिपर्येत्यथैतस्मिन्नेव दीर्घवः प्रपद्याति
मण्डूकमवकां वेतसग्राखां दर्भस्तम्भमिति^१ तेन यत्प्राक्
खद्युमादृषायै भवति तद्विकर्षति समुद्रस्य त्वावकया हिमस्य
त्वा जरायुणेभि ॥ ४८ ॥

द्वाभ्यां पुरस्ताद्वाभ्यां दक्षिणतो द्वाभ्यां पश्चाद्वाभ्यामुत्तरतो^५
ऽष्टाभिर्विकर्षतीति ब्राह्मणमथैताश्चैव कार्ष्णांजिनीरुपानह एतं^१
च^१ दीर्घवः संक्षिद्य चात्वाले संप्रकिरन्त्यथ ग्रान्तो ऽग्नि-
रित्याज्यस्थालीं सस्रुवामादायाधिद्रुत्याज्यस्थाल्याः^२ सुवेणोप-
घातं सर्पाङ्गतीर्जुहोति^३ समीची नामासि प्राची दिगिति
पश्चादाशीनः पूर्वे बिले जुहोत्येजस्विनी नामासि दक्षिणा^{१०}
दिगित्युत्तरत आशीनो दक्षिणे बिले जुहोति^३ प्राची
नामासि प्रतीची दिगिति पुरस्तादाशीनो ऽपरे बिले जुहो-
त्यवस्थावा नाभास्युदीची दिगिति दक्षिणत आशीन उत्तरे
बिले जुहोत्यथैतेनैव यथेतमेत्य यत्रैव प्रथममहौषीत्तद्दे जुहो-
त्यधिपत्नी नामासि वग्निनी नामासीत्यथावद्रुत्याग्निं साम-^{१५}
भिरुपस्थापयति^३ गार्श्वणेन पुरस्तादुपतिष्ठते ऽग्नेर्हृदयेन
दक्षिणमुपपन्नं रथंतरेणं दक्षिणं पन्नं वारवग्नीयेन दक्षिणां
ओषिष्टसुखायश्चायश्चित्तेन^३ पुच्छं श्यैतेनोत्तरां ओषिं

१ Thus Tr BU Ms; रतं Be; रतम् MH.

२ Thus U (see. m.) only; पश्चात्वा all the other MSS., also Ms;
but Msc: चाप्यपश्चात्वास्तकार्वा ।

३ •समीचीनेन Tr H Ms.

दृहतोत्तरं पंचं प्रजापतेर्द्वेदयेनोत्तरसुपपंचं वामदेव्येन मध्यम-
 थाह होतरग्रेहक्येनाग्निमनुग्रहेति ^१ यदि होता न कामयते
 यजमान एव जघनेन पुच्छं दृणानि स०स्तीर्थं तेषूपविश्याग्ने-
 हक्येनाग्निमनुग्रहति पिता मातरिश्वाच्छिद्रा भूदा धा
 ५ अच्छिद्रा उग्रिजः पदानुतच्चुः सोमो विश्वविक्रैता नेषदृहस्यति-
 हक्यमदानि ग्र०सिषदोमिति सक्तदा त्रिर्वाचैन० स्तुतग्रस्त्रयो-
 दीहं वाचयतीष्टो यज्ञो भृगुभिराग्नीर्दा वसुभिस्तस्य त
 दृष्टस्य वीतस्य द्रविणेह भचीयेत्यथापराश्विकीभ्यां प्रवर्गोप-
 सङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ^१ वसन्थेता०
 १० रात्रिम् ॥ ४६ ॥ षोडशः ॥

अथैतस्मिन्नेवैकादशे ऽह्नि द्वादश्याह उपकल्पयत श्रौदु-
 म्बर० सुवमौदुम्बरं द्रोणमौदुम्बरं प्रसेकमौदुम्बरीं वितष्टिं ^१
 तस्यां पञ्चमृहीतमाज्यं भवति दध्नः पूर्णामौदुम्बरीं तिस्र
 श्रौदुम्बरीः समिधस्तिस्रो नानादृष्ट्या नानादृष्ट्यमिधं दधि
 ६५ मधुमिश्रं पुसुष्टिमवकाभारं ष्टमिभ्रमग्नाममाज्यप्रोचं द्वितीय०
 होतारमप्रतिरथस्यानुवक्तारं विलीनोत्पूतस्याज्यस्य द्वौ वा
 चीन्वा कुभाग्नाह्नौदनिकाग्नीहीश्ववैषधः ^२ रोहितं चर्मानुहुं
 कृष्याथै सेतवत्साथै पथो रथं चषालहोमीय० शाकलान्परिधी-
 नित्यथ द्वादशे ऽह्नुदित आदित्ये प्रवर्गोपसङ्गां प्रचरत्यथोप-
 १० निकम्य संप्रैषमाह सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाह्वयार्धस्तनव्रतं प्रच-

१ Thus Tr U Be B Ms; वितर्हो MH.

२ Thus MU Tr Ms; श्रौदुनिः B Be H.

- नरमाहताभिर्वपः प्रतिप्रक्षामः प्रवर्ग्यंस्त्राष्टता प्रवर्ग्यंश्चष्ट्या-
 द्योदासनायेति । वेधैतत्पदं कुर्वन्ति । गार्हपत्ये द्वितीयसुपच-
 मनौषु द्वितीयं नि द्वितीयं दधत्यथ प्रवर्ग्यंस्त्राष्टता प्रवर्ग्यंस्तुदा-
 स्त्राधिअथति वैश्वानरं दादग्रकपालं माहतांश्च समकपालानथ
 १ गार्हपत्य आश्वं विलाप्योत्पूय सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहव-
 नीये ऽनीकवन्नं जुहोत्यग्निस्त्रिमेन शोचिषेत्यनुद्रुत्य सेनानीकेन
 सुविदाशो अस्त्रे इति जुहोत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीय
 एव वैश्वकर्मणानि जुहोति । य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वदि-
 त्यनुद्रुत्य विश्वकर्मा अजनिष्ट देव इति जुहोत्यपरं चतुर्गृहीतं
 १० गृहीत्वा चतुषः पितेत्यनुद्रुत्य विश्वकर्मण्विषा वर्धनेनेति
 जुहोति । नानैव सूक्ताभ्यां जुहोति नानैव सूक्तयोर्वीर्यं दधा-
 तीति ब्राह्मणमथ तिस्र औदुम्बरीः समिध, आदधात्युदेन-
 सुत्तरां नयेन्नेमं प्रतरां ज्ञधि यस्य कुर्मो हविर्गृह इत्यथाभ्या-
 दधातीथं प्रणयनीयमुपोपचमनीः कुन्पथन्ति चालासा-
 ११ द्यं संप्रेषमाहाशये प्रणीयमानायानुब्रूयन्नीदेकस्त्वयानुसंधेहि
 द्वितीयो होताप्रतिरथमसुब्रवीत्विति । प्रतिपद्यत एष द्वितीयो
 होताप्रतिरथमाशुः अग्रान इति । दग्रर्षं भवतीति ब्राह्मण-
 मथैतेनैव सहाग्निनाददते ष्त्रिभ्यस्मानमाज्यप्रोक्षं दध्नः पूर्वा-
 मौदुम्बरीं तिस्रो नानावृक्ष्या नानावृक्ष्यमिधश्च आकंक्षानपरि-
 १० धीनित्यथैमसुचच्छत उदु ला विश्वे देवा इति । षड्भिर्भरतीति

ब्राह्मणं तासां द्वे परिगृह्णवती भवतो ऽथ विषुवत्याग्नीध्रस्य
 काखे पृश्निमग्मानं निदधाति विमान एष दिव उचा
 समुद्र इति दाभ्यामथ पतसृभिरा पुष्कादेतीन्द्रं विश्वा
 अवौदधमिति धारयन्त्येतमग्निमथैनः संचितमाज्यप्रोक्षेण
 प्रोचति ॥ ५१ ॥

वसवस्त्वा रुद्रैः पुरस्तात्यान्विति पुरस्तात्पितरस्त्वा यम-
 राजानः पितृभिर्दक्षिणतः पान्विति दक्षिणत आदित्यास्त्वा
 विश्वेदेवैः पश्चात्यान्विति पश्चद्युतानस्त्वा मास्तो मरुद्भिस्त-
 रतः पान्वित्युत्तरतो देवास्त्रेज्येष्ठा वरुणराजानो ऽहस्ता-
 चोपरिष्ठाञ्च पान्वित्युपरिष्ठादथैतेनैव सहाग्निनाधिद्रवति १०
 प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहि विदान्कमध्वमग्निना नाकमुख्यं पृथिव्या
 अहमुदन्तरिचसारुहः सुवर्धन्तो नापेचन्ते ऽग्ने प्रेहि प्रथमो
 देवयनामिति पञ्चभिर्धारयन्त्येतमग्निमथ दध्नः पूर्णामौदुम्बरौः
 स्वयमादृषायां जुहोति नक्तोषासेति पुरोऽनुवाक्यामनूच्याग्ने
 सस्राचेति जुहोत्यथ प्रदक्षिणमादृत्येधं प्रतिष्ठापयति सुपर्शो ११
 ऽषि गृह्णामिति तिसृभिः सादयतीति ब्राह्मणमथैनं
 विश्वस्याहुतिषाहं कृत्वाध्वराहुतिभिरभिजुहोत्यग्निर्धञ्जं नयतु
 प्रजानमैनं यज्ञह्नो विदन्देवेभ्यः प्रभ्रूताद्यज्ञं प्रप्र यज्ञपतिं
 तिर स्वाहा वायुर्धञ्जं नयतु प्रजानमसूर्येण यज्ञं नयतु प्रजा-
 नन्यज्ञो यज्ञं नयतु प्रजानमैनं यज्ञह्नो विदन्देवेभ्यः प्रभ्रूता- १०
 द्यज्ञं प्रप्र यज्ञपतिं तिर स्वाहेत्यथावद्भुत्याग्निवत्युत्तरं परिषाहं
 परिगृह्ण चोपुपित्वा तिर्यञ्चः संप्यः सन्धा संप्रथमाह

प्रोचणीरासीदयेभाबर्हिर्हपसादयेत्यथाधिद्रुत्य आकलागपरि-
 धीन्परिधाय नानावृक्ष्यमिधमभ्यज्य • स्नाहाकारेणाभाधाय
 तिस्रो नानावृक्ष्याः समिध आदधाति प्रेङ्गो अग्ने दीदृषि
 पुरो न इत्यौदुम्बरीं विधेम ते परमे जन्मं जग्न इति वैकङ्कतीं
 ५ तां सवितुर्वरेण्यस्य चिचामिति शमीमचीमथ द्वे सुमङ्कती
 जुहोति चिन्ति जुहोत्यग्ने तमद्येत्य स्रुषि चतुर्गृहीतं गृही-
 त्वाज्यस्य पूर्णां स्रुचं जुहोति सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा
 इत्यत्र जुह्वन्मसा दिशो ध्यायेद्दिग्भ्य एवैनमवदङ्के । दध्ना
 पुरस्ताज्जुहोत्याज्येनोपरिष्टात्तेजसैवास्मा इन्द्रियं च समीची
 १० दधातीति ब्राह्मणमथात्रैव तिष्ठत्याचति वैश्वानरं द्वादशकपालं
 माहतांश्च सप्तकपालानथोपस्तीर्य सर्वश एव वैश्वानरमवदध-
 दाहाग्नये वैश्वानरायानुब्रूहीति । द्विरभिचारयत्वात्क्रान्याश्रा-
 व्याहाग्निं वैश्वानरं यजेति । वषट्कृते मध्ये जुहोत्यथैनं
 सुवाङ्कतिभिरभिजुहोति सुवर्नं घर्मः स्नाहेति पञ्चभिरथ
 १५ माहतेः प्रचरति ॥ ५२ ॥

पर्युपस्तारं दर्विहोमाकारमीदृङ् चान्यादृङ् सत्यनुद्रुत्य
 १० शुकृज्योतिष्य चिचज्योतिष्येति जुहोति । शुकृज्योतिष्य चिच-
 ज्योतिष्येत्यनुद्रुत्य चतजिच्च सत्यजिचेति जुहोत्यृतजिच्च सत्य-
 जिचेत्यनुद्रुत्यतस्य सत्यस्येति जुहोत्यृतस्य सत्यस्येत्यनुद्रुत्य षो

१ Thus U Ms, cp. TS. v. 7. 5. b; सुवचै the other MSS.

२ नैः प्रचरति Tr U B Mṣ, नैचरति MH Be Bhav.

३ दर्विचो • M.

इरथे इतुवाक्यो नकसामनुद्रुत्य जुहोति । जो इरथे इतुवाक्यो
 नकसामनुद्रुत्येदुचास एतादुचास इति जुहोतीदुचास एतादुचास
 इत्यनुद्रुत्य मितासश्च संमितासश्च न इति जुहोति ।
 मितासश्च संमितासश्च न इत्यनुद्रुत्येदुङ् चान्यादुङ् चेति
 जुहोति । तानमितो वैश्वानरं परिचिन्नेति । गण्येन गण- ५
 मनुद्रुत्य जुहोत्युधैर्वैश्वानरस्याश्रावपत्युपाश्रु माहताशुहो-
 तीति ब्राह्मणम् ॥ ५३ ॥

अथैतं प्रसेकमग्नावाघातवति दक्षिणतो वोदस्यं पुश्चादा
 प्राञ्चं तस्य क्षुणिव पूर्वार्धं भवत्येवमेव मध्यं चमस इव बुध्न-
 क्षास्त्रिंशत्तर उपस्तृणान आह्वयप्रसक्तः संततमानय वसोधारां १०
 निगद्विद्यामीति । स यत्र धाराग्निं प्राप्नोति तत्प्रतिपद्यते
 आविष्णु सजोषयेति सर्वामान्तं वसोधारामचैतं प्रसेकमग्ना-
 वनुप्रहरत्येनश् स्रस्त्रावेणाभिजुहोत्यय यदाज्यसुच्छिद्यते
 तंभ्रिग्मह्यौदनं पचति ॥ तं ब्राह्मणाश्चत्वारः प्राप्नुवन्ति । तेभ्य-
 सतस्रो धेनुर्दद्यादिति १ ब्राह्मणमथास्त्रैतत्पुरसादेवौदुम्बरे द्रोणे १५
 सर्वोषधं दध्नाज्येन समुदाद्युतं भवति । तस्त्रीदुम्बरेण रुवेणोप-
 घातं वाजप्रसवीयं जुहोति वाजस्येमं प्रसवः सुषुवे अग्रे वाजो
 नः सप्त प्रदिश इति चतुर्दश खुवाऊतीरंभिषेकाय प्ररेकं
 परिग्निनज्यैर्नमपिधाच प्रज्ञातं निदधात्यथ नक्तोषायेति

१ सर्वेभः M Tr H Ma; सर्वाभः U Be B Bhav.

२ Thus MU Be B Ms (cp. TS. v. 7.3.4); ददाति i.s. of ददा-
 दिति H.

कृष्णाद्यै श्वेतवत्साद्यै पद्यो जुहोत्यथ षड्राश्रुतो जुहोत्युताधा-
 • कृतधामैति' भुवनस्य पत इति रथसुखे पञ्चाङ्गतीर्जुहोत्यथ
 तिस्रो रथो जुहोति यास्ते अग्ने सूर्ये रथो वा वो देवाः सूर्ये
 रथो रथं नो धेहि ब्राह्मणेभ्यित्यथ पाश्यामंज्यमानोऽयाञ्चस्मि-
 ५ नोपघातं वतनमामाग्नि जुहोति ससुद्रो ऽसि नभस्त्रानार्द्रदानुः
 ग्रंभूर्मथोभूरभि मा वाहि स्वाहा मादतो ऽसि मरुतां
 गणः ग्रंभूर्मथोभूरभि मा वाहि स्वाहावस्युरसि दुवस्त्राङ्क-
 भूर्मथोभूरभि मा वाहि स्वाहेति' वातसु हैके जुहोतो
 मन्यन्ते' । ऽजैताङ्काकस्त्राग्परिधीनग्नावनुप्रहरति' तदेत-
 १० ष्वाकस्त्रानाम् ॥ ५४ ॥ सप्तदशः ॥

अथ सदोहविधाने संमिनोति' सदोहविधाने संमित्या-
 भ्ररधिष्णिद्यान्निवपति' तेषूपर्यग्निधिष्णियानुपह्रधाति ममाग्ने
 वर्यो विष्टवेभ्यस्त्रित्याग्नीधीय एकां च याजुषीं षण् च
 लोकंप्रणा' अथ होतुर्धिष्णिय एकां चैव याजुषीमेकादश च
 १५ लोकंप्रणा' अथेतरेष्वेकैकां चैव याजुषीं सप्तसप्त च लोकंप्रणा'
 • अथ' मार्जालीय एकां च याजुषीं पञ्च च लोकंप्रणा' अथा-
 ग्नीषोमौ प्रणयत्यग्नीषोमौ प्रणीथं यूपस्याष्टता यूपसुच्छयति'
 स्वर्गं यूपसुत्सृज्याग्नीषोमीयं पशुसुपाकरोति' तस्य प्रसिद्धं
 वपथा चरित्वा वपात्रपणौ अनुप्रहत्य' वसतीवरीं गंहात्यथ'

१ Thus M Tr. U H Bhav. Kcé. ; मन्थते Be ; मन्थते B.

२ B ins. च, Be च लोकंप्रणा।

३ Here Tr ins.२ ससुद्रस्य चालाके मार्जयने ३

४ ० वरीः परिष्ट. U Be B Ms.

पशुपुरोडाशं निर्वपति । तमनुवर्तन्ते ऽष्टौ द्विपुषाः पशौ-
 व्यग्नये गृहपतये इत्येतानि । तानि नामावग्निति । नामा
 अपयन्ति । नामाधान्यानि भवन्ति । प्रैषवाग्यपशुपुरोडाशो
 ऽनुब्रूहि वैजेतीतरेषाः हविषाः । स यत्र वारुणस्यावचसाह
 वरुणाय धर्मपतये ऽनुब्रूहीति तदुपपद्यति खिष्टकृते सर्वेषाः ५
 सक्तसक्तदुत्तरार्धादवद्यति । द्विरभिघारयति । न प्रत्ययत्-
 त्याक्रम्याश्रीव्याह वरुणं धर्मपतिं यजेति । वषट्कृते जुहोत्यथ वै
 भवतीष्टो वरुणो भवत्यनिष्टः खिष्टकृदथास्य ब्रह्मा हसं गृह्णा-
 तीति । स यचेष्टो वरुणो भवत्यनिष्टः खिष्टकृदथास्य ब्रह्मा
 हसं गृह्णाति ॥ ५५ ॥ १०

सविता त्वा प्रसवानाः सुवतामग्निर्गृहपतीनाः सोमो
 वनस्पतीताः रूद्रः पशूनां गृहस्पतिर्वाषामिन्द्रो ज्येष्ठानां मिचः
 सत्यानां वरुणो धर्मपतीनामित्येतदेव सर्वं भवति ये देवा
 देवसुव स्य त इममासुव्यायणमनमिचाथ सुवध्वं महते
 चचाथ महत आधिपत्याथ महते जानराज्यायेत्येनं धि- ५
 मानायतने तिष्ठन्तं प्रांहेष वो ऽमी^१ राजेति येषाः ज्येष्ठी
 भवति । सोमो ऽस्माकं ब्राह्मणानां राजेतीतरे प्रत्याङ्करथ
 भृशुवः सुवरिति वाचं विस्तृयते । दाभ्यां सुखं विस्तृष्टे प्रति

१ Thus MU Be; नामावग्निति H; नामावर्धति B; नामाविग्निति Ms;
 तानि नामा इत्येव चविग्निति (sic) Msc. *

१ This clause is omitted in most of the MSS.

* १ भरता (as TS. i. 8.10. d) Tr only, i. s. of नौ ।

त्यक्त्वा राश्वमधाधि सर्वे ज्ञाता वरुणस्याभूवन्निति ^१ गायत्रा-
 न्विष्णुकामाक्रमते^१ विष्णोः क्रमो ऽसि विष्णोः क्रान्तमधि
 विष्णोर्विक्रान्तमशौत्यं स्निग्धता चरति ^१ न रौद्रखेडाम-
 वद्यत्यपाजेनमभ्यवहरन्ति गन्धिष्ठमिडाग्नाः^२ पुरोक्षशाः संति-
 ५ ष्णते ^१ पत्नीसंघाजान्तः प्रशुद्धं दयशूक्ष्मात् इत्येके ^१ ऽथ वसतीवरीः
 परिहृत्य पयासूचि विप्रिष्णोपवसन्ति [॥] पूई [॥] अष्टादशः [॥]

अथातो महाराच एव बुध्यन्ते ^१ समानं कर्मा सुपाः
 सादनात्सादयित्वा सुषो ऽग्निं योगेन युजन्त्वग्निं युजन्तीमौ ते
 पशौ षिदसि ससुद्रयोगिरिति तिसृभिरथ राजानमुपावद्यत्य
 १० प्रातरनुवाकसुपाकरोति ^१ परिहिते प्रातरनुवाके ऽगो ऽच्छैत्य-
 क्लिबदैति^२ ^१ यः क्रतुस्तसुपैति ^१ प्रसिद्धो ऽभिषवः ^१ प्रसिद्धं
 यद्वा गृह्यन्ते ^१ समानं कर्मान्निनाद्वादांश्चिन्, यद्वा गृहीत्वैका-
 दश रश्मिना आदाय यूपमभ्येति ^१ स्वर्जनं यूपसुत्सृज्यैकादश-
 नाग्यशुतुपाकरोत्याग्नेयं कृष्णपीवः सादुस्वतीं मेवीं वभुः सौम्यं
 ०१५ सौम्यः श्वानः अग्निपृष्ठं वारुण्यत्यः अग्निं वैश्वदेवमैन्द्रमहणं
 माहृतं कक्ष्माषमैन्द्राग्नेः सः क्षितमधोरामः सावित्रं वारुणं पेत-
 मिति ^१ तेषां प्रसिद्धं वपाभिस्वरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातःसवनाथ ^१

१ Thus Mu Tr BHP; नावचान्ति० Be.

१ Thus U (sec. m.) Ms; नभोर० Tr HU (pr. m.) नक्षिष्ठ० Be B;

• नभोरि ऋदे M, which seems to be a periphrase of सपं नक्षिष्ठम्.
 Bhav. : रौद्रं चरुवेपथुः निवसति नभोरि ऋदे ।

१ Thus only M; all the other MSS. उदैति ।

तद्वृजुधा संतिष्ठते^१ प्रसर्पन्ति मार्धन्दिनाय सवनाय^२ । स^३ कच क
 च मार्धन्दिनो^२ भवति तदेतद्विरण्यपाचं मधोः पूरयित्वा शीर्षां
 चिषवत्यावेक्ष्याश्चमवप्राप्य ब्रह्मणे ददाति^३ प्रसिद्धो ऽभिववः^३
 प्रसिद्धं पक्ष गृह्णन्ते^३ समानं कर्मा दाक्षिणेभ्यो^३ दाक्षिणानि
 ऊत्वा चिभिर्महत्तौयैश्चरति^३ शीदन्ति नाराश्रुषा आष्वा-
 र्थिता दक्षिणस्य इविर्धानस्यापालम्नमधोऽधो माहेन्द्रायथ
 पुरस्तादभिवेकस्य षट् पार्थानि जुहोत्यग्नये स्वाहा सोमाथ
 स्वाहेत्यथ यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीनधीवसुत्तरसोमोप-
 स्तृणोति^३ तद्यजमानं प्राञ्जसुपवेय्य सुवर्णरजताभ्याः इक्ष्वाभ्यां
 पर्युपास्य सर्वेषुधेन पुरस्तात्प्रत्यक्षमभिविञ्चति^३ शीर्षतो ऽभि- १०
 विञ्चत्या सुखादन्ववस्त्रावयति ॥ ५७ ॥

देवस्य ता स्रवितः प्रसवे ऽशिनोर्वाङ्म्यां पूष्णो इक्ष्वाभ्याः
 सरस्वतौ वाचो यन्तुर्यन्वेणाग्नेस्ता सासाज्येनाभिविज्ञानीन्द्रस्य
 ता सासाज्येनाभिविञ्चामि इहस्यतेस्ता सासाज्येनाभिविज्ञा-
 मीति^१ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्त्यभ्यवेच्यमसावासुख्यायणो ऽसुख्य १५
 पुत्रो सुख्य पौत्रो ऽसुख्य नन्नाग्निषवेनेत्यथ भर्तुवः सुवरिति वाचं

१ om. Be H.

२ मार्धन्दिनो Tr H.

३ Some of the MSS. (MU Tr) give the formula वृचस्यवेक्ष्या etc. before इन्द्रस्य ता etc.; B Be give a text exactly as found TS. i. 7.10.h; H abbreviates thus: 'ग्नेस्ता सासाज्येनाभिविज्ञानीन्द्रस्य ता
 •र्जित

विस्तृजते^१ । दाभ्यां सुखं विस्तृष्टे^१ । गायत्रान्विष्णुकर्माणकमते^१ ।
 ऽधोपरिष्ठादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोति ॥ ५८ ॥

इन्द्राय स्वाहा घोषाय स्वाहेति^१ । द्वादश भूतानामवेष्टी-
 कुरुहोति । पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहेत्युधा माथ्यंदिनः
 १ सवनम् संतिष्ठते^१ । प्रसर्पन्ति द्वतीयसवनाथ^१ । प्रसिद्धमादित्य-
 यज्ञेण चरित्वापयणं गृह्णाति^१ । समानं कर्मा पवमानात्यवमानेन
 चरित्वा स्वे धामगण्डभिस्सरति^१ । तेषां नाना मनोता नाना
 देवता नाना प्रत्यभिर्गणा नाना वसाहोमाः समानो वन-
 स्यतिः समानः स्निग्धकर्मैषवाप्तमानीडा समान्यो दिग्गो^१
 १० नाना दिग्ग इत्येके^१ । समानं कर्मा यज्ञायज्ञियस्य^१ । सोचा-
 यज्ञायज्ञियस्य^१ । सोच एकयाप्रसृतं भवत्यथाग्निमिष्ट्यति
 नमस्ते अस्तु मा मा हिःषीरद्रो दत्तोदधिं भिष्नेति दाभ्याः^१
 समानं कर्मा पत्नीसंथाजेभ्यः^१ । पत्नीः संथाज्य प्राङ्तेत्य भुवा-
 माप्याव्याधरिकाणि समिष्टयजूषि ङ्गत्वा दशाग्निकान्युप-
 १५ जुहोति । यदाकृतात्मसुखोदिति^१ । समानं कर्मावभृथादथै-
 तस्मिन्नवभृथे द्वितीयामवभृथाङ्गतिं जुहोति । समुद्राय वयुनाथ
 सिन्धूनां पतये नम इति^१ । प्रसिद्धो ऽवभृथ^१ । उदयनीयेष्वेहा^१

१ Thus Tr BHU Ms; गायत्रान् Be; गायत्रा M.

१ Thus M Tr BU (sec. m.) Ms; चरति U (pr. m.) H Be.

१ Thus, with i, U Be H (the second time); with i (both times)
 M Tr Ms.

१ Thus H; उदयनीयेष्वेहा Tr BU; उदयनीयेष्वेहा M.

नैषावहणीं वशासुपाकरोति । तस्यै नैषावहण्यामिषांभ्यव-
 दानीया भवति । सर्ववह्णां पद्मोः कुर्वन्त्येव नार्हपत्य आण्यं
 विस्राप्योत्पूय क्षुचि पतुर्गृहीतं गृहीत्याण्यस्य पूर्णां क्षुचमग्ने-
 र्विमोकं जुहोतीमः । क्षणमूर्जक्षन्तं धयापामित्यथैनसुपतिष्ठते
 वे ऽग्नयः पुरीष्या इत्यथैनर्माग्निभिरपतिष्ठत आपं त्वाग्ने मन- ५
 सेति नवभिरनुच्छन्दसमथोदवसानौघया यजते । ऽथ देविका-
 हविर्भिर्यजते । ऽथ नैधातवीयया यजते । ऽथ सौचामण्या
 यजते । संवत्सरं न कंचन प्रत्यवरोहति । न ग्रीर्वमाश्रुं
 खादति न वयसां माश्रुं । नाग्निं शिला रामासुपेयां नाग्नि-
 चिद्वर्षति धावेद्यदि धावेदुपावर्तेताकाद्यनेवाभ्युपावर्तत इति १०
 ब्राह्मणम् ॥ ५६ ॥ एकीनाश्रुः ॥

॥ इति दशमः प्रश्नः ॥

वाजपेयेन यच्छ्रमाशो भवति ^१ स उपकल्पयते कृष्णा-
 जिन्ः सुवर्णरजतौ च रक्तौ वस्त्राजिन्ः प्रतमानः हिरण्यः
 सप्तदश सुवर्णानि^२ कृष्णालानि हिरण्यपाचं मधोः पूर्णमौदु-
 म्बरः रथचक्रः सप्तदशारः सप्तदशफलकां च त्रितिं^३ रूपां च
 ५ त्वपरं चतुरश्रिं सप्तदशारमिं गोधूमकक्षापीसुष्णीषं^४ नैवारः
 सप्तदशगरावः सप्तदशोषपुटान्सप्तदश^५ वायव्यानि सप्तदश
 पृथुवुभ्रानुपथामान्सतं च वासं च सप्तदश निष्कान्सप्तदश वस-
 नानि सप्तदश वासोभारान्सप्तदश रथान्सप्तदश दुन्दुभीन्सप्तदश
 हस्तिनः सप्तदश दास्यः सप्तदशानांसि युक्तानि सप्तदश
 १० गवाश्च प्रतानि वयसोवयसो वा सप्तदश सहस्रं^६ वा ^१ तस्मिन्दि
 सर्वाणि वशांसि भवन्ति ^१ चतुर्विंशतिं पशूनेकपञ्चाशत-
 मश्वान्वादिरीं विद्वशीं^७ वधैर्युतां^८ ^१ प्रज्ञातः आग्निष्टोमिकाः
 संभाराः ^१ स षीमस्य जघन्याहःसु पुरस्तादावाकौ पौर्णमास्यै

१ लोवर्णानि U Be 11.

२ Thus M Tr Be (sec. m.) Bhav. (one copy); जुनिं U (sec. m.); the other MSS. नीतिं, लीतिं; श्रुतिं (Bhav. another copy).

३ Thus MU Be 14; •कक्षापि• T Be B; •कक्षापा• F.

४ •पुटिकान् M (Bhav.).

५ पाचचं M.

६ Thus M Tr Bhav.; विद्वशीं U Be 11; विद्वशीं Be B; विद्वशा F;
 विद्व H.

७ Thus FH; वधैर्यु• Be 11 Bhav. (one copy); वधैर्यु• Be and M
 (withont, however, the r); वधैर्यु• U; वधैर्यु• B; वधैर्यु• Tr.

दीक्षते^१ तस्य चयोदश दीक्षास्त्रिंश उपसदः सप्तदश्यां^२ प्रसृतो^३
 ऽपि वा सप्तदश दीक्षास्त्रिंश उपसद एकविंशत्यां प्रसृतो^४ ऽपि
 वा तिस्र एव दीक्षास्त्रिंश उपसदः सप्तम्यां प्रसृतः^५ ॥ १ ॥

अथ द्वै भवति सावित्रं जुहोति कर्मणः कर्मणः पुरस्ता-
 दिति^६ दीक्षणीयां^७ निर्वप्यन्सावित्रं^८ जुहोति देव सवितः
 प्रभुव यज्ञं प्रभुव यज्ञपतिं भगाय दिव्यो गन्धर्वः केतपूः केतं
 नः पुनातु वाचस्यतिर्वाचमद्य खदाति नः स्वाहेति^९ दीक्षा-
 ङ्गतौर्होत्र्यन्सावित्रं जुहोति^{१०} प्रायणीयां^{११} निर्वप्यन्सावित्रं^{१२}
 जुहोत्यन्तर्हिरण्यां^{१३} होत्र्यन्सावित्रं जुहोति^{१४} पदेन चरति^{१५}
 पदेन चरित्वा राजानं क्रीत्वोद्यातिथ्यं निर्वप्यन्सावित्रं जुहोति^{१६}
 प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरिष्यन्सावित्रं जुहोत्येतस्मिन्काले
 प्रतिप्रस्थाता दक्षिणे शालाखण्डे ऽवटं खानयित्वा वाजपेय-
 सुरां संधापयति^{१७} महावेद्ये पूर्वं परियाहं परियहोत्र्यन्सावित्रं
 जुहोत्याश्वनीयं प्रणेयन्सावित्रं जुहोति^{१८} रथवाहने सदोहवि-
 धानि संनेयन्सावित्रं जुहोत्यग्नीषोमौ प्रणेयन्सावित्रं जुहोतीति^{१९}

१ Thus M Tr U Be 11 Be (sec. m.); सप्तदश्यां (as Āp. xviii. 1.6) B Be (pr. ५.); सप्तदशा F.

२ Thus M Be (sec. m.) Be 11 F; •दीयात्रिं• Tr BH Be (pr. m.); दीक्षणीयां U.

३ Thus Be UF; प्रायणीयात्रिं• Tr BH Be; प्रायणीयं M.

४ Thus U Tr HF Be 11 Bhav.; •चिरखण्डं M Be.

दग्नात्तः प्रज्ञानमशौचीदपात् आग्नीध्रं एव होव्यति । यूप-
 सुश्रयिष्यन्साविचं जुहोति । यदाध्वर्युञ्जं यजमानस्य पुरोडा-
 षप्रत्यक्षावज्ञानावभिसर्पतोऽथ प्रतिप्रस्थाता पश्चात्प्राङ् वासो-
 भिवर्षेद्यज्ञभिसर्पत्यदीचीनदृशैर्वा विपश्चाति धनुर्वेष्टीर्वा प्रवे-
 ष्यत्येतस्मिन्काले प्रतिप्रस्थाता गोधूमकलापीसुभयतः सर्वा
 ह्यलोष्णीषेण विपश्चाति । तस्यां तस्मैष्टग्निं वसुधाद्ये स्वर्गं
 यूपमुत्सृज्याग्नीषोमीयं पशुमुपाकरिष्यन्साविचं जुहोति । तस्य
 प्रसिद्धं वपया चरित्वा वसतीवरीर्षहीष्यन्साविचं जुहोति ।
 पशुपुरोडाशं निर्वस्यन्साविचं जुहोत्यनुसवनं चीणि । तानि
 सप्तदंशापि वा सप्तनेसवन एव जुहुयादित्येतदपरमथ पशु-
 पुरोडाशं निर्वपति । तमनुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवाह्ववीष्यन्ने
 गृहपतय इत्येतानि । तेषामुक्तं चरणं यथाग्नेर्विधायामिडान्ताः

१ After अशौचीदृ B Be U ins. इति; Kes. cites the clause without इति; it could, however, be right, cp. Vol. I. p. 193, 15.

२ आग्नीध्रं Tr.

३ यथा • Be B; the passage referred to is Vol. I., p. 113, 5 sqq.

४ Thus Be (sec. m.) Bhav.; प्रत्यक्षावज्ञानावभि • Tr.; • वंजंतावसिच • Be (pr. m.) B; • वंजसाववसर्पतो UH; • वाजसाववसर्पतो Bell; • वंजसो-
 वस M; • वाजसवस • F; read perhaps • प्रत्यक्षावज्ञानोपसर्पतो ।

५ धनुर्वेष्टीर्वा प्रवे • Tr Be B; धनुर्वेष्टिं वा प्रवे • Be 11 HF; धनुर्वेष्टिं प्रवे • U; धनुर्वेष्ट रथ प्रतिवे • M. The Dvaidhasūtra citing this passage reads धनुर्वेष्टीर्वा प्रवे •; I am not certain about the correct reading and the meaning of these words. Bhav. comments: धनुर्वेष्टमवहेष्टवति वा ।

६ अपि वा om. B Be.

पुरोडाशाः संतिष्ठन्ते^१ पत्नीसंयाजान्तः पशुर्हृदयशूक्ष्मन् इत्येके^२
 ऽपैतान्मुन्दुभीननुदिग्मासञ्जयति पञ्च दक्षिणायाः^३ ओष्णां
 पञ्चोत्तराणां चतुरो दक्षिणे ऽऽसे चीनुत्तरे ऽऽसे^४ तथा हास्यै
 दिग्भ्यो वाचमववन्देत इति ह स्माह बौधायनो^५ ऽपे-
 णाग्नीध्रं गुल्मकृता आसक्ताः^६ स्युरित्याञ्जीगविरभितः सद इति^७
 कात्थो^८ ऽथ वसतीवरीः परिहृत्य पयाःसि विशिष्योप-
 वसन्ति^९ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अथातो महाराज एव बुध्यन्ते^१ प्रातराज्यानि गृहीत्वा
 राजानमुपावहत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति^२ परिहिते प्रात-
 रनुवाके ऽपो ऽश्चैत्यपो हाध्वर्युरभिद्रवत्येतस्मिन्काले^३ प्रति-^{१०}
 प्रस्थाता वाजपेयसुराः संपवथ्य^४ सशस्त्रामादाय दक्षिणया
 द्वारोपनिहृत्य दक्षिणेन सदः परीत्य दक्षिणेन मार्जालीयं
 धिष्णियं पर्याहृत्यापरया द्वारा हविर्धानं प्रपाद्य दक्षिणस्य
 हविर्धानस्य पश्चादक्षमुपसादयत्यथाध्वर्युरद्भिर्ददति^५ सर्वाङ्कत-
 नुपैति^६ प्रसिद्धो ऽभिषवः^७ प्रसिद्धं यद्वा गृह्णन्ते^८ समानं^९
 कर्माययणाद्गृहादाययणं^{१०} गृहीत्वा पञ्चैन्द्रानतिघाह्यान्गृह्णात्युप-
 यामगृहीतो ऽसि नृषदं वा द्रुषदमित्येताभिः पञ्चभिर्येना-

१ च before वाध्वर्युः only in Tr Be B ; वाध्वर्युः M and वाधिद्रवति Bo
 11 Tr ; सद्भिर्ददति H.

२ Thus Tr U Be Be 11 (pr. m.) ; संपवथ्य F ; संपवयति M ; संप-
 वयति Be 11 (sec. m.) ; संपवयत्य H.

३ Thus M ; अदेति all the other MSS.

४ Some of the MSS. insert प्रचं

- न्दक्षिणार्धपूर्वार्धं खरस्य गुल्फकृताभ्यादयति ^१ यावदेवाचाध्वर्यु-
 • स्तेष्टति तावदेष प्रतिप्रस्थाता सत उदीचीनदग्नेन वाखेन सुरां
 पुनाति पुनातु ते परिस्रुतः सोमः सूर्यस्य दुहिता ।
 वारेण ग्रन्थता तनेति ^१ वायव्यमेवाध्वर्युरादन् उपप्लमं प्रति-
 ५ प्रस्थाताध्वर्युः पूर्वा वायव्येन द्रोणकक्षशास्त्रोमयहाग्टङ्गात्प्रा-
 विष्टा जनयन्कर्कराणीत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि प्रजापतये
 त्वा जुष्टं गृह्णामीति ^१ परिस्रुज्य सादयत्येष ते योनिः प्रजा-
 पतये लेत्यथ प्रतिप्रस्थातोपयामेन सतात्सुरागहान्गृह्णाति
 क्षुविदंङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि प्रजापतये^१
 १० लेति गृह्णाति ^१ प्रजापतये लेति सादयति ^१ नैव^१ जुष्टं करोति
 न^१ योनिं ^१ तावेवमेव व्यतिषङ्गं गहान्गृह्णीतः सप्तदग्नेतरः
 सप्तदग्नेतरः ^१ पुरो ऽचमेवाध्वर्युः सोमयज्ञान्दिश्रेणि^१ वा
 चिश्रेणि^१ वोदीच आयातयति ^१ पश्चादचं प्रतिप्रस्थाता सुरा-
 गहान्दिश्रेणि^१ वा चिश्रेणि^१ वोदीच आयातयत्यथ षोडशिनं
 १५ गृह्णात्यातिष्ठ वृत्रहन्वथमित्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽधीन्द्राय त्वा
 • षोडशिने जुष्टं गृह्णामीति ^१ परिस्रुज्य सादयत्येष ते योनि-
 रिन्द्राय त्वा षोडशिन इत्यथौकथ्यं गृह्णाति ^१ समानं कर्मा-

१...५ Thus according to B Be Tr; MFH only: प्रजापतये लेति
 सादयति नैव; Be 11 U: प्रजापतये त्वा गृह्णामीति दक्षैः परिस्रुज्यं प्रजापतये
 लेति सादयति नैव ।

१ नैव Be 11 U. •

१ द्विः० and त्रिः० HU.

शिवाद्वादादिर्न परं^१ गृहीत्वा सकृन्ना आदाच्च रूपमभेति^२
 सर्व्वन्तं रूपसुख्युच्चायैतांशुपाकरोत्याग्नेयैश्चाग्नेयैश्च मावती^३
 गोवशां सप्तदश प्राजापत्यांश्चामानेकरूपांस्वारखतीमन्मतो^४
 ऽथ निर्मग्न्यादृता निर्मग्न्येन चरति^५ प्रहत्यामिहृत्यायैता-
 न्मानदेवत्यांशुगृह्यग्निदग्नाभिरभिधाच्च पृथक् चिनुकासु
 नियुक्त्यायैतांस्मानदेवत्यांशुगृह्यग्निदग्नाभिरभिधायैकसां
 यूप्यायां नियुक्त्यापि वा पशौ पशुं प्रसजति^६ सारखती-
 मन्मतो नियुक्त्यायैनाग्नोक्ष्य निपाय्योपोक्ष्योदूक्त प्रोक्षणी-
 धानम् ॥ ३ ॥

अथेधात्समिधमाददान आहायये समिध्यमानासानुगृही-^१
 त्वाद्भादधातीशं^२ परि समिधं शिनष्टि^३ वेदेनोपवाजय-
 त्त्वनूक्तासु समिधेनीषु रुवेणाधारमाधारयति^४ संवृष्टे
 सुगन्धानुत्तरमथासंस्पर्शयन्नुचाबुदङ्कृत्याक्रम्य जुह्वा पशुसमन्व
 सादक्षित्वा रुचौ प्रक्वं प्रवृषीते^५ प्रसिद्धमृत्विजो वृषीते^६
 वीदति होता^७ प्रषवमाकाङ्कति^८ प्रसूतः सुचावादाधात्या-^९
 क्रम्यात्राव्याह समिधः प्रेष्येति^{१०} वषट्कृते जुहोति प्रेष्य प्रेष्येति
 चतुर्षाष्टमयोः समानयमानो ऽष्टमे सर्वं समानयते^{११} परि
 स्नाहाकृतीभ्यः सञ्ज्ञावञ् शिनष्टि^{१२} दश प्रयाजानिहोदङ्कृत्या-

१ Om. M Tr Be U.

२ Thus M Tr B Be Kōś. ; चभेति Bell UFH.

३ Thus Bell F. ; प्रसजति Tr; प्रसिद्धयति U; प्रसजति H; प्रसजयति
M; नियुक्त्या Be.

क्रम्य स्वश्रायै पशून्समनक्ति । त एते नामादेवत्याः पशवो
 नामास्वरवो नामाश्राया अथैते समानदेवत्याः पशवः समान-
 स्वरवो नामाश्रायाः^१ । समानं कर्मा पर्थग्निकरणादथ पर्थग्न-
 क्रतेः पशुभिर्दक्षः प्रतिपद्यन्ते । तेषां शरस्वत्युत्तरीया भव-
 ५ त्याग्नेय उपचारत^२ । आग्नेयमेवाध्वैर्धुर्वपात्रपणीभ्यामन्वारभते ।
 पृथगितरान्परिकर्मिण उदक्षो नयन्त्यनुपूर्वमद्यतिषजन्त^३ ।
 आग्नेयाथैवाध्वैर्धुः पशवे निहन्यमानाय बर्हिर्हपास्वति पृथ-
 गितरेभ्यस्तत इतरान्प्राचो वोदीचो वा निग्नन्त्यहण्यतो मायू-
 न्संज्ञपथतेत्युक्तेनैव अथेतमेत्य पृषदाव्यावकाश आसत इह
 १० प्रजा^४ विश्वरूपा रमन्तामस्मिन्यज्ञे विश्वविदो हताचीः । अग्निं
 कुलाथमभिसंवसाना अस्मां अवन्तु पयसा हतेनेति । संज्ञाना-
 ग्राङ्कुहोति संज्ञानाङ्गतिं यत्पशवो मायूनक्षीषतेत्यथाभ्येति^५
 अमितार उपेतनेति । पाशेभ्यः पशून्प्रमुच्यमानाननुमन्क्षेयते
 ऽदितिः पाशाग्रमुमोक्तेतानिति । पृथग्विश्राखाभिरुपसञ्जेमां
 १५ दिशं त्तिरस्वत्यरातीयन्तमधरं हृषोमि थं दिशस्तस्मिन्प्रति-
 मुक्षामि पाशानिति । ॥ ४ ॥

१ Thus M Tr Be 11 HF; अथैवे B Be U (sec. m.).

२ समानाश्रायाः M.

३ उपचारत M Tr U. •

४ Thus M Be 11 UHF; अनुपूर्वम. Be B Tr.

५ Thus (cp. Vol. I., p. 118, 1) Be 11 F; पशवो M Tr Be UH Kes.; Āp. (vii. 17. 1) has also पशवो but the fem. हताचीः (हताश्च Tr F) points to प्रजाः, cp. also Maitr. S. iv. 2. 10.

६ Thus all exc. B (: अभ्येति).

अथ प्रतिप्रस्थाता पत्नीसुदानयत्युदकमण्डलुमुत्थाप्य^१
सानुपूर्वं^२ पशूनां प्राणानाष्यायत्यन्वगध्वर्युर्वपा उत्सिद्धदेत्या-
ग्नेयस्यैवाध्वर्युर्वपा^३ प्रथमया प्रतिपद्यते ऽनूचीरितरा आहर-
न्याग्नेयस्यैव वपायै^४ प्रतिपद्यमानायै बर्हिषो ऽपसुपाश्रयत्युपेतरा
यच्छन्त्याग्नेयस्यैव वपाः सुवाङ्गत्याभिजुहोत्युपेतरा यच्छन्त्य^५
स्वाहाकृतिप्रैषेण चरित्वा सः स्वावेण पृषदाज्यमभिघार्याग्नेयस्यैव
वपामभिघारयत्युपेतरा यच्छन्त्य पुरस्तात्स्वाहाकृतिः सुवा-
ङ्गतिः ङ्गत्यायैतेषां नानादेवत्यानां पशूनामनुब्रूहि प्रेष्येति
वपाभिघारयत्यैतेषाः^६ समानदेवत्यानां पशूनां मुखस्य वपाः
समवक्तुम्यन्नाह प्रजापतय इत्युपाः^७ ऋत्वागानां वपानां मेदसो^८ १०
ऽवदीयमानस्यानुब्रूहोत्युच्चैर्यावतीः^९ सुक्तंभवत्यथेतराः^{१०} पात्र्या
वेडसूनेन वोपोयच्छन्ते^{११} द्विरभिघारयत्य्याक्रम्याश्चाव्याह प्रजा-

१ Thus Tr B Be F; सानुपूर्वं U Be ll H; उन्नाप्यानुपूर्वं M.

२ Thus (उत्सिद्धदेतेति) Tr; उत्सिद्धेनेति M Be; उत्सिद्धेनेति B; उत्सि-
दति or उवरति the other MSS.; Bhav.: उवरन्गच्छति ।

३ चरित्वायै० Tr Be B.

४ मेदसोवदीयमानस्य Tr Be (pr. m.) BF; •वदीयमानानाम० Be ll U;
H is partly corr. but reads अवदीयमानस्य; M pr. m. gen. sing., sec.
m. (not wholly certain) gen. plur. of the part.; मेदसोवदीयमानानाम०
Be ll U Keś; वपानां मेदसानवदीयमानानाम० Be (sec. m.).

५ यावतीः (sc. वपाः ?) M Be ll U; यावत् Be B; यावति Tr.

६ Thus only Tr, cp. xv. 31. सुक्त्याभवति U H; सुक्तंभवति F
सुवसंस्वभवति B; सुक्तंभवति M; सुक्त्याभवति Be ll Be.

पतय इत्युपांशुः कागानां वपा^१ मेदः प्रस्थितं प्रेक्षेत्युच्चैर्विषदृते
 " वपा^२ जुहोत्युपांशुः सारस्वत्यै वपया^३ चरत्यथोपरिष्टात्स्वाहा-
 कृतिः सुवाकृतिः कृत्वा वपाश्रपणीरनुप्रक्षत्य समुत्कृत्य
 चात्वाले मार्जयन्ते^४ ऽथ पशून्विश्रास्ति^५ शमितरित्याह यन्मा-
 ५ रत्या भनवदानीयं तदभ्यर्धाच्छ्रपयतादित्यथ^६ सावित्रः कृत्वा
 प्रसर्पन्ति प्रातःसवनाय^७ तद्दृजुधा संतिष्ठते^८ ॥ ५ ॥ द्वितीयः ॥

अथ सावित्रः कृत्वा प्रसर्पन्ति मार्यादिनाथ सवनाय देवी
 दारावित्यत एवोर्ध्वेन^९ संप्रसृप्तान्विदित्वाध्वर्युः प्राङ्गायन्नाह
 चात्वाले रथचक्रं निमिनुत रथवाहने रथमाधत्ताभ्यान्पल्लयत
 १० यद्वास्त्रं चसि^{१०} तद्दक्षिणत उपस्थापयाभिषोतार^{१०} एत कृत्यत
 यावस्तुतमेहि यजमानेति^{११} प्रसिद्धो ऽभिषवः^{११} प्रसिद्धं यद्वा
 गृह्णन्ते^{१२} समानं कर्माययणाद्गृहादापयणं गृहीत्वा षोडशिन-

१ वपा Be 11 HF; वपानां M Tr Be B.

२ वपा om. all exc. Be B.

३ प्रचरत्य० B Be H.

४ विश्राप्ति Be U (sec. m.); विश्राप्ति B; विश्रास्ति the other MSS.
 (also U pr. m.).

५ Thus Be 11 (sec. m.); तदभ्यर्थात्० M; तदभ्यर्थात्० Tr; तदथद्वात्०
 Be 11 (pr. m.); तपथ्यवा(?)त्० H; the other MSS. corr.; Bhav.
 seems to have read अथर्थात्; the meaning is प्रथक् ।

६ Thus U Be 11 H; ददास्त्रं चसि F; वेददास्त्रो B; यदास्त्रो Be, यदास्त्र
 (broken off) मितोदक्षिण० M; यदास्त्रो Tr; after चसि H ins. वेदे, Be
 B; मार्जास्त्रीये, Tr; मार्जास्त्रीयं; these MSS. om. तद् ।

७ Thus Be 11 UHF; •स्वापयनाभि० M Tr B Be.

अभिष्टुतातीश्रमिद्धरी वक्षत इत्यनुद्रुत्योपयामश्रौतो ऽसी-
 श्राव त्वा षोडशिनो जुष्टं गृह्णामीति । परिच्छ्वय सादृशत्वेव
 ते धोनिरिन्द्राय त्वा षोडशिन इत्यथोक्त्यं गृह्णाति । समानं
 कर्मां दाक्षिणेभ्यो । दाक्षिणानि होत्यन्वाचत्याज्यस्यासीः
 ससुवाः ससुं वासस्तस्यैतस्य वसनस्यान्तमार्थां दश्यायां निष्क-
 रन्तुः प्रयथिताः भवत्येतस्यमादायाश्चैहिः यजमानेतुत्तरे-
 णाग्नीषीथं परीत्योत्तरेण सः परीत्याघेण ग्राह्यां तिष्ठते
 प्रतिप्रस्थाच एतानि ग्राह्याणि प्रयच्छत्याश्चैहि यजमानेति ।
 रथ एव दक्षिणे श्रोष्ठन्ते रथवाहन आहितो भवति । तसुपा-
 वहरतीश्रस्य वज्रो ऽसि वार्ध्नस्तथायं वृचं वथादित्येनं १०
 धूर्तश्रौतमन्तर्वेद्यभ्रवर्तयन्ति वाजस्य तु प्रसवे मातरं महौ-
 मदिति नाम वचसा करामहे । यस्यामिदं विश्वं भुवनमावि-
 वेद्यं तस्यां नो देवः सविता धर्मं साविषदित्याश्वत्थास्पन्तू-
 सयत्यश्वन्तरमृतमपुः भेषजमपामुत प्रशस्त्विषया भवच्छ
 वाजिन इत्यथ दक्षिणं योग्यं युनक्ति वायुर्वा त्वा सनुर्वा त्वा १५

१ Thus Be 11 UF, Bhav., Kes.; •चित्ती the other MSS.

२ भवतीत्येतं M Tr.

३ पर्याहस्य i. s. o. परीत्य Be B.

४ तिष्ठन् M; तिष्ठति F; तिष्ठते the other MSS.

५ Thus Tr Be 11 Be BU (sec. m.); pluralis verbi the other MSS.; •चवन्तरयति Bhav. Kes.

६ Thus M Tr U (pr. m.); •चवन्तर्वयन्ति Be BTU (sec. m.),
 चवन्तयति H; प्रवैशयन्ति Kes.; cf. infra xii. 7 (p. 95, l. 10).

• The first चवु om. MK.

गन्धर्वाः सप्तविंशतिः । ते अग्ने अश्वमयुञ्जन्ते अश्विञ्चवमा-
 दधुरित्वायास्य वृष्टं मर्द्ध्यते ऽपां नपादाशुहेमन्य ऊर्मिः
 ककुद्गाग्रदूर्तिर्वाजसातमस्तेनाथं वाजः॑ वेदित्वैवमेवोत्तरं धौग्यं
 युनक्ति॑ तस्यैवमेवोत्तरतः प्रष्टिसुपनियुनक्ति॑ तथोरेवमेव
 १. वृष्टे॑ मर्द्ध्यते॑ एतस्य धोगमनु॑ सर्वमाषिवद्युञ्जते॑ ऽधि-
 कक्ष्यान्हस्तिनः कुर्वन्ति॑ प्रवेष्टयन्ति वासोभारान्वसनानां॑
 दद्यासु निष्करञ्जुः प्रयष्टन्ति॑ पूगग्रो दक्षिणा आयस्तयत्यथ
 सौरीभ्यामृग्भ्यां गार्हपत्ये जुहोति॑ नयवत्यर्चाग्नीध्रे जुहोति॑^२
 सृज्यन्ते॑३ दक्षिणा दक्षिणापथेन॑ स यत्किंचिद्ददाति२
 १०. हिरण्यसुखमेव ददात्यथ वासाः४ स्वयं युक्तानि गोअश्वः
 हस्तिपुरुषमन्ततो५॑ ऽदत्ता एवैते रथा अतिवर्तन्ते॑ नैते
 ऽन्यस्य सन्त आजिं धावन्ति॑ मनसैव स्वरथमध्वर्यवे ददाति
 मनसा समनुदिशः॑ दक्षिणास्त्रिभिर्महत्तवीथैश्चरति॑ सीदन्ति
 नाराग्रः६ सा आय्यायिता दक्षिणस्य हविर्धानस्यापालम्बमधो-
 १५ ऽधो० माश्रेऽश्वाय॑ ॥ ६ ॥

१ वृष्टे M Tr Be U; वृष्टं BFH.

२ Thus M Tr Be 11 HF; जुहोत्यसृज्यते Be B; जुहोति सृज्यति U.

३ यत्किंचिद० Tr.

४ Thus Tr HF; Be B अनाः० सि i.s. of अश्व; M (injured): अश्वना
 ...सि ददति अश्व युक्ता अनाः ।

५ Before पुरुष० Tr F ins. दास०, H दासी; Bhav.: हस्तिपुरुषः; cf.
 infra xii. 7.

६ समनुदिशः UH Bo 11; सनुदिशः M Tr Be B; अनुदिशः E.

० Thus, with वा, all, also Kc. but Be sec. m. वासवस० ।

अथ याचति नैवारः सप्तदशशरावः^१ स एष क्षीरे इतो
 भवति^१ तेन चरति^१ इहस्यतथे ऽनुग्रुधि इहस्यति^१ यजेति^१ ।
 तमनिष्टखिष्टकृतमपिधाय प्रज्ञातं निदधात्यथास्त्रैतपुरस्ता-
 देषौदुम्नरे इतोषे सर्वोपधं दध्नाज्येन ससुदायुतं भवति^१ तस्यौ-
 दुम्नरेण सुबेषोपधातः^१ सप्तान्नहोमास्तुहोति वाजस्येन प्रसवः^१ ।
 सुपुषे अप इत्यभिषेकाय प्ररेकं परिग्निमस्यैमपिधाय प्रज्ञातं
 निदधात्येय पुरस्तादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोत्यग्रे स्वाहा
 सोमाय स्वाहेत्येय यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीनपीव-
 सुत्तरसोमोपसृणाति^१ तथजमानं प्राञ्चसुपवेश्य सुवर्णरज-
 ताभ्याः^१ रक्ताभ्यां पर्युपास्य सर्वोपधेन पुरस्तात्प्रत्यञ्चमभिषि-^{१०}
 ष्यति^१ ग्रीर्षतो ऽभिषिञ्चत्या सुखादन्ववसावयति देवस्य
 त्वा सवितः प्रसवे ऽश्विनोर्वाङ्गभ्यां पूष्यो हस्ताभ्याः सरस्वत्यै
 वासी घन्तुर्वन्नेषाग्नेस्त्वा सासाज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य त्वा^१
 सासाज्येनाभिषिञ्चामि^१ इहस्यतेस्त्वा सासाज्येनाभिषिञ्चा-
 मीति^१ ससुत्कोग्रन्धभषेथ्यमसावासुव्याधणो ऽसुंय^{११} ।
 पुचो ऽसुंय पौचो ऽसुंय नप्ता वाजपेयेनेत्यथ भूर्भुवः सुव-
 रिति वाचं विन्दते^१ द्वाभ्यां सुखं विन्दते^१ गायत्राम्बिष्णु-
 क्रमाक्रमते^१ ऽथोपरिष्टादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोती-

१ प्रचरति Be B.

१ Tr Be B U (sec. m.) om.; M places वृषस्यतेस्त्वा etc. before रक्ताभ्यां वा ।

१ Thus Tr U Be 11 H E; गायत्राम्बिष्णुः M Be B.

आस खाद्य घोषाय खाद्येति ^१ दादग्र भूतानामवेष्टीर्जुषोति
 प्रथिक्खे खाद्यान्तरिषाय खाद्येत्येति च वाईसात्यस्य क्षिष्टकृता
 चरत्यथैनमादाधानरेण चालासोत्करावुदङ्कुपगिक्कामत्युत्तरत् ^२
 एते ^३ रथा युक्ताक्षिष्टमि ^४ । तदेतान्यजुंजो ऽभ्यान्वज्जापर्यति
 ५ वाजिनो वाजजितो वाजः सरिथन्तो वाजं जेषन्तो वृहस्यते-
 भांगमवजिघ्नतेत्यथैनमपिधाय प्रज्जातं निदधात्यथ रथमभिप्रैति
 विष्णोः क्रमो ऽसि विष्णोः क्रान्तमसि विष्णोर्विक्रान्तमसीत्यथ
 रथस्य पचसी संवृशत्यसौ न्यङ्कावभितो रथं धाविति ^५ । रथ-
 मातिष्ठति देवस्याहः सवितुः प्रसवे वृहस्यतिना वाजजिता
 १० वाजं जेषमित्येतस्मिन्काशे चालाले रथसकं निमित्तं ब्रह्मा-
 रोहति ^६ तमत ^७ एवानुमन्त्रयते देवस्याहः सवितुः प्रसवे
 वृहस्यतिना वाजजिता वर्षिष्ठं नाकः वृहस्यमित्यथ यजमान-
 मन्वास्यायोञ्जितीर्वाचयत्यग्निरेकाक्षरेण वाचमुदजयदिति षप्त-
 दशायास्या अन्वाजनी ^८ प्रयच्छत्यन्वाजनि वाजिनि वाजेषु
 १५ वाजिनीवत्यन्वाजसमस्तु वाजयेति ^९ तथा यथायुक्तमन्वाञ्जिप-

१ •क्रासंत्यु• M U'Be 11 Bo Be (pr. m.); •क्रासंत्यु• Tr Be (sec. m.)
Bhav., Keś.

२ रथैवे Tr Be 11 U.

३ पुष्ठाश् om. Be B.

४ Tr Be B ins. चच

५ चपञ्च i.s.o. चत्र M.

६ Thus Be 11 U F, Keś., Bhav. (one copy); वृहसाजनि Tr; चपञ्चनी
M; चसाजिनि Be; चसाजिन B; चपञ्चजिनी H.

त्वर्वासीति दक्षिणः सप्तिरसीति मध्यः । अश्वीत्युत्तरमश्वी-
 तानाजिह्वतो^१ ऽवखापयति^२ वाजिनो वाजं धावत मवतां
 प्रसवे जयत वि योजना मिमीध्वमध्वन स्तुभीत काष्ठां गच्छते-
 त्यौदुम्बर्येषां सूणा संप्रदशसु ग्रन्थाप्रव्याधेषु निमिता^३ तां काष्ठे-
 त्याचरते^४ तामाजिह्वतो ऽतीत्य^५ मा^६ गच्छत^७ मो^८ एनाम-
 प्राथ^९ निवृततामः पचसमेनां^{१०} कृत्वा सव्यानवगृह्य दक्षिणैरनु-
 परिवर्तयाध्वै^{११} मो^{१२} अप्रसूताः^{१३} सर्पतेति^{१४} ॥ ७ ॥ तृतीयः ॥

अथाहाभिसर्प यजमान माहेन्द्रं ग्रहं ग्रहीष्यामीत्यन्वारभ्ये
 यजमाने माहेन्द्रं ग्रहं गृह्णाति मद्याः इन्द्रो य ओजसेत्यनु-
 द्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि महेन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णामीति^{१५} ।
 परिसृज्य सादयत्येष ते योनिर्महेन्द्राय त्वेति^{१६} तदेतान्पञ्चै-
 न्नानतिपाह्यान्सह स सादयत्यथाप^{१७} उपसृज्य बर्हिषी
 आदीं च वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति^{१८} सुवते

१ •नशैतान• Be B Kes.; •नशैतान• the other MSS.

२ Thus M Tr Be B FH Kes.; विखाप• Be 11 U and Comm. on
 Taitt. S. Vol. I, p. 1024.

३ These three words only in Be B and Bhav.; the other MSS.
 and Kes. omit them.

४ Thus Tr Be B Kes.; मैनाम• the other MSS.

५ Thus Be B; निवृत्ततामः Tr; निवृत्तामः M Be 11 U; निवृत्ततामः
 H; निवृत्तामः F.

६ Thus Be B; •वाधैर्मा FH; •सर्धप्रसूतासु सर्पतेति Tr.; •सर्धमाप्रसूताः
 सर्पतेति M; •वाधैर्माः श्रुत्वाः सर्पतेति Kes.

७ •सादयत्य• MH Kes.

माहेन्द्राय^१ । प्रस्तुते सावि संप्रैषमाह ब्रह्मन्वाजिनाः सामं
गायजिसृत आजिं धावत दुन्दुभीन्समप्लताभिषोतारो^२ ऽभि-
पुणुताग्नीदाग्निरं विनथोल्लखलमुदादय प्रतिप्रस्थानवार्णनेक-
कपासं निर्वप सौम्यस्य त्रिद्वीति^३ यथासंप्रैषं ते कुर्वन्ति^४ ।
५ गायति ब्रह्मा वाजिनाः सामं तं य एव कश्च^५ परिकर्म्या-
वेष्टयति^६ धावन्वाजिसृत^७ आजन्ति दुन्दुभीन्संप्रवदन्ति
वाचः^८ संप्रोदिता^९ वाचो ऽलुमन्वयत इन्द्राय वाचं वदतेन्द्रं
वाजं जापयतेद्रो वाजमजघिदित्यथ रथान्भावतो ऽलुमन्वयते
वाजेवाजे ऽवत वाजिनो न इति चतसृभिरलुच्छन्दसः^{१०} ।
१० ग्राम्यन्ति घोषाः शस्त्राय^{११} होत्र एषोत्तमेति प्राङ्ङर्हतिः
कासात्पराङ्गवर्तते ऽध्वर्युरभ्येनमाङ्गयते होता^{१२} प्रत्याङ्गयते
ऽध्वर्युः^{१३} श्शसति^{१४} प्रतिगृणाति^{१५} प्रचिद्धसुंक्थं प्रतिगीर्धं
प्राङ्ङेत्योद्यच्छत एतं माहेन्द्रं ग्रहमनूद्यच्छन्त इतरानुपोद्यच्छन्ते
नाराशंसानथाश्रावयत्यो आवयासु और्वडुक्थशा^{१६} यज सोम-

१ माहे० M Tr U Be B Be 11; महे० HF.

२ Thus (समाप्लत, cp. Pitṛmedhasūtra, p. 37. 14) Tr U Be B Be 11; समाप्लत MHF.

३ Thus M Tr U Be B; अचन Be11 H; अचन F.

४ संप्रवदिता, संप्रदिता, संप्रवदता or संप्रवदतो the MSS.; this last reading, presented by M, could also be defended, if we take the part. as an acc. pl. masc., but cp. Bhav. ता अमन्वयते and infra xii. 13, where the correct reading is given by M.

५ Be B ins. इति after और्वडु० ।

खेति । वषट्कृते जुहोति । तदेताप्यसौत्रमनिषाङ्गात्सह
 जुहति । वषट्कृतानुवषट्कृते द्विजुहोति । तथैव द्विर्द्विर्नारा-
 ग्रधानुप्रकल्पयन्ति । द्विर्द्वितो माहेन्द्रः परिश्रेत । आद्यन्ति
 रथा । आगतात्तथान्दृष्ट्वा याचत्याज्यास्त्राखीः ससुवाः । स
 वसुसौ रथभेषमाचक्षत आग्नीध्रः एतां जुहोत्युत सास्य द्रवत-
 स्तुरस्यत इत्युभयेनैव रथविमोक्षनीयं जुहोत्या मा वाजस्य
 प्रसवो जगन्वाहिति ॥ ८ ॥

अथ याचति नैवारः सप्तदशप्ररावः सप्तदश सुवर्षानि^१
 कल्पयन्ति शिरस्यपात्रं मधोः पूर्णमित्येतत्समादायान्तरेण
 चालासोत्करावुदङ्गुपनिष्कामत्युत्तरत^२ एते रथा युक्ता- १०
 स्तिष्ठन्ति । तदेतान्यजुर्धुजो ऽश्वानवप्रापयति वाजिनो वाज-
 जितो वाजः ससुवाःसो वाजं जिगिवाःसो वृहस्यतेभग्ने
 निःसृष्टमित्येनमपिधाद्य प्रज्ञातं निदधात्यथ रथान्सुस्थ-
 मानाननुमन्त्रयत इधं वः सा सत्या संधाभ्रस्यमिन्त्रेण समधङ्क-
 मिति । दुन्दुभीमवस्यतो ऽनुमन्त्रयते ऽजीजिपत वनस्यतथ १५
 इन्द्रं वाजं विसुस्थध्वमिति । तदेतं यजुर्धुजः रथं विसुस्यति
 यथादत्तमितराग्यावर्तयन्त्युपसंगच्छन्त एनसेतं आजिस्यतसोभ
 एकैकं कल्पसं व्युत्पद्यन्ति । तानि सार्धं समादाय शिरस्य-
 पात्रं मधोः पूर्णमित्येकधा ब्रह्मण उपहरति ॥ ९ ॥

१ तदेतान् om. Be B ; तदेतव M.

२ आग्नीध्रीय Be B.

३ सोवर्षानि U.

४ •ज्ञानस्यु• Tr HF ; •ज्ञानस्यु• MU Be B Be 11.

तद्गङ्गा प्रतिगङ्गापावरोहत्वाहाजिह्वतो दक्षिणापथेनो-
पातीत्य दक्षिणाः ओषिमभिनिअयध्वं^१ मास्ता अघोशाहव-
नीयं परीत्य दक्षिणमःसमुपसःअयध्वमिति^२ तदेनान्वि-
मिताभ्यामभिविन्नन्थाहैहि^३ यजमानेति^४ पूर्वथा द्वारा हवि-
र्धानं प्रपाद्य यजमानः सोमपहानुपस्थापयति ॥ १० ॥ .

संपृच स्य सं मा भद्रेण ष्टुक्तेति^५ विष्टच स्य वि मा
पाभना ष्टुक्तेति सुरापहानयेताः सुराः सप्ररेकांमादाथै-
ताः सुरापहानाजिह्वन्नु उपहरन्ति^६ तां ते पिवन्तो रम-
माणा महीयमाना आसते^७ ऽव यन्मास्तया अनवदानीयं
१० तदुभयानन्तरेण^८ पर्णशाखासु व्यस्यति^९ तत्समुत्क्रुय^{१०} विमाथी-
कुर्वते^{११} ऽव थापत्याव्यस्याकीः ससुवां तार्थं दर्भमथमित्येत-
त्समादाथाहैहि यजमानेत्यन्वग्यजमानो ऽनूचीं पत्न्याहवनीये
कुहोत्यन्वारब्धे यजमाने वाजस्य प्रसवसेति दादश सुवाङ्गती-
रं यजमानं तार्थं परिधापयति कचसीसवमसीति^{१२} कचस्य

१ •भिनिअ• Be (sec. m.) only.

२ Thus M Tr HF Kes.; उपसय• Bell U; अभिनिअय• B Be.

३ तदेताम् i.s.o. तदेनाम् M Tr U Bell H F; अथेनाम् Be B; अभि-
विन्नन्त• Be (sec. m.) Tr Bhav.; अभिनिन्नन्त• MU Bell F; विन्नन्त•
H; अभिविचस• B Be (pr. m.).

४ तदुभयोरन्तरेण M.

५ Thus Be B; समुत्क्रुय M U Bell H; समुत्क्रुय F; ससुवामोचीः क्रोमणा
Kes.

६ cp. Āp. xviii. 7. 8; विमाथं कुर्वते (as TBr. I. 3. 8. 4.) M.

द्योनिरधीति दर्भमद्यं पत्नीमधीताः श्रितिं^१ यजमानाद्यतना-
 त्पाचीं वोदीचीं वा, धूपमन्वाद्यातद्यत्स्य जायामामन्वद्यते
 जाय एहि सुवो रोहावेति^१ रोहाव हि सुवरितीतरा
 प्रत्याहाहं नाबुभद्योः सुवो रोच्छाम्नीति यजमानस्त्वं नाबुभद्योः
 सुवो, रोहेति पत्नी^१ तां दग्निभिः कश्ये^१ रोहत्यायुर्थज्ञेन^१
 कल्पतामित्यान्तं गत्वा बाह्व उद्गच्छति सुवर्देवाः अगन्त्यामृता
 अभूम. प्रजापतेः प्रजा अभूमेत्यथेमं लोकं प्रत्यवेचते समहं
 प्रजया सं मया प्रजा समहः रायस्योषेण सं मया रायस्योष
 इत्यथैनामुपावरोहति^१ स यावति मन्यत एतावति मोदा-
 स्यन्तीति^२ तदेनमाद्यपुटैर्गन्ति ॥ ११ ॥

अत्राय लेति पुरस्ताद्ध्वर्युरन्नाद्याय लेति दक्षिणतो ब्रह्मा
 वाजाय लेति पश्चाद्भोता वाजजित्याथै त्वेत्युद्गातोत्तरतो^१ यद्यु
 वा एते न कामयन्ते ऽध्वर्युरेव पुरस्ताद्गन्ति दक्षिणतः प्रति-

१ Thus M Tr Be B; श्रितिं U Bell H F; श्रितिं Bhav. (one copy);
 श्रितिरं (the other copies); Kes. has thrice श्रितिं corrected from
 original श्रितिं or श्रितिं । c

१ Thus (as TBr. I. 3. 7. 4.) M Tr UBF Dvaidhasūtra and
 Bhav. on this passage of the Dvaidha; कश्येरारोह० Be H; thus
 also Bhav. on the passage of the Vājap. c

१ Thus, conjecturally, corrected; मोदास्यन्तीति M Tr; मोदास्यन्तीति
 UHF; मां प्रास्यन्तीति Be B.

१ कवपुटे० FH Be (pr. m.); although at the beginning of this
 prāsna the कवपुटाः have been mentioned, कवपुटेः is here the correct
 reading, cp. Bhav. a. ṅ. l.

प्रकृतम् पञ्चादशोऽत्र उच्यतेऽतएव तत्र विभाजितं यथा
 पुनुरुच्यतेऽत्र प्रत्यवरोहणतः प्राच्यो निरुधाति । तत्र
 वक्ष्यामिनामाकृष्यति वक्ष्यामिने प्रतमानः चिरस्थमथ दक्षिणं
 पादः चिरस्थः उपाकरोह्यस्तमसीति* पुष्टिरसि प्रथमं
 मसीति यथा वक्ष्यामिने । ऽप्येनैतन्नामन्वा सद प्राच्यवृत्तः
 का* प्रकृत्यप्राच्यवृत्तमेते* चमसा । अथैतन्न वार्हस्पत्यस्येतासुपं-
 क्तयत । इतोपहतं माहेन्द्रः हीता वैवाध्वर्यस्य संभक्ष्यतो
 नराग्रः सपीतेन नाराग्रः सन्नैतेषामतिपाङ्गाणां सुख्ये पात्रे
 सः सन्नाचाम्यमवनीय यजमान एव प्रत्यक्षं भक्ष्यत्यपि वैना-
 १० सर्वत्र एव चमसेषु व्यवनीय भक्ष्येयुरित्येतदपरः । होह-
 चमसेवेते तयः समुपहृत्य भक्ष्यन्ति । यथाचमसं चमसान्निभ
 म इत्यात्मानं प्रत्यभिन्दन्ते । नाप्याययन्ति । चमसान्सर्वभक्ष

१ Thus M Tr; उत्तरत उच्यते all the other MSS.
 २ Thus Tr Be B Be 11 (sec. m.); च्यासौ UFH Be 11 (pr. m.);
 चम*om. M.
 ३ Thus corrected on account of the collateral passage xviii. 17
 s. f. and the Vivaraṇa: प्रत्यवरोह(च)तः यत्र प्रत्यवरोहति तत्र; MSS.
 प्रत्यवरोहत ।
 ४ चिरस्थमुपा० M U Be 11 H F; चिरस्थउपा० Be; चिरस्थोउपा० B;
 चिरस्थ om. Tr.
 ५ Thus Be 11; •वर्षानामाग्रजस्य० U; •वर्षत्वयपत्राग्रजस्य० M; •प्रजस्य०
 Tr Be B H F, but cp. Bhav.: तथैवाग्रजस्योऽग्रजस्य ससुः प्राच्यवृत्ति सस्यनेक वा
 मस्यति ।

मार्जयन्ते' ऽष्वेन्द्राय लेन्द्राय लेत्वेवं चिभिदकथ्यमथावैश्वरति^१
 संतिष्ठते माध्यादिनः सवनम् ॥ १२ ॥ चतुर्थः ॥

अथ सावित्रः ऊला प्रसर्पन्ति द्वतीयसवनाय^१ प्रसिद्ध-
 मादित्ययज्ञेण चरित्वायथपं गृह्णात्यथ षोडशिनमभिगृह्णा-
 त्यसावि सोम इन्द्र त इत्यनुद्गत्योपयामगृहीतो ऽष्वेन्द्राय
 त्वा षोडशिने जुष्टं गृह्णामीति^१ परिसृज्य सादयत्येष ते
 योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिन इत्यथोकथ्यं गृह्णाति^१ समानं
 कर्मा पवमानात्पवमानेन चरित्वा स्वे धामस्पशुभिश्चरति^१
 तेषां नाना मनोता नाना देवता नाना प्रत्यभिमर्शनां नाना
 वशाहोमाः समानो वनस्यतिः समानः खिल्लक्ष्मैषवान्समानीडा १०
 समान्यो दिशो^१ नाना दिश इत्येके^१ समानं कर्मा ध्रुववज्र-
 समसेभ्यो^१ ध्रुववज्रसमसैश्चरित्वा चिभिदकथ्यमथावैश्वरतीन्द्रा-
 वरुणाभ्यामिन्द्राहृत्स्यतिभ्यामिन्द्राविष्णुभ्यामित्यथ^२ षोडशिना
 चरत्यथ प्राजायन्नाहू होत्समसमनूजयध्वसुकेतः सर्वश एव
 राजानसुजय मातिरीरिच इति^१ होत्समसमेव प्रथमसुजयन्ति १४
 यथोपपादमितरान्सर्वश एव राजानः समुक्तीयोत्तरवेद्याः
 सःसादयन्ति^१ तदेतान्प्राजापत्यांसह सःसादयन्त्यथाप उप-
 सृज्य बर्हिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा सोचमुपा-

१ Thus M Tr; चरति UB Be H Be, 11 F.

२ Thus M Tr BHF; चरति Be 11 U.

३ चरतीन्द्रा M Tr; the other MSS. read plural.

करोति ' ह्यद्यते ' तदेतद्दृष्टत्सामैकविंशं वैष्णवीषु त्रिपिविष्ट-
 वतीषु कुर्वन्ति ' होच एषोत्तमेति प्राञ्जर्होतुः कात्यायराज्ञा-
 वर्तते ऽध्वर्युरभ्येनमाङ्गयते होता ' प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः '
 गच्छति ' प्रतिगृणाति ' प्रसिद्धमुक्तं प्रतिगीर्धं प्राञ्जेलीर्ह्यङ्कत
 ५ एतः होत्रचमसंमगूयच्छन्त इतरानुपोषच्छन्ते चमसान्धा-
 श्रावथत्तो श्रावथास्तु श्रौषडुक्यशा यज सोमानामिति '
 वषट्कते जुहोति ' तदेताग्नाजापत्याम्सह जुहति ' वषट्कतानु-
 वषट्कते द्विजुहोति ' तथैव द्विर्द्विः सर्वाः स्रमसाञ्जुहत्येव भक्षैः
 प्रत्यञ्च आद्रवण्यनुषवनभक्षः प्रजापतिना पीतस्येत्येतेषां
 १० प्राजापत्यानां सुख्ये पाचे सञ्ज्ञावाग्मवनीयः यजमान एव
 प्रत्यञ्चं भक्षयत्यपि वैनाम्सर्वश एव चमसेषु व्यवनीय भक्षयेयु-
 रित्येतदपरमं च यश्चासत्या अनवदानीयं तद्दृष्टिगभ्य उप-
 हरति ' तदेतत्समावच्छे^४ विभज्य प्राश्नन्ति ' होत्रचमसमेवैते
 चयः समुपहृत्य भक्षयन्ति ' यथाचमसं चमसाश्चिन्व न इत्या-
 १५ त्मानं प्रत्यभिमृशन्ते ' नाप्याययन्ति चमसां सर्वभक्षा मार्ज-
 यन्ते ' इय संप्रैषमाहाग्नीदौपयजानङ्गारानाहरोपयष्टरूपसीद्
 ब्रह्मप्रस्थास्यामः समिधमाधायग्नीदग्नीन्सक्तसक्तसंमृद्धीत्याहर-

१ Thus M Tr U Be 11; चक्षेवां Be BFH.

२ Thus M Tr; संज्ञावनीय Be 11 UH Kes.; संज्ञावनीय F;
 सञ्ज्ञावाग्मवनीय B Be; op. supra p. 81, 9.

३ •हरति Be BH Bhav.; हरति M Tr F.

४ Thus MUHF; तदेतत्समा Tr Be B; तदेतत्समा Be (sec. m.).

शीतारं निवस्युष-
 वीदत्युपयहा गृह्णतीर्षितामि गृह्णतीर्षितामि
 पयहोपयजति । समागमत ऊर्ध्वः । संतिष्ठते वाजपेयी ।
 यज्ञपेषिनिहा प्रत्यवरोक्षणीविनाभिष्टोमेन यजेत । संतिष्ठते
 वाजपेयः संतिष्ठते वाजपेयः ॥ १३ ॥ प्रथमः ॥

॥ इत्येकादशः प्रश्नः ॥

१ Thus (•परत्वे) all exc. B, which has the sing. and M, which omits this passage altogether.

१ अगुहोमेव ins. Tr.

राजसूत्रेण । चक्षमाद्यो भवति । च पुरस्तादाजास्ये वा
 चैवै वा प्रीर्यमाद्या चामावासेन । इतिमेवा हीचते । तत्र
 तिष्ठो दीवास्तिस्र उपसदः सप्तम्यां प्रसृतः । संतिष्ठत इव
 प्राचक्षीयो ऽग्निहोमस्तुष्टोमः प्रहसदक्षिणः सद्वसानीयानी ।
 १ ऽयाहने ऽग्न्यानुमंतं निर्वपति । इविष्कृता वाचं विष्कृते ।
 समानं कर्माधिवपनादंशुष्य दक्षिणार्धं गार्हपत्यस्याष्टौ कपासाः
 न्युपदधात्येकं प्रतिप्रस्थातोत्तरतो नैर्धताय । इविःपेथै प्रचक्ष-
 माद्य प्राचक्ष प्रतीचक्ष व्यवज्ञातयन्ती पिपक्षीति । स वे
 प्राज्ञः श्रम्याया अश्वशीयन्ते तानध्वर्युः ससुष्य संयुत्यानुमतः
 १० अपयत्येय वे प्रत्यज्ञः श्रम्याया अश्वशीयन्ते ताप्रतिप्रस्थाता
 ससुष्य संयुत्य नैर्धतः अपयत्याददत एतं नैर्धतसुपस्तीर्णा-
 भिवारितं कृष्यं वासः कृष्यात्प्रमन्तमागारुदेकोऽयुक्तसुद-
 पाचमित्येतत्समादाय गार्हपत्ये सुवाकृतिं जुहोति व्रीहि
 स्नादाकृतिं जुषाण इत्येव दक्षिणया दारोपनिष्कम्य तां द्विजं
 १५ ध्वनि यथास्य स्तकतमिरिणः स्तष्टं भवति प्रदरो वा ।

१ ... १ Thus MT Be 11 (the last two om. however च); the other
 MSS. : राजा राजसूत्रेण यजेत पशुम्यै वा चैवै वा पुरस्तादाजास्ये । The
 Vivaraṇa begins also : राजा राजसूत्रेण यजेद्वैति, but infra it cites the
 words चक्षमाद्यो भवति and cp. comm. on T.S. i. 1.8 and on Tāp.
 br. xviii. 8.1.

१ विधीति M; the other MSS. still more corrupted.

१ Thus M; अपयत्याददत T Be 11; Be BU om. चाददत ।

१ Thus M; इत्येव all the other MSS.

तदेतदेकोल्लुकसुपसमाधाय संपरिक्षीर्षाङ्गुष्ठाभ्यां^१ परिच्छन्न
 मैर्द्धतं जुहोत्येष ते निर्वृते भागे भूते हविशत्यधि सुद्धेन-
 मश्वसः स्नाहेत्येच कृष्णं वासः कृष्णत्वं ददात्यपापो व्यति-
 पिथ्य परास्य पाचमनवेचमाणा आयन्ति हस्तपादाभ्याश्चै-
 तेनैव पथेतमेत्यं गार्हपत्ये सुवाङ्गतिं जुहोति स्नाहा ५
 नमो य इदं चकारेत्यंथानुमतेन^२ मश्वसां करोति धेनुं
 ददाति^३ ॥ १ ॥

अथ नवमे ऽङ्गादित्यं चरं निर्वपति^४ वरं ददात्यथ
 दशमे ऽङ्गाभ्यावैष्णवमेकादशकपालं^५ वामनं वह्निं ददात्यथै-
 कादशे ऽङ्गाग्नीषोमीयमेकादशकपालं^६ शिरण्यं ददात्यथ १०
 द्वादशे ऽङ्गाश्वमेकादशकपालं^७ वह्निं ददात्यथ त्रयो-
 दशे ऽङ्गाश्वमेकपात्रकपालमैर्द्धं दध्नुषभं वह्निं ददात्यथोपाती-
 त्यापयणहवींश्चि चतुर्दशे ऽङ्गि सरस्वत्यै चरं^८ वत्सतरीं
 ददात्यथ पञ्चदशे ऽङ्गि सरस्वते चरं^९ वत्सतरं ददाति^{१०} यद्यु
 वै चतुर्दश्यामेवोपवसथः संपद्यत एवमेवैतदहरेताभ्यामिष्टिभ्यां^{११}
 नानावर्हिभ्यां^{१२} यजेतायाश्चैतदहर्विंशेभ्यो देवेभ्यो वत्सा अपा-
 कृता भवन्ति^{१३} वैश्वदेवं पशो दोहयित्लोपवसति सान्नाय्यस्य

१ छडीभ्यां i.s.o. चङ्गुष्ठाभ्यां B Be U.

२ चकारेत्यनुमतेः Be BU.

३ धेनुर्दधिवा Be BU.

४ एकमे० i.s.o. रवमे० M Be BU.

५ Thus M; ०वर्हिभ्यां Be BU; ०नौचिभ्यां Be^c 11 T.

वाद्यता त्वष्टीं ब्राह्मणं श्रो भूते वैश्वदेवश्चविभिर्भिरिद्वा पौरुषमास-
 वैश्वधाभ्यामिद्वा प्रसिद्धं निवर्तयते । ऽयं श्रो भूत इन्द्राय
 सुचारुणे पुरोडाशनेकादशकपालं निर्वपत्यभिहितो रथ उभा-
 काः स्यकवचो^१ गर्भिणीभिर्वा वडवाभिर्युक्तः साण्डैर्वाशैरावैश्वो
 ५ निष्कस्तद्ददात्य^२ श्रो भूत इन्द्रावाः स्रोसुर्चे पुरोडाशनेका-
 दशकपालं निर्वपत्यभिहितो रथो^३ ऽकाः स्यकवचो^४ ऽगर्भा-
 निर्वा वडवाभिर्युक्तो निरष्टैर्वाशैः^५ स्रष्टणको^६ निष्कस्त-
 द्ददाति । ॥ २ ॥

एते संतनी इत्याचक्षते । ऽयं श्रो भूते संतनीभ्यामेव
 १० प्रतिपद्यते । स एवमेव संतनीभ्यामहरद्विपर्यासं^७ यजमान-
 स्तुरो मास^८ एति^९ काममिच्छा कामं पशुवन्नेन कामं

१ Thus hesitatingly emended. उभे कंस्यकवचो M; इभैकस्यकवचो T Be 11; उभोकास्यकवचो Be BU; Bhav. उभे कांस्यकवचो गिरजापत्न्यु; but this may be a periphrase of our composition. So much, at any rate, is certain, that an adj. is required with the sense उभयतः कांस्य-
 कवच (cp. Kāty. xxii. 10. 30-31, Lāty. ix. 4. 14).

२ Again emended; रथो न उक्तस्यो उक्तवचो उग्र० M; could उ in Nandināgari represent the avagraha? *Then the reading of M would be; रथो [न] उक्तस्यो कवचो ऽग०.; रथः कांस्यकवचो Be BU; इभै-
 कस्यकवचो Be 11 T (omitting रथो).

३ वाशैः स्रष्टणको M; वाशैः स्रष्टणका T Be 11; वाशैः स्रष्टणक० Be; वाशैः स्रष्टणक० B, the last two om. निष्कस् ।

४ Here and infra B Be U have sometimes विपर्यासाभ्यां; Be 11 T om. the word every time.

५ Thus here and infra M; मास इति B Be U; मासानिति Be 11 T.

यजमानोऽथ चतुर्षु मासेषु पर्वण्येषु संतन्वेषुः संतन्वेषुः
 पृथिवीभिरिहा पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिहा प्रसिद्धं निवर्तयते ।
 ऽथ शो भूते संतनीभामेव प्रतिपद्यते । स एवमेव संतनीभा-
 महरहर्विपद्यां यजमानो ऽपराश्वतुरो मास एति काम-
 मिष्या कामं पशुबन्धेन कामः प्रामाकापयणेनाथ चतुर्षु
 मासेषु पर्वण्येषु संतन्वेषुः शाकमेधपृथिवीभिरिहा पौर्णमास-
 वैश्वधाभ्यामिहा प्रसिद्धं निवर्तयते । ऽथ शो भूते संतनीभा-
 मेव प्रतिपद्यते । स एवमेव संतनीभामहरहर्विपद्यां यजमानो
 ऽपराश्वतुरो मास एति काममिष्या कामं पशुबन्धेन कामं
 त्रीक्षापयणेनाथ चतुर्षु मासेषु पर्वण्येषु संतन्वेषुः शुगावी- १०
 रीयपृथिवीभिरिहा पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिहा प्रसिद्धं निवर्तयते ।
 ऽथ शो भूते संतनीभामेव प्रतिपद्यते । स एवमेव संतनीभा-
 महरहर्विपद्यां यजमानः सप्ताहान्वेति काममिष्या कामं
 पशुबन्धेनाथाष्टमे ऽश्वीत्तुरीयमाग्नेयमष्टकपाशं निवर्तयति
 रौद्रं गावीधुकं चरुमैत्रं दधि वाहणं यवमयं चरुमन्वाहार्यं- १५
 मासाथ वह्निनीं धेनुं ददाति ॥ ३ ॥

अथ तदानीमेव पक्षेष्ठीयेन प्रतिपद्यते । पक्षधाङ्गारा-
 ष्विरुद्ध पक्षेष्मानभ्यादधाति पर्वमयं पुरस्त्रानैययोधं दक्षिणत
 चाश्वत्थं पश्चाद्दौदुम्बरसुत्तरतः ज्ञाचं मध्ये । ऽथैनानाव्येक
 व्यापारयति ये देवाः पुरःसदो ऽग्निनेचा रचोदणतो नः पान्तु १०

१ Thus here and infra MT Be 11 ; संतन्वेषु B Be.

ते नो जितुं तेभ्यो नमस्केभ्यः स्वाहा के देवा दक्षिण्यस्यो के
 देवः पश्चात्पदो के देवा उत्तरस्यदो ये देवा उपरिपद
 इत्यथोपवेदेण्यग्नारामसूक्तम् । समूहः रचः संदम्भः रच इह-
 मरुः रचो ऽभिसंद्दहामीत्यथैनाञ्जुवाङ्कतिभिरभिजुहोत्यथे
 १ रचोन्ने स्वाहेति पञ्चभिरच^१ प्रष्टिवाहितः रचं ददात्य
 याचति पर्णमच^२ सुवमपामार्गसक्तूप्रतिवसनीचं वासो ज्ञ-
 मागारादैकोल्लुकमुदपात्रमित्येतत्समादायोदक्षो भिक्षंभ्य तां
 दिशं वन्ति यत्रास्य खल्लतमिरिणः स्पष्टं भवति प्रदरो वा
 तदेतदेकोल्लुकमुपसमाधाय संपरिस्तीर्थं पर्णमथेन सुवेणापा-
 १० मार्गसक्तुञ्जुहोति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽग्निनोर्वाङ्मर्षा
 पूष्णो हस्ताभ्याः रचसो वधं जुहोमि स्वाहेति^३ । इतः रच
 इति सुवमनुप्रहरत्यवधिम्^४ रच इत्युपतिष्ठते^५ । ७८^० अदस्ते
 तद्ददात्यथापो व्यतिषिष्य परास्य पात्रमनवेचमाणा प्राचन्ति
 हस्तपादाग्रप्रच्छाद्यैतेन यथेतमेत्येन्द्रतुरीयेणं सःस्त्रां करोत्यथ
 ११ नवमे ऽङ्गि पूर्वाणि देविकाहवींश्चि निर्वपत्यनुसृत्य चरुः
 राकायै चहं धात्रे पुरोडाशं दाद्रुशकपालमित्यन्वाहार्थ-

१ निरुचति Be T.

२ सुवाङ्कतीभिः M Be U ; सुवाङ्कतीरः BT Be 11.

३ पञ्चभिर om. Be BU.

४ इति om. Be BU.

५ अनुप्रहत्यावः Be BU.

६ उपतिष्ठते MT Be 11, but ḍp. Āp. xviii. 9. 78.

७ om. B Be U.

मावाच^१ वसन्तरी^२ ददात्य^३ दग्ने ऽग्नितराणि विविक्ता-
 खी^४ वि निर्वपति विनीवा^५ च^६ भु^७ च^८ धाच^९ स^{१०}
 पुरोडासं दादग्नकपासमित्यवाच^{११} मावाच^{१२} वसन्तरी^{१३} ददा-
 त्यैकादग्ने ऽग्निं भिषकु^{१४} प्रतिपद्यत चाग्नावेष्यं निर्वप-
 त्यैत्रावेष्यवनेकादग्नकपासं वैश्वं चिकपासं^{१५} वामनशुक्लं
 वह्निं ददात्य^{१६} दादग्ने ऽग्नीषोमीयनेकादग्नकपासं निर्वप-
 तीन्द्राषोमीयनेकादग्नकपासं सौम्यं च^{१७} वभुं ददात्य^{१८}
 चधोदग्ने ऽग्निं सोमापौष्यं च^{१९} निर्वपत्यैत्रापौष्यं च^{२०} पौष्यं
 च^{२१} भ्रामं ददात्य^{२२} चतर्दग्ने ऽग्निं वैश्वानरं दादग्नकपासं
 निर्वपति^{२३} हिरण्यं ददात्य^{२४} पञ्चदग्ने ऽग्निं वाहणं धवमयं^{२५}
 च^{२६} मंशं ददाति^{२७} ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

अथैनमामांवाखेन हविषेजान् रत्निनः पर्यवस्यन्ति^१
 दक्षिणतो वोदङ्घो पश्चाद्वा प्राञ्चल्लेषामवधितानां ब्रह्मैव दक्षि-
 षार्थी वापरार्थी वा^२ भवति^३ च^४ यत्किंच यज्ञपरिभोजनं^५
 ब्रह्मण एव^६ तद्गृहे^७ भवत्यधारण्योरग्नीश्वमारोक्ष ब्रह्मणो^८ १५

१ इति om. T Be 11 U.

२ •नरं Be 11 T.

३ om. B Be U; the word should be supplied, also Vol. i. p. 264, 4.

४ इति^१ om. all the MSS.

५ •गुरी Be 11 T.

६ पशुपविर्गति B Be U.

७ om. Be 11 T.

८ •भाजनं B Be U.

९ Thus M Be 11 T; रवेत् • B Be.

नैर्द्धनं चरं परितृप्ती ष्टहे कृष्णाणां त्रीक्षीणां कखणिभिर्भक्तं ।
 कृष्णां कूर्धां ददात्यथ षष्ठे ऽङ्गाभ्येधमष्टाकपासाः सेनाभ्यो
 ष्टहे । शिरष्णं ददात्यथ सप्तमे ऽङ्गि वाहणं दशकपासाः
 सूतस्य ष्टहे । मृक्षगिरष्टं ददात्यथाष्टमे ऽङ्गि माहृतः सप्त-
 कपासं सामथ्यो ष्टहे । शृम्भिं ददात्यथ नवमे ऽङ्गि चाविकं
 दादशकपासं सप्तमष्टहे । उपध्वसं ददात्यथ दशमे ऽङ्गाश्विनं
 द्विकपासाः संपहीतुष्टहे । सवाद्यौ ददात्यथैकादशे ऽङ्गि पौष्णं
 चरं भागदुषस्य ष्टहे । श्यामं ददात्यथ द्वादशे ऽङ्गि रौद्रं
 गावीधुक्तं चरमचावापस्य ष्टहे । श्रवसमुदारं ददाति । प्रसिद्ध-
 नेवाशैतदहः^१ श्वेतार्थं श्वेतवस्त्रार्थे पयो दोहयित्वा^२ समातथैव^३ १०
 निदधात्यथ त्रयोदशे ऽङ्गि नैचावाहस्यत्यं भवति । ॥ ५ ॥

अथ वै भवति श्वेतार्थे श्वेतवस्त्रार्थे दुग्धे स्वयंमूर्ते स्वयं-
 भक्षितं प्राज्यं आश्वत्ये पात्रे चतुःस्रक्तौ स्वधम्मवपन्नाथैः प्रास्ताथै
 कर्णाःश्वाकर्णाःश्च तण्डुलान्विचिनुयादित्यथ वै भवति स्वयं-
 क्ता वेदिर्भवति स्वयंदिनं बर्हिः स्वयंक्त इध रति । राजै-
 वाथ^४ स्वयं कर्मभिः पूजितो भवति । स^५ स्वयमेव वेदिं
 करोति स्वयभिष्ठावर्हिः संघृत्ति स्वयमाश्वत्यं पात्रं चतुःस्रक्तिं^६

^१ Thus B Be U; प्रसिद्धनेवाशैतं द्वादशाहं M; अथ प्रसिद्धनेवाशैद्वादशाहं
 T Be 11.

^२ दोहयित्वा M.

^३ समातथसमातथैव M; तानर्धमासादथैव Be 11 T.

^४ corrected; राजैवाथसु M Be BU; राजैवैथ Be 11 T.

^५ om. T Be 11.

^६ चक्ति T Be 11, but ep. Ap. xviii. 11. 2.

करोति^१ स्वयमवपन्नायै ग्राह्यायै कर्णाऽऽकाकर्णाऽऽश्च तण्डुला-
 न्विन्विनीत्यै^२ वै भवति ये कर्णाः स पयसि बार्हस्पत्यो^३ ये
 ऽकर्णाः स आग्ने ऋच इत्यथोत्तरतो भस्मभिभ्रानङ्गाराभिरुन्न
 तेषु जवं पाचमधिश्रित्य तिरः पवित्रमाच्यमानोच^४ तिरः^५
 ५ पवित्रमकर्णाकोष^६ तेन^७ बार्हस्पत्यमपिदधाति^८ तं तथापि-
 हितमन्तर्वशाद्यादयति^९ समानं कर्मा प्रयाजेभ्यः^{१०} पञ्च
 प्रयाजानिद्वोदङ्गत्याकम्य सऽस्त्रावेण बार्हस्पत्यमभिघार्थं ऋच-
 मभिघारयति^१ बार्हस्पत्येन पूर्वेण प्रचरत्यथ ऋचेण^२ बार्ह-
 स्पत्यास्य पूर्वस्य स्विष्टकृते उवद्यत्यथ ऋचस्य^३ बार्हस्पत्यास्य पूर्व-
 १० स्वेष्टामवद्यत्यथ ऋचस्यान्वाहार्यमासाद्यैतानेव श्वेताऽऽश्वेतवत्यां
 ददाति^४ संतिष्ठते मैत्राबार्हस्पत्याऽऽ हविः^५ ॥ ६ ॥ द्वितीयः ॥
 अथैतस्मिन्नेव पूर्वपञ्च उक्त्वायाभिषेचनीयाय दीक्षते^१
 तस्यापरिमिता दीक्षाः ऋषुपसदः^२ स तथा राजानं क्रीणाति
 यथा मन्यते ऽमावास्यायै ने यन्त्रिये^३ ऽह्निमुत्या संपत्यत इति^४

१ याचति B Be U.

२ Thus M; Be BT om. आच्यमानोच तिरः पवित्रं and Be BU have कर्णां i.s.o. चकर्णां।

३ अभिद० Be 11 T.

४ तिममपिचित० T Be 11.

५ Thus MB Be; यज्ञीये U; यजनीये T Be 11; this latter might be the right reading, but as the expression यज्ञीये ऽह्न occurs several times infra, xvii. 55-61, without any various reading, I did not venture to write यजनीये in the text.

तस्य तथा संपद्यते । ऽथ प्राक्कीर्त्तयेत् चरति । प्राक्कीर्त्तयेत्
 चरित्वा पदेन चरति । पदेन चरित्वा रोहिते चर्मणि
 राजानं क्रीलोद्गातिष्वं निर्वपत्यातिष्वेन प्रथयाचान्प्रसुप्रसङ्गि-
 र्दरत्वाद्यवनीयं प्रथयत्याद्यवनीयं प्रथीय रथवाहने सद्यो-
 हविधमि संमिनोति । रथवाहने सद्योहविधमि संमित्याग्नी-
 षोमौ प्रथयत्वग्नीषोमौ प्रथीय दूपस्थावृता दूपसुच्छयति ।
 स्वर्वन्तं दूपसुत्सृज्याग्नीषोमीयं पशुसुपाकरोति । तस्य प्रसिद्धं
 वपया चरित्वा वसतीवरौर्दृष्ट्वात्यं पशुपुरोडाशं निर्वपति ।
 तमसुवर्त्तन्ते ऽष्टौ देवसुवाहू एवीश्वर्यये ऽथपतच्च इत्येतानि ।
 तेषामुक्तं चरणं यथाग्नेर्विधायामिडाज्जाः पुरोडाशाः संति- १०
 षन्ते । पत्नीसंयाजान्तः पशुर्षद्व्यशुसान्त इत्येके । ऽचैतानुसु-
 भौगनुदिग्रमावच्छयत्यं वसतीवरौः परिहृत्य पथाश्चि
 विशिष्योपवसन्वपयातो महाराच एव बुध्यन्ते । प्रातराज्यानि
 ऽह्नीत्वा राजानसुपावहत्य प्रातरसुवाकसुपाकरोति । परि-
 हिते प्रातरसुवाके ऽपो ऽप्येत्यङ्घ्रिचदेत्युक्थ्यं^१ क्रतुसुपैति । १५
 प्रसिद्धो ऽभिववः । प्रसिद्धं पथा ऽह्नन्ते । समानं कर्माग्निना-
 द्वादाश्विनं पथं^२ ऽह्नीत्वां दे रश्मने चादाय दूपमभैति ।
 स्वर्वन्तं दूपसुत्सृज्याग्नेयं पशुसुपाकरोति । तस्यैत्राय वपा-
 कम्भो भवति । तयोः प्रसिद्धं वपाभ्यां चरित्वा प्रसर्पन्ति

१ Missing in M Be T, but cp. the Dvaidhasūtra.

२ •चदेत्यु• Be°D; •चदेत्यु• the other MSS.

३ om. M Be.

प्राणव्ययम् । तदुक्तुधा संतिष्ठते । प्रसर्पन्ति साधुदिनाम् प्रय-
 गन्तुः । प्रसिद्धो ऽभिवचः । प्रसिद्धं यथा ऽष्टकान्ते । समानं कर्म
 दाक्षिणेभ्यो । दाक्षिणानि होष्यन्वाचत्याष्यन्वासीः । क्तुवाः
 क्तुचं वाचस्यस्यैतस्य वक्ष्यन्वाप्तमायां दग्धावां निष्कारञ्जुः प्रप-
 १ धिता । भवत्येतत्समादायाहैहि । यजमानेत्तुत्तरेणाग्नीभीक्षं
 परीत्योत्तरेण सदः परीत्यायेण ग्राह्यां तिष्ठते प्रतिप्रसाकं
 एतानि ग्राह्याणि प्रयच्छत्यथाहैहि यजमानेति । यथ एष
 दाक्षिणे ओष्यन्ते रथवाहन आहितो भवति । तमुपावहर-
 तीन्द्रस्य । वज्रो ऽसि वार्ध्नस्त्रयायं वृचं वध्यादित्यथैनं धूर्त्त-
 १ हीतमन्तर्वद्यभ्यवर्तयन्ति । तूष्णीमयाश्चक्षान्यसूक्ष्मयति तूष्णी-
 मथ दाक्षिणं योग्यं युनक्ति । मिचावक्षणयोस्त्रा प्रशास्त्रोः
 प्रशिषा युनक्ति यज्ञस्य योगेनेत्यथास्य वृष्टं मर्ह्यत्यते तूष्णी-
 मेवमेवोत्तरं योग्यं युनक्ति । तस्यैवमेवोत्तरतः प्रष्टिसुपनि-
 युनक्ति । तयोरेवमेव वृष्टे मर्ह्यत्यते । एतस्य योगमनु-
 १५ सर्वमाणिवद्युच्यते । ऽधिकच्छान्दस्त्रिनः कुर्वन्ति । प्रष्टियन्ति
 वासोभारान्धसनानां । दग्धासु निष्कारञ्जुः प्रयथ्यन्ति । पूगग्रो
 दाक्षिणा आयातयत्यथ सौरीभ्यांस्त्रग्भ्यां गार्हपत्ये जुहोति ।

१ • धितो MSS.

२ नीलकण्ठेन • M.

३ • वरती • Be BU ; • वरति • MT Be 11.

४ Thus M only ; • भ्यवर्तयति T Be 11 U Be ; • भ्यवर्तयति B.

५ Here Be BU ins. तस्यैवमेवोत्तरतः प्रष्टिसुपनिधुनक्ति ।

६ Thus MB Be U ; वृष्टसुगम्य T Be 11.

मयवत्यचांग्रीध्रे जुहोति^१ सृज्यन्ते^२ दक्षिणा • दक्षिणापथेन^३
 च यत्किंचिद्ददाति^४ शिरण्यमुखमेव ददात्यथ वासा^५स्य^६
 युक्तानि^७ गोश्रम्य^८ हस्तिपुरुषमन्ततो^९ । ऽदत्ता एवैते रथा
 अतिवर्तन्ते^{१०} । नैते ऽन्यस्य सन्न आभि^{११} धावन्ति । मनसैव
 स्वरथमध्वरथे ददाति । मनसा चतुष्यात्तेषां ब्रह्मण आदि-
 प्रति । मनसा समनुदिश्य^{१२} दक्षिणास्त्रिभिर्भस्वतीथैश्चरति^{१३} ।
 सीदन्ति नाराश्रसा आयायिता दक्षिणस्य हविर्धानस्त्रापा-
 लम्बमधोऽधो^{१४} माहेन्द्राय^{१५} ॥ ७ ॥

अथ याचति वैतसं^{१६} द्रोणकलश्र^{१७} षोडश^{१८} वायव्या-
 म्थयास्त्रैतत्पुरस्तादेव^{१९} षोडशतर्ष आपो दिग्भ्यः संभृता^{२०} १०

१ संज्यन्ते T Be 11.

२ यत्किंचिद् M.

३ Thus M; सत i.s. of अथ T Be 11; B Be again (cp. supra p. 73, 10) अनापि i.s.o. अथ ।

४ Thus MUB Be; हस्तिदासपुत्रच० T Be 11.

५ Thus M only; अतिनिवर्तते Be BU; अतिवर्तते Be 11 T.

६ चतुष्यात्तेषां all MSS. exc. M which has चतुष्यात्तेषां; one copy of Bhav. has the word with ā, another with a, cp. Ait. Br. viii. 20, 2.

७ Thus MB; समनुदिश्य Be U; सशुदिश्य Be 11 T.

८ चरति M; चरति the other MSS.

९ स्यावासं० Be (sec. m.).

१० च ihs. MT Be 11.

११ षोडशं M.

१२ यता i.s.o. एव Be BU.

१३ Thus M Be; संभृता BU; सदाहृता Be 11 T.

दक्षिणस्य^१ इमिर्धानस्य प्राच्यो ऽचार्कतीक्ष उपसक्तस्यभि-
 चित्तः प्रेरते^२ तासां बहन्वः पूर्वासां भवन्ति चारुस्यथो
 ऽपरार्थाः^३ स बहन्तीरभिजुहोत्यर्थेन सापो देवोर्मधुमतीर-
 म्बुजूर्णसती राजसूपाच चितानाः । चाभिर्मिषावत्सावन्-
 ५ विद्वन्वाभिरिन्द्रमणचक्षरातीः ॥^४ राइदा स्य राइं दत्त
 साहेति^५ म्बुजाति पर्यमवेन राइदा स्य राइमसुभा चासुधा-
 चषासासुध पुषायासुध पौषाय दत्तेत्यपां पतिरसौत्यपांप-
 तोयाः पुंनानो^६ वोत्यस्य^७ वसुद्रिषा वा^८ दृषास्यूर्भिरित्यौर्ग्या^९
 वृषसेनो ऽसीति पष्वस्य^{१०} प्रजषित स्येति कूप्या^{११} मद्दतामोज
 १० स्येति निवेद्याः^{१२} सूर्यवर्षस स्येत्यतिदृष्ट्याः^{१३} सूर्यत्वचस स्येत्यात-
 पति वर्षा^{१४} मान्दा स्येति द्वादुन्यो^{१५} वाग्ना स्येति वृध्वाः^{१६}
 प्रकरी स्येति गोदस्य^{१७} विम्वभत स्येति पयो^{१८} जनभत स्येति
 दध्यस्येजस्य^{१९} स्येत्याज्यमपामोषधीना^{२०} रस स्येति मध्वच

१ Thus Be BU Bhav.; उत्तरस्य MT Be 11.

२ Thus M Bhav.; पुषाकोषास्य Be U; पुषाका वासस्य B; पुषा-
 नेनास्य Be 11 T.

३ Thus M Bell T and the best MSS of the Karmānta-
 sūtra; परिवेद्याः B Be and Bhav.; निवेद्य the Vājasaneyins.

४ Thus only M and Bhav.; सूर्यवर्षस्येतिदृष्ट्यां Be 11 T.; •स्येति-
 दिष्ट्याः Be; in BU the passage is missing; the Karmānta MSS.
 read सभिरिष्ट्याः ।

५ Thus M Be; the other MSS. defective.

६ Thus M Be Bhav.; वानो Be 11 T; but cp. TS. VII. 4. 13.

सारस्वतीरभिजुहोत्यपो^१ देवीमधुमतीरगृह्णन्मूर्ध्नि^२स्वती राज-
 सूयाय चितानाः । याभिर्मिचावरुणावभ्यषिञ्चन्त्याभिरिन्द्रमन-
 चक्षत्यरातीः ॥ राइदा स्व राइं दत्त स्वाहेति^३ गृह्णाति पर्ण-
 मयेन राइदा स्व राइमसुभा आसुव्यायणायासुव्य पुचायासुव्य
 पौचाय दत्तेत्यथैना वैतसे द्रोणकलशे समवलयति देवीरापः^४
 सं मधुमतीमधुमतीभिः सृज्यध्वं महि वर्षः क्षत्रियाय वन्माना
 इत्यथैना^५ अन्तरेण होतुस्व धिष्णियं ब्राह्मणाश्च^६सिनस्व
 सादयत्यनाष्ट्याः वीदतोर्जस्वतीर्महि वर्षः क्षत्रियाय दधती-
 रित्यथ ये ऽर्थ्याः^७ प्ररेका अध्वर्योस्तानावसथः हरन्वथ ये^८
 जन्थ्याः^९ अपस्तानभवहरन्वन्भिज्जतानाः सारस्वतीनां वसती- १०
 वरीर्दशपेयाय परिग्राययन्ति^१ ॥ ८ ॥ तृतीयः ॥

अथाचैव .तिष्ठन्यासति दर्भनाडीः^१ गतमानः^२ हिरण्यं
 चत्परि नानावृक्ष्याणि पाचाणि^३ तार्थ्यं चोष्णीषं चैकग्रतं च
 दर्भपुञ्जीलानि दधुदुम्बरः^४ शव्याणि धनुषेषू^५स्त्रेति^६ स
 दर्भनाद्याः^७ गतमानः^८ हिरण्यं प्रघृष्ट्यात्यनिभृष्टमधि वासो^९
 बन्धुस्तपोजा इत्यथैनदैतसे^{१०} द्रोणकलशे ऽवदधाति सोमस्य

१ Thus M Be U; the other MSS. more or less corrupted.

२ नौथ्याः M Be 11 T.

३ येनौथ्या M Be 11 T.

४ च ins. T Be 11.

५ यानि ins. Be BU.

६ इति om. Be BU.

७ Thus M only; चयेतदे. Be BU; चयेतदे. Bell T.

दाधमधीति ।^१ . हिरण्येनोत्पुनाति शुक्रा वः शुक्रेणोत्पुनामि
 चन्द्रास्रन्नेणामृता अमृतेन स्वाहा राजसूयाय चिताना इति ।
 गृह्णाति पर्णमयेन सधमादो चुम्बिनीरूर्ज एत अनिश्टष्टा
 अपस्युवो वसानाः । पस्यासु चक्रे वरुणः सधस्यमपाः प्रिशु-
 ५ माद्वतमास्त्रन्तरिति । पुरस्तादासीनाय ब्रह्मणे प्रयच्छत्येतथैव
 गृहीत्वा दक्षिणत आसीनायौदुम्बरेण राजन्याय प्रयच्छत्येत-
 थैव गृहीत्वा पश्चादासीनायाश्चत्येन वैश्याय प्रयच्छत्येतथैव
 गृहीत्वोत्तरत आसीनाय नैययोधेन जन्याय प्रयच्छत्येत^२
 प्ररेकमाग्नीध्र^३ इत्वापिधाय^४ प्रज्ञातं निदधात्यथ यजमानं
 १० तार्यं परिधापयति चक्षुष्योष्वमधीति । चक्षुष्य थोनिरसी-
 त्यासजते^५ तार्यमभीव नाभिसुष्णीषं पर्यस्यत्येनमेकश्रतेन
 दर्भपुञ्जीलैः पवयति नित्येन पवनेनाथैनसुम्बृजमाश्रयति^६
 दध्युदुम्बरं शय्याणीत्येनमाविद्धिः प्राञ्चमानयत्याविशो
 अग्निर्गृहपतिरिति सप्तभिरनुच्छन्दसमर्थेन यजमानायतने
 १५ तिष्ठन्नं प्राहैष वो भरता राजेति येषां श्रेष्ठी^७ भवति ।
 . सोमो ऽस्माकं ब्राह्मणानां राजेतीतरे प्रत्याऊरथास्मै धनुः

१ Thus M only (reading however एनं i.s.o. एनं); Be U om. .
 आग्नीध्रं . Be 11 T are wholly corrupted.

२ Thus M Be B U ; चासचते Be 11 T ; Bhav. reads सचते or
 चासचते ।

३ Uncertain reading : •सुम्बृजमाश्रयति M U Be B ; T Be 11
 totally corrupted : •सुम्बृजमाश्रयति ।

४ Thus T Be 11 ; राजा M U Be B.

प्रथमतीक्ष्ण वज्रो ऽधि वार्धमन्वस्यं वृषं यथादिति प्रथु-
 बाधना खेतौषुष्कूष्को^१ बाधधमितीतरः^२ प्रतिगृह्णाति पात
 मा प्रथमं पात मा तिर्षस्यमन्वसं मा पात दिग्भ्यो मा पात
 विश्वभ्यो मा माङ्गाभ्यः पातेत्यथ, हिरण्यवर्णाबुधवाः^३ विरोक
 इति चिष्टुभा^४ बाहू उद्गृह्णात्यथैनम् सः प्राशि मनसैव दिगो ॥
 ऽनुप्रक्राम मनसोर्ध्वान्मूञ्जिह्वेत्यथैनम्^५ वाचयति ॥ ६ ॥

समिधमातिष्ठोपामातिष्ठ विराजमातिष्ठोदीचीमातिष्ठो-
 र्ध्वामातिष्ठेत्यथाचैव^६ तिष्ठन्वाचति माहृतं चैकविंशतिकपासं
 वैश्वदेवीं^७ चामिचां^८ तस्य चो ऽरस्ये ऽनुवाक्यो गणस्तोत्र
 मध्यमानि कपासान्युपहितानि भवन्ति राजसूयगणाभ्यामित- १०
 राशि^९ ताभ्यां चरति^{१०} मरुद्भ्यो ऽनुब्रूहि मरुतो यजेति
 विश्वेभ्यो देवेभ्यो ऽनुब्रूहि विश्वान्देवान्यजेत्यनिष्टस्त्रिष्टकते^{११}
 एवेते हविषी^{१२} अपिधाच^{१३} प्रश्नाते निदधात्यथ वाचति शार्दू-

१ Before ने T Be 11 ins. : यवास्य बाधंत इति शार्दूलं, cp. TBr. I. 7. 6. 8.

२ Thus M Be 11 T; बाधयधमि० Be BU.

३ Be BU चिर् or चि, but cp. T Br. I. ७.

४ Emended; •ध्वान्मूञ्जिह्वी० M; •ध्वान्मूञ्जिह्वी० T Be 11;
 •ध्वान्मूञ्जिह्वी० Be BU; cp. TBr. I. 7.7.2 and Hir. XIII. 15: मनसो-
 र्ध्वान्मूञ्जिह्वीवे ।

५ वाच om. Be BU.

६ All the MSS. exc. M om. च ।

७ चरति M T Be 11.

८ Before चमिचां० M T Be 11 ins. चामिर्षया चरति ।

९ Thus M Be BU; हवींश्च भवतीपिधाच T Be 11.

ऋषिर्भूयादिति । तद्यजमानं
 प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्यां रुक्माभ्यां पशुपास्यत्यमृतमसि
 मृत्योर्मा पाहीत्यधस्ताद्रजतमुपास्यति दिद्योन्मा पाहीत्युपरि-
 ट्ठात्सुवर्षं प्रताद्वृक्षमथावेष्टा दन्द्मशूका इति दक्षिणत
 चासीनं क्लीबं सौखेन विधत्ति । सव्येन पादेन सोहिता-
 १० चसं निरस्यति निरसं नमुचेः शिर इत्यत्रास्मा अभिषेकास्म-
 प्रद्वृक्षि । तासो ऽवेचते ॥ १० ॥

सोमो राजा वरुणो देवा धर्मसुवस्य च । ते ते वाचं
 सुवन्तां ते ते प्राणं सुवन्तां ते ते चक्षुः सुवन्तां ते-ते
 ओचं सुवन्तामित्यथ ब्रह्मणः । पाचमाद्वय तेनाभिविद्यत्यध्व-
 ११ र्थैव यजुर्जपत्यभिविद्यन्तीतरे सोमस्य त्वा युजेनाभिविद्या-
 न्यग्नेस्तेजसा सूर्यस्य वर्षसेन्द्रस्येन्द्रियेण मिचावरुणयोर्वीर्येण
 मरुतामोजसा चचाणां चपतिरस्यति दिवस्याह्यसावित्यथोर्ध्वा

१ op. MB.

१ Thus M ; संप्रतिद्वृक्षति T Be 11 ; चरति i.s. of संप्रद्वृक्षति Be BU ;
 Bhav. periphrases : सचोसचको ।

२ Thus M Be U ; ब्रह्मण B ; प्राञ्चया Be 11 T .

३ तेनाभिविद्यत्य • T Be 11.

धाराः समुन्मृष्टे समावष्टन्नधरागुदीषीरहिं बुभ्रियमनुसंवर-
 न्नीक्षाः पर्वतस्य वृषभस्य वृष्टे नावस्वरन्ति स्वसिच इयाना
 इत्यथैतेषामभिषेकाणां मुखे पाचे स्रस्त्रावाप्तमवनीय^१
 प्रतिहितस्य गृहानेत्यथान्वारन्वयोः प्रतिहिते च मष्टिष्यां च
 जुहोति प्रजापते न त्वदेतान्यन्य इत्यत्रास्मां एष प्रतिहितो
 वरं ददात्यथ प्रतिहिताय पात्रं प्रयच्छन्नाहेदं ते पात्रं दाया-
 यमसद्यदा^२ लाभिषिञ्चामीदं ते ऽसदित्यथैतेनैव यथेतमेत्या-
 ग्नीध्रे^३ प्ररेकं जुहोति इद्र यत्ते क्रथी परं नाम तस्मै ऋतमसि
 यमेष्टमसि स्वाहेत्यत्रास्मै धनुः प्रयच्छति यदि पुरस्तादप्रत्तं
 भवति ^१समुन्मृष्टे समुत्क्रोन्नन्धभ्यषेच्यथमषावामुष्यायणो ऽमुष्य १०
 पुत्रो ऽमुष्य पौत्रो ऽमुष्य नप्ता राजसूयेनेत्यथ भूर्भुवः सुवरिति
 वाचं विमृजते^४ दाभ्यां मुखं विमृष्टे^५ गायत्रान्विष्णुक्रमान्क-
 मते^६ ऽथोपरिष्ठादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोतीन्द्राय
 स्वाहा घोषाय स्वाहेति^७ दादग्र भूतानामवेष्टीर्जुहोति
 पृथिव्यै स्वाहान्तरिचाय स्वाहेत्यथैतयोर्हविषोः खिष्टकृत्वा १५
 चरत्यथेने अपिधाय प्रज्ञाते निदधाति^८ ॥ ११ ॥

अथ वाराहौ उपनिहन्नुपसृञ्चते पशूनां मन्युरसीति

१ •भावमवनीय M.

२ Thus M, which omits only सदा, but ep. infra XII. 13 s. f. ;
 दायादसद्यदा Be U ; the other three MSS. are wholly corrupted ;
 my copies of Bhav. read सद् i.s.o. असद् ।

३ आग्नीध्रे om. Be BU.

४ Thus Be II T ; गायत्रान्विष्णुक्रमान्क M^U Be B.

दक्षिणे पादेः ब्रवेव मे मन्युर्भूयादिति सव्ये^१ ऽथेमाभिमन्-
 श्रति नमो मात्रे पृथिव्या इति^२ तस्यां दक्षिणं पादमुपावह-
 रति^३ माहं मातरं पृथिवीं हिःसिषमिति मा मां माता
 पृथिवी हिःसीदिति सव्यमथान्तरेण चात्वात्तोत्कराबुद्धुःप-
 ५ निष्कामति^४ विष्णोः क्रमो ऽसि विष्णोः क्रान्तमसि विष्णो-
 विंक्रान्तमसीत्युत्तरत एते रथा युक्तास्तिष्ठन्ति^५ तान्दृष्ट्वैव
 प्रतिहितो ऽवनिष्ठत्यथ प्रतिहितस्य धनुरादायाधिज्यं कृत्वा
 रथमातिष्ठति महतां प्रसवे जेषमित्याप्तं मन इति कूबरम-
 भिनिअग्रते^६ तं तदानीमेव प्रतिहितो ऽन्वातिष्ठति प्रससा-
 १० हिषे पुरुहूत श्रूनि^७ तिति^८ त्रिष्टुभान्वारभत इति ब्राह्मणमथ^९
 प्रतिहिताय^{१०} धनुः प्रयच्छन्नाह राजन्य एष षट्त्रिंशत्सु
 ग्रन्याप्रव्याधेषु निर्जयेन^{११} सहस्रेणावधितस्तस्मात्^{१२} इधुमस्यतादपै-
 न^{१३} राधुताञ्जिलेन^{१४} दक्षिणापथेनात्याकुस्तादिति^{१५} राजन्य

१ Thus MT Be 11; उपवहति Be BU.

२ निष्कामति Be 11 T Be BU; •ष्कामति M; Bhav. reads the plural, cf. p. 75, 3.

३ Thus corrected (cp. p. 79, 2; 105, 16); •धिनिअग्रते M Be U;
 •धिनिअग्रते B; •धिअग्रते Be 11 T.

४ Thus M only; ब्राह्मणं सति प्रतिहिताय Be 11 T; ब्राह्मणमथ प्रतिहिताय Be BU.

५ Thus MU Be B; निर्जयेण Be 11 T.

६ Thus Be BU; •वधितस्तस्मात् M; •वसीततस्मात् Be 11 T.

७ Thus corrected; •मस्यतादपैनां Be 11 T; •मस्यतादपैनां M;
 •मस्यतादपैनां Be BU.

८ Thus corrected; •धुताञ्जिलेन Be BU; •धुताञ्जिलेन T Be 11;
 •धुताञ्जिलेन M.

एव च्छिष्टो^१ भवति राजपुत्रस्य इषुमसिष्यति^२ च तान्-
रास्यति^३ तस्मा उत्तरवर्ग्येण^४ संवत्सेषु^५ प्रवच्छतादिति^६ च
तथा करोति^७ ॥ १२ ॥ चतुर्थः ॥

‘अथाहाभिसर्प’यजमान माहेन्द्रं यज्ञं गृहीत्यामीत्यन्वारञ्च
यजमाने माहेन्द्रं यज्ञं गृह्णाति मद्याद् इन्द्रो च योजयेत्यनु- ५
द्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि महेन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णामीति^१ परि-
मृश्य सादयत्येष ते योनिर्महेन्द्राय त्वेत्यथैतान्मणीन्यासति
राजतमौदुम्बरं शौवर्णमिति^२ त एते^३ नानासूत्रेष्वोता
भवन्ति^४ तानुत्तरस्य इविधानस्य मध्यमे वृषो प्रपथ्याप
उपसृश्य बर्हिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा सोमसुपा- १०
करोति^५ स्तुवते माहेन्द्राय^६ प्रस्तुते सावि संप्रैषमाहाजिस्रुत

१ Thus corrected; संवत्सेषु M; शिष्टो T Be 11; संशिक्षो Be BU.

२ Thus corrected; इषुमसिष्यति Be BU; इषुमसिष्यति M; इषु-
मस्यति T Be 11.

३ Thus corrected; परास्यति MSS.

४ Thus M Be BU; वर्णेषु T Be 11.

५ Thus M; संवत्सेषु T Be 11; संवत्सेषु Be BU. I subjoin the
vivarāṇa of this difficult passage as found^१ in my two copies:
राजन्वः चषियः यथ पदभिर्गत्यु गत्याचेषु जेतन्वीन (read •येन) मीक्षपुषोवा-
चपिनः श्छितः तस्यै राजन्वाय इषुमस्यतादित्यामिष यमपराङ्मुतां (sic) मीपरि
प्रचार्यन् (sic) पार्श्वे विधत्तो जिता तं दक्षिणापथेन दक्षिणायनमार्गेण गयेति
चषियः पूरंमेव शिष्टो (read संशिष्टो) भवति राजपुत्रस्येषुमस्यति च त्वा मीपरि
क्षिपति तस्यै उत्तरवर्ग्येण तमप्रक्षिप्तं (read •पक्षि• ?) संवत्सेषु ददादिति तृद्वैव
संवत्सेषु प्रवच्छति ।

१ om. MT Be 11.

आभि धावत दुन्दुभीन्समाप्तताभिषोतारो^१ ऽभिषुणुताम्रीदा-
 शिरं विनयोऽखलमुदादथ प्रतिप्रख्यातवोरुणमेककपाशं निर्वपं
 यौम्यस्य विद्धीति^२ यथासंप्रैषं ते कुर्वन्ति^३ धावन्वाजिसृत^४
 आप्नन्ति दुन्दुभीन्संप्रवदन्ति वाचः^५ संप्रोदिता^६ वाचो ऽनुम-
 न्नयते^७ ग्राम्यन्ति घोषाः शस्त्राय^८ होच एषोत्तमेति प्राङ्-
 होतुः कालात्पराङ्मावर्तते ऽध्वर्युरग्येनमाङ्गयते होता^९ प्रत्या-
 ङ्गयते ऽध्वर्युः^{१०} श्रूयति^{११} प्रतिगृणाति^{१२} प्रसिद्धुमुक्थं प्रति-
 गीर्थं प्राङ्गत्योद्यच्छत एतं माहेन्द्रं यद्दमगूद्यच्छन्त इतरानुपो-
 द्यच्छन्ते नाराश्रूसानथाआवयत्यो आवयन्तु औषडुक्थशा
 १० यज सोमस्येति^{१३} वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति^{१४} तथैव द्विर्द्वि-
 नाराश्रूसाननुप्रकल्पयन्ति^{१५} द्विर्जतो माहेन्द्रः परिशेते^{१६}
 आयन्ति रथा^{१७} आगतावथान्दृष्ट्वा जपति^{१८} समहमिन्द्रियेण
 वीर्येण सं मयेन्द्रियं वीर्यमित्यथान्तरेण चालासोत्कराबुदङ्गुप-
 निष्कामत्युत्तरत^{१९} एते रथा युक्तास्त्रिष्ठन्ति^{२०} तान्दृष्ट्वैव प्रति-
 २० हितो ऽवतिष्ठत्यथ प्रतिहितस्य धनुरादायाधिष्ये^{२१} कृत्वा रथ-
 मातिष्ठति मरुतां प्रसवे जेषमित्याप्तं मन इति कूर्वरमभिनिश्र-

१ •समाप्तताभि• MB.

२ Thus only M; संप्रवदिता T Be 11; in the other MSS. this whole passage is missing.

३ Thus MU Be B; यजति Be 11 T.

४ •आवयत्यु• Be BU; •आवयन्तु• M Be 11 T. •

५ •आदायाप्रसवं• M only.

यथे^१ तं तदानीमेव प्रतिष्ठितो ऽन्वातिष्ठति प्रससाक्षिषे
 पुरुङ्गत शूचनिति^२ त्रिष्टुभास्वारभत इति ब्राह्मणमथ प्रति-
 स्थाय धनुः प्रयच्छन्नाद्देदं ते धनुर्दायाद्यमसद्यदा^३ त्वाभि-
 विज्ञानीदं ते ऽसदित्यथैतेनैव यथेतमेत्यान्तरेण चाल्वालोत्क-
 रावुपातीत्य पूर्वथा द्वारा इविधानं प्रपाद्य प्राञ्च^४ रथमावर्त्य^५
 तिष्ठति^६ ॥ १३ ॥

तदेतान्मणीन्यासति राजतमौदुम्बरं सौवर्णमिति^१ सव्ये
 हस्ते राजतं प्रतिमुञ्चत इयदस्यायुरस्यायुर्मं धेहीति दक्षिण
 औदुम्बरमूर्गसूत्रं मे धेहीति दक्षिण एव सौवर्णं युङ्क्षि वचो
 ऽसि वचो मयि धेहीत्यचास्रा आमिचासुपोद्यच्छते^२ तस्यां १०
 दक्षिणं हस्तमुपावहरति मित्रो ऽसीति वरुणो ऽसीति
 सव्यमथेनामभिमृशति^३ समहं विश्वैर्देवैरित्यथेनामपिधाय
 प्रज्ञातां^४ निदधाति^५ तदेतान्मणीनेकस्मिन्सूत्रे आवयति^६
 मथ्यत औदुम्बरं करोति^७ तान्ग्रीवासु प्रतिषज्यैतेनैव यथेत-

१ Thus M and cp. supra p. 79, 2; infra 103, 9; •सधिमित्र• Be BU; •सधिय• Be 11; •सपिय• T.

२ All the MSS. are more or less corrupted exc. M, which has however •समसदा; cp. supra p: 102, 7.

३ •इत्य all.

४ Plural M Be BU; singular Be 11 T.

५ हव्यमथेनामभि• Be 11 T.

६ प्रज्ञानाद्भिद• Be; प्रज्ञानं the other MSS., exc. M the reading of which is uncertain (प्रज्ञानं or प्रज्ञानां)।

७ Thus M; आवयति Be 11 T; आवयति Be BU.

नेत्याघेषाम्नीभ्रं^१ प्राञ्च^२ रथमावर्त्यावतिष्ठत्यथाम्नीभ्रं^३ रथविमो-
 चनीया^४ जुहोत्यग्नये^५ गृहपतये स्वाहेति चतस्रः सुवाङ्गतोर-
 थास्यैतत्पुरस्तादेवाघेषाम्नीभ्रं^६ रथवाहनं प्रागीषं योग्यकृतमुप-
 स्थितं भवति^७ तस्मिन्सह संगृहीत्वा रथवाहने रथमादधाति^८
 ५ सुवर्गादेवेनं लोकान्दन्तर्दधाति^९ ह्यसः शुचिषदित्यादधाति^{१०}
 ब्रह्मण्यैवैनमुपातद्धरति^{११} ब्रह्मणादधात्यतिच्छन्दसादधातीति ब्रा-
 ह्मणमथास्यैतत्पुरस्तादेव जघनेनाग्नीभ्रं चतुरपस्त्राव^{१२} वाष्टाप-
 स्त्राव^{१३} वा विमितं कारितं भवति^{१४} तस्य मध्यत श्रौदुम्बरी-
 मासन्दी^{१५} निमिनोति चत्रस्य नाभिरसीति^{१६} तस्यासुत्तरमष्ट-
 १० नमधीवासमास्तृणाति^{१७} चत्रस्य योनिरसीत्यथैनामासीदत्याषी-
 दन्तमनुमन्त्रयते सोनामासीद् सुषदामासीद् मा ता हि-
 षीदिति^{१८} मा मा हिषीदिति^{१९}तरः प्रत्याङ्गासन्नमभिमन्त्र-
 यते^{२०} निषसाद् धृतप्रतो वरुणः पस्यास्त्रा सन्नाज्याय सुमन्त-

१ *Here and infra Be 11 T every time चाग्नीभ्रीयं and •भ्रीये ।

२ रथमावृत्य • MSS.

३ Thus (cp. TBr. I.*7. 9, 5) M Be U ; •विमोचनीयाञ्जु • Be 11 T ; B corrupted.

४ •दधानीति ब्राह्मणमथैनमुपा • M ; the Brāhmaṇa (TBr. I. 7. 9. 6) . is quoted in abbreviated form by all the MSS. exc. M. •

५ Thus M, cp. infra XV. 2 and Āp. XVIII. 18. 5 ; •रथवाचं U Be ; all the other MSS. and Bhav. both times •ववाचं । •

६ Thus M ; उचरमहं अधिवास • Be ; उचरमहं अधिवास • BU ; उचरमनवधीवास • Be 11 T ; Bhav. : उचरमहं सुपरिद्विमाधिवास ।

७ Thus MT Be 11 ; अनु i.s.o. अभि • B • Be U.

रित्येनमृत्विजः पर्युपविशति । पुरस्तादध्वर्युपविशति
दक्षिणतो ब्रह्मा पश्चाद्भोतोद्गातोऽनरतस्तः^१ प्राज्ञो वोदज्ञो वा
रत्निनः^१ सो ऽध्वर्युमभिवदति^१ ॥ १४ ॥

‘‘ब्रह्मरिति । त्वः राजम्ब्रह्मासीत्याहाध्वर्युः सवितासि
सत्यसव इति । ब्रह्मरिति ब्रह्माणं । त्वः राजम्ब्रह्मासीत्याह ५
ब्रह्मेन्द्रो ऽसि सत्यौजा इति । ब्रह्मरिति होतारं । त्वः
राजम्ब्रह्मसीत्याह होता भिषो ऽसि सुशेव इति । ब्रह्मरिति-
त्युद्गातारं । त्वः राजम्ब्रह्मासीत्याहोद्गाता वरुणो ऽसि सत्य-
धर्मेति । सुसोकाश् इति चत्तारं । त्वः राजम्ब्रह्मोको ऽसौ-
त्याह चत्ता । सुमङ्गलाश् इति संपहीतारं । त्वः राजम्ब्र- १०
मङ्गलो ऽसौत्याह संपहीता । सत्यराजाश्निति भागदुघं ।
त्वः राजम्सत्यराजासीत्याह भागधुक् । सप्त पुष्यनाभो
ऽभुधायासै^२ स्फं प्रथक्कतीन्द्रस्य वज्रो ऽसि वार्चनस्तेन मे
रथेति । तेन^३ ते^४ रथसमितीतरः^५ प्रतिगृह्णाति । त्वः संप्रथ-
क्कति सूताय सूतयामणिने सजाताय सजातयामणिने १
संपहीते ऽवावापगोव्यक्त्वाभ्यामन्तस्तेन^६ तौ^७ मध्यतो ऽधिदेव-

१ ततः om. Be 11 T.

२ Thus M only ; all the other MSS. अध्वर्युमभिवदति ।

३ Here and in the following lines sometimes T Be 11,
sometimes Be BU are defective ; M only is in good order.

४ Thus M only ; भय्य (i.s.o. अयुष) T Be 11 ; भ्यन्वाच B Be U.

५ वेननेरथा० M ; वेननेराथा० Be 11 T ; वेनवेनराथा० Be BU.

६ वेनवेनतो Be BU ; तन्मो M ; T Be 11 def.

सुदृत्य^१ निचः पश्चाग्रतः सौवर्णान्वाश्विपतो^१ ऽथासौ
 -श्वाचानपश्चिद्य प्रयच्छति दिशो ऽभ्यय^२ राजाभूदिति^१
 ता^३स्तदानीमेवाचेष्पिसृजत्यथैतमोदनसुद्रुवते^१ नाना^४ग्निनौ
 ब्रह्मा च यजमानस्य समाना^५ग्निनौ सूतघामणिनौ समाना^५-
 ५ ग्निनौ चत्तसंघहीतारौ^१ स यो नु मताच्च इव स
 राज्ञ आसनं उपविश्य^६ चतुःशतमचानपश्चिद्याहोद्विज^७
 राज्ञ इति^१ तानेव^८ मनाक्यमन्तानिव^९ कृत्वाह क्तं-ब्राह्मण-
 खेत्यथैतमोदनसुद्रुवते^१ समाना^५ग्निनौ ब्रह्मा च यजमानस्य
 नाना^५ग्निनौ सूतघामणिनौ नाना^५ग्निनौ चत्तसंघहीतारौ^१
 १० स यः पराजयते तस्यैनं कुले चत्ता पाचयति^१ यावदेष
 ओदनः पच्यते तावदेष होता श्रौनःश्रेपमाख्यापयते हिरण्मये
 कशिपावासीनस्तस्मा अर्ध्वर्धुः प्रतिगृण्णाति हिरण्मये कूर्चं
 आसीनः^{१०} ॥ १५ ॥

ओ^५ होतस्तथा होतः सत्य^५ होत्तरात्स होतरिति^१
 १५ यद्यु वै होता नाध्येत्यन्य^९ उ^९ होचाग्र^५सी ग^५सति^१ तस्मा

१ अधीता i.s.o. उदत्य M.

२ आसनमुपविश्य M.

३ तानेवमन्त्रसंसन M.

४ As the MSS. with the exception of M are hopelessly spoiled, the text of the last 13 lines has been reconstructed as best possible. Only the various reading of M is given, as the var. of the other MSS. is nearly worthless.

५ MSS. exc. M ins. च, cp. XVI. 8.

६ नाध्येत्यन्यो T Be 11; अधीत्यन्य उ (•नुउ) Be BU; तदाध्येत्यन्य M.

च प्रतिप्रख्याता प्रतिगृह्णाति ^१ परःश्रुतं भवतीति ब्राह्मणं ^१
 पदैष ओदनः पक्वो भवत्यथैनमेकधोद्धृत्य ब्रह्मण उपहरति ^१
 तस्मा एताश्चैव मणीन्ददाति ^१ श्रुतं विषयं चतुष्पात्त्रैचमयं
 होषे ददाति श्रुतं विषयं हिरण्मयं कश्चिन्न्योद्वाचे ददाति
 श्रुतं विषयं मयाध्वर्यवे ^१ ददाति श्रुतं विषयं खरयं तिस्रः ^५
 पञ्चाश्रुतः सौवर्णान्वाहिरण्मयं कूर्चमित्यद्वैभ्य एतन्निर्ययं ^५
 सहस्रं चतुर्धा कृत्वा ददात्यथैनमेतयासन्ध्या सद आवाहयन् ^५
 वा ^५ ब्रजत्यन्वायन्नेनमेते ^५ चमसा ^५ अत्रैतयोर्हविषोरिडासुपङ्क-
 यत ^५ इडोपङ्कतं माहेन्द्रं होता चेवाध्वर्युश्च ^५ संभक्षयतो ^५
 नराश्रुतसपीतेन नाराश्रुतान् ^५ होतृचमसमेवैते चयः समुप- ^{१०}
 ङ्क्य भक्षयन्ति ^५ यथाचमसं चमसान्निव म इत्यात्मानं
 प्रत्यभिष्टुगन्ते ^५ नायाययन्ति चमसान्सर्वभवा मार्जयन्ते ^५
 ऽपेन्द्राय लेन्द्राय लेत्येव ^५ चिभिरुक्थ्यपर्याधैश्चरति ^५ संतिष्ठते
 माथ्यंदिनं सवनं ^५ प्रक्षर्यन्ति तृतीयसवनाय ^५ प्रसिद्धमादित्य-

१ सर्वान् before सञ्जीत् ins. Be B; सर्वसञ्जीत् U.

१ चतुष्पात्त्रैचं all (also Āp. XVIII 19. 7), but cp. supra p. 96, 5.

२ Thus M; चय om. Be BU; विविधसर्धान्ध्वर्यवे T Be 11.

५ एतन्निर्ययं all.

५ आवाहयन्त्यावाहयन्त्यं Be BUT Be 11; आवाहयन्त्यावाहयन्त्यं M, but cp. supra p. 81, 5.

५ एतत्पात्रं ins. T Be 11.

० Thus MT Be 11; लेत्येव Be; लेत्येव एवं BU.

८ •श्चरति M Be BU; •श्चरति T Be 11.

यदेष परिजापयषं गृह्णात्यथोक्त्यं गृह्णाति । समानं कर्मा
 पवमानात्पवमानेन चरित्वा स्त्रे धामन्यश्रुभ्यां चरति ।
 तथोर्गाना मनोते^१ नाना देवते^२ नाना प्रत्यभिमर्गनौ^३ नाना
 वषाहोमौ समानो वनस्थतिः समानः स्त्रिष्टकृत्प्रैषवान्समानौडा
 ५ समान्यो दिशो^४ नाना दिश इत्येके । समानं कर्मावष्टयाद्-
 धैतस्त्रिष्टवष्टथ उपाददते चार्मपक्ष्यावुपानहौ^५ । प्रज्ञाय
 वाराहौ चार्मपक्षीभ्यामुदेति^६ । सो ऽपामन्ते जुहोत्यपां नत्रे
 स्वाहेति । विषुवति दर्भस्तम्बे जुहोत्यूर्जो नत्रे स्वाहेति ।
 पुनरेत्यं^७ गार्हपत्ये जुहोत्यग्नये गृहपतये स्वाहेति । प्रसिद्धो
 १० ऽवष्टय^८ उदयनीयेऽष्टोद्वा मैत्रावरुणीं वशासुपाकरोति । तस्त्रे
 प्रसिद्धं वपया चरित्वा नैव श्मश्रूणि वपते न केशान्भंसतिष्ठत
 एष उक्त्यो ऽभिवेचनीयस्तुस्त्रिष्टपवमानः^९ सहस्रदक्षिण
 उदवसानीयान्तः । ॥ १६ ॥ पञ्चमः ॥

अथास्त्रैषा पुरस्तादेव जुष्टे देवयजने सप्तसु श्न्याप्रव्याधेषु
 १५ श्रमला कारिता भवति । सो ऽचैवाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति ।

१ मनोते M Be 11 T; मनोता Be BU.

२ Thus M; देवता Be BU; T, Be 11 om. this passage.

३ •सर्गनौ M; •सर्गने T Be 11; •सर्गे B; •सर्गना Be.

४ Thus M; चार्मपक्ष्या उपानहौ T Be 11; चापिष्या उपांशौ BU;
 चापिष्या उ० Be; cp. infra XVIII. 19 init.

५ Thus T Be 11; चार्मपक्षिभ्यां M; चार्मपक्षीभ्यां B; चार्मपक्षिभ्यां Be U.

६ Thus M; प्रातरेत्यं Be BU; Be 11 T defective.

७ •मुक्तिंश्रवणं U Bhav.

द्विरक्षं ददाति । ग्रन्थान्यास उद्वसाथ वसति । चारस्रतं
 चरं वत्सतरीं ददाति । द्वितीये ग्रन्थान्यास उद्वसाथ
 वसति । चाविषं द्वादशकपालसुपध्वसं ददाति । तृतीये
 ग्रन्थान्यास उद्वसाथ वसति । पौषं चरुं ग्रामं ददाति ।
 चतुर्थे ग्रन्थान्यास उद्वसाथ वसति । चार्धस्रतं चरुं ।
 त्रिंशत्पृष्ठं ददाति । पञ्चमे ग्रन्थान्यास उद्वसाथ वसत्येक-
 मेकादशकपालसुपध्वसं ददाति । षष्ठे ग्रन्थान्यास उद्वसाथ
 वसति । वारुणं दशकपालं । मन्वानिरष्टं ददात्यथ सप्तमे
 ऽहश्कालामध्यवसत्येतदेवाहदीचते । ऽथ वै भवति सद्यो
 दीचयन्ति सद्यः सोमं क्रीणन्ति पुण्डरिस्रजां प्रयच्छतीत्यथैनं ।
 तीर्थादानीय पवयित्वा पुण्डरिस्रजिनमुदानीय दीचणीया-
 मिष्टिं निर्वपति । तस्याः सः स्थितायां सुष्टी चैव न करोति
 कश्च न यच्छति । निदधत्यस्मा एतद्वविरुच्छिष्टं व्रतभा-
 जनमथ प्रायणीयामिष्टिं निर्वपति । इविच्छृता वाचं विच्छृ-
 जते । ऽवास्मा एतद्वविरुच्छिष्टं प्रयच्छन्ति । व्रतभाजनमथ प्राय-
 णीयेन चरति । प्रायणीयेन चरित्वा पदेन चरति । पदेन ।
 चरित्वा दशभिः चाण्डैर्वत्सतरीं राजानं क्रीलोच्चातिथ्यं
 निर्वपत्यतिथ्येन प्रचर्य पुरसादुपसदाः सौम्यं चरं । बभ्रुं
 ददात्यथ । मध्यमे उपसदावन्तरेण त्वाद्गमेष्टाकपालः । शृणुष्टं
 ददात्यथेपरिष्टादुपसदां वैष्णवं चिकपालं । वामनं ददात्य- १०

१ दीचये Be BU, दीचये M; दीचयन्ते T Be 11.

१० यश्चति M Be 11 T; यश्चति Be BU.

चाहवनीयं प्रथयत्याहवनीयं प्रणीय सदोहविधाने संमिगोति ।
 सदोहविधाने संमित्याग्नीषोमौ प्रथयत्यग्नीषोमौ प्रणीय
 द्युपसृज्यता द्युपसृज्यति । स्वर्गं द्युपसृत्युज्याग्नीषोमीयं
 पशुसुपाकरोति । तस्य प्रसिद्धं वपया चरित्वा सारस्वतीर्वस-
 १० तौवरीगृह्णात्यथ पशुपुरोडाशं निवपतीऽजान्तः पशुपुरोडाशः
 संतिष्ठते । पत्नीसंयाजान्तः पशुसृज्यश्रुजान्त इत्येके । ऽथ
 वसेतीवरीः परिहृत्य पयाश्वि विगिष्योपवसन्त्यातो महाराच
 एवं बुध्यन्ते । प्रातराज्यानि गृहीत्वा राजानमुपावहत्य प्रात-
 रनुवाकमुपाकरोति । परिहिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽच्छैत्यङ्गि-
 १० हदैति १ ॥ १७ ॥

अग्निष्टोमं कतुमुपैति । प्रसिद्धो ऽभिषवः । प्रसिद्धं यथा
 गृह्णाते । समानं कर्माग्निनाद्गृहादाग्निं यथा गृह्णाते गृहीत्वा दे
 रग्ने आदाय द्युपमभ्येति १ । स्वर्गं द्युपसृत्युज्याग्नेयं पशुसुपा-
 करोति । तस्य प्राजापत्यस्वपर उपासंभ्यी भवति । तयोः
 ११ प्रसिद्धं वपया चरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातःसवनाय । पूर्वस्थां
 दारिः सूतयामप्ल्यावुपतिष्ठते २ । ऽपरस्थां चत्तसंयहीतारौ ।
 प्रसर्पतः पृच्छतः का ते माता कां ते मातामहीति । स य

१ ० हति MT Be 11 ; ० हति Be BU.

१ om. MT Be 11.

२ ० भ्येति M Be BU ; ० भ्येति T, Be 11.

३ हिति M.

४ ० सुपतिष्ठतो B Be U ; ० सुपविशतो M ; ० सुपविशत् T Be 11.

५ om. Be BU.

आ दग्धो^१ संपादयत्यति तः सृजन्त्य^२ यो न संपादयति
 दौर्घवश्रेण तसुपावृद्धिः^३ । य च चाह वैष्णो जे माता
 सावित्रीति^४ वाति तः सृजन्ति विप्रो विवाहान् शोभार
 इति वदन्तो^५ । दग्धश्राव सप्तसमभिसंज्ञानत^६ । षड्गुधा
 प्रातःसवनः संतिष्ठते^७ । प्रसर्पन्ति माध्यंदिनाय सवनाय^८ ।
 प्रसिद्धो ऽभिषवः^९ । प्रसिद्धं यथा ऋद्धन्ते^{१०} । समानं कर्मा
 दाक्षिण्येभ्यो^{११} । दाक्षिण्यानि कृत्वा प्राकाशवध्वर्षवे इदाति
 स्रजमुद्गाणे दक्षः^{१२} होषे ऽथं प्रसोदप्रतिहर्षेभ्यो इादश पशौ-
 हीमंशुणे वप्रा मैत्रावरुणापर्यभं ब्राह्मणाः^{१३} ष्विने वासवो
 नेष्टापोदभ्याः सूरि यवाचितमन्वावाकाथानद्वाहमग्नीधे^{१४} ।
 भार्गवो होता भवति^{१५} । आयन्तीयं ब्रह्मसामं भवति वारव-
 नीयमग्निष्टोमसामः^{१६} षुधा माध्यंदिनः सवनः संतिष्ठते^{१७} ।
 प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाय^{१८} । प्रसिद्धमादित्यपक्षेण चरित्वाययणं
 ऋद्धाति^{१९} । समानं कर्मा पवमानात्पवमानेन चरित्वा स्त्रे
 धामग्पशुभ्यां चरति^{२०} । तयोर्नामा मनोते^{२१} । नामा देवते^{२२} ।
 नामा प्रत्यभिमर्शनौ^{२३} । नामा वसाहोमौ समानो वनस्पतिः^{२४}
 समानः स्त्रिष्टकश्रैषवाः समानीजा समान्यो दिशो^{२५} । नामा

१ Thus Be BU; दग्धन्ये M; T Be 11 om. this passage altogether.

२ Thus M Be U; तसुपावृद्धि B; तं वृद्धि T Be 11.

३ Thus MT; सावित्रीति Be 11; सावित्रीति Be BU.

४ समीचे MT Be 11; समीता Be BU.

५ देवते M; देवता Be BU; om. T Be 11.

६ Thus T Be 11; •भिषवैः M; ••भिषवैः Be BU.

दिग् इत्येके । अमात्रं कर्मावभृत्पात्रादिभ्यो ऽवश्वत्सोऽवश्व-
 नीयवेद्येद्वा मैत्रावरुणौ वग्रासुपाकरोति । तस्यै प्रथितुं षडश्व-
 चरिमा दक्षिणे वेद्यन्ते अश्रुष्वेव वपते न केनाप्यतिष्ठत
 एषो ऽग्निष्टोमः सप्तदशो द्वापेयः सहस्रदक्षिण उदवधानी-
 ५ यान्तः ॥ १८ ॥ षष्ठः ॥

अथ पञ्चहविषा दिग्गामवेद्या यजते । आग्नेयमष्टा-
 कपात्रं निर्वपत्यैकैकादशकपात्रं वैश्वदेवं चरं मैत्रावरुणीमा-
 मिषां वार्हस्यत्र्यं चरमित्यथ वै भवति हविषोहविष इहा
 वार्हस्यत्र्यमभिचारयतीति । स हविषोहविष इहा वार्हस्य-
 १० त्र्यमभिचारयत्यन्वाहार्यमासाद्यैतां आदिष्टदक्षिणा ददात्यथ
 द्विपशुना पशुबन्धेन यजते । आदित्यां मरुहां गर्भिणीमाल-
 भते मारुतीं शुश्रिं पटौहीं । गर्भिण्यादित्य भवत्यगर्भां
 मारुत्यादित्यया पूर्वया प्रचरति मारुत्योत्तरयोश्चैरादित्यार्थी
 आम्नावयत्युपाशु मारुत्यै । संतिष्ठते यथा द्विपशुः पशुबन्ध-
 १५ स्तथाय सात्यदूतानां हविर्भिर्यजते । ऽश्विभ्यां पूषो पुरो-
 डाग्रं द्वादशकपात्रं निर्वपति सरस्वते सत्यवाचे चरः सविषे
 सत्यप्रसवाय पुरोडाग्रं द्वादशकपात्रं मन्वाहार्यमासाद्य तिस्र-
 धन्वः शुष्कदृतिं ददाति । तं प्रतिराजभ्यः प्रहिणोति । स

१ यच्छत Be BU.

२ Thus M only; •मासाद्यता Be BU; •मासाद्येता T Be 11.

३ Thus M only; भवतिगर्भा Be BU; T Be 11 om. these words.

४ Thus M; the other MSS. are partly corrupted, partly incomplete.

यः प्रतिगृह्णाति मित्रो म इति तं वेदाय ऋषे न प्रतिगृ-
 ष्णात्यमित्रो म इति तं वेदाय पूर्वैः प्रयुजाः हविर्भिर्यजते ।
 आग्नेयमष्टाकपात्रं निर्वप्रति शौम्यं चरुं सावित्रं द्वादशकपात्रं
 बार्हस्पत्यं चरुं त्वाष्ट्रमष्टाकपात्रं वैश्वानरं द्वादशकपात्रमन्वा-
 हार्यमासाद्य दक्षिणं रथवाहनवाहं ददात्यथ पौर्णमासवैश्व-
 धाम्यामिद्वोत्तरैः प्रयुजाः हविर्भिर्यजते । सारस्वतं चरुं
 निर्वप्रति पौष्णं चरुं मैत्रं चरुं वाङ्मणं चरुं क्षैत्रपत्यं चरुमा-
 द्वित्यं चरुमन्वाहार्यमासाद्योत्तरं रथवाहनवाहं ददाति ।
 ॥ १६ ॥

अत्रैतद्वाद्वाहं व्रतं चरत्याह्नेः । न दतो धावते । १०
 ऽभ्यह्ने । न प्रमन्दयते । युध्यते युद्ध आगते । ऽग्निहोचोष्के-
 षण्णमतो वा । यत्रमानो भवति । भक्तसु । पत्न्या आहरणयया-
 ख्येतिपुरसादेव जुष्टे देवयजने तिस्रः शाखाः कारिता
 भवन्ति । स दक्षिणार्धाः । शालामध्यवसाय मथित्वाग्नीन्वि-

१ Thus Be BU ; रथवाहनं MT Be 11, but cp. Ap. XVIII. 22.
 6, 8.

२ Thus again, Be BU ; रथवाहं M ; T Be 11 om.

३ These and the following words thus in M ; चरत्याह्ने नद्वेषा-
 यतेभ्यंत्तेनप्रमंदयते Be BU ; चरतिनात्कतेनदतोभ्यावतेभ्यंत्तेनप्रमनयते Be 11 T ;
 Bhav. reads प्रमन्दयते explaining this word, as it seems, by न
 चद्रायां मेति न केसांस्त्रिचते ।

४ वा Be 11 T ; च Be BU ; M om.

५ M om. च, but cp. vol. I. 67. 4. ६

६ दक्षिणां T Be 11.

इत्य प्रतीचीनस्तोमाय केग्रवपनीयाद्यातिराचय . दीक्षते ।
 तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः । स तथा राजानं
 क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्यै मे यज्ञनीयेः । इहन्मुत्या
 संपत्यत इति । तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवस-
 १ थादेत्यर्थः वसतैर्वरीः परिहृत्य पयाःसि विप्रिथ्योपवसन्त-
 यातो महाराज एव बुध्यन्ते । प्रातराञ्जानि गृहीत्वा राजान-
 नसुपावहृत्य प्रातरनुवाकसुपाकरोति । परिहिते प्रातरनुवाके
 ऽपो ऽच्छैत्रं द्विद्वैत्यतिराचं क्रतुसुपैति । प्रसिद्धे ऽभिप्रवः ।
 प्रसिद्धं पहा गृह्यन्ते । समानं कर्मावभृथात्प्रसिद्धो ऽवभृथ ।
 १० उदयनीययेष्वेहा मैवावहणीं वशासुपाकरोति । तस्यै प्रसिद्धं
 वपथा चरित्वा दक्षिणे वेद्यन्ते यानि कानि च लोमानि
 वापयते । संतिष्ठत एष प्रतीचीनस्तोमः केग्रवपनीयो ऽतिराचः
 सहस्रदक्षिण उदवसानीयान्तो । ऽथ मध्यमाः शालामध्यव-
 साय मथिलाग्नीन्विहृत्य व्युष्टये द्विराचय दीक्षते । तस्या-
 १५ परिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः । स तथा राजानं क्रीणाति
 यथा मन्यते द्विराचस्य मे सतोः । ऽमावास्यायाः उपवसचीयेः

१ Thus U Be (sec. m.) ; यज्ञीये Be (pr. m.) B ; यज्ञिये M ; Be 11 T om. the passage.

२ •चोपवस• M Be.

३ Thus M Be 11 T' ; •द्विद्वैत्यातिराचं Be BU.

४ तानि ins. M.

५ Thus T Be 11 (only •वास्याये) ; मे before सतो om. M, but this MS. : मावास्याये न उप० ; Be^१BU give मे before सतो and मा before उप०, reading •वास्याये ।

ऽहृत्पूर्वमहः संपत्स्यत उत्तरस्मिन्नुत्तरमिति ^१ संतिष्ठते बुद्धि-
द्विराचो ^१ ऽद्योत्तरार्थाः ^१ ग्राह्यामध्ववसाय मथिलाग्रीन्विह-
त्योदयनीयाद्याग्निष्टोमांष दीक्षते ^१ तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र
उपसदः सप्तम्यां प्रसृतः ^१ संतिष्ठत एव उदयनीयो ऽग्निष्टोम-
सत्तुष्टोमः सप्तदक्षिण उदयनीयान्तो ^१ ऽय देविकाहवि- १
भिर्यजते ^१ ऽय वैधातवीयथा यजते ^१ ऽय चौचामप्या
यजते ^१ संतिष्ठते राजसूयो ऽर्धसप्तदशैर्मासैः ^१ संतिष्ठते
राजसूयः संतिष्ठते राजसूयः ^१ ॥ २० ॥ सप्तमः ॥

॥ इति द्वादशः प्रश्नः ॥

^१ Thus all; are we to correct बुद्धिद्विराचो ?, ep. 117, 14.

^१ Thus BeBUM (sec. m.); चोचरा M (pr. m.) T Be 11
Karmāntasūtra.

^१ उदयनीयान्तो Be 11 T.

१ अथात् कृष्टीव्याख्यास्यामसांसाः सकृत्प्रदिष्टमेव दार्शपौ-
 र्णमासिकं तन्नं १ दार्शपौर्णमासिकः २ सःस्कारः ३ सर्वाः
 प्रथमाः सर्वा मध्यमाः सर्वा उत्तमा ४ अथाकाशं पर्वतिथ्या
 निर्वपेद्या आदिष्टस्याना ५ अथ या अनादिष्टस्याना यांनि
 ६ पूर्वपक्षस्य पुण्याहान्येतन्तीर्षानि ७ भवन्ति या अनार्तेष्टयो ८
 अथ या अनार्तेष्टय उपाधिगमकासासा भवन्ति ९ अथैतदभुङ्क्-
 ताभ्युदिताभिनिमुक्ताविजातेति १० अ्युदितमन्यथाधामं ११ नित्यं
 व्रतोपायनं १२ थावसिद्धिं याजमानमनुसृष्टरेद्व्यथावापदेव-
 ताभ्यस्तासां याः सोपनामासा उपास्येतरा उचैरादेशादेव १
 १० सप्तदश सामिधेन्यो जानीयाद्यथैतन्नागवी षडौ धाय्ये कुर्या-
 दुष्णिहककुभौ ११ धाय्ये त्रिष्टुभौ १२ संयाज्ये १३ वार्चन्यावाज्यभागौ
 पूर्वप्रक्षे १४ वृधन्वन्तावपरपक्ष इत्यौपमन्यवो १५ यानि हवींश्चि
 कामेन वा दक्षिण्या वा व्यपेतानि १६ सुर्नानावर्हींश्च्येवै

१ The text of this first adhyāya is given principally according to M, in comparison with the vivaraṇa. All the other MSS. except D, contain a highly corrupted tradition. I do not give all their various readings, which are nearly ever so much corruptious.

१ Thus M and Bhav.; •सासिकाः संस्काराः all the other MSS.

२ अंतमा M.

३ •तीर्षानि M.

४ कृषांश्च om. M.

५ Thus only D; M om.; त्रिष्टुभौ धाय्ये UB; त्रिष्टुभौ धाय्ये Be; त्रिष्टुभु यवाग्रे Be 8.

६ व्यपेतानि M.

तानि जानीषादादिग्नादेव दक्षिणाव्यपेतः^१ इमानवर्हिर्भवति
 यथा दिग्नामवेष्टिर्नेष्टीरुपांशुर्ग्याजो^२ ऽनुचमेति^३ यदेवत्यः
 रविस्तेद्वित्ये चाज्यापुरोऽनुवाक्ये^४ पुरस्तात्स्विष्टकृतं उपहोमा
 यासांमुक्ता उपहोमा^५ वासोदक्षिणाः काम्या इष्टयो या
 चर्मादिद्वेष्टिणा^६ गोदक्षिणः पशुवन्धो^७ नित्यो ऽन्वाहार्य^८ ।
 इति^९ न्या^{१०} इमा^{११} इष्टयो^{१२} व्याख्याताः ॥ १ ॥ प्रथमः ॥

अथ वै भवत्यैन्द्राग्नेकादशकपाशं निर्वपेन्नजाकाम इति^१
 तस्या एते भवत उभा वामिन्द्राग्नी अश्ववः^२ हीत्यैन्द्राग्नेका-
 दशकपाशं निर्वपेत्स्यर्धमानः क्षेचे वा सजातेषु वेति^३ तस्या
 एते भवत इन्द्राग्नी रोचना दिवः अश्वहृचमित्यैन्द्राग्नेकादश- १०
 कपाशं निर्वपेत्संधामेसुपप्रथास्यन्निति^४ तस्या एते भवत
 इन्द्राग्नी भवति पुरः शुचिं नु सोममित्यैन्द्राग्नेकादशकपाशं
 निर्वपेत्संधामं जित्वेति^५ तस्या एते भवत उभा वामिन्द्राग्नी
 अश्ववः^६ हीत्यैन्द्राग्नेकादशकपाशं निर्वपेज्जनतामेत्यन्निति^७
 तस्या एते भवत इन्द्राग्नी रोचना दिवः अश्वहृचमिति^८ १५
 पौष्णं चरुमनुनिर्वपेदिति^९ तस्या एते भवतो वयसु त्वा
 पथस्यते पथस्यथ इति^{१०} क्षेचपत्यं चरुं निर्वपेज्जनतामागत्येति^{११}
 तस्या एते भवतः क्षेचस्य पतिना वयं क्षेचस्य पत इत्यैन्द्राग्-

१ भवते M.

२ दिग्नामवेष्टिर्ने M.

३ इतीन्विना इष्टीर्वाख्याताः M; all the other MSS. have also इति
 or इष्टीरु ।

नेकादशकपालसुपरिष्ठाश्विर्वपेदिति । तस्या एते भवतो ये
संपामं जिग्युषः । ॥ २ ॥

अग्नये पथिहते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यो दर्शपूर्ण-
मासयाज्ञी सन्नमावास्यां वा पौर्णमासीं वातिपादयेदित्येत-
१ येष्वा यक्ष्यमाणं उपकल्पयते पथो ऽन्तिकाद्दर्शिनद्वाहं ।
तस्या एते भवतो ऽग्ने नया देवानामित्यन्वाहार्थमासाद्यानद्वाहं
ददात्यग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य आहिताग्निः
सन्नव्रत्यमिव चरेदिति । तस्या एते भवतस्त्वमग्ने व्रतपा अशि
यद्वो वधं प्रमिनाम व्रतानीत्यग्नये रक्षोभि पुरोडाशमष्टाकपालं
१० निर्वपेद्य रक्षाश्वि सचेरन्नित्यथ वै भवति निशितायां
निर्वपेत्परिश्रिते याजयेदिति । स निशायां महाराच उत्था-
याग्नये रक्षोभि पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति । परिश्रिते
याजयति । हणुश्च पाजः प्रभितिं न पृथ्वीमित्येतस्मानुवाकस्य
पञ्चदश सामिधेनीः पराचीरन्वाह । तस्या एते भवतो
१५ रक्षोहणं वि ज्योतिषेत्यथ पुरस्तात्विष्टहृतः सुवाङ्मतिमुपजु-
होत्युत खानासो दिवि षन्वग्रेरिति । ॥ ३ ॥

अग्नये रुद्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्भिचरन्निति ।
तस्या एते भवतस्त्वमग्ने रुद्रं आ वो राजानमित्यग्नये सुरभि-
मते. पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्य गावो वा पुंषा वा
२० प्रमीथेरन्यो वा विभीथादिति । तस्या एते भवतो ऽग्निर्होता
साध्वीमकरित्यग्नये चामवते, पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्संयामे
संयत्त इति । तस्या एते भवतो ऽक्रन्दमिस्त्रो वसूनीत्यथ वै

भवत्यभि वा एष एतानुच्यति घेषा पूर्वापरा . कल्पः प्रमो-
 चन्ते ' पुरुषाञ्जतिर्घ्नस्त्रिषतमाग्नये चामवते पुरोडाशमष्टाक-
 पाकं निर्वपेदिति ' तस्या एते भवतो ' इय वै भवत्यभि वा
 एष एतस्य गृहानुच्यति यस्य गृहान्दृष्ट्यग्नये चामवते पुरो-
 डाशमष्टाकपाकं निर्वपेदिति ' तस्या एते भवतः ' ॥ ४ ॥
 द्वितीयः ॥

अथ वै भवत्यग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपाकं निर्वपेद्यं
 कामो गोपनमेदिति ' तस्या एते भवतस्तुभ्यं ता अङ्गिरस्त-
 माश्याम तं काममग्न इत्यग्नये यविष्टाय पुरोडाशमष्टाकपाकं
 निर्वपेत्सर्धमानः षेचे वा सजातेषु वेति ' तस्या एते १०
 भवतः श्रेष्ठं यविष्ट भारत स चितान इत्यग्नये यविष्टाय
 पुरोडाशमष्टाकपाकं निर्वपेदभिषर्धमाय इति ' तस्या एते
 भवतो ' अग्नय आयुषते पुरोडाशमष्टाकपाकं निर्वपेद्यः
 कामयेत सर्वमायुषियामिति ' तस्या एते भवत आयुष्ट
 आयुर्दा अग्न इत्यग्नये जातवेदसे पुरोडाशमष्टाकपाकं निर्वपे- १५
 द्भूतिकाम इति ' तस्या एते भवतस्तस्यै ते दिवस्परीत्यग्नये
 इच्छते पुरोडाशमष्टाकपाकं निर्वपेद्भुक्ताम इति ' तस्या एते
 भवतः इन्द्रिः पावक इन्द्रानो रंका इत्यग्नये तेजसते पुरो-
 डाशमष्टाकपाकं निर्वपेत्तेजस्काम इति ' तस्या एते भवत
 आ र्थदिषे नृपतिश्च तेजोयसेत्यग्नये साहन्त्याय पुरोडाश- २०
 मष्टाकपाकं निर्वपेत्सीक्षमाय इति ' तस्या एते भवतो अग्ने
 सहन्ताभार तमग्ने शतमावश्चश्च रथिमिति ' ॥ ५ ॥

अग्नये ऽजवते पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेद्यः कामयेता-
 न्नवान्स्यामिति । तस्या एते भवत उचाऽन्नाय वग्नाऽन्नाय वग्ना
 हि सूतो इत्यग्नये ऽन्नादाय पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेद्यः
 कामयेताऽनादः स्यामिति । तस्या एते भवतो । अग्नये ऽजपतये
 ५ पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेद्यः कामयेताऽनपतिः स्यामिति ।
 तस्या एते भवतो । अग्नये पवमानाय पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्व-
 पेदग्नये पावकायाग्नये शुचये ऽग्नौगामवावीत्येतयेऽर्वा यक्ष्य-
 माण उपकल्पयते हिरण्यं । तस्या एता भवन्त्यग्न आभूषि
 प्रववे ऽग्ने पवस्त्राग्ने पावक स नः पावकाग्निः शुचिन्नततम
 १० षदग्ने शुचवस्त्रवेत्यन्वाद्यर्धमासाद्य हिरण्यं ददात्येतामेव
 निर्वपेद्यच्छुक्काम इति । तस्या एता भवन्ति ॥ ६ ॥

अग्नये पुचवते पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेद्विन्द्राय पुचिणे
 पुरोडाशमेकादशकपात्रं प्रजाकाम इति । तस्या एता भवन्ति
 वस्त्रा ऋदा कौरिणा मन्यमानो यस्मै त्वं सुकृते जातवेदस्व
 १५ सुपुत्र शवस उक्थउक्थे सोम इन्द्रं ममादेत्यग्नये रचवते ऽज-
 चीरे चवं निर्वपेद्यः कामयेत रचवान्स्यामिति । तस्या एते
 भवतो ऽग्ने रचेनापो ऽन्वचारिषामित्यग्नये वसुवते पुरोडाश-
 मष्टाकपात्रं निर्वपेद्यः कामयेत वसुमान्स्यामिति । तस्या
 एते भवतो वसुर्वसुपतिस्त्रामग्ने वसुपतिं वसुनामित्यग्नये वाज-
 २० सृते पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेत्संयामे संयन्त इति । तस्या
 एते भवतस्त्रामग्ने वाजसात्तममथं नो अग्निरित्यग्नये ऽग्निवते
 पुरोडाशमष्टाकपात्रं निर्वपेद्यस्त्रामावग्निमभ्युद्धरेयुरिति । तस्या

एते भवतो ऽग्निनाग्निः समिध्यते त्व५ ह्यग्ने० अग्निनेत्यग्ने
 ज्योतिषते पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेद्यस्याग्निरुद्धृतो ऽङ्गते
 ऽग्निहोच उदायेदपर आदीषानूद्धृत्य इत्याहुस्तथा न
 कार्यं ' यद्भागधेयमभि पूर्वं उद्धियते किमपरो ऽभ्युद्धियेतेति '
 तान्येवावचाणानि संनिधाय मन्येदिति ' स तान्येवावचाणानि ५
 संनिधाय मन्यतीतः प्रथमं जज्ञे अग्निः स्वाद्योनेरधि जात-
 वेदाः । स गायत्रिया चिष्टुभा जगत्या देवेभ्यो ह्ययं वदतु
 प्रजानञ्जिति ' कुन्दोभिरेवैन५ स्वाद्योनेः प्रजनयतीति ब्राह्मण-
 मग्ने ज्योतिषते पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेदिति ' तस्या
 एते भवत उदग्ने शुचयस्तव वि ज्योतिषेति ' ॥ ७ ॥ १०
 तृतीयः ॥

अथ वै भवति वैश्वानरं द्वादशकपासं निर्वपेदारुणं चरं
 दधिक्राव्णे चरमभिश्च्यमान इत्येतथेक्षा यच्छ्यमाण उपकल्प-
 यते हिरण्यं ' तस्यां एता भवन्ति वैश्वानरो न ऊत्या त्वमग्ने
 शोचिषा शोशुचानो ऽव ते हेड उदुत्तमं दधिक्राव्णो अका- १५
 रिषमा दधिका इत्यन्वाहार्यमासाद्य ' हिरण्यं ददात्येतामेव
 निर्वपेत्प्रजाकाम इति ' तस्या एते भवन्ति ' वैश्वानरं
 द्वादशकपासं निर्वपेत्पुत्रे जात इति ' तस्या एते भवतो
 वैश्वानरस्य द५ मनाभ्यो वृहज्जातो यदग्ने इति ' वैश्वानरं
 द्वादशकपासं निर्वपेदमावासां वा पौर्णमासीं वातिपाद्येति ' १०
 तस्या एते भवन्ते वैश्वानरो न ऊत्या षष्ठो दिवोत्याग्नेयमष्टा-
 कपासं निर्वपेद्वैश्वानरं द्वादशकपासमग्निमुदासचिष्यञ्जिति '

तस्या एता० भवन्त्यग्निर्मूर्धा भुवो वैश्वानरो न ऊत्या लमग्ने
 शोचिषा शोशुचान इति । वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेन्मा-
 रुतः सप्तकपालं ग्रामकाम इत्यथ वै भवत्याहवनीये वैश्वा-
 नरमधिश्नयति गार्हपत्ये मारुतमनूच्यमान आसादयतीति ।
 ५ काले प्रत्यञ्चं वैश्वानरमासादयत्यनूच्यमानांसु सामिधेनीषु
 मारुतं । तस्या एता भवन्ति वैश्वानरो न ऊत्या षष्ठो दिवि
 मरुतो यद्भुवो दिवो या वः शर्मति । ॥ ८ ॥

आदित्यं चरुं निर्वपेत्संगामसुपप्रयास्यन्निति । तस्या एते
 भवतो ऽदितिर्न उरुह्यतु महीम् षु मातरमिति । वैश्वानरं
 १० द्वादशकपालं निर्वपेदायतनं गत्वेति । तस्या एते भवतो वैश्वा-
 नरो न ऊत्यास्माकमग्ने मघवत्सु धारयेति । वैश्वानरं द्वादश-
 कपालं निर्वपेद्विद्विषाणधोरन्नं जग्ध्वेति । तस्या एते भवतो
 वैश्वानरो न ऊत्यर्तावानमिति । वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्व-
 पेत्सममानयोः पूर्वी ऽभिद्रुञ्चेति । तस्या एते एव भवतो ।
 १५ वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेद्विं प्रतिगृह्णेति । तस्या एते
 भवतो वैश्वानरो न ऊत्या लमग्ने शोचिषा शोशुचान इति ।
 वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदुभयादप्रतिगृह्णाञ्चं वा पुरुषं
 वेति । तस्या एते एव भवतो । वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्व-
 पेत्सुनिमेव्यन्निति । तस्या एते भवतो वैश्वानरो न ऊत्या
 २० वैश्वानरस्य सुमतौ स्यामेति । ॥ ९ ॥

अथ वै भवति यो वै, संवत्सरं प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रति-
 ष्ठानो वै स भवत्येतमेव वैश्वानरं पुनरागत्य निर्वपेदिति ।

स एतमेव वैश्वानरं पुनरागत्य निर्वपति । यमेव प्रयुक्ते
 तं भागधेन विमुञ्चति प्रतिष्ठित्या इति ब्राह्मणमथ वै
 भवति यथा रज्ज्वोक्तमां गामाजिन्तां भ्रातृव्याय ग्रहणुया-
 दिति । स यथा रज्ज्वोक्तमां गामाजिति तां भ्रातृव्याय
 ग्रहिय भ्रातृव्यस्य गोष्ठे न्यस्यति । निःकृतिमेवास्मै ग्रहणो- ५
 तौति ब्राह्मणं । तस्या एते भवतः ॥ १० ॥ चतुर्थः ॥

अथ वै भवत्यैश्वरं चरुं निर्वपेत्पशुकाम इति । तस्या एते
 भवत इन्द्रं वो विश्वतस्यरीश्वरं नर इतीश्वराद्येन्द्रियावते
 पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेत्पशुकाम इति । तस्या एते
 भवत इन्द्रियाणि शतक्रतो ऽनु ते दाचीतीश्वराय घर्भवते १०
 पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्ब्रह्मवर्चसकाम इति । तस्या
 एते भवत आ यस्मिन्सप्त वासवा आमामु पक्रमैरथ इती-
 श्वरायार्कवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदन्नकाम इति ।
 तस्या एते भवत इन्द्रमिन्द्रायिनो बृहद्वायन्ति त्वा गायत्रिण
 इतीश्वराय घर्भवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्राद्येन्द्रि- १५
 यावत इश्वरायार्कवते भूतिकाम इति । तस्य एता भवन्त्या
 यस्मिन्सप्त वासवा आमामु पक्रमैरथ इन्द्रियाणि शतक्रतो
 ऽनु ते दाचीन्द्रमिन्द्रायिनो बृहद्वायन्ति त्वा गायत्रिण इति ।
 ॥ ११ ॥

इश्वरायाः होमुचे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेत् १०
 पापना गृहीतः स्यादिति । तस्या एते भवतो ऽऽहोमुचे
 विवेक यन्तेतीश्वराय वैश्वधाय पुरोडाशमेकादशकपालं निर्व-

पेद्यं मृधो ऽभि. प्रवेपेरचाप्राणि वाभि समियुरिति ^१ तस्या
 एते भवतो वि न इन्द्र मृधो जहि मृगो न भीम इती-
 न्नाय चाचे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्ब्रह्मो वा परियत्तो
 वेति ^१ तस्या एते भवतस्त्रातारमिन्द्रं मा ते अस्याः सहसा-
 ५ वभितौ न्नायाकार्कामेध्वते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यं
 महायज्ञो नोपनमेदिति ^१ तस्या एते भवतो ऽनवस्ते रथं
 वृष्ये यत्त इति ^१ ॥ १२ ॥

इन्द्रायाम्बृजवे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्भामकाम
 इति ^१ तस्या एते भवतो ऽन्वह मासा अमु ते दाचीती न्नाथै
 १० चहं निर्वपेद्यस्य सेनासः श्रितेव स्यादित्यथ वै भवति बभ्रुजा-
 नपीभे संनद्धेत्ताम्बृजेनाभ्यादध्यादिति ^१ ताम्बृजेभेनाभ्याद-
 धाति ^१ तस्या एते भवत इन्द्राणीमासु नारिषु नाहमि-
 न्नाणि रारणेती न्नाय मन्युमते मनस्वते पुरोडाशमेकादश-
 कपालं निर्वपेत्संपाने संयत्त इति ^१ तथा एते भवतो यो
 १५ जात एवा ते मह इन्द्रो ऽत्युप इत्येतामेव निर्वपेद्यो हतमना
 इव स्यादिति ^१ तस्या एते भवत एतामेव निर्वपेद्यः स्वथंपाप
 इव स्यादिति ^१ तस्या एते एव भवतः ^१ ॥ १३ ॥

इन्द्राय दाचे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यः कामयेत
 दानक्रामा मे प्रजाः स्युरिति ^१ तस्या एते भवतो मा नो
 १० मधीरा तू भरेती न्नाय प्रदाचे पुरोडाशमेकादशकपालं
 निर्वपेद्यस्यै प्रत्तमिव सन्न प्रदीयेतेति ^१ तस्या एते भवतः
 प्रदातारः इवामहे प्रदाता वञ्चीती न्नाय सुचाम्णे पुरोडाश-

नेकादशकपालं निर्वपेदपद्भो वापद्व्यमानो वैति । तस्या
 एते भवत इन्द्रः सुचामा तस्य वयः सुमतौ यश्चियश्चेति ।
 यो ऽस्य श्रियै सम्यद्भुक् समानैः स्यान्तस्मा एतमैन्द्रमेकादश-
 कपालं निर्वपेदित्यथ वै भवति रेवती पुरोऽनुवाक्या भवति
 ग्रान्या अप्रदाहाय शकरी याज्येति । तस्या एते भवतो रेव- ५
 तीर्नः प्रो व्षसै पुरोरथमिति ॥ १४ ॥ पञ्चमः ॥

अथ वै भवत्याग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेदभिचरन्स-
 रस्वत्याज्यभागा स्याद्वाहस्यत्यस्यहरित्यथ वै भवति प्रति वै
 परस्तादभिचरन्तमभिचरन्ति । द्वेदे पुरोऽनुवाक्ये कुर्यादति-
 प्रयुक्त्वा इति । स दिर्दिः पुरोऽनुवाक्यामन्वाह । त्रिस्त्रिर्हवि- १०
 षामवद्यति । तस्या एता भवन्त्याग्नाविष्णु अग्नाविष्णु प्र णो
 देव्या नो दिवा दृश्यत एवा पित्र इत्येतथैव यजेताभिचर्य-
 माण इति । तस्या एता एव भवन्त्याग्नावैष्णवमेकादशकपालं
 निर्वपेद्यं यज्ञो नोपनमेदिति । तस्या एते भवतो ऽग्ना-
 विष्णु अग्नाविष्णु इत्याग्नावैष्णवं हते षडं निर्वपेत्सुक्त्वा १५
 इति । तस्या एते एव भवतः ॥ १५ ॥

अथ वै भवतीन्द्रियं वै वीर्यं वृद्धे भ्रातृभ्यो यजमानो ऽयज-
 मानस्याध्वरकषा प्रतिनिर्वपेद्वाद्ये यजमाने । नास्तेन्द्रियं
 वीर्यं वृद्धे । पुरा वाचः प्रवदितोर्निर्वपेदिति । स पुरा वाचः
 प्रवदितोर्भहारच उत्थायाग्नावैष्णवमष्टाकपालं निर्वपेत्प्रतः- १०
 सवनस्याकाले । भरस्वत्याज्यभागा स्याद्वाहस्यत्यस्यहरिति । तस्या
 एता भवन्त्याग्नाविष्णु अग्नाविष्णु प्र णो देव्या नो दिवो दृह-

एत एवा पिच इत्याग्नावैष्णवमेकादशकपाशं निर्वपेन्मार्थादिनस्य
 घवनस्याकाले । सरस्वत्याञ्चभागा स्याद्द्वार्हस्यत्यस्यरिति । तस्या
 एता एव भवन्त्याग्नावैष्णवं द्वादशकपाशं निर्वपेन्तृतीयसवनस्या-
 काले । सरस्वत्याञ्चभागा स्याद्द्वार्हस्यत्यस्यरिति । तस्या एता एव
 ५ भवन्ति । त्रैचावरुणमेककपाशं निर्वपेद्दशम्यै काल इति । तस्या
 एते भवत आ नो त्रिचावरुणा प्र बाहवेति ॥ १६ ॥

यो ब्रह्मवर्षसकामः स्यात्तस्या एतः सोमारौद्रं चरं
 तिथ्यापूर्वमासे निर्वपेदिति । य यो ब्रह्मवर्षसकामः स्यात्स
 तैस्या पौर्णमास्याः सोमारौद्रं चरं निर्वपति । परिश्रिते
 १० याजयत्यथ वै भवति श्वेतायै श्वेतवत्यायै दुग्धं मथितमाज्यं
 भवत्याज्यं प्रोक्षणाज्येन मार्जयन्ते । यावदेव ब्रह्मवर्षसं तत्सर्वं
 करोत्यति ब्रह्मवर्षसं क्रियत इत्याहुदीश्वरो दुग्धमा भवितो-
 रिति । मानवी श्वशौ धाव्ये क्षुर्यादिति । मधू देववतो रच-
 इत्येतासां दे धाय्यासोमे दधाति । तस्या एते भवतः सोमारुद्रा
 १५ विष्टहतं विषुचीः सोमारुद्रा युवमेतानीति ॥ १७ ॥
 यदि विभीथाहुस्वमां भविष्यामीति सोमापौष्यं चरं
 निर्वपेदिति । तस्य एते भवतः सोमपूषणेमौ देवाविति ।
 सोमारौद्रं चरं निर्वपेत्प्रजाकाम इति । तस्या एते भवतः
 सोमारुद्रा विष्टहतं विषुचीः सोमारुद्रा युवमेतानीति ।

१ Thus M Be 8; यदि UD Be; B defect.

२ Thus M Be 8 UD; यजत्यत्र Be B.

३ Thus MU Be; धाव्ये Be 8 B; धाव्ये सोमे D.

सोमारौद्रं चरं निर्वपेदभिषरञ्जिति^१ तस्या एते एव भवतः ।
 सोमारौद्रं चरं निर्वपेच्छ्रोगामयावीत्येतयेत्या यच्छ्रमाप
 उपकल्पयते होतानद्वाहं^१ तस्या एते एव भवतो ऽप्याहार्य-
 मायाद्य होतानद्वाहं ददाति^१ सोमारौद्रं चरं निर्वपेद्यः काम-
 येत स्त्रे ऽप्या आयतने भ्राह्म्यं जनयेद्यमिति^१ सो ऽपरशेष- ५
 मर्यादायामध्यवसाय मथित्वाग्नीन्विहृत्य सोमारौद्रं चरं निर्व-
 पत्यथ त्रै भवति वेदिं परिगृह्णाधेसुद्वन्यादर्धं नाधं बर्हिष
 सृषीयादर्धं नाधंभिभस्याभ्यादध्यादर्धं न^१ स एवाप्या आयतने
 भ्राह्म्यं जनयतीति ब्राह्मणं^१ तस्या एते भवतः ॥ १८ ॥ षष्ठः ॥

अथ वै भवत्यैन्द्रमेकादशकपासं निर्वपेन्मासतः सप्तकपासं १०
 यामकाम इत्यथ वै भवत्याहवनीय ऐन्द्रमधिअयति गार्हपत्ये
 मासतमनुच्यमान आसादयतीति^१ काले प्रत्यक्षमैन्द्रमासादय-
 त्यनुच्यमानासु यामिधेनीषु मासतं^१ तस्या एता भवन्तीन्द्रं
 वो विश्वतस्पर्यीन्द्रं तुरो मरुतो यद्ग वो दिवो या वः शर्म-
 त्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत ज्वाय च विशे च सपदं १५
 दद्यान्मित्यैन्द्रस्यावद्यग्भूयादिन्नायासुभ्रूहीतीन्द्रं वो विश्वतस्पर्यी-
 त्यन्वाहात्याक्रम्यान्नाव्याह मरुतो यजेति^१ या वः शर्मति यजति^१
 मासतस्यावद्यग्भूयान्मरुद्भ्यो ऽनुभ्रूहीति^१ मरुतो यद्ग वो दिव
 इत्यन्वाहात्याक्रम्यान्नाव्याहेन्द्रं यजेतीन्द्रं नर इति यजति^१ स
 एवैभ्यो भागधेये समदं दधाति विद्वद्वापासिष्ठन्तीति ब्राह्मण- १०

१ Thus MDB; सोमारमनद्वाहं Be U; Be 8 om., perhaps rightly,
 चोता ।

नेतानेष निर्वपेद्यः कामयेत कस्येरभिति ^१ यथादेवतमवदाथ
 यथादेवतं यजेद्भागधेयेनैवेनान्यथायथं कल्पयति ^१ कल्पन्त
 एवेति ब्राह्मणं ^१ तस्या एता भवन्ति याः पूर्वस्थाः ^१ ॥ १६ ॥

ऐन्द्रमेकादशकपालं निर्वपेद्वैश्वदेवं द्वादशकपालं ग्रामकाम
 १ इत्येतथेष्ट्या यत्स्यमांश्च उपकल्पयत उपाधाय्यपूर्वथं वासो ^१ ऽथ
 वै भवत्यैन्द्रस्वावदाय वैश्वदेवस्वावद्येद्वैश्वस्योपरिष्ठादिति ^१ स
 ऐन्द्रस्वावदाय द्विवैश्वदेवस्वावद्यत्यैन्द्रस्योपरिष्ठादिन्द्रिषेणैवास्त्रा
 उभयतः सजातान्परिगृह्णातीति ब्राह्मणं ^१ तस्या एते भवतो
 भरेष्विन्द्रं ममत्तु न इत्यन्वाहार्यमासाद्योपाधाय्यपूर्वथं वासो
 १० ददाति ^१ षुश्रिथै दुग्धे प्रियङ्गवं चरं निर्वपेन्मरुद्भ्यो ग्रामकाम
 इत्यथ वै भवति प्रियवती याज्यानुवाक्ये भवत इति ^१ तस्या
 एते भवतः प्रिया वो नाम ऊवे तुराणाः ५ श्रियसे कं भानु-
 भिरिति ^१ यः समानैर्मियो विप्रियः स्यात्तमेतथा संज्ञान्या-
 याजयेदिति ^१ स^१ यैः^१ संजिज्ञासीत^१ तेषूपसमेतेष्वग्नये^१ वसुमते
 १५ पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति सोमाथ रुद्रवते चरमिन्द्राय
 मरुत्वते पुरोडाशमेकादशकपालं वरुणायादित्यवते चरमिति ^१
 तस्या एते भवतो ऽग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अथात्सं नो देवो
 वसुभिरिति ^१ ॥ २० ॥ . .

आदित्येभ्यो भुवदद्भ्यश्चरं निर्वपेद्भूतिकाम इति ^१ तस्या एते

१ Thus M only; all the other MSS. are badly corrupted :
 तस्यैवसंजिज्ञासीततेषुपसतेष्व० U; तस्यैवसंजिज्ञासीतेषुपसतेष्व० B; तस्यैवसंज्ञासित
 तेषूपसमेतेष्व० Be 8; तस्यैव संजिज्ञासीततेषुपसतेष्व० Be; तस्यैव संज्ञातेषुपसतेष्व० D.

भवतो यज्ञो देवानांश्च शिरसि रत्यादित्येभ्योः धारयद्भ्यश्चं
निर्वपेदपहङ्को वापहृथमानो वेत्यथादिते ऽशुमन्यस्वेत्यपहृथ-
मानो ऽपरोद्भुः^१ पदपांस्सूनादत्ते^२ ऽथैनानादाद्याहरत्युपप्रेतं^३
महतः सुदानव एना विप्रतिनाभ्यसुश्च राजानमित्यथैनान्यज-
मानस्याञ्जलावावपति सत्याश्रीरितौ^४ ह मन इत्युपनिगृहीते^५ ।
ऽचैताग्नपदपांस्सूनसंचरे परावपत्यं च यजमानो वेष्टि तं
मनसा ध्यायति^६ तस्या एते भवतो धारयन्त आदित्यावसिष्ठो
भ्रमीधारयन्निति^७ यः परस्ताद्गाम्यवादी स्यात्तस्य गृह्णाद्गीही-
नाहरेष्कुक्ताश्च कृष्णाश्च विचिनुयादित्यं वै भवति ये
ऽस्क्ताः सुसमादित्यं चं निर्वपेदिति^८ तस्या एते भवतस्यामु १०
अचिषाञ्च दक्षिणेत्यादित्या वै देवतया विद्विग्भमेवावगच्छतीति
ब्राह्मणमथ वै भवत्यवगताश्च विडनवगतश्च राङ्गमित्याङ्गं
कृष्णाः सुसं वारुणं चं निर्वपेदिति^९ तस्या एते भवत इमं
मे वरुण तत्त्वा याम्नीति^{१०} वारुणं वै राङ्गमुभे एव विशं च
राङ्गं चावगच्छतीति ब्राह्मणम् ॥ २१ ॥ . १५

अथ वै भवति यदि नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो^{११} भागं
निर्वपाम्यामुष्मादसुष्ये विशो ऽवगन्तोरिति निर्वपेदिति^{१२}

Thus M and Bhav. ; पदवपदं Be BDU ; •पदवः पद• Be 8.

१ Thus M ; वैनानादाद्यहरत्यु• Be 8 ; ३ om. आदाय ; धेनानावांतरत्यु•
Be BU.

४ Thus M ; नि om. all the other MSS.

५ Corrected (cp. TS. II. 3. 1. 4) ; all the MSS. have इदम्
i. s. o. इमम् only U ; इदममहमा• ।

- निर्घोषपरमव्यथावगच्छते स्रष्टादद्यति^१ तस्या एते भवतो
 षष्ठो देवानामादित्यानामवसा नूतनेनेत्यादित्या एवैतं भाग-
 धेयं प्रेषन्तो विश्वमवगमयन्तीति ब्राह्मणमथ वै भवति
 यदि नावगच्छेदाश्वत्यान्मयूखांसस्र मध्यनेषायासुपहत्यादिति^१
 ५ प्राणीषमनो^१ वस्थापयित्वाश्वत्यान्मयूखांसस्र^१ मध्यनेषायासुप-
 हन्ति^१ मध्यमसुपहत्य^१ चीग्रतीचस्त्रीग्राच आघातयतीद-
 महमादित्याश्वभ्राभ्यासुभ्रादसुख्यै विशो ऽवगन्तो रित्यादित्या
 एवैतं सद्गवीरा विश्वमवगमयन्तीति ब्राह्मणमथ वै भवति
 यदि नावगच्छेदेतमेवादित्यं चरुं निर्वपेदि^१ ऽपि मयूखांस-
 १० मन्त्रेणाश्वभ्रेनाभ्यादध्यादिति^१ तान्सहैवेभ्रेनाभ्यादधात्यनपर-
 ध्यनेषावगच्छतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्याश्वत्या भवन्ति^१
 महतां वा एतदोजो यदश्वत्य^१ ओजसैव विश्वमवगच्छति^१
 सप्त भवन्ति^१ सप्तगणा वै महतो^१ गणश्च एव विश्वमवगच्छ-
 तीति ब्राह्मणं^१ तस्या एते एव भवतः^१ ॥ २२ ॥ सप्तमः ॥
 १५ . अथ वै भवति यो मृत्योर्विभीयान्तस्मा एतां प्राजापत्याः
 शतकृष्णाणां निर्वपेदित्येतथेष्टा चक्ष्यमाण उपकल्पयते शतः
 सुवर्णानि कृष्णानि नवं पाचं प्रभूतमाज्यमित्यथ देवस्य ला
 सवितुः प्रसव इति प्रतिपदं कृत्वा प्रजापतये जुष्टं निर्वपामीति
 चतुरो सुष्टीकृष्णानां^१ निर्वपति^१ हविष्कृता वाचं विदुष्व

१ This passage is found in M only.

२ Thus Be 8; मध्यत उपहत्य Be BD; मध्यम उप० M; मध्य उप० U;

मध्यसुपहत्य Bhav.

३ Thus M; कृष्णान् or कृष्णां the other MSS.

गार्हपत्ये नवं पात्रमधिश्रित्य तिरः पवित्रमाण्डमानौघ तिरः
 पवित्रं कृष्णसान्वावपत्यथाञ्चं निर्वपत्यथाञ्चमधिश्रित्योमथं^१
 पर्यग्निं कृत्वान्कर्षेद्यासादयत्यथ वै भवति चत्वारिचत्वारि
 कृष्णसान्वावधति चतुरवत्तस्याष्टा इत्यष्टौ देवताया अवधति
 चत्वारि खिष्टकृते ऽष्टाविडायै^२ चत्वार्यवान्तरेडायै एकं प्राग्नि- ५
 चाथैकं यजमानायाञ्चमेव जुहुतो जुहुत्याञ्चं प्राश्रन्तः^३ प्राश्र-
 न्मथैनायेकधोद्भृत्य^४ ब्रह्मण उपहरति^५ तस्या एते भवतो
 हिरण्यगर्भः प्रजापत इति^६ ॥ २३ ॥

यो ब्रह्मवर्षसकामः स्यात्तस्मा एतः सौर्यं चरुं निर्वपेदि-
 त्येतयेषां यच्छ्यमाण उपकल्पयते पञ्च सुवर्णानि कृष्णसानि १०
 सुवर्णरजतौ च इक्ष्मावथैतं चरुः अपथित्वाभिघारोद्दञ्चसुदाश्च
 सुवर्णरजताभ्याः इक्ष्माभ्यां परिगृह्णान्कर्षेद्यासादयति^१ समानं
 कर्मा प्रयाजेभ्यो^२ ऽथ वै भवति प्रयाजेप्रयाजे कृष्णं जुहो-
 तीति^३ स प्रयाजेप्रयाज एव कृष्णसमन्वधाय जुहोति^४
 तस्या एते भवत उदु त्यं चित्रमित्यन्वाहार्यमाषाद्य सुवर्ण- १५
 रजतौ इक्ष्मौ ददात्याग्नेयमष्टाकपात्रं निर्वपेत्सावित्रं दादग्र-
 कपात्रं भूम्यै चरुं यः कामयेन हिरण्यं विन्देय हिरण्यं मोपन-
 नेदित्येतयेषां यच्छ्यमाण उपकल्पयते हिरण्यं^५ तस्या एता

१ • मधिश्रित्युमथं M.

२ चरुं is found in M only.

३ Thus M; प्राश्रन्तमेव प्राश्रन्त्य• D; the other MSS. (i. s. o. प्राश्रन्ति) प्राश्रन्ति Be.; प्राश्रन्ति U; प्राश्रन्ति. B; प्राश्रन्ति Be 8.— उदुत्य M Be 8, उपहृत्य the other MSS., but cp. supra XII. 16 (p. 68, 18).

भवन्ति स० प्रज्ववन्ति कात्या शिरस्यपाणिमृतये वासमथ
 सवितर्बडित्या पर्वतानाः सोमासखा विचारिणीत्यन्वाहार्य-
 मासाद्य शिरस्यं ददात्येतामेव निर्वपेद्विरस्यं विचेति । तस्या
 एता एव भवन्त्येतामेव निर्वपेद्यस्य शिरस्यं नश्येदिति । तस्या
 ५ एता एव भवन्ति ॥ २४ ॥

यः सोमवामी स्यान्तस्या एतः सोमेन्द्रः श्यामाकं चरं
 निर्वपेदिति । तस्या एते भवत ऋदूदरेणापान्तमन्युरिति ।
 सोमवामी वा अन्यो भवत्यन्यः सोमातिपवितो भवति । यः
 सोमातिपवितः स्यान्तस्या एतः सोमेन्द्रः श्यामाकं चरं
 १० निर्वपेदिति । तस्या एते भवतः प्र सुवानः सवाधस इत्यग्रे
 दाचे पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपेद्विन्द्राय प्रदाचे पुरोडाशमेका-
 दशकपासं पशुकाम इत्येतयेषां चक्ष्यमाणं लुपकस्यथते दधि
 मधु घृतमपो यवानित्यथ देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति
 प्रतिपदं कृत्वाग्रे दाचे जुष्टं निर्वपामीति स्वतुरो सुष्टीन्त्रीहीणां
 १५ निर्वपत्येतामेव प्रतिपदं कृत्वाग्रे प्रदाचे जुष्टं निर्वपामीति
 चतुर एव त्रीहीणामेतामेव प्रतिपदं कृत्वा प्रजापतये जुष्टं
 निर्वपामीति चतुरो यवानां । तेषां त्रीहिष्वेव हविष्कृतसुडा-
 दयत्युपोषण्णो यवान्द्विष्कृता वाचं विष्टजते । समानं

१ The passage marked between १ ... १ is not found in M Be BU. In the words as handed down by Be 8, I inserted अन्यो (l. 8, first time) and तस्या (l. 9) and changed अन्यं (l. 8, second time) into अन्यः । D: सोमवामी सोन्वी भवत्यन्यं विदुः सोमातिपवितः (sic).

कर्मधिवपनादध्युष्य दक्षिणार्धं गार्हपत्यञ्चाग्नेः कपासांशु-
 पदधात्येकादशोत्तरतो । ऽथैतान्यवानुसूक्तले परिसुष गार्हपत्य
 एककपालमधिम्रित्य धाना भर्जन्ति । चदैते हविषी
 अधिप्रणक्ति तदैता धानास्यतुष्टयेनोपसृजति । दध्ना मधुना
 दृतेनाङ्गिरिति । तस्या एता भवन्त्यग्ने दा दाशुषे रुधिं दा
 नो अग्ने ऋतिनः प्रदातारः हवामहे प्रदाता वञ्ची दृतं न
 पूतसुभे सुसृष्ट सर्पिष इति ॥ २५ ॥

यो ब्रह्मविभ्रष्टः स्यात्तस्या एतामिष्टिं निर्वपेदाग्नेयमष्टा-
 कपालमैश्वरमेकादशकपालः सौम्यं च दमित्यथ वै भवत्याग्नेयस्य
 च सौम्यस्य चैत्रे समाश्लेषयेदिति । स आग्नेयस्य च सौम्यस्य १०
 चैत्रे समाश्लेषयति । तेजस्यैवास्मिन्नष्टवर्षसं ११ च समीची
 दधातीति ब्राह्मणं । तस्या एता भवन्ति स प्रह्ववञ्चि काव्येऽं
 चो विश्वतस्परौऽं नरस्त्वं नः सोम या ते धामानीत्यग्नीषोमी-
 यमेकादशकपालं निर्वपेद्यं कामो नोपनमेदिति । तस्या एते
 भवतो ऽग्नीषोमा सवेदसा युवमेतानीत्यग्नीषोमीयमष्टाकपालं १५
 निर्वपेद्ब्रह्मवर्षसकाम इति । यो ब्रह्मवर्षसकामः स्यात्सो ऽग्नी-
 षोमीयमष्टाकपालः श्यामाङ्कानां निर्वपति । तस्या एते

१ Thus M (the same reading xvii. 31); भर्जन्ति the other MSS.

२ Only found in M Be 8; BDÜ om.; Be has a lacuna of three akṣaras.

३ Thus M and Bhav.; the other MSS. have the plural.

४ मधुना M.

५ Thus corrected acc. to TS. II. 3. 3. 2; तेजस्यैवास्मा इन्द्रियं
 च समीची MUDB Be; तेजस्यैवास्मा इन्द्रियं च ब्रह्मवर्षसं च समीची Be 8.

भवतो ऽग्नीषोमविमः सु मे ऽग्नीषोमा इविषः प्रक्षितखेति ।
 सोमाथ वाजिने श्यामाकं चरं निर्वपेद्यः क्लैषाद्विभीयादिति ।
 तस्या एते भवत आयायस्व सं त इति । ब्राह्मणस्यत्यनेकादश-
 कपासं निर्वपेद्गामकाम इत्यथ वै भवति गणवती याज्यानु-
 वाक्ये भवत इति । तस्या एते भवतो गणानां त्वा गणपतिः
 इवामहे च इज्यनेनेत्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत ब्रह्मन्विशं
 नाशयेथमिति । मारुती याज्यानुवाक्ये कुर्यादिति । तस्या
 एते भवतो मरुतो यद्भ्र वो दिवो या वः शर्मति ॥ २६ ॥

अथंभ्ये चरं निर्वपेत्सुवर्गकाम इति । तस्या एते भवतो
 १० ऽथंमायाति ये ते ऽथंमस्त्रित्यथंभ्ये चरं निर्वपेद्यः कामयेत
 दानकामा मे प्रजाः स्युरिति । तस्या एते भवतो ऽथंभ्ये
 चरं निर्वपेद्यः कामयेत स्वस्ति जनतामियामिति । तस्या एते
 एव भवतो यो राजन्य आनुजावरः स्यात्तस्या एतमैन्द्रमानु-
 षूकमेकादशकपासं निर्वपेदित्यथ वै भवति बुध्रवती अथवती
 १५ याज्यानुवाक्ये भवत इति । तस्या एते भवतो बुध्रादथमङ्गि-
 रोभिर्गणानो बुध्रादथेण विभिमाय मानैरिति । यो ब्राह्मण
 आनुजावरः स्यात्तस्या एतं बार्हस्पत्यमानुषूकं चरं निर्वपेदि-
 त्यथ वै भवति बुध्रवती अथवती याज्यानुवाक्ये भवत इति ।
 तस्या एते भवतो महाक्षही अस्तभायद्बुध्राद्यो अथमभ्यर्थाज-
 २० वेति ॥ २७ ॥ अष्टमः ॥

अथ वै भवति यः पापयक्ष्मण्हीतः स्यात्तस्या एतमादित्यं
 चरममावास्यायां निर्वपेदिति । तस्या एते भवतो नवोनवो

भवति जायमानो ब्रह्मादित्या अश्रुमाप्यवधीतीति । अं
 कामयेतास्त्रादः स्यादिति तस्मा एतं पिधातुं निर्वपेदिन्द्राय
 राज्ञे पुरोडाशमेकादशकपालमिन्द्रायाधिराजायेन्द्राय खराश्र
 इत्यथ देवस्य त्वां सवितुः प्रथव इति प्रतिपदं कृत्वेन्द्राय राज्ञे
 जुष्टं निर्वपामीति चतुरो सुष्टीन्नीहीणां निर्वपत्येतामेव ५
 प्रतिपदं कृत्वेन्द्रायाधिराजायेन्द्राय खराश्र इति चतुरस्रतुरो
 सुष्टीनेकैकस्यै देवतायै । हविष्कृता वाचं विस्ृजते । समानं
 कर्माधिवपनादधुय गार्हपत्य एकादशोत्तानानि कपालान्युप-
 दधात्यथ वै भवत्युत्तानेषु कपालेष्वधिश्रयत्यथातथामत्वाय ।
 अथः पुरोडाशा भवन्ति । अथ इमे लोका । एषां लोकाना- १०
 माप्या । उत्तरउत्तरो ज्यायाम्भवतीति । स उत्तरमत्तरमेव
 ज्यायाः सं करोति । सर्वेषामभिगमयन्नवद्यतीति । सो ऽवद्य-
 न्नाहेन्द्राय राज्ञे ऽनुब्रूहीति । प्राच्यां दिग्नि त्वमिन्द्राधि
 राजेत्यनुच्छेदो जयति न पराजयाता इति यजति । सो
 ऽवद्यन्नाहेन्द्रायाधिराजायानुब्रूहीतीन्द्रो जयति न पराजयाता १५
 इत्यनुच्छास्त्रेदेव प्ररिरिषे महिलमिति यजति । सो ऽवद्यन्ना-
 हेन्द्राय खराश्रे ऽनुब्रूहीत्यस्त्रेदेव प्ररिरिषे महिलमित्यनुच्छ
 प्राच्यां दिग्नि त्वमिन्द्राधि राजेति यजति । अत्यासमन्वाहा-
 निर्दाहायेति ब्राह्मणम् ॥ २८ ॥

अं इन्द्रियकामो वीर्यकामः स्यात्तमेतया सर्वशुद्धया धाजये- १०
 दित्येतयेष्वा यच्छ्रमाप उपकल्पयते ऽभ्यन्वषमं वृषिं बंसमित्यथ
 देवस्य आ सवितुः प्रथव इति प्रतिपदं कृत्वेन्द्राय रायंतराय

जुष्टं निर्वपामीति चतुरो सुष्टीग्नीहीणां निर्वपत्येतामेव
 प्रतिपदं जलेन्द्राय बार्हतायेन्द्राय वैरूपायेन्द्राय वैराजायेन्द्राय
 ग्राकरायेन्द्राय रैवतायेति चतुरस्रतुरो सुष्टीनेकैकस्यै देवताये ।
 हविष्कृता वाचं विसृजते । समानं कर्माधिर्वपनादध्यय गार्ह-
 ५ पत्ये द्वादशोत्तानानि कपालान्युपदधात्यथ वै भवत्युत्तानेषु
 कपालेष्वधिअथत्यातयामत्वाय । द्वादशकपालः पुरोडशो
 भवति वैश्वदेवत्वाय । समन्तं पर्यवद्यतीति । सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय
 रायंतरायानुब्रूहीत्यभि त्वा शूर नोनुम इत्यनूच्य त्वामिद्धि
 हवामह इति यजति । सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय बार्हतायानुब्रूहीति ।
 १० त्वामिद्धि हवामह इत्यनूच्य यद्वाव इन्द्र त इति यजति । सो
 ऽवद्यन्नाहेन्द्राय वैरूपायानुब्रूहीति । यद्वाव इन्द्र त इत्यनूच्य
 पिवा सोममिन्द्र मन्दतु त्वेति यजति । सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय
 वैराजायानुब्रूहीति । पिवा सोममिन्द्र मन्दतु त्वेत्यनूच्य कदा
 चन स्तरीरसीति यजति । सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय ग्राकरायानुब्रू-
 १५ षीति । कदा चन स्तरीरसीत्यनूच्य रेवतीर्नः सधमाद इति
 यजति । सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय रैवतायानुब्रूहीति । रेवतीर्नः
 सधमाद इत्यनूच्याभि त्वा शूर नोनुम इति यजति । व्यत्या-
 समन्वाहानिर्दाहायेति ब्राह्मणम् । ॥ २६ ॥

अन्वाहार्थमासाद्याश्चमृषभं वृषिं वस्तमिति ददात्येतथैव
 १० यजेताभिग्रस्यमान इति । यैव । पूर्वा । सेथं । यस्यचुष्कामः

१ Thus M ; यैव पूर्वा सेति Be ; यैव पूर्वसे Be*8 ; यैव पूर्वासेति U ;
 तस्य एते भवन्ति या पूर्वस्या BD.

स्नात्तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदग्नये भ्राजस्वते० पुरोडाशमष्टा-
 कपास्त॥ सौर्यं चरुमग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपास्तमिति ।
 तस्या एते भवन्त्युदग्ने शुचयस्तव वि ज्योतिषोदु त्वं चिचसुदग्ने
 शुचयस्तव वि ज्योतिषेत्युपहृतायामिडायामनाहितमग्नीधे
 भवत्यथ यजमानाथ चीग्पिण्डाग्रयच्छत्युद्गु त्वं जातवेदस॥ सप्त ५
 त्वा हरितो रथे चिचं देवानामुदगादनीकमिति पिण्डाग्रय-
 च्छति । चचुरेवास्मै प्रयच्छति । यदेव तस्य तदिति ब्राह्मणं ।
 वैश्वदेवी॥ सांयहृषीं निर्वपेद्भामकाम इति । वैश्वदेवं चरु॥
 संगृह्णन् इव अपयन्त्यथ ध्रुवो ऽधि ध्रुवो ऽह॥ सजातेषु भूया-
 समिति परिधीग्परिदधाति । तस्या एते भवतो विश्वे देवा १०
 विश्वे देवा इत्यथ पुरस्तात्स्विष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहोत्यामन-
 मस्थामनस्य१ देवा इति तिस्रः ॥ ३० ॥ नवमः ॥

अथ वै भवत्यग्निं वा एतस्य शरीरं गच्छति सोम॥ रसो ।
 वरुण एनं वरुणपार्श्वेन गृह्णाति सरस्वतीं वाग्नाविष्णू आत्मा
 यस्य ज्योगामयति । यो ज्योगामयावी स्थासो वा कामयेत १५
 सर्वमायुरिरियामिति तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदित्येतथेष्ट्या यच्छ-
 माण उपकल्पयते खादिरं नवं पाचं नवनीतमाज्यं धावतीः
 समा एव्यन्त्येत तावन्मानं च प्रवर्तमथ देवस्य त्वा सवितुः
 प्रथव इति प्रतिपदं कृत्वाग्नेयमष्टाकपास्तं निर्वपति सौर्यं चरुं
 वारुणं दशकपास्त॥ सारस्वतं चरुमाग्नावैष्णवमेकादशकपास्त- १०

१ सुवाङ्मतीरुपजुहोत्य० MBD ; सुवाङ्मतीरुं जुहोत्य० U Be ; सुवाङ्मतिं
 जुहोत्य० Be 8.

मिति^१ समानं कर्माभ्यावेक्षणत्वं आभ्यावेक्षणे^२ ऽनुवर्तयति
 यन्नवमैतन्नवनीतमभवदिति^३ समानं कर्मां सुषा^४ सादना-
 त्सादधिला सुषो ऽथैतं प्रवर्तं खादिरे नवे पात्र उपस्तीर्णा-
 भिघारित^५ सह हविर्भिरन्तर्वेद्यासादयति^६ समानं^७ कर्मां^८
 प्रयाजेभ्यः^९ प्रयाजेऽरित्वा^{१०} हविर्भिस्रति^{११} तस्या एता
 भवन्त्यायुष्ट आयुर्दां अग्न आष्यायस्य सं ते ऽव ते हेड उदु-
 न्तमं प्र णो देव्या नो दिवो ऽग्नाविष्णु अग्नाविष्णूं इत्यथ
 पुरस्तात्खिष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहोति ॥ ३१ ॥

अश्विनोः प्राणो ऽसि तस्य ते दत्तां यथोः प्राणो ऽसि
 १० स्नाहेन्द्रस्य प्राणो ऽसि तस्य ते ददातु यस्य प्राणो ऽसि स्नाहा
 मिचावरुणयोः प्राणो ऽसि तस्य ते दत्तां यस्य प्राणो ऽसि
 स्नाहा विश्वेषां देवानां प्राणो ऽसि तस्य ते ददातु येषां
 प्राणो ऽसि स्नाहेति^१ ङत्वाङ्मत्वेव स^२ स्रावैः^३ प्रवर्तमभिघार-
 यति राडसि विराडसि सघाडसि स्नराडंषीत्यथैतं प्रवर्तमये-
 १५ णाहवनीयं पर्याङ्मत्वं दक्षिणतो निदधात्यथ यजमानमाभ्य-
 मवेक्षयति घृतस्य धारामसृतस्य पन्थामिन्द्रेण दत्तां प्रयतां
 महङ्गिः । तत्त्वा विष्णुः पर्यपश्यन्त्तेडा गव्यैरथदित्यथ ब्रह्मणो
 हस्तमन्वारभ्यर्त्विजः^४ पर्याङ्गः पावमानेन त्वा स्तोनेन गाथयस्य

१ Here BD ins. हविष्कृता वाचं विष्टजते ।

२ Thus M Bhav. ; स आभ्यामवेक्षमापो the other MSS.

३ om. M Be.

४ संचारवैच Be 8.

५ ऋत्विजः only in M Be 8 D.

वर्तन्वोपाग्नावीर्षेण देवस्या सवितोऽसृजत् जीवातवे जीवन-
 स्याथै वृहद्भयंतरयोस्या स्यामेन चिष्टुभो वर्तन्वा शुक्रस्य
 वीर्षेण देवस्या सवितोऽसृजत् जीवातवे जीवनस्याया अग्नेस्या
 माचया जगत्वे वर्तन्वायथणस्य वीर्षेण देवस्या सवितोऽसृजत्
 जीवातवे जीवनस्याया इत्यथ हिरस्याहुतं निष्पिबति । ५
 निष्पिबन्तमनुमन्त्रयत इममग्न आयुषे वर्षसे रुधि प्रियः
 रेतो वर्षण सोम राजन् । मातेवास्या अदिते गर्भं यच्छ विश्वे
 देवा जरदष्टिर्थासदित्यथैतं प्रवर्तमद्भिः प्रचास्य दक्षिणे कर्णे
 आबभ्रौतं आयुष्टे विश्वतो दधदित्यथैनमनुपरिवर्तयत
 आयुरसि विश्वायुरसि सर्वायुरसि सर्वमायुरसीत्यथासु १०
 हसं गृह्णात्यग्निरायुष्मानित्यान्नादनुवाकस्य ॥ ३२ ॥

यावतो ऽश्वान्प्रतिगृह्णीयान्तावतो वारुणाञ्जतुष्कपालाक्षि-
 र्वपेदेकातिरिक्तानिति । तस्या एते भवत इमं मे वरुण तत्त्वा
 थाम्नीति । यद्यपरं प्रतिग्राही स्यात्सौर्यमेककपालमनुनिर्वपे-
 दिति । तस्या एते भवत उदु त्यं चिचमित्यथापो ५ वृष्टयम- १५
 वैत्यथ ५ वै ५ भवत्यपोनृणीथ ५ चरं पुनरेत्य निर्वपेदिति ।

१ Thus M ; •थैनं all the other MSS.

२ Thus corrected, cp. infra XVII. 41 and XVIII. 9 ; आबभ्रौ-
 तासु M ; आबभ्रौत्यासु the other MSS.

३ All exc. M ins. प्रवर्तय after रमं ।

४ After सर्वमायुरसि M has some words more : सर्वं न आयुर्भूयात्सर्व-
 मायुर्भूय, cp. Ār. XIX. 24. 10.

५ Thus MUD Be, the last three omitting the words चय वै
 भवति । चिचमित्यवृष्टयमेवैत्यपोन • Be 8 ; चिचमित्यपोन • B.

- तस्या एते भवतो ऽपां नपात्समन्वा षन्तीति ^१ यः पशुना^२
 ष्टहीतः स्यात्तस्या एतामैन्द्रावरुणीं पयस्यां निवपेदित्येतयेष्व्या
 षच्छमाष उपकल्पयते दधि पशु आमिषाया इत्यय देवस्य
 त्वा सवितुः प्रसव इति प्रतिपदं ह्येन्द्रावरुणांभ्यां जुष्टं निर्व-
 ५ पामीति चतुरो सुष्टीन्नीहीणां निर्वपति ^३ इविष्कृता वाचं
 विस्मजते ^४ समानं कर्माधिवपनाद्ध्युय दक्षिणार्धं गार्हपत्यस्ये-
 कादग्र कपसान्युपदधाति ^५ यदैतं पुरोडाशमधिष्ठन्ति तदै-
 तामामिषां गार्हपत्ये अपयत्यैतं पुरोडाशमुपस्तीर्णाभिघा-
 रितमुदास्यामिषथा संप्रच्छाद्यान्तर्वेद्यासादद्यति^६ ॥ ३३ ॥
- १० अथ वै भवति पयस्यायां पुरोडाशमवदधात्यात्मन्वन्तमेवेनं
 करोत्यथो आयतनवन्तमेव ^१ चतुर्धा व्यूहति ^२ दिक्ष्वेव प्रति-
 तिष्ठति ^३ पुनः समूहतीति ^४ स आमिषां पुरोडाशाश्चतुर्धा^५
 ह्यवा व्यूहति या वामिन्द्रावरुणा यतया तनूस्तयेममं^६ हसो
 मुञ्चतं या वामिन्द्रावरुणा सहस्रा रक्षसां तेजस्या तनूस्तये-
 १५ ममं^७ हसो मुञ्चतमिति ^८ पुनः समूहति समूह्यावद्यतीति ^९ तस्या
 एते भवत इन्द्रावरुणधोरहमिन्द्रावरुणा युवमध्वराय न इत्यय
 पुरस्तात्खिष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहीति थो वामिन्द्रावरुणावग्नौ
 सामन्तं वामेतेनावयज इत्यष्टौ ^{१०} ॥ ३४ ॥ दशमः ॥
- अथ वै भवति यौ भ्रातृव्यवानस्यास्य स्वर्धमान एतयेष्या

१ Thus M ; पापयक् the other MSS.

२ Thus M ; संज्ञाय all the other MSS.

३ Thus M and Bhav. ; पुरोडाशं चतुर्धा all the other MSS.

यजेताग्रये प्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्विष्टये विवाधवतेः
 ऽग्रये प्रतीकवत इति ^१ तस्या एता भवन्ति प्रप्राथमग्निः प्र ते
 यच्चि प्र त इथर्मि मन्म भुवो वि पाजया वि ज्योतिषा स
 त्वमग्ने प्रतीकेन तः सुप्रतीकः सुदृशः स्वस्वमिति ^१ यो
 भ्रातृव्यवन्त्यास स्वर्धमान एतयेक्षा . यजेतेन्द्रायाः होमुचे ^५
 पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्विष्टाय वैष्टधायेन्द्रायेन्द्रियावत
 इत्यपः वै भवति यच्छिः श्लोकपालं पुरोडाशं निर्वपतीति ^१
 य एवैते यय एकादशकपालास्तः एवैतः उक्ताः भवन्ति ^१ तस्या
 एता भवन्त्यः होमुचे विवेष यन्मा वि न इन्द्रेन्द्र स्वमिन्द्रियाणि
 शतक्रतो ऽनु ते दायीति ^१ यो भ्रातृव्यवन्त्यास स्वर्धमान ^{१०}
 एतयेक्षा यजेताग्रये संवर्गाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्तः
 ष्टतमासञ्जनेतेन यजुषाभिष्टयेदिति ^१ तः ष्टतमासञ्जनेतेन
 यजुषाभिष्टयत्योजो ऽसि सहो ऽसि बलमसि भाजो ऽसि
 देवानां धाम नामासि विश्वमसि विश्वायुः सर्वमसि सर्वायु-
 रभिष्टरश्मनेन इविषामुं भ्रातृव्यमभिष्टयासमिति ^१ युष्वा षि ^{१५}
 देवहृतमानित्येतस्यानुवाकस्य सप्तदश सामिधेनीः पराचीर-
 न्नाह ^१ तस्या एते भवतः सर्वायः सं वः सम्यच्चः सः स्वमिष्टुवसे
 वृषमिति ^१ ॥ ३५ ॥

यः प्रजाकामः स्वान्तस्या एतं प्रजापत्यं गार्मुतं चहं निर्व-
 पेदिति ^१ तस्या एते भवतः प्रजापते स वेदेति ^१ यः पशुकामः ^{१०}

१ Thus Be 8 ; ता एवैत उक्ता M ; न एयोक्ता Be BU ; नयोक्ता D.

ख्यात्तस्मा एतं० सोमापौष्यं गार्भुतं चरं निर्वपेदिति^१ । तस्या
एते भवतः सोमापूषणेनौ देवाविति^१ चिचथा यजेत पशुकाम
इति^१ चिचिचेत्युपवसत्यथ^१ प्रातराद्येयमष्टाकपालं निर्वपति
सौम्यं चरं त्वाद्मष्टाकपालं सरस्वत्यै चरं० सरस्वते चरं०
५ सिनीवास्त्रे चरुनैश्चमेकादशकपालमिति^१ । तस्या एते भवन्त्य-
ग्निना राथिमश्रवद्भोमांश्च अग्न आप्यायस्व सं त इह त्वष्टार-
मधिगं तन्नस्तुरीपं प्र णो देव्या नो दिवः पीपिवा०श्च० सरस्वतो
ये ते सरस्व ऊर्मयः सिनीवास्त्रि या सुपाणिरिन्द्रं वो विश्व-
तस्वरीन्द्रं नर इत्यथ पुरस्तात्स्त्रिष्टकतः सुवाङ्गतीरुपजुहोत्यग्ने
१० गोभिर्न आगहोति पञ्चर्चे द्वे यजुषौ ॥ ३६ ॥ एकादशः ॥
कारीयां यच्छमाणो भवति^१ स उपकल्पयते कृष्णं वासः
कृष्णद्वयं कृष्णमश्वं कृष्णं सदानं कृष्णाजिनं कृष्णमधु^२ करी-
रसकृन्कृष्णां कुम्भीमामपकां^३ कृष्णमनस्त्रिगधं कृष्णामविं कृष्णं
वर्षाङ्गस्तम्भं^४ वैतसमिध्मावर्हिरित्यथ यजमानायतने कृष्णं वासः
१५ कृष्णद्वयं निदधात्यथारोणाहवनीयं कृष्णमश्वं कृष्णेन सदानेन

१ चिचिचेत्यु० Be 8 Be ; चिचिचेत्यु० BDU ; चिचिचचेत्यु० M.

२ कृष्णमधु DU.

३ Thus corrected acc. to a Prayoga ; कृष्णभोमामपकां D ; instead of आमपकां Be 8 (pr. m) : आमवाकावै, (sec. m.) : आमपाचकरीया ; आमपाचकरीया U ; आमपाचकरी B ; आमपाचकरीयत् Be ; आममाच-
करीयां M.

४ वर्षाङ्गं M here and later on consequently ; thus also some of the other MSS.

संदिद्यान्तर्वेदि^१ कृष्णाजिने कृष्णमधु करीरसकूम्बिषपत्युत्करे
कुम्भी^२ निमिगोत्पायेषोत्करं प्रागीषमन ज्ञापयित्वा तस्यापे-
षोपसम्भनं कृष्णामविं निपश्यात्युत्तरेषाश्चवनीयं कृष्णं वर्षाङ्ग-
स्त्वामं वैतसमिप्रावर्हिरिति निदधात्यप्यजमानः कृष्णं वाचः
कृष्णद्वयं परिधत्ते ॥ ३७ ॥

मरुतमधि मरुताभोजो ऽपां धारां भिङ्क्षीति^१ रमयत
मरुतः श्वेनमाथिनमिति पश्चादातं प्रतिभौवति^२ पुरोवातमेव
जनयति वर्षस्यावरुद्धा इति ब्राह्मणमथैतमथः संदानात्प्रसु-
ष्योत्तरवर्ष्येषाभिविचिपत्यभिकन्द^३ स्तनय गर्भमाधा इति^४
स यदि विधुनुते^५ यदि मेहति यदि शकृत्करोति वर्षिष्य- १०
तीत्येष वेदाय वातनामानि जुहोति पुरोवातो वर्षश्चिन्वरा-
वृत्स्वापेत्यष्टावयान्तर्वेदि कृष्णाजिने मधुषा करीरसकूम्बंघैति
मान्दा वाग्नाः शुन्ध्यूरजिराः । ज्योतिषतीक्ष्णसखरीरुन्दतीः
सुफेनाः । मिचमृतः चचमृतः सुराश्च इह मावतेति^६ तिस्रः
पिण्डौः कृत्वा समुच्चित्य कृष्णाजिनस्थान्मांससंदानेनोपनहति १५
वृष्णो अमस्य संदानमधि वृष्यै लोपनह्यामीत्यथेना अनसः
प्रथमायां गधायामावभ्राति ॥ ३८ ॥

देवा वसन्था अग्ने सोम सूर्येत्यहोरात्रे उपरमति^१ द्विती-

^१ Thus M only; संनह्यान्तर्वेदि all the other MSS.

^२ •वर्ष्येष• M; •वर्ष्येष the other MSS.; cp. supra p. 104. 2.—

•भिविचिपत्य• M. .

^३ विधुनुते BD.

- यस्यामावभ्राति देवाः प्रमंस्या निषाववर्णार्थमभित्यहोरात्रे
 एवोपरमति^१ द्वतीयस्यामावभ्राति देवाः सपीतयो उपरं
 नपादाशुहेमभित्यहोरात्रे एवोपरमत्यथ^२ वै भवति यदि
 वर्षन्तावत्येव होतव्यमिति^३ यदि चैव वर्षति यदि नोभयेनैव
 १५ पिण्डीजुहोति सुषोपस्तीर्णाभिघारिता दिवा चित्तमः
 कृष्णन्या थं नर उदौरयथा मरुतः समुद्रत इत्यथासां धूम-
 मन्वीचते ऽधितवर्णा हरयः सुपर्णा इति^४ यदि न वर्षच्छ्रो
 भूते हविर्निर्वपेद्ग्रये धामच्छदे पुरोडाग्रमष्टाकपाक्षं निर्वपे-
 न्मारुतः सप्तकपालः सौर्यमेककपालमिति^५ तस्या एता
 १० भवन्ति त्वं त्या चिदच्यताग्ने भूरीणि तव जातवेदो दिवो
 नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं पिन्वन्यपो मरुतः सुदानव उदु त्वं
 चिचमित्यथ पुरस्तात्सिष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहोत्यौर्वभृगुवच्छु-
 चिमप्रवानवदाङ्गव इति तिस्रो^६ ऽथैतां कुन्भीमद्भिः पूरयति
 सृजा वृष्टिं दिव आद्भिः समुद्रं पृणोति^७ सा यदि दीर्यते
 १५ यदि भिद्यते वर्षिष्यतीत्येव वेदायाविमभिजुहोत्यज्ञा^८ अशि
 प्रथमजा बलमशि समुद्रियमिति^९ सा यदि विधुनुते यदि
 मेहति यदि शकृत्करोति वर्षिष्यतीत्येव वेदाय वर्षाङ्गसामम-
 भिजुहोति ॥ ३६ ॥

१ Thus M Be 8 Be; वेदाय मेघा उपरि जुहोत्य० BUD; then follows in B the beginning of kh. 40; the passage अशिमभि-
 जुहोत्य०... वर्षिष्यतीत्येव was given in this MS. already after the horse
 oracle.

उपस्रभ्य ष्टयिवीं भिष्क्रीदं दिव्यं नभः। उद्रो दिव्यस्य
 नो देहीशानो विसृजा इतिमित्यथैनमाश्वनीये ऽनुप्रहरति
 शिरस्यकेशो रजसो विसार इत्यथास्य धूममन्वीचत आ ते
 सुपर्णा अमिनन्त एवैरित्यथान्तर्वेदि तिष्ठन्कृष्णाजिनमवधूनीति
 ये देवा दिविभागा इत्यान्तादनुवाकस्य। संतिष्ठते कारीर्य-
 यातो ऽञ्जःसवकारीर्योऽग्नेयमष्टाकपाङ्गं निर्वपति अपथित्वा-
 सादर्यति^१ तस्याः पञ्चदश सामिधेन्यः पञ्च प्रयाजा वार्चन्नावा-
 ज्यभागावथ हविषो ऽग्निर्मूर्धां भुव इति^२ चिष्टुभौ संयाज्ये^३
 याभिश्चैव पिण्डीरावभ्राति याभिश्च जुहोति याभ्यां च धूम-
 मन्वीचते ताः स्रसिध्यन्ति^४ संतिष्ठते ऽञ्जःसवकारीर्यौ^५
 ॥ ४० ॥ द्वादशः ॥

अथ वै भवति त्रैधातवीयेन यजेताभिचरन्वाभिर्चर्यमाणो
 वा सहस्रेण वा यच्छमाणः^१ सहस्रेण वेजानो यो वा यक्ष्य
 इत्युक्त्वा न यजत इत्येतयेष्या यच्छमाण उपकल्पयते सहस्र-
 शिरस्यं तार्यं धेनुमित्यथ देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति^२
 प्रतिपदं कृत्वेन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं निर्वपामीति चतुरो मुष्टीन्ब्री-
 हीणां निर्वपत्येतामेव प्रतिपदं कृत्वेन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं निर्वपा-
 मीति चतुरो यवानामेतामेव प्रतिपदं कृत्वेन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं
 निर्वपामीति चतुर एव ब्रीह्रीणां^३ तेषां ब्रीहिक्ष्वेव हवि-

१ Thus M; सं om. all the other MSS.

२ The following thus only in M; the other MSS. are partly corrupted partly incomplete. *

कृतमुदादयत्युपोद्यच्छन्ते यवान्द्विविष्कृता वाचं विस्वजते । समानं
 कर्माधिवपनादभ्युय गार्हपत्ये द्वादश कपालान्युपदधात्यथ वै
 भवति द्वादशकपालः पुरोडाशो भवति । ते त्रयस्रस्तुष्कपासा-
 स्त्रिष्वष्टद्रुत्वाथ । त्रयः पुरोडाशा भवन्ति । त्रय इमे लोका ।
 ५ एषां लोकानामाष्टा । उत्तरउत्तरो ज्यायाग्भवतीति । स
 उत्तरसुत्तरमेव ज्यायाऽसं करोति यवमयं मध्ये । ऽथ
 वै भवति ॥ ४१ ॥

सर्वाणि हन्दाऽखेतस्यामिष्यामनूच्यानीत्याऽऽक्तिष्टुभो वा
 एतदीर्यं यत्ककुदुष्णिहा जगत्यै । यदुष्णिहककुभावन्वाह
 १० तेनैव सर्वाणि हन्दाऽखवरुन्द इति । प्र सो अग्ने तवोति-
 भिरित्येतासां दे धाय्याल्लोके दधात्यथाग्ने चो ते वाजिना
 चो षधस्येति चिवत्या परिदधाति सरूपत्वायैति ब्राह्मणः ।
 सर्वेषामभिगमयन्नवद्यतीति । तस्या एते भवतः सं वां कर्म-
 णोभा जिग्यथुरित्यन्वाहार्यमासाद्य सहस्रः हिरण्यं तार्थं
 १५ धेनुमिति ददाति । यं कामयेत राजन्यमनपोभ्यो जायेत
 वृत्रान्नःश्चरेदिति तस्मा एतमैन्द्रावार्हस्यत्वं चरुं निर्वपेदित्ये-
 तथेक्षा यच्छ्यमाण उपकल्पयते । हिरण्यं दाम । तस्या एते
 भवतो ऽस्मे इन्द्रावृहस्पती वृहस्पतिर्नः परिपातु पश्वादित्य-
 न्वाहार्यमासाद्य हिरण्यं दाम ददाति ॥ ४२ ॥ .

१ Thus M only; यवमयमध्ये Be 8 Be; यवमयोमध्ये BU; यवमय-
 रमध्ये D.

वैश्वानरं द्वादशकपाक्षं निर्वपेदग्निहोत्रायणेन नवाक्षं जग्ध्वा
 धो वान्यस्याग्निषु यजेत यस्य वान्यो ऽग्निषु यजेत ^१ सो ऽरक्षो-
 रग्नौश्मारोहोदवसाय मथिलाग्नीन्विहृत्य वैश्वानरं द्वादश-
 कपाक्षं निर्वपति ^१ तस्या एते भवतो वैश्वानरो न ज्ञत्या
 पृष्टो दिवीत्यग्ने तन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपाक्षं निर्वपेद्दि- ५
 ष्विहोत्रो धो वा कामयेत प्रजायै मे तन्तुर्न विष्वि-
 शेतेति ^१ सो ऽरक्षोरग्नौश्मारोहोदवसाय^१ मथिलाग्नीन्वि-
 हृत्याग्ने तन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपाक्षं निर्वपेदिति ^१ तस्या
 एते भवतस्त्वं नस्तन्तुस्त सेतुरग्ने त्वं पन्था भवसि देवयानः ।
 लयाग्ने पृष्ठं वयमारुहेम अथा देवैः सधमादं मदेम ॥ स्वयं १०
 क्खानः सुगमप्रवार्यं तिग्मश्टङ्को वृषभः शोशुचानः । प्रज्ञः
 सधस्यमनुपश्यमान आ तन्तुमग्निर्दिव्यं ततानेति ^१ खिष्टवत्यौ
 संयाच्ये हव्यवाहमभिमातिषाहः रचोहृषं पृतनासु जिष्णुम् ।
 व्योतिभ्रन्तं दीक्षन्तं पुरन्धिमग्निः खिष्टकृतमाहुवेम ॥
 खिष्टमग्ने अभितत्पृणाहि विश्वा देव पृतना अभिष्य । १५
 उरुं नः पन्थां प्रदिशन्विभाहि व्योतिभ्रद्वेक्षजरं न आयुरित्य-
 ग्ने व्रतभृते पुरोडाशमष्टाकपाक्षं निर्वपेद्य आहिताग्निरञ्जु
 कुर्यादिति ^१ तस्या एते भवतस्त्वमग्ने व्रतभृच्छुचिर्देवाः आसा-
 दया इह । अग्ने हव्याय वोढवे ॥ व्रता तु विभ्रद्रतपा
 अदाभ्यो यजानो देवाः अजरः सुवीरः । दधद्रानि सुवि- १०

^१ Thus MDU; •रोयोदव• Be 8 Be; in B the last kh. is wanting.

दानो अग्ने 'गोपाय नो जीवसे' जातवेद् इत्यथ यज्ञाग्रयो
 वृथाग्निभिः स्रष्टृष्वेरेण्यथो वान्यस्य वाग्निभिः सो ऽरखोर-
 ग्नीश्वमारोहोद्वषाय' मधिलाम्नीन्विहत्याग्रये विविषये पुरो-
 ङाग्रमष्टाकपात्रं निर्वपत्यग्रये' व्रतपतय इति । तस्या एतत्
 भवन्ति वि ते विश्व्मवातजूतासो अग्ने त्वामग्ने मानुषीरीडते
 विश्वस्वमग्ने व्रतपा अषि चदो वयं प्रमिनाम व्रतानीति ।
 संतिष्ठन्त इष्टयः संतिष्ठन्त इष्टयः । ॥ ४३ ॥ अयोदशः ॥

॥ इति अयोदशः प्रश्नः ॥

अथ वै भवति प्रजापतिरकामयत प्रजाः सृजेयेति ' स
तपो ऽतप्यत ' स सर्पान्सृजत ' सो ऽकामयत प्रजाः सृजे-
येति ' स द्वितीयमतप्यत ' स वयाःसृजत ' सो ऽका-
मयत प्रजाः सृजेयेति ' स तृतीयमतप्यत ' स एतं दौचि-
तवादमपश्यत्तमवदत्ततो वै स प्रजा असृजतेति ' तत्पृच्छन्ति ' ५
कतमत्तत्तपो यत्तपस्तस्या दौचितवादं वदतीत्यथ वै भवत्य-
ङ्गिरसः सुवर्गं लोकं यन्तो ऽसु दौचातपसी प्रावेशयन्सु
स्नाति ' साक्षादेव दौचातपसी अवरुद्ध इत्येतदिति
ब्रूयादित्यथ वै भवति यदै दौचितो ऽमेधं पश्यत्यपास्माद्दौचा
क्रामति ' नीलमस्य हरो येतीति ' सो ऽमेधं दृष्ट्वा जपत्य- १०
बद्धं मनो दरिद्रं चक्षुः सूर्यो ज्योतिषाः श्रेष्ठो दौचे मा
मा हासीरिथ्याह ' नास्माद्दौचापक्रामति ' नास्य नीलं न
हरो येतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यदै दौचितमभिवर्षति
दिव्या आपो ऽग्रान्ता ओजो बलं दौचां तपो ऽस्य निर्ग-
न्तीति ' सो ऽभिवृथ्यमाणो जपत्युन्दतीर्बलं धत्तौजो धत्त १५
बलं धत्त मा मे दौचां मा तपो निर्वधिष्टेत्याहैतदेव
सर्वमात्मन्धत्ते ' नास्यौजो बलं न दौचां न तपो निर्गन्तीति
ब्राह्मणमथ वै भवत्यग्निर्वै दौचितस्य देवता ' सो ऽस्मादेतर्हि
तिर इव यर्हि यातीति ' सो ऽस्मात्समाकृडस्तिर इव'

१ इषति MG (pr. m.) U; इषति Be BG (sec. m.); the plural
is correct, the subject being, according to Bhay., ब्रह्मवादिनः ।

५ यर्हि ins. M.

भवति ^१ सो ऽरश्कोरग्रीन्समारोह्य दृहस्यतिवत्यर्षा प्रयाति ^१
 भद्रादभि श्रेयः प्रेहि दृहस्यतिः पुरएता ते अस्त्रित्याह ^१
 ब्रह्म वै देवानां दृहस्यतिस्त्रमेवान्वारभते ^१ स एनः संपारथ-
 तीति ब्राह्मणं ^१ प्रज्ञातमपाः संधानस्योक्तमंथवसानस्य ^१ वै
 ५ भवति यो वै सोमः राजानः सास्राज्यं लोकं गमयित्वा
 क्रीणाति गच्छति खानाः सास्राज्यं ^१ कन्दाःसि खलु वै
 सोमस्य राष्ट्रः सास्राज्यो लोकः ^१ पुरस्तात्सोमस्य क्रयादे-
 वमभिमन्त्रयेतेति ^१ स पुरस्तात्सोमस्य क्रयादेवमभिमन्त्र-
 यते ॥ १ ॥

- १० एष ते गायत्रो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते त्रैष्टुभो
 भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते जागतो भाग इति मे
 सोमाय ब्रूताच्छन्दोमानाः सास्राज्यं गच्छेति मे सोमाय ब्रूता-
 दिति ^१ सास्राज्यमेवैनं लोकं गमयित्वा क्रीणाति ^१ गच्छति
 खानाः सास्राज्यमिति ब्राह्मणमथ वै भवति यो वै तानूनघ्नस्य
 १५ प्रतिष्ठां वेद प्रत्येव तिष्ठति ^१ ब्रह्मवादिनो वदन्ति न प्रात्रन्ति
 न जुक्त्यथ क तानूनघ्नं प्रतितिष्ठतीति ^१ प्रजापतौ मनषीति
 ब्रूयान्त्रिरवजिघ्रेदिति ^१ स चिरवजिघ्रेति प्रजापतौ त्वा मनषि
 जुहोमीत्येषा वै तानूनघ्नस्य प्रतिष्ठा ^१ य एवं वेद प्रत्येव
 तिष्ठतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यो वा अध्वर्योः प्रतिष्ठां वेद
 १० प्रत्येव तिष्ठति ^१ यतो मन्येतानभिक्रम्य होष्यामीति तत्तिष्ठ-

१ Thus M Be G ; •अनस्यस्य • B.

आश्रावयेदिति^१ स यतो मन्यतानभिक्रम्य होश्यामीति तन्निष्ठ-
 आश्रावयत्येषा वा अध्वर्योः प्रतिष्ठा^१ य एवं वेद प्रत्येव
 तिष्ठतीति ब्राह्मणमथ वै भवति षडभिक्रम्य जुह्वाप्रतिष्ठाया
 इयान्तस्मात्समानं तिष्ठता होतव्यं प्रतिष्ठित्या इति^१ तदेत-
 दन्वप हविर्यज्ञेभ्यो^१ ऽभिक्रमं जुहोतीति^१ हविर्यज्ञेषु भवत्यथ ५
 वै भवति षो वा अध्वर्योः स्वं वेद स्वानेव भवति^१ जुग्वा
 षष्ठ स्वं वाचयमस्य स्वं चमसो ऽस्य स्वं^१ यद्वायव्यं वा चमसं
 वानपारभ्याश्रावयेत्स्वादियादिति^१ स वाचयं वैव चमसं
 वापारभ्याश्रावयति^१ स्वादेव नैतीति ब्राह्मणमथ वै
 भवति षो वै सोममप्रतिष्ठाप्य स्तोत्रमुपाकरोत्यप्रतिष्ठितः १०
 सोमो भवत्यप्रतिष्ठित स्तोमो ऽप्रतिष्ठितान्युक्त्यान्यप्रतिष्ठितो
 यजमानो ऽप्रतिष्ठितो ऽध्वर्युर्वाचयं वै सोमस्य प्रतिष्ठा चमसो
 ऽस्य प्रतिष्ठा सोम सोमस्य स्तोम उक्त्यानां^१ यज्ञं वा गृहीत्वा
 चमसं वोक्षीय स्तोत्रमुपाकुर्यादित्युक्तयन् ऋव^१ चमसस्य
 गृह्णन्^१ स यज्ञं वैव गृहीत्वा चमसं वोक्षीय स्तोत्रमुपा- १५
 करोति^१ प्रत्येव सोमः स्थापयति प्रति स्तोमं प्रत्युक्त्यानि^१
 प्रति यजमानस्तिष्ठति प्रत्यध्वर्युरिति ब्राह्मणम् ॥ २ ॥

अथ वै भवति यज्ञं वा^१ एतत्संभरन्ति यत्सोमकथयथै
 पदं^१ यज्ञसुखः हविर्धाने^१ यर्हि हविर्धाने प्राची प्रवर्तये-
 युस्तर्हि तेनाचमुपाज्यादिति^१ स यर्हि हविर्धाने प्राची १०

१ MGB ins. 'व'; Bhav. cites the passage without the negative particle.

प्रवर्तयति^१ तर्हि^२ तेन पदद्वतीयेन पत्न्यसधुरसुपानक्ति^३
 यश्चसुखं एव यश्चमनुसंतनोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति प्राज्ञ-
 मग्निं प्रहरन्द्युत्पन्नीमानयन्मन्वाऽसि प्रवर्तयन्मथ वा अस्त्रैश्च
 ५ धिष्णियो हीयते सो ऽनुध्यायति स ईश्वरो रुद्रो भूत्वा प्रजां
 पशुम्यजमानस्य शमयितोर्था^४र्हि पशुमाप्रीतसुदक्षं नयन्ति तर्हि
 तस्य पशुअपणः^५ हरेदिति^६ स यर्हि पशुमाप्रीतसुदक्षं नयन्ति
 तर्हि तस्य पशुअपणः^५ हरति^६ तेनैवैवं भागिनं करोतीति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यजमानो वा आहवनीयो^७ यजमानं वा
 १० एतद्विकर्षन्ते यदाहवनीयात्पशुअपणः^५ हरन्ति^६ स वैव
 ष्याग्निर्मग्न्यं वा कुर्यादिति^८ स यद्यज्ञैर्न^९ करिष्यन्भवति
 नैनमन्वानयते^{१०} ऽजस्र एवाप्येष दीप्यमानः ग्रेते^{११} यद्यु वा
 एनमन्वानयते तस्य पशुवेलायामुल्लुक्कमादायात्स्फी उपसंगृह्य
 पूर्वः पशोः प्रतिपद्यते^{१२} निर्मग्न्येनाच^{१३} पशुः अपयन्ति^{१४}
 १५ वपया^{१५} तस्योल्मुकमाहरन्ति यजमानस्य सात्प्रत्वायेति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यदि पशोरवदानं नश्वेदाज्यस्य प्रत्या-
 ख्यायमवधेदिति^{१६} स यावन्ति पशोरवदानानि नश्वन्ति
 तावत्कृत्व आज्यस्य प्रत्याख्यायमवधति^{१७} सैव ततः प्रायश्चित्ति-
 रिति ब्राह्मणमथ वै भवति ये पशुं विमद्यौरन्यस्ताक्कामयेता-

१ Thus M ; प्रवर्तयेयुस्तर्हि the other MSS.

२ यद्यज्ञैर्न B Be ; cp. infra p. 163, 5.

३ Thus M only ; निर्मग्न्येनाच the other MSS. •

४ Thus MBG (sec. m.) ; पया B e G (pr. m.).

र्तिमार्ष्ट्युरिति कुविदङ्गेति नमोवृत्तिव्यर्चाग्नीध्रे जुहुया-
दिति^१ स कुविदङ्गेति नमोवृत्तिव्यर्चाग्नीध्रे जुहोति^१ नमो-
वृत्तिमेवेषां वृत्ते^१ ताजगार्तिमार्ष्ट्यन्तीति ब्राह्मणं^१ यद्यु वा
एकचरं विमथ्नीते^१ ग्रामिच एतां जुहोति^१ प्रज्ञातसुपाकरण-
स्त्रोक्तमपायानां^१ चरणं^१ ब्राह्मणसुत्तरम्^१ ॥ ३ ॥ प्रथमः ॥ ५

अथ वै भवति यो वा अथयादेवतं यज्ञसुपचरत्या
देवताभ्यो वृच्छते पापीयान्भवति^१ यो यथादेवतं न
देवताभ्य आवृच्छते वसीयान्भवत्याग्नेय्यर्चाग्नीध्रमभिमृशेद्वैष्णव्या
हविर्धानमाग्नेय्या सुचो वायव्यया वायव्यान्यैन्द्रिया सद इति^१
स आग्नेय्यर्चाग्नीध्रमभिमृशति वैष्णव्या हविर्धानमाग्नेय्या सुचो १०
वायव्यया वायव्यान्यैन्द्रिया सदो^१ यथादेवतमेव यज्ञसुप-
चरति^१ न देक्ताभ्य आवृच्छते वसीयान्भवतीति ब्राह्मणमुक्त-
मौदुम्बराणां महापरिधीनां^१ परिधानमुक्तं^१ सुचा^१ सादन-
मुक्तं पाचाणामभिमृशेनमेथ वै भवतीष्टुर्गो वा अध्वर्युर्यजमा-
नस्तेष्टुर्गः खलु वै पूर्वो ऽष्टुः क्षीयत^१ आसन्यान्मा मन्नात्पाहि १५
कस्यासिदभिग्रस्या इति पुरा प्रातरनुवाकाञ्जुहुयादिति^१
पुरा प्रातरनुवाकान्महाराच^१ उत्थायाग्नीध्र आसन्यां जुहोत्या-
सन्यान्मा मन्नात्पाहि कस्यासिदभिग्रस्याः^१ स्वाहेत्यात्मन एव

१ BG ins. प्रज्ञात एतां जुहोति ।

२ Thus M ; उपकारक्षीयस्य the other MSS.

३ From here unto निर्वन्तो (p. 158, 12) is left out in B.

४ •भिग्रस्या M B U and Padapāṭha at T. III. 1. 7. 1 ; अभि-
ग्रस्याः G.

तदध्वर्युः पुरस्ताच्छर्मं नक्षते ऽगत्या इति ब्राह्मणमथ वै
 भवति यो वै हृन्दोभिरभिववति स सःसुन्वतोर्भिववतीति ।
 स सःसुन्वतोर्महाराच उत्थायाग्रीभ्रे तिष्ठो ऽभिभृतीर्जुहोति
 संवेग्राय लोपवेग्राय वा गायत्रिया अभिभृत्यै स्वाहा संवेग्राय
 लोपवेग्राय वा त्रिष्टुभो ऽभिभृत्यै स्वाहा संवेग्राय लोपवेग्राय
 वा जगत्या अभिभृत्यै स्वाहेत्यथ द्वे प्राणाज्जती जुहोति
 प्राणापानौ मृत्योर्मा पातं प्राणापानौ मा मा हासिष्टमित्यथ
 वै भवति देवतासु वा एते प्राणापानयोर्व्यायच्छन्ते येषां
 सोमः सन्वच्छते । संवेग्राय लोपवेग्राय त्वेत्याह । हृन्दाऽसि
 १० वै संवेश उपवेशश्च हृन्दोभिरेवास्व हृन्दाऽसि वृक्क इति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यस्य भूयाऽसो यज्ञक्रतव इत्याहुः
 स देवता वृक्क इति । यद्यग्निष्टोमः सोमः परस्तात्स्यादुकथं
 कुर्वीतेत्युकथं क्रतुसुपैति । यद्युकथः स्यादतिराचं कुर्वीते-
 त्यतिराचं क्रतुसुपैति । यज्ञक्रतुभिरेवास्व देवता वृक्के वशी-
 १५ यान्भवतीति ब्राह्मणमिति । न्वा^१ अध्वर्युतो^१ । ऽयं हृन्दोगतः ।
 प्रेतिवन्ति^१ चैतिवन्ति^१ चाव्यानि^१ भवन्त्यभिजित्यै । मरु-
 त्वतीः प्रतिपदो विजित्या । उभे वृहद्द्रथंतरे भवत ।

१. इतीत्या चध्वं BGU; इतीत्यध्वं M.

२ Thus only Bhavasvāmin; प्रेतिवंत च इतिवन्ति चा० M; प्रेतिवन्ति
 प्रदतिवेति चाव्यं G; प्रेतिवन्ति प्रदतिवोति चाव्यं U; प्रेतिप्रदतिवेचाव्यं
 Be; cp. also TS. III. 1. 7. 2 with the comm. Vol. III, p. 41 and
 T Br. I. 4. 6 1.

इति^१ श्वै^१ हन्द्ोगतो^१ । ऽथ होदतः^२ । सजनीयः^३ ग्रस्यं विष्वयः^३
 ग्रस्यमगस्वस्य कथाशुभीयः^३ ग्रस्यमिति^३ न्वा^३ एकयाजिनो^३ ।
 ऽथ सन्निषां महाराच उत्यानं चैव समानं पञ्चाभिभूतीर्दे^३
 प्राणाङ्गती^३ । ते षथाकृत्वेव यन्थादिष्टान्देवाहान्युपयन्त्युक्तं^३
 निपाभ्यासु वाचनमथ वै भवत्योषधयो वै सोमस्य विग्रो^३ विग्रः ५
 खलु वै राशः प्रदातोरीश्वरा^३ ऐन्द्रः सोम इति^३ सो ऽभि-
 षोष्यसोषधीभ्यो ऽधि राजानं निर्याचते^३ ऽवीवृधं वो मनसा
 सुजाता चतप्रजाता भाग इदः स्याम । इन्द्रेण देवीवीर्यधः
 संविदाना अनुमन्यन्ताः सवनाय सोममित्याहोषधीभ्य एवैनः
 स्त्रायै विग्रः स्त्रायै देवतायै निर्याच्याभिषुषोतीति ब्राह्मणमथ १०
 वै भवति यो वै सोमस्याभिषूयमाणस्य प्रथमो ऽऽशु स्कन्दति
 स ईश्वर इन्द्रिधं वीर्यं प्रजां पशून्यजमानस्य निर्हन्तोऽमभि-
 मन्त्रयेतेति^३ । स षः सोमस्याभिषूयमाणस्य प्रथमो ऽऽशु
 स्कन्दति तमभिमन्त्रयेता मास्क्रान्मसह प्रजया सह रायस्यो-
 षेष्टेन्द्रिधं मे वीर्यं मा निर्वधीरित्याग्निषमेवैतामाशास्त इन्द्रि- १५
 यस्त वीर्यस्य प्रजायै, पशूनामनिर्घातायेति ब्राह्मणमथैषा
 द्रष्टानुमन्त्रणीया^३ । तामितराभिः सह वष्ट्यामो^३ ऽथ वै
 भवति ॥ ४ ॥

१ Corrected ; इति हन्द्ोग • M ; इत्य-हन्द्ोग • Be UG.

२ होदतः M.

३ इतिन्वेकया • M ; इतीन्वा एकया • Be UG.

४ Thus M ; यन्थादिष्टानि ष्ठान्युप • GU ; यन्थादिष्टानि ष्ठान्युप • Be.

५ Thus MBG ; •मसवा इष्टानुमन्त्रणीया Be ; •मसैवा इष्टानुमन्त्रणीया U.

- यो वै देव्यन्देवयग्रसेनार्पयति मनुष्यान्मनुष्ययग्रसेन देव-
यग्रसेव देवेषु भवति मनुष्ययग्रशी मनुष्येषु ' याग्राचीन-
मायथणाद्गृहाग्दृशीयात्तानुपाऽशु गृशीयाद्यानूर्धाऽस्तानुपब्धि-
मत इति ' स याग्राचीनमायथणाद्गृहाग्दृशति तानुपाऽशु
५ गृशति ' दानूर्धाऽस्तानुपब्धिमतो ' देवानेव तद्देवयग्रसेना-
र्पयति मनुष्यान्मनुष्ययग्रसेन ' देवयग्रसेव देवेषु भवति
मनुष्ययग्रशी मनुष्येष्विति ब्राह्मणं ' ते यच्च बहिष्यवमानः
स्यन्तो भवन्ति तेषु समन्वारभेष्वाहवनीये सुवाङ्गतिं जुहोत्यग्निः
प्रातःसवने पालस्मान्वैश्वानरो महिना विम्बश्रुः । स नः पावको
१० इविषं दधात्वायुष्मन्तः सहभक्षाः स्याम स्नाहेति ' माध्यन्दिने
पवमाने तथैव समन्वारभेष्वाहवनीये सुवाङ्गतिं जुहोति विम्बे
देवा मरुतो इन्द्रो अस्मानस्मिन्दितीये सवने न जह्युः ।
आयुष्मन्तः प्रियमेषां वदन्तो वयं देवानाः सुसतौ स्याम
स्नाहेत्यार्भवे पवमाने तथैव समन्वारभेष्वाहवनीये सुवाङ्गतिं
१५ जुहोतीदं तृतीयः सवगं कवीनामृतेन ये चमसमैरयन्त ।
ते शौधन्वनाः सुवरानशानाः स्त्रिष्टिं नो अभि वशीथो नयन्तु
स्नाहेत्यथ वै भवत्याचतनवतीर्वा अन्या आङ्गतयो ह्यन्ते ऽना-
यतना अन्या ' या आघारंवतीसा आयतनवतीर्थाः सौम्यासा
अनायतना ' ऐन्द्रवाधवमादायाघारमाघारयेदिति ' स ऐन्द्र-
२० वायवमादायाघारमाघारयत्यध्वरो यज्ञो ऽयमस्तु देवां श्रोष-
धीभ्यः पश्यवे नो जनाय । विम्बस्यै भूतायाध्वरो ऽसि स पिम्बस्व
दृतवद्देव सोमं स्नाहेति ' सौम्या एव तदाङ्गतीरायतनवतीः

करोत्याषतमवाम्भवति य एवं वेदापो यावाष्ट्रिष्वी, एव हृतेन
 क्षुषन्ति^१ ते क्षुप्ते उपजीवनीये भवत^२ उपजीवनीयो भवति
 य एवं वेदेति ब्राह्मणमथ प्रतिप्रस्थातोत्तरार्धं आश्वनीयस्य
 मन्दिनः सःस्त्रावं जुहोत्येष ते रुद्र भागो यं निरयाचयासं
 जुषस्य विदेगौपत्यः^३ रायस्योषः^४ सुवीर्यः^५ संवत्सरीणाः^६
 स्नाहेत्यथ वै भवति मनुः पुत्रेभ्यो दायं यमजत्सं^७ नाभानेदिष्टं
 ब्रह्मचर्यं^८ वसन्तं निरभजत्सं^९ आगच्छतोऽब्रवीत्कथा मा
 निरभागिति^{१०} न त्वा निरभाचमित्यब्रवीदङ्गिरस इवे सत्त-
 मासते^{११} ते सुवर्गं लोकं न प्रजानन्ति^{१२} तेभ्य इदं ब्राह्मणं ब्रूहि^{१३}
 ते सुवर्गं लोकं यन्तो य एषां पशवस्ताःस्ते दास्यन्तीति^{१४}
 तदेभ्योऽब्रवीदिति^{१५} तत्पृच्छन्ति^{१६} किमेभ्यस्तदुवाचेत्याव्यानि
 यन्तनीर्द्रप्सानुमन्त्रणीया अश्वावाकीयाः^{१७} स्तोत्रीयाः^{१८} शस्त्रीयाः
 सत्यं वदत अद्वा वो मा विगादित्येतदेभ्यस्तदुवाचेति^{१९} तं
 पशुभिस्वरक्तं यज्ञर्वास्तौ रुद्र आगच्छदित्युक्तस्यैव कर्मणो
 ऽनुवादो^{२०} ऽथ द्वे प्रवृताङ्गती जुहोति^{२१} जुष्टो वाचो भूयास-^{२२}
 त्वा सोमः^{२३} समर्धयेत्युपरिष्ठानृतीया^{२४} तामु^{२५} तत्रैव वक्ष्यामो^{२६}
 ऽथ द्रप्सानुमन्त्रयते द्रप्सस्येन्द यस्ते द्रप्सो यो दप्सो यस्ते
 द्रप्स इत्यथ वै भवत्यध्वर्युर्वा^{२७} ष्टलिजां प्रथमो युज्यते तेन

१ Thus MU ; all the other MSS. read the singular.

२ Thus M only ; all the other MSS. •वाकीयास्तोत्रीयाः ।

३ Thus M ; विगाद् i.s. of विगाद् all the other MSS.

४ Thus M ; त्रणीयाम् the other MSS. .

शोभो षोक्तश्च इति । ते च च बह्विष्यमानाः सर्पन्ति तत्रैक
 एवाध्वर्युः प्रथमो बर्हिषी धुवानः । सर्पति । वागयोगेना अथ
 एतज्जुगा देवेभ्यो यज्ञो मयि दधती प्राणान्पशुषु प्रजां मयि
 च यजमाने चेत्याह । वाचमेव तद्यज्ञसुखे युनक्तौति ब्रह्मण-
 ५ मय वै भवति वास्तु वा एतद्यज्ञस्य क्रियते यद्ब्रह्मणोहीत्वा
 बह्विष्यमानाः सर्पन्ति । पराज्ञो हि यन्ति । पराचीभि
 स्तुवते । वैष्णव्यर्चां पुनरेत्योपतिष्ठत इति । स वैष्णव्यर्चां पुनरे-
 त्योपतिष्ठते । यज्ञो वै विष्णुर्धेनुमेवाकर्षिष्णो लं नो ऋत्तमः
 ग्रमं यच्छ सृष्ट्य । प्र ते धारा मधुसुत उत्सं दुष्टते
 १० अक्षितमित्याह । यदेवास्तु ग्रथानस्योपशुष्यति तदेवास्यैतेना-
 प्याययतीति ब्राह्मणम् । ॥ ५ ॥ द्वितीयः ॥

अथ वै भवति यो वै पवमानानामम्बारोहास्विदान्यजते
 ऽनु पवमानानारोहति । न पवमानेभ्यो ऽवच्छिद्यत इति ।
 बह्विष्यमाने पशुत्यां प्रस्तुतायां वाचयति श्वेनो ऽसि
 १५ ग्रांयचच्छन्दा अनु त्वारभे स्वस्ति मा संपारयेति । माध्दिने
 पवमाने ऽष्टस्यां प्रस्तुतायां वाचयति सुपर्णे ऽसि चिष्टुपच्छन्दा
 अनु त्वारभे स्वस्ति मा संपारयेत्यांभवे पवमाने नवस्यां
 प्रस्तुतायां वाचयति सप्तासि अंगतीच्छन्दा अनु त्वारभे स्वस्ति
 मा संपारयेत्याहै ते वै पवमानानामम्बारोहास्तान्य एवं विद्वा-
 १० न्यजते ऽनु पवमानानारोहति । न पवमानेभ्यो ऽवच्छिद्यत

१ धुवानः (cp. infra XV. 29) BG ; धुवानः J ; धुवानः M, but
 with a n written above the v ; धूवानः Be. •

इति ब्राह्मणमथ वै भवति यो वै पवमानश्च संततिं वेद
 सर्वमायुरेति ^१ न पुरायुषः प्रमीयते ^१ पशुमान्भवति ^१
 विन्दते प्रजां ^१ पवमानस्य यद्वा गृह्णन्ते ऽथ वा अख्येते
 ऽगृहीता ^१ द्रोणकलश आधवनीयः पूतश्चत्तान्यदगृहीतो-
 पाक्षुर्यात्पवमानं विच्छिन्द्यात्तं ^१ विच्छिद्यमानमध्वर्योः प्राणो ५
 ऽसु विच्छिद्येतोपयामगृहीतो ऽसि प्रजापतये लेति द्रोण-
 कलशमभिमृशेदिति ^१ स प्रजापतये लेति द्रोणकलशमभिमृशती-
 न्नाथ लेत्याधवनीयं ^१ विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इति पूतश्चतं ^१
 पवमानमेव तत्संतनोति ^१ सर्वमायुरेति ^१ न पुरायुषः प्रमी-
 यते ^१ पशुमान्भवति ^१ विन्दते प्रजामिति ब्राह्मणमथ वै १०
 भवति चौषि वाव सवनान्यथ तृतीयः सवनमवकुम्भयनः पशु
 कुर्वन्त ^१ उपाः पशुः ऊलोपाः पशुपात्रे ऽः पशुमवास्य तं तृतीय-
 सवने ऽपिसृज्याभिषुणुयादिति ^१ स^१ य^१ एवैष^१ उपाः पशुपात्रे
 ऽः पशुः^१ प्राक्तो भवति तं माषंदिनीय ऋजीषे ऽपिसृज्या-
 भिषुणोति ^१ यदाप्याययति तेनाः पशुमद्यदभिषुणोति तेनः १५
 जीषि ^१ सर्वाण्येव तत्सवनान्यः पशुमग्निं शुकवन्ति समावदौ-
 र्याणि करोतीति ब्राह्मणम् ^१ ॥ ६ ॥

अथातो दीर्घप्रवृत्तानामेव मीमांसा ^१ द्रोणकलशे दीर्घं
 वा प्रवृत्ते वा पात्र्यां चतुर्गृहीतं गृहीत्वाधवनीये जुहोत्यन्वारभ्ये
 यजमाने विधुं दद्राणः समने बहूनां युवानः सन्तं पश्चितो १०

१ Thus M; स इवैष etc. G; स वैष उपाः पशुपात्रेः पशुः BU; स रवैष
 उपाः पशुपात्रेः Be.

जगार । देवस्य पश्य काव्यं महिलाद्या ममार स ह्यः समान
 खाहेत्यथ होदचमसे वसतीवरीभ्यो ऽध्यपो निःषिच्य तस्य
 खधाः संभरति भूतिः सोमेन वर्धतां तस्य नेष्टस्य वीतस्य
 द्रविणमागम्यादिति ^१ स्तूत्रमनुमन्त्रयते भूपंतये खाहा भुवन-
 ५ पतये खाहा भूतानां पतये खाहेति ^१ स यद्यह^१ दीर्षो
 भवति प्रतिस्मित्येनं ^१ यद्यु वै प्रवृत्त उच्छ्रित्येनं बर्हिषी
 अन्तर्धाय खंधामानयत्यपोद्भृत्य बर्हिषी आपयणादमुं प्रस्तू-
 न्दयत्याधवनीये दीर्षे वा प्रवृत्ते वा तथैव पात्र्यां चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वाहवनीये जुहोत्यम्बारभ्ये यजमाने द्वौ ससुब्रौ
 १० विततावजूर्यौ पर्यावर्तते जठरेव पादाः । तद्योः पश्यन्तो
 अतिद्यम्यन्यमपश्यन्तः सेतुनातिद्यम्यन्ः खाहेत्यथ होदच-
 मसे वसतीवरीभ्यो ऽध्यपो निःषिच्य तस्य तथैव खधाः
 संभरति भूतिः सोमेन वर्धतां तस्य नेष्टस्य वीतस्य द्रविण-
 मागम्यादिति ^१ स्तूत्रमनुमन्त्रयते भूपंतये खाहा भुवन-
 १५ पंतये खाहा भूतानां पतये खाहेति ^१ स यद्यह^१ दीर्षो
 भवति प्रतिस्मित्येनं ^१ यद्यु वै प्रवृत्त उच्छ्रित्येनं बर्हिषी
 अन्तर्धाय खंधामानयत्यपोद्भृत्य बर्हिषी आपयणादेवामुं
 प्रस्तून्दयति ^१ पूतस्यति दीर्षे वा प्रवृत्ते वा तथैव पात्र्यां
 चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये जुहोत्यम्बारभ्ये यजमाने द्वे द्रधवी

१ Thus here and infra (163. 15, 164. 6) M ; also Be at these last mentioned passages ; यदि the other MSS. and Be, here, but infra यद्यह ।

१ Thus here and infra M, the other MSS. every time the plural.

धतती वस्त एकः केग्री विद्या भुवनानि विदाम् । तिरोधा-
 धेत्यसितं वसानः शुक्रमादत्ते अनुशाय जार्ये स्नाहेत्यथ
 होत्रचमसे वसतीवरीभ्यो ऽध्वपो निःषिच्य तस्य तथैव स्नाधाः
 संभरति भूतिः सोमेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य द्रविणमा-
 गम्यादिति । स्तूत्रमनुमन्त्रयते भूपतये स्नाहा भुवनपतये ५
 स्नाहा भूतानां पतये स्नाहेति । स यद्यह दीर्षो भवति
 प्रतिस्त्रिंशत्येन । यद्यु वै प्रवृत्त उच्छ्रित्येन बर्हिषी अन्तर्धाथ
 स्नाधामानयत्यपोद्धृत्य बर्हिषी आयचनादेवानुं । प्रस्कन्दयत्या-
 यचणे दीर्षे वा प्रवृत्ते वा तस्य पुरोरचा ऊलोच्छ्रित्येन
 बर्हिषी अन्तर्धाथ स्नाधामानयत्यपोद्धृत्य बर्हिषी द्रोणकक्ष- १०
 गादेवानुं । प्रस्कन्दयत्यान्यस्त्रिंशद्दे दीर्षे वा प्रवृत्ते वा
 तस्यैव पुरोरचा ऊलोच्छ्रित्येन बर्हिषी अन्तर्धाथ स्नाधा-
 मानयत्यपोद्धृत्य बर्हिषी आयचनादेवानुं प्रस्कन्दयति ॥ ७ ॥

अथ वै भवति देवा वै यद्यज्ञे ऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ।
 ते देवा एतं महायज्ञमपश्यन्तमत्तन्वताग्निहोत्रं प्रतमकुर्वत । १५
 तस्माद्द्विमतः स्नाद्भिर्द्वाग्निहोत्रं जुह्वति । पौर्णमासं यज्ञमग्नीषो-
 मीयं पशुमकुर्वत । दार्शिकं यज्ञमाग्नेयं पशुमकुर्वत । वैश्वदेवं
 प्रातःसवनमकुर्वत । वरुणप्रघासात्प्राथदिनः सवनः साकमे-
 धान्पितृयज्ञं अन्वकाः स्तृतीयसवनमकुर्वतेति । तत्पृच्छन्ति ।
 कतमः स महायज्ञ इत्ययमेव चातुर्मासः सोम उक्तो भवत्यथो १०

१ This passage is left out by all the MSS exc. M.

२ इति all the MSS, exc. M.

- कस्य च एव. कस्य सौम्यो ऽध्वरः स महाद्यज्ञस्तमेषामसुरा
 यज्ञमन्ववाजिगाऽसन्तं नाम्वायंजे ऽद्रुवन्नध्वर्तव्या वा इमे
 देवा अभूवन्निति तदध्वरस्याध्वरत्वं ततो देवा अभवन्प-
 रासुरा य एवं विद्वानसोमेन यजते भंवत्यात्मना परास्य
 ५ भ्रातृभ्यो भवतीति ब्राह्मणमथ समस्तः राजानमुपतिष्ठते
 परिभृरग्निं परिभृरिन्द्रं परिभृर्विश्वान्देवान्परिभृर्मां स ह
 ब्रह्मवर्चसेन स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमंर्वते शः
 राजन्नोषधीभ्यो ऽश्विनस्य ते रथिपते सुवीर्यस्य राथस्योषस्य
 ददितारः स्याम । तस्य मे रास्य तस्य ते भवीय तस्य त
 १० इदमुन्मृज इति चत्वारो ब्राह्मणवर्षपज्ञाः कामास्तेषां यं
 कामं कामयते तमादिश्योन्मृष्टे ऽथावकाशैश्चरति ।
 प्राणाय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वेत्युपाऽशुपाचमवेक्षते । ऽपाना-
 येत्यन्तर्यामपाचं स्थानायेत्युपाऽशुसवनं वाच इत्येन्द्रवा-
 यवं दक्षक्रतुभ्यामिति मैत्रावरुणः १० ओचायेत्याश्विनं ।
 १५ चक्षुर्भ्यामिति शुक्रामन्थिनावात्मन इत्यागयणमङ्ग्रेभ्य इत्युक्थ्य-
 मायुष इति ध्रुवं प्रतिष्ठाया इत्युत्तुपाचे माध्यंदिने सवने ।
 न प्रातःसवने वीर्यायेत्यतिगोच्छं वा षोडशिनं वावेक्षते ।
 विष्णोर्जठरमसीति द्रोणकक्षग्रमवेक्षत इन्द्रस्य जठरमधीत्या-
 धवनीयं विश्वेषां देवानां जठरमसीति पूतभृत्तमथ समस्तमेव
 २० राजानमुपतिष्ठते को ऽधि को नाम कस्यै वा कायं वा यं

१ Thus M; यंयं कामं कामयते Be; यं कामं कामयते UG; यं कामयते B.

२ अन्तर्यामं i.s.o. अन्तर्यामपाचं M.

त्वा सोमेनातीहपं चं त्वा सोमेनामीमदः । सुप्रजाः प्रजया
 भ्रूयासः सुवीरो वीरैः सुवर्षा वर्षसा सुपोषैः पोषैर्विश्वेभ्यो
 ने हूपेभ्यो वर्षोदा वर्षसे पवस्व तस्व ने रास्व तस्व ते भक्षीय
 तस्व त इदमुन्मृज इति । चत्वारो ब्राह्मणसंपन्नाः कामाक्षेष्वा
 यं कामं कामयेते । तमादिश्वोन्मृष्ट आशुहन्मृजे भृत्सिमुन्मृजे ५
 ब्रह्मवर्षसमुन्मृजे ऽसुय्य प्राणमुन्मृज इदमुन्मृज इति । यमेव
 तर्पयति । स एनं द्यप्तः प्राणापानाभ्यां वाचो दक्षक्रतुभ्यां
 चक्षुर्भ्यां ओचाभ्यामात्मनो ऽङ्गेभ्य आशुषो ऽन्तरेति । ताजक्
 प्रधन्वतीति ब्राह्मणमुक्त्वा स्फविघनानामुपस्थानमुक्त्वा संप्रसर्पण-
 खोक्तो भवानुवाकः । ॥ ८ ॥ तृतीयः ॥ १०

उक्तं पृषदाज्यस्थाविकृतस्य यज्ञसुक्तो दधिघर्मे । ऽय
 वै भवति यत्कृष्णशकुनः पृषदाज्यमवमृशेच्छूद्रा अस्य प्रमायुकाः
 स्युर्यच्छावमृशेच्चतुष्यादो ऽस्य पशवः प्रमायुकाः स्युर्यत्स्कन्देद्यज-
 मानः प्रमायुकः स्तदित्यथ वै भवति पशवो वै पृषदाज्यं ।
 पशवो वा एतस्य स्कन्दन्ति यस्य पृषदाज्यः स्कन्दति । यत्पूर्वं- १५
 दाज्यं पुनर्गृह्णाति पशून्नेवास्मै पुनर्गृह्णातीति ब्राह्मणमथ वै भवति
 प्राणो वै पृषदाज्यं । प्राणो वा एतस्य स्कन्दति यस्य पृषदाज्यः
 स्कन्दति । यत्पृषदाज्यं पुनर्गृह्णाति प्राणमेवास्मै पुनर्गृह्णाति ।

१ Thus M again; यं कामं कामयेत UBG; यंयं क० कामयेत Be.

२ om. U Be.

३ इति ins. BG.

हिरण्यमवधार्य^१ गृह्णातीति^१ स्कन्ने पृषदाज्ये कः सं वा चमसं
 वा याचति^१ तमन्तर्वेदि निधाय तस्य स्रधाः संभरति
 भृतिर्दध्ना दृतेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य द्रविणमागम्या-
 दिति^१ स्कन्मनुमन्वयते भूपतये स्वाहा भुवनपतये स्वाहा
 ५ भूतानां पतये स्वाहेत्यथैतस्याः^१ सुच्यवदधाति श्रतमानः
 हिरण्यं^१ नित्ये ग्रहणे वैष्णवीमृचमनुवर्तयति विष्णो त्वं नो
 अन्तम इत्यपोद्भृत्य हिरण्यमश्रमवप्राप्य सादयत्यथार्तो ऽमेध्य-
 भूतस्यैव श्रावप्रातस्य ध्वाङ्गावमृष्टस्य क्रीटावपन्नस्येति यदु^१
 चान्यदमेध्यं^१ मन्यते^१ सर्वश एवैताः सुचमसु प्रवेश्याथान्यस्याः
 १० सुच्यवदधाति श्रतमानः हिरण्यं^१ नित्ये ग्रहणे वैष्णवीमृच-
 मनुवर्तयति विष्णो त्वं नो अन्तम इत्यपोद्भृत्य हिरण्यमश्र-
 मवप्राप्यैव सादयत्यथ वै भवति चि वा एतस्य यज्ञस्त्रिदशते
 यस्य पृषदाज्यः स्कन्दति^१ वैष्णव्यर्चा पुनर्गृह्णातीति^१ स
 वैष्णव्यर्चा पुनर्गृह्णाति^१ यज्ञो वै विष्णुर्द्युज्ञैव यज्ञः संतनो-
 १५ तीति ब्राह्मणं^१ ते यचान्तःशास्त्रं प्रचरिष्यन्तो भवन्ति तदाह
 ब्रह्मण्यप्रचरिष्यामो होतर्घर्ममभिष्टुहीति^१ तद्ब्रह्मा प्रसौति देव
 सवितरेतत्ते प्राह तत्र च सुव^१ प्र च यज वृहस्पतिर्ब्रह्मा स
 यज्ञं पाहि स यज्ञपतिं पाहि स मां पाह्यो प्रचरतेति

१ गृह्णाति हिरण्यमवधार्य om. U.

१ • येन M.

१ यच चान्यद० M. ,

प्रतिष्ठेतीह^१ हविर्यज्ञेषु भवति^१ अथाह ब्रह्मन्त्यामः प्रशा-
 स्तरिति तद्ब्रह्मा प्रथीति देव सवितरेतत्ते प्राह तत्र च सुव
 प्र च यज्ञ इहस्यतिर्ब्रह्मायुषत्या अथो मा गात तनूपास्तानः
 सत्या व आग्निषः सन्तु सत्या आकृतय अतं च सत्यं च वदत
 स्तुत देवस्य सवितुः प्रसवे भूरिन्द्रवन्त स्तुतेति प्रातःसवने^१ ५
 भुव इन्द्रवन्त स्तुतेति माध्यंदिने^१ सुवरिन्द्रवन्त स्तुतेति
 द्वतीयसवने^१ स्तुते स्तुतस्य दोहं वाचयति स्तुतस्य स्तुतमसूर्जं
 मद्वाः स्तुतं दुहामा मा स्तुतस्य स्तुतं गम्यादिति^१ शस्त्रे शस्त्रस्य
 दोहं वाचयति शस्त्रस्य शस्त्रमसूर्जं मद्वाः शस्त्रं दुहामा मा
 शस्त्रस्य शस्त्रं गम्यादिति^१ तथोहभयोरभ्यासं^१ वाचयतीन्द्रिया- १०
 वन्तो वनामहे धुचौमहि प्रजामिषः सा मे सत्याग्नीर्देवेषु
 भूयाद्ब्रह्मवर्चसं जागम्यादित्यं यज्ञस्य पुनरात्मनं जपति यज्ञो
 बभूव स आ बभूव स प्रजज्ञे स वाटुधे । स देवानामधि-
 पतिर्बभूव सो अस्माः अधिपतीं करोतु वयः स्याम पतयो
 रथीणामित्यं वै भवति यज्ञो वा वै यज्ञपतिं दुहे यज्ञपतिर्वा १५
 यज्ञं दुहे^१ स य स्तुतशस्त्रयोर्दोहमविद्वान्यजते तं यज्ञो दुहे^१
 स इद्वा पापीयाम्भवति^१ य पुनयोर्दोहं विद्वान्यजते स यज्ञं
 दुहे^१ स इद्वा वषीयाम्भवति^१ स्तुतस्य स्तुतमसूर्जं मद्वाः स्तुतं
 दुहामा मा स्तुतस्य स्तुतं गम्याः शस्त्रस्य शस्त्रमसूर्जं मद्वाः
 शस्त्रं दुहामा मा शस्त्रस्य शस्त्रं गम्यादित्याहै^१ स वै स्तुतशस्त्र- १५

१ B om. इह ; Bhav. comments upon it.

२ Thus M ; •ध्यासं BG ; •ध्याभासं Be U.

वीर्दीहसि^१ च एवं विद्वान्यजते दुह एव यज्ञमिहा वसीया-
 न्भवतीति^२ आङ्गणसुक्त्वा^३ होचकाशाः संतर्पणसुक्त्वा^४नि वैश्वकर्म्म-
 णान्युक्तमाश्रितोऽवनयनसुक्त्वा^५ भ्रुवस्य चर्था^६च वैभवति ॥ ६ ॥

यद्दे^७ होताध्वर्युमभ्याङ्गयते वज्रनेमममि प्रवर्तयत्युच्यशा
 १ इत्याह प्रातःसवनं प्रतिगौर्येति^८ । स उच्यसुक्त्वं वैव प्रतिगौ-
 र्योच्यशा इत्याह सवनं सवनं^९ वैवक्यं वाचीत्याह माध्यंदिनः
 सवनं प्रतिगौर्योच्यं वाचीत्याह तृतीयसवनं प्रतिगौर्यं^{१०} ।
 सप्तैतान्यचराणि^{११} सप्तपदा शक्ररी^{१२} शक्ररो वज्रो^{१३} वज्रैव
 तृतीयसवने वज्रमन्तर्धत्त इति आङ्गणमथ वै भवति अङ्ग-
 १० वादिनो वदन्ति स त्वा अध्वर्युः स्याद्यो यथासवनं प्रतिगरे
 क्कन्दाऽसि संपादयेत्तेजः प्रातःसवनं आत्मन्द्धीतेन्द्रियं
 माध्यंदिने सवने पशू^{१४}स्तृतीयसवन इत्युच्यशा इत्याह प्रातः-
 सवनं प्रतिगौर्योच्यं वाचीत्याह माध्यंदिनः सवनं प्रतिगौर्योच्यं
 वाचीत्याह तृतीयसवनं प्रतिगौर्यं^{१५} सप्तैतान्यचराणि^{१६} ।
 १५ सप्तपदा शक्ररी^{१७} शक्रराः पशवो^{१८} जागतं तृतीयसवनं^{१९} ।
 तृतीयसवनं एव प्रतिगरे क्कन्दाऽसि संपादयत्यथो पशवो वै
 जगती^{२०} पशवस्तृतीयसवनं^{२१} पशूनेव तृतीयसवन आत्मन्धत्त इति

१ Thus M Be G (pr. m.); सर्पच० the other MSS.

२ Thus, without any various reading all the Dvaidha MSS.;
 प्रातःसवनं सवनं चोच्यं M pr. m., but प्रातः is expunged and the
 second सवनं is changed into प्रतिगौर्यं; प्रतिसवनं चोच्यं B Be;
 प्रातःसवनं चो० UG.

ब्राह्मणमथ वै भवति यदे होताध्वर्युमभाङ्गयत आचमन्नि-
 न्दधाति । तद्यज्ञापहनीत पुरास्य संवत्सराङ्गुह आवेवीरध्वोऽशा
 मोद इवेति प्रत्याङ्गयत इति । सो ऽभ्याङ्गतः श्रोऽशा मोद
 इवेति प्रत्याङ्गयते । तेनैव तदपहत इति ब्राह्मणमथ वै भवति
 यथा वा आचतां प्रतीचत एवमध्वर्युः प्रतिगरं प्रतीचते ।
 यदभिप्रतिगृणीथाद्यथायतया सट्च्छते तादृगेव तद्यदर्धर्षाणुयेत
 यथा धावद्भ्यो हीयते तादृगेव तत्तदाङ्गनाम्नाप्रतिगरी स्यादा-
 म्नाप्रतिगरी इ वा अभि वा प्रतिगृणात्यर्धर्षादा लुप्यते ।
 प्रणौतीत्येव प्रणौथादपानितीत्येवापान्याद्ये एवं विद्वान्प्रति-
 गृणात्यज्ञाद् एव भवत्यास्य प्रजाषां वाजी जायत इति १०
 ब्राह्मणमथ वै भवतीथं वै होतासावध्वर्युर्धीदासीनः श्रश्सत्यस्या
 एव तद्भोता नैत्यास इव हीयमथो इमानेव तेन यजमानो
 दुहे । यत्तिष्ठप्रतिगृणात्यसुव्या एव तदध्वर्युर्नैति । तिष्ठतीव
 ज्ञावावथो असुमेव तेन यजमानो दुहे । यदासीनः श्रश्सति
 तस्मादितःप्रदानं देवा उपजीवन्ति । यत्तिष्ठप्रतिगृणाति १५
 तस्मादसुतःप्रदानं मरुव्या उपजीवन्ति । यत्प्राडासीनः श्रश्सति

१ अपि all, but cp. TS. III. 2. 9. 5.

२ Thus M only ; प्रबोतानेव the other MSS.

३ एव after अपानितीति only found in M. The sense of these words is "only if he perceives that the hotar makes the pranava, he should make the pranava ; only if he perceives that the hotar draws breath, he should draw breath," cp. Sat. Br. IV. 3. 2. 6.

४ •सोसुमेव M. •

प्रत्यङ् तिष्ठन्प्रतिष्ठयाति तस्मात्प्राचीनः देतो भीषते प्रतीचीः
 प्रजा जायन्त इति ब्राह्मणमथ वै भवति यद्दे होताध्वर्षुम-
 भ्याङ्गयते वज्रमेगमभि प्रवर्तयति^१ पराङ्गवर्तते इति^१ हो
 ऽभ्याङ्गतः पराङ्गवर्तते^१ वज्रमेव तन्निक्करोतीति ब्राह्मणमुत्तं
 १५ प्रतिनिर्घाङ्गाणां गृहणमुत्तं^१ सः स्यावस्थापिधानमुत्तमुपा-
 श्वन्तर्घामथोरनुमन्वणमुत्ता द्विदेवत्यानां चर्षा^१ ॥ १० ॥
 चतुर्थः ॥

अथातो ऽतिपाङ्गाणामेव गृहणः^१ स यद्येको यदि वा
 बहव आगयणमेवैनामृष्टहीला मृष्टाति^१ माहेन्द्रश्चैव होममनु
 १० ऋचन्ते^१ स आग्नेयं मृष्टात्यग्ना आसूषि पवस इत्यनुद्रुत्योप-
 याममृष्टहीतो ऽस्यग्रये ला तेजस्वते जुष्टं मृष्टामीति^१ परिमृष्ट्य
 सादयत्येष ते योनिरग्रये ला तेजस्वत इत्यथैनः^१ होम्यन्वेचते
 ऽग्ने तेजस्विन्नेजस्वी त्वं देवेषु भूयास्तेजस्वन्तं मामायुस्वन्तं
 वर्चस्वन्तं मनुष्येषु क्वर्विति^१ जुहोति दीश्यायै च ला तपसस
 १५ तेजसे जुहोमीति^१ ऊला वाचयति तेजोविदधि तेजो मा मा
 हासीन्नाहं तेजो हासिषं मा मां तेजो हासीदिति^१ भक्षयति
 मयि मेधां मयि प्रजां मय्यग्निद्वेजो ऽधालित्यथेन्द्रं मृष्टात्यु-
 तिष्ठन्नोजसा सहेत्यनुद्रुत्योप्रयाममृष्टहीतो ऽवीन्द्राय लौजस्वते
 जुष्टं मृष्टामीति^१ परिमृष्ट्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राष

१ These two words are left out in all the MSS. exc. M.

१ चर्षाः Be.

१ Thus (and cp. Āp. XIII. 8. 7) MU ; ऋचन्ते Be ; ऋचन्ते BG.

लौकिकत इत्यथैतद् होम्यन्वेचत इन्द्रौजस्विभ्राजस्वी त्वं देवेषु
 भूया ओजस्वन्तं मामायुषन्तं वर्चस्वन्तं मनुष्येषु कुर्विति^१
 जुहोति ब्रह्मणस्य त्वां चक्षस्व ब्रौजसे जुहोमीति^२ ऊत्वा
 वाचयत्योजोविद्स्वीजो मा मा हासीन्माहमोजो हासिषं मा
 मामोजो हासीदिति^३ भक्षयति मयि मेधां मयि प्रजां ५
 मयीन्द्र इन्द्रियं दधात्विति सौर्यं सौर्यं गृह्णाति तरणि-
 विम्बदग्धं इत्यनुद्गत्योपयामगृहीतो ऽसि सूर्याय त्वा भ्राजस्वते
 जुष्टं गृह्णामीति^४ परिस्रव्यं सादयत्येष ते योनिः सूर्याय त्वा
 भ्राजस्वत इत्यथैतद् होम्यन्वेचते सूर्यं भ्राजस्विभ्राजस्वी
 त्वं देवेषु भूया भ्राजस्वन्तं मामायुषन्तं वर्चस्वन्तं मनुष्येषु १०
 कुर्विति^५ जुहोति वाधोस्य त्वापां च भ्राजसे जुहोमीति^६
 ऊत्वा वाचयति सुवर्षिदसि सुवर्षां मा हासीन्माह सुवर्षासिषं
 मा मा सुवर्षासीदिति^७ भक्षयति मयि मेधां मयि प्रजां
 मयि सूर्यो भ्राजोद्दधात्विति^८ ते वा एते पृथ्वस्य षडह-
 स्तोत्तरेष्वहःसु गृह्णन्त एकत्रिंशो क्षिणवे चयस्त्रिंशो^९ १५
 विश्वजिति सर्वपृष्ठे पहीतव्या यज्ञस्य सुवीर्यलायाप्यग्निष्टोमे
 पहीतव्या यज्ञस्य सतनुलायेति ब्राह्मणमथोपाकरणं^{१०} अपति
 वायुर्हितेत्यालिंभ्यं वा^{११} करिष्यन्कस्त्रं वा प्रतिगरिष्यन्केतघ-

१ Found in M only.

२ The brāhmaṇa cited here is found T.S. VI, 6, 8, 2.

३ om. M Be.

जुर्जपतीडा 'द्वेवह्नरिति' प्रियो हैवात्विज्यस्य भवति
 प्रश्नः संख्याख्याः सजेतश्च जुर्जपस्यभां प्रपद्यते 'ऽभि हैव' तं
 प्रश्नं जयति ' ॥ ११ ॥

- अथातो ऽऽश्वदाभ्ययोरेव गृहणमऽऽश्वदांभ्यौ गृहीत्यहुपक-
 ५ ष्यते द्वे श्रौदुम्बरे नवे पाचे तयोश्चतुःसक्तऽऽशुपाचं भवति
 स्रष्ट्वामदाभ्यपाचं ते सुवर्णरजताभ्याः कृक्काभ्यां पर्यस्ते भवतः
 शतमानं च हिरण्यमथोपनद्धस्य राज्ञस्तीनऽऽशुमग्रहृति
 वसवस्त्वा प्रष्टहन्तु गायत्रेण वृन्दसाग्नेः प्रियं पाथ उपेहि
 रुदास्त्वा प्रष्टहन्तु वैष्टुभेन वृन्दसेन्द्रस्य प्रियं पाथ उपेह्यादि-
 १० त्यास्त्वा प्रष्टहन्तु जागतेन वृन्दसा विश्वेषां देवानां प्रियं
 पाथ उपेहीत्यथ होदचमसे वसतीवरीभ्यो ऽध्यपो निःषिच्य
 द्वादशभिराधावैराधूनोति मान्दासु ते शुक्र शुक्रमाधूनो-
 नीति प्रतिपद्य शुक्रासु ते शुक्र शुक्रमाधूनोनीत्यातो '
 ऽथैतस्मिन्नदाभ्यपाचे ऽऽशुनुपसंगृह्य गृह्यति शुक्रं ते शुक्रमेण
 १५ गृह्यन्त्यङ्गो रूपेण सूर्यस्य रश्मिभिः । आस्मिन्नुपा अचुच्यवु-
 र्दिवो धारा असस्यतेत्यथैनमादाथोपोत्तिष्ठति ककुहः रूपं
 वृषभस्य रोचते वृहदित्यैति सोमः धीमस्य पुरोगाः शुक्रः
 शुक्रस्य पुरोगा इत्येत्याहवनीये जुहोत्यम्वारक्षे यजमाने
 र्धन्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम सोमाय
 २० स्नाहेत्यथ प्रदक्षिणमावृत्त्य राजन्येवाऽऽशुनपिसृजत्युग्निक् तं

देव सोम गायत्रेण हृन्दसाग्नेः प्रियं पाथो अपीक्षि वशी
 लं देव सोम वैशुभेन हृन्दसेत्सु प्रियं पाथो अपीक्षामस्यथा
 लं देव सोम जागतेन हृन्दसा विश्वेषां देवानां प्रियं पाथो
 अपीक्षीत्यथाच् प्रतिप्रस्नातसदकसेन वा^१ मोक्षमसेन^२
 वा जघनेनाहवनीयं प्रत्युपसामस्त्रेति^३ स तंथा करोत्यथैत- ५
 द्विरथमग्निः प्रचास्य मध्यमायामशुक्लौ वशीति नाशि-
 कार्था वा प्रथम्यात्यथ सस्रदभियुतस्य राशो ऽऽशुं ऽऽह्वाति
 वामदेशमिति साम मनसा गायमानो ऽनवानं प्रजापतये^४
 लेति^५ ऽऽह्वाति^६ प्रजापतये लेति जुहोत्यथ द्विरथमभिव्यनित्या^७
 नः प्राण एतु परावत आन्तरिचाह्विस्वरि । आयुः पृथिव्या १०
 अथमृतमसि प्राणाय लेत्यथान्तर्वेद्यग्निर्माज्यत इन्द्राग्नी मे
 वर्षः कृपुतां वर्षः सोमो वृहस्पतिः । वर्षो मे विश्वे देवा वर्षो
 मे धत्तमश्विना ॥ दधन्वे वा यदीमनु वोचद्ब्रह्मणि वेद तत् ।
 परि विश्वानि कात्या नेमिस्रक्रमिवाभवदित्यध्वथोरेतद्विरथं
 भवति^८ । ब्राह्मणसुत्तरम् ॥ १२ ॥ पञ्चमः ॥ १५

अथातः पृथ्वीनामेव गृहणः^१ संदमः^२ राजानं दग्धथा
 ब्रह्माभिव्यनिति वाचुरसि प्राणो नामेति दग्धभिर्दग्ध^३ ते वा

१ Thus M; मोक्षम. all the other MSS., omitting वा ।

२ om. Be.

३ Thus MUG; •आनित्या B Be; cp. T.S. III. 3. 4. 3.

४ All the MSS. exc. M ins. रति ।

एते संवत्सरश्चाशीयेत्यः सु^१ गृह्णन्ते । अथ न चैवैनाम्यश्री-
 षाद्विद्येतदपरमथातः^२ परःशाषामेव प्रथमं^३ । ते वा एते
 परःशामानः पुरसाद्यैषुवताम्रहमन्वहमितः पराहो गृह्णन्ते ।
 ऽथ वैषुवन्ते^४ ऽग्निं पराह्मन्वावांसस गृह्णन्ते । ऽषोर्ध्वं
 वैषुवताम्रहमन्वहंमाहृत्तानेव गृह्णाति । प्रजापतिर्देवासुरान-
 सृजतेति ब्राह्मणमेवायं^५ वै भवत्याहृत्स्रते वा एतस्रजमानो
 ऽग्निर्भा यदेनयोः श्रुतं कृत्याथान्यथावश्वयमवैत्यायुर्दां अग्ने हविषो
 जुषाण इत्यवश्वयमवैष्यञ्जुञ्जयादिति । सो ऽवश्वयमवैष्यञ्जुञ्जयायुर्दां
 दशमीं जुहोत्यायुर्दां अग्ने हविषो जुषाणो हतप्रतीको
 १० हतयोनिरेधि । हतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव पुत्रमभि-
 रचतादिम^६ स्नाहेत्याहुत्यैवैनौ प्रमथति नार्तिमार्च्छति यजमान
 इति ब्राह्मणमुक्तं बर्हिषः पर्युपोषणमुक्तं^७ सक्तुहोमस्याथ वै
 भवति यदि मिश्रमिव चरेदञ्जलिना सक्तुग्रदाव्ये जुञ्जया-
 दिति । स्नातकः पुपूषमाणो ऽरथे प्रत्याथं^८ दहन्सुपाधि-
 १५ गम्याञ्जलिनोपस्त्रीणांभिघारितासक्तुग्रदाव्ये जुहोति विश्वलोप

१ Thus M; •स्नाशीयेत्यः• all the other MSS.; probably we have here a heteroclitic loc. from स्नाशीयन् (स्नाशान् of the other ritual texts), cp. infra XVI. 16 inf.

२ ईष before रान् om. M.

३ वैषुवन्ते M and Bhav.

४ ब्राह्मणमेवायं M.

५ पर्युपोषणं M, उपोषणं all the other MSS.

६ Thus M; दहन्सुपा• UBG; द्रवन्सुपा• Be. .

विशदावस्त्र तासञ्जुहोमि स्नाहेति^१ इक्षौ • प्रध्वश्चयते
 ऽग्धादेको ऽङ्गतादेकः समसनादेकः । ते नः कृष्णानु भेषजः
 सदः सद्यो वरेण्यमित्यथैनं चिभिर्दभंपुञ्जीक्षीः पवयति पवमानः
 सुवर्जन इत्येतेनाष्टर्वेन^२ शृङ्खो हैव शृषिः पूतो मेथी भवत्यथ
 वै भवत्यङ्गां विधान्यामेकाष्टकायामपूपं र्ततुःश्ररावं पक्त्वा ५
 प्रातरैतेन कचसुपोषेदिति^३ समा^४ विजिज्ञासमानो महाराच
 ऽत्यायाङ्गां विधान्यामेकाष्टकायामपूपं र्ततुःश्ररावं पक्त्वा
 प्रातरदित आदित्ये विप्रुषित^५ आददत् एतमपूपमुपपत्कीर्णा-
 भिषारितं पर्णसेवाभ्यां परिगृह्ण^६ तत्सह पूतिदणानि
 भवन्त्यन्तमागारादेकोल्लुकसुदपाचमित्येतत्समादाय तां दिशं १०
 यन्ति यथास्य कच स्पष्टो भवति तदेतदेकोल्लुकसुपसमाधा-
 यापूपमादीपयति पर्णसेवाभ्यां परिगृह्ण^६ तत्सह पूतिदणानि^७
 भवन्ति तेन कचसुपोषत्यथैनमुदुंहात्यत्र^८ विज्ञानमुपैति^९
 यदि दहति पुष्पससं भवति यदि न दहति पापसममेतेन ह
 स्त वा षडथः पुरा विज्ञानेन दीर्घसत्त्वमुपयन्तीति ब्राह्मण- १५
 मन्त्रैतमपूपं प्राश्नाप^९ उपस्पृश्य गृह्णानेत्यृषभो गोषु जीर्यति

१ • सुपोषेदिति MU.

२ Thus only M; चङ्गां all the other MSS.

३ Thus M; विप्रुषित BG; विप्ररूषित Be U; Bhav. comments :
 उदिते ऽन्त्याये ।

४-५ This passage is left out in all etc. M.

६ • सुपोषत्य • M.

७ प्राश्नाप M, perhaps rightly.

तेन यच्छमाधो भवति तस्य तदुपकृतं भवति यद्यद्गुणा
 यच्छमाधोय^१ यद्युच्छ्रयवति^२ तस्य निरुत्थं इषिषं कर्ष-
 माधपति शिवस्वष्टः पित्रङ्गरूप इति द्वाभ्यामथैवं गोव्यपि-
 सृजते ॥ १३ ॥

५. एतं युवानं परि वो ददामीत्यपिचन्तमनुमन्त्रयते तं
 गावो ऽष्टयत राध्याय त्वाः हवन्त मदतः स्वर्काः । वर्णेष्वप्य
 ककुभि शिश्रियाणस्ततो न उपो विभज वसूनीत्यथेतरे^१ त्वाहं
 वैश्रं वा प्राजापत्यं वा पश्यमासभत^२ एता हि साण्डस्य
 देवतास्तस्योपाकरणीययोरनुवर्तयति नमो महिष उत चक्षुषे
 १०. त इत्यथास्य वषां जुहोति देवानामेष उपनाह आसीदित्य-
 थास्य हविर्जुहोति पिता वत्सानां पतिरग्निधानामिति ।
 समानमुत्तरं पश्यकर्म^३ वश्या यच्छमाध आह गर्भनीचध-
 मिति^४ ते चेद्गर्भं पश्यन्ति संप्रच्छाद्य वशां वपयान्द्रवन्त्यथास्यै
 वषां जुहोति सूर्या देवो दिविसङ्घो र्धाता चचाप वायुः
 १५. प्रजाभ्यः । वृहस्पतिस्त्वा प्रजापतये ज्योतिभतीं जुहोतु
 स्त्वाहेति^५ वश्यामनुमन्त्रयते यस्यास्ये हरितो गर्भो ऽपो
 योनिर्हरिष्यथी । अङ्गान्यद्गुता धस्ये तां देवैः समजीगममि-
 त्युय यासत्यष्टाप्रक्षुरथं कोशं चान्तरकोशं च वासशोष्णीषं

१. •मावसाधेनमुत्तच्छा• M.

२ Thus MGB ; नित्य U ; नित्य Be.

३ पश्यन्• M ; पश्यन्• all the other MSS.

चाथैतद्विरण्मङ्गिः^१ प्रधास्य वाससोपनस्योष्णीषेः विपद्य
 दद्रे कोशे ऽवधाय महति कोशे ऽवदधाति^१ स आह प्रत्यक्षं
 गर्भमन्तरेण सक्विचीं प्रतिनिवर्तयतेति^१ तं निवर्त्यमाणमनु-
 मन्त्रयत आ वंतेन वर्तय नि निवर्तेन वर्तयेन् नर्दबुद ।
 भूत्यास्यतसः प्रदिशस्ताभिरावर्तया पुनरित्युक्त्वाङ्गर्भं विश्वस्य- ५
 मानमनुमन्त्रयते वि ते भिनद्धि तकरीं वि योनिं वि
 गवीन्यौ । वि मातरं च पुत्रं च वि गर्भं च अरायु च ।
 बहिसो अस्तु वासितीत्यथैतं^१ गर्भं संदग्नेन परिगृह्णाङ्गि-
 रभ्युक्ष्य ग्रामिचे प्रतितपति^१ तस्याभ्यर्धद्वाहोमं^२ प्रस्योतय-
 त्यथैतं गर्भमन्तरेण चाल्वालोत्करावन्तरेण द्युपं चाहवनीयं १०
 सोपातिहृत्य^३ तं दक्षिणतः प्राञ्चमायातयन्पञ्चहोचा^४ सादय-
 त्यथ^५ वशाथै हविषा चरत्यथ पुरस्तात्सिष्टकृतो गर्भस्वावस्य-
 चाह विष्णवे त्रिपिविष्टायानुब्रूहीत्यथ वै भवति पुरस्तात्प्राभ्या
 अन्यदवधेदुपरिष्टादन्यदिति^१ स पुरस्तात्प्राभ्या अन्यदवधेत्युप-
 रिष्टादन्यद्विरभिघारयत्याप्राभ्याह विष्णुः त्रिपिविष्टं यजेति^१ १५
 वषट्कृते जुहोत्युत्सो विश्वरूप इन्दुः पवमानो धीर आनञ्च
 गर्भम् । एकपदी द्विपदी त्रिपदी चतुष्पदी पञ्चपदी षट्पदी

१ Thus M ; चाथैन० all the other MSS.

२ Thus M ; •थैर्न the other MSS.

३ Thus M ; तस्याभ्यर्धं BG ; तस्याभ्यर्धद्वा० Be U.

४ Thus M ; सोपातीत्य the other MSS.

५ प्राञ्चमायादयत्यथ (sec. m. •मायातयत्यथ), omitting the partic. and पञ्चपदी M.

सङ्गपद्यष्टादशदी^१ भुवनानु प्रयताः स्वाहेत्यथ सिद्धकृता परत्यमितं
 गर्भं यथाहृतं प्रतिपर्याहृत्योत्तरार्धं^२ आहवनीयस्य^३ प्रत्यक्ष-
 मायात्य भस्मनाभिसमूहति मयी द्यौः पृथिवी च न इमं
 यज्ञं भिमिषतां पिपृतां नो भरीमभिरित्यध्वर्यैरेतत्कोशमिअं
 ५ भवति^४ ब्राह्मणसुत्तरम् । ॥ १४ ॥ षष्ठः ॥

अजवज्रया यच्छमाणो भवति^१ स यान्यहान्यमेघसंपन्नाभि
 मन्वते तेष्वाग्नेयमष्टाकपाशं निर्वपति^२ या^३ एता^४ ब्राह्मणा-
 भिविहिता देवतास्तासामेनामेकस्यै देवताया आशभते^५
^६तस्या^७ उपाकरणीयथोरनुवर्तयत्या वायो भूष शुचिपा इति^८
 १० नियोजने ऽनुवर्तयत्याकृत्यै ता कामाय ता^९ समृधे^{१०} वेति^{११}
 पर्यग्नौ क्रियमाणे पञ्च^{१२} किक्किटाकारं जुहोति किक्किटा ते
 मनः प्रजापतये स्वाहा किक्किटा ते प्राणं ब्राह्मणे स्वाहा
 किक्किटा ते अचुः सूर्याय स्वाहा किक्किटा ते ओषं धावा-
 पृथिवीभ्याः स्वाहा किक्किटा ते वाचः सरस्वत्यै स्वाहेत्यथैना-
 १५ मन्तरेण चात्वालोत्करावुदीचीं नीयमानामनुमन्त्रयते लं
 तुरीया वग्निनी वशाधि सङ्गद्यन्ता मनसा गर्भं आश्रयत् ।
 वशा लं वग्निनी गच्छ देवान्यत्याः सन्तु यजमानस्य कामा
 द्युपासने ऽनुवर्तयत्यजाधि रथिष्ठा पृथिव्याः सीदोर्ध्वान्त-

१ प्रतिपरिहृत्य० M.

२ Thus M; ताचो सत्य GU; ताया सत्य Be; ताचोग्ना B.

३ तस्योपा० M.

४ om. M.

रिचसुपतिष्ठत्स दिवि ते वृषद्वा इत्येयास्यै कर्मा जुहोति तन्मो
 तन्मन्त्रयो भासुमन्त्रिहीत्येयास्यै हविर्जुहोति मनसो हविरधि
 प्रजापतेर्वेष इत्येयास्यै अवादानानां प्राश्नाति गायानां ते
 गायमानो भुवांसोत्येय वै भवति तस्यै वा एतस्या एकमेवा-
 देवयजनं यदासन्नायामभ्यो भवति यदासन्नायामभः स्यात्सु ५
 वा प्रवेष्टवेषैर्ष्वे वा प्रश्नीयादित्युत्समेतस्या अप्सु प्रवेष्टनमेते-
 नैवास्यै मन्त्रेणावदानानां प्राश्नायेतरदद्यावतुप्रश्नरेदिति बौधा-
 यनो^१ ऽनुनिधावनेनामद्यादित्याङ्गीमविरित्येय^२ वै भवति
 वा वा एषा चषाणमेवाववद्वा संवत्सरसदः सहस्रयाजिनो
 ष्टहमेधिनस्त एवैतया चनेरन्नेषामेवैषान्नेति^३ तेषामु द्वैवे- १०
 नयेका^४ वजते ॥ १५ ॥

अथातो अयानामेव होमो^१ जयान्दोऽनुपकल्पयते वाधकः
 सुवं च सुवं च वाधकात्परिधीःऽऽक्रमयं वरिर्ध्वैर्भौदकमिन्न-
 मित्येय^२ वृथाग्रिसुपसमाधाय प्ररमयं वरिं क्षीर्वा वाधका-
 त्परिधीःपरिधाय वैर्भौदकमिन्नमभ्यज्य^३ स्नात्वाकारेणाभाधाय १५
 वाधकेन सुवेशोपसृतं जुहोति चित्तं च स्नात्वा चित्तस्य
 स्नाहेति षवोदन्न सुवाज्जतीरपि वा वाधकेन सुवेश वाधकात्

१ अवादानानि M but op. infra l. 7.

२ Thus MU; बौधायनो Be BG.

३ अवायेद् i.s.o. अवायेद् M.

४ Thus MBG; तेषामुद्वैवनेको Be U.

५ Thus M; •वैर्भौतक• the other MSS.

- सुषि षतुर्दहीतं शृहीत्वा सर्वाङ्गान्वाग्ममनुद्रुत्य जुहोति चित्तं
 च चित्तिसाकृतं साकृतिस विज्ञानं च विज्ञानं च मनस्य प्रक-
 रीस्य दर्शस्य पूर्णमासस्य दृष्टस्य रथंतरं च प्रजापतिर्जयानिद्रास्य
 दृष्टे प्रायश्चरदुपः घृतनाग्येषु तस्मै विप्रः संमनुमन्त सर्वाः च
 १. उदयः च हि ह्यथो ब्रुवन् स्वाहेत्येष वै भवति देवासुराः
 संयत्ता आसक्त्य इन्द्रः प्रजापतिसुपाधावत्तस्मा एताञ्चयाग्रा-
 वच्छतानजुहोत्ततो वै देवा असुरानजयन्त्येदजयन्तजयानां
 जयत्यः सार्धमानेनैते होतव्याः जयत्येव तां घृतनामिति
 ब्राह्मणमथ वै भवति येन कर्मणोर्त्सेत्तच होतव्या इति । स
 १०. चत्सर्सेर्सेदिदं मे ससृष्टेतेति तस्मिन्भ्यातानाञ्जुञ्जयादित्य-
 भ्यातानान्दोष्यञ्जुपकल्पयते पर्षमयः सुवं च सुचं च पर्षमद्या-
 न्यरिधीञ्जुग्रमयं बर्हिः पर्षमथमिन्नमित्यथ दृथाग्निमुपसमा-
 धाय जुग्रमयं बर्हिं स्त्रीत्वां पर्षमद्यान्यरिधीभ्यपरिधाय पर्ष-
 मथमिन्नमभ्यस्य स्वाहाकारेणाभ्याधाय पर्षमयेन सुवेणोपघातं
 ११. जुहोत्यग्निर्भूतानामधिपतिः च मावत्विति सप्तदश सुवाञ्जती-
 ङ्गीत्वा वाचयति पितरः पितामहा इत्यपि वा पर्षमयेन सुवेण
 पर्षमव्याः सुषि षतुर्दहीतं शृहीत्वा सर्वाङ्गान्वाग्ममनुद्रुत्य
 जुलान्ततो वाचयति पितरः पितामहा इत्यथ घमस्तानामेव
 होमो । ऽभ्यातानानेवापे जुञ्जयादय जवानथ राद्रुष्टतो ।
 १०. ब्राह्मणसुत्तरम् ॥ १६१ ॥ सप्तमः ॥

अथ वै भवति राष्ट्रकामाय होतव्या इति^१ । राष्ट्रकामाय
 होय्यनुपकल्पयते ग्रन्थापरिधीनित्य^२ । वृथाग्निमुपसमाधाय ग्र-
 न्थापरिधीं परिधाय निशायाः ग्रन्थापरिधी द्विः स्नाहाकारः
 राष्ट्रभृतो जुहोत्यृतावावृतधामेति^३ । राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो^४ । राष्ट्रे-
 षैवास्मै राष्ट्रमवरुद्धे^५ । राष्ट्रमेव भवतीति ब्राह्मणमथ वै भव- ५
 त्यात्मने होतव्या इत्यात्मने होय्यवृथाग्निमुपसमाधाय निशायाः
 ग्रन्थापरिधी द्विः स्नाहाकारः राष्ट्रभृतो जुहोति^६ । राष्ट्रं वै
 राष्ट्रभृतो^७ । राष्ट्रं प्रजा^८ । राष्ट्रं पशवो^९ । राष्ट्रं यच्छ्रेष्ठो भवति
 राष्ट्रैषैव राष्ट्रमवरुद्धे^{१०} । वसिष्ठः समानानां भवतीति ब्राह्मण-
 मथ वै भवति ग्रामकामाय होतव्या इति^{११} । ग्रामकामाय १०
 होय्यधिदेवने वृथाग्निमुपसमाधाय निशायाः ग्रन्थापरिधी
 द्विः स्नाहाकारः राष्ट्रभृतो जुहोति^{१२} । राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो^{१३}
 राष्ट्रः सजाता^{१४} । राष्ट्रैषैवास्मै राष्ट्रः सजातानवरुद्धे^{१५} । ग्राम्येव
 भवतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्यधिदेवने जुहोत्यधिदेवने एवास्मै
 सजातानवरुद्धे^{१६} । त एनमवरुद्धा उपतिष्ठन्त इति ब्राह्मणमथ १५
 वै भवति रथमुख ओजस्कामस्य होतव्या इत्योजस्कामस्य
 होय्यनुपर्थग्नौ रथमुखं प्रगृह्णा^{१७} निशायाः ग्रन्थापरिधी द्विः
 स्नाहाकारः राष्ट्रभृतो जुहोत्योजो वै राष्ट्रभृत^{१८} । ओजो रथ^{१९}
 ओजसैवास्मा ओजो ऽवरुद्ध^{२०} । ओजस्येव भवतीति ब्राह्मणमथ

१ Thus MGB ; ग्रन्थाःपरि० U Be.

२ ०कामाय MSS. exc. M.

३ परिगृह्णा MSS. exc. M.

वै भवति यो रात्रादपभृतः स्वान्तस्यै होतव्या^१ यावन्तो ऽस्य
 रथाः सुस्वाग्न्मूयाद्युड्धमिति^२ रात्रमेवास्मै युनन्तीति ब्राह्मण-
 मथ वै भवत्याहुतयो वा एतस्याकृता थस्य रात्रं न कल्पते^३
 स्वरथस्य दक्षिणं चक्रं प्रवृत्तं नाडीमभिजुह्यादिति^४ स^५ स्वरथ-
 ५ खैव दक्षिणं चक्रं प्रवृत्तोपर्यग्नौ रथनाडीं प्रवृत्तं^६ निशायाः
 ग्रन्थापरिधौ द्विः स्वाहाकारः रात्रभृतो जुहोत्याहुतीरेवास्य
 कल्पयति^७ ता अस्य कल्पमाना रात्रमनुकल्पत इति
 ब्राह्मणम् ॥ १७ ॥

अथ वै भवति संगामे संयन्ते होतव्या इति^१ संगामे
 १० संयन्ते होत्यक्षुपकल्पयते मान्शुकमिधमिधमिधं प्रत्यमिधमिधसुप-
 सममाधाय मान्शुकमिधमभ्यव्य स्वाहाकारेणाभ्याधाय निशायाः
 ग्रन्थापरिधौ द्विः स्वाहाकारः रात्रभृतो जुहोत्यङ्गारा एव
 प्रतिवेष्टमाना अभिचाणामस्य सेनां प्रतिवेष्टयन्तीति ब्राह्मण-
 मथ वै भवति थ उन्माद्येत्तस्यै होतव्या इत्युन्मात्ताय होत्यक्षुप-
 १५ कल्पयते नैयपोधमौदुम्बरमाश्रत्यं श्वाचमिधमिधं वृथाग्नि-
 सुपसमाधायैतमिधमभ्यव्य स्वाहाकारेणाभ्याधाय निशायाः
 ग्रन्थापरिधौ द्विः स्वाहाकारः रात्रभृतो जुहोत्येते वै गन्ध-
 वांशुरथां गृह्णाः^२ स एवैनानायतने ग्रमयतीति ब्राह्मणमथ वै
 भवत्यभिचरता प्रतिशोमः होतव्या इत्यभिचरहोत्यस्वकृत^३

१ only given by M.

२ प्रवृत्तं M Be ; प्रवृत्तं the other MSS.

३ ... १ (p. 184, 2) left out in M.

४ probably read ! इति सोऽभिचरहोः ।

हरिणे प्रदरे वासुतो ऽर्वाञ्चो वृषाभिसुवसमाधांश्च निग्रायाः
 ग्रन्थापरिधौ द्विः स्नाहाकारः१ राइभृतो जुहोति चदायः
 क्रूरं तेन वषट्करोति वाच एवैनं क्रूरेण प्रवृद्धति तावगाति-
 मार्च्छतीति ब्राह्मणमंथ वै भवति यस्य कामयेतावाद्यमाददी-
 वेति तस्य सभायासुत्तानो निपद्य भुवनस्य पत इति वृषाणि १
 संवृत्तीयादिति च यस्य कामयेतावाद्यमाददीवेति तस्य
 सभायासुत्तानो निपद्य भुवनस्य पत इति वृषाणि संवृत्तत्ये-
 गान्यादाय हरतीदमहमसुव्यासुव्यायणसासाद्यः हरामीत्याहा-
 काद्यमेवाय हरति वड्भिर्हरतीति ब्राह्मणमंथेनाभि स्नायां
 वा सभायाः खेषु वामात्येव्यपिष्टजति प्रजापतिगैवासासाद्य- १०
 मादायर्तवो ऽस्मा अतुप्रयच्छन्तीति ब्राह्मणमंथ वै भवति यो
 व्येडवन्धुरपभृतः स्नात्तः स्नत्वे ऽवसाय्य ब्रह्मौदनं चतुःश्रवां
 पक्वा तस्यै होतव्या इति च यो व्येडवन्धुरपभृतः स्नात्तः स्नत्वे
 ऽवसाय्य ब्रह्मौदनं चतुःश्रवां पक्वा निग्रायाः ग्रन्थापरिधौ
 द्विः स्नाहाकारः राइभृतो जुहोति वर्षं वै राइभृतो वर्षं १५
 स्नत्वं वर्षं एवैनं वर्षं समानानां गमयतीति ब्राह्मणमंथ वै
 भवति चतुःश्रवावो भवति दिक्ष्वेव प्रतिष्ठति क्षीरे
 भवति वषमेवास्त्रिन्धधात्पुङ्कुरति श्रुतत्वाय सर्पिव्याम्भवति
 मेध्यत्वाय पत्नार आर्षेयाः प्राश्रन्ति दिशमेव व्योतिषि
 जुहोतीति ब्राह्मणम् ॥ १८ ॥ २०

१ •कारेण the MSS.

२ (p. 183,17) १...१ left out in M.

अथ वै भवति देविका निर्वपेत्प्रजाकाम इति । प्रथमं
 धातारं प्रजाकामस्य करोति । प्रथमं पशुकामस्य । अथतो
 यामकामस्य । मध्यतो ज्योगामयाविनः । प्रथमं धस्यमाणस्यो-
 न्तममीजानस्य । प्रथमं मेधाकामस्य । मध्यतो, रक्षामस्य । ता
 वा एताः क्षीरे ष्टुता भवन्ति । ता यत्सह सर्वा निर्वपेद्देव्यश्चरा
 एनं प्रदहो । द्वे प्रथमे निरुप्य ध्यातुस्तृतीयं निर्वपेत्तथो एवोत्तरे
 निर्वपेत्तथेनं न प्रदहन्त्यथो यस्मै कामाय निरुप्यते तमेवाभि-
 पाप्नोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यत्सायंप्रातरग्निहोचं जुहो-
 त्याहुतीष्टका एव ता उपधत्ते यजमानो । होराचाणि वा
 १० एतस्तेष्टका य आहिताग्निर्थायंप्रातर्जुहोत्यहोराचाखेवाग्नेष्टकाः
 कृत्वोपधत्ते । दश समानच जुहोति । दशाक्षरा विराड्विराज-
 मेवाग्नेष्टकां कृत्वोपधत्ते । ऽथो विराज्येव यज्ञमाप्नोति । चित्य-
 स्थित्यो ऽस्य भवति । तस्माद्यच्च दशोषिला प्रयाति तद्यज्ञ-
 वास्त्ववास्त्वेव तद्यत्ततो ऽर्वाचीनमिति । स यच्च दशोषिला
 १५ प्रयास्यन्भवति तदग्निष्ठे ऽनसि समवग्रमद्यन्ते । यदस्य । समवग्र-
 मयितव्यं । भवत्यवास्त्वेव तद्यत्ततो ऽर्वाचीनः । रुद्रः खलु वै
 वासोप्यतिर्धदंङ्गला वासोप्यतीथं प्रथेययाद्भुद्र एनं भूत्वाग्नि-
 रनूत्याय हन्याद्वासोप्यतीथं जुहोति । भागधेयेनैवैनः । ग्रमयति ।
 नार्तिमार्च्छति यजमान इति ब्राह्मणमथ वै भवति यद्युक्ते
 २० जुहुयाद्यथा प्रयाते वास्तावाहुतिं जुहोति तादृगेव तद्यद्युक्ते

१ Thus M only; all the other MSS. are here wholly corrupted.

जुहुयाद्यथा चेभ आऊतिं जुहोति तादृगेव^१ तदङ्गतमस्य
 वासोऽप्यतीथः स्याद्दक्षिणो युक्तो भवति सव्यो ऽयुक्तो^१ ऽथ
 वासोऽप्यतीथं जुहोतीति^१ स थ दक्षिणो युक्तो भवति सव्यो
 ऽयुक्तस्तत्रत्याङ्केषां^१ पर्णमव्याः क्षुचि चतुर्भूतं गृहीत्वाहव-
 नीथे वासोऽप्यतीथं जुहोति^१ वासोऽप्यथे प्रतिजानीह्वयानि- ५
 त्यनुद्रुत्य वासोऽप्यथे शम्भया सः सदा त इति जुहोत्यथेताः
 सुचसुपनिधाय सव्यं युक्ता प्रचात्युभयमेवाकरपरिवर्गमेवैव
 शमयतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यदेकया जुहुयाद्द्विर्द्विभोमं
 सुर्वापुरोनुवाक्यामनूय याज्यथा जुहोति सदेवलायेति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यद्भुत आदध्याद्रुद्रं गृह्णान्मारोहयेद्यद- १०
 वचाणान्यसंप्रचाय प्रयायाद्यथा यज्ञवेगसं वादहनं वा तादृगेव
 तदथं ते योनिर्बलिय इत्यरण्योः समारोहयत्येष वा अग्ने-
 योनिः^१ स एवेनं योनौ समारोहयत्यथो खलाऊर्थदरण्योः
 समारूढो नश्येदुदस्थीग्निः सौदैत्युनराधियः स्यादिति^१ या ते
 अग्ने यज्ञिया तनूस्तथेह्यारोहेत्यात्मनसमारोहयत इति^१ स १५
 आत्मनसमारोहयते या ते अग्ने यज्ञिया तनूस्तथेह्यारोहात्मा-
 त्मानमच्छा वसूनि ह्येषसस्रे नयां पुरुणि । यज्ञो भूत्वा
 यज्ञमासीद् .सं योनिं जातवेदो भुव आजायमानः सचय
 एहीत्यथेनमुपावरोहयत उपावरोह जातवेदः पुनस्सं देवेभ्यो
 इयं वह नः प्रजानन् । आयुः प्रजाः रथिमस्मासु धेह्यजसो १०

^१ Thus MGUB. Bhav.; प्रचादेषां Be. This word occurs also in
 the Baudh. pitṛmedhasūtra (p. 13, 1).

दीदिदि नोऽदुरोण इति^१ यन्नमानो वा अग्नेर्योनिः^१ स्नाथामेवेन
 योन्याः समारोहयत इति ब्राह्मणम् ॥ १६ ॥ अष्टमः ॥

उक्तो ऽप्यारम्भो^१ ऽथ वै भवत्युपर्यां वा इन्द्रं प्रत्यक्षं नाप-
 ष्यन्तं वसिष्ठः प्रत्यक्षमपश्यत्सो ऽग्रनीङ्गाह्णं ते वज्रामि सन्ना
 ५ त्वपुरोहिताः प्रजाः प्रजनियन्ते ऽथ नेतरेभ्य स्रविभ्यो मा
 प्रवोच इति^१ तस्मा एतान्स्त्रोमभागानब्रवीन्ततो वसिष्ठपुरोहिताः
 प्रजाः प्राजायन्तेति^१ तस्मादाह्रुर्वासिष्ठं ब्रह्मत्वमिति^१ स यथाह
 ब्रह्मन्स्त्रोथ्यामः प्रशास्त्ररिति तद्ब्रह्मा^१ प्रसौति देव सवितरित्येतां
 प्रतिपदं कृत्वा रश्मिरसि क्षयाय त्वा क्षयं जिन्वेत्येतस्मानुवाक-
 १० स्त्रैकैकमुपादाय प्रसौति^१ स एवमेव प्रसुवन्हादशभिरग्निष्टोमं
 प्रसौति चथोदशभिरत्यग्निष्टोमं पञ्चदशभिरद्वयं षोडशभिः
 षोडशिनः सप्तदशभिर्वाजपेथमेकाक्षत्रिंशतातिराचः सर्वै-
 रप्नोर्यामः^१ स यत्र राथंतराय सन्ध्ये प्रसर्पन्ति तदाह वसुको
 ऽसि वेषश्चिरसि वस्यष्टिरसीति^१ स एवमेव प्रसौत्याप्नोर्यामा-
 १५ दैयातो^१ ऽतिक्रमाणानेवाभिचरश्चाहव्यवाग्यस्यर्धमानो ऽभिचर-
 णीयश्चिष्यान्याथात्य संवत्सरमेतैः क्रमैः क्रमेताग्निना देवेन पृतना
 जयामि गायत्रेण छन्दसा चिद्वता क्षैमेनेन रथंतरेण सास्त्रा
 वषट्कारेण वज्रेण पूर्वजान्भ्राह्मव्यानधरान्यादयाम्यवैनाम्बाधे
 प्रत्येनामुदे ऽस्मिन्मध्ये ऽस्मिन्भूमिस्तोके यो ऽस्मान्हेष्टि यं च वयं
 २० द्विभ्यो विष्णोः क्रमेणात्येनाम्क्रामामीन्द्रेण देवेन पृतना जयामि

१ तद् is left out in all MSS. exc. M.

१ प्रसौत्युपर्यां M.

चैष्टुभेन हृन्दसा ^१पञ्चदशेन स्तोत्रेण वृहता साक्षात्तर्षद्गारेण वज्रेण
 सहजाम्भ्राह्मव्यानधरान्यादद्याम्यवैनाम्बाधे प्रत्येनाम्बुदे ऽस्मिन्चये
 ऽस्मिन्भूमिलोके यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं द्विभ्यो विष्णोः
 क्रमेणात्येनाम्कामामि^१ विश्वेभिर्देवेभिः पृतना जयामि जागतेन
^१हृन्दसा सप्तदशेन स्तोत्रेण वामदेव्येन साक्षात्तर्षद्गारेण वज्रेणा- ५
 परजाम्भ्राह्मव्यानधरान्यादद्याम्यवैनाम्बाधे प्रत्येनाम्बुदे ऽस्मिन्चये
 ऽस्मिन्भूमिलोके यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं द्विभ्यो विष्णोः
 क्रमेणात्येना^१म्कामामीत्यपि वाभिचरणीयास्त्रिष्टिम्बनुवर्ततापि
 वापोद्गत्येतराम्कामाम्बंवरमेतैः क्रमैः क्रमेतोक्तः शुक्रामन्थिनो-
 रधिद्रवणमथातो ऽतौमोचाणामेव^२ वैश्वकर्मणानि कृत्वा गार्ह- १०
 पत्य आच्यं विलाप्योत्पूय क्षुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा गार्हपत्ये
 जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने ॥ २० ॥

ये देवा यज्ञहृदो पृथिव्यामध्यासते । अग्निर्मा तेभ्यो रक्षतु
 गच्छेम सुकृतो वयं^१ स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा गार्हपत्य
 एव जुहोति ये देवा यज्ञसुषः पृथिव्यामध्यासते । अग्निर्मा १५
 तेभ्यो रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयं^२ स्वाहेत्यग्नीध्रमभिप्रैत्यागन्म
 मिश्रावहणा वरेष्वा रीचीर्णा भागो युवयोर्धो अस्ति । नाकं
 गृह्णानाः सुकृतस्य लोके हृतीये पृष्ठे अधि रोचने दिव
 इत्यग्नीध्रं द्रुत्वा क्षुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाग्नीध्रे जुहोत्यन्वारभ्ये

१, २ The two passages marked at the beginning and the close by
 १ and २ are left out by all the MSS. exc. M.

१ •तौमो• MBG (sec. m.) ; •तौमो• Be UG (pr. m.).

- यजमाने ये देवा यज्ञहनो ऽन्तरिक्षे ऽध्यासते । वायुर्मा
 तेभ्यो रचतु गच्छेम सुहृतो वयः स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वामीध्र एव जुहोति ये देवा यज्ञसुषो ऽन्तरिक्षे ऽध्यासते ।
 वायुर्मा तेभ्यो रचतु गच्छेम सुहृतो वयः स्वाहेत्याहव-
 ५ नीयमभिप्रैति चास्ते रात्रीः सवितर्देवयानीरन्तरा द्यावा-
 पृथिवी विद्यन्ति । गृहैश्च सर्वैः प्रजया न्यये सुवो रुहाणास्तरता
 रजाः सीत्व्याहवनीयं द्रुत्वा स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये
 जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने ये देवा यज्ञहनो दिव्यध्यासते । सूर्यो
 मा तेभ्यो रचतु गच्छेम सुहृतो वयः स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
 १० गृहीत्वाहवनीय एव जुहोति ये देवा यज्ञसुषो दिव्यध्यासते ।
 सूर्यो मा तेभ्यो रचतु गच्छेम सुहृतो वयः स्वाहेत्याहवनीय-
 सुपतिष्ठते येनेन्द्राय समभरः पयाः स्युन्तमेन हविषा जातवेदः ।
 तेनाग्ने त्वसुत वर्धयेमः सजातानः श्रेष्ठ्य आधेद्धेनमिति ।
 यज्ञहनो वै देवा यज्ञसुषः सन्ति त एषु लोकेष्व्यासत आददाना
 १५ विमथ्मना यो ददाति यो यजते तस्य ये देवा यज्ञहनः
 पृथिव्यामध्यासते ये अन्तरिक्षे ये दिवीत्याह्वेमानेव लोकाः-
 स्त्रीर्वा सगृहः सपशुः सुवर्गं लोकैस्तीति ब्राह्मणमपि वा
 तिस्र एव गार्हपत्ये जुहोति तिस्र आग्नीध्रे तिस्र आहवनीये ।
 ऽपि वा गार्हपत्याञ्जपन्नतुद्रवेदाहवनीयादुक्तोद्वसानीयेष्टि-
 २० रक्षेतां हतीयां प्रष्टताज्जतिं जुहोति सूर्यो मा देवो
 देवेभ्यः पातु वायुरन्तरिक्षाद्यजमानो ऽग्निर्मा पातु चक्षुषः

स्वाहेत्याभिचरन्वभ्रुवे बभ्रुवत्यायै कार्भर्यमथेन पाषेण पथो
 जुहोति सच शूष सवितर्विश्वचर्षण एतेभिः सोम नामभि-
 विधेम ते तेभिः सोम नामभिर्विधेम ते स्वाहेति^१ वाचादस्य
 हृदयं भित्त्वान्नाणि परिकासयाते^२ स्तृणुते देवां तं भ्राह्मण-
 मथ येनास्त्विजाः स्वर्धा स्यात्तमाह मास्यं समसमनुप्रसृप- ५
 तादभिमर्शनं^३ करिष्यामीति^४ तस्यैतेनैव मन्त्रेण समं जुहु-
 यान्तमूर्ध्वं ऽवाङ्मा^५ राजातिपवत^६ उक्तं पान्नीवतस्य^७ अयण-
 मुक्तमादित्यपहस्योद्धननमुक्ता^८ प्रायणीयस्य सुनाङ्कतिहृत्तोदय-
 नीयस्योक्तं यूपस्थोपस्थानम्^९ ॥ २१ ॥ नवमः ॥

उक्तानि पान्नीयजूष्येवमेवैताः स्तुचो यथैतद्वाङ्मास्यमुक्तो १०
 दधिपहो^१ ऽथ वै भवत्याज्यग्रहं गृह्णीयान्तेजस्कामस्येति^२
 बर्हिषी अन्तर्धाज्यग्रहं गृह्णाति^३ सोमग्रहं गृह्णीयाद्ब्रह्मवर्षस-
 कामस्येत्यंशूनुपसंगृह्णन् सोमग्रहं गृह्णात्यथैतं महाप्रतीये ऽङ्गि
 प्राजापत्यमतिपाद्यं गृह्णाति ले क्रतुमपिटञ्चन्ति विश्व इत्यनु-

१ Thus M; •कामयातेच Be; •क्रासयातोह B; •कासयान्तेच U; •कास-
 यातेह G (pr. m.); •क्रासयान्तेह G (sec. m.). परिक्रासयातेर्निष्क्रामति (var.
 निष्क्रामयति) Bhav.

२ Thus M Bhav.; यथैतं The other MSS.

३ Thus M; •नुप्रसृप्राद• BUG; •नुपसृप्राद• Be.

४ Thus M; i.s.o. ऽवाङ्मा राजाति. Be U; वाराङ्माहति.; G: वारा-
 ङ्माहति.; B: वारोङ्माहति. ।

५ Thus (अयण•) M Be (cp. viii. 14 औषाति); अयण• BU; असण• G.

६ Corrected (अवमन•) according to viii. 9 s.f. (अवमन्ति); अदावमन•
 MUGB; Be wholly corr.

द्रुत्योपशामगृहीतो ऽषि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णामीति । परि-
 मृष्य सादयत्येष ते घोनिः प्रजापतये त्वेत्थंयातः प्राणघृहाणा-
 नेव घृह्णः । संदप्तः राजानं पुञ्जीकृत्वा नवाःशून्प्राञ्च
 आयातयत्यथं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवाद्यनो वसन्तः प्राणायनो
 ५ गायत्री वासन्ती गायत्रियै गायत्रं गायत्रादुपाःशुरूपाःश्रो-
 खिद्वन्निदृतो रथंतरः रथंतराद्वसिष्ठ ष्षिः प्रजापतिगृहीतया
 त्वया प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्य इत्यथं दक्षिणा विम्वकर्मैति नव
 दक्षिणायातयत्यथं पश्चाद्विष्वक्सा इति नव प्रतीच आयात-
 यती । दमुत्तरात्सुवरिति नवोदीच आयातयती । यमुपरि मति-
 १० रिति नवोपरिष्टात्प्रदक्षिणं पर्यायातयति । तानपानमृद्धिः
 प्रत्यूहति प्राची दिशां वसन्त षष्ठमामग्निर्देवता ब्रह्म इविषं
 चिद्वत्सोमः ष उ पञ्चदशवर्तनिस्त्यविर्वयः कृतमथानां पुरो-
 वातो वातः सानग ष्षिरिति । वाचयति पितरः पितामहाः परे
 ऽवर इति षे पुरस्ताद्भवन्ति । दक्षिणा दिग्मामिति ये दक्षिणतो
 १५ भवन्ति । प्रतीची दिग्मामिति ये पश्चाद्भवन्त्युदीची दिग्मामिति
 य उत्तरतो भवन्त्यूर्ध्वा दिग्मामिति य उपरिष्टात्प्रदक्षिणं
 पर्यायातयती । भवन्ति । ते वा ऋते प्रीथिणीषोदयनीयथोरेव

१ Thus (पुञ्जी०) M ; पुंजं BG ; पुंजं Bo U.

२ Thus M ; दक्षिणायातयत्य० Bo GU ; B defect.

३ Conjecturally ; पर्यायातयती BG ; पर्यायातयती M ; पर्यायातयती U ;
 पर्यायातयती Bo.

नियुक्ता दशमे ऽष्टस्रुदु^१ रात्रिसन्नेष्वप्यग्निष्टोम^१ आमयाविन
 उपसृतो वा गृह्णीयाद्गदो^१ ह्यैव भवति ॥ २२ ॥ दशमः ॥
 अथ वै भवत्युभये वा एते प्रजापतेरथ्यसृज्यन्तेति ब्राह्मण-
 नेव^१ युवः सुराममश्चिनेति सौत्रामण्यानेव^१ भवत्यथ वै
 भवतीथं वा अग्निहोत्रीथं वा एतस्य निषीदति यस्याग्निहोत्री ५
 निषीदति^१ तामुत्यापयेदिति^१ स यस्याग्निहोत्री निषीदति
 तामुत्यापयत्युदस्याद्देव्यदितिर्विश्वरूपायुर्थं जपतावधात् । इन्द्राय
 कृष्णती भागं मित्राय वरुणाय चेत्यथ वै भवत्यवर्ति वा एषै-
 तस्य पाप्मानं प्रतिख्याय निषीदति यस्याग्निहोत्र्युपसृष्टा निषी-
 दति^१ तां दुग्ध्वा ब्राह्मणाय दद्याद्यस्यान्नं नाद्यादिति^१ स १०
 यस्याग्निहोत्र्युपसृष्टा निषीदति तामेतदेव दुग्ध्वा ब्राह्मणाय
 ददाति^१ न चास्यात ऊर्ध्वमन्नमत्थं वै भवति पृथिवीं वा
 एतस्य पयः प्रविशति यस्याग्निहोत्रं दुह्यमानः स्कन्दति^१
 तदभिमन्त्रयेतेति^१ स यस्याग्निहोत्रं दुह्यमानः स्कन्दति
 तदभिमन्त्रयते^१ यदद्य दुग्धं पृथिवीमसक्त यदोषधीरप्यसर- १५
 ददापः । पयो गृहेषु पयो अग्निथासु पयो वत्सेषु पयो अस्तु
 तन्मथीत्याह^१ पय एवात्मगृहेषु पशुषु धत्ते^१ ऽप उपसृज-
 त्यङ्गिरेवैनदाप्नोतीति ब्राह्मणमंथं वै भवति यो वै यज्ञस्यार्ते-
 नानार्तः सः सृजत्युभे वै ते तर्ह्यार्च्छत^१ आर्च्छति खलु वा

१ Thus M; B and G (sec. m.) om. अपि; तदुरात्रिसन्नेष्वष्टोम U;
 तदतिरात्रे सन्ने षष्टोम Be; तदुरात्रिसन्नेष्वष्टोम G (pr. m.).

१ यथ i.s.o. एव M.

अथातः पुरोडाशान्यख्यास्यामः^१ सर्व एवाग्नेया अष्टा-
 कपाला अन्यत्र पौनराधेयिकात्सर्व एवैन्द्राग्ना एकादशकपाला
 अन्यत्राययणाच्च शुनासीरीयाच्च^२ सर्व एवैन्द्रा एकादशकपाला
 अन्यत्र शुनासीरीयात्सर्व एवाग्नीषोमीया एकादशकपाला
 ५ अन्यत्र श्यामाकात्सर्व एव पशुपुरोडाशा एकादशकपाला
 अन्यत्र वायव्याद्यद्देवत्यः पशुस्तद्देवत्यः पशुपुरोडाशो ऽन्यत्र
 वायव्याद्भवति^३ सर्व एवाग्नावैष्णवा एकादशकपाला अन्यत्रा-
 ध्वरकल्पायै^४ तत्रैवाष्टाकपालश्च^५ द्वादशकपालश्च भवतः^६ सर्व
 एव सावित्रा द्वादशकपाला अन्यत्राश्वमेधिकेभ्यस्तत्रैवाष्टाकपा-
 १० लक्षैकादशकपालश्च भवतः सावित्रो ऽष्टाकपाल इति च^७ सर्व
 एव मारुताः सप्तकपाला अन्यत्राश्वमेधिकानां चातुर्मास्यपशूनां
 पशुपुरोडाशेभ्यो मारुताश्चैकविंशतिकपालादन्यत्र राजसूयि-
 कात्पञ्चशरदीयानां च पशूनां पशुपुरोडाशेभ्यः^८ किमनु-
 ख्यानि नु^९ खलु ते^{१०} विलेख्यानि कपालानि भवन्तीति^{११}
 १५ विज्ञायते^{१२} वैश्वानरं द्वादशकपालं मृगाखरे भूमिकपालं
 निर्वपेदित्येतदनुख्यानि भवन्तीत्यथ पूर्वसूत्याः^{१३} पञ्चप्रयाजस्य

१ Thus C Ben U (pr. m.); कपालो H Be G U (sec. m.).

२ नु H D C V, तु Ben Be G U.

३ om. H G (sec. m.), found in Ben Be U D C G (pr. m.) V.

According to Ve it stands for तानि. Is the word to be cancelled?
 The Vivarana makes no mention of it.

४ Cp. T Br. III, 9, 17, 3.

नवप्रयाजस्यैकादशप्रयाजस्येति प्रयाजाः पूर्वसंख्याः । पर्यग्नि-
करणं पशोरुपाश्वभिषवो ऽग्निष्टोमे गवामथने चतुर्विंशम-
हस्तदपि विज्ञायते तस्य त्रीणि च शतानि षष्टिश्च स्तोत्री-
यास्तावतीः संवत्सरस्य रात्रय इति ॥ १० ॥

अथ राजयज्ञा । राजसूयो ऽश्वमेधः पुरुषमेधः सर्वमेधः ५
सोमसवः पृथिसवो^१ मृत्युसवः कानान्धयज्ञः शुनस्कार्णयज्ञ
इति चाथादितिदेवता । अग्न्याधेये त्वेव प्रथमश्चरुत्थातुर्मास्येषु
द्वितीयः । प्रायणीयोदयनीययोरग्निदीचणौथायां । त्रयो
राजसूये रत्निमानेषु^२ च प्रायजेषु चादित्यां मल्हां गर्भिणौ-
मालभत इति चैक इष्टिकल्प । एको ब्राह्मणोमे । चत्वारो १०
ऽश्वमेधे ऽदित्यै विष्णुपत्न्यै चरुदित्यै ह्यससाचिरदित्यै त्रयो
रोहितैतास्त्रिस्रो मेथ्य आदित्या । द्वौ सौत्रामण्यामादित्या-
विवंशा । षड्यो ऽष्टुदश इति च । त्रीणि तन्त्राणि यज्ञमन्वा-
यत्तानि भवन्ति पञ्चप्रयाजं नवप्रयाजमेकादशप्रयाजमिति ।
पञ्चप्रयाजेन दर्शपूर्णमासौ काम्या इष्टय इति वर्तन्ते । नव- १५
प्रयाजेन चातुर्मास्यान्त्रैकादशप्रयाजेन पशुः सोम इति । षड्दि-
मानि सर्वकल्पे सर्वाभिप्रायिकाणि भवन्ति । यथैतदग्न्याधेय-

१ पृथिसवो or पृथिविसवो all, cp. XVIII 6.

२ Thus H Ben D C V, रत्निनेषु G Be U the Viv. (one copy),
रत्निनेषु the Viv. (another copy). Read probably रत्निनेषु (sc.
इष्टिषु).

मग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यानि पशुः सोम इति ^१
 तदपि विज्ञायते ऽथ यदस्याग्निमुद्धरति सहस्रं तेन काम-
 दुघा^१ अवर्द्धे^१ ऽथ यदग्निहोत्रं जुहोति महस्रं तेन^१ वा वै
 वैश्वदेवस्य माचै^१तद्वा एतेषामवममतोऽतो वा उत्तराणि
 ५ श्रेयांसि भवन्ति^१ । सर्वाङ्गोकाः पशुबन्धयाज्यभिजयत्येकस्मै^२
 वै कामाथान्ये यज्ञकतव आलभ्यन्ते^१ सर्वेभ्यः कामेभ्यः पशुः
 सोम इति ^१ ॥ ११ ॥ षष्ठः ॥

अग्नीनाधास्यमानः प्रज्यमात्मानं कुर्वीत^१ येनास्याकुशलं^५
 स्यात्तेन कुशलं कुर्वीत^१ यान्यृणान्युत्थितकालानि स्युस्तानि
 १० व्यवहरेदनुज्ञापयौत वाथायग्याधेय एवर्त्विजां वरणं प्रथम-
 मुदाहरामस्तस्य चेतूर्वपुरुषैर्वृताः स्युस्तानेव नातिवृणीताव्यव-
 च्छिन्नाश्चेत्कौलेनाध्ययनेन मानुषेण शीलवृत्ताभ्यां स्युरिति^१
 किङ्गत उ खल्वतिवरणं वावरणं वा भवतीति^१ स्त्रियमचारौ-

१ Thus Be G (sec. m.), °दुघोवर्द्धे U D C^१ H V, दुघावर्द्धे Ben G (pr. m.).

२ भवेतीति C Ben.

३ After °जयति Be and G(sec. m.) ins. इति ।

४ Thus (and cp. XXV. 4 init.) U G D C Be and the Viv. (one copy). येनास्य कुशलं H Ben V and the Viv. (another copy). The Vivaraṇa runs: येनास्याकुशलं स्यात् क्षमादिभ्य तेन साम्यं कुर्वीत, the Bhāṣya of Venkaṭeśvara: येनास्य कुशलं स्यात् तेन संभारो नास्ति तं संपादयेदित्यर्थः ।

दभ्यमप्लुखाद्याज्यमयाजयत्सादितं^१ कर्म तद् हास्थितं^१
 इत्येतेषामेकस्मिन्नतिवरणं वावरणं वा भवतीति^१ ताप्लुखे-
 ष्टणीताव्यापञ्जाङ्गानेन वृणोति^१ कं तु खल्लेषां प्रथमं
 वृणोति^१ यो ऽस्य सप्लुखतमः^२ स्यात्तं प्रथमं वृणोति^१
 तेन सचिवेनान्यान्निषेत^१ यद्यु वे यथाज्येष्ठं ब्रह्माणं प्रथमं^५
 वृणोताथ होतारमयोङ्गातारमथाध्वर्युं^१ ब्रह्मणो वानन्तर-
 मध्वर्युं^१ पूर्वं वोत्तरं वा यथाकर्म चेत्यात्सृष्टेन धनेनर्लिजः
 प्रतिसंवसीत^१ त्रौषधि हरणानृत्यां विनापि^३ यक्ष्ये^३

१ Thus (अभ्यमप्लुखात्) all. I guess this word to be a corruption from an original अभ्यमप्लुख। The commentaries find the word अस 'sickness' in it. V. : आभिसुखेन रोगवत् बाधकलेन स्थितः। The Viv. : आत्मानं (var. अमीनं) जिघांसति। अस रोगे। आभिसुखेन रोगभूत (var. रोगहत) स्थिति। अभ्यमप्लुखा इति षेड् सिचः (var. षेडचः) रोगलेन स्थितः।—सादितं all the MSS. exc. Be (सातं), G (sec. m. सौर्द) and U C (यत्स्थितं); कुस्थितं, however, seems to be the periphrase of our word in the commentaries; V. : सादितं कुस्थितं कर्म सेवाभिचारयजनादि। Perhaps the original reading of our passage has been : स्वेयमचारी-दभ्यमप्लुखाद्याज्यमयाजयत्सादितं कर्म तद् हास्थितेति। आस्थित 3rd sing. root aor. med. from आतिष्ठते। Moreover instead of the impf. अयाजयत् we expect an aorist.

२ सप्लुखतमः D and U (sec. m.).

३ Thus (विनापि यक्ष्ये) all (also Vt, Vc), exc. C, which has विना यिष्ये; the correct reading (see the Viv. and the Bhāṣya : बहु-मिष्यामि) seems to be either विना यिष्ये (see the reading of C) or विनापीयक्ष्ये (इयक्ष्ये for regular इयक्ष्ते, cp. the remark on XXIII, 17; 176, 12),

ऽज्याग्निषि^१ भार्यामल्लषीति^१ को नु खल्वृत्विचु धर्म इति^१
य आचार्य इति^१ कथमर्हण इति^१ ॥ १२ ॥

आगमआगम इत्येकमृतुमुखश्चतुमुख इत्येकः^१ संवत्सरस्य
पार इत्येकं^१ यज्ञाधिगम इत्येतदपरं^१ को नु खल्वृत्विजां
धर्म इति^१ न न्यस्तमालिञ्चं कुर्यान्नातुष्यात्^१ नावक्रीतो
याजयेन्नादृतो याजयेन्नातिदृतो याजयेन्नानूद्देश्यं^१ याजयेत्
I. 36. 7. नीतदक्षिणं^१ याजयेन्नापरपचे याजयेन्नाति याजयेन् नृतं याज-
येत् त्रिकिणिनं याजयेत् परिखातिक्रान्तं^१ याजयेन्नान्तगं

१ Thus Be G and U (sec. m.) and both copies of the Viv. ;
अग्निषि U H Ben, Vt. Ve ; C corrupt ; the Viv. : राजकुलचोरादिभिः
दृतसर्वस्वो ऽस्ति, the Bhāṣya : राजायुपद्रवादिना दृतसर्वस्वो ऽस्ति ॥ On अग्ना-
ग्निषि for original अग्नाग्निषि cp. Indog. Forsch. XVIII. 421, M.S.L.
XIV. 192. See also infra XXIV. 18 : 202. 2.

२ Thus G Ben U D G (pr. m.) Vt, and cp. T Br. III. 11. 8. 8
with the remark of Sāyana a. h. l. ; नुद्देश्यं Be, the Viv. (one
copy) ; नुद्देश्यं G (sec. m.) C, the Viv. (another copy) : नूद्देश्यं H.
The Viv. : अल्लिजां यज्ञे न्यस्तं चोद्दिश्य करोति ; the Bhāṣya : अन्वस्य कुल-
नुद्दिश्य स्वयमस्तनन्तः सन्वो यजति तम् ।

३ Thus (as Śāṅkh. śrs. V. 1. 10) G C, the Viv. ; नीचदक्षिणं (as
Āśv. gṛhs. I. 23. 20) the other MSS. The Bhāṣya (दक्षिणानयनानन्तरं
यस्य कस्य चिदल्लिजां ऽनुपपन्नो सत्यां तस्याल्लिञ्चं न कुर्यादित्यर्थः) and the Viva-
raṇa (दक्षिणादाशोत्तरकालम्) derive नीत from नञति ; it is rather the
partic. from न्येति ; cp. नीतस्य XVIII 41 : 393. 7.

४ परिखा० Be Ben C D V.

याजयेन्नान्यजं^१ याजयेन्नानूचानं याजयेदपि वैतेषां^२ तं
याजयेद्यः कपालान्युपहन्याहुत्तिप्रेक्षे वर्तमाने^३ तदपि दाशतये
विज्ञायते ऽवत्याः शुन आम्नाणि पेचे न देवेषु विविदे
मर्द्धितारम् । अपशं जायाममहीयमानामधा मे श्येनो
मध्याजभारेति^४ नैतेषामथाज्यः सहस्रदंक्षिण इति^५ ॥ १३ ॥
॥ सप्तमः ॥

- I. 53. 3. ऊषाश्च श्विकताश्चेति^१ ये भस्मरा इवोषाः स्युस्तानाहा-
I. 53. 4. रथेदारण्यस्य वराहस्य विहतादाहारथेदारण्यस्याखोरुत्करादा-
हारथेद्यौ ऽनुपदाभी सूदः स्यात्तत आहारथेत्सूदे ऽविद्यमाने
I. 53. 6. कुक्षीरसुषिरादाहारथेदं ग्रनिहते ऽविद्यमाने श्रौतहृतमाहा- १०
I. 53. 7. रथेदातहतं वा^१ चिन्त्रियस्याश्रत्यस्येति^२ येन घामो वा नगरं
I. 53. 9. वा नदी वा तीर्थं वा ज्ञायते तत आहारथेदंश्च^३ पूर्ववाह-
मिति^४ युवानमित्येवेदमुक्तं भवति^५ चोन्धिरण्यश्लकानिति^६
षडिमान्कारथेत्सौवर्णा^७ उपासनाथा^८ राजता अतिप्रदानाथा^९

१ Thus Be, नांतजं G D C. Viv., Vt; ताण्यजं H; Ben. om. the word; the Bhāgya: पूर्वीक्त (sc खेष्य) देशजातम् । शुद्रप्रक्षियानुत्पन्नमित्यन्ते ।

२ Thus H Be U (sec. m.) the Viv.; वैतेषां Ben G C U (pr. m.) and Vc. (अपि च अपि वैत्यर्थः) ।

३ Uncertain reading. H G U (sec. m.) Be (only श्लकानिति) and U (sec., only श्लकानिति) read as given in the text; चोन्धिरण्यश्लका (श्लका D C) श्कारथेत्सौ Ben D C; चन्द्रिरण्यश्लकाश्लकारथेत्सौ Vt. Are we to correct • चन्द्रिरण्यश्लकानिति । चोन्ध्रीनिमाश्लकारथेत् ?

४ Thus Ben C H D G (pr. m.) Vt; शौपाह्य Be G (sec. m.) the Vivaraṇa.

54. 10. उभौ मानुषेणालङ्कारेणालङ्कृतौ भवतो ऽहृतवाससाविति ।
सर्व एवान्यो मानुषो ऽलङ्कारो ऽन्यत्र नलदादाताधैवैतदुदा-
हरन्ति । स्रजसु हैके प्रतिषेधयन्ति ॥ १४ ॥

ताः संवत्सरे पुरस्तादादध्यादिति । अहे षडहे दादशाहे
५ वा । संवत्सरे ऽपर्यवेतं उदायति कथं तत्र कुर्यादिति । पुन-
रेव ब्रह्मौदनः समुत्यापयेदा समिधामभ्याधानात् त केऽग्रशशु
वापथीत । पुरस्तात्त्वैतत्संवत्सरः^१ संच्योत । प्रायश्चित्तायं
एष उक्तो^२ भवति । स यावत्कृत्वा उदायेदेवमेव कुर्यात्पर्यवेते
नोपनमेदेवमेव कुर्यादुपनमत्युपवसथगविप्रभृति कर्म तायते ।

१० द्विब्रह्मौदनमु^३ हैके ब्रुवत उच्छेषणीयो हेतरः^४ सान्चकरण
1. 59. 4. उत्तरो । ऽथ संभारेषूषास्त्रिवपन्यददश्चन्द्रमसि कृष्णं तन्मनसा
ध्यायेत्तदपीहेति । सामानि चेन्न प्रत्यधीयीत योनीर्निगदे-
दपि वा व्याहृतीभिरपि वा हिकारेण । प्रणीतालोकेन
63. 14. "रथस्रजं प्रवर्तयेत्तस्य चेदादधानस्य पुरस्ताच्चन्द्रमा दृश्येत कथं
१५ तत्र कुर्यादिति । यः कर्मान्त आरभ्यः स्यात्तं परिनिष्ठाप्य
कर्मान्तेनोपरमेच्छो भूते परिनिष्ठिष्ठेदित्यथ चेदिधे ऽभ्याहिते

१ Thus Be G; •ञ्जालेवैनसंवत्सरं U (sec. m.); रतन् (रतन्) not found
in Ben U (pr. m.) D C Vt.; in H the whole passage is left out.

२ Found in G Be U (sec. m.) only.

३ Thus G Be U Ben; द्विब्रह्मं H G D C, the Viv.

४ Thus Be U (sec. m.) the Viv.; हीतरः Ben H G C U (pr. m.)
Vt.; हितरः D.

दृश्येत कथं तत्र कुर्यादिति ^१ पूर्णाहुत्यन्तं कर्म कृत्वा कर्मान्ते-
नोपरमेच्छो भूते परिनिस्तिष्ठेदिति ^१ ॥ १५ ॥ अष्टमः ॥

I. 53. 13. अथात ऋतुनक्षत्राणामेव मीमांसा ^१ ऋतुनेवाग्रे व्याख्या-
स्यामो ऽथ ह्रन्दाः सौति ^१ वसन्ते ब्राह्मणो ऽग्निमादधीत ग्रीष्मे
राजन्यः शरदि वैश्वो वर्षासु रथकारं इति ^१ सर्वेषां त्वेव ^५
वसन्त आधानः सर्वेषां रोहिष्ठां ^१ यथावर्षं त्वेव ह्रन्दाः-
स्यपि तु नु खलु कामनियुक्तान्यग्न्याधेयानि भवन्ति ^१ यथै-
तद्भवति कृत्तिकास्वग्निमादधीत रोहिष्णामग्निमादधीत पुनर्व-
सोरग्निमादधीत पूर्वयोः फल्गुन्योत्तरयोः फल्गुन्योस्त्रिचाया-

I. 53. 16. मिति ^१ सद्यस्कास्त्रान्येतानि भवन्ति ^१ ग्रीष्मे राजन्यः शरदि ^{१०}
वैश्व इति नैते सद्यस्काले भवतो ^१ ऽथात आर्तिजान्यग्न्या-
धेयानि व्याख्यास्यामो ^१ विपक्ष आपूर्यमाणपक्षे विपक्षे ऽपक्षी-
यमाणपक्ष इति ^१ विपक्ष आपूर्यमाणपक्ष आदधानो यावान-
चावकाशः ^१ स्यात्तमभिविदधीत ^१ पौर्णमास्यां तु ^१ सद्यस्कालं ^१
विपक्षे ऽपक्षीयमाणपक्ष आदधानो ^१ नाचावकाशः ^१ काङ्क्षणाय ^{१५}
विद्यते ^१ सर्वमेवैतद्दृष्टः सद्यस्कालं कुर्याच्चतुर्होतारः सारस्वतौ
होमावन्वारभ्येष्टिमिति ^१ ॥ १६ ॥

१ भवतीति Be.

२ Thus G Be H U (sec. m.), the other MSS. and the Viv. om.

३ च ।

४ Found in Be U (sec. m.) only.

५ आदधीत यावानचावकाशः U (sec. m.) only. Are we to read आदधाने
with Vc ?

- अथ पौर्णमासवैमृधाभ्यामिद्वामावास्यानेव ततः काङ्क्षेदथ
 चेदमावास्यायाः सद्यस्कालममावास्यान्तमथ सारस्वतौ होमौ
 65. 2. जुहुवृचैवर्चमुपसंध्यादेवं पूर्णदर्व^१ एवं वाफ्तोष्पतीये^१ कथमु
 खलु पूर्णाङ्गतिं जुहुयादग्नये पृथिव्यै वायवे ऽन्तरिक्षाय सूर्याय
 65. 3. ५ दिवे वरुणायाज्ञः स्नाहेति जुहुयादथेदं त्वष्णोमग्निहोचमग्नि-
 सङ्स्कारार्थं दृष्टं भवति^१ तदाज्येनैव जुहुयादवाचीनमवमृ-
 ज्योर्ध्वमुन्मास्यु^१भे एवैते सायंप्रातरग्निहोत्रे प्रतिजुहुन्मन्यत
 66. 3. औपवसथिकाथै रात्रेः^१ सामिधेनीरनुवच्छन्दश्चोतारं व्याख्याय
 व्याहृतीरुक्ताथ^१ हिंक्वुर्यादयानुजूयादेतदचानुपूर्व्यं^१ भवति^१
 १० कथमु खन्वम्याधेये सोम इति^१ पूर्णाङ्गत्यन्तं कर्म कृत्वा
 शालामध्वस्येद्वैचणीयामाग्नेषो ऽष्टाकपालो ऽनुवर्तत प्रायणी-
 यामैन्द्राग्नादित्यस्य^१ चरुरातिथ्यामग्नये^१ पवमानाय पुरोडाशो
 ऽष्टाकपालो ऽग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमग्नये पावकायाग्नये
 ऽशुचये प्रातःसवनौयानन्वारभेष्टिरपि वा सर्वाण्येवान्याधेयि-
 १५ कानि हवीःषि परिनिष्ठाय शालामध्वस्येदुदवसानीया-
 मन्वारभेष्टिरिति^१ ॥ १७ ॥ नवमः ॥

१ अथ om Be.

२ ० पूर्व H.

३ Thus G U (sec. m.) and cp. XX, 19 : 20, 24 ; ०मैन्द्राग्नादित्य-
 स्य ० U Vt. ०मैन्द्राग्न्यादित्यस्य ० Be.४ Thus Be only (sc. अनुवर्तत), cp. the Viv. : उदवसानीयानन्वार-
 मन्वारभेष्टिः । All the other MSS. and V : उदवसानीयायामन्या ० ।

- I. 69. 1. अथेदं पुनराधेयं^१ किञ्चु खलु पुनराधेयं भवतीत्यग्नी-
नाधाय पापीयानभ्रवमज्याग्निवि^२ पुत्रो मे मृत^३ इत्येत-
स्मिन्स्त्वैतत्संवत्सरे दृष्टं भवति^४ कस्मिन् खल्वेनत्काले
- I. 69. 6. समुत्थापयेदिति^५ सा थाषाढ्याः पौर्णमास्याः पुरस्ताद्मा-
वास्या^६ भवति सा सकृत्संवत्सरस्य पुनर्वसुंभ्याः संपद्यते तस्या-
मादधीतेति^७ तस्या उपवसथे ऽरण्योरग्नीन्समारोषोदवसाथ^८
मथिलाम्नीन्विद्वात्सन्धेऽग्नीन्समारोष^९ गच्छेत्पुनरेतद-
म्यगार^{१०} सःस्कारयेदन्वद्वा नवं कारयेत्पुनरेतानि यज्ञ-
- I. 70. 16. पात्राणि संलेखयेदन्यानि वा नवानि कारयेत्पुनर्निष्कृतो
रथो दक्षिणेति पुनःसःस्कृत एवैष उक्तो भवति^{११} पुनरुत्थूतं^{१२} १०

१ Thus again (and cp. XXIV, 12: 197, 1) Ben Be G, the Viv. and Ve (twice); अज्याग्निवि H U Vt and Rudradatta on Āp. V, 26. 3. D and C are defective. Here Bhavasvāmin remarks: अज्याग्निवि शब्दश्चिन्धः (Var. शब्दस्त्रेःचि)। यमरमनमातां सकृच्छेति (Pāṇ. VII, 2, 73). स स्यात्तथा अज्याग्निवीति भवितव्यं। वर्णवत्यथेन सकारस्य शकारः स्यात्। शौषो ऽस्मि धनशरीरादिना ।

१ Thus all; probably the original reading was : पुत्रो मे ऽभवेति ।

२ Instead of पुरस्तात् G H Be उपरिहात् ।

३ Thus Be Viv. : •समारोषो• H Ben C Vt.

४ Instead of उदासन्धे one copy of the Viv. and Vt : उदासिन्धे, another copy of the Viv. : उदासने । — The reading •ग्नीन्समारोष is uncertain: thus read H G U C D, •गोन्परोष Be, •ग्नीरोष Ben, •ग्नीनरोष Vt (pr. m.), •ग्नीनरोष Vt (sec. m.) Ve. The Viv. gives the periphrase : तपेवाग्नीनुदुष्य, cp. Āp. V, 27, 3. १

५ Thus Ben U (pr. m.) Vt, पुनरेवात्सन्धे G H Be U (sec. m.).

वास इति पुनःसंस्कृतमेवैतदुक्तं^१ भवति^१ पुनस्तुष्टो ऽनष्टा-
नित्यवशीर्षांगव एवैष उक्तो भवत्यथेमान्युपांशुधर्माणि भवन्ति
यथैतदग्न्याधेयं पुनराधेयं पितृयज्ञो दीचशीया प्रायणीया-
तिथ्योपसदः प्रातरनुवाकः पत्नीसंयाजा^२ अवभृथ उदयनी-
५ योद्वसानीया चित्तिप्रणयनीयं लाद्रो यूपविरोहणीयो
ऽष्टापदी^३ गर्भवती^४ च^४ सहकारिप्रत्यया^५ भवन्ति^५ यथो
एतद्वैधायनस्य कल्पं वेदयन्ते ॥ १८ ॥

[I. 41. 2.]

सर्पराज्ञिया^६ अग्निगार्हपत्यमादधातीत्यपोद्धृत्य चर्मशिर
एतस्य स्थाने सर्पराज्ञीरावपेक्षित्येनोपस्थाय पौनराधेयिके-
१० नोपतिष्ठेत्^६ सिद्धमत ऊर्ध्वमीजानस्य पुनराधानस्य संनये-
३ च^७ संनये^७ इति^७ संनयेदित्येक आङ्करय^८ हैक आङ्कनं
संनयेदिति^८ शरीरसंस्पर्शी^९ च यज्ञो भवति यदैव^९ पुनर्थ-

१ उक्तं supplied by me.

२ Thus Ben U (pr. m.) D C, °याजाः चवच्छ° Vc, °याजोवच्छ° G H Be U (sec. m.).

३ ष्टापद्यै G and U (sec. m.) Be.

४ Thus D C U (pr. m.) Vt; गर्भ इति G and U (sec. m.) Be;
गर्भवती इति च Ben, गर्भवति च H

५ °कारो U (sec. m.) D.— °प्रत्ययाङ्कव° (°यात् भव°) Vt Vc. and Be; the word occurs also II. 2 : 35, 16.

६ Thus G U D C Ben V; °राज्ञीया Be, सार्धराज्ञिया H.

७ Plutimark only in Ben U Vt.

८ Thus Ben U D V; यदैव G H, यदैव Be, यदैव C.

- I. 70. 12. जेताथ संनयेच्छताक्षरा भवन्तीत्यक्षरपङ्क्तौ^१ एताश्चतस्र एकैका
- I. 71. 12. पञ्चविंशत्यक्षरा^१ तच्छतमधेदं द्वितीयाधेयं^२ कतरन्नु
खल्विदसुपिनिश्रयतीत्यम्याधेयं वा पुनराधेयं वेत्त्वाम्याधेय-
- I. 72. 1. मित्येव ब्रूयादथापह्णताग्नेर्नष्टारणीकस्य च^३ ब्रह्मोद्दनेनैव प्रति-
पद्यते^४ सिद्धमम्याधेयम्^५ ॥ १६ ॥ दर्शमः ॥
- I. 1. 4. अथेसौ दर्शपूर्णमासौ पौर्णमास्युपक्रमावमावास्यासप्तस्था-
वाचार्या^६ ब्रुवते^७ तत्रोदाहरन्मूर्ध्वं मध्वराचात्पौर्णमास्यां
चन्द्रमाः पूर्यते^८ स एतं चापररात्रं पूर्णो भवति सर्वं चाह-
रन्तरासाञ्च रात्रेरा मध्वराचादथामावास्याया^९ उपवसथीये
ऽहन्मूर्ध्वं मध्वदिनाच्चन्द्रमसमादित्यो लभते^{१०} स एतं चापरात्रं
लब्धो भवति सर्वो च रात्रिसुत्तरस्य चाह्न आ मध्वदिनादतत्
सन्धिमभिधजेतेति^{११} रात्रिर्हं पौर्णमास्याः सधेया भवत्य-
हरमावास्याया^{१२} द्वे पौर्णमास्यौ द्वे अमावास्ये^{१३} पूर्वापूर्वा पौर्ण-
मासीसुत्तरासुत्तराममावास्या^{१४} या पूर्वा पौर्णमासी सानुमति-

१ •पङ्क्तौ H Be G Ve; •पङ्क्ता Ben Vt, •पङ्क्तय U C, पङ्क्तय D; cp. TS. I, 5, 2, 1; the four akṣarapañktis are TS. IV, 4, 4, w-z.

२ Thus G Be Ben the Viv. (and thus is to be read also III, 3 : 71, 17 instead of द्वितीय आधान); द्वितीयमम्याधेयं H U D C V.

३ Found in Ben D G U C only.

४ Thus U G D C Be V and the Viv.; पौर्णमासोप० H Ben, see also Pitrmedhasūtra I, 1 : 16.

५ अथ found in Be G (sec. m.) U and the Viv.

६ •मभितो G and U (sec. m.).

योत्तरा सा राका या पूर्वामावास्या सा सिनीवासी योत्तरा
सा कुङ्कर्णीयत्री वा अनुमतिस्त्रिष्टुयाकेति पौर्णमास्यै नामधेये
जगती सिनीवास्यनुष्टुप् कुङ्करित्यमावास्यायै, नामधेये । ॥ २० ॥

अथायं चन्द्रमाः षोडशकलस्तस्य^१ पञ्चदशभिः^२ पक्षो^३
५ ऽभिविहितो^४ भवति^५ षोडशी त्वियं कला वज्रधा विप्रविष्टा
ब्राह्मणेष्वप्येषधीषु वनस्यतिषु पशुष्विति^६ स यदेतानि
यज्ञे क्रियन्ते तेनैषा संभ्रियते^७ ऽथोपवसथस्थानानि चतुर्दशी
पञ्चदशी षोडशी^८ न तु त्रयोदशी सप्तदशी भवतः^९ सो
ऽयमाहिताग्निरुपवसथीये ऽहन्युरा प्रातरग्निहोत्रात्पिङ्गलानुप-
१० सादयेदन्वाधानार्थान्प्रतोपायनीयं^{१०} पाचयीत^{११} तस्याग्निर्तो
भवतः^{१२} सर्पिर्मिश्रं दधिभिश्चमचारलवणमपिशितं^{१३} सर्वमेवै-
तदहः^{१४} कौशौधान्यं^{१५} वर्जयेदन्यत्र तिलेभ्यस्तस्य ब्राह्मणं प्रति-

१ Thus Be H, G and U (sec. m.); •कलः स षोडशभिर्हपक्षोभिवि० D-U; •कलः शभिर्हपक्षोभिवि० Ben; •कलः स पञ्चदशभिर्हपक्षोभिवि० Vt; Vc: षुक्लपक्षे स चन्द्रमाः पञ्चदशभिः पक्षोभिसिद्धिभिः प्रतिपत्प्रतिपौर्णमासीपर्यन्तैः विवृतः क्विपतो भवति ।

२ Thus (पिङ्गलान्) U H D C and a citation by Sāyaṇa; पिङ्गलान् Be Vt Vc, पिङ्गलानि the Viv., पिदकान् Ben G. Sāyaṇa: षुक्लकाष्ठविशेषान, Veukāteśvara: षुक्लकाष्ठानि, Bhavasvāmin: काष्ठानि षुक्लानि ।

३ Thus (चकारलवणम्) Be D and a citation by Sāyaṇa; •चालवण० H, •चारमलवण० G U C, Vt, Vc.

४ Thus H G Be U (sec. m.) and a cit. by Sāyaṇa; एव om. Ben D C V.

५ Thus (and cp. II. 20 : 67, 1) G Ben, कौशौ(त्रि)० D C U H V Be and a citation by Sāyaṇa.

पाद्याश्रीयान्नैतदहः शूद्रायोच्छिष्टं दद्यात्पत्न्या एवैतदहश्च्छिष्टं
 दद्यान्नासद्याः शयीत न स्त्रियमुपेयात्कामं त्वेवोपरि शयीत
 स्त्रियं त्वेव नोपेयाद्भूतचारी त्वेव स्यात्स यदि केशशश्रु वाप-
 यिथमाणः स्यात्केशशश्रु वापयित्वा लोमानि स्रुह्य नखानि
 निकृन्तयौत^१ स्नायादभ्यञ्जीताञ्जीत^२ 'दीचायै रूपं कुर्वीता- ५
 I. 1. 5. ग्रीनन्वादध्यादपस्यं कृत्वा गार्हपत्यमूर्ध्वञ्जुरन्वाहार्यपचनं प्रक्क
 III. 3. 4. आहवनीयं तिष्ठन्दशमौ निगदेदिति^३ ॥ २१ ॥ एकादशः ॥

अन्वाहिताश्चेदग्नय उदायेयुः सवनीयं गार्हपत्यस्याहवनीय
 उदाते भस्मोदाय शकृत्पिण्डेन परिलिय ज्वलन्तमाहवनीय-
 सुद्भृत्य न्युपोपसमाधाय पुनरन्वाधाय व्याहृतीभिरुपतिष्ठेताथ १०
 यदन्वाहार्यपचनं^१ उदायेदेवमेवैतं हरेदनातां ह्येषा देवता
 यदन्वाहार्यपचन इति^२ पुनरन्वाधाय व्याहृतीभिरुपतिष्ठेताथ
 II. 193. 17. यस्याग्निमनुद्भृतं सूर्यो ऽभ्यस्तमियाद्वाभ्युदियाद्वा यथासूत्रं^३
 १०१. वा कुर्यादपि वा संतनी^३ जुहुयान्ननो ज्योतिर्जुषतां त्रय-
 स्त्रिंशत्तन्त इत्येते सुवाङ्गती ऊत्वा व्याहृतीभिरुपतिष्ठेता- १५
 थाभ्यस्तमिते वारुणीः सुवाङ्गतिः ऊत्वा व्याहृतीभिरुपतिष्ठे-
 ताथाभ्युदिते, मैत्रीः सुवाङ्गतिः ऊत्वा व्याहृतीभिरुपतिष्ठेता^३
 व्याहृतीभिरेवान्वाहार्यपचनमथारण्योरग्निषु समारूढेष्वात्मनि

१ यदन्वा० Ben H, यदन्वा० B G U, यद् om. C.

२ See XIV, 24 : 193, 19 sqq.

३ Thus (cp. III, 14 : 84, 9) Be G D U ; संतनिं H, संतनीं C,
 संतनि Ben.

वाध्वगते न प्रायश्चित्तमाचार्या ब्रुवते ^१ तत्रोदाहरन्ति काम-
मात्मनि समारूढेश्वरण्योरुपावरोह्य मन्येदपि वामात्यं विहृत्य^२
तस्मिन्नुपावरोह्य जुहुयादथारण्योः समारूढेषु मथित्वाग्नी-
न्विहृत्य जुहुयादपि वामात्यं विहृत्याग्नीनन्तरारण्यो^३ निधाय
^४ जुहुयात् ॥ २२ ॥

यथा राजविशामेवं^२ निर्मन्थ्यो वृथाग्नेस्त्विद्धमेके^४ ब्रुवते ^१
यावति कृष्णमृग उपविशेत्तावदवराधो^५ ऽध्वगतो^५ विहारो ^१
ऽग्नीनंवाद्धाद्रतमुपेयाद्रतोपेतस्य पर्णशाखामाच्छेयादेतद्वा-

I. 1. 7 :
III. 5. 9.

१ Ben H U D मथित्वा instead of विहृत्य; विहृत्य मथित्वा Be; G om.
pr. m. विहृत्य, sec. m. मथित्वा ।

२ Thus H Be G D U (sec. m.); Ben U (pr. m.) ins. मथित्वा
before विहृत्य।— अंतरारण्यो Be G U, अंतरारण्यो Ben H, अंतरारण्यो D. In
C this whole passage runs as follows: अपि वामात्यं मथित्वा तस्मिन्नुपाव-
रोह्य जुहुयादथारण्योः समारूढेषु मथित्वाग्नीन्विहृत्य जुहुयादपि वामात्यं मथित्वा
विहृत्याग्नीनन्तरारण्यो विधाय जुहुयात् ॥ २२ ॥ Cp. also Rudr. on Āp. IX.
3. 3.

३ राजा° Ben C and one copy of the Viv.; this seems to be the
better reading.

४ Thus Ben D U (pr. m.) C and the Viv.; न च सिद्ध° Be H G U
(sec. m.). About the meaning of these words I am uncertain.

५ Uncertain reading. G as given in our text; °वराधोऽध्वगतो H;
°वराधोऽध्वगतो U; °परार्धोऽध्वगते C; °परार्धोऽध्वगते Ben; °वराधोऽध्वगतो
Be; °परार्धोऽध्वगतो D. The Vivaraṇa runs: तावदवराधो जघन्यावस्थानत
जघो न (one copy om. न) भवति जघ्ने दादशसु विक्रमेचित्वापुग्नेर्विहरण-
(°विहार another copy) भूमिक्रमः ।

नूपूर्थं भवत्यथेमानि^१ चीणि पलाशजातानि भवन्ति स्रक्ष्णको
लोमशको व्रततिरिति^१ लोमशकस्यैवैषा^२ हेत्तया भवति^१
यावन्मात्रे गौर्निकर्षेत^३ न^३ तत^३ ऊर्ध्वं किञ्चाद^४पशव्यात्
ऊर्ध्वं^५ स्यात् यद्यु हाग्निहोत्रोच्छेषणात्प्रमाद्येत्तत्पुनरेवाग्नि-
होत्रं^६ जुञ्जयादथेमाः सांनाय्यदुहः षड्वमाः^५ समाह्वता^५
भवन्ति^१ तास्येत्तिन्न एव स्युः प्रथमां वोत्तमां वा चतुर्वि-
गृह्णीयादथ चेद्दे एव स्यातामितरेतरां त्रिस्त्रिर्विगृह्णीयादथ
I 5. 5. चेदेकैव स्यात्तामेव षडृत्वो विगृह्णीयाद्विष्टृष्टवागनन्वारभ्यो-
त्तरा^६ दोहयेदित्यपरिमितानामेवैतदुक्तं^७ भवतीति^१ ॥ २३ ॥
द्वादशः ॥ १०

I. 6. 2. द्वादश इहानि दर्शपूर्णमासयोस्तानि संपाद्यानीति
स्फ्यश्च कपालानि चेति पञ्च^१ वत्सं सोपावसृजत्युखां चाधि-
श्रयतीति सप्त^१ तानि द्वादशाभावास्याथामेवैतत्संनयत्^८

१ Only Be has इति after भवति ।

२ Thus U (sec. m.) and a citation by Sāyaṇa ; एव om. D Be C H G ; एवैषा om. Ben.

३ Equally uncertain. निकर्षेतेतत U (sec. m.), निकर्षेते न तत a citation by Sāyaṇa ; निकर्षेतेत G D, निकर्षेतत Ben, निकर्षेतेन C, निकर्षेतेत Be U (pr. m.), निकर्षेतत H.

४ Thus G U, प्रमाद्येत्पु० Ben C D, प्रमाद्येत्पु० Be, प्रमाद्येत्पु० the other MSS. The Viv. om. तत्, as also Rudr. on Āp. I. 11. 1.

५ षड्वराः D C and a cit. by Sāyaṇa.

६ After गृह्णीयात् G and U (pr. m.) ins. निर्मन्त्रेण विकृष्यौषु ।

७ दोहयत्य० instead of दोहयेदित्य० Be G U ; दोहयिन्नादित्य० C.

८ एव om G and U (sec. m.), H Be.

उपपद्यते नासंनयतो^१ ऽथेयं दार्शपौर्णमासिकी^२ वेदित्यज-
मानमात्री भवत्यपरिमिता वा^३ यथासन्नानि हवींषि संभ-
वेदेवं तिरश्चौ^४ प्राञ्चौ वेद्यंसावुन्नयत्याहवनीयस्य परि-
गृहीत्यै^५ प्रतीची ओणी निरूहति गार्हपत्यस्य परिगृहीत्यै^६
५ पुरस्ताद्द्वीयसी पश्चात्प्रथीयसी मध्ये संनतरा भवतीत्येव-
मिव^७ हि घोषेति^८ तस्यै वदतीयतीं खनति^९ प्रजापतिना
यजमानमुखेन संमितामा प्रतिष्ठायै खनतीति^{१०} ह्यङ्गुलं खेये-
त्येषां^{११} त्र्यङ्गुलं खेयेत्येषां^{१२} चतुरङ्गुलं खेयेत्येषां^{१३}
सौतामात्रीत्येषां^{१४} रथवर्त्ममात्रीत्येषां^{१५} यावत्पाणिष्यै
१० श्वेतमित्येषां^{१६} तदेव सदन्वेषामनुनिक्रान्तरं भवति^{१७} नैता
मात्रा अतिखनेद्द्विणतो वर्षीयसीं करोति^{१८} पुरीषवतीं
करोति^{१९} प्राचीमुदीचीं प्रवणां निस्त्रिष्टन्ती^{२०} तौयन्तं^{२१} गृह्णा-
तीति प्रस्तरस्य वदति^{२२} ॥ २४ ॥

— संनखमात्रो गृहीतव्य इत्येषां^{२३} विशारुको^{२४} गृहीतव्य

१ दर्शपूर्णमा० G, दर्शपौर्णमा० Be; cp. V. 5 : 133. 13.

२ इति found in H G U only.

३ G Ben H and a citation by Sāyaṇa ins. इति, but cp. TS. II. 6. 4. 2, TBr. III. 2. 9. 10.

४ Thus Ben U (pr. m.) and a citation by Sāyaṇa; निस्त्रिष्टन्तीतीयंतं D H C, निस्त्रिष्टन्तीयंतं U (sec. m.) G Be.

५ Thus H U (pr. m.) and Sāyaṇa (twice, in a citation); विशारुको Ben, विशारुको Be G U (sec. m.), the Viv.; C D om. this passage Sāyaṇa (and Bhavasvāmin) remarks: विशारुकः विशरपदेशः वेदेन-
प्रदेशो मूलमित्यर्थः, Bhav. adds: धर्षेच मूलत एवोक्ता ।

इत्येकेषां^१ सुगदण्डमात्रो ग्रहीतव्य इत्येकेषां^१ सुवदण्डमात्रो
ग्रहीतव्य इत्येकेषामुर्वस्त्रिमात्रो^२ ग्रहीतव्य इत्येकेषामङ्गुष्ठपरुषा^३
संमितो^२ ग्रहीतव्य इत्येकेषामपरिमितो ग्रहीतव्य इत्येकेषा-
मिथतीर्भवन्तीति समिधां वदति^१ प्रादेशमात्रैरेवैता उक्ता
भवन्त्यनेन संमिताः कार्या इत्याहुरनेन ह्यग्रे प्रजापतिः प्रजा ५

I. 6. 11. असृजतेति^१ किं देवत्ये उ खलु पवित्रे किंपूते भवत इति^१
वैष्णवौ वायुपूते इत्येव ब्रूयादनखच्छिन्ने स्यातां^१ प्रणीताः
प्रणयन्नयापः प्रणयामीति पृथिवीं मनसा ध्यायेत्समान्येतानि
सुर्याम्रणौता आहवनीयं ब्रह्माणमिध्मावर्हिरिति यज्ञस्य शिर

I. 8. 18. इत्येतदाचचते^१ किंप्रोचिता उ खलु प्रोचिण्यो भवन्तीति^१ १०
विज्ञायते ब्रह्मवादिनो वदन्यङ्गिर्हवीं^१ षि प्रौचीः केनाप

I. 9. 11. इति^१ ब्रह्मणेति^१ ब्रह्मप्रोचिता एव भवन्ति^१ हविष्कृदेहीति
ब्राह्मणस्य वदति हविष्कृदागहीति राजन्यस्य हविष्कृदाद्रवेति
वैश्यस्य^१ हविष्कृदेहीति पर्जन्य एवैष उक्तो भवत्यथाप्युदा-

I. 9. 12. हरन्ति हविःसंस्कारौमेवैतदाहेति^१ दृषदुपले वृषारवेणोच्चैः १५
समाहन्तीति^१ विज्ञायते ब्राह्मणमुच्चैः समाहन्तवा आह

१ Thus (उर्वस्त्रि, not ऊर्वस्त्रि) all. Sāyana remarks: हान्दसो ह्रस्वः ।

२ Thus Sāyana (cit.), •परुषामात्रो Ben, •पदटसंमितो Be G, •पद-
संमितो U G (sec. m.), •पर्वसंमितो H. Sāyana comments: अंगुष्ठस्य पदः
पर्व परुषा संमितः अंगुष्ठपर्वपरिमाण इत्यर्थः ।

३ Thus Ben Sāy., •संस्कारामे D C, •संस्कारामे U (pr. m.), •संस्का-
रिणामे Be H G U (sec. m.). Sāyana remarks: हविःसंस्कारिणस्य सुखं
हविष्कृतं इति संस्कारौमिति हान्दसः ।

विजित्यै^१ यावन्तो ऽस्य भावस्था यज्ञायुधानामुददतासुप-
 शृण्वन्ति ते^२ पराभवन्तीति^३ दिर्दिर्दृषदि^४ सकृत्सकृदुपलायां^५
 नवकृत्वः संपादयतीति विज्ञायते^६ ॥ २५ ॥ चयोद्देशः ॥

I. 11. 8. अपाग्ने ऽग्निमामादं जहौति^१ को तु खल्वामाङ्गवती-

५ त्यपराग्निरेवैष उक्तो भवति^२ निष्क्रव्यादः^३ सेधेत्यादहनाग्नि-
 रेवैष उक्तो भवत्या देवयजं वहेत्याहवनीय एवैष उक्तो भवति^४
 को^५ तु^६ खलु कथ्यवाहन इत्यन्वाहार्यपचन इत्येव ब्रूयादि-
 ज्ञायंते यदग्ने कथ्यवाहन पितृन्यक्षृतावृध इति^७ कुतो तु

I. 13. 14. खलु पिष्टानि संवपेत्कृष्णाजिनादित्येव ब्रूयात्संवपन्पिष्टानि

१० वाचं यच्छति^१ तामविदहन्तः^२ अपयतेत्येव वाचं विसृजते^३
 यो विदग्धः स नैर्हतो यो ऽशृतः स रौद्रो यः शृतः स

I. 13. 13. सदेव इति^१ साधुशृतः^२ अपयतीत्येवदमुक्तं भवति^३ सं

ब्रह्मणा पृथ्यस्वेति^४ विज्ञायते वाग्वै ब्रह्म^५ वाचैवैनमेत-

I. 13. 16. — त्संप्रणक्ति^१ क उ खलु हविः पृक्तः^२ अयत इति^३ यदेवै-

१५ तदाप्येभ्यो^४ निनयत्येकताय स्वाहा द्विताय स्वाहा त्रिताय

१ U (sec. m.) ins. सर्वे but cp. TBr. III. 2. 5. 9.
 २ द्विः and सकृत् once H Sây.; सकृत् once G.
 ३ Thus Ben C D U (pr. m.), Sāyaṇa; क उ H, क उ Be U (sec. m.), क G.
 ४ With the visarga Ben G U D C Sây., without Be H; I. 10: 13. 9 is to be corrected accordingly.
 ५ ब्रह्मा H Be G U (sec. m.).
 ६ ब्रह्मं G D C U (sec. m.), Sāyaṇa (cit.).
 ७ Thus Ben U (pr. m.), Sāyaṇa (twice); यदेवैतदाप्ये^० D C, यदेवै-
 नमाप्ये^० Be U (sec. m.), यदेवैनमाप्ये^० G H.

स्वाहेति^१ को नु खल्वेकतः को द्वितः कस्मित इति^१ पिता
पितामहः प्रपितामह इत्येके^१ पृथिव्यन्तरिचं द्यौरित्येके^१
ऽग्निरादित्यो वैद्युत इत्येके^१ ॥ २६ ॥

अग्नेस्तयो ज्यायाऽसौ भ्रातर आसन्नित्येक^१ ऋषय
एतन्नामधेया^१ बभ्रुवरित्येके^१ ते देवा आयेष्वमृजतेत्याय-
नामधेया^१ देवा भवन्ति^१ क उ खलु पौर्णमास्यां पितृभ्यो
I. 19. 19. दौघत इति^१ यदेवैतच्छोष्योर्निनयतीति^१ किमभिघारितं
I. 87. 2 नु खल्वज्यं भवतीति^१ सत्याभिघारितमित्येव ब्रूयाद्दिज्ञायते
I. 87. 4 सत्येन त्वाभिघारयामि तस्य ते भचीधेति^१ पञ्चानां ला
वातानां यन्त्राय धर्चाय गृह्णामीत्यनुदिशं वाता^१ विश्वग्वात १०
एवैषां पञ्चमो भवति^१ पञ्चानां त्वतूनां यन्त्राय धर्चाय
गृह्णामीति हेमन्तग्निगिरावत्र समासं गच्छतः^१ पञ्चानां ला
दिशं यन्त्राय धर्चाय गृह्णामीतीथमेवासामूर्ध्वा दिक् पञ्चमी
भवति^१ पञ्चानां ला पञ्चजनानां यन्त्राय धर्चाय गृह्णामीति
देवा मनुष्या असुरा राक्षसा^१ गन्धर्वा एवैषां^१ पञ्चमा १५
भवन्ति^१ चरोस्त्वा पञ्चबिलस्य यन्त्राय धर्चाय गृह्णामीत्यय-

१ Thus (०त्येके) C only, ०त्येवे all the other MSS. and cit. by Sāy.

२ एवंनाम० Ben C D ; ऋषयस्त्वानाम० Be.

३ Thus G H Be U (sec. m.), ०त्यायानाम० Ben D C U (pr. m.)
Sāyana.

४ Thus G U D C and cit. Sāyana यदेवै० Ben, यदेवै० Be.

५ इति om. G.

६ Thus Ben U D C, एषां H Be G, एवैषां a cit. by Sāyana.

मेवैष आकाशश्चरुः पञ्चबिलो भवति^१ दिशो ऽस्य पञ्च
बिलानि भवन्ति वायुर्मक्षणमित्यत्राप्युदाहरन्ति संवत्सर
एवापि चरुः पञ्चबिलो भवत्यृतवो ऽस्य बिलानि भवन्ति
वायुर्मक्षणमिति^१ ॥ २७ ॥ चतुर्दशः ॥

- ५ अथाध्वर्योश्च होतुश्च प्रपदनमन्तरेण वेद्युत्करौ प्रागावृत्तो^१
23. 18. ऽध्वर्युः प्रपद्यते प्रत्यगावृत्तो होताध्वर्युरनन्तरो ऽग्नेः स्वादा^१र्षे-
यमसंप्रजानानस्य प्रवरं ब्रूहीति मनुष्वङ्गरतवन्मनुवदित्वेव
ब्रूयाद्विज्ञायते मानव्यो हि प्रजा इति ब्राह्मणं^१ पुरोहित-
प्रवरो^१ वा^१ राज्ञो^१ ऽथाप्रज्ञातबन्धुराचार्यामुखायणमनुब्रवी-
. 25. 16. १ ताचार्यंप्रवरमु^१ हैव^१ प्रवृणीताथ होतारं प्रवरचेत्यथसा दैवत-
मभिवर्धयेद्भ्रा स्त्रिष्टकनं व्यतिषज्यैवाङ्गुली^१ अवचेदङ्गुष्ठपर्व-
मात्राणि^१ दैवतान्यवदानानि भवन्ति ज्यायाःषि सौविष्ट-
कतान्यैडानि च^१ चतुर्धाकरणानि^१ ब्रह्म^१ प्रतिष्ठेति^१ ऋत्वा

१ प्रागावृत्तो G U.

२ Thus Be U (pr. m.) Sāyaṇa; •प्रवरोव C D, •प्रवरेण (omitting
वा) H Be G (sec. m.) U (sec. m.). Is राजा to be read ?

३ थाप्रज्ञात G (sec. m.) D C U, the Viv. and Sāyaṇa; थप्रज्ञान G
Be Ben H G (pr. m.).—•बंधोरा C and Sāyaṇa.—•ब्रवीत G all
(Sāyaṇa alone •ब्रवीत), cp. Āp. XXIV. 10. 17.—•प्रवरमुचैव C D and
Sāyaṇa; •प्रवरमुचैव G (sec. m.) U (pr. m.), •प्रवरमुचै Ben, •प्रवरमनुवैव
Be U H; cp. Āp. I. c.

४ Thus G U D C and Sāyaṇa; •वांगुली चाव G, H Ben, वांगुलीरव G
Be. The Viv. also has the dual.

५ These words are effaced in G.

I. 26. 8. खिष्टकृतः सुचमङ्गिः पूरधिलान्तःपरिधि निमयेद्वैश्वानरे
हविरिदं जुहोमीति^१ किमु खल्वसमुदितं^२ भवतीति प्रागा-
नूयाजिकात्सप्रैषादित्येव ब्रूयात्^३ ॥ २८ ॥

किंदक्षिणमग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ काम्या इष्टयः पशुबन्ध
इत्युपदोहदक्षिणमग्निहोत्रमित्येके^४ शरावदक्षिणमग्निहोत्र-
मित्येके^५ यत्सायं जुहोति रात्रिमेव तेन दक्षिण्यां कुरुते^६
यत्प्रातरहरेव तेन दक्षिणं कुरुते^७ यत्ततो ददाति सा
दक्षिणेति^८ यद्दहोरात्रयोर्ददातीत्येवेदमुक्तं भवत्यथ दर्शपूर्ण-
मासयोरन्वाहार्थंश्च पुरोडाशस्य च^९ चतुर्धाकरणं^{१०} विज्ञायते^{११}
दक्षिणैवास्त्रैषाथो यज्ञस्यैव छिद्रमपिदधानीति^{१२} यथैवादः^{१३}
सौम्ये ऽध्वर आदेशमृत्विग्भ्यो दक्षिणा नीयन्त एवमेवापि

II. 120. 4. दक्षिणं पुरोडाशं चतुर्धा कृत्वा वर्षिषदं करोति^१ वासोदक्षिणाः
काम्या इष्टयो या^२ अनादिष्टदक्षिणा^३ गोदक्षिणः पशुबन्धो^४

III. 32. 10. नित्यो ऽन्वाहार्थो^१ यथो एतच्छालौकेः कल्पं वेदयन्ते पत्नी-
संयाजेषु सर्व एवोत्तरेण गार्हपत्यं परिक्रामेयुरित्यनभ्यावृत्त्यै-^२
वात्र फलौकरणहोमो होतव्यो भवत्यथैके राकां च सिनी-
वालीं च कुङ्कं चानुमतिं च पत्नीहोमं च नारिष्ठौ च होमौ

१ •दिताणि H U G (pr. m.) Ben, •दिता C.

२ Given by U (pr. m.) only and by Sāyaṇa in a citation.

३ See TS. I. 7. 3. 1.

४ यथैवश् Ben, यथापि Be.

५ Thus Ben G (sec. m.), यासानादिः H U D C G (pr. m.), इष्टय
चनादिः Be; cp. XIII. 1: 120. 4.

पुरस्ताद्गृहपतेरुपजुहति सं पत्नी पत्या सुकृतेन गच्छतां यज्ञस्य
 युक्तौ धुर्यावभूताम् । संजानानौ विजहतामरतीर्दिवि ज्योति-
 रजरमारभेताः स्वाहा ॥ दश ते तनुवो यज्ञ यज्ञियास्ताः
 प्रीणातु यजमानो घृतेन । नारिष्ठयोः प्रशिषमौडमानो
 ५ देवानां दैव्ये ऽपि यजमानो ऽमृतो ऽभूत्स्वाहा ॥ यं वां देवा
 अकल्पयन्नुर्जे भागः शतक्रतू । एतदां तेन प्रीणानि तेन
 त्वयतमः हृद्यै स्वाहेति ^१ ॥ २६ ॥ पञ्चदशः ॥

1. 72. 3. अथेदमग्निहोत्रं सायमुपक्रमं प्रातरपवर्गमाचार्या ब्रुवते ^१

तत्रोदाहरन्ति ज्योतिषी इमे संनिपतिते भवत आदित्यस्य
 १० चाग्नेश्च ^१ ते न व्यवेयात्सायमाहवनौयमुद्धरन्पुरस्तात्प्रत्यङ्मुखो
 निवपेत्प्रातराहवनौयमुद्धरन्पश्चात्प्राङ्मुखो निवपेत्सायमग्निहोत्रं
 होव्यन्नघेण परीत्य जुहुयात्प्रातरग्निहोत्रं होव्यन्नघेण परीत्य

1. 72. 6. जुहुयादेवमस्यैते ज्योतिषी अव्यवेते भवतो ^१ ऽथायमुद्धरण-

-मन्त्रो वाचा त्वा होचा प्राणोद्गात्रा चक्षुषाध्वर्युणा मनसा
 १५ ब्रह्मणा श्रोत्रेणाग्नौधैतैस्त्वा पञ्चभिर्दैवैर्हृत्विग्निहृत्तरामि भृशुवः

सुवद्विद्यमाण उद्धर पाप्मानो मा यदविद्वान्यच्च विद्वा-
 स्यकार । अज्ञा यदेनः कृतमस्ति पापं सर्वस्मान्मोद्धृतो मुञ्च
 तस्मादिति सायं ^१ रात्रिया यदेनः कृतमस्ति पापं सर्व-
 १० स्मान्मोद्धृतो मुञ्च तस्मादिति प्रातरग्निं निदधात्यमृतोऽहृति-

१० ममृतायां जुहोम्यग्निं पृथिव्याममृतस्य जित्यै । तथानन्तं

काममितो जयेम प्रजापतिर्यं प्रथमो जिगायाग्निमग्नौ वैश्वानरे
ऽमृतं जुहोमि स्वाहेति साय५ । सूर्यमग्नौ वैश्वानरे ऽमृतं
जुहोमि स्वाहेति, प्रातरेतद्दृ^१ वा अग्नेरग्निहोचं पयोहोच-

- I. 73. 7. मितर^१द्वोऽन्यथाहितमग्नीन्परिषिञ्चेद्ब्रुवाहवनीयमेवैकं परि-
षिञ्चेद्द्वोऽन्यथैव ह्रत्वा चाहवनीयमेवैकं परिषिञ्चेत्तैव परि- ५
षिञ्चेदित्येतदपरमथेदं परोक्षोपख्यानं भवतीहैव सन्तत्र सतो
वो अग्नयः प्राणेन वाचा मनसा विभर्मि । तिरो मा सन्त-
I. 74. 6. मायुर्मा प्रहासौज्योतिषा वो वैश्वानरेणोपतिष्ठ इत्यथेमा५
समिधं प्रवसतस्त्रुष्णीमभ्यादध्यात्प्रवसत्याजमानं^२ कुरुते^३ ॥ ३० ॥

अथेमा५ समस्तहोमं याथावरधर्मेण विद्यमानमाचार्या ६०
ब्रुवते^४ तत्रोदाहरन्ति याथावरा ह वै नार्मषय आस५स्ते
ऽध्वन्यश्राम्य५स्ते^५ समस्तमजुहवुस्तस्माद्याथावरधर्मेणाध्वनि^६ सम-
स्त५ होतव्यं^७ तस्थानिमित्तो^८ होमः^९ संवेशनेन वा निमील-
नेन वोपसमाधानेन वान्तर्दधानं शूद्रगव्या^{१०} अग्निहोच^{११} -

१ इ ins. Be G (sec. m.); C om. इ (प्रातरेतदा) ।

२ प्रवसत्या० G (sec. m.) and the Viv.

३ Thus Ben H U D G (pr. m.), धन्विन्य० (i.e. धन्वन् ?) 'Be G
(sec. m.). Instead of अश्राम्यन् Be अश्राम्यन् ।

४ अथधन्विनि Be G (sec. m.).

५ Uncertain; अस्थानिमित्तो Be C D U G (pr. m.), अस्थानिमित्तो G
(sec. m.), अस्थानिमित्तो Ben H

६ Conjecturally; अश्राम्यन् अ० H G (pr. m.) U (sec. m.), अश्राम-
व्याया अ० Ben D C U (pr. m.), अश्राम्याग्नि० Be G (sec. m.). Probably
we have here the genit. (dative) of अगवी, cp. उपवसचनवी, प्रजागवी ।

जुङ्गयान्नाहितायै न मृतवत्सायै न वहलायै न वाहिन्यै^१ न
 वान्यायै न वान्यवत्सायै नानुदेश्यप्रतिगृहीतायै^२ नानुस्तरणौ-
 प्रतिगृहीतायै^३ नैकस्यै दुग्धेन बहवो जुङ्गयुर्न बङ्गीनामेवैको^४ ।
 दुग्धं लभमानस्योपसादनप्रभृति स्तूत्रानुमन्त्रणं भवति ।
 ५ दीप्यमानेष्वह्यमानेषु^५ यावन्त्यग्निहोत्राण्यभ्यतिक्रान्तानि^६ स्यु-
 स्तानि प्रतिभङ्ग्याय प्रतिजुङ्गयात्स^७ यद्यनस्तमिते जुङ्गयात्पुन-
 रेवास्तमिते जुङ्गयादथ यदि महारात्रे जुङ्गयात्पुनरेवौषसं
 जुङ्गयादिति । ॥ ३१ ॥ षोडशः ॥

80. 11.

कथमु खलु जीवपितुः पिण्डदानं भवतीति^१ येभ्य एव
 १० पिता ददाति तेभ्यः पुत्रो ददाति^२ द्वाभ्यां जीवपिता
 ददात्येकस्मै जीवपितामहो ददाति^३ न जीवन्तमतिदद्या-
 दित्येके^४ पितृव्यस्य चेतसगोचस्य दायमुपयच्छेत्^५ कथं तत्र
 पिण्डदानं भवतीति^६ यस्मिन्काले पित्रे पिण्डं ददाति

१ Emended; वचान्यायै Be G Ben U, वान्यायै H D, वाहलायै C.

२ I am uncertain if we are to read here also अनुदेश्य (cp. XXIV. 13: 197. 6); नानुदेश्य० Be Ben C D, नानुदेश्य० G U, नानुदेश्य० H; अनुदेश्य one copy of the Viv., अनुदेश्य another.

३ These words found in Ben D C U only; they are mentioned in the Vivaraṇa.

४ एव effaced in G.

५ Thus Be H G; मानेष्वह्यमानेषु D C, मानेषुह्यमानेषु Be U; cp. Rudradatta on Āp. IX. 8. 5.

६ अभि om. Ben U (pr. m.) C.

७ बहोव G (sec. m.) only; cp. XX. 10: 23. 12.

तस्मिन्काले ऽस्य पिण्डं निष्पृणयादथ चेदसगोचस्य दायमुप-
यच्छेत्^१ कथं तत्र पिण्डदानं भवतीति^१ स्त्रियो दत्त्वा प्रतिवेशं
बर्हिं स्त्रीर्त्वा बर्हिःप्रभृति पिण्डं दद्यादपि वागार एव स्त्री-
पाकः अपयित्वा बर्हिःप्रभृत्येव पिण्डं दद्यात्कथमु खलु
पुत्रिकापुत्रस्य पिण्डदानं भवतीत्येतत्ते ऽसुथ्यै तत मम पिता-
मह ये च त्वामन्वेतत्ते ऽसुथ्यै पितामह मम प्रपितामह ये च
त्वामन्वेतत्ते ऽसुथ्यै प्रपितामह मम प्रप्रपितामह^२ ये च
त्वामन्विति^३ प्रविदानकल्पेन वा दद्यात्स्वधा पितृभ्यः पृथिवी-
षद्भ्यः स्वधा पितृभ्यो ऽन्तरिक्षद्भ्यः स्वधा पितृभ्यो दिविषद्भ्य
इति^४ पितृश्चेत्पितामहस्य प्रपितामहस्येति नामानि न १०
जानीथात्कथं तत्र पिण्डदानं भवतीति^१ प्रविदानकल्पेन वा
दद्यादपि वेतत्ते तत ये च त्वामन्वेतत्ते पितामह ये च
त्वामन्वेतत्ते प्रपितामह ये च त्वामन्वित्युत्तर आयुषि लोम
I. 81. 2. किन्द्वीतेति^१ कस्मिन्नु खल्वेतत्काले केत्तथं भवतीत्यूर्ध्वं^२ -
षट्षष्टिभ्यश्च^३ वर्षेभ्यो ऽष्टाभ्यश्च मासेभ्य इत्येतस्मिन्नेवैतत्काले १५
केत्तथं भवतीति^४ कथमु खल्वनाहिताग्नेः पिण्डपितृयज्ञो
भवतीत्यनिहत्त^५ स्त्रीपाकः अपयित्वाग्निमुपसमाधाय

१ यज्ञीन G (sec. m.) only; cp. XX. 10: 23. 12.

२ Thus G (sec. m.) only; all the other MSS. om. the first. प्र ।

३ Thus Ben C U (pr. m.); षट्षष्टिश्च D, षट्षष्टिभ्यो H G U (sec. m.), षष्टिभ्यो Be.

४ Thus Ben D C U (pr. m.); भवति om. H Be G U (sec. m.).

संपरिस्तीर्याङ्गतीर्ज्जत्वा दक्षिणेनाग्निं दक्षिणाद्यं बर्हिं स्तीर्त्वा
बर्हिःप्रभृति पिण्डं दद्यादपि वागार एव स्थालीपाकः अपयित्वा
बर्हिःप्रभृत्येव पिण्डं दद्याद्यज्ञोपवीत्येव प्राजापत्ययज्ञैतमग्नि-
मुपतिष्ठेतेति ^१ ॥ ३२ ॥

I. 82. 6 ;

I. 48. 16.

यथो एतद्वैधायिनस्य कल्पं वेदयन्ते हविष्कृता वाचं
विसृज्याज्यानीर्जुङ्गयात्कस्मिन्नु खल्वेनाः काले जुङ्गयादिति ^१
प्रस्कन्दनान्तं कर्म कृत्वैतस्मिन्नेनाः काले जुङ्गयात्कथमु खल्व-
नाहिताग्नेराग्रयणं भवतीत्यनिरूपः स्थालीपाकः अपयित्वा-
ग्निसुपसमाधाय संपरिस्तीर्याघारावाघार्याज्यभागाविद्वाग्रयण-

१० देवताभ्यः स्विष्टकृच्चतुर्थीभ्यो जुङ्गयात्कामं^२ पुरस्तात्स्विष्टकृतो

I. 83. 3.

ऽज्यानीरुपजुङ्गयान्त्यैतेनैव मन्त्रेण प्राश्रीथाङ्गद्राक्षः श्रेयः
समनैष्ट देवा इत्यपि वा श्रुतवतो ब्राह्मणस्य ङतोच्छेषणा-

I. 84. 15.

स्निषेत ^१ समानः प्राशनमन्त्रः ^१ कथमु खल्वन्तर्विराजं बहि-
र्विराजमन्तर्बहिर्विराजमिति जानीयान्नित्येनोपस्थाय विराज-

१५ क्रमैरुपतिष्ठेत प्रोच्यं पुनरागम्यं^२ विराजक्रमैरुपस्थाय नित्ये-

नैवोपतिष्ठेतैतेनैव^३ बहिर्विराजसुक्रमन्तर्बहिर्विराजं चेति ^१ सो

I. 83. 16.

ऽधुः संवेश्यमाः साश्वस्त्युपायी प्रवसति ^१ विपरीतनामधेय एष

१ Thus G (sec. m.) only; काम Be, कर्म. D, कर्तुं C, कर्म U, कर्म Ben, कथं H.

२ Thus G, पोष्य Be D, प्रोच्यन् Ben C U, प्राण्य H.

३ गत्य G and U (sec. m.).

४ अपि instead of the last एव Ben D C U (pr. m.).

1. 86. 5 भवति^१ स ख्विद्यथेदं प्रायश्चित्तं मध्ये^२ पतितमाश्विनो द्विक-
पालस्तमन्तमेव^३ परिणये^४ द्वीक्षणीयायां चेन्नश्वेप्रायणीयामनु-
वर्तते^५ प्रायणीयायां चेन्नश्वेदातिथ्यामनुवर्ततातिथ्यायां चेन्न-
श्वेदग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमुत्तरमुत्तरं^६ तन्त्रमनुवर्ती^७
स्यादथ चेदग्निदीक्षणीयायां नश्वेत्कस्मिन् खल्वेन काले^४
निर्वपेदिति^१ दौचाङ्गतीर्कलेतस्मिन्नेन काले निर्वपेदपि वा
- III. 54. 4 प्रागौद्धृणाद्यथो एतद्वौधायनस्य कल्पं वेदथन्ते प्रवसतः
प्रस्तरेणैवास्य सह यजमानभागमनुप्रहरेद्भुवायै वाज्येन पर्यु-
पस्तीर्थं^१ जुङ्गामवधाय जुङ्गयात्प्रस्तरभूयं यजमानभागो गच्छ-
तीति प्रवसतः प्रस्तरेणैवास्य सह यजमानभागमनुप्रहरेदिति^१ १०
॥ ३३ ॥ सप्तदशः ॥

- III. 55. 4 अथायं पशुः सोपवसथस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवती-
त्यजस्रैग्निभिर्दवषाय षड्वीतारं^१ कृत्वा यूपाङ्गतिः कृत्वा
यूपं सयजुषं कृत्वा^२ वेदिं विमाय प्रतोपायनीयमग्निवाग्नी-
नन्वादध्याहृतमुपेयादि^३भावर्हिः संनह्योपवसेदथ प्रातराग्नेयेना-^४
ष्टाकपालेन यजेतेति तु बौधायनस्य कल्पो^५ नाग्नीनन्वा-

१ मध्य H Be G U D C.

२ Thus (•सप्तमेव) G H U (sec. m.), •सप्तमेव C, •सप्तमेव Be, •सप्तमेव Ben U (pr. m.) D.

३ Thus Ben U (pr. m.) D C; •सुत्तरमुत्तरं तचेममनु० Be U (sec. m.), •सुत्तरं तचेममनु० H G (pr. m.), •सुत्तरं तंचमनु० G (sec. m.).

४ वा ins. G Be U (sec. m.) H, not Ben D C.

५ The words षड्वीतारं unto कृत्वा are given by G (sec. m.) after उपेयात् (l. 15).

दध्यान्न व्रतमुपेयात्पाणी संमृश्रीते^१ परिसृष्टौथात्पात्राणि
निर्णिञ्च्य स्रसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेशयेत्तूष्णीं^२ प्रणीते
लौत्तरवेदिके मन्त्रेणोपविशेत्त्रौचणीः स्रस्कृत्य पात्राणि
प्रोचेदाञ्जं निरुष्याधिश्चित्य पर्याग्निं कृत्वा स्फुरस्तः प्राडेत्य
५ स्तम्भयजुर्हरैस्त्रिद्वमतं ऊर्ध्वमथ शालीकेररण्डोरश्रीन्समा-
रोह्योदवसाथ मथित्वाश्रीन्विहृत्यैवमेव^३ षड्भुतारं कृत्वा
यूपोऽङ्गतिं कृत्वा यूपं सथजुषं कृत्वा वेदिं विमायाश्रीन्-
न्वाद्दध्याद्ब्रतमुपेयादिभ्रावर्हिः संनक्षेत्पाणी संमृश्रीते^१ परि-
१० स्तृष्टौथात्पात्राणि निर्णिञ्च्य स्रसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उप-
वेशयेत्तूष्णीं^२ प्रणीते लौत्तरवेदिके^३ मन्त्रेणोपविशेत्त्रौचणीः
स्रस्कृत्य पात्राणि प्रोचेदाञ्जं निरुष्याधिश्चित्य पर्याग्निं कृत्वा
गार्हपत्यं आज्यं विलाप्योत्पृथ्य सुचि चतुर्गृह्यैतं गृह्यैवा
समिद्धत्याह्वनौथे पूर्णाङ्गतिं कृत्वा स्फुरस्तः प्राडेत्य स्तम्भय-
जुर्हरैस्त्रिद्वमतं ऊर्ध्वम् ॥ ३४ ॥

III, 55. 9. १५ स्फुरो यूपो भवतीति^१ कथमु खल्वस्य खररधिमन्वने^२
यूपप्रकले^३ इति^४ भवन्तीत्येतत्सिवावतच्छुयादपि वाग्यस्य

१ Thus Ben C D U (pr. m.), दृष्टौकं G Be H U (sec. m.).

२ After विहृत्य G ins. (on the margin): षड्भुतारं कृत्वा यूपं सथजुषं
कृत्वा वेदिं विनाथ व्रतोपाथबौधमशिलाश्रीन्न्वाद्दध्याद्ब्रतमुपेयादिभ्रावर्हिः संनक्षीप-
नवेत् ।
३ लेवोत्तं Be.

४ Not wholly certain; •संयनैयूपप्रकले इति Ben U C D G (pr. m.),
•संयनयूपप्रकले इति H G (sec. m.), •संयनैयूपप्रकलमिति H. The Viva-
rapa, although not clear, gives •सम्बने as *visayasaptami*. It seems
more probable we have here a dual.

तज्जातीयस्य वृक्षस्य कुर्यादक्षपाल एष भवति ^१ प्रोक्षणप्रभृति
 मन्त्रान्माधयेदा परिव्ययणात्तृतीयवेलायां परिव्ययेदेवमुपर-
 संभितायां ^१ पञ्चारक्षिप्रभृतयः पाशुबन्धिका यूपा भवन्त्या
 नवारक्षेर्नवारक्षिप्रभृतय आग्निष्टोमिका यूपा भवन्त्येकविंशत्य-
 रक्षेत्थ्यरक्षिस्रतुररक्षिर्वा निरूढपशुबन्धस्य पालाशो यूपः ^५
 किमु खलु प्रवसतः पशुबन्धः सिध्यती २ ^१ न सिध्यती २ ^१ इति ^१
 सिध्यतीत्येक आऊरथ हैक आऊर्न सिध्यतीति ^१ लोकाग्नी-
 न्खल्विमाद्वितीयमन्याधेयं ब्रुवते ^१ न ^१ तु ^१ खलु ^१ प्रवसतः
 पशुबन्धः सिध्यतीति ^१ ॥ ३५ ॥ अष्टादशः ॥

कियन्तु खलु पशुबन्धे याजमानं भवतीति ^१ व्रतोपायन- १०
 व्रतविमर्जने ^१ यज्ञस्य पुनरालम्भ ^१ आज्यावकाशसु हैके ब्रुवत
 उपप्रेषाश्रावण इति ^१ किं देवत्यं ^१ नु खल्विदं भवतीति ^१
 मृत्युदेवत्यमित्येव ^१ ब्रूयादथेमाः पशुबन्धे षट् प्रोक्ष्यस्तिस्त्रो
 ह ^१ मन्त्रवत्यस्तिस्त्रस्त्रष्णीका ^१ यवमतीरिन्द्रघोषवतीः पशु-
 प्रोक्षणीरिति द्रष्णीकाः ^१ पशुपुरोडाश्रीयप्रोक्षणीः पात्रप्रोक्ष- १५
 णीरिभावर्द्धिःप्रोक्षणीरिति मन्त्रसंस्कृताः ^१ पशुबन्धे चेदा-

१ Plati signs only in Ben C D U.

२ नतुचलु Be G, ततुचलु Ben, तनुचलु H, नचलु U C, न D).

३ व्रतोपायने Be (instead of •पायन•) ।

४ Thus corrected (in accordance with the TS.) ; •देवतं or दैवतं
 the MSS.

५ चि U (sec. m.).

अभागावुदाजिर्षीर्षत्कस्मिन् खण्णेनौ कास्त्रे यजेदिति ।
स्वाहाकृतिप्रैषेण चरित्वा प्राञ्चपायै । पुरस्तात्स्वाहाकृतयो वा
अन्ये देवा उपरिष्ठात्स्वाहाकृतयो ऽन्य इत्यादित्यस्यैवैते रश्मयः

I. 121. 3.

प्राचीनाश्च प्रतीचीनाश्च भवन्त्यथायं पशुपुरोडाशस्तस्य कः
५ कर्मण उपक्रमो भवेतीति । जघनेन गार्हपत्यं स्फुं निद-
धात्स्फोपरि पाचौ । पात्र्यां ग्रीहीनावपेष्कूपानदानप्रभृति
कर्मान्तस्तायत आप्यनिनयनान्तो । जघनेन गार्हपत्यमाप्येभ्यो
निनयित्वाचणौषेण पुरोडाशीयानि^१ पिष्टानि संयौयादेव^२
सवनीयानां । यथो एतद्वैधायनस्य कथं वेदयन्ते ॥ ३६ ॥

III. 64. 4. १०

निरवदायेवास्त्र खिष्टकृतमिडामवधेत्कथमच चतुरवत्तं
भवतीत्युपसौर्यं पुरोडाशं द्वेधा कृत्वाभिधारयेदेवमस्य^३ चतु-
रवत्तं भवत्यथ हैक आचार्या एकादश धर्मान्यशुबन्ध उत्सा-
दयन्त्यन्वन्वाधानं व्रतोपायनं पृष्ठ्यां प्रणीतां याजमानमाव्य-
भागौ प्राग्निचं यजमानभागब्रह्मभागौ चतुर्धाकरणं विष्णु-

१५ क्रमानिति । कियञ्च खलु पशुबन्धे दर्विहोमा दृष्टा भवन्तीति ।

I. 122. 17.

षड्भुता यूणञ्जति स्तोत्र्या दिग्नांप्रतीज्यौपयज इति । किंदे-

I. 124. 7.

वत्या उ खलु मनोता भवतीत्याग्नेयीत्येव ब्रूयात्किंदेवत्य उ
खलु वनस्यतिर्भवतीति । वैष्णव इत्येव ब्रूयाद्विज्ञायते वैष्णवा
वै वनस्यतय इत्याष्यदाहरन्ति यज्ञो वै विष्णुरित्यथायं

१ पुरो० Ben G (sec. m.), प्रीतो० the other MSS.

२ Thus U H Be G ; संयुयादेव Be, संयुयादेव^३ C.

३ मच Ben U' (pr. m), D C.

पशुः सार्वत्रैष्टुभो भवत्येकादश प्रयाजा एकादशानूयाजा
 एकादशकपालः पशुपुरोडाश एकादशवदानान्येकादशोप-
 याजा इत्येवं पशुः सार्वत्रैष्टुभो भवति^१ यथो एतच्छालीकेः
 कल्प^२ वेदयन्ते ऽरण्योरग्नौन्समारोहोदवस्येत्तं^३ चेत्तत्र चेष्टन्-
 मादित्यो ऽभ्यस्तमित्यात्कथं तत्र प्रायश्चित्तं सिध्यती^४ न^५
 सिध्यती^२ इति^१ सिध्यतीत्येक आङ्करथ^२ हैक आङ्कन
 सिध्यतीति^१ यज्ञाभिपरीत एष^३ आकाशो भवति^१ नैव
 सिध्यतीतीन्वा^५ अथं पशुः सार्वत्रैष्टुभो व्याख्यानः^१ ॥ ३७ ॥
 शकोनविंशः ॥

अथातः काम्यान्यशूच्याख्यास्थामः^१ को नु खल्वेषा- १०
 सुपांशु भवतीति^१ य एवाश्वमेधिकाः प्राजापत्याः सावित्राः
 सारस्वताः पौष्णा याम्याः पितृदेवत्या द्यावापृथिव्या वायव्याः
 सौर्या वैश्वकर्माणा इति^१ गर्भिण्यो भवन्तीति कथमत्र प्राय-
 श्चित्तं सिध्यती^२ न सिध्यती^२ इति^१ सिध्यतीत्येक आङ्करथ-
 हैक आङ्कन सिध्यतीत्येतत्समृद्धय एता भवन्ति^१ नैव सिध्य- १५
 तीत्यादित्यां मल्हां गर्भिणौमाहभत इत्यृषिनामधेयमेवैत-

१ The kalpa of Śāliki here alluded to I have not traced in our Dvaidhāpraśnas; the prāyaścitta is, according to the Vivaraṇa, the one treated of in XIV. 24 init.

२ Thus G (sec. m.) Be. •समारोहो• the other MSS.

३ Pluti signs not given by all the MSS. here and infra.

४ एष om. H Ben C.

५ सिध्यतीतीन्वा H, सिध्यतीतिन्वा (or वा) or सिध्यतीन्वा the other MSS.

इवत्यपसद्गती^१ भवतीत्यहीनदतीत्येवेदमुक्तं भवत्यथेयं दशर्षभा
 संवत्सरमभि विहितं^२ प्राजापत्य^३ एवैषां कद्रुर्दशमो भव-
 तीति^४ कथमत्र ब्रह्मचर्यं^५ सिध्यती^६ न सिध्यती^७ इति^८
 सिध्यतीत्येक आङ्ग^९रथ हैक आङ्गं^{१०} सिध्यतीति^{११} मंतिष्ठते^{१२}
 नैव सिध्यतीति^{१३} पर्यारिणो भवतीति^{१४} परिहारसूरित्येक
 आङ्ग^{१५}रथ हैक आङ्गरनुजैवैषोक्ता भवति^{१६} वेहदित्येतामा-
 चक्षते^{१७} ॥ ३८ ॥

सोमापौष्णं चेतमालभेतेति^१ त्रयाणामेवैष उक्तो भवत्य-
 थाप्युदाहरन्ति यस्तिस्त्रो धयतीति^२ त्वाष्ट्रं वडवमालभेतेति^३
 १० यमेवैतं पुमांसं सन्नमधिरोहति स वडवो^४ विषम आल-
 भेतेति^५ देवयजनं^६ वा विषमं स्याद्यस्मिन्वा पशुमालभेतां
 चौषधीनां च सन्धावालभत इत्युदकान्त इत्येक आङ्ग^७रथ
 हैक आङ्गः प्रावृषि वा शरदि वेति^८ यस्याश्विने शस्यमाने
 २० सूर्यो नाविर्भवति सौर्यं बहुरूपमालभेतेति^९ प्रायणीये
 १५ चेदतिरात्रे न दृश्येतारन्ध्रणौषस्याङ्गः सवनौयस्योपालम्भं

१ Uncertain; इत्युपौष्णाम् Be, इत्युपौष्णाम् Ben C G D, इत्युपौष्णाम् H,
 इत्युपौष्णाम् U (pr. m.), इत्युपौष्णाम् U (sec. m.). Read perhaps
 इत्युपौष्णाम्धेयं ?

२ Thus Ben C D G (pr. m.), विहितः Be U H G (sec. m.).

३ Thus Ben C U D G (pr. m.), पत्या Be H G (sec. m.).

४ इति only in Be.

५ Before देव- all the MSS. exc. Be ins. यद् or च ।

कुर्याद्दथ चेदुदयनीये ऽतिरात्रे न दृश्येत्तैकाहिमे वानूषण्ड्य-
 स्योपासम्भ्यं कुर्युरपि वोदवसाथैवैतेन पशुना यजेरन्नितीन्वा^१
 दमे काम्याः पशवो व्याख्याताः^१ ॥ ३६ ॥ विंशः ॥

॥ इति चतुर्विंशः प्रश्नः ॥

१ *नीन्वा some of the MSS. ; इति द्वां Viv.

II. 69. 2.

कथमु खलु यावज्जीवप्रयुक्तानां चातुर्मास्थानामनुप्रयोगो
भवतीति^१ फाल्गुन्यां वा चेत्र्यां वा पौर्णमास्याः शुनासी-
रीथपरुषा यजेताथ वैश्वदेवायोपवसेद्वैश्वदेवेनेद्वा पौर्णमास-
वैश्वधाभ्यां यजेताथ चेदिष्ट्या पशुना सोमेन वा यजेत कथं

तच्च कुर्यादिति^१ प्रतिष्ठय्येतस्य पचस्य शुनासीरीथपरुषा
यजेताथैतेषामेकेन यजेताथ वैश्वदेवायोपवसेद्वैश्वदेवेनेद्वा पौर्ण-
मासवैश्वधाभ्यां यजेतेति^१ यथो एतद्विधायनस्य कस्य वेद-
यन्ते^१ यावज्जीवप्रयुक्तान्येव चातुर्मास्थानि स्युरन्तर्मिथुनानि^१
प्रथमे त्वेव संवत्सरे व्रतं चरेदिति कथमचेष्टिपशुबन्धा इति^१

काममिष्ट्या कामं पशुबन्धेनेति^१ क उ खलु चातुर्मास्थानि
समासं गच्छन्तीति^१ राजसूये च चातुर्मास्थेषु च सोमेष्वित्येव
ब्रूयादथाप्युदाहरन्ति द्वादश्राहे ऽपि चातुर्मास्थैर्यजेत^१ वैश्व-
देवेनेद्वा^१ चतुर्थ्यां वरुणप्रघासैरष्टम्यां च^१ नवम्यां च साक-
मेधैर्द्वादश्याः शुनासीरीथपरुषा यजेतेति^१ विज्ञायते संव-

I. 130. 5. १५ त्वरप्रतिमा वै द्वादशराचथो भवन्तीति^१ त्रिटद्वर्हिर्भवतीति^१

दृष्णीकानि हान्तराणि भवन्तीति मन्त्रवदु^१ ह^१ वाङ्मतेतदेव^१

I. 184. 3. सद्व्यचेष्टिसंनिपाते^१ विपरीतं भवतीति^१ क उ खलु करम्भ-

१ Before वैच० D G U C ins. प्रचवासां, which, strictly spoken, is superfluous.

१ च om. U G D Ben C and Rudradatta on Âp. VIII. 1. 2; it is found in Be H and the Vivaraṇa.

१ Thus G; D Ben (pr. m.) U (pr. m.) C present the same reading, leaving out only च; U (sec. m.) Ben (sec. m.) Be ins. एतद्; between मन्त्रवदु and उ; H reads as G, only •नरेवनाहृदव्ये०; Ben •वदेतदुचामेतदुपसदव्ये०, Be: •वदेतदुचामेतदुपसदव्ये० ।

पात्राणि प्रथमं मन्त्रं लभन्त इति ^१ प्रोक्षणं इत्येव ^२ ब्रूयात्सह
 हविर्भिः करम्भप्राचाण्यभिपर्यग्निं कुर्यात् ^३ किं देवत्यानि तु खलु
 करम्भपात्राणि भवन्तीति ^४ वारुणानीत्येव ब्रूयाद्विज्ञायते
 इत्यनेव ^५ वरुणमवयजत इत्यस्तं प्रेत सुदानव इति गृह्याग्ने-

III. 72. 1. तेत्येवेदमुक्तं भवति ^१ तौ व्यतिचारः सस्वयजुषी हरेयाता- ५
 मितस्यासुतस्य ^२ यन्तं ^३ प्रतिप्रस्थाताध्वर्युं परिगृह्णीयात्सह ^४ निरु-
 प्रस्य प्रतिप्रस्थातापो निःषिच्याध्वर्योराज्यस्य ^५ वाचयेदधेधयो-
 रतिप्रणयनादादायाध्वर्युः स्वमिधमपक्रम्यैव तिष्ठति ^६ ॥ १ ॥

अथायं प्रतिप्रस्थातान्तरेणध्वर्युं चाहवनीयं चोपातीत्य
 स्वमिधमाददीत ^१ तावपसहैः ^२ पर्यावृत्त्येध्वर्युं हरेयातामथा- १०
 सुतः ^३ प्रदक्षिणमावृत्त्येध्वर्युं प्रतिष्ठाप्यैतेनैव यथेतमेत्य प्रतिनि-

१ Thus Be G (sec. m.), the Viv.; प्रोक्षणाप्रवृत्तौत्येव U G (sec. m.)
 Ben H, प्रोक्षणप्रवृत्त्येव D, प्रोक्षणप्रवृत्त्येव C.

२ Thus all, cp. the Calcutta edition of TS, vol. II, p. 41, l. 5
 from bottom (TBr. I. 6. 5. 4 ?).

३ चार्थतं Be G U (pr. m.).

४ Thus G U (sec. m.) and the Viv.; प्रतिप्रस्थाताध्वर्युं D C U (pr. m.)
 Be Ben; H om. the prepos.; cp. Āp. VIII. 5. 12.

५ चार्थतं H Ben (pr. m.).—After वाचयेत्स C D Be G U (pr. m.)
 ins. च, U (sec. m.) चार्थतं ।

६ Thus Ben H U (sec. m.) and the Vivaraṇa; चोपातीत्येव Be
 G C U (pr. m.) D.

७ Thus G U C and the Viv., the other MSS. om. तौ ।

८ परिचरैवानाम U (sec. m.).

- वैष्टयते प्रतिप्रस्थातान्तरेण वेदी प्राचीनमुपयमनीहारो^१ ।
 ऽथेमा अर्ध्वर्याः प्रोक्ष्णो दक्षिणेन प्रतिप्रस्थातारं परिगृह्णा-
 138. 4. सादयेदेवमेताभिरनभिपरिहृतो भवत्यथेयं^२ मारुती दक्षिणां
 वेदिं गच्छति सप्तमी^३ हविषामधिश्चीयते^४ । कथमेतयाव्य-
 ५ वेतानि भवन्तीति ।^५ प्रतिहृद्येनामयेण दक्षिणेन^६ हवींश्च-
 नभिघारितामुद्वासयेदथैनां पुनरधिश्चिन्याभिघारितामुद्वा-
 स्यान्तर्वेद्यासादयेदेवमेतान्यव्यवेतानि भवन्त्यथयं प्रतिप्रस्थाता
 मारुत्यै दैवतस्य मरुदेवानुवाचयेत्सकृदाश्रावयेदथान्यचार्ध्वर्याः
 कृतानुकारो भवतीति^१ तद्यदिहाश्रावयतीह^२ यजतीति
 १० तत्प्रतिप्रस्थाता कृतानुकार एव भवत्यथेदं मारुत्ये मेक्षण-
 I. 73. 3. मयेणौत्तरवेदिकमग्निं^३ परिगृह्णानुप्रहरेद्यथो^४ एतदौपमन्यवस्य

१ Thus G U C D, ०यमनिहारो the other MSS.

२ इति after भवति ins. D U Ben C.

३ Uncertain reading and meaning, the Vivaraṇa of this passage is missing. G (sec. m.) reads as given above; सप्तम्यश्च हविषामधिश्चि^० Ben (pr. m.) C, सप्तम्या हविषामधिश्चि (or अ)यते Be U (sec. in.) Ben (sec. m.) G (pr. m.), सप्तम्यश्चविषमिश्चयते H.

४ Instead of दक्षिणेन (thus G, Ben sec. m. Be) दक्षिणा U (sec. m.), दक्षिणानि C Ben (pr. m.) U (pr. m.) H D.

५ Thus Ben (sec. m.) G (sec. m.), the last MS ins. इति also after ०श्रावयति H (only ०वयतिह) and the Viv. (reading यदी^०) : तद्यदाह^० Ben (sec. m.), तद्यदाश्रावयतीह Be, तद्यदिहाश्रावयतीति तत्-प्रतिप्रस्था^० C.

६ ०येणौत्तर^० Be H.

७ पर्याहृत्यानु^० U (sec. m.).

कल्पं वेदयन्ते तुषैश्च निष्कासेन चावभृथमवेयादिति देवं
प्रदाय खिष्टकृतं प्रयच्छेत्तुषान्संप्रकीर्यादकान्तं प्रत्यख्येत्सिद्धमत

- I. 141. 18. ऊर्ध्वमथायं गृहमेधीय आज्यभागप्रतिपत्कोडान्तः^१ संतिष्ठते ।
III. 74. 10. तत्र नास्ति प्राशित्रं^१ तूष्णीं^२ समक्ताऽऽकाकलान्यरिधीनग्रा-
I. 143. 18. वनुप्रहरेदभिवान्यायामविद्यमानाया^२ मंधिनीचीरं दोहये- ५
दिति । ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

- I. 143. 17. अथायं महापितृयज्ञस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति ।
बर्हिर्यजुषा कुर्याद्देवानां पितॄणां परिषूतममि देवपितृबर्हिमा
त्वान्वज्जा तिरक्पर्व ते राधासमित्यपहतो ऽरुः पृथिव्यै देव-
पितृयजन्या इत्यपहतो ऽरुः पृथिव्या अदेवपितृयजन इत्येव- १०
मेतेष्वधिकरणेषु कुर्याद्यत्र देवाश्च पितरश्च संनिगच्छेयुः ।
पाणी संमृश्रीत^१ परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य म^२सादये-
द्वज्जाणं दक्षिणत उपवेश्यात्रैवोत्तरत उदपात्रं निधाय जघनेन
गार्हपत्य^२ स्फ्यं निदध्यात्स्फ्योपरि^३ पात्रौ^१ पात्र्यां व्रीहीना-
वपेच्छूर्पादानप्रभृति कर्मान्तस्तायत आषान्तो^१ जघनेन १५
I. 147. 4. गार्हपत्यमाषेभ्यो निनयेद्विपरिक्रामन्त्येत् ष्टत्विजो^१ ऽध्वर्यु-
रनन्तरो ऽग्नेः स्यादथ यजमानो ऽथ ब्रह्माथामौध्रो^१ ऽपि

१ Thus G U D Ben C •क्कोडांत Be, •क्कोडांता H; read •प्रतिपत्क
दकान्तः ?

२ Thus (and cp. XXI. 3 : 74. 10) Ben U H, •इकला• D C,
•हालाका• G (sec. m.) Be.

३ निधाय instead of निदध्यात् Ben U (sec. m.).

- वाग्नीध्र एवानन्तरो ऽग्नेः स्यादथ यजमानो ऽथ ब्रह्माथाध्वर्यु-
 १० विपरिहरन्ति हवींश्च्येण पुरोडाशं धाना जघनेन धानाः
 करम्भमित्येवं विपरिहृतानामेवेतेषां हविषामेकैकमुदास-
 येत्^१ क उ खलु त्रैयम्बका निरुणन्त इत्युदास्य हवींश्चि
 ५ रुद्रायाम्बिकायै जुष्टं निर्वपामीति यस्य मन्त्रवन्तः^१ कायेति
 कायं निर्वपेत्कायानुब्रूहीत्यनुब्रूयात्कं यजेति यजेत्क उ खलु
 १५३ १ त्रैयम्बकाणां सौविष्टकृतं भवतीति^१ यदेवातो मूत आष-
 जतीत्यसमुदित षष्ठमं ददातीति^१ महाहविषामेवेषो ऽसमु-
 दिते^१ दातव्यो भवति^१ सर्वमेव याजमानं पिद्वयज्ञ उत्सौ-
 २० देत्यशुवन्धे सौम्ये ऽध्वरे ऽन्यत्रतत्रोत्पत्तिवचनात्सर्वं^१ एवाग्नि-
 र्याजमानो ऽग्निचये सर्वमेवान्वाधेयच्छन्दो^१ याजमानमन्वा-
 धेये^१ ॥ ३ ॥ द्वितीयः ॥

- १५६ १. अग्निष्टोमेन यच्छमाणः प्रज्यमात्मानं कुर्वीत^१ येनास्या-
 • कुशलं^१ स्यात्तेन कुशलं कुर्वीत^१ यान्युष्णान्युत्थितकाष्ठानि
 १५ खुस्तानि व्यवहरेदनुज्ञापयीत वा^१ स पुरस्तादेवोपकल्पयते

१ इति om. Ben H.

१ Emended; समुदितो MSS.

१ Thus U Ben C D H; न्यत्रतोत्पत्तिः G and the Viv.; न्यत्रतोत्पत्तिः Be.

१ Thus G U (sec. m.) and the Viv.; •धेयंश्वर्यो H Ben D C, •धेयंश्वर्यो Be.

१ Thus (and ep. XXIV. 12: 195. 8) Be D U C, •स्याऽकुशलं G, •सकुशलं Ben H.

I. 156. 6. प्रभूतं हणवृशं पश्चाज्यं स्वाख्यमत्रं कुम्भं च कुरीरं चेति^१
 विदत्सु ह कुम्भं भवति जालसु कुरीरं^१ द्वादशग्रतं दक्षि-
 णानां^१ विज्ञायते हृन्दोगब्राह्मणं वीरहा वा एष देवानां यः
 सोममभिषुणोतीति^१ श्रतेन वीरं निरवदयते^१ दशभिर्दश
 प्राणान्यैकादशौ तथात्मानं^१ यैव द्वादशी सा दक्षिणेत्यथ^१ ५
 हैकै एकविंशतिदक्षिणेन यजन्त एकविंशं यज्ञायज्ञिय-
 मिति वदन्तो^१ ऽथ हैके सप्तगुना यजन्ते सोमक्रयण्यतिथि-
 गव्यनूबन्ध्याश्चतस्रो^१ मध्यतस्तदपि दाशतथे^३ विज्ञायते प्र सप्त-
 गुमृतधीति^१ सुमेधामिति^१ ॥ ४ ॥

156. 9. अथातो देवयजनकल्पः^१ स एतद्देवयजनकल्पं जोषयते १०
 पुरस्तादुदकमनूषरमनुपहितमविसृग्दार्धनिरिणमसुषिरमभङ्ग-
 रमवत्सौकीं^३ बज्रलौषधिं^३ यचान्यान्न्या श्रोषधयो व्यतिषक्ताः

१ दक्षिणेत्यथ Be Ben (sec. m.) On this passage cp. Pañc. br. XVI. I. 12.

२ After अश्व G ins. (on the margin), अश्वेत्य, thus also the Vivaraṇa.

३ See Rgveda X. 47. 6.

४ अनुपहितम Be G (sec. m), the Viv.; नूपहितम the other MSS.—अविसृग्दार्धनि G and one copy of the Viv.; अविस्त्रग्दार्धनि Ben and another copy of the Viv.; अविस्त्रग्दार्धनि U; these MSS. point to a reading अविस्त्र(स्त्र)ग्दार्धनि; अविस्त्रग्दार्धनि D, अवि(वि)स्त्रग्दार्धनि (स्त्र)सकृत् Ben C H D; these MSS. point to a reading अविस्त्रग्दार्धनि. Both readings occur equally in Baudh. pitṛmedha I. 4: 7. 14 (cp. Hir. pi. sū. I. 1: 33. 3). Gārgya Gopālayajvan comments: अविस्त्रग्दार्धनि अथ विविधं दारणं प्रदरादिकं विदारणं न विस्त्रग्दार्धनि—बज्रलौषधि G U D C. the Viv.; अश्वी Be अश्विकं Ben अश्वीकं H.

स्युः प्रागुदकप्रवणं यथा चालाससारिणीरापः स्युर्नातिप्रवणं
यस्मादन्यत्पुरस्तात्समन्तिकं देवयजनं न विन्देयुस्तदितां प्राची-
नवश्राष्ट्रं श्रास्तां मापयन्ति^१ ह्यत्तिकाः खल्विमाः प्राचीं
दिशं न परिजहति^२ । ताम्नाष्ट्रं संदर्शनेन मापयेदित्येतदेकं^३
५ श्रोणासंदर्शनेन मापयेदित्येतदेकं^४ शिवास्त्रात्योरन्तरेणेत्येत-
I. 156. 11. दपरं^५ दिक्ष्वतीकाशा भवतीति^६ । द्वाभिरेवैषां दिक्ष्वती-
काशा भवत्यथाप्युदाहरन्ति^७ वश्रानामेवातीकाशाङ्कुर्या-
दिति^८ द्वौ स्तोमौ प्रातःसवनं वहत इति^९ । त्रिवृत्यस्रदशौ
प्रातःसवनं वहतः^{१०} पञ्चदशसप्तदशौ माध्यन्दिनं सवनं
सप्तदशैकविंशौ तृतीयसवनमेष एव सश्रुतुष्टोमो भवति^{११}
चत्वारो हि स्तोमा भवन्मेष एव सन्दादशस्तोमो^{१२} भवति^{१३}
III. 88. 17 द्वादश हि^{१४} स्तोत्राणि भवन्ति^{१५} । यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं
वेदयन्ते पुरस्तादेवैतच्चैविध्यगतेषु देवयजनमध्ववस्येदिज्ञायते
सा वा इयं सर्वैव वेदिरिति^{१६} ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥

I. 159. 9. ११ अथेममाग्नावैष्णवमेके प्रागप्युदीचाये ब्रुवत उपरिष्टाद्वा^{१७}

१ MSS., exc. H. °अचंति (°आचर्न्ति Be).

२ भवतीति MSS., but दिक्ष्वतीकाशा is adj., sc श्रास्ता ।

३ °वैषां MSS.

४ Thus (भवति) U only, भवत्य° H, भवतीत्य° all the other MSS.

५ See TS. VII. 1. 1. 1.

६ Thus C and the Viv., all the other MSS. unanimously °स्तोमौ ।

७ Om. G U D C.

८ Thus Be G U D Ben (sec. m.); उपरिष्टाद्वाचं H Ben (pr.m.)
and the Viv. one copy another, sec. m., originally reading
उपरिष्टाद्वाचं; the Viv. explains यथा कल्पे ।

- क उ खलु दौचणीयाथै बर्हिर्यजुषा कुर्यादिति व्युपनिधाय^१
- I. 159. 10 संभारान्प्राक् पाणिंसंमर्शनात् यजमानं व्रतमुपनयति न पत्नीः
संनह्यतीत्यध्वरदौचाथै व्रतं प्रणुदते^१ सर्वैवैषा व्रतोपायनीया
- I. 159. 11 भवतीष्टिरयमु पत्नीसंनहनं^१ न यजमानभागं करोति न
ब्रह्मभागमित्याग्नीःसंयोजनावेवैतावुक्तौ^१ भवतः^१ किमुपक्रम-
माणो यजमाग्निषं वदेदित्यथापि सुभिक्षो व्रतोपायनीयस्य
भवतीति^१ कस्मै^१ किं^१ सुभिचायावद्येद्यजमानभागस्य खलू-
त्सादनाद्ब्रह्मभाग उक्तीदति^१ संयुक्तौ ह्येतौ यजमानभागब्रह्म-
- I. 159. 12 भागाविति^१ न बर्हिषदं पुरोडाशं करोति नान्वाहार्यं याच-
तीति^१ दक्षिणोक्तावेवैतावुक्तौ^१ भवतो^१ ऽन्या उ खल्विह^{१०}
- ib. दक्षिणाः प्रतिस्थाता भवन्ति^१ न फलीकरणहोमेन चरति
न समिष्टयजुर्जुहोतीत्यन्तपरिक्रमिणावेवैतावुक्तौ^१ भवतः^१
- I. 159. 13 किमुपक्रममाणो यजमन्तं परिणयेदिति^१ न पूर्णपात्रे यज-
मानं वाचयति न विष्णुक्रमाङ्कमत इत्यवभृथोक्तः खलु पूर्ण-

१ Thus Be G (sec. m) and the Viv. a., h. 1 and as cited elsewhere; the prep. वि om. D U Ben H C.

२ Thus Be U (sec. m) G (only वैवै); एव H U (pr. m.), संयोजनाव. - - D, संयोजनावेवैतावु. Ben and a citation by Sāyana; संयोजनावैमानायु. C.

३ The Viv. seems to read तस्मै ।

४ Thus Be G U (sec. m.) Ben (sec. m.) and the Viv.; दक्षिणो-
कार्यावेवैतावु. Ben and U (pr. m.), दक्षिणैकायो रवैतावु. D, दक्षिणैकार्यो
रवैतावु. C, तच्छयपोक्तादक्षिणेकार्यावेवैतावु. H.

५ °क्रमवावे° D C, °क्रामिवावे° Be.

पात्रो भवत्यन्यः खल्विहावभृथः प्रतिस्थातो भवत्यन्नपरि-
क्रमिणो विष्णुक्रमाः^१ किसुपक्रममाणो यज्ञमन्तं परिणये-
दिति^१ ॥ ६ ॥

1. 159. 18. द्वादश वात्सबन्धान्युदयच्छक्ति^१ कतमानि खल्वि-
५ मानि वात्सबन्धानि भवन्तीत्येता एव सुवाङ्मतीरन्यत्र स्वाहा-
1. 160. 10. कारादित्यथायुदाहरन्ति समानमंख्यानो ऽग्निर्हवि^१ तिस्रो
देवतास्तानि द्वादशाथेदं कृष्णाजिनं नौरुक्तं^२ भवत्याच्य जान्वे-
1. 163. 5. तत्पार्श्वत एवाभिमर्षेद्दक्षिणं प्रति रभं यथा नावं^३ नक्तं चेद-
मेधं पग्नेदाहवनीयमेवैतेन यजुषोपतिष्ठेताथेमानि दैक्षाणि
१० व्रतानि सायमुपक्रमाणि प्रातरपवर्गाण्यथौपसदानि प्रातरूप-
1. 164. 2 क्रमाणि सायमपवर्गाण्यथेदं^४ दैक्षं व्रतं परिश्रित्यैव व्रतथेदा-
हवनीय एवैतत्पुराग्निहोत्रं ह्यथे स मानुष्यास्यतीति^५ ।
॥ ७ ॥ चतुर्थः ॥

१ See TS. VI. 1. 2. 5.

२ अग्निर्हवि G (sec. m.), निहवि Be, अग्निनि U (sec. m.), अग्निनि C,
अग्निनि the other MSS.

३ See TS. I. 2. 2. e (last pāda).

४ Thus Ben (pr. m.) G (sec. m.), ०थेदं दैक्षं ०थेदं दैक्षं H C U D
G (pr. m.) Ben (sec. m.).

५ Thus H, समनुष्यास्यतीति Be Ben, स मानुष्यास्यतीति C U D १ (pr.
m.), समनुष्यास्यतीति G (pr. m.). The Vivaraṇa seems to have
read as C, etc. : स आहवनीयोऽनुष्यास्यतीति आहवनीयमन्यत्र ह्यथानानं दृष्टेति,
but we expect a future: 'if the Āhavanīya sees that I offer
somewhere else, it will... '

- I. 167. 3. अथायं प्रायणीयस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति¹
 बर्हिर्द्यजुषा कुर्याद्यदि पुरस्तादयजुष्कृतं स्यात्पाणी संमृश्रीत¹
 परिस्तृणौथात्पात्राणि निर्णिज्य स्रष्टादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत
 उपवेश्याचैवोत्तरत उदपात्रं निधाय जघनेन गार्हपत्यं स्फं
 निदध्यात्स्फोपरि पात्रौ¹ पात्र्यां त्रीहीनावपेष्कू¹र्पादानप्रभृति ५
 कर्मान्नासायत आ प्रस्कन्दनात्प्रस्कन्दनान्तं कर्म कृत्वाहवनौये
 सुवाङ्कतिं¹ ऊलोपनिष्क्रम्य संप्रैषसुक्त्वाभिप्रपद्य तिरः पवित्रमप
 आनीयाधिश्रित्य तिरः पवित्रं तण्डुलानावपेद¹थाज्यं निर्वपे-
 द¹थाज्यमधिअयेदुभयं पर्यग्निं कृत्वा स्फाहस्तः प्राङ्केत्य स्तम्ब-
 यजुर्हरेत्विद्भूमत ऊर्ध्वं¹ शंघन्तः^१ प्रायणीयः संतिष्ठते¹ १०
 को नु खल्वस्य कर्मणो ऽवशेषो भवतीत्या सुवां विमोकात्रं
 चरुहविषामायनिनयनं विद्यत इति^२ स्यात्सौभिश्यैव चरुं
- [169. 20. निर्वपेदिति नु^३ बौधायनस्य कल्पः¹ किं देवत्या उ खलु
 पदाङ्कतिर्भवतीत्याग्नेयौत्येके¹ वैष्णवीत्येके¹ प्राजापत्येत्येके¹
- . 172. 19. वाग्देवत्येव^४ ब्रूयात्कृष्णार्थोणास्तुकया सोमविक्रयिणमन्तरेण १५
- . 172. 15. भूमके^५ विध्यति¹ राजानं प्रत्यपोर्णते यजमानः ॥ ८ ॥

१ शंघन्तः G D C U (pr. m.), शंघवतः Be.

२ Effaced in G.

३ Om. Be H.

४ Thus H, देवतेत्येव the other MSS.

५ Thus G U (sec. m.) and the Viv. (both copies); अनेके Be, भूमके Ben H Kes., भुवोवोमये C D; cp. Baudh. grhs. I. 1: अथै-
 माभन्तरेण भूमके दर्भेण संसार्ति ।

वयः सुपर्णा उपसेदुरिन्द्रमित्येतयाथ यदि न सोमविक्रयी
 स्यादप्रेण यूपावटकालं पलाशशाखां निहत्य समुपनह्य राजानं
 पलाशशाखायाः समासज्योपासीताथ यदि कश्चित्सवसंयुक्तं
 व्याहरेत्स्त्रिप्रमिति वा त्ररध्वमिति वा कुरुतेति वा^१ तद्वाजा-

I. 173. 19.

I. 174. 14.

नमाददौत^१ न संवादा आवर्तेरन्स^२ सोमविक्रयी स्यादथेयं
 प्रथमा सुब्रह्मण्योकारान्तेवैषोक्ता भवत्यथायमातिथ्यस्तस्य कः
 कर्मण उपक्रमो भवतीति^१ बर्हिर्ध्वजुषा कुर्याद्यदि पुरस्ता-
 दयजुष्कृतः स्यात्पाणी संमृश्रीत^१ परिस्रुणीयात्पात्राणि
 निर्णिज्य सःसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेश्य दक्षिणमनङ्गाहं
 विमुच्यात्रैवोत्तरत उदपात्रं निधाय जघनेन गार्हपत्यः स्पर्शं
 निदध्यात्स्वोपरि पात्रीं^१ पाश्यां त्रीहीनावपेष्कूर्पादानप्रभृति
 कर्मान्तस्तायत आ प्रस्कन्दनात्प्रस्कन्दनान्तं कर्म कालोत्तरमन-
 ङ्गाहं विमुच्य राजानं प्रपादयेत्सिद्धमचाग्निष्टोमिकं^१ कर्म

. 175. 19.

जानौघादा संप्रैषात्कृष्णाजिनावधवनेनैवातिथ्य^२ प्रतिपद्यते^१
 १५ सिद्धमत ऊर्ध्वम्^१ ॥ ६ ॥ पञ्चमः ॥

स दर्भपुञ्जीसमुद्बुधेति^१ कतरसु खल्विदं दर्भपुञ्जीसं
 भवतीति^१ यदेवैतद्गोदानयोर्निदधातीति^१ सप्त गिरीन्नि-
 च्चेति^१ कतमे तु खल्विमे गिरयो भवन्तीति^१ प्रयाजानू-

१ वेति or वीति MSS. exc. H; om. C.

२ ऽष्टोमिकं G U; D C.

१ ऽधवने० G and the Viv.; ऽधवने० Be, ऽधवतिने० Ben, ऽधवने०

D U C.—०तिथ्यं G, ०तिथ्य Be, तिथ्यस्य the other MSS

I. याजा^१ एवेता उक्ता भवन्तीति दीक्षणीयायाः प्रायणीयाया
 आतिथ्याया अग्नीषोमीयस्तेत्यापुदाहरन्ति^२ दीक्षणीया प्राय-
 णीयातिथ्योपसदो ऽग्नीषोमीयः सप्तम इति^३ यज्ञो देवेभ्यो
 निल्लायतेति^४ कतमो^५ नु खल्वयं यज्ञो भवतीति^६ य एवैष
 इडान्त आतिथ्यः संतिष्ठते^७ तं देवा हस्ताम्प्रभ्यैष्कन्निति^८
 यदेवैतत्तानूनग्नं समवमृशन्तीति^९ तमिन्द्र उपर्युपर्यत्यक्राम-
 दिति^{१०} यदेवैतदुपसद्भिश्चरन्तीति^{११} तमेभ्यो यज्ञ एव यज्ञ-
 माहरदिति^{१२} कतमो^{१३} नु खल्वयं यज्ञो यज्ञमाहरदिति^{१४}
 दीक्षणीया प्रायणीयातिथ्यै^{१५} एव यज्ञो यज्ञमाहरदिति^{१६}
 वराहो ऽयं वाममोष इति^{१७} सुत्यमङ्गां वर्षिष्ठं^{१८} तद्यजमानं १०
 वामं वसु मुष्णातीति^{१९} के नु खल्व्वातिथ्यस्थानूयाजा^{२०} भव-
 न्तीत्युपसद इत्येव ब्रूयात्किं देवत्या उ खलूपसदो भवन्ती-
 त्याग्नेय्य इत्येव ब्रूयात्कथमु खलूपसदामुपक्रमो भवतीति^{२१}
 बर्हिर्यजुषा कुर्याद्यदि पुरस्तादयजुष्कृतं स्यात्पाणी संमृश्रीत^{२२}
 परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य म^{२३}सादयेन्मदन्तौः म^{२४}स्त्रत्य १५
 पात्राणि प्रोचेदाज्यं निरुष्याधिश्चित्य पर्यग्निं कृत्वा स्फ्यहस्तः
 प्राडेत्य स्तम्बयजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वं^{२५} यथा प्रकृत्यामेवं प्रथ-

१ नुयाजा MSS

२ षोमीयस्य चेत्यथा G U (see m.)

३ सम् found in Be G U D C only

४ From कतमो unto आहरदिति missing in G H; इति missing in Ben C Be D U.

५ इति missing in G U C.

मायामुपसदि स्रुचः सादयेदभूढा द्वितीयस्यामभूढतरासृती-
यस्याः^१ संवरमाणा इवोपसद्भिः प्रचरेयुर्नाकृतमाद्रिये-
रन्समपाङ्गुलिः^२ सुवमादायास्यन्निवोपसदं जुहुयादिति ।
॥ १० ॥ षष्ठः ॥

- क उ खल्वग्नीषोमीयस्य बर्हिर्धनुषा कुर्यादित्युदास्य
I. 188. 13. प्रवर्ग्यं प्रागाहवनीयस्य प्रणयनात्सवनीयेभ्यश्च वत्सानुपाकुर्या-
द्विवच्छिन्नं आहवनीये गार्हपत्ये पदद्वितीयमुपवपेदेवमुप-
I. 183. 14. मनीश्वधेयमौदुम्बरी^३ स्थूणा यजमानेन संमिता कार्या
भवत्यथायं यूपो यजमानस्यारत्निभिर्विमितो भवति ।
१० ससोपर^४ इत्येके^५ ऽत्रो हैवैतानि^६ कुर्याद्युपावटं तु^७ परि-
I. 194. 11. लिख्य पाणी संमृश्रीत^८ परिसृष्टणीयात्पात्राणि निर्णिज्य
संसादयेत्प्रोक्षणीः संसृष्ट्या पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं निरुप्या-
धिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा स्रुचः संमार्ष्टि^९ ता उत्तरवेदिः
हरन्ति प्रोक्षणीश्चाथ प्रतिप्रस्थाता पत्नीमभिसंनञ्जेत्यौरोडा-

१ ऽढतरासृ० H Ben U Be ; ऽढतराढ० G, ऽढतराढ० D C.

२ Thus G D Ben CU (pr. m.), ऽसपांगुलि Be, ऽसपांगुलीभिः U (sec. m.). H defective. The Viv. : परिश्रुष्टीतश्रुत्वं प्रक्षरसादाथ ।

३ Between उपवपपेदेवम् and उपयमनोषु H Ben ins. इधम्, not G U Be D C.

४ Conjectural reading ; ससोपर इत्येके G C Be U. ससोपरइत्येके Ben, समोपर इत्येके H, समोमपर इत्येके D; सोपर इ० the Viv.

५ हैवैतानि all the MSS. with तं the Viv. (one copy) = संसादायानि ।

६ om. H.

१. शिकेनाथैनां गार्हपत्यमीचयेदथैनामाज्यमवेक्षयित्वाज्येनाद्र-
वेत्पल्य्या^१ तदवेक्षितमुपयच्छीत^२ तेजो ऽसौत्यथैनच्छकले-
नोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहौत्यथैनदाहवनीये ऽधिअयेदग्निस्ते
तेजो मा विनैदित्यथैनद्रूलोत्तरेण प्रोक्षणीः सादयित्वावेक्षे-
तोत्पुनुथादाज्यवतीभ्यां^३ प्रोक्षणीः^४ प्रसिद्धमाहवनीयसकाग्रे ५

III. 97. 11. षडदाज्यवन्थाज्यानि गृह्णीतेति भिद्भूमत ऊर्ध्वं^१ यथो
एतच्छास्त्रीकेः कल्पं वेदयन्ते पत्नीशाल एवाग्नीषोमस्थाज्यानि
गृह्णीयान्तानि खरे सादयेदिति^२ समन्वानीय वासमन्वा-
नीय^३ वा पुराणगार्हपत्यं पाणी संमृश्रीत^४ परिस्तृणीयात्पा-
त्राणि निर्णय्य सःसादयेत्प्रोक्षणीः सःस्कृत्य पात्राणि प्रोक्षे- १०
दाज्यं निरुयाधिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा सुवः संमार्ष्टिं^५ ता
अत्रैव सह सःसादयन्ति प्रोक्षणीश्च^६ न^७ प्रतिप्रस्थाता
पत्नीमभिसंनक्षेत्यौरोडाशिकेन^८ नैनां^९ गार्हपत्यमीचयेदथै-
नामाज्यमवेक्षयित्वाज्येनाद्रवेत्पल्य्या तदवेक्षितमुपयच्छीत तेजो -
ऽसौत्यथैनच्छकलेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहौत्यथैनद्गार्हपत्ये १५
ऽधिअयेदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्यथैनद्रूलोत्तरेण प्रोक्षणीः

१ •नोद्रवे• instead of •नाद्रवे• G here and infra l. 14. Is उद्रवेत्
the better reading ?

२ Thus here and l. 14 G Be D C Ben U (sec. m.), •यजेत H U
(pr. m.).

३ Only given by G U (sec. m.).

४ Thus G U D Be, C H Ben om.

५ Thus Be C only, the other MSS. om. व reading •वाशिकेनैनां।

सादधिलावेचेतोत्पुनुषादाज्यवतीभ्यां प्रोक्षणीः प्रसिद्धं गार्ह-
पत्यसकाग्रे पृषदाज्यवन्त्याज्यानि गृहीत्वा ॥ ११ ॥

1. 194. 17.

परिकर्मिभ्य उत्पदाय ब्रह्मणे राजानमुत्प्रथच्छेत्संप्रच्छेपु
सुवाङ्गती^१ जुहुयात्संप्रच्छेत्सास्यैव गच्छेयुराश्वनीयाद्राजा
५ दक्षिणार्धः स्यादथाग्निरथ यावोवायव्यान्नुत्तरार्धान्वाज्यान्वपि
वाग्निर्दक्षिणार्धः स्यादथ राजाय यावोवायव्यान्नुत्तरार्धान्वे-
वाज्यानि^१ पूर्वथा द्वारोपनिष्कस्योत्तरेण सदः परीत्याग्नीधा-
गारे^२ ऽग्निं निधायाभिहुत्य प्रोक्षणीहस्त उत्तरेणाग्नीध्रीयं
धिषिण्यं प्रतिपद्यते^३ । ऽन्वञ्च आज्यैराश्वनीये हुत्वेभ्यं प्रोक्ष्य
१० वेदिं प्रोक्ष्य बर्हिः प्रोक्ष्य बर्हिरासन्नं प्रोक्ष्योपनिनीय
पुरस्तादाश्ववालं प्रस्तरं गृहीत्वा पञ्चविधं बर्हिं स्त्रीर्वा प्रस्तर-
पाणिः प्राङ्भिस्त्वय कार्ण्यमयान्यरिधीन्परिधायोर्ध्वं समिधा-
वभ्याधाय बर्हिर्भुष्टिं विधृती प्रस्तरमित्येतत्समादाय प्रदक्षि-
णमावृत्य पूर्वथा द्वारा हविधानं प्रपद्योत्तरार्धं खरस्य बर्हि-
१५ भुष्टिः सृणीयाद्बर्हिषि विधृती^४ विधृत्योराश्ववालं प्रस्तरं^४
प्रस्तरे जुह्वं^४ बर्हिषीतरा^४ एता असदक्षिति समभिमृश्याप
उपस्पृश्य ब्रह्मणो राजानमादाय पूर्वथा द्वारा हविधानं

१ सुवाङ्गतीर्णं • MSS., but cp. the Viv. : ऋ सोम जुषाव रति (TS. I. 3.
4. a and b).

२ प्रतिपद्यते Be G^१ U D C, प्रतिपद्यते Ben, •यमनिपद्यते H.

I

प्रपाद्येदात्मानमभिपरिहरमाण^१ इव^१ सिद्धमत ऊर्ध्वम्^१
॥ १२ ॥ सप्तमः ॥

क उ खलु गिल्पवदिभाबर्हिरपवर्गं गच्छतीत्यग्नीषोमीय
इत्येव ब्रूयात्क^१ उ खल्वग्नीषोमीयः सुत्यमहरनुषमेतीति^१
सद्यस्क्रियामित्येव^१ ब्रूयात्क^१ उ खलु प्रवर्ग्यः सुत्यमहरनुषमे- ५
तीति^१ सद्यस्क्रियामित्येव^१ ब्रूयात्का उ खलु देवता
सुब्रह्मण्या प्रथमाह्वयत इति^१ वागेव वाचमाह्वयतीति^१ क

I. 197. 2. उ खलु पितापुत्रीया^१ सुब्रह्मण्या प्रथमाह्वयत इत्यग्नीषोमी-
यस्य ऊतायां वपायां परिहृतासु वसतीवरीषु द्वितीया^१
प्रातरनुवाके तृतीया^१ दक्षिणानामु ह काल एक आह्वयन्ती- १०

I. 197. 8. त्यय यो वीडितः कुम्भसं याचतीति दृढ इत्येवेदमुक्तं

I. 198. 17. भवति^१ पयस्य सक्रूःश्च कुरुतेति अयणार्थं एवैते उक्ते

I 199. 1. भवतश्चतस्रो रश्नाश्चतस्रो वपाअपणीर्द्वयमिभाबर्हिरिति
सवनीयस्य चानुवन्ध्यस्य चैतानि भवन्ति^१ काश्चतस्र स्थास्त्री-
र्वाथव्याः सोमग्रहणीरित्यादित्यस्थाल्युन्ध्यस्थाल्याग्रथणस्थाली १५
ध्रुवस्थालीत्यथेमानि द्वादशोर्ध्वपाचाणि भवन्ति दक्षिणग्रहपाच-
मपाःश्चन्तर्यामयोर्द्विदेवत्यानाः शुक्रामन्थिनोर्द्वत्तुपात्रे आदि-

१ Thus Ben C Be G D U (sec. m.); •त्मानमपरिह• H, •त्मानमभि-
परिह• U (pr. m.).

२ Thus Ben C G (sec. m.) U (pr. m.); •स्क्रियामित्येव H Be U
(sec. m.).

३ •पुत्रिया G U.

त्यस्याख्या औपशयं पात्रमुच्यस्याख्या औपशयं पात्रमथेम
 एकादश चमसा भवन्ति यजमानस्य ब्रह्मणो होतुर्ह्यतु-
 मैत्रावरुणस्य ब्राह्मणाश्चरुमिनो ऽच्छावाकस्य सदसत्याग्नीधः
 पोतुर्नेष्टुरिति ^१ तेषां त्सरूणि सरूपाणि कारयेन्नैययोधानां ^१
 ५ विज्ञायत उत्तरस्थां ^२ ततो ^३ यदत्सरूकैस्समसैभंचयन्ति न्ययो-
 धचमसैरित्येतस्मान्नैययोधा एव भवन्ति ^४ रश्मिश्च ^५ म ^६ इत्य-
 दाभ्य एवैष उक्तो भवत्यधिपतिश्च म इति प्राजापत्य एष
 दधिग्रहो भवति ^७ सारस्वतश्च मे पौष्णश्च ^८ म ^९ इति ^{१०}
 वसतीवरीरित्येक आङ्गरेथ हैक आङ्ग राजसूयिक एष
 १० महाग्रहो भवति ^१ पोषणादु ^२ ह ^३ पौष्णो भवति ग्रहणादु ^४
 सारस्वत इति ^५ ॥ १३ ॥ अष्टमः ॥

^१ 1. 200. 5.
 III. 98. 16.

अथेदं महारात्रिकं कर्म ^१ तस्य कः कर्मण उपक्रमो
 भवतीति ^२ हस्तपादाग्रचाख्यानन्तरेण चालासोत्करौ देवय-
 जनमभि प्रपद्यन्ते ^३ तेषां यथासमैषं विहितानि कर्माणि
 ५ भवन्त्यथाध्वर्युराग्नेय्यर्चाग्नीध्रमभिमन्त्रद्वैष्णव्या इविधानमित्यथो-
 परमत्यथैष आग्नीध्रः पूर्वः पत्नीशालं द्रुत्वाग्नीनुपसमाधाद्य

^१ The first citation from the *uttarātātikā* seems XVIII. 21
 300. 13, the second I have not been able to point out.

^२ चमस H; Ben om. स ।

^३ Thus G D U C, पोष्णश्च म H. पोष्णचेति Ben. पोष्ण इति Be.

^४ Thus G U; पोषणादु ह H D C, पोषणाददि Ben Be.

^५ Thus emended: यदत्सानु G U Ben Be, यदत्सानु C. यदत्सानु D,
 यदत्सानु H.

संपरिस्तीर्य पात्राणि निर्णिज्य सःसाद्याख्यं विलाप्योपास्ते ^१
 ऽपरः^१ प्रतिप्रस्थाता प्रोचणीः सःस्कात्य पात्राणि प्रोचेदाख्यं
 निरुप्याधिम्रित्य पर्यग्निं कृत्वा सुषः संमार्ष्टि^१ ता उत्तरवेदिः
 हरन्ति प्रोचणीश्चाथाध्वर्युराग्नेय्यर्चां सुषो ऽभिमृशति^१
 संमृष्टानि द्विधा पात्राण्यभिसृज्यन्त^२ इति^१ वायव्यथा ५
 वायव्यान्वेन्द्र्या^३ सदो^१ ऽथैष उन्नेता यावोवायव्यः संप्रचाल्य
 द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधाय दक्षिणस्य हविर्धानस्य
 पुरोऽक्षः सःसादयत्युपकल्पयते प्रतिप्रस्थाता षष्ठदाव्याय
 दध्याग्नीध्र इध्नाबर्हिर्ह्रपसादयत्यथ प्रतिप्रस्थाता पत्नीमभि-
 संनह्येत्यौरोडाग्निक्वेनाथैनां गार्हपत्यमौचयेदथैनामाज्यमवेच- १०
 यिलाज्येनाद्रवेत्य^४ तदेवेचित्तमुपयच्छीत^५ तेजो ऽवीत्य-
 येनच्छगलेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहीत्यथैनदाहवनीये
 ऽधिमृशेदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्यथैनद्रूलोकरेण प्रोचणीः
 सादयिलावेचेतीत्यनुयादाज्यवतीभ्यां प्रोचणीः प्रसिद्धमाहव-

१ ऽपरः U (pr. m.), परः D C, अपरः Ben (pr. m.), अपरः the other MSS. H. wholly corrupt.

२ Uncertain reading °सख्यत Ben. °सख्यंत G (sec. m.), °सखंत G (pr. m.), °सख्यत Be C U, °सख्यत D, °सख्यंत D. The Viv. (one copy) °सख्य changed into °सख्य, and thus also the other copy.

३ °येन्द्रिया G C.

४ °नोद्रवे ° again G.

५ °यशीत G (sec. m.), U (pr. m.) D C Ben, °यशेत G (pr. m.) Be H U (sec. m.).

नौयसकाग्रे पृषदाज्यवन्थाज्यानि गृह्णीते^१ षिद्धमत ऊर्ध्वम्^१
॥ १५ ॥

f. 98. 17.

अथ ग्राहीकेरेवमेवैषां यथासंप्रैषं विहितानि कर्माणि
भवन्त्यथाध्वर्युराग्नेय्यर्चाग्नीध्रमभिमृशेदेषाया हविर्धानमित्य-
थोपरमत्यथैष आग्नीध्रेः पूर्वः पत्नीग्राहं द्रुत्वाग्निमुपसमाधाय
संपरिसौरीयं पात्राणि निर्णिज्य सःसाद्याज्यं विलाप्योपास्ते^१
ऽपरः प्रतिप्रस्थाता प्रोक्षणीः सःसृज्य पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं
निरूप्याधिम्रित्य पर्यग्निं कृत्वा स्रुचः संमार्ष्टि^१ ता आग्नी-
ध्रः हरन्ति प्रोक्षणीश्चाथाध्वर्युराग्नेय्यर्चा स्रुचो ऽभिमृशति^१
१० संमृष्टानि द्विधा पात्राण्यभिस्रच्छन्त^१ इति^१ वायव्यया वाय-
व्यान्नेन्द्र्या^१ सदो^१ ऽथैष उन्नेता ग्रावोवायव्यः संप्रचात्य
द्रोणकलशे दग्नापत्रिन्ने समवधाय दक्षिणस्य हविर्धानस्य
पुरोऽस्रुचः सःसादयत्युपकल्पयते प्रतिप्रस्थाता पृषदाज्याय
दध्याग्नीध्र इध्माबर्हिर्पसादयति^१ न प्रतिप्रस्थाता पत्नीमभि-
१५ संनह्येत्यौरोडाग्निनेन^१ नैनां^१ गार्हपत्यमीक्षयेदथैनामाज्यम-
वेक्ष्यवाज्येनाद्रवेत्येत्या^१ तद्वेचितमुपयच्छीत^१ तेजो ऽसौत्यं

१ •स्रच्छन्त Be G, •स्रच्छन्त U C, •स्रच्छन्त D; H and Ben. abbreviate this passage.

१ •स्यैन्द्रिया G U C, •स्यैन्द्रिया Be.

१ Thus G (pr. m.) D Be C Ben; •केनेनां G (sec. m.) H;

•केनाथैनां U (sec. m.).

४ •नोदवे° again G.

५ •यच्छीत all (H. abbreviates).

येन ष्ककलेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहैत्यथैनदाग्नीध्रौथे
 ऽधिअयेदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्यथैनद्भूलोत्तरेण प्रोक्षणीः
 सादयित्वावेत्तेतोत्पुनुयादाज्यवतीभ्यां प्रोक्षणीः । प्रसिद्धमाग्नी-
 ध्रौथमकाशे पृषदाज्यवन्त्याज्यानि गृहीत्वा परिकर्मिभ्य
 उत्पदाय प्रोक्षणीहस्त उत्तरेणाग्नीध्रौथं 'धिष्णियं प्रतिपद्यते' ।
 ऽन्वञ्च आञ्चैरथेभ्यं प्रोक्ष्य वेदिं प्रोक्ष्य बर्हिः प्रोक्ष्य बर्हिरासन्नं
 प्रोक्ष्योपनिनीय पुरस्तात्प्रस्तरं गृहीत्वैकविधं^१ बर्हिं^१ स्तीलां^१
 प्रस्तरपाणिः प्राङ्भिसृष्यौदुम्बरान्परिधीन्परिधायोर्ध्वं भूमि-
 धावभ्याधाय बर्हिर्मुष्टिं विष्टती प्रस्तरमित्येतस्मादाय
 प्रदक्षिणमावृत्य पूर्वया द्वारा हविर्धानं प्रपद्योत्तरार्धं खरस्य १०
 बर्हिर्मुष्टिः स्तृणीयाद्बर्हिषि विष्टतौ^१ विष्टत्योः प्रस्तरं^१ प्रस्तरे
 जुहं^१ बर्हिषीतरा^१ एता असदक्षिति समभिमृश्य योगेन
 युनक्ति^१ सिद्धमत ऊर्ध्वम्^१ ॥ १५ ॥ नवमः ॥

किमग्निहोत्रो दौचितः किमौपसदः किंप्रसुत इति^१
 विज्ञायते व्रतसेव दौचितस्याग्निहोत्रं^१ घर्माच्छिष्टमौपसदस्यो- १५
 पाञ्चशन्तर्यामौ^१ प्रसुतस्य^१ यो हानुदिते स सायमग्निहोत्र-
 भक्तिर्य^१ उदिते स प्रातरग्निहोत्रभक्तिः^१ किंदर्शपूर्णमास^१

१ The three words एक °ब० स्तीलां effaced in G.

२ Thus G U D C Be; °पसदसुपाञ्च० H, °पसदमस्योपाञ्च० Ben, the Vivaraṇa also has औपसदस्य ।

३ Thus Be G U (sec. m.), the Viv.; °दर्शपूर्णमासस्य H, दार्श (or दर्श) पौर्णमासस्य (or सस) H D C Ben (pr. m.), all without इति ; °मास इति Ben (sec. m). °दर्शपौर्णमास इति U (pr. m.).

II. 99. 11.

इति^१ विज्ञायते पौर्णमासं यज्ञमग्नीषोमीयं पशुमकुर्वत
 दाशं यज्ञमाग्नेयं पशुमकुर्वतेति^१ यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं
 वेदयन्ते प्रातःसवन एव सर्वभ्यः सवनेभ्यः सवनीयान्निर्वपेत्सक-
 द्पहितान्येव कपालानि स्युरा समभिवामनात्सृष्टं कर्म
 ५ तायते^१ तेषामेकैकमुद्वासयेदनुसवनं येनयेन प्रचरिष्यन्त्या-
 दपि वा व्यभिमृष्टानां पिण्डानां परिग्राहयीतेतरयोः^२ सवनयो-
 र्द्येककपालश्चिकीर्षितः^३ स्यात्प्रातःसवनिकैरेव^४ वर्तयेत्कृतान्ता-
 त्यौरोडाशिकं कर्म प्रत्याददीतेतरयोः^५ सवनयोरनुसवनमङ्गा-
 राभूहनेनैव कपालेषु प्रतिपद्येत^६ भिद्धमत ऊर्ध्वम्^७
 १० ॥ १६ ॥ दशमः ॥

II. 96. 6

यथो एतद्वौधायनस्य कल्पं वेदयन्त उभयतःशुक्रा आदि-
 त्यवनीर्वसतीवरीर्गृहीयात्ताः शुक्रास्ताभिराप्याययेत्ताभिर-
 भिषुणयादित्युपर्यर्धं^१ होतृचमसं कृत्वेत्येतेनैवापि हतौयेन
 वर्तयेत्त्रयौरपः पूर्वथा द्वारा हविर्धानं प्रपादयेद्द्वोतृचमसीया
 ५ वसतीवरीया मैत्रावरुणचमसीया इति दक्षिणेन होतारं
 परिगृह्यापरया^२ द्वारैकधनानेतस्मिंश्च काले सर्वत्र एव मैत्रा-

१ Thus Ben, ज्ञायते C D, तायते H (reading यथास् instead of वेथास्), वर्तयेत् G Be U (sec. m.) and the Viv.

२ इतरयोः Be G (pr. m.), उत्तरयोः Ben C U D G (sec. m.).*

३ यदोक् H and the Viv., यदेक G U Ben Be; C defective.

४ ०सवनिकै G U D, Viv., ०सवनीकै the other MSS

५ उत्तरयोः MSS.

६ परिग्रह्या Be U.

वक्ष्यन्ममोयाः पर्यस्येत्तृतीयं वसतीवरीणामवनयेत्तृतीयमेक-
 11. 190. 12. धनानामेवमस्य प्राक्केवलः शुक्रो भवति । सोमग्रहं गृहीयाद्ग-
 ह्यवर्चकामस्येत्यनिरुप्तस्यैवैष राज्ञो ग्रहौतस्यो भवति । का
 उ खलु देवताः प्रथमं सोमं भक्षयन्तीत्याप इत्येव ब्रूया-
 द्विज्ञायत उपुङ्गताः सोमस्य पिवतोपुङ्गतो युष्माकं सोमः ५
 पिवत्विति । क उ खलु सोमस्य सोमपौथो भवतीति ।
 विज्ञायते यत्ते सोमादाग्भं नाम जागृवि तस्ये ते सोम
 सोमाथ स्वाहेत्येष एवापि सोमस्य सोमपौथस्तेषां संनिपति-
 तानामानुपूर्वतेति १ । निगम्यासु वाचयित्वादाभ्येन चरेदथो-
 पांशुसवनमाददीतथ राजानं निर्वपेत्सिद्धमचाग्निष्टोमिकं १०
 कर्म जानीयादा फलकधोरभिमर्शनात्फलके अभिमृश्य
 पृश्निभिस्ररेदथ प्राणग्रहैश्चरेदथांशुत्पुपसंगृहीयादथांशुना
 चरेदथोपांशुना । काले ऽन्तर्यामेण । सिद्धमत ऊर्ध्वम् ।
 ॥ १७ ॥ एकादशः ॥

111. 101. 7. यथो एतद्बौधायनस्य कल्पं वेदयन्त आग्रयणस्य ग्रहणे १५
 द्वयोर्धारयोः प्रातःसवने गृहीयात्तिसृणां माध्यंदिने सवने
 षतसृणां तृतीयसवन इत्युपांशुश्रन्तर्यामयोश्च स्रस्त्रावः संततस्य
 शुक्र एते द्वे प्रातःसवने । संततश्चैव शुक्र आग्रयणस्योदचनेन

१ Thus G U D, °पातिसाना° H Ben, °पतिसाम° C, °पोभानां Be.—
 °मानुपूर्वतेति G U (sec. m.), °मानुपूर्वते H, °आनुपूर्वतेति Be, °मानुपूर्वतेति
 Ben U (pr. m.), °मनुपूर्वतेति C D.

- च^१ तृतीया मास्यंदिने सवन^१ आदित्यस्याख्यामतिग्निष्टो^१
 राजादित्यपहस्य च स^१स्त्राव आग्रयणस्यैवोदचनेन^१ च चतुर्थी
 तृतीयसवने^१ संपूत^१ राजानं चयेण श्रीणोयात्पयसा सक्तु-
 भिर्हिरण्येनेति^१ स यं कं चन ग्रहं गृह्णात्युभयत^१ उदबुध^१
 ५ हिरण्यग्रयणमेवैनं^१ करोति^१ तिष्ठता यद्वा होतव्या अन्यच
 . 101. 9. प्राजापत्याच्च मन्यिस^१स्त्रावाचेति^१ यथो एतच्छास्त्रीकेः कल्पं
 वेदयन्ते द्रष्टानुमन्त्रणौयास्त्रिति सुवाङ्मतीरेवैता जुहुयात्क-
 स्मिन्नु खञ्जेनाः काले जुहुयादिति^१ संतनीर्द्धंलैतस्मिन्नेनाः^१
 . 212. 6. काले जुहुयादित्यथोक्षेतरित्याह प्राञ्च^१ राजानं पूतभृतमभि
 १० संपवयताद्दशाभिराधवनीयं मृदा न्युज्जतादित्युक्तसंप्रैष^१ एष
 श्रेत^१ आवाकाशेभ्यो^१ ऽवकाशैरुपस्थाय दशाभिरैवैनं^१ मृदा
 न्युज्जति^१ ॥ १८ ॥

समानं कर्माश्विनाद्गृहादित्या^१ धिष्णियव्याचारणसंपा-

१ Given by G U D only.

२ °स्त्रास्त्रा चति° Ben H.

३ एव om. Be G U D.

४ गृह्णातीयादिति instead of गृह्णाति Be G (sec. m.).

५ संतनी° Be, संतनीर्द्ध° H.

६ Thus Ben H, °न्युज्जः सं° the other MSS.

७ श्रेते G U D C, एते Be, दाते Ben, H. corrupt.

८ Thus G (sec. m.) U D, दशाभिरैनं C, दशाभिरैवैनां the other MSS.

९ Viv. : समानं कर्माश्विनाद्गृहादिति यथोचते (c.g. XI. 3 : 67. 17) तथा-
 चनेच विधिः ।

- I. 213. 20. तादित्येष समुद्देशो^१ भवति^१ कथमु खलु धिष्णियानां
यथान्युप्रं व्याघारणं भवतीति^१ विभुवे प्रवाहणाय स्वाहेति
व्याघार्यं रौद्रेणानीकेन पाहि माग्ने पिष्टहि मा मा मा
- I. 214. 8. द्विःशौरिति^१ सप्त वृणीत इति^१ होतैवैषाः सप्तमो भवत्य-
हर्षण उन्नरेखहःसु प्रातःसवनिकं प्रसर्पणं कथं स्यादित्या-
हवनीयोपस्थानप्रभृतीत्येव ब्रूयात्सकृत् स्फविघनानामुपस्थानं^१
- I. 217. 6. कथमु खल्वेषां विमंस्थितसंचरः स्यादित्युन्नरेण होतुश्च
धिष्णियं ब्राह्मणाः^१ स्मिनश्च ये ऽधिष्णिया^१ अथ धिष्णिय-
वन्तः खल्वमेव धिष्णियमुन्नरेण परिक्रामेयुरथेमावध्वर्यु^१
अचमसौ^१ भवतः^१ क उ खल्वेतयोर्भचो भवतीति^१ होतच- १०
मस इत्येव ब्रूयात्क उ खल्वृत्विजामेकाहे सोमं न भचयन्ती-
त्युक्तेता यावस्तुसुब्रह्मण्य इत्येव ब्रूयात्क उ खलु सत्रे
दीक्षिता भचयेयुरिति^१ नेष्टुश्चमस उक्तेता भचयेदच्छावाक-
चमसे यावस्तुदुद्गाहचमसे^१ सुब्रह्मण्यो^१ ऽपि वा सर्व एवाग्नी-
प्रचमसे भचयेयुर्विज्ञायत उत्तरस्थां ततो^१ तेषां य एवाग्नीध्रः १५
स यावस्तुसु सुब्रह्मण्यः स उक्तेतेति^१ ॥ १६ ॥ द्वादशः ॥

I. 217. 11.
111. 104. 7.

यथो एतद्वौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते समानपाठ्यामेव

१ ंदेशो G (sec. m.)

१ Thus H Ben (pr. m.) C D U (pr. m.), ०समिनौ Ben (sec. m.),
Be G U (sec. m.).

१ ०द्गाहचमसे H only.

* See XVII. 21 : 301. 2.

- सवनीयानुदासयेत्युरोडाग्रस्थैवैषो ऽलङ्कारो दृष्टो भवति^१ ।
 मध्यतः पुरोडाग्रमुपस्तीर्णाभिघारितमुदासयेत्युरस्ताङ्काना
 दक्षिणतः करभं पश्चात्परिवापमाभिन्नामुत्तरतः^१ कथमु
 217. 13. खल्वेषाऽ संचरौ^१ स्यादिति^१ प्रज्ञातो हविष्यथो^१ ऽथापरं^१
 ५ पूर्वथा द्वारोपनिर्हत्यापरथा द्वारा सदः प्रपाद्यायेण कर्तृन्
 जघनेन धिष्णियानुत्तरेणाच्छावाकस्य धिष्णियं पर्याहृत्या-
 न्यस्मै प्रदायेतेनैव यथेतमेत्योत्तरेण सदः परीत्य पूर्वथा
 द्वारोपनिर्हृत्योत्तरेणाग्नीध्रीयं पर्याहृत्यान्वर्वासादाद्येदध्वर्यु-
 श्चेद्विधानं^१ प्रपन्नः स्यदुपनिष्काम मा त्वाभिपरिहारिष-
 218. 12. १० भित्तेन ब्रूयाद्यथो एतद्वैधायनस्य कल्पं वेदयन्ते द्विदेवत्ये-
 षूत्तरतस्तिष्ठते प्रतिप्रस्थाचे प्रतिनिर्घाञ्च^४ प्रयच्छतीति यदा-
 ध्वर्युः पुरोडाग्रान्प्रत्यङ् हरेत्तद्विधानं प्रपद्यमानं प्रतिप्रस्था-
 तारं परिगृह्णीयाद्ब्रूवावादाथोपनिष्कामत्युपनिष्कान्तस्यैवाध्व-
 र्युर्गृह्णावादन्ते^१ ऽपरेण परिक्रान्ताथोत्तरतस्तिष्ठते प्रतिप्रस्थाचे

१ °तीति Ben,

२ Thus Ben C U and G (pr. m.) the Viv. (one copy); संचरि D H the Viv. (another copy), संचरौ Be G (sec. m.), संचरः U (sec. m.). The Viv.: संचरणं संचरो गमनं तस्यास्ति संचरौ (°रि) मार्गः . cp. XXVI. 24.

३ Thus H G (pr m.) Kes', the other MSS. ins चय before अध्वर्युं^१

४ प्रतिनिष्ठा? Ben Be and one copy of the Viv

प्रतिनिर्घाञ्च^१ प्रयच्छतीति^१ ऊवा व्यनीय^२ प्रदक्षिणमावृत्त्य^३
 प्रतिप्रस्थाताध्वर्युः परिगृह्णीयाद^४थाध्वर्युः प्रतिप्रस्थातारं प्रत्यङ्
 द्रवन्पात्रेण^५ सिद्धमत ऊर्ध्वमथेमे द्विदेवत्या अननुवषङ्कारो
 भवन्ति^६ क^७ उ खल्वेषामनुवषङ्कारो भवतीति^८ विज्ञायते
 द्विदेवत्यानृत्याजान्यश्च पानीवतो गृहः^९ । आदित्यग्रह-

- I. 106. 2. सावित्रौ^{१०} तान्म^{११} मानुवषङ्कथा^{१२} इति^{१३} यथो एतदौपम-
 न्यवस्य कल्पं वेदयन्ते द्विदेवत्येषु दीर्घभक्षेणैवैना^{१४}भक्षयेद्भक्षेहि^{१५}
 सावित्रेति प्रतिपद्य क्रले दक्षाय रायस्योषाय सुवीरताया
 इत्यातः^{१६} प्रत्यभिमृशते मा मा राजन्विबीभिषो मा मे
 हार्दि त्विषा वधीः । वृषणे शुभायायुषे वर्चस इत्यथानु-^{१७}
 सवनभक्षेणैव^{१८} सवनमुखीयान्भक्षयेदिति^{१९} ॥ २० ॥ चथोदशः ॥

क उ खलु वसतीवरस्य स्तोत्रभक्तिर्भवति शस्त्रभक्तिश्चेति^१
 विश्वरूपासु हास्य स्तोत्रभक्तिर्भवति प्रातरनुवाके^२ ह शस्त्र-
 भक्तिः^३ क उ खलूपाश्चन्तर्यामयोद्विदेवत्यानाः^४ स्तोत्रशस्त्र-

१ प्रतिनिर्घा^१ Ben Be and one copy of the Viv.

२ नौयाप्रदक्षिण^२ G U D C.

३ क उ U B_१ Ben C, Viv., क G H.

४ सावित्रं Be Ben (sec. m.), सावित्रान् Ben (pr. m.)

५ Thus G (pr. m.) U D C and ep. Āśv. śrīs. v. 5. 21 (Vait. sū. 20.

4); साक्षतानुवष^४ Ben (pr. m.), साक्षतानुवष^४ G (sec. m.), साक्षानानुवष^४
 H, ससाक्षतानुवष^४ Be.

६ भक्षयेन्नेवै^६ Be G_२

७ भक्षयेन्नेव Be G U (sec. m.).

८ वाको Be G C U (sec. m.).

I. 226. 1.

भक्तिर्भवतीति^१ यदुपा१शु श्र१सति तदुपा१शुन्नयामयोः^१
 प्रउग उक्थे^२ द्विदेवत्यानामथायं प्रतिप्रस्थातर्तुगहेष्वध्वर्योवत्त-
 रतःसेवी भवतीतस्यासुतश्च यन्नं प्रतिप्रस्थाताध्वर्युं परिगृह्णी-
 यादथाध्वर्युः प्रतिप्रस्थातारं प्रत्यङ् द्रवन्वात्रेण^३ सिद्धमत
 ५ ऊर्ध्वं^४ किंदेवत्यां उ खञ्जतुयाजा भवन्तीत्यृतुदेवता
 इत्येतदेकमथापरमिन्द्रः होता यजति^५ मरुतः पोता यजति^५
 ग्रावो नेष्टा यजत्यग्निमाग्नीध्रो यजतीन्द्रं ब्राह्मणाच्छुची
 यजति^५ मित्रावरुणौ मैत्रावरुणो देवं द्रविणोदां चत्वारो^५
 ऽश्विनाध्वर्युं अध्वर्युं^६ अग्निं गृहपतिं गृहपतिः^६ क उ
 १० खञ्जैन्द्राग्नस्य स्तोत्रभक्तिर्भवतीति^७ वह्निष्पवमान इत्येव ब्रूयाद्ये
 के चन गहा अस्तोत्राः पवमान एव^८ तेषां^८ स्तोत्राणि
 भवन्ति^९ क उ खलु माध्वादिनीयाः सवनीया निरुप्यन्त इति^९
 वृषकवैश्वदेवस्य स्तोत्र इत्येव ब्रूयात्क^९ ततीयसवनीया^९
 माहेन्द्रस्य स्तोत्र इत्येव ब्रूयात्^९ ॥ २१ ॥

१५ नाराशंसमुपदस्तः ऊतादेवेन^{१०} होतृचमसाङ्गुहीया-

१ Thus U (sec. m.), Viv. : उक्थे G U (pr. m.), उक्थे Be Ben H C. Acc. to the Viv. it is synonymous to श्ले ।

२ Thus G U D C ; अध्वर्योवत्ति Ben H Be.

३ Thus G Be, यवैतेषां Ben D H U C.

४ भवन्तीति Ben H.

५ उक्थे ins. G U D C.

६ Thus G U (sec. m.), ऊतादेवं H D C U (pr. m.), ऊतादेवं Ben (sec. m.) Be, ऊतादेवं Ben (pr. m.)

द्विनाराश्रंसं प्रातःसवनं च माध्यंदिनसवनं चैकनाराश्रंसं
द्वतीयसवनं^१ चत्वार्युन्नीयमानसूक्तानि^२ भवन्तीति^३ सवन-
मुखेषु^४ चाच्छावाकचमसे^५ च^६ त्रयो दीर्घभवाः^७ क उ
खलु प्रवर्ग्यः सुत्यमहरनुसमेतीति^८ दधिघर्म इत्येव ब्रूया-
I. 234. 1. त्किमुपषदाः^९ सौम्यस्य परीज्येति^{१०} तिरस्त्रंमन्फलके ग्राव्णो-
द्वादयतीति^{११} शुष्काभिषव इत्येतदाचचते^{१२} कथमु खलु
रथंतरपृष्ठे माहेन्द्रं गृह्णीयान्महाः इन्द्रो य श्रोजसेत्येतया
गाथया माहेन्द्रं गृह्णीयादथ वृहस्पृष्ठे महौ इन्द्रो नृवदा
वर्षणिप्रा इत्येतया त्रिष्टुभा माहेन्द्रमथोभयपृष्ठे^{१३} यथा पृष्ठं तथा
गृह्णीयात्युरोरुचमितरां कुर्यादिति^{१४} ॥ २२ ॥ चतुर्दशः ॥ १०

कथमु खलु सवनौयस्य पशोश्चर्याया उपकमो भवती-
तौडसूनः सःस्तीर्थं पृषदाज्यं विहृत्य^{१५} जुह्वाः समानीया-
न्तरेण चात्वालोत्कराबुदङ्कुपनिष्क्रम्य संवदेताभिघारयेदासा-
दयेत्यशुं पञ्चहोत्रा चतसृषूपसृणीते^{१६} मनोताप्रमृत्तिनेडान्नेन
चरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वमथोक्यविग्रहेषु य एव प्रातःसवनिको^{१७} १५

१ •युन्नीयमानानिखं Ben H, •युन्नीयमानिखं Be, •युन्नीयसू० G.

२ इति om. G.

३ Thus, hesitatingly, emended. सवनमुखेष्वच्छावाकच (•कसू०) मथेष
सवनेच U D; सवनमुखेष्वच्छावाकचमसे च सवनमुखेषु G (see. m.); सवन-
मुखेष्वच्छावाकचमसे च सवने च Be Ben. सवनमुखेष्वच्छावाकचमसेवसवने च H

४ After माहेन्द्रम् G U D ins, यदम् 1

५ Thus H, विहृत्य the other MSS. (G is indistinct).

६ •सावनीको or •सवनीको some of the MSS.

- ग्रहणमन्त्रः स एव माध्दिनोयः स हतीयसवनिको^१ ।
 251. 1. देवतामेव व्यञ्जयेच्च^२ मसायचमसायैव त्रींस्त्रीन्युरोडाग्रशक-
 लानुपाखेच्च^३ होतृचमस इति^४ चयाणामेवैष उक्तो भवत्य-
 थायमाग्रयणस्त्रयस्त्रिंशतो देवतानां गृह्यते^५ क उ खत्वेताः
 ५ प्रदाने विज्ञायन्त इति^६ पान्नीवते^७ विज्ञायते पान्नीवत-
 254. 12. स्त्रिंशतं त्रींश्च देवानिति^८ कथमु खलु पान्नीवतं भक्ष्ये-
 दादित्यवङ्गणस्य सोम देव ते मतिविदस्तृतीयस्य सवनस्य
 जगतींश्छन्दसो ऽग्निना वैश्वानरेण पान्नीवता तद्वा पीतस्य
 मधुमत उपहृतस्योपहृतो भक्ष्यामीति^९ ॥ २३ ॥
 १० कथमु खल्वन्तरुक्यथो भवतीति^{१०} प्रसिद्धं हतीयसवन
 आग्रयणं गृहीलोक्यं गृहीयादथैनं भ्रुवसुपस्याय त्रिषूर्ध्व-
 पात्रेषु विगृहीयादुपयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवायुव-
 मुक्येभ्य उक्यायुवं यज्ञस्यायुष इन्द्रावरुणाभ्यां^{११} जुष्टं गृह्या-
 मीति^{१२} पुनर्हविरभीत्युक्यस्थालीं प्रत्यभिमृशति^{१३} परिमृज्य
 १५ सादयत्येष ते योनिरिन्द्रावरुणाभ्यां लेति^{१४} तदानीमेवापरं^{१५}
 गृह्यात्युपयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवायुवमुक्येभ्य उक्या-

१ •सवनिको or •सवनिको some of the MSS.

२ Thus D G U (pr. m.) C Ben (pr. m.), •पाखेतच H, •पाखैरन्न
 Ben (sec. m.), •पाखैरन्नव Be.

३ Nearly all the MSS. insert here and infra ज्ञा before जुष्टं ।

४ MSS., etc. Be once and Ben once (sec. m.), read •परैष instead
 of •परं ।

युवं यज्ञस्यायुष इन्द्रावृहस्यतिभ्यां^१ जुष्टं गृह्णामीति^१ पुनर्ह-
 विरशीत्युक्थ्यस्त्रालीं प्रत्यभिमृशति^१ परिमृज्य सादयत्येष
 ते योनिरिन्द्रावृहस्यतिभ्यां^१ लेति^१ तदानीमेवापरं गृह्णात्यु-
 पयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्ता देवायुवसुक्थ्येभ्य उक्थ्यायुवं
 यज्ञस्यायुष इन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं गृह्णामीति^१ नाच पुनर्हविर- ५
 शीत्युक्थ्यस्त्रालीं प्रत्यभिमृशति^१ दग्नाभिरेवैनां मृद्धा न्युञ्जति^१
 परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राविष्णुभ्यां^१ लेत्यैनाम्भुवे
 ऽवनीय होदचमसे ऽवनयेत्सोचे स्तोत्राण्यावपेच्छस्त्रे शस्तापि^१
 तस्य प्रत्तस्य^१ भञ्ज इन्द्रावरुणाभ्यामिन्द्रावृहस्यतिभ्यामिन्द्रा-
 विष्णुभ्यामग्निना वैश्वानरेण मरुद्भिः पीतस्य मधुमत उपह- १०
 तस्योपहृतो भञ्जथामीत्येतेनैव वा भञ्जयेदपि वा नित्यपूर्व-
 णादित्यवङ्गणस्य सोम देव ते मतिविदस्तृतीयस्य सवनस्य
 जगतीच्छन्दस इन्द्रावरुणाभ्यामिन्द्रावृहस्यतिभ्यामिन्द्राविष्णुभ्या-
 मग्निना वैश्वानरेण मरुद्भिः पीतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो
 II, 113. 2. भञ्जथामीति^१ यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं वेदयन्ते पुरस्ता- १५
 म्निन्दाहृती जुहुयान्निन्दाहृती ऊत्वा हारियोजनं यद्
 I. 326. 12. गृह्णीयादित्यथ^१ हैके चालालदेशे ऽवष्टयं निधाय दग्ना
 पयसा मधुमिश्रेण नैऋयनैर्हज्जीषमभिजुहति यत्ते ग्राण्या

१ Here begins M (see Introd. to Vol. II, p. IV).

२ Thus U M, प्रत्तस्य D, प्रत्तस्य Be, thus or प्रत्तस्य Ben., प्रतिर H G.
 om. the word altogether, प्रत्त G.

- षिच्छिदुः सोम राजन्नित्यवमृथयजूषि जुहोतीति^१ कत-
मानि खल्विमान्यवमृथयजूषि भवन्तीति^१ यदेवैनदाहव-
नीचे शाकलैश्चरन्ति देवकृतस्यैनसो ऽवयजनमसि मनुष्यकृत-
स्यैनसो ऽवयजनमसि पितृकृतस्यैनसो ऽवयजनमसीत्यवमृथा-
- [. 261. 5. * ऊताविति^१ कतमां उ खल्वियमवमृथाऊतिर्भवतीत्यप उदृञ्च^१
जुहोति यज्ञस्य ला यज्ञपते हविर्भिः । सूक्तवाके नमो-
वाके विधेम स्वाहेति^१ तिष्ठन्त एवावमृथेन प्रचरेयुः^१
261. 17. पराङ्गावृत्तः प्रपदेनोदकान्तं प्रत्यस्येत्सिद्धमत ऊर्ध्वं^१
॥ २४ ॥ पञ्चदशः ॥
- . 262. 6. १० अथायमुदयनीयस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति^१
बर्हिर्यजुषा कुर्यात्पाणी संमृगीत^१ परिसृणीयात्पात्राणि
निर्णिञ्च्य स्रग्सादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेश्याचैवोत्तरत उद-
पात्रं निधाय जघनेन गार्हपत्यः स्फ्यं निदध्यात्स्फ्योपरि
पात्रौ^१ पात्र्यां व्रीहौनावपेच्छूर्पादानप्रभृति^१ कर्मान्नास्त्रायत
१५. आ प्रस्कन्दनाम्प्रस्कन्दनान्तं कर्म कृत्वा तिरः पवित्रमप
अनीयाधिश्चित्य तिरः पवित्रं तण्डुलानावपेदथाळ्यं^१ निर्व-
पेदथाळ्यमधिअयेदुभयं पर्यग्नि कृत्वा जघनेन गार्हपत्यमौप-
सदाथं वेद्याः स्रग्भयजुहरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वं^१ तस्य श्रुतस्या-
सादनं^१ दक्षिणं परिधिसन्धिमपरं विसुच्य दक्षिणं वा परि-

१ See TS. VI. 6. 3. 1.

१ Thus G U M D C, उदत्य Ben हृत्य H.

१ From आवपेच्छूर्पां० unto तण्डुलान् G Be and Ben (sec. m.).

धिमयेण प्राञ्चं प्रायणीयमासादथेत्प्रत्यञ्चमुदयनीयमग्निमुखा
अच देवता इज्यन्ते^१ शंयन्त^१ उदयनीयः संतिष्ठत^१ ॥ २५ ॥

I. 263. 2. अथ यदि पशुरूपकृत्तः स्यात्पाणी संमृश्रीत^१ परि-
स्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सःसादथेत्प्रोक्षणीः सःस्तृत्य
पात्राणि प्रोक्षेदाञ्चं निरुष्याधिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा रुष्यमाद-
दीत^१ संप्रैषप्रमृति पाशुबन्धिकं कर्म तायते^१ सिद्धमत ऊर्ध्वं^५

II. 114. 17. यथो एतच्छालीकेः कल्पं वेदयन्ते मैत्रावरुणामिचया यजेतेति
तस्यै मह सवनीयेर्वत्सापाकरणं^२ सह सायंदोहमुदयनीयेण
चरित्वा पाणी संमृश्रीत^१ परिरस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य
सःसादथेत्प्रोक्षणीः सःस्तृत्य पात्राणि प्रोक्षेदथ प्रातर्दीहं^{१०}
धेनुर्दीहयेदथैना^३ गार्हपत्ये अपयित्वानभिघारितामुदासयेद-
थाञ्चं^४ निर्वपेदथाज्यमधिश्रयेदुभयं पर्यग्निं कृत्वाहवनीये
वैदसकान्परिधौपरिधायैनां^५ पुनरधिश्रित्याभिघारिता-
मुदास्यान्तर्वद्यासादयेदथाग्नये सोमायेत्याज्यभागाभ्यां चरेदाज्य-
भागान्तं कर्म कृत्वा दक्षिणे वेद्यन्ते केशश्मश्रु वपते नखानि^{१५}

१ Thus write G M U (sec. m.), शंयुवतः Be U (pr. m.) U, शय्वन्तं
H, शंयुनं D.

२ Thus M Be Ben, वत्सानामपाकं G U D C, वत्सापाकं H.

३ ० नं Ben (pr. m.) Be.

४ Thus H U D C G (pr. m.) Ben (pr. m.) ; ० लानभिघारितसु० M,
० लानभिघारितसु० G (sec. m.) Be Ben (sec. m.).

५ वैदसं M only.

I. 263. 9.

निहन्तते^१ ऽथाज्यभागप्रतिपत्केषाम्ना^२ संतिष्ठते^३ ऽपेयसुदव-
 सानीयोपांशु भवति पुनराधेयधर्मं^४ हि^५ सङ्गन्महावेद्यै
 स्तन्मयजुषो हरणमसंनद्धा पत्नी यज्ञपुच्छमन्वासे^६ ॥ २६ ॥
 षोडशः ॥

- ५ अथेममग्निचयं ऋपसत्कं षडुपसत्कं द्वादशोपसत्कमिति^१
 चिन्तते^२ स यदि साहस्रं ऋपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्ने
 प्रवर्गोपसङ्गां प्रचर्य प्रथमां चितिं सपुरीषामुपधाय संचि-
 ताङ्गती^३ जुहोति^४ द्वितीयां चितिं सपुरीषामुपधाय
 संचिताङ्गती जुहोति^५ श्वो भूते प्रवर्गोपसङ्गां प्रचर्य तृतीयां
 १० चितिं चतुर्थीं चितिं पञ्चमीं चितिं षष्ठीं चितिं सपुरीषा-
 मुपधाय संचिताङ्गती जुहोत्यौपवसथिकैव तृतीयां यदि
 साहस्रं षडुपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्ने प्रवर्गोपसङ्गां प्रचर्य
 प्रथमां चितिं सपुरीषामुपधाय संचिताङ्गती जुहोति^१ श्वो^२
 भूते प्रवर्गोपसङ्गां प्रचर्य द्वितीयां चितिं सपुरीषामुपधाय
 १५ संचिताङ्गती जुहोति^३ स एवमेव पञ्चाहमौपवसथिकैव षष्ठ्यं
 यदि साहस्रं द्वादशोपसत्कं चेष्यमाणो भवति यथासूत्रं तथाय

१ ० न चाज्यं Ben H.

२ Thus G Ben C D ; ० धर्म्याहि U, ० धर्म्याहि M, ० धर्माहि H, ० संज्ञानाह
 Be.

३ ० सं वेति Ben H.

४ Here and infra some of the MSS. read ०ङ्गतीर्जुहो ।

५ The passage from श्वो unto जुहोति om. M Be, in G it is effaced.

६ यथासूत्रमथ H G (sec. m.).

यदि द्विषाहस्रं^१ श्रुपसत्कं चेव्यमाणो भवति पूर्वाह्ने प्रवर्ग्या-
 पसद्भ्यां प्रचर्चं प्रथमां चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताहुती
 ऊलाहार्याः सपुरीषामुपदधाति^२ द्वितीयां चितिः सपुरी-
 षामुपधाय संचिताहुती ऊलाहार्याः सपुरीषामुपदधाति^३
 शो भूते प्रवर्ग्यापसद्भ्यां प्रचर्चं द्वितीयां चितिं चतुर्थीं^४ चितिं
 पञ्चमीं चितिः षष्ठीं चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताहुती
 ऊलाहार्याः^५ सपुरीषामुपदधात्यौपवसथिकैव द्वितीयां यदि
 द्विषाहस्रं षडुपसत्कं चेव्यमाणो भवति पूर्वाह्ने प्रवर्ग्यापसद्भ्यां
 प्रचर्चं प्रथमां चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताहुती ऊला-
 हार्याः सपुरीषामुपदधाति^६ शो^७ भूते प्रवर्ग्यापसद्भ्यां प्रचर्चं १०
 द्वितीयां चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताहुती ऊलाहार्याः
 सपुरीषामुपदधाति^८ स एवमेव पञ्चाहमौपवसथिकैव षष्ठ्यां
 यदि द्विषाहस्रं द्वादशोपसत्कं चेव्यमाणो भवति पूर्वाह्ने
 प्रवर्ग्यापसद्भ्यां प्रचर्चं प्रथमां चितिमुपधायाध्यस्तपुरीष^९
 एताः रात्रिं वसति^{१०} शो भूते प्रवर्ग्यापसद्भ्यां प्रचर्चं १५
 पुरीषमुपधाय संचिताहुती ऊलाहार्याः^{११} सपुरीषामुपदधाति^{१२}

१ द्विषा० and द्विषा० the MSS. promiseue; thus also त्रिषा०, त्रिषा० ।

२ Thus Be G M, -सुपधाय the other MSS.

३ 'हार्याः' M here and infra each time.

४ From शो unto उपदधाति effaced in G.

५ Most of the MSS. ins. सपुरीषाम् after चितिम्, but cp. the fol-
 lowing chapter.

६ ऊला देहे चार्याः सपुरीषे उप० M.

स एवमेव यथासूत्रं तथा वर्तमानः पुरीषंपुरीषमुपधाय
संचिताङ्गती ङ्गलाहार्याः सपुरीषामुपधात्वात्पवसथिकैव'
द्वादशौ' ॥ २७ ॥

अथ यदि चिषाहस्रं अपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाङ्गे
५ प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्थं प्रथमां चितिः सपुरीषामुपधाय संचिता-
ङ्गती ङ्गला द्वे आहार्यं सपुरीषे उपदधाति' द्वितीयां
चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताङ्गती ङ्गला द्वे आहार्यं
सपुरीषे उपदधाति' श्रो भूते प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्थं तृतीयां
चितिं चतुर्थीं चितिं पञ्चमीं चितिः षष्ठीं चितिः सपुरीषा-
१० सुपधाय संचिताङ्गती ङ्गला द्वे द्वे आहार्यं सपुरीषे उपधात्वात्पौ-
पवसथिकैव तृतीयां यदि चिषाहस्रः षडुपसत्कं चेष्यमाणो
भवति पूर्वाङ्गे प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्थं प्रथमां चितिः सपुरीषा-
मुपधाय संचिताङ्गती ङ्गला द्वे आहार्यं सपुरीषे उपदधाति'
श्रो भूते प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्थं द्वितीयां चितिः सपुरीषा-
१५ सुपधाय संचिताङ्गती ङ्गला द्वे आहार्यं सपुरीषे उपदधाति'
स एवमेव पञ्चाहमौपवसथिकैव षष्ठ्यथ यदि चिषाहस्रं
द्वादशोपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाङ्गे प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्थं
प्रथमां चितिमुपधायाः सपुरीष एताः रात्रिं वसति' श्रो
भूते प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्थं पुरीषमुपधाय संचिताङ्गती ङ्गला
२० द्वे आहार्यं सपुरीषे उपदधाति' स एवमेव यथासूत्रं तथा

१ ङ्गला द्वे द्वे आहार्यं सपुरीषे उप० M.

२...२ Effaced in G.

वर्तमानः पुरीषंपुरीषसुपधाद्य संशिताङ्गती ऊला देवे आहार्यं
 सपुरीषे उपदधात्व्यौपवसथिकैव द्वादशी^१ कथसु^२ खल्वन्त-
 रूपसत्कं बहिरूपसत्कमन्तर्बहिरूपसत्कमिति विजानीयाद्द्वै^३स्य
 संवत्सरस्य द्वादशावशिष्य राजानं क्रीणीयात्सोऽन्तरूपसत्कः^४
 संवत्सरे पथंवेते राजानं क्रीणीयात्स बहिरूपसत्को^५ द्वैचस्य
 संवत्सरस्य षडवशिष्य राजानं क्रीणीयात्सास्योपसदः स्युत्तरस्य
 षड्राजः सोऽन्तर्बहिरूपसत्कः^६ ॥ २८ ॥ सप्तदशः ॥

I

II.

II. 1. 8. मृदमेताऽ समं बिलेन करोतीति^१ समं^२ भूम्यां

II. 1. 16. निदधातीत्येवेदसुक्तं भवत्यथैतावन्मृगर्दभावुत्तरत उपस्थापयति^३
 पुरस्ताद्वा प्रत्यञ्चौ^४ स यदि पुरस्तात्प्रत्यञ्चौ दक्षिणो ऽथ^५
 उत्तरो गर्दभो^६ ऽथ यद्युत्तरतः पूर्वो ऽश्वो^७ ऽपरो^८ गर्दभो^९
 ऽग्निभ्यः पशूनात्तभत इति^{१०} पशानां पशूनां ब्राह्मणं भवति^{११}
 स यद्यु^{१२} हैतान्यशूनुपाकरोत्या बर्हिष उपामनात्याशुबन्धिकं
 कर्मं वर्तयित्वा शिराऽग्निं प्रच्छिद्यापो देहानभ्यवहरेयुरपो

१ Thus U G (pr. m.) C Ben (pr. m.) H M D, कष G (sec. m.)
 Ben (sec. m.)

२ इति given by G U and a citation in the Mahāgnisarvasva.

३ समं D H U (pr. m.) C, समं M U (sec. m.) Ben (sec. m.) Be.

४ Thus (singul.) U (sec. m.) the Viv. and the Mahāgnis.,
 plural the other MSS.

५ Thus (स्योपरो) M D C U (pr. m.) the Viv. and Ms., स्युत्तरतो
 Be Ben G U (sec. m.); H corrupt.

६ यद्य M. (i.e. yady aha).

- देवानभ्यवहरन्तीति विज्ञायते^१ मासमेतं^२ ब्रह्मचर्यं चरति^३
 सो ऽधःसंवेश्यमा^४साश्वस्त्युपायो भवति पूर्वदीचेत्येतामाश्रुते^५
 14. 7. चयोद्गमेवैतं मासमभि दीचमाणो मन्यते^६ ऽत्र कृष्णाजिने
 यजमानं वाचयति मुष्टौ चैव न करोति वाचं च न यच्छ-
 ५ तीति^७ कृष्णाजिनप्रभृति कर्मान्त एष भवत्यावेदनात्प्रथमाया-
 सुपसदि वेदिं विमिमीते^८ स्तन्वयजुर्हरतीति^९ कर्मवश-
 18. 16. कारितमेवैतद्भवत्यथ^{१०} संभारेषूषाञ्जिवपन्यददश्चन्द्रमसि कृष्णं
 तन्मनसा ध्यायेत्तदपीहेति^{११} ॥ २६ ॥
24. 1. उत्तरमुत्तरं प्रति बलीवर्दमुत्तरामुत्तरा^{१२} षीतां कृष्ण-
 23. 9. १ वैषधं वपस्त्रयमादृषावकाशं नावक्रामेदित्यथ^{१३} हेके^{१४} पुरुषे
 37. 8 च स्त्रयमादृषायां च साम गायन्ति^{१५} किमु खलु स्त्रयमादृ-
 षानिकोतं भवतीति^{१६} हिरण्येष्टका मण्डलेष्टका रेतःसिगित्येव
 ब्रूयाद्यथमिष्टकागणमुपदध्यात्तं न व्यवथाहृच्छिणेन दक्षिण-
 मुत्तरेणोत्तर^{१७} स यदि दक्षिणतः पुरस्तादेष्टका उपदध्या-
 १५ दपसलैरचावर्तेताथ यद्युत्तरतः पश्चाद्वा प्रदक्षिणमादृत्य
 13. 15. स्त्रयमादृषामेवाभिसुख इष्टका उपदध्यात्कृत्तिका उपदधा-

१ Thus D C M (sec. m.) Ben Ms ; मासमेकं Be H G U M (pr. m.).

२ पूर्वा ही० Ben H.

३ मिमीते Ben H.

४ एव om. M G D C ; नद् instead of एतद् Ben (sec. m.) Be.

५ नावक्रामा^१ M D C ; H U (pr. m.) Ms ; नातिना^२ G U (sec. m.)

Be Ben.

६ All the MSS. ins. ब्रुवते, only Ms. om.

तीति^१ कतमा च खल्विमाः कृत्तिका भवन्तीति^१ विद्युत्
इत्येव ब्रूयाद्^१स्रवणार्थं^१ बौधायनस्याग्नावग्नौ पुनश्चितिः^१ सह
सा न पुरीषचितिः षष्ठ्या चित्या वृद्धिजेति^१ वृद्धिजेवेति

45. 17. शास्त्रौकिः^१ षष्ठं प्रच्छादमाहरमाणः कस्मिन्नु खल्वेनत्काञ्च
आहरेदिति^१ नक्षत्रेष्टका उपधायेत्येव ब्रूयात्स चिभिः कर्म- ५
भिरभिप्रैति पुरीषस्योपधानेन साहस्रवता प्रोक्षणेन घेनुकरणे-
नेति^१ सो ऽष्टाभिः कर्मभिरभिप्रैत्युत्तमे संचिताहुतौ शत-
रुद्रीयं नमस्काराः परिषेचनं विकर्षणं सर्पाहुतौः सामभिश्च-
पस्थानमनुश्रूयन्मिति^१ ॥ ३० ॥ अष्टादशः ॥

133. 1. अथ किं^१ नानाबीजानां निर्वपणे तन्त्रमिति^१ सुगादानं १०
तन्त्रं शूर्पादानं तन्त्रं धूःप्रभृतयः शकटमन्त्राः सर्वे तन्त्रं
भवत्या^१ सावित्राद्द्वौजवीजमभ्यावर्तते सावित्रं^१ तन्त्रं
दशहोताभिप्रव्रजनं परिदानमिति तन्त्रं भवति^१ तन्त्रं
कृष्णाजिमावधवनं तन्त्रमुलूखलाधूचनं तन्त्रं पुरोडाशीयाना-
मावपनं तन्त्रं सुसल्लाखावधानं तन्त्रं शूर्पस्योपोषणं तन्त्रं १५

१ °दास्यवचा° some of the MSS. and the citation in Viv. ; but cp. the vivaraṇa itself: स्रवति वै सा ताञ्च खल्वन्तीमिति (TS. v. 4. 10. 3) दोषनिवृत्त्यर्थं पुनश्चितिरिति ।

१ किं and इति only given by U (sec. m.) G (sec. m.), Ms. ; the other MSS. om. these words.

१ Before धूः M•Bc Ben D C G (pr. m.) ins. प्रत्योषणं प्रत्योषणं or प्रत्योषधणं (i.e. प्रत्योषधं ?).

१ Thus H Be G D C Ms; भवत्या Ben U M.

133. 13. इविष्कृदावपनप्रभृतिमन्त्रो बीजबीजमभ्यावर्तते प्रस्कन्दनान्तो^१
 यथो एतच्छालीकेः कल्पं वेदयन्ते सह खिष्टकृतात्याक्रामे-
 134. 1. दित्येकादशप्रयाज एवैतदुपपद्यते न पञ्चप्रयाजे^१ यथो एतदौ-
 पमन्यवस्य कल्पं वेदयन्ते पुरस्तात्खिष्टकृतो यावदाह्वतेना-
 भिषिञ्चेन्नात्र कृष्णाजिनं न हक्मौ न पार्थानि भवन्ति
 कुशानेव स॒स्तौर्यं तेध्वेनमभिषिञ्चेदिति^२ कथमु खलु
 सन्निष्णामभिषेक आवर्तत इत्यभिषेक आवेदनं प्रथमे ऽङ्गभि-
 षेकः प्रथमे ऽङ्गश्चखावघ्नापणमादितस्त्रान्तस्य बहिष्पवमान-
 मास्तावे स्तुवीरस्त्रहरर्ह्यञ्जायजियस्य^३ स्तोत्रे द्वाभ्यामभिष्टो-
 १० दिति ॥ ३१ ॥

कथमु खल्वेकादशिनानां^३ पशूनां चर्याया उपक्रमो भवती-
 ती^४डसूनः स॒स्तौर्यं पृषदाव्यं विष्टत्य जुङ्गाः सम्पनीयान्तरेण
 चालाहोत्करावुदङ्गुपनिष्क्रम्य संवदेताभिचारयेदासादयेत्पशु^५
 पञ्चहोत्रा चतसृषूपसृणोते^१ मुख्यस्य पशोर्देवतमवदाय^५

१ Corrected acc. to the Dvaidha; वेध्वेवैनम० MSS. (वेधुवैन० M, तथैवैन० H).

२ Thus, with the Saphitā, G Be Ben, ०यश्रीय० H U D M C.

३ Thus(शक्वेका०) MSS. (एकादशिनानाम् M).

४ ०दासादये० not found in Be and effaced in Ben, but cp. XXXV. 23, init.—पशुं seems, here and further on, to have been changed into पशुम् in G.

५ ०देवतम० M U Be, the Viv., ०देवतम० H G D C Bon.—After ०दाय M. ins. चय ।

वृक्यमेदो यूषन्नवधाय तेन जुह्वं प्रोषुंथाद्यूष्णोपसिच्याभि-
 धारयेदथोपभृतिं स्त्रिष्टकते^१ सर्वेषां व्यङ्गाणां सक्तत्सक्तस्त्रि-
 ष्टकते समवदाय वृक्यमेदो यूषन्नवधाय तेनोपभृतं प्रोषुंथा-
 द्यूष्णोपसिच्या^२ नाभिधारयेदथ^३ हृदयं जिह्वां वक्षस्तनिम
 मतस्त्रौ^४ वनिष्टुमिति^५ पात्र्या^६ समवधार्य यूष्णोपसिच्या^५
 नाभिधारयेदथ कसे वा चमसे वा वसाहोमं गृहीत्वा
 यूष्णोपसिच्याथाभिधारयेत्संभृश्रोत्पशुं^१ पार्श्वेन वसाहोमं
 २३. १३ प्रथौयान्प्रस्तः^८ कुम्बतो^१ जघनेनोत्तरवेदिं परिक्रम्याश्चावये-
 द्याज्याया अर्धर्चं प्रतिप्रस्थाता वसाहोमं जुहुयात्परिग्रि-
 य्याच्च दिग्भ्यो^१ ऽथेतरद्वसाहोमहवन्त्या^२ समवनयेद्वपङ्कते हवि- १०
 ऊहोति^३ सो ऽनिष्टैव स्त्रिष्टकतमुदङ्कृत्याकम्य जुह्वां चैव
 वसाहोमहवन्त्यां चोपस्तृणीते^४ द्वितीयस्य पशोर्देवतमवदाय
 वृक्यमेदो यूषन्नवधाय तेन जुह्वं प्रोषुंथाद्यूष्णोपसिच्याभि-
 धारयेदथोपभृतिं^५ स्त्रिष्टकते सर्वेषां व्यङ्गाणां सक्तत्सक्तसम-
 वदाय वृक्यमेदो यूषन्नवधाय तेनोपभृतं^६ प्रोषुंथात्समवत्त- १५

१ Not given by G U D M.

२ ०सिच्याभिधा० G, ०सिच्यानाभिधा० H.

३ Thus D Ben C U (pr. m.), मतस्तू G M U (sec. m.), मतस्तू H.

४ Thus we ought to read also IV. 9: 123. 7.

५ Here and further on the MSS. write मंसः मस्तः मोस्तः मंसः मस्तः ।

६ ०वैतथो० M.

७ After ०भृतं G H M ins. यूष्णोपसिच्या नाभिधारयेत्, U ins. यष्णो-
 पसिच्या नाभिधारयेदथ हृदयं जिह्वां वक्षस्तनिम मतस्तू वनिष्टुमिति पात्र्या; C is
 incomplete.

मेतद्यूपोपसिञ्च^१ नाभिघारयेत्तथैव^२ क^३से वा चमसे वा
 वसाहोमं गृह्णीयाद्यूपोपसिञ्चेदथाभिघारयेत्संमृशेत्पशुं^४
 पार्श्वेन वसाहोमं प्रथौयान्म^५स्तः कुम्बतो^६ जघनेनोत्तरवेदिं
 परिक्रम्याश्रावयेद्याज्याया अर्धर्चे^७ प्रतिप्रस्थाता वसाहोमं जुहु-
 यात्परिशिष्याच्च दिग्भ्यो^८ वषट्कृते हविर्जुहोति^९ स एव-
 मेव सर्वेषां पशूना^{१०} स यत्र वारुणस्य स्त्रिष्टकते ऽवधेत्त-
 द्विरभिघारयेत्स^{११} मवत्तमेवैतद्यूपोपसिञ्चाभिघारयेत्तथैव क^३से
 वा चमसे वा वसाहोमं गृह्णीयाद्यूपोपसिञ्चाभिघारयेत्संमृ-
 शेत्पशुं^{१२} पार्श्वेन वसाहोमं प्रथौयान्म^५स्तः कुम्बतो^६ जघनेनो-
 १० उत्तरवेदिं परिक्रम्याश्रावयेद्याज्याया अर्धर्चे^७ प्रतिप्रस्थाता वसा-
 होमं जुहुयात्परिशिष्याच्च दिग्भ्यो^८ ऽथेतरद्वसाहोमहवन्या^{१३}
 समवनयेद्वषट्कृते हविर्जुहोत्यथ पुरस्ताद्दनस्यतेः समान्यो
 दिग्ः प्रथियजेदथ वनस्यतिना चरेदथ स्त्रिष्टकता^{१४} सिद्धमत
 १५ ऊर्ध्वं^{१५} यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं वेदयन्ते मैत्रावरुणामि-
 ६२. ८. चया निरूढया यजेतेति सिद्धमत्रौपवसथिकं कर्म जानौ-
 याद्यथामावासाया^{१६} संनयतो ऽन्यत्र पिण्डपितृयज्ञात्संवत्सरं

१ समवत्तमेवैतं M, समवत्तमेतद् D; Ben om. समव० unto षारये०
(1. 2).

२ एव om. M, probably rightly.

३ Between दिग्भ्यो and वष० M H Ben U ins. तथैव कंसे वा चमसे
वाचनयेद्, in Ben and U these words are effaced; G (partly secunda,
partly prima manu) तथैवेतरद्वसाहोमहवन्यां समवनयेद् ।

न कंचन प्रत्यवरोहेन ग्रीर्षमाऽसं खादेश्च वयसां माऽसं
नाग्निं शिला रामासुपेयान्नाग्निचिद्वर्षति धावेद्यदि^१ धावेदु-
पावर्ततांखाद्यमेवाभ्युपावर्तत^१ इति ब्राह्मणम्^१ ॥ ३२ ॥
एकोनविंशः ॥

- II. 63. 8. अथास्मिन्वाजपेये सप्तदशानाऽ रथानां त्रयस्तथो ऽस्यास्त ५
II. 63. 11. एकपञ्चाशत्सुत्तरतः प्रष्टिं नियुञ्ज्याच्चतुर्विंशतिं^२ पशूनि-
II. 64. 4. त्वग्नीषोमीयस्यानूबन्ध्यश्च चतुर्विंशौ भवतो^१ ऽथ वै भवति
सावित्रं जुहोति कर्मणःकर्मणः पुरस्तादिति^१ दीचणीयां
निर्वस्यन्सावित्रं जुहोतीति^१ सावित्रादेव सावित्रं भवति^१
II. 64. 7. दीचाङ्गतीर्होष्यन्सावित्रं जुहोतीति^१ सावित्रः ङला दीचा- १०
II. 64. 8. ङतीर्जुङ्ग्यात्प्रायणीयां निर्वस्यन्सावित्रं जुहोतीति^१ सावि-
ib. 9. त्रादेव सावित्रं भवत्यन्तर्हिरणाऽ^२ होष्यन्सावित्रं जुहो-
ib. 10. तीति सावित्रः ङलान्तर्हिरणां^२ जुङ्ग्यात्पदेन चरित्वा
राजानं क्रीलोद्धातिथ्यं निर्वस्यन्सावित्रं जुहोतीति^१ सवि-
ib. 11. त्रादेव सावित्रं भवति^१ प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरिष्य- १५
न्सावित्रं जुहोतीति^१ सावित्रः ङला प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्योप-
ib. 13. सङ्गां प्रचरेत्प्रावेद्यै पूर्वं परिघाहं परिघहीष्यन्सावित्रं
ib. 14. जुहोतीति^१ सावित्रः ङला स्फमाद्दतीतृवनीयं प्रणेष्य-

१ यदि धावेद् om. most of the MSS.

२ Thus G (sec. m.), °विंशतिः Be, °विंशतं Ben, °विंशं D H M G (pr. m.), विंशं U C.

३ °णां G (pr. m.) U (sec. m.) Ben H ; °णं Be U (pr. m.) M.

४ °णां U (sec. m.), °णे the other MSS.

- ib. ऋषाविचं जुहोतीति^१ ऋषाविचꣳ ऊलेधमाददौत^१ रथवाहने
 ib. सदोहविधाने संमेथ्यऋषाविचं जुहोतीति^१ ऋषाविचꣳ ऊला
 I. 64. 15. रथवाहने सदोहविधाने संमिनुयाद्ग्रीषोमौ प्रणयेद्युपमुच्छ्रयि-
 II. 65. 1. जुहोतीति^१ ऋषाविचꣳ ऊलाग्रीषोमौ प्रणयेद्युपमुच्छ्रयि-
 ५ थ्यऋषाविचं जुहोतीति^१ ऋषाविचꣳ ऊला प्रोचणीराददौत^१
 ib. 6. स्वर्नन्तं युपमुत्सृज्याग्रीषोमीयं पशुमुपाकरिथ्यऋषाविचं जुहो-
 तीति^१ ऋषाविचꣳ ऊला बर्हिषी आददौत^१ तस्य प्रसिद्धं
 ib. 8. वपया चरित्वा वसतौवरौर्यहौथ्यऋषाविचं जुहोतीति^१ ऋषाविचꣳ
 ib. 9. ऊला कुम्भमाददौत^१ पशुपुरोडाशं निर्वथ्यऋषाविचं जुहो-
 १० तीति^१ ऋषाविचादेव ऋषाविचं भवति^१ ॥ ३३ ॥
- II. 63. 5. तूपरश्चतुरश्रिर्भवतीत्यनुदिशमश्री^१ स्थापयित्वाग्निष्टां च
 I. 66. 16. सूर्यस्थां च संमिनुयात्पञ्चैन्द्रानतिग्राह्याग्न्तौतीति^१ सर्व
 II. 68. २. एवेते सोपयामा यज्ञौतव्या भवन्ति^१ माहृत्या प्रचर्येताम्-
 • च्चपथेदिति^१ तन्त्रमुल्मुककरणं तन्त्रमग्निगुप्रैषो ऽभ्यावर्तते^२
 १५ संज्ञप्रहोम ऊर्ध्वं^३ बर्हिषी^४ भिन्यात्साहाकृतिप्रैष आज्यं द्वेषा
 II. 71. 9. विभजेदुभयभागिन्य स्तोकीया^१ अथेदꣳ रथचक्रं प्रादेशमाचं

१ Thus Ben H, ँश्री: the other MSS.

२ Before सूर्या० Ben H Be ins. पदान्; the word is missing in M D C and effaced in G.

३ Corrected; •वर्तते U, •वर्तते Be, •वर्तते the other MSS.

४ Thus G U (sec. m.) H Ben (pr. m.), ऊर्ध्वं बर्हिषी Ben (sec. m.) C, ऊर्ध्वं बर्हिषी Be, और्ध्वं बर्हिषी M.

- II. 75. 8. भूमेरुच्छ्रितं^१ भवत्यपरेण परीत्य पक्ष्मी संमृशतीति रथचक्रे
- II. 79. 1. एवैते संमृशत्यथाहाजिष्टतो^२ दक्षिणापथेनोपातीत्येति सूत-
- ib. 2. राजन्या एवैत उक्ता भवन्ति^३ । मारुता अग्नेणाहवनीयं परी-
- ib. 14. त्येति चत्तसंघहीतार एवैत उक्ता भवन्त्येय यजमानं तार्थं
- परिधापयतीत्याज्येनेवैतत्तप्तं^४ वासो भवत्यर्थाप्युदाहरन्ति द्रुपा^५
- नाम वृक्षास्तेषामेवैतद्भवत्यथेमं वाजपेयः सर्वसप्तदशमेके^६
- ब्रुवत^७ । आदेशादेव बृहत्सामैकविंशं वैष्णवीषु शिपिविष्ट-
- वतीषु सुवीरञ्जिति^८ । ॥ ३४ ॥ विंशः ॥

॥ इति पञ्चविंशः प्रश्नः ॥

१ °सत्सुं M Ben C.

२ After संमृशति and भवन्ति some of the MSS. इति ।

३ Thus M, °वैततप्तं D C, °वैततप्तं G U Ben, वैततप्तं Be, वैततप्तं H.

४ Thus G Ben Be, पर्वसं M, सर्वसप्तं H U ; D C om. सर्व ।—Be-
fore एक Be U D M ins. एव ।

५ ब्रुवते M.

६ कुर्वन्ति instead of सुवीरञ्जिति M C.

- अथायत्नं राजसूच्यो ऽर्धसप्तदशैर्मासैः संतिष्ठते ऽर्धषोड-
 शैर्वा^१ तस्मिन्सोमसंस्थाः पञ्चैकाहा^२ अहीनो दिरात्रः^३ षट्
 क्वाहा^४ अष्टौ यूपाः षड् हाग्निष्टोमिका द्विपशौ^५ पशुबन्धे^६
 सौचामण्यामष्टमस्तावन्त एवावभृथाः^७ क उ खलु हविषो
 हविर्निरूप्यत इत्यानुमत इत्येव ब्रूयात्कृष्णं वासः कृष्णात्पुं दक्षि-
 णेति^८ कृष्णदशमित्येवेदमुक्तं भवति^९ काममिच्छा पशुबन्धेनेति^{१०}
 संतन्येच्छेद्वाययणेन वा पार्वणेन वा यजेत^{११} कथमु खलु साक-
 मेधपरुषीति^{१२} महाराचे पूर्वा संतनिः श्रो भूत उत्तरा प्रदोषे^{१३}
 किमु खल्वसमुदितं भवतीति^{१४} प्रागनूयाजिकात्संप्रैषादित्येव
 11. 86. 3. १. ब्रूयाद्वाहस्यत्यं चरुं निर्वपति ब्रह्मणो गृह इति^{१५} योऽन्यो
 1. 91. 16. याजमानासंयुक्तो^{१६} ब्राह्मणो^{१७} भवति^{१८} भगाय चरुं वावातायै
 11. 92. 1. गृह इति^{१९} यान्या महिष्या^{२०} एव^{२१} सुभगा भवति^{२२} नैर्च्छतं
 ib. 7. चरुं परिवृत्तै गृह इति^{२३} दुर्भगैवैषोक्ता भवति^{२४} पौष्णं चरुं

१ Thus M only; पंचशै काच H, पंचाशैकाहा (i.e. पञ्च षट् एकाहाः ?)
 पंचाशैकाह Ben U, पंचाशैकाहिनो Be.

२ शाखा MSS.—दिरात्रस्यैका the Vivaraṇa.

३ Thus G (sec. m.) and the Viv. °पशुपशुबन्धे B^c, °पशुपशुबन्धे G
 (pr. m.) Ben U H, °पशुपशुपशुबन्धे M.

४ Uncertain reading; याजमानासं° M Be Ben, याजमानसं° H U G
 (pr. m.), याजनसं° G (sec. m.). The Viv. : योन्याजनसंयुक्तः and यन्या-
 जनासंयुक्तः ।

५ After ब्राह्मणो Ben G H U ins. ब्रह्मा, M ब्रह्म; this word is miss-
 ing in Be and has been effaced in G and Ben.

६ Conjectural reading. महिष्यैव H Be U Ben, महिष्यैव M, महिष्यै
 G (omitting एव) .

भागदुघस्य गृह इति^१ महानसिक^१ एवैष उक्तो भवत्यथायु-
 दाहरन्ति यो भागस्त्राभौ^२ दोग्धि स एषैष उक्तो भवति^३
 द्वादशाहेन^४ रत्निनाऽह्वी^५षि चयोद्ग्रे^६ मैत्रावार्हस्यत्वं^७
 झहो ऽवशिष्ट एतस्यैव^८ पूर्वपचस्य^९ तस्मिन्संतनीभ्यां यजेताथ
 चेदुक्त्ये ऽभिषेचनीये ऽग्निं चिन्वीतैतस्मिन्नेव^{१०} द्विराच आग्नि-
 कानि सावित्राणि जलोखाः संभृत्य पशुश्रीषाणि च वायवेन
 पशुना यजेत^{११} ॥ १ ॥

1 II. 97. 7. अपां पतिरधीत्यपांपतीयाः^१ समुद्रियाणामेवैता उक्ता
 भवन्ति^२ महतामोज स्थिति निवेद्या^३ आवर्तानामेवैता^४ उक्ता
 भवन्ति^५ सूर्यवर्चस स्थेत्यभिदृशाः^६ प्रसन्नानामेवैता उक्ता^७
 भवन्ति^८ शक्ररी स्थिति^९ गोह^{१०} जरायोरेवैता^{११} उक्ता भवन्ति^{१२}

II. 111. 15. सो ऽचैवाग्नेयेनाष्टाकपालेन यजेतेति^१ सद्यः संतिष्ठमान उक्त्यथ
 एतत्सूत्रं भवत्यथ चेदतिप्रवर्धत तदानीमेवाग्नेयेनाष्टाकपालेन

१ Thus Be Ben (sec. m.); महानसिक G (sec. m.) and one copy of the Viv; महानसिक H U G (pr. m.) Ben (pr. m.) and another copy of the Vivaraṇa; महानासिक M.

२ भी M Ben, भि Be H G U.

३ शाचो M.

४ ह्रो M ह्रौ all the other MSS.

५ एव om. M.

६ Thus G U M. वेद्या Be Ben, वेद्या H.

७ आष्टानां or आष्टानां MSS.

८ Thus all, against सतिष्ठताः of the text proper.

९ गोहस्या seems to have fallen out.

१० Conjecturally; गोरजरायो^१ M, गारजरायो^२ G (pr. m.), गारव्यायो Ben (sec. m.), गारव्यायो Ben (pr. m.), गारजरायो^३ H Be U, गारव्या-
 यो G (sec. m.).

- I. 114. 4. यजेत^१ श्वो भूते सारस्वतेन^१ दशद्वाच चमसमभिसंजानत
इति^१ होहचमसे चोद्गाहचमसे च सप्तसप्ताथेतरेषु नवनव^१
- I. 117. 1. प्रसर्पणप्रभृतय एवैते^१ भवन्त्युषोमान्ता^१ अथायं प्रतीचीन-
स्त्रोमः केशवपनीयो ऽतिरात्रः षोडशिको भवति^१ तस्य
ह्यग्निष्टोभिकानि स्तोत्राष्टावृत्तानि भवन्त्येकविंशो बह्विष्य-
वमानः सप्तद्वाग्याज्यानि माध्यंदिनस्य पवमानः पञ्चद्वागनि
पृष्ठान्यार्भवस्य^१पवमानस्त्रिवृत्तज्ञायज्ञियमित्यथ^१ प्रतीचीन-
स्त्रोमांश्च केशवपनीयायातिरात्राय दीक्षते^१ तस्य षड् दीक्षाः
117. 14. षडुपसदस्त्रयोदशां प्रसृतस्यतुर्दशामुदवसानमथैतस्मिन्नेव पचा-
१० वशेषे व्युष्टये^१ द्विरात्राय दीक्षते^१ स एतां चैकाः^१ रात्रिं
पूर्वपक्षस्य दीक्षितो भवति द्वे चापरपक्षस्य^१ तासां^१ द्वादशो-
पसदो^१ ऽथोपवसत्यथोपवसथीर्ये^१ ऽहन्यमावास्यायां^१ पूर्वमह-
११ भवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरमिति^१ संतिष्ठते व्युष्टिर्द्विरात्रो^१ ऽथो-
१२ त्तराः^१ शास्त्रामध्यवस्येदथ मथित्वाग्नीन्विहृत्योदयनीयायाग्नि-

१ Thus Ben, एवते M, इते H Be G U.

२ Thus M G (sec. m.), ^०भवन्त्य Ben, ^०भव the other MSS.

३ च om. H Ben.

४ Thus M only, व्युष्टि the other MSS.

५ Thus G (sec. m., first hand invisible) and the Viv., which comments: ऋतीयप्रवृत्तौनाम्; तस्यांसा H U, तस्यांसा Be, तस्य M, Ben, defective.

६ Thus, hesitatingly, emended; थोपवसत्यथान्योपवसथोभवतिमावा^० G (pr. m.), थोपवसत्यथार्थोपवसथ्यममावा^० Ben, थोपवसथ्येहन्यमावा^० G (sec. m.), थोपवसथाहान्योपवसथोमावा H Be M (the last only ^०सथे-ममा^०), थोपवसथाहान्योपवसथोमावा^० U.

७ Thus, here and further on, M only; ^०द्विद्वि^० all the other MSS.

ष्टोमाय^१ दीक्षते^१ तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र उपसदः सप्तम्यां
 प्रसृतः^१ संतिष्ठत एष^२ उदयनीयो^३ ऽग्निष्टोमः सहस्रदक्षिणो^४
 ऽथैतस्मिन्नेव पञ्चावशेषे चक्षस्य धृतिनाभिविधत्ते^५ देविकाह-
 विभिस्त्वैधातवीयथा सौचामण्येति^६ संतिष्ठते राजसूयो
 ऽर्धसप्तदशैर्मासैर^७ य शास्त्रीकेः केशवपनीयान्तस्ते ऽर्धषोडशाः^८ ॥
 ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अथातो ऽञ्जसवः^१ प्रसिद्धमेव प्रथमो ऽर्धमासः संतिष्ठते^१
 पञ्चाहेन चात्तुर्मास्यानि ब्रूहेन संतनी अष्टमे ऽहनीन्द्रतरीयं
 नवमे ऽङ्गि पूर्वाणि देविकाहवी^२ ऽषि दशमे ऽङ्गुत्तराण्येकादशे^३
 द्वादशे त्रयोदश इति त्रिषयुक्तैश्चतुर्दशे वैश्वानरो द्वादश- १०
 कपालः पञ्चदशे वारुणो यवमयश्चरुरिति मासो^४ द्वादशाहेन
 रत्निना^५ ऽह्वी^६ ऽषि त्रयोदशे मैत्रावार्हस्यत्यं ब्रूहेन संतनी
 अर्धमासेनाभिषेचनीय उक्थ्य इति द्वौ मासावर्धमासेन
 सप्तदशो दशपेयो ऽर्धमासं दीक्षितो^७ दीक्षितव्रतीति त्रयो
 मासा^८ अर्धमासेन प्रतीचौनस्तोमः केशवपनीयो ऽतिरात्रो १५
 ऽर्धमासेन व्युष्टिर्द्विरात्र इति चत्वारो मासा^९ अर्धमासेन
 चक्षस्य धृतिरिति^{१०} ते ऽर्धपञ्चमा^{११} अथ शास्त्रीकेः^{१२} सप्ताहेन

१ Thus M; 'विहृत्योदवसानीयाया' or 'यया' the other MSS.

२ हवसुषडवधानीया Ben.

३ Thus G (sec. m.) and the Viv.; 'भिषत्ते Be U, 'भिविषत्ते Ben, 'भिषीयते M.

४ Thus M Be G (sec. m.), 'कोदशः H U G (pr. m.), 'कोदश Ben.

५ चमृत° Be Ben.

६ Effaced in M.

पवित्रो ऽग्निष्टोमः स एवमेव पञ्चावशेषः सिद्धमा वाङ्णा-
 द्वादशाहेन रत्निनाः हवौःषि त्रयोदशे मैत्रावार्हस्यत्यं द्वाहेन
 संतनी इति मासो^१ ऽर्धमासेनाभिषेचनीय उक्थ्यो ऽर्धमासेन
 सप्तदशो दशपेय इति द्वौ मासावर्धमासेन प्रतीचीनस्तोमः
 ५ केशवपनीयो ऽतिरात्रो ऽर्धमासेन व्युष्टिर्दिराच इति त्रयो
 मामा^१ अर्धमासेन चत्रस्य घृतिरिति^१ ते ऽर्धचतुर्था^१ अथ
 पतन्तको^१ द्वादश दीचा द्वादशोपसदः^१ सप्ताहो ऽहीनो
 राजसूयो^१ यथावकाशमितरै राजसूयहविर्भिर्यजते^१ ऽथ
 देविकाहविर्भिर्यजते^१ ऽथ त्रैधातवीयथा यजते^१ ऽथ सौचा-
 १० मण्या यजते^१ संतिष्ठते राजसूयः^१ ॥ ३ ॥ द्वितीयः ॥

II. 119. 1.

अथेममिष्टिकल्पं पञ्चदशसामिधेनीकं च सप्तदशसामिधे-
 नीकं च समामनामस्तत्र^१ सिद्धं^२ याजमानं बौधायनस्य
 कल्पो^१ यथान्नायः शालीके स्त्रीःस्तृचाननुब्रूयादिति^१ त्रिः
 प्रथमामनूच्य तिस्रो ऽनन्तरा अनुब्रूयात्त्रिदत्तमा^१ ताः^२
 १५ पञ्चदश^१ पञ्चदशानुब्रूयादित्येकादशेमाः^२ सामिधेन्यः समा-
 मनामस्तासां त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिदत्तमा^१ ताः पञ्चदश^१
 सप्तदशानुब्रूयादेकविंशतिमनुब्रूयाच्चतुर्विंशतिमनुब्रूयात्त्रि-
 शतमनुब्रूयाद्वाचिंशतमनुब्रूयात् षट्त्रिंशतमनुब्रूयाच्च-
 त्वारिंशतमनुब्रूयाच्चतुस्रत्वारिंशतमनुब्रूयादष्टाचत्वारिंशत-

१ तस्य प्रसिद्धं M.

२ कल्पो M.

३ Thus corrected; ताः पंचदश सप्तदशानु° M Be U H, ताः पंचद-
 शानु° Ben; in M सप्तदश is effaced and G is defective.

मनुब्रूयादिति धाव्यालोक एता धातव्या भवन्त्याग्नेय्यः सर्वा
 गायत्र्यः^१ सर्वाणि क्न्दास्त्रनुब्रूयादपरिमितमनुब्रूयादिति
 धाव्यालोक एवैता धातव्या भवन्ति^१ नैताः सर्वा गायत्र्यो^१
 गायत्रो पुरोऽनुवाक्या भवति षष्ठुग्याज्या^१ पुरस्तात्स्रज्या
 पुरोऽनुवाक्या भवत्युपरिष्ठात्स्रज्या याज्या^१ मूर्धन्वती पुरोऽनु-
 वाक्या भवति नियुलत्या यजत्युपाश्रयाजमन्तरा यजतीति^१
 दर्शपूर्णमासयोरेवैतदुपपद्यते नान्यत्र^१ ॥ ४ ॥ तृतीयः ॥

अथेमाः काम्या इष्टयो निष्पुरीषेषैव प्रयोक्तव्या भवन्ति^१
 स^१ संवत्सरं पयोव्रतः स्याद्वादशाहं वा यावद्वा^१ शशीत^१
 तासां याः समानसंयोजना एकां चेत्तासां निर्वपेत्सर्वा एवैता^१
 निर्वपन्त्या भवन्ति यथो एतदनायुक्तो^१ ऽग्निपरिचरो ऽन्यसुद्धृत्य
 पुनरप्युद्धरति^१ कथमत्र प्राथञ्चित्^१ सिध्यतीर न सिध्यतीर
 इति^१ सिध्यतीत्येक आङ्गरेय हैक आङ्गर्न सिध्यतीति^१
 निर्दिष्टभागो वा एतथोरन्यो ऽनिर्दिष्टभागो ऽन्य इत्युभावु^१
 खन्निमावनिर्दिष्टभागौ भवतो^१ नैव सिध्यतीति^१ तन्न^१
 छष्टेरादानं^१ गार्हपत्यसकाशाङ्गुष्टिमाददीत^१ तथाहवनीये^१
 वैश्वानरस्य कपाङ्गान्युपदध्यात्^१ प्रदक्षिणमावृत्य गार्हपत्ये मारुतस्य

१ Found in Ben H, the other MSS. om. the word.

२ Thus G; नावद्वा शशीत Be, यावद्वादशशीत M U, यावद्वादशशीत H
 याव -- शीत Ben.

३ Thus Ben Be G (sec. m.); अनुयुक्तो H G (pr. m.) U, अनुयुक्तो M.

४ Thus G M U; आङ्गरेय H Be; Ben defective.

५ तथा^१ G (sec. m.).

त्पराङ्गवर्तते । प्रतिप्रस्थाताभ्येनमाङ्गयते । ब्राह्मणाच्छ्रुषी ।
 प्रत्याङ्गयते प्रतिप्रस्थाता । श्रुसति । प्रतिगृणाति । प्रसिद्ध-
 सुक्तं प्रतिगीर्थं प्राङ्तेत्योद्यच्छत एतं ब्राह्मणाच्छ्रुषिचमस-
 म्नूद्यच्छन्ते चमसानथाश्रावयत्यो आश्रावयन्तु औषडुक्थशा यज
 ५ सोमानामिति । वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति । तथैव द्विर्द्विः
 सर्वाःश्चमसाञ्जुक्त्यथ भवैः प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनुसवनभञ्ज इन्द्रेण
 पीतस्येति । ब्राह्मणाच्छ्रुषिचमसमेवैते त्रयः समुपहृय भञ्ज-
 यन्ति । यथाचमसं चमसान्द्विन्व म इत्यात्मानं प्रत्यभि-
 मृशन्ते । नाप्याययन्ति चमसान्सर्वभञ्जा मार्जयन्ते । ऽथ

१० प्राङ्गायन्नाह ॥ ८ ॥

अष्वावाकस्य चमसमनूद्यध्वमुक्षेतः सोमं प्रभावयेत्यष्वा-
 वाकचमसमेव प्रथममुक्षयन्ति । यथोपपादमितरान्सुखीयो-
 ० न्तरवेद्याः स्रसादयन्त्येषां उपसृश्वं बर्हिषी आदाय वाचं-
 चमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति । स्तुवते । ऽष्वावाकाथै-
 १५ षोक्तमेति प्राङ्गर्ष्वावाकस्य कास्त्रात्पराङ्गवर्तते प्रतिप्रस्था-
 ताभ्येनमाङ्गयते ऽष्वावाकः । प्रत्याङ्गयते प्रतिप्रस्थाता ।
 श्रुसति । प्रतिगृणाति । प्रसिद्धसुक्तं प्रतिगीर्थं प्राङ्तेत्यो-
 द्यच्छत एतमष्वावाकचमसमनूद्यच्छन्ते चमसानथाश्रावयत्यो
 आश्रावयन्तु औषडुक्थशा यज सोमानामिति । वषट्कृतानुवष-
 २० ट्कृते द्विर्जुहोति । तथैव द्विर्द्विः सर्वाःश्चमसाञ्जुक्त्यथ भवैः
 प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनुसवनभञ्ज इन्द्रेण पीतस्येत्यष्वावाकचमस-
 मेवैते त्रयः समुपहृय भञ्जयन्ति । यथाचमसं चमसान्द्विन्व म

इत्यात्मानं प्रत्यभिन्दन्नने^१ नाप्याथयन्ति चमस्यसर्वंभया मार्ज-
 यन्ने^१ होत्रे प्रथमम् स्तुवते ऽय मैत्रावरुणायाथ ब्राह्मणा-
 ष्वसिने ऽप्याच्छावाकायाध्वर्युः पूर्वाभ्यां चमसगणाभ्यां प्रथ-
 रति प्रतिप्रस्थातोत्तराभ्याम्^१ सर्व ऐन्द्रा^१ यहास्यमसगणा^१ भव-
 न्नीति^१ न्वा^१ चयं^१ प्रथमस्तुःपर्यायः^१ संतिष्ठत^१ एवमेव ५
 द्वितीयः संतिष्ठत^१ एवं तृतीयो^१ मध्यमेन पर्यायेण शिष्यवन्त
 इव चरन्त्यथ विनिःसृष्य राधंतराय संधये प्रसर्पन्ति^१ ॥ ६ ॥

संप्रसृप्तान्विदित्वाध्वर्युः प्राङ्वायन्नाह होतुस्वमसमकूच्यध्व-
 मुन्नेतः सर्वश एव राजानमुच्य मातिरीरिच इति^१ होत-
 चमसमेव प्रथममुच्यन्ति^१ यथोपपादमितरान्सर्वश एव १०
 राजानम् समुन्नीथोत्तरवेद्याम् सप्सादयन्ति^१ तदेतमाश्विन-
 मुपस्त्रीषांभिघारितम् सह सप्सादयन्त्याप^१ उपसृष्य बर्हिषी
 आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति^१ स्तुवते^१
 होत्र एषोक्तमेति प्राङ्गर्होतुः कास्त्रात्पराङ्वावर्तते ऽध्वर्युरभ्येन-
 माङ्गयते होता^१ प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः^१ ग्रांसति^१ प्रतिगृण्णात्या^१ १५

१ Thus Be 12, M (the last however अपहा०); HTr DU om.
 पहा; Be B चमसगणाभ्यां प्रचरति i. s. ०. सर्व ... भवन्नीति न्वा ।

१ भवन्तीतीन्वा चयं M; भवन्तीतीन्वाचं U; the other MSS. om. इति न्वा
 or न्वा alone.

१ चतुर्थ्यां चः M.

१ Thus Tr; तदेतदाश्वि० all the other MSS.; after चाश्विनम् some
 of the MSS. have पुरोचाम् here and *infra* (p. 291, 4 and 6).

१ Thus MTr Be DHU; षम् om. Be 12 B.

महाहनाच्छ्रुते^१ परःसहस्रमाश्विनं भवतीति ब्राह्मणं^१
 प्रसिद्धसुवथं प्रतिगौर्यं प्राजायन्नाश्विभ्यां तिरोऽग्निध्यानाः
 सोमानामनुब्रूहीति^१ प्राङ्गत्योद्यच्छत एतः होदचमसमगूष-
 च्छन्नाश्विनसुपोद्यच्छन्ने चमसानयावयत्यो आवध्याद्य
 ५ औषडश्विभ्यां तिरोऽग्निध्यान्सोमाग्रप्रस्थिताग्नेयेति^१ वषट्कृते
 जुहोति^१ तदेतमाश्विनसुपस्त्रीणांभिधारितः सह जुहति^१
 वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति^१ तथैव द्विर्द्विः सर्वाःश्चमसाञ्जुह-
 त्यथ भक्षैः प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनुसवनभक्षो ऽश्विभ्यां पीतस्येति^१
 तस्य भक्षः सर्वगणस्य ते सर्वगणाश्विभ्यां पीतस्य तिरोऽग्नि-
 १० यस्य सोमस्य सुषुतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो भक्षयामीति^१
 होदचमसमेवैते त्रयः समुपहृद्य भक्षयन्ति^१ यथाचमसं चम-
 साश्विन्व न इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्ते^१ नाप्याययन्ति चमसा-
 न्सर्वभक्षा मार्जयन्ते^१ ऽथ संप्रैषमाह्नाग्नीदौपयजानङ्गारानाह-
 रोपयष्टरूपसीद ब्रह्मग्रस्थास्थामः समिधमाधायाग्नीदग्नी-
 १५ न्सकृतसकृतसंमृद्धीत्याहरन्तेतानाग्नीध्रादौपयजानङ्गाराः^१ स्नानघेण
 होतारं निवपत्युपसीदत्युपयष्टा गुदहतीथैरैतानि गुद-
 हतीथान्येकादशधा क्लोपयष्टोपयजति^१ समानमत ऊर्ध्वं^१
 संतिष्ठते ऽतिराचः^१ ॥ १० ॥ प्रथमः ॥

^१ Thus HD; मद्योचना Tr; मद्याजना M; मद्यानाया Be 12 B;
 मद्यानाया U; मद्यानायाव Be; my copy of the vivaraṇa (Burnell
 MSS.) reads: वासायानाव, the words are explained thus: वासि-
 स्याह चातपो भवति तावत् ।

^१ तदेतदा all the MSS. exc. Tr.

एकादशिनौ करिष्यन्प्राङ्गतिः ऊत्वाय, तां दिशमेति
 यच्च चयोद्गम्य चूपान्मेत्यन्मन्वते^१ तानुपगम्यद्वादशान्प्राज्ञीवत-
 चयोद्गम्यञ्चिन्वावाहयत्या^२ वा हारयत्यौञ्च निस्तिष्ठत्यवतच्च-
 णानामेव स्वरून्कुर्वते^३ ऽथास्यैषा पूर्वद्युरेव रथाच्चैकादशधा
 वेदिर्विमिता भवति^४ स यचाग्निष्ठस्य चूपान्वतं परिस्तिष्यति ५
 तदेतः रथाच्चं याचति^५ तेन दक्षिणतो^६ मिमीत उपरसंमितं
 चूपान्वतं परिस्तिष्यत्यथोदङ् मिमीत उपरसंमितमेव चूपान्वतं
 परिस्तिष्यति^७ स एवमेव दक्षिणमुत्तरमित्यष्टौ चूपान्वतान्परि-
 स्तिष्यति^८ तद्वैतदेकं^९ उपवसथीय एवाहन्तेतान्प्राणान्कुर्यात्^{१०}
 यजमानो वा अग्निष्ठो ऽङ्गानामितरे^{११} रूपमिति^{१२} वदन्तः^{१३} स १०

१ •दशाङ्गि० H only. — •चिन्वावाहरत्या HU; चिन्वावाहयत्या MB Be^१
 Ms Msc (the latter : ताञ्चिन्वा मनुष्यैश्चयस्य चावाहयति विचारयतीषि प्राप-
 यति । आ वा हारयति ... शकटादिना आहारयति वा). Probably this is
 the true reading and accordingly also IV. 1 (vol. I, p. 108, 12 ;
 in the note read Ekādaśini-Sūtra i.s.o. Aptoryāma-Sūtra) should
 be corrected.

२ Thus MU Be; स्वरंजु० the other MSS.

३ दक्षिणा MU.

४ Thus Be U Msc; तद्वैतदेक B; तद्वोवेतदेक M; तद्योतेनदेक H;
 तद्यैतदेक Ms; cp. *supra* p. 261, 14; 263, 1.

५ •येनाम् om. M.

६ Thus M Be Ms Msc; the other MSS. (U is def.) seem to
 point to another reading : ऽज्ञानीतरे चूपा इति ।

यदेनं तथानुच्छ्रयन्तं ब्रूयाद्ब्रह्मो^१ न्वा^१ अयं यजमानो भविष्य-
तीति तथा हेव स्यात्तदु वा आङ्गर्थदिने^१ यूपः अपग्नवः
शूलीभूतास्त्रिष्टेयुर्यज्ञवास्तुरूपमिव स्याद्यज्ञवेशससिव^१ शो भूत
एवाह्न्येतान्पानुच्छ्रयेदिति^१ ताङ्गो भूत एवोच्छ्रयन्त्यग्निष्ठ
५ एकादशिनोरग्ननाः^१ परिवीच वासयन्ति^१ ॥ ११ ॥

समानं कर्माश्विनाद्गहादाश्विनं ग्रहं गृहीत्वैकादश रग्नना
आदाय यूपमभ्यैति^१ तदेते यूपाः प्रक्षाणिताः प्रपक्षाः
संपक्षचषाक्षाः प्रागवटेभ्य उपग्नरेते^१ स्वर्न्तमग्निष्ठसुत्सृज्य
तस्माद्दक्षिणमेव पूर्वमुपस्थानमुच्छ्रयत्यथोत्तरं^१ स एवमेव
१० दक्षिणमुत्तरमित्यष्टौ यूपानुच्छ्रयत्यथ वै भवत्युपरसंमितां
मिनुयात्पिढलोककामस्येति समा उपरेषु भवन्ति^१ रग्न-
संमितां मनुष्यलोककामस्येति समा रग्ननासु भवन्ति^१ चषाक्ष-
संमितामिन्द्रियकामस्येति समाक्षषालेषु भवन्ति^१ सर्वांसमा-
ग्रप्रतिष्ठाकामस्येति सर्वांसमान्प्रतिष्ठाकामस्य करोति^१ ये चथो
१५ मध्यमास्तांसमान्यशुकामस्येति तांसमान्यशुकामस्य करोति^१

१ Thus M; •द्वांगोमान्वा, संगान्वा, यथोमान्वा the other MSS;
•द्वांगोवा Ms.

१ यद्दिने M Bhav.; यद्दिनि Be; यद्दिने the other MSS.

१ Thus conjecturally; ऐकादशिनो (or नौ ?) M; एकादशिन the
other MSS.; एकादश Ms and Msc. Cp. Ap. XIV. 5. 12.

१ यूपान M Be; यूपान the other MSS., also Ms and Msc.

व्यतिषजेदितराग्निं व्यतिषजति ^१ स एवमेव^२ दक्षिणमुत्तर-
मित्यद्यौ धूपाग्न्यतिषजति ^१ ॥ १२ ॥

अथ वै भवति यं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति गर्तमितं
तस्य मिनुयादुत्तरार्धं वर्षिष्ठमथ द्रुषीयाऽसमित्युत्तरार्धमथ
वर्षिष्ठं भिनोति दक्षिणार्धं द्रुषीयाऽसमेधा वै गर्तमिद्यत्वेवं ५
भिनोति ताजकप्रमोयत इति ब्राह्मणं ^१ दक्षिणार्धं वर्षिष्ठं
मिनुयात्सुवर्गकामस्याथ द्रुषीयाऽसमिति दक्षिणार्धमथ वर्षिष्ठं
भिनोत्युत्तरार्धं द्रुषीयाऽसमाक्रमणमेव तत्सेतुं यजमानः
कुरुते सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्या इति ब्राह्मणमथ वै भवति
यदेकस्मिन्पुत्रे द्वे रश्मने परिव्ययति तस्मादेको द्वे जाये विन्दते ^{१०}
यन्नैकाऽ रश्मनां द्वयोर्धूपयोः परिव्ययति तस्मान्नैका द्वौ पतौ
विन्दत इति ब्राह्मणमथ वै भवति यं कामयेत स्त्वस्य जायेते-
त्युपान्ते तस्य व्यतिषजेदित्युपान्ते तस्य व्यतिषजति ^१ स्त्वेषास्य
जायत इति ब्राह्मणमथ वै भवति यं कामयेत पुमानस्य
जायेतेत्यान्तं तस्य प्रवेष्टयेदित्यान्तं तस्य प्रवेष्टयति ^१ पुमानेषास्य १५
जायत इति ब्राह्मणमथैतमुपशयं दक्षिणतो न्यस्यति दृषीः ^१
स्वर्वान्यान्युपासुत्व्याग्नेयमेवाग्निष्ठ उपकरोति ॥ १३ ॥

सारस्वतीमुत्तरे सौम्यं दक्षिणे पौष्णमुत्तरे बार्हस्पत्यं
दक्षिणे वैश्वदेवमुत्तरे ऐन्द्रं दक्षिणे भारुतमुत्तरे ऐन्द्राग्रं
दक्षिणे सावित्रमुत्तरे वारुणं दक्षिणे ^१ ऽथ वै भवति यदि १०

कामयेत यो ऽवगतः सो ऽपरुध्यतां यो ऽपरुद्धः सो ऽवगच्छ-
 त्वित्येन्द्रस्य सोमे वारुणमासभेत वारुणस्य सोक. ऐन्द्रं^१ य
 एवावगतः सो ऽपरुध्यते यो ऽपरुद्धः सो ऽवगच्छतीति ब्राह्मण-
 मथ^२ वै भवति^३ यदि कामयेत प्रजा सुह्येयुरिति पशून्व्यति-
 ५ यजेदिति^४ पशूनेवाच^५ व्यतिषजति^६ प्रजा एव मोहयतीति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यदभिवाहते ऽपां वारुणमासभेत
 प्रजा वरुणो गृह्णीयाद्दक्षिणत उदञ्चमासभते ऽपवाहते ऽपां
 प्रजानामवरुणग्रहायेति ब्राह्मणमथैतस्मिन्नुपग्रये मनसैव यं देष्टि
 तसुपाकरोति^७ यद्यु वै न देष्वास्तुस्ते पशुरित्यनुदिशति^८
 १० समानं कर्मां पर्यग्निकरणात्यर्थग्निकृतानामेतेषां पशूनां पञ्च
 दक्षिणार्थान्यशूनुपक्रम्यैव स्थापयित्वा दावुपातिनीयायेतरै-
 र्व्यतिषजत्यथ पर्यग्निकृतैः पशुभिरुदञ्चः प्रतिपद्यन्ते^९ तेषां
 वारुण उत्तरार्थो भवत्याग्नेय उपचारत^{१०} आग्नेयमेवाध्वर्युर्वपा-
 अपणीभ्यामम्पारभते पृथगितरान्परिकर्मिण उदञ्चो नयन्त्यनु-
 १५ पूर्वमव्यतिषजन्तस्तेषां प्रसिद्धं वपाभिश्चरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातः-
 सवनाय^{११} तद्गुधा संतिष्ठते^{१२} ॥ १४ ॥ द्वितीयः ॥
 अथ वै भवतीष्टं वपया भवत्यनिष्टं वशयाथ पालीवतेन
 प्रचरतीति^{१३} स यच्चैकादग्निन्या अनुबन्ध्यस्तेष्टं^{१४} वपया भव-
 त्यनिष्टं वशया तज्जघनेन गार्हपत्यमौपसदायां वेद्याऽ

१ यद्य वै भ० om. Be BU.

२ एव om MH Ms.

३ ० बंधस्ये० MH.

क्षम्यजुर्हरती^१दमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं^१ चिर्थजुषा तृष्णीं
 चतुर्थं^१ पूर्व परिघाहं परिगृह्णाति^१ करणं जपत्युद्धृत्युद्धृता-
 दाग्नीध्रस्त्रिहरति^१ यदाग्नीध्रस्त्रिहरत्यघोषेण^१ गार्हपत्यं पात्नी-
 वतस्य यूपावटं परिस्त्रिखति^१ समानं कर्मां स्तुषां वादन्य-
 त्वादयित्वा स्तुषो ऽघोषे गार्हपत्यं पात्नीवतमुच्छ्रित्य तस्त्रि-
 स्त्राङ्गं^१ षाण्डमजं पशुमुपाकरोति^१ तं पर्यग्निकृतसुसृज्याज्येन
 स्रग्णां करोत्यथ चतुर आज्यस्य गृह्णान आह तद् इत्युपां-
 श्चतुर्ब्रूहीत्युच्चैरत्याक्रम्याश्राव्याह तद्यारमित्युपांशु यजेत्युच्चै-
 र्विषद्वृते जुहोतीति^१ नु वपायाः प्रतिचरति^१ चतुर एवाज्यस्य
 गृह्णान आह तद् इत्युपांश्चतुर्ब्रूहीत्युच्चैः^१ ॥ १५ ॥ १०

अत्याक्रम्याश्राव्याह तद्यारमित्युपांशु यजेत्युच्चैर्विषद्वृते
 जुहोतीति^१ नु पशुपुरोडाशस्य प्रतिचरति^१ चतुर एवाज्यस्य
 गृह्णान आहाग्नय इत्युपांश्चतुर्ब्रूहीत्युच्चैरत्याक्रम्याश्राव्याहाग्नि-
 मित्युपांशु यजेत्युच्चैर्विषद्वृते उत्तरार्धपूर्वार्धे ऽतिहाय पूर्वा
 आहृतीर्जुहोतीति^१ नु पशुपुरोडाशस्य स्त्रिष्टकतः प्रतिचरति^१ १५
 चतुर एवाज्यस्य गृह्णान आह तद् इत्युपांश्चतुर्ब्रूहीत्युच्चै-
 रत्याक्रम्याश्राव्याह तद्यारमित्युपांशु यजेत्युच्चैर्विषद्वृते जुहो-
 तीति^१ नु हविषः प्रतिचरत्याज्येन दिशो जुहोति^१ षषदाज्येन
 वनस्यतिमाज्यस्य स्त्रिष्टकतमाज्यस्येडामवद्यति^१ षषदाज्येनानू-

१ यदाग्निप्रसिद्धं found in MUH only.

१ पशुस्य om. Ms.

याजान्यजति^१ सो ऽचैव पत्नीः संथाव्याचैव समिष्टयजूषि^२
 ऋहोति^३ संतिष्ठते पत्नीवतः^४ ॥ १६ ॥ तृतीयः ॥

अथ वै भवति यो ऽन्याधेयेन नर्घ्नीति स पुनराधेयमा-
 धत्ते यो ऽग्निं चित्वा नर्घ्नीति स पुनश्चितिं चिनुत इत्यग्निं
 ५ चित्वा व्यामानो दादग्नेष्टका उपकल्पयते ऽष्टौ याजुषीस्रतस्रो
 ऋकंप्रणाः^६ स यत्र^७ होत्तरवेदित्वाधारितोपन्यूनसंभारा^८
 भवति तद्वाभ्यामात्मन्यग्निं^९ गृह्णीते मयि गृह्णान्ये अग्निं यो
 नो अग्निरिति^{१०} स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
 धामेति^{११} श्वेतमश्वमभिमृश्याष्टौ याजुषीरपदधाति येनर्षय-
 १० स्तपसा सन्नमासतेति^{१२} स्रतस्रो ऋकंप्रणा ऋकं प्रण छिद्रं
 प्रषेत्यथ चितिकृप्याभिमृशति चितिमचिन्तिं चिनवदि विदा-
 नित्यग्नेष्व्या गायत्रियैतां चितिमभिमृश्य दाभ्यामवद्रवति वाङ्म
 आसन्प्राणदा इति^{१३} तायते पशुबन्धो वाग्निष्टोमो वा^{१४} स
 प्रजातः संतिष्ठते^{१५} ॥ १७ ॥ चतुर्थः ॥

१५ १५ जर्वरो गृहपतिर्घृतरात्र ऐरावतो ब्रह्मा दक्षस्तापसो शोता
 पृथुश्रवा दूरेश्रवा^{१६} उद्गाता म्बावस्वाजगावस्व^{१७} प्रसोदप्रति-

१ •इयजुर् MH.

२ Thus M; तपेष्टोत् D; यथाष्टोत् the other MSS.

३ Thus M Be B U; •कंनग्निं or •कन्नग्निं Be 7 D.

४ On the following ep. Bandh. grhs. III, adhy. 10 and Pañc
 br. XXV, 15.

५ Found in M only.

६ Thus M; याव• or गाव• the other MSS.

हर्तारौ त्रिभिः श्रोत्रैः नैचारुणसूत्रको वैशालेयो ब्राह्मणाः १-
 सुपरीतिस्तार्क्ष्यः १ सदस्यः त्रिभिरिति श्रौत्रो नैष्टापोतारावर्णो १
 ऽहो १ ऽह्नाद्यकस्य कर्पिशङ्गावाग्नीध्रावगिरो १ मासेयः सुब्रह्मण्यो
 ऽर्बुदो यावत्सुत्साष्ट उच्येता पशुको १ भुवगोपः कौतुस्तावध्वर्यु १
 अरिभोजयस्य जनभोजयस्यैते वै सर्पाणां १ राजानस्य राज- ५
 सुचास्य खाण्डवे प्रस्ये सन्नमासत पुरुवरूपेण विषकामार्क्षेण
 दशसोमान्यन्याहान्यासन्हादशसोमान्यन्यान्याश्चोयन्ति १ च १
 स यद्ब्रह्ममेति तस्मात्सर्पा दंशुका दंशुवीर्यास्तदेत-
 ल्लौक्यौ १ पौचौचं पशव्यं सन्नं १ य एतदुपयन्ति नैतात्सर्पा
 शिंशन्ति १ ॥ १८ ॥ पञ्चमः ॥ १०

तपो षड्विंशतिरिरा पत्नी ब्रह्मैव ब्रह्मा सत्यं होतान्त-
 सुज्ञाता भूतं भविष्यस्य प्रसोदप्रतिहर्तारादृतं नैचारुणसूत्रवः
 सदस्याः शार्तवा उपगतारखेजो ब्राह्मणाः १ श्रोत्रो ऽह्ना-

१ Thus (उपरीतिस्) M ; अपरिभिस् Be ; अपरिभोस् U ; अपनरस्
 Be 7 D ; अपरिभोर्षस् B.

१ Uncertain ; •वसोह्या M ; •वसवाहो Be Be 7 ; वसवाहो BUD ;
 the Pañc. br. has वसव वाट्य . ।

२ Thus M ; •सन्नपिशं Be 7 D ; •सन्नपिशं वाग्नीध्रोऽगिरो B Be U.

३ Thus M ; उच्येतापशुको Be (thus also the MSS. of the Grhya) ;
 •पशुकोपो Be 7 BUD.

४ Thus M ; कौतुस्ताव• BU ; कौतुस्ताव• Be ; कौतुस्ताव• Be 7 D.

५ •वान्यासन्हा ... न्यान्या om. M.

६ Thus M ; दंशुवीया• Be ; दंशुवीया• U ; दंशुवीया• B ; in Be 7 the
 whole passage is left out. .

वाकस्त्रिविद्यापत्तिश्च नेष्टापोतारावग्निरेवाग्नीध्रो वाक्सु-
 ब्रह्मण्यो भगो यावत्सुदूर्गजेता बक्षं भुवगोपो^१ मनी ऽध्वर्यु-
 ससुः प्रतिप्रख्याता वेदिस्याग्रनया^२ चेभवाहौ दिष्टिर्विशास्ता^३
 मृत्युः शमितै^४ते वै विश्वसृजः प्रथमाः सप्तमासां चक्रिरे^५ ।
 ५. तेषां प्रथमं वर्षमा दीक्षा आसञ्कृतसुपसदः सहस्रं प्रसुता-
 स्तदेवाभिवदति विश्वसृजः प्रथमाः सप्तमासत सहस्रसमं
 प्रसुतेन यन्तः । ततो मिषदमिषत्संबभूव ततो ह जज्ञे
 भुवनस्य गोपा इत्यग्निष्टोमैवाव^६ ते^७ तदीयुस्तदेतद्ब्रह्मयन्^८
 प्रजननं यदग्निष्टोमाः^९ ॥ १६ ॥ षष्ठः ॥

१०. कुण्डपायिनामयनेनैथ्यन्तो दीक्षन्ते^१ पञ्च सर्वतो धुरा-
 स्तेषामिथमेव प्रज्ञाता संवत्सरदीक्षा^२ समानं कर्मारभणीया-
 दारभणीयेनेद्वैत्रं पयो दोहयति सांवाय्यस्य वाटता त्वर्षी^३
 वाथ वसतीवरीः परिहत्याविशिष्य^४ पथाः सुपवसन्त्यंथ^५ शो
 भूत आमावास्तेन हविषा यजन्ते^६ तेन यन्मष्टाविश्रुति-

१ Thus M; वनंभु० U; वनभु० Be B; चतदु० Be 7 D.

२ Thus MUDBe 7; वेदोच्चारणयो Be; वेदिस्याग्रनयो B.

३ चित्तिर् i.s.o. दिष्टिर् M, but cp. Pañc. br. XXV. 18. 4.

४ Thus M (reading only तदिपु० i.s.o. तदीपु०); ०मैवावचेतविदिसदे० Be; ०मैवावचेतविदिसदे० BU. ०मैवावचेतेभिरियुखदे० D; ०मैवावचेतेभियुखदे० Be 7.

५ Uncertain; प्रजन M; प्रजनि all the other MSS.

६ Thus corrected with some hesitation; cp. Karmānta-Sūtra III. 25; पथाः सुपवसन्त्यंथं विशिष्य M, but all the other MSS. पथाः सुपवसन्त्यंथं विशिष्य पथाः सुपवसन्त्यंथं ।

रहानि । प्रायणीधारकणीयो । स मासः^१ । पौर्णमासहवि-
 भिर्यन्ति । मासं^२ वैश्वदेवहविभिर्यन्ति^३ मासं^४ वरुणप्रघास-
 हविभिर्यन्ति । मासः^५ साकमेधहविभिर्यन्ति । मासः^६
 शुनासीरीयहविभिर्यन्ति । षड्विंशतिरहान्यभिजिच्चयः^७ परः-
 सामानः । स मासो^८ वैषुवतं^९ चथो^{१०} ऽर्वाक्यामानो^{११} । ऽथ
 विश्वजिन्नयस्त्रिंशेन^{१२} यन्ति मासं^{१३} चिणवेन यन्ति मासमेक-
 विंशेन यन्ति मासः^{१४} सप्तदशेन यन्ति मासं^{१५} पञ्चदशेन
 यन्ति मासं^{१६} त्रिदशेन यन्ति मासं^{१७} द्वादशाहानि । गोभायुषी^{१८}
 तानि चतुर्दश^{१९} चत्वार्यूर्ध्वं वैषुवतात्तान्यष्टादश^{२०} दशरात्रो
 मश्राप्रतं चातिरात्रश्च^{२१} । स मासः^{२२} ॥ २० ॥

अथेषां कुण्डानि । ते यत्सर्वं एव चिबेदसो^{२३} भवन्ति
 तदेषां कुण्डमथ यदन्योऽन्यमनुपरिसर्पे^{२४} याजयन्ति तदेषां
 कुण्डमथ यदस्यैकैस्त्रयसैर्भक्षयन्ति^{२५} तदेषां कुण्डं^{२६} तेषां य
 एव ब्रह्मा स एव^{२७} ब्राह्मणाच्छ्रुषी स पोतीय यो होता स
 एव मैत्रावरुणः सो ऽष्वावाको^{२८} । ऽथ य उद्गाता स एव^{२९}

१ Thus MB Be; Be 7 D present here a lacuna of two akṣaras.

२ UBD here and *infra* each time यन्ति i.s.o. यन्ति ।

३ षड्विंशतिः i.s.o. षड्विंशतिः M.

४ After विश्वजित् Be ins. मासं ।

५ Thus M; वैदसो the other MSS.

६ Thus M; परि om. all the other MSS.

७ यत्सर्वे M.

८ एव om. all exc. M.

प्रक्षोता स प्रतिहर्ताय धो ऽध्वर्युः स एव प्रतिप्रस्थाता स नेष्टाथ
 य आग्नीध्रः स एव धावस्तुत्य^१ सुमन्वायः स उञ्जेताथोमनिषदो^१
 ऽग्निश्चतुर्होता^१ वायुः पञ्चहोता चन्द्रमाः षड्होता प्रजापतिः सप्त-
 होतासावादित्यो भवहोता वै देवता एतेनायनेनाष्टक्षतो
 ५ वै ता आर्ध्ववसुवर्ग^१ लोकमायन्य^१ एवं विद्वांस एतेनायनेन
 यन्यध्रुवन्येव सुवर्ग^१ लोकं यन्ति । ॥ २१ ॥ सप्तमः ॥

उत्सर्गिणामयनेनेत्यन्तो दीचन्ते^१ तेषामियमेव प्रज्ञाता
 संवत्सरदीक्षा^१ समानं कर्मा पृच्छ्यात्षडहात्पृच्छेन षडहेनेष्ट्यं
 पथो दोहयति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाथ वसतीवरीः
 १० परिहृत्याविशिष्य^१ पथास्युपवसन्त्यथ प्रातरहृत्सुव्य^१ ज्योतिष
 आचतने प्राजापत्यं पशुमास्रभन्ते^१ तस्य पशुपुरोडाशमनु-
 वर्तते ऽग्नये वसुमते पुरोडाशो ऽष्टाकपाक्षो^१ माध्यंदिन
 इन्द्राय महत्वते^१ पुरोडाशमेकादशकपाक्षं^१ निर्वपन्त्यैन्द्र
 सांनाय्य^१ सा दिश्विरिष्टिः संतिष्ठते^१ ऽचैतदैन्द्र^१ सांनाय्य
 १५ समुपह्वय भक्षयन्त्यापराद्धे^१ वैश्वदेवं द्वादशकपाक्षं^१ निर्वपन्ति
 वैश्वदेवं चरुं^१ ताभ्यां चरन्ति देवताप्रभृतीभ्यामिडान्ताभ्या-

१ All MSS. exc. M ins. एव ।

१ Thus M Be 7 ; • निषदग्नि • Be B U ; • निषदौग्नि • D.

१ स्वर्ग all.

१ सुवर्ग M ; स्वर्ग the other MSS.

१ परिहृत्यावि • MSS., cp. *supra* p. 299, p. 6.

१ चरुं om, Be 7 D.

मघं पशुना चरति मनोताप्रवृत्तिनेडान्नेनाधनूषाञ्चैश्चरित्वा
 प्रदक्षिणामष्टत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संघाञ्च प्राङ्केत्य ध्रुवा-
 माथाञ्च वसतीवरीः परिहृत्य पथासि विशिष्योपवसन्त्यथ
 शो भूते गवा प्रतिपद्यन्ते^१ त एवमेवैतेन^२ यन्तो^३ मासिमास्यु-
 त्सृजन्तः पञ्च ज्योतीःस्युत्सृजन्त्यथामुत आहृताःस्यतुरस्य^४ चय- ५
 स्त्रिःस्यसोमानुत्सृजन्त्येकं^५ च ज्योतिरथ शो भूत आयुषैव
 प्रतिपद्यन्ते^६ ॥ २२ ॥ अष्टमः ॥

तपस्वितामयनेनैथ्यन्तो^७ दीक्षन्ते^८ तेषामियमेव प्रज्ञाता-
 ग्निदीक्षा^९ समानं कर्मां संनिवापात्प्रसिद्धः संनिवापो^{१०} ऽथ
 प्रायणीयेन चरति^{११} प्रायणीयेन चरित्वा पदेन चरति^{१२} पदेन १०
 चरित्वा राजानं क्रीलोच्चातिथ्यं निर्वपत्यातिथ्येन प्रचर्याथैतां
 पञ्चदशविषमिष्टिं . निर्वपत्याग्नेयमष्टाकपाक्षमैत्रमेकादशकपाक्षं
 वैश्वदेवं द्वादशकपाक्षं वार्हस्यत्पं चरं वैष्णवं चिकपाक्षमिति^{१३}
 तथा सङ्घदेवेद्वा नाद्रियेरभित्येक आङ्गरेतथैवाहरहः संवत्सरं
 यजेरभित्येके^{१४} प्रथमे ऽहसर्वैरन्वहमेकैकया^{१५} षष्ठे ऽहसर्वैर- १५
 न्वहमेकैकया^{१६} प्रथमे द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वीतेत्येक आङ्गसादु

१ ० प्रवृत्तीभ्यां MD Be 7 ; ० प्रवृत्तिभ्यां Be BU.

२ Thus M ; एवमेवोच्यन्ते Be BU ; एवमेवोच्यन्ते Be 7 D.

३ च om. M.

४ Thus M ; चयस्यिःस्यसो the other MSS.

५ तापं all exc. M.

६ चय्यासर्वैः M.

- वा आङ्ग^१ वृद्धे वा एष यदग्निः^१ स एतर्हि जातो षर्हि सर्व-
 क्षितः^१ स यथा वत्सो जात स्तनं प्रेषत्येवं वा एष एतर्हि
 भागधेयं प्रेषति^१ संवत्सर उवेवास्तातो भागधेयं^१ नैतस्याग्रं
 चनेयादित्युत्तमे^१ द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वीतेत्येतदपरम्^१ ॥ २३ ॥
- ५ अथातो ऽहरईक्ष्यन्त्यैव मीमांसा^१ सद्यस्त्रितिं निस्त्रिद-
 न्दयं लोकांश्रुणा दृष्टका उपदधन्मासमेति^१ मासि तथादेवतं
 कुरुते^१ द्वितीये मासे पुरीषचितिः^१ सद्यस्त्रितिं निस्त्रिद-
 न्दयं सुष्टिनोऽनु प्रकारं^१ मासमेति^१ मासि तथादेवतं कुरुते^१ तृतीये
 मासे वषट्चितिश्चतुर्थे^१ मासे पुरीषचितिः^१ पञ्चमे मासे
 १० मध्यमा चितिः^१ षष्ठे मासे पुरीषचितिः^१ सप्तमे मासे वषट्-
 चितिरष्टमे^१ मासे पुरीषचितिर्नवमे मासे सप्त स्तन्ध्या उप-
 दधात्या नचचेष्टकाभ्यो^१ दशमे मासे^१ पुरीषचितिरेकादशे
 मासे^१ संयच्च प्रचेतांश्चेत्येता उपदधात्यां विकर्षेदीदशस्य^१

१ आङ्ग all exc. M.

१ My conjecture; between •शां and नेया• M has a blank of one aksara; all the other MSS. •शाञ्जनेया• ।

२ Thus Be BU ; सुष्टिवागुग्रं M Be 7 D.

३ Thus M ; (मासे)ऽनुक्वृद्धचितिः Be ; न्यवृद्धचितिः the other MSS. I am not sure about the meaning of वषट् ; it occurs repeatedly *infra* and once in the Karmānta. Perhaps वषट् “without the tail (of the Agni).”

५ Thus M ; वृद्धं the other MSS.

६ मासि all exc. M.

१० Thus M D U ; विकर्षेद्दी• B Be 7 ; •विकर्षेद्दी• Be.

मासस्याष्टाविंशतिरहानि पुरीषमेकाशचिंश्रे शतद्वीयः^१
शो भूते वसोधारा^२ ॥ २४ ॥

अथोपरिष्ठान्मासमित्याचक्षते^३ मासस्य प्रथमे ऽहन्वस्य-
क्षितिं निक्षिष्ठन्ति सतथादेवतः^४ समूददोहसं^५ मासं प्रव-
र्गोपसङ्गां यन्ति^६ द्वितीयस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीष-
क्षितिः^७ सद्यक्षितिं निक्षिष्ठन्ति सतथादेवतः समूददोहसं^८
द्वितीयं^९ मासं प्रवर्गोपसङ्गां यन्ति^{१०} तृतीयस्य मासस्य प्रथमे
ऽहन्वस्यक्षितिस्तुर्थस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीषक्षितिः^{११} पञ्च-
मस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्माष्यमा चितिः^{१२} षष्ठस्य मासस्य
प्रथमे ऽहन्पुरीषक्षितिः^{१३} सप्तमस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्वस्य-
क्षितिरेष्टमस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीषक्षितिर्नवमस्य मासस्य
प्रथमे ऽहन्सप्त स्रन्ध्या उपदधात्या नक्षत्रेष्टकाभ्यो^{१४} दशमस्य
मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीषक्षितिरेकादशस्य मासस्य प्रथमे
ऽहन्संयस्य प्रचेतास्येत्येता उपदधात्या विकर्षोर्दीदशस्य मासस्य
प्रथमे ऽहन्पुरीषक्षितिरेकाशचिंश्रे शतद्वीयः^{१५} शो भूते
वसोधारा^{१६} ॥ २५ ॥

अथ पुरस्तान्मासमित्याचक्षते^{१७} मासं प्रवर्गोपसङ्गां यन्ति^{१८}

१ Thus all, not °देवताः ; also *infra*.

२ Be 7 BU ins. द्वितीयं ।

३ om. B.

४ The whole passage from स्रन्ध्या° up to मासस्योत्तमे (p. 305, 4) left out by all exc. M.

मासस्योत्तमे ऽहन्सद्यश्चितिं निस्त्रिष्टन्ति सतथादेवतः ससूद-
दोहसं^१ द्वितीयं मासं प्रवर्ष्यापसङ्गां यन्ति^१ । द्वितीयस्य
मासस्योत्तमे ऽहन्पुरीषचितिः^१ सद्यश्चितिं निस्त्रिष्टन्ति सतथा-
देवतः ससूददोहसं^१ तृतीयस्य मासस्योत्तमे ऽहन्वण्डचिति-
५ सतुर्थस्य^१ मासस्योत्तमे ऽहन्पुरीषचितिः^१ पञ्चमस्य मासस्यो-
त्तमे ऽहन्मध्यमा चितिः^१ षष्ठस्य मासस्योत्तमे ऽहन्पुरीष-
चितिः^१ सप्तमस्य मासस्योत्तमे ऽहन्वण्डचितिरष्टमस्य^१
मासस्योत्तमे ऽहन्पुरीषचितिर्नवमस्य मासस्योत्तमे ऽहन्सप्त
स्वन्या उपदधात्या नचचेष्टकाभ्यो^१ दशमस्य मासस्योत्तमे
१० ऽहन्पुरीषचितिरैकादशस्य मासस्योत्तमे ऽहन्संयच्च प्रचेता-
श्चेत्येता उपदधात्या^१ विकर्णैर्द्वादशस्य^२ मासस्याष्टाविंशो
ऽहन्पुरीषमेकात्रिंशो^३ शतसद्वीथः^४ श्वो भूते वसोधारा^५ ॥
२६ ॥

अथात उत्पानानामेव मीमांसाभिजितेद्दोत्तिष्ठेयुरित्येत-
१५ द्वाङ्गणसंपन्नमपि वाभिजितेद्वाथैताः^६ सवनेष्टिं^६ निर्वपन्त्या-
ग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपालं वैश्वदेवं द्वादशकपाल-

१ Thus M Be 7; चन्दं B; चन्दं Be.

२ Thus M Be 7; चन्दं चि B; चन्दं चि Be.

३ Thus M; the other MSS. as *supra* (p. 303, 13).

४ •विंशो Be 7 D.

५ Thus MU; •वाथैताः B Be; •वाथैताः D; •वृथैता Be. 7.

६ Thus M Be BU; निर्पपत्या Be 7 D

मिति^१ तथा समस्तया वा विहृतया वा प्रतिपन्नन्ते^१ वसती-
 वरीषु मृत्पिण्डमन्वधायाहरहर्वसतीवरीः^२ परिहरमाणा
 यन्त्येय संवत्सरस्यसं ब्रह्मणो^३ऽयनमित्याचक्षते^४ चतुरो मासो
 दीक्षाभिर्धन्ति चतुर उपसङ्गिश्चतुरो मासः प्रसृतास्तदाङ्कः क
 एतावत्तपस्तप्तान्यसाधारणं कुर्वीतान्नेवासिषु^५ वोपहवमिच्छते^६ ५
 दक्षिणावता वैनं याजयेयुरिति^१ सो ऽन्नेवासिषु^६ वैवोपहव-
 मिच्छते^६ दक्षिणावता वैनं याजयन्ति ॥ २७ ॥ नवमः ॥

अथ वै भवति क्वन्दस्थितं चिन्वीत पशुकाम इति^१ स
 क्वन्दस्थिच^२ क चाङ्कतिरागच्छति^३ जुहोत्येव तत्राय^४ यदन्य-
 दाङ्कतिभ्यः शरीरवद्यजुरेव तत्र जपति यजुरेव रश्नयोर्धजु- १०
 रश्मर्दभयोर्धजुरुखाद्यै प्रवृञ्जने^५ यजते^६ वायव्येन पशुना^७
 दीक्षते^८ विमाद्यग्निं परिखायापस्थायतने यजुरेव^९ तत्र^{१०}
 जपति यजुः सर्वान्निष्ठकानामुपधाने^{११} जुहोति शतरुद्रीयं^{१२}
 कुरुते वसोर्धारा^{१३} श्नेनश्चितं चिन्वीत सुवर्गकाम इत्यथमे-

१ ०मन्वधाया० MB Be U ; ०मन्वाधाया० Be 7 D.

२ Thus M ; ब्राह्मणायन० the other MSS.

३ वा om. Be BU.— इच्छते i. s. o. इच्छते Be 7 D.

४ Thus M Be ; ०वोपहव० Be 7 D ; ०वूपहव० BU.— इच्छते i. s. o.
 इच्छते. all exc. M.

५ चाङ्कतीरागच्छति M.

६ Thus M Be BU ; तद् Be 7 D.

७ प्रदंजनेयजते M ; प्रदंजनेययजते B Be ; प्रदंजनेय DU.

८ ०देवच B Be U.

वैष^१ श्चेनचित्क^१चित्तं^१ चिन्वीत यः कामयेत शीर्षस्थानसुप्ति-
 ग्लोके स्थामित्येतस्यैव सतो ऽरत्निमात्रेण प्राक्^२ शिर इव
 निरूहति^३ स तथा विमितो भवति यथा न बह्विर्वेदि यूपः
 स्यादुल्लसितं चिन्वीत चतुःशीतं प्रतिष्ठाकाम इत्येतस्यैव सतो
 ५ ऽरत्निमात्रेण पञ्चाद्यावणीयाऽसौ भवतस्तावन्मात्रेणापिपञ्चौ
 वरीयाऽसौ^४ तौ मनागपनतौ परोऽणीयाऽसौ^५ भवत^६
 एकैकामृचा^६ सीतां कृषति^७ प्रउगचितं चिन्वीत भ्रातृव्यवा-
 नित्येतस्यैव सतः समुद्रुञ्चाऽसौ^८ प्रागायातयति^९ स तथा
 विमितो भवति यथा न बह्विर्वेदि यूपः स्यादुभयतःप्रउगं
 १० चिन्वीत यः कामयेत प्रजाताभ्रातृव्यानुदेय प्रतिजनिय्यमाणा-
 नित्येतस्यैव सतः समुद्रुञ्चैवं ओणी प्रत्यगायातयति^{१०} स तथा
 विमितो भवति यथा न बह्विर्वेदि यूपः स्यात् ॥ २८ ॥
 रथचक्रचितं चिन्वीत भ्रातृव्यवानिति विज्ञायत^{११}
 आकृतिविकारः शब्दसंयोगाद्यावानग्निः^{१२} सारत्निप्रादेःशस्तावती^{१३}
 १५ भूमिं परिमण्डलां क्ल्वानुशर्करमन्तःशर्करमिष्टकाः परिचिनो-
 त्यथान्ततो^{१४} ऽथान्तरत^{१५} एवमेवा^{१६} स्वयमाहवाया^{१७} अथा-

१ Thus M only; इत्युपमावैष (or इत्यथायमेवैष) श्चेनचित्तिः the other MSS.

२ परो om. all exc. M.

३ एकैकामृच M; मृचा om. Be.

४ Thus M Be BU; समुद्रुञ्चैवं ओणी Be 7 D. •

५ Thus MBU; श्रुपसंघो Be; चायाः संघो Be 7 D.

६ Thus MD Be 7; •थांतरतो Be U; B. om.

७ Thus M; एवमेव the other MSS.

भितः स्वयमादृशां । मध्ये नाभिमिव करोति । तस्या अनु-
 दिग्मवान्तरदिग्मरानिव१ नेमिमिवेष्टका२ आयातयति । स
 एष रथचक्रचिद्गाढव्यवतः परिकृत्यो । द्रोणशितं चिन्वीताम्-
 काम इत्येतस्यैव सतो ऽरत्निमात्रेण प्रागोष्ठमिन्न निरूपत्यथ३
 मध्ये निन्नमिव४ करोति । स एष द्रोणशिदंशकामस्य परि- ५
 कृत्यः । समूह्यं चिन्वीत पशुकाम इति विज्ञायते । पुष्कर-
 पर्णः५ रुक्मः५ हिरण्मथं पुरुषः५ सुचावित्येतल्लक्ष्यमित्या-
 चक्षते५ । कुरुत एव तदथो पुरौषस्यैवेष्टका६ आयातयति ।
 स एष समूह्यः पशुकामस्य परिकृत्यः । परिचाय्यं चिन्वीत
 ग्रामकाम इत्यनुशर्करमन्तःशर्करमिष्टकाः परिचिनोत्यथा- १०
 न्ततो० ऽथान्तरत० । एवमेवा७ स्वयमादृशाया । अथाभितः
 स्वयमादृशामिष्टकाः परिचिनोति । स एष परिचाय्यो ग्राम-
 कामस्य परिकृत्यः ॥ २६ ॥

१ •सवांतरदिग्म० M Be; •सवांतरदेग्म० B Be 7 UD.

२ •मरान्ननेमिमितिवेष्टका MSS. exc. M, which has •मरानिवनेमिवेष्टका;
 perhaps an allusion to R.V. I. ३२. 15, TBr. II. 8. 4. 3.

३ अर्थ i. s. o. षथ all exc. M.

४ Thus M Be; निमिव the other MSS.

५ प्ललक्ष्य० M.

६ पुरुष० M.

७ Thus M; •यांतनोयांतत B Be; •योतयोखांतर Be 7 D; •यांतनो-
 योतयांतत U.

८ Thus M; एवमेव the other MSS.

अग्निचिंतं चिन्वीत यः कामयेत पितृलोकं चन्द्रधाम-
 मिति^१ षट् प्राञ्चः पुरुषास्त्रयः पुरस्तान्तिर्यञ्चौ^२ द्वौ पश्चा-
 त्तिर्यञ्चौ स आत्मा^३ तस्य मात्मा^४ यदि यौवदन्नं पुरस्ता-
 न्नाभिदन्नं^५ पश्चाद्यदि नाभिदन्नं पुरस्ताञ्जानुदन्नं पश्चाद्यदि
 ५ जानुदन्नं पुरस्ताद्गुणदन्नं पश्चाद्यदि गुणदन्नं पुरस्तात्ममं भूमिः
 पश्चात्स एष अग्निचिन्तिपितृलोककामस्थाय हैष कूर्मचिद-
 ब्राह्मणो^६ मध्य उत्पृष्ठः^७ परिकृत्य^८ एतस्यैव सतो ऽरन्नि-
 मात्रेण प्राक् शिर इव निरूहति^९ तस्यावान्तरदिशं पादा-
 निवेष्टका आयातयति^{१०} स एष कूर्मचिदब्राह्मणो मध्य उत्पृष्ठः
 १० परिकृत्यः^१ ॥ ३० ॥ दशमः ॥

सौचामण्या यच्छमाणो भवति^१ स उपकल्पयते रोहितं
 चर्मनडुहः^२ सौमं च क्लीवं च शष्पाणि च तोक्काणि^३ च
 व्रीहीन्मग्नं^४ चूर्णकृतं^५ त्रीणि नानावृक्षाणि पात्राणि चथा-
 स्तू^६ स्त्रयाणि लोमानि घृणं च श्येनपत्रं च गर्भिणीं वड्ढवा-
 १५ मासन्दीमिण्डं कुम्भं कारोतरं विशाख्यौ दीर्घवः^७ शिक्वः^८
 शतादृषाः^९ शतमानः^{१०} हिरण्यः^{११} सतं च वालं च ब्राह्मण-
 माज्जत्या उच्छेषणस्य पातरं^{१२} यदि ब्राह्मणं न विन्दति

१ °तिर्यञ्चौ all, but cp. J. As. Soc. of Bengal, 1875, p. 265.

२ Thus M Be BU; उत्कृष्टः Be 7; उत्कृष्टः D.

३ तोक्काणि M and thus also all the MSS. of the grhyasūtra
 L 8; तोक्कानि the other MSS.

४ नग्नसू० M.

५ °कृतं all exc. MT.

वल्ग्नौकवपामथामावाखेन वा हविषेद्वा नक्षत्रे वागेण शालाः
 रोहिते चर्मणि सुरासोमः स्रष्टन्नः^१ श्रुते^१ तं दक्षिणतः क्लीब
 उपास्ते^१ सीदेन क्लीबाच्छ्रप्याणि क्लीणातीदं तवेदं ममेति^१
 क्रौतः सुरासोम इत्यथैनमादाय पूर्वथा द्वारा शालां प्रपाद्य
 जघनेन गार्हपत्यमुपसादयत्यथैतेषां त्रीहीणामर्धानवन्नमथे- ५
 तराङ्गगार्हपत्यं एककपालमधिश्चित्यं भर्जन्ति^१ तेषां ये
 फलन्ति लाजास्ते^१ भवन्मथ य^१ उ^१ न फलन्ति तास्तथैः^१
 गार्हपत्ये नवां कुम्भीमधिश्चित्यि प्रोदकमिवौदनं^१ अपयन्मथ-
 येनं विस्त्राय कठिने^१ वा पाजके वा विषजन्मथेनाभ्युत्थान-
 वन्नन्ति^१ तेषां यानि च चुद्राणि यास्य तथस्ता उत्सेके^१
 संप्रक्रिरन्ति^१ तं मासर इत्यावृचते^१ ऽथ मानमादाय
 विमिमीत^१ एकं श्रप्याणां द्वे तोक्मणां^१ चीणि लाजानां

१ Thus (संसन्नः or संसनः) MT Be U (pr. m.); संसनः Be Tr U (sec. m.); संसनः H; Bhav. periphr. सादितः ।

१ Thus Be Tr; •पत्येककपाल• U; •पत्य एकपाल• T; MHB om. एक•; but cp. *supra* XIII. 25 (p. 136. 2).

१ Thus M, as *supra* l. c.; भर्जयन्ति the other MSS.

१ वे लाजा MT Tr.

१ Thus MT^१Tr; वे (omitting वृ) the other MSS.

१ •मिवौदनं MH Be; •मिवौदनं Tr TBU.

१ Thus T Tr H; कठिने MB Be; U corrupt.

१ Thus M; भुग्थान Tr; भुग्रान् or भुग्रान् the other MSS; Bhav. once, भुग्थान्, once भुग्रान् ।

१ सि om. M Tr T.

१० Thus Be; तोक्मणां the other MSS.

सत्वारि नद्यद्गोरथैतमोदनं चूर्णैरनुप्रकिरन्नासरेणावोक्ष्मं पा-
दयति^१ ॥ ३१ ॥

खाद्रीं त्वा खादुना तीव्रां तीव्रेणामृतामृतेन सृजामि
सः सोमेनेत्यथैतामासन्दीमघेणाहवनीयं पर्याहृत्य दक्षिणतो
१ निदधात्यासन्ध्यामिण्ड्वमिण्ड्वे कुम्भं कुम्भे कारोतरमवदधात्यथै-
तमोदनमभितः कारोतरं परिचिनोत्यथैनमपिधायाभिष्टप्रति
सोमो ऽस्थिभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुचाम्णे
पच्यस्वेति^१ तिस्रः सःसृष्टा वसति^१ तिस्रो हि रात्रौः क्रौतः
सोमो वसतीति ब्राह्मणमथ तिसृषु व्युष्टासु ताथते त्रिपशुर्वा
१० सतुष्यशुर्वा पशुबन्धो^१ ऽथास्थेषा पूर्वद्युरेव सौचामणिकी,
वेदिर्विमिता भवति^१ । तां परिस्तीर्य सन्मथजुर्हरति
॥ ३२ ॥

इदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं^१ त्रिर्धजुषा तुष्णीं सतुर्थं^१
पूर्वं परिग्राहं परिगृह्णाति^१ करणं अपत्युद्धमद्युद्धतादाग्नीध्र-
१५ स्त्रिर्हरति^१ यदाग्नीध्रस्त्रिर्हरत्यथ चालालस्याहता चालासं
परिस्त्रिखत्युत्तरवेदेराहृतोत्तरवेदिं निवपत्युत्तरनाभिसुत्साद्य
युपावटं^१ खालाग्नेराहृतां^१ द्वाविग्नी प्रणयत आहवनीयादेवा-
ध्वर्युरन्वाहार्यपचनात्यतिप्रस्थाताग्निवत्युत्तरं परिग्राहं परिगृह्ण
योयुपित्वा तिर्थञ्च^१ स्पष्टं सन्ध्या समेषमाह प्रोक्षणीयासादथे-

१ •नुप्रकारं i s.o. •नुप्रकिरन् M T : संपादयति M (pr. m.), संपावयति
M (sec. m.).

२ यूपो^० चाला om. M Tr.

आवर्हिहपसादय सुवः स्वधितिः सुवस्य संवृद्धिं तूष्णीं
 पृषदाज्यग्रहणीं पत्नीः संनञ्जाज्येन च दध्ना चोदेहि प्रति-
 प्रस्थातः सुरासोमस्य विद्धीत्यध्वर्युरेव प्रसिद्धं पाशुबन्धिकं
 कर्म चेष्टत्यथ प्रतिप्रस्थाता सुराः^१ संपवथ्य^२ सशश्लामादाथ
 पूर्वथा द्वारोपनिर्हृत्यान्तर्वेद्यासादयति । ॥ ३३ ॥ ५

यावदेवाचाध्वर्युश्चेष्टति तावदेष प्रतिप्रस्थाता सत उदी-
 चौनदग्नेन वाखेन सुरां पुनाति पुनातु ते परिष्कृतः सोमः
 सूर्यस्य दुहिता । वारेण शश्वता तनैति । वायुः पूतः पवि-
 चेणेति यदि सोमातिपवितो भवत्यथादत्ते पर्णमयं पाचं ।
 तेन गृह्णाति कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽस्य- १०
 श्विभ्यां वा जुष्टं गृह्णामीति । बर्हिषी अन्तर्धाय कलसक्रु-
 भिस्य^३ सिंहलोमभिस्य श्रीणात्यपोद्धृत्य बर्हिषी श्वेनपत्त्रेण
 परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरश्विभ्यां लेत्यथादत्ते नैवयोधं
 पाचं । तेन गृह्णाति कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्योपयाम-
 गृहीतो ऽसि सरस्वत्यै वा जुष्टं गृह्णामीति । बर्हिषी अन्तर्धाय १५
 बदरसक्रुभिस्य व्याघ्रलोमभिस्य श्रीणात्यपोद्धृत्य बर्हिषी श्वेन-
 पत्त्रेण परिमृज्य सादयत्येष ते योनिः सरस्वत्यै लेत्यथादत्त
 आश्वत्यं पाचं । तेन गृह्णाति कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्यो-
 पयामगृहीतो ऽसौन्द्राय वा सुचाभ्यो जुष्टं गृह्णामीति ।

१ सुरासोमस्यपवथ्य M.

२ च om. here and every time *infra* B Be H.

बर्हिषी अन्नर्धाय कर्कन्धुसक्तुभिश्च वृकलोमभिश्च श्रीणात्यपो-
दृत्य बर्हिषी श्वेनपत्त्रेण परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरि-
न्द्राय त्वा सुचाम्ण इति । ॥ ३४ ॥

ताञ्चर्धनेन सुगदण्डान्प्राचो वोदीचो वायातयत्यथैताः
१ सुराः सप्रैकामादाय दक्षिणमग्निमुपसःसर्पति^१ तमभितो^२
गती^३ खानयति । तदुपसादयति विशाख्यौ^४ दीर्घवःशः
शिक्यः श्रतादृषाः श्रतमानः हिरण्यः सतं च वालं चाथ
दक्षिणमग्निमथेण पुराणभस्मनः^५ खरं करोति । तदुपसाद-
यति ब्राह्मणमाहुत्या उच्छेषणस्य पातारं । यदि ब्राह्मणं
१० न विन्दति वस्त्रीकवपामथाप उपसृश्य यूपस्यादृता यूपमु-
च्छ्रयति । खर्वन्तं यूपमुत्सृज्याथैतान्यशनुपाकरोत्याश्विनं धूमः
सारस्वतं मेघमैन्द्रमृषभं । बार्हस्पत्यं पशुं चतुर्थं यदि सोमा-
तिपवितो भवति ।^६ तेषां प्रसिद्धं वपाभिश्चरित्वाश्विनसारस्व-
तावध्वर्युरादत्त । ऐन्द्रं प्रतिप्रस्थाता । गहावादायोपोत्तिष्ठन्ना-
१५ हाश्विभ्याः^७ सरस्वत्या इन्द्राय सुचाम्णे सुराम्णाः^८ सोमा-
नामनुब्रूहीति । युवः सुराममश्विनेत्येतामन्वाहात्याक्रम्याप्रा-

१ Thus M Tr TBH: सर्पति Be U.

२ Thus (with ग) B Be (pr. m.) H ; •भितः क० MT Tr ; •भितो

क० Be (sec. m.).

३ विशाख्यौ M.

४ Thus MT Tr ; भस्मना B Be UH.

५ Thus M Tr. ; उपतिष्ठन् i.s.o. उपोत्तिष्ठन् the other MSS. •

६ Thus (cp. Āp. •XIX. 2. 18) M Tr ; सुराम्ण BH Be U ; T def.

व्याहाश्विभ्यां सरस्वत्या इन्द्राय सुचाम्णे सुराम्णः सोमाम्प्र-
स्थिताग्नेयेति^१ मैत्रावरुणो होता यच्छदश्विना सरस्वतीमिन्द्रं
सुचामाणमिति^२ पुत्रमिव पितरावश्विनोभेति यजत्यहाव्यग्ने
हविरास्ते त इति वषट्कृते जुहोति^३ ॥ ३५ ॥

यस्मिन्नश्वस ऋषभास उच्यते इत्यनुवषट्कृते ऋत्वाश्विनस्य^५
संस्त्रावः सारस्वते ऽवनयति^४ सारस्वतस्य संस्त्रावमैत्रे^५
तं ब्राह्मणो भजयति नाना हि वां देवहितं यदचेति दाभ्यां^६
यदि ब्राह्मणं न विन्दति वल्कीकवपायामवनयत्येतेनैव मन्त्रे-
णथैतानि पात्राणि वल्कशस्यं^७ पूरयित्वा पर्णमये श्येनपत्र-
मवगूहति^८ तदिग्नाख्याबुच्छित्य दक्षिणाद्यं वः प्रोहति^९
वः शिक्वः सजति^{१०} शिक्वे श्रतादृषाः श्रतादृषायां वासं
वासे श्रतमानः हिरण्यमथैताः सुराः सपरेकामादाय
श्रतादृषायाः समवनयति सोमप्रतीकाः पितरस्तृणुतेति^{११}
चरति^{१२} श्रतादृषेत्युपतिष्ठन्ते^{१३} पवमानः सुवर्जन इत्येतेनाष्टर्चै-
नाथ यदि सोमातिपवितो भवति पिष्टणां याज्यानुवाक्या-^{१५}
भिरुपतिष्ठन्त उदौरतामवर उत्परास आहं पिष्टन्सुविद-

१ अथ ins. MT Tr.

२ Thus H; वल्कशस्य MTB Be U; वल्कशस्य Tr.

३ Thus M Tr; सजयति T; सजति B Be U; सजयति H.

४ Thus Tr Be HU (sec. m.); ऋषि (sic) B; चरति U (pr. m.);
चरति MT.

५ Plural T Tr U (pr. m.); sing. the other, MSS.

पा॥ अविस्वीदं पित्रभ्यो नमो अस्त्वष्टेत्यध्वर्युर्होता ब्रह्मा त
उपतिष्ठन्ते^१ यत्रैव श्रुताहृषां धारयति तन्निदधाति प्रति-
ष्ठित्या इति ब्राह्मणं^१ तदेवैनां निधाय दक्षिणतो निद-
धात्यथैतानि पाचाणि पुराणभस्मनः खरे सादयति ॥ ३६ ॥

- ५ पित्रभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः पितामहेभ्यः स्वधा-
विभ्यः स्वधा नमः प्रपितामहेभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नम
इत्यत्र गर्भिणीं वडवां ददात्यथाप उपस्पृश्य बार्हस्पत्यस्य
पशुपुरोडाशं याचति^१ तेन प्रचरति^१ देवताप्रभृतिभिरिडान्नैर्यैतान्पुरोडा-
नाथ पशुभिश्चरति मनोताप्रभृतिभिरिडान्नैर्यैतान्पुरोडा-
१० शान्याषत्वेन्द्रमेकादशकपालं सावित्रं द्वादशकपालं वारुणं
दशकपालमिति^१ तैश्चरति देवताप्रभृतिभिरिडान्नैरनूयाजै-
श्चरित्वा प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संयाज्य प्राडेत्य
भुवामाप्याज्य जीर्णं पाशुबन्धकानि समिष्टयजूषि जुहोति
यज्ञ यज्ञं गच्छैष ते यज्ञो यज्ञपते देवा गातुविद इत्युचैत-
१५ मवभ्यं मसादयन्ति^१ यत्किञ्चित्सुरालिप्तं भवति तत्सह
हृदयशूलानि भवन्त्येतत्समादायान्तरेण^१ चात्वालोक्यरावुद-
ङ्गुपनिष्कामन्ति ॥ ३७ ॥

दे सुती अष्टणवं पित्रणामहं देवानामुत मत्यां नाम ।
ताभ्यामिदं विश्वं भुवनं समेत्यन्तरा पूर्वमपरं च केतुमिति^१

१ चरति M Tr.

१ Thus M Tr Be ; ० सादयति HBU ; संप्रचरति T.

० भवत्ये० HU ; भवतीत्ये० M ; भवतीत्ये० T ; भवत्ये० B Be.

प्रसिद्धो हृदयशूक्ष्मरिलाथैताजि पात्राण्युदकान्ते पराधि
 वादयति यस्ते देव वरुण गायत्र्यहन्दाः पात्रो ब्रह्मप्रतिष्ठितः ।
 तं त एतेनावयज इति पर्षमथं^१ यस्ते देव वरुण त्रिष्टुप्-
 हन्दाः पात्रः क्षत्रे प्रतिष्ठितः । तं त एतेनावयज इति नैच-
 योधं^१ यस्ते देव वरुण जगतीहन्दाः पात्रो विचु प्रतिष्ठितः ।
 तं त एतेनावयज इत्याश्वत्यं^१ यस्ते देव वरुणानुष्टुप्हन्दाः
 पात्रः पशुषु प्रतिष्ठितः । तं त एतेनावयज इति शताहर्षा^१
 तूष्णीं सतं वाक् च^१ प्रसिद्धो ऽवभृथः^१ साम चैव
 नाह देवीराप एष वो गर्भ इति चाथाप्रतीचमायन्ति वरुण-
 स्थानार्ह्यै^१ प्रपथे समिधः क्लुर्वत एधो ऽखेधिषीमहीत्ये-
 त्याहवनीये ऽभ्यादधाति समिदसि तेजो ऽसि तेजो मयि
 धेहीत्यथाहवनीयमुपतिष्ठन्ते ऽपो अन्वचारिषः रसेन सम-
 सृष्ट्वाहि । पयस्वाः अग्न आगमं तं मां सः सृज वचसेत्यथ
 कुसीदेन सक्तुहोमेन चरत्यथ देवता उपस्थाय यूपमुपतिष्ठते ।
 संतिष्ठते सौचामणी^१ ॥ ३८ ॥ एकादशः ॥

वेदमधीत्य स्नास्त्रुपकल्पयत एरकां चोपवर्हणं च

१ सौचामणिः all exc. M; at the close of this adhyāya T adds इति चरकसूत्रम् ।

२ The text of adhyāya 12 is based on M(ackenzie), cp. Preface, p. II, and on the following MSS. of the Ṛgveda-sūtra: Ma(dras), on the whole a very good copy in grantha; E(gmore), nāgari copy of grantha original; T(anjore), grantha, breaking of after the words सर्पागो ऽसौत्सृष्ट्वाः in kh. 41; H(aug), B(enares), these two closely related and on the whole rather bad. I made

नापितं च चुरं च दारुणि चोपस्तरणं च वृकलाऽस्य दन्तधाव-
 नमुष्णाश्वापः श्रौतास्य सर्वसुरभिपिष्टं^१ चास्त्रजं च स्रजः
 चादर्शं चाहतं च^२ वासः प्रावरणं^३ च वसनान्तरं वादरुं मणिः
 सुवर्णोपधानं^४ सूत्रं च^५ प्रवर्तौ च दण्डं चोपानहौ च^६
 ५ कृत्तमानडुहं च^७ सर्वरोहितमित्येते ऽस्य संभारा उपकृता
 भवन्ति । स्नानस्य मीमांसा^८ रोहिण्याः स्नायादित्येकं ।
 प्राजापत्यं वा एतन्नचत्रं^९ । तदस्य प्राजापत्य एव नचत्रे स्नातं
 भवत्यथो सर्वाचोहाचोहाणीति^६ । तिथे स्नायादित्येकं ।
 बार्हस्पत्यं वा एतन्नचत्रं^९ । तदस्य बार्हस्पत्य एव नचत्रे
 १० स्नातं भवत्यथो वृहस्पतिप्रसूतो ऽमज्ञीत्युत्तरयोः फल्गुन्योः
 स्नायादित्येकं । भाग्यं वा एतन्नचत्रं^९ । तदस्य भाग्यं^{१०} एव

also use of G (grhyaprayoga MS. Burnell cvii, which cites often literally passages of the Grhya), Prm. (Prayogamālā printed at Bombay), Pś (Prayogaśikhāmaṇi, No. 3108 of the Leiden collection), Ks (Kanakasabhāpati's kārikā, Burnell cix) and Pc (Prayogacūḍāmaṇi, Telugu MS., collection Mackenzie No. 21). Adhyāya 13 is contained only in M and E. The two adhyāyas 12 and 13 are now also printed in the Grantha Edition of the Baudhāyana smārtasūtra, designed by me as "Ed."

१ सार्व० EG.

२ only in Ed. TE.

३ Thus EHG ; प्रावारं MT, प्रवारं Ma. प्रवारणं Ed.

४ om. HBM (sec. m.).

५ om. THB Ma.

६ Thus B ; रोहनीति i.s.o. रोहाणीति the other MSS. and Ed.

७ भाग्यं TM Ma. .

नक्षत्रे स्नातं भवत्यथो भाग्यो ऽसानीति ^१ इक्षे स्नायादि-
 त्येकः ^२ सावित्रं वा एतन्नक्षत्रं ^३ तदस्य सावित्र एव नक्षत्रे
 स्नातं भवत्यथो सवित्प्रसूतो ऽसानीति ^४ चिचायाः स्नाया-
 दित्येकमैन्द्रं वा एतन्नक्षत्रं ^५ तदस्यैन्द्र एव नक्षत्रे स्नातं
 भवत्यथो चित्रो ऽसानीति ^६ विश्वाखयोः स्नायादित्येकमै-
 न्द्राग्रं वा एतन्नक्षत्रं ^७ तदस्यैन्द्राग्र एव नक्षत्रे स्नातं भवत्यथो
 विश्वाखो ऽसानीति ^८ प्रजया पशुभिरित्येतेषामेकस्मिन्नापूर्थमाण-
 पक्षे ^९ पुरादित्यस्योदयाद्ब्रजमभि प्रपद्यते ^{१०} नैनमेतदहरादित्यो
 ऽभितपेत्तदहरं स्नातानामु ^{११} ह ^{१२} वा ^{१३} एष एतन्नेजसा यज्ञसा
 तपत्यन्तलोन्ना चर्मणा ब्रजमभिविघ्नन्ति ^{१४} पूर्वार्धमध्ये ब्रजस्या-
 ग्निमुपसमाधाय संपरिस्तीर्याहरन्त्येतान्संभारान्सुहृदेव सर्वा-
 न्सह ^{१५} सर्वाणि मानुषाणीत्येतस्माद्ब्राह्मणाद्दक्षिणतो ^{१६} ब्राह्मणं
 उपविशत्युत्तरत ^{१७} उदपात्रं पासाग्रीं च समिधं निदधात्य-

१ Thus HB; सानीति the other MSS. and Ed.

२ Thus MB; •त्येकामेकस्मिन्न• H; •त्येकामेकस्मिन्न• Ma TE. and Ed.

३ Thus all exc. Ma and Ed., which have तदहरस्य i.s.o. तदहर and E: •तपेन्नार्धदिनकदहरस्य स्नाताः; Bhāradvāja also has the reading accepted by me on the authority of the best MSS. (= तदहर-स्नातानाम् as a compositum ?).

४ •मु ह वा only MT; •मुहा वा Ma; •मुहं the other MSS.; मुहं वा Ed.

५ •भिविघ्नन्ति MSS. (and Ed.) exc. E, which om. the second præpos.; cp. *supra* XI. 10' (p. 79, 4), XVI. 20 (p. 267, 1), XVIII. 18.

६ Thus MT; सर्वाणि i.s.o. सर्वाणं HB; संभरति i.s.o. सर्वाणं E Ma., Ed.

७ Before दक्षिणतो Ma ET and Ed. ins. इमेषु ।

८ Thus M Ma HB; ब्राह्मणमुपवेत्स्यत्यु • E; ब्राह्मणमुपविशत्यु • T.

परेणाग्निमुदीचीनप्रतिषेवणासेरकाः साधीवासामास्तीर्थं
 तस्यां प्राप्नुष्व उपविशत्युत्तरतो नापित । उत्तरत उपवर्ह-
 णमामधंदिनं भिचां दद्यादपीहं गांपचेदशा जेदस्य स्याद-
 चैतां पालांशौ समिधमाज्येनाह्ला मधंदिने ऽथाद-
 ५ धाति ॥ ३६ ॥ •

इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव संमहेमा मनी-
 षथा । भद्रा हि नः प्रमतिरस्य सः सद्यसे सखे मा रिषामा
 वयं तव खाहेत्यैरकायामुदीचीनगिरा निपद्यते आयुषं
 जमदग्नेः कश्चपस्य आयुषमगस्यस्य आयुषमृषीणां आयुषं
 १० यद्देवानां आयुषं तन्मे अस्तु आयुषमित्युद्यमानमनुमन्त्रयते
 शिवा मे भवथ सः सृष्टा इति । क्षुरमभिमन्त्रयते क्षुरो
 नामासि स्वधितिसि पिता नमस्ते अस्तु मा मा हिः शौरि-
 त्युद्यमानमनुमन्त्रयते यत्क्षुरेण वर्चयसि वंश्रा वपसि केशश्शश्रु
 वर्चय मे मुखं मा म आयुः प्रमोषौरिति । शश्रुष्येनाये
 १५ वपते ऽथोपपचावथ केशान्यथोपपादमितराण्यङ्गान्येतस्माद्धोषा
 जरसां पूर्व आयुषि प्रथान्ति पूर्व आयुष्यसादा भवन्ति

१ Thus Ma TE, Ed.; •सुपसृष्टौते M; HB om. this passage.

२ •दपि ह Ed.

३ Thus E Ma; चेतस्य साद० TH; चेतस्य साद० B; चेषाद० M;
 चेदभ्यसाद० Ed.

४ Thus EM Ma G, Ed.; विचायुष० THB Pzm.

५ Thus all exc. E: वर्चयसि and T: वर्चसि ।

६ Or should we write •वाजरसा? What may be the sense of
 these words?

य एवं विद्वांसो लोमानि वापयन्ते ^१ स यदि लोमानि
 वापयिष्यमाणः स्यात्केग्रश्मश्नु वापयित्वा लोमानि स्रष्टव्य
 नखानि निहन्त्यथीतथैतानि समुञ्चित्य ब्रह्मचारिणे प्रयच्छन्ना-
 हेमानि हत्वा दर्भस्तम्बे वोदुम्बरमूले वा निधत्तादिति ^१
 तानि स तत्र निदधात्यपरेणग्निं प्राङ्मुखं ^२ उपविश्य मेखलां ^४
 विस्रंसयत इमां विव्यामि वरुणपाशमिति ^१ यो ऽस्य तत्र ^१
 रातेः ^१ पुत्रो वान्तेवासी वा भवति तस्मै प्रयच्छन्नाहेमां
 हत्वा न्यग्रोधे वोदुम्बरमूले वा निधत्तादिति ^१ तामुं ^१ स
 तत्र निदधातीदमहममुष्यामुष्यायणस्य शुषा पाशानमवगूहा-
 म्यन्तरस्य ^१ द्विषद्वा इति, ^१ वृकस्तैः प्रधाव्य दन्तान्विधावयते ^{१०}
 ऽन्नाद्याय व्यपोहध्वं भगो राजायमागमत् । स मे मुखं
 प्रसर्पतु वर्चसे च भगाय चेत्युभयोरपः संनिषिञ्चत्युष्णासु ग्रीता
 आनयति दैवमानुषस्य ^१ व्यावृत्त्या इति ^१ तामामञ्जलिनोपह-
 त्याग्निषिञ्चत्यापो हि ष्टा मयोभुव इति तिसृभिर्हिरण्यवर्णाः
 शुचयः पावका इति तिसृभिः ^१ षोढाविहितो वै पुरुष ^{१५}
 इत्येतस्माद्वाङ्मणादथैतस्य ^१ सर्वसुरभिषिष्टं समुदायुत्य त्रिः
 प्रषिञ्चति ॥ ४० ॥

१ तच्चारतेः T Ma.

२ Thus TM Ma ; ताम् EHB, Ed.

३ Thus (अथगूचानि) MHB Prm Psm ; अपमू. T Ma EG Pe. Ed.

४ Thus M Prm ; •अपयते all the other MSS. and G, Ed.

५ दैव० ET and Bhāradvāja ; देव० the other MSS., Ed. and the Prayogas.

•चैतस्य Ma E, Ed. ; •चैतस्य MHB : T indistinct.

नमः शकृजङ्गभाभ्यां नमस्ताभ्यो देवताभ्यो वा अभि-
 ग्रहिणीरित्यनुस्मिन्ते^१ ऽसुरासु^२ च^३ यो गन्धो गन्धर्वेषु च
 यद्यज्ञः । दिव्यो यो मानुषो गन्धः स मामाग्निशक्तिज्जैत्यथा-
 हतं परिधत्ते स्त्रा मा तनूराविश शिवा मा तनूराविशेत्येव-
 ५ भेवोत्तरासङ्गभेवमेवात^४ ऊर्ध्वमथैतं बादरं मणिं सुवर्णोप-
 धानं सूत्रे प्रोत्य दर्व्यामाधाय दर्विदण्डे^५ सूत्रेण पर्यस्य
 जुहोतीयमोषधे त्रायमाणा सहमाना सहस्रती । सा मा
 करोतु भोमवर्चसं सूर्यवर्चसं ब्रह्मवर्चस्त्रिनमस्त्रादं^६ करोतु
 स्त्राहेत्यथैनमुदपात्रे^७ ऽनुपरिष्ठावयति^८ विश्वा उत तथा वयं
 १० धारा उदन्या इव । अतिगाहेमहि द्विष इत्यपाग्नो ऽसीत्यु-
 क्तात्क्षणा परिहरति वध्यं हि प्रत्यञ्जं प्रतिमुञ्चन्ति व्यावृत्त्या
 इत्येतस्माद्वाह्मणादथैतौ प्रवर्तौ सूत्रे प्रोत्य दर्व्यामाधाय दर्वि-
 दण्डे^९ सूत्रेण पर्यस्य जुहोत्यायुष्यं वर्चस्यं सुवीर्यं राय-
 स्योषमौद्भिद्यम्^{१०} । इदं हिरण्यं वर्चसे^{११} जैत्र्यायाविश्रतादिमं^{१२}

१ Thus Ma, Ed.; •नुस्मिंतेत्यसं० E; •नुस्मिंतेत्यसं० T; •नुस्मिंतेत्यसं० M; •नुस्मिंतेत्यसं० HB.

२ MTE and Ed. om.

३ Thus (अन्तरासंग्यम्) ET, Ed.; •भेवासंग्यमे० M•Ma; HB corr.

४ Thus M Ma; दर्वी० ET Prm., and Ed.; HB om.

५ •स्त्रिनम० HM Ma B; •स्त्रिनम० T, Ed.; E indistinct.

६ Thus M; •पात्रेण परि० T Ma E Prm, Ed.; पात्रेषामुपरि० HB P&.

७ Thus M Ma HB; दर्वी० EG and Ed. •

८ •मौद्भिद्यम् M Ma G and Ed.; •मौद्भिद्यम् EHB Prm P&.

९ Thus MG, Ed.; जैत्र्याया० the other MSS. and Prm P&.

१० इमं M Ma EG and Ed.; इमां H; इमा B.

रयिꣳ स्वाहेति ^१ द्वितीयां जुहोति शुनिमिवाहꣳ^२ हिरण्य
 पितृव तामापभैषम्^३ । तन्मा करोत् सोमवर्षꣳ सूर्यव-
 र्चꣳं श्रद्धवर्चस्त्रिनमन्नादꣳ^४ करोत् स्वाहेति ^५ तृतीयां जुहो-
 त्युषैर्वाजिꣳ षतनासहꣳ^६ सभासाहं धनंजयम् । सर्वाः सप्त-
 द्वीर्षधयो हिरण्ये याः समाहिताः स्वाहेति ^७ चतुर्थीं
 जुहोति विराजं च खराजं चाभिष्टीर्यां^८ च नो गृहे । लक्ष्मी
 राद्रस्य या मुखे तथा मा सꣳसृजामसि स्वाहेति ^९ पञ्चमीं
 जुहोति यगो मा कुरु ब्राह्मणेषु यगो राजसु मा कुरु ।
 यगो विश्वेषु शूद्रेष्वहमस्मि यगस्तव^{१०} स्वाहेत्यथैनावुदपाचे^{११}
 ऽनुपरिस्रावयति^{१२} विश्वꣳ उत त्वया वयमित्येतया ^१ तयोरन्व- १०
 तरमादाय दक्षिणे कर्णं आबध्नौत^{१३} प्रायुष्यं वर्चस्यमित्येताभिः

१ Thus (शुनिम्) M Ma Prm Pś and Ed. ; शुनौम् EG ; शुनिम्
 HB ; शुनम् only Ks.

२ Thus Pś ; नामापभैषꣳ Prm ; नामाष्टहैषसभाहं B ; नामगृहं M
 Ma BHG ; नामापहं, Ed.

३ •स्त्रिनम• M Ma HB ; •स्त्रिनम• EG and Ed.

४ •र्वाजि all exc. G, which has rightly •र्वादि ।

५ Thus the MSS. ; षतनाजि the Prayogas.

६ Thus Prm ; चाभिष्टीया G ; चाभिष्टीया Pś ; चाभिष्टीया Pe ; चाभि-
 ष्टीयां M Ma and Ed. ; चाभिष्टीया E ; चाभिष्टीया BH.

७ Thus M Prm Pe, G ; यगस्तव Ma E, Ed. ; यगस्तव Pś ; यगस्त HB.

८ Thus M ; •पाचेऽनुपरि• Ma E Prm, Ed. ; •पाचेऽनुपरि• B ;
 •पाचेऽनुपरि• H.

९ Thus HB ; आबध्नौत M Ma E Prayogas.

पञ्चभिरथैनमनुपरिवर्तयत^१ चतुभिस्त्रातवैः संवत्सरस्य धाय-
 षा^२ तैस्त्रा सहानुकरोमीत्यवसेवोत्तरं प्रवर्तन्माषभ्रौते^३ । ऽथ
 स्रजं प्रतिमुञ्चते^४ ॥ ४१ ॥

शुभिके शिर आरोह शोभयन्ती मुखं मम । सुखं
 ५ हि मम शोभय^५ भूयांसं च भगं कुरु ॥ यां त्वा जहार
 जर्मदग्निः अद्वायै कामाथान्यै^६ । तां लेमां प्रतिमुञ्चे^७ ऽहं^८
 वर्चसे च भगाय चेति^९ चैककुदेनाञ्जनेनाङ्गे यदाञ्जनं
 चैककुदं जातं हिमवत उपरि । तेन वामाञ्जे मयि पर्वत-
 वर्चसमस्त्रित्यादर्शं परिपश्यते यन्मे मनः परागतमादर्शं परि-
 १० पश्यतः । इदं तन्मयि पश्याम्यायुष्यं वर्चसं मे अस्त्रित्यथोपा-
 न्हावुपमुञ्चते द्यौरसीति दक्षिणे पादे पृथिव्यसीत्युत्तरे^१
 ऽथ दण्डमादत्ते सखा मा गोपायेति^१ इक्ष्मादत्ते दिव्यो
 ऽसि सुपर्णे ऽन्तरिचान्मा पासीति^१ सो ऽचैवास्त आ नच-
 चाणामुदयादथोदितेषु नचचेषूपनिष्क्रम्य दिग्ग उपनिष्ठते
 २५ देवीः षडुर्वीरुव नः कृणोत विश्वे देवास इह वीरयध्व-
 मिति^१ मा हास्रहि प्रजया मा तनूभिरिति नच-
 चाणि^१ मा राधाम दिषते^१ सोम राजङ्घिति चन्द्रमसं^१

१ Thus M ; •वर्तयति Ma, Ed. ; •वर्तयति H.

२ धायसा MBH, Ed. ; धायसा Ma ; धायसा E (from grantha ori-
 ginal!).

३ Thus M Ma E ; •मुञ्चते B ; •मुञ्चते H ; •मुञ्चति Ed.

४ Thus M Prm Ks Pś ; कामाथान्ये Ma, Ed. ; कामाथान्ये HB.

५ Thus Prm G ; •मुञ्चतु Ma E ; •मुञ्च M ; •मुञ्चति Ed.

मसुपस्थाय^१ यच्चयच^२ कामयते तदेतीर्व्येतस्युमावर्तनम्^३ ।

४२ ॥ द्वादशः ॥

अधेतरत्तूष्णामेव^४ तीर्थं स्नातोदेत्यथ यदि रथं लभते
 रथंतरमसौति दक्षिणं चक्रमभिमृशति बृहदसीत्युत्तरं वामदे-
 व्यमसौति मध्यमथ रथं प्रवर्तमानमनुमन्वधते ऽयं वामश्विना ५
 रथो मा दुःखे मा सुखे रिषदित्यथ यदि श्रमरथं करि-
 व्यन्भवत्यप उपस्पृश्येमामभिमृशतीह धृतिरिह विष्टतिरिह
 रन्निरिह रमतिरिह रमतामित्यथास्मा आचार्यः कूर्चमाहा-
 रयति^५ तं प्रदक्षिणं पर्यस्योदगावृत्त उपविशति पुरस्ताद्देवं
 प्रत्यञ्जमुपोहते राष्ट्रभृदस्याचार्यासन्दौ मा तद्योषमित्यथास्मा १०
 उदकमाहारयति^६ तेनास्य पादौ प्रक्षालयत्यवनेक्तुः^७ पाणी
 संमृशति मयि महो मयि भगो मयि भर्गो मयि यश
 इत्यप उपस्पृश्य मयीन्द्रियं वीर्यमित्युरः प्रत्यात्मानं प्रत्यभि-
 मृशते^८ ऽथास्मा अन्यदाहारयति^९ तत्प्रतिगृह्णात्या^{१०} म^{११}
 अगादर्चसा^{१२} यशसा सःसृज पयसा तेजसा च तं मा प्रियं १५
 प्रजानां कुर्वधिपतिं पशूनामिति ब्राह्मणः^{१३} प्रियं पशूनां कुर्व-
 धिपतिं प्रजानामिति राजन्यस्तदुपस्पृश्य प्राक् सेक्तवा^{१४} इत्याह^{१५}

१ Thus E; स उपस्थाय M; Ma HB, Ed. om. the first prepos.

२ Thus Ma E, Ed.; •स्नायैव यच MBH.

३ अधेतरत्तूष्णो• E; अधेतरत्तूष्णो• M.

४ My conjecture; •त्यवनेक्तुः M; E omits this passage.

५ •या मा आगान्• or आगान्• MSS.

My conjecture; सक्तवा E'P^६, सेक्तवा M

मधुपर्कं प्रोक्तमभिमन्त्रयते स मावतु स मा पातु स मा
जुषतामित्युभाभ्यां इत्याभ्यां प्रतिगृह्णाति ॥ ४३ ॥

आ^१ म अगादर्षसा यग्रसा स^२सृज पशुसा तेजुसा च
तं मा प्रियं प्रज्ञानां कुर्वधिपतिं पशूनामिति ब्राह्मणः^३ प्रियं
५ पशूनां कुर्वधिपतिं प्रज्ञानामिति राजन्यस्त्रिंशेत्किंचिदापति-
त^४ स्यात्तदङ्गुष्ठेन च महानान्द्र्या चोपसंगृह्णेमां दिशं निरस्यति
नेष्टाविद्धं कृन्तामि या ते घोरा तनूस्तया तमाविश थो
ऽस्मान्देष्टि यं च वयं दिश इत्यथाप उपसृश्य समुदायुत्य चिः
प्राश्नाति प्राण^५ इदं^६ ते वलिः इरामि अष्टं माधिपतिं
१० कुर्विति^७ सोमो ऽसि सोमपं मा कुर्विति द्वितीयमन्नमखन्नादं
मा कुर्विति तृतीयं^८ चिः पीलोच्छिष्टं ददाति^९ यमात्मनः
श्रेयांसमिच्छेत्तस्मै शेषं दद्यादुपनीतां^{१०} गामनुमन्त्रयते^{११} जहि
मे पाप्मानसुपनेतुश्चेति^{१२} तां कुर्वन्ति वोढंजन्ति वा^{१३} स यदि
करिष्यन्भवति कुरुतेत्याहाय यद्युत्सृज्यन्भवति तामनुमन्त्रयते
१५ गौर्धनुभव्या माता रुद्राणां दक्षिता वसूनाः स्वसादित्यानाम-
मृतस्य नाभिः । प्र णु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागाम-

१ The mantras are abbreviated in the MSS.

२ तस्त्रिंशेत्किंचिः MSS.

३ प्राणा MSS; probably read प्राणदं ।

४ om. M.

५ Thus E; *दुपनीतांश्रीगामं M.

६ *सुपनेतुश्चेति MSS.

दितिं वधिष्ट ॥ पिवत्तदकं हृणान्यन्तोमुत्सृजतेत्यथास्मा श्रोदन-
माहारयति । तमश्राति ब्रह्म त्वाश्रातु ब्रह्म त्वाश्रात्विति ।
तच्चतुष्टयो ऽष्ट्यो दधिं मधु दृतमाप इति । पञ्चतय इत्येके
दधि पयो मधु दृतमाप इति ॥ ४४ ॥ त्रयोदशः ॥

ब्राह्मणो ह सोमार्थः शुक्लेन पिप्लुर्गच्छेण मूर्धभिन्नेन १ ५
विस्त्रवता पथि समाजगाम । तत् होवाच कथा २ विद्यां
भगवन्तमिति । सोमो राजास्मीति हैनं प्रत्युवाच । तं
मा कदध्वर्युरनैक्षयनविदभ्यसौषीद्यचो ३ मा कदध्वर्युरनैक्षयन-
विदभिषुणोतीत्यमहं ४ तच्च विस्त्रवाण्यसावसौ ब्राह्मणो नैक्षय-
नानि वेद । तं गमित्यामि । स म ५ इमान्वर्णाभ्यः ६ रोपथि- १०
ष्यतीति ७ । ते यत्रावभृथमवयन्ति ८ तदौदुम्बरां शाखया
पलाशशाखया वा सुवेण वानाज्यसिन्नेन दध्ना पथसा वा
मधुमिश्रेण नैक्षयनैर्ह्यजीषमभिजुह्वति । यत्ते यावणा चिच्छिदुः
मोक्ष राजन्नित्येतेनानुवाकेनाभिर्गोभिर्दत्तो न जनमित्येतया

१ मूर्धभिन्नेन M Be ; मूर्धाभिपिन्नेन the other MSS.

२ Thus M ; कथं the other MSS.

३ The reading कदध्व is my conjecture. M reads: ददध्व, but a horizontal stroke has been put above the द, cancelling this aksara. क्रुदध्व Be 7; क्रुदध्व the other MSS.— अभ्यसौषीद्यु my conjecture; ंभ्यसौषीद्यु M, ंभ्यासौषीद्यु the other MSS.

४ ददध्व M ; ददध्व Be 7; क्रुदध्व or क्रुदध्व the other MSS.

५ om. M.

६ ब्राह्मणान् i. s. o. वर्णान् M ; ०रोपथिन्नामीति M.

७ यत्रावभृथ M.

च चतुर्दशभिर्दशभिर्जुञ्जति ^१ ते यथावमृष्टयः सः सिध्ये-
 स्ताग्र्याद्ये^२ तु राशस्त्रं भित्वा क्रूरं क्लेशं यावभिः ॥ ४५ ॥
 अशमयित्वा नैक्षयनेर्यन्थैवै^३ हृतागसः ॥ ये सोमसः-
 स्थाप्यापः संसृष्ट सोमिनः^४ । सः स्थितो न इत्यायन्यसुत्रेना-
 ५ न्दिनस्ति सः ॥ असिशूखैरुत्तुदन्ति यमस्य प्रतिषादने । यो
 ऽशमयित्वा नैक्षयनेरथ नाकमधिरोहति ॥ वायुर्भूत्वा पवते
 चिदिकं नाकसुत्तमम् । यः शमयित्वा नैक्षयनेरथ नाकमधि-
 रोहति ॥ अध्वर्योर्धजमानस्य प्रतिप्रस्थातुरग्रीधः^५ । ब्रह्मणो
 होतुर्ब्रह्मात् राजैषां लोकमादत्ते न चाहौषुश्चतुर्दश ॥ ये
 १० चतुर्दश जुञ्जति दध्न^६ एताः सुवाङ्मतीः । नैषां राजा लोक-
 मादत्ते न प्रजां नोत^७ वाजिनम् ॥ आप्याययन्तो राजानं
 यावभिः क्रूरमृत्विजः । पथसा शमयन्तो ऽस्य जुञ्जन्तैव चतुर्द-
 शेति ^१ ॥ ४६ ॥ चतुर्दशः ॥

अथ वै भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै दर्शपूर्णमासौ
 १५ यजेत य एनौ सेन्द्रौ यजेतेति ^१ वैमृधः पूर्णमासे ऽनुनिर्वाण्यौ

१ यो i. s. o. वे M.

२ My conjecture ; ०नेर्यन्थैवैव M ; ०नेस्त्वान्थं, जान्थै, जाल्थं the other MSS.

३ सोमिनः M.

४ Thus Be 7 ; ०स्थातुराग्रीधः D Be ; thus also But ०धः Be
 स्थातुराग्रीधः M.

५ दध्न Be 7, दध्न the other MSS.

६ नोत M : नोद् the other MSS.

भवति । तेन पूर्णमासः सेन्द्र । ऐन्द्रं दध्मन्मावास्यायां । तेना-
 मावास्या सेन्द्रेति । तेनो खिद्वनीजानस्य सेन्द्रौ भवत इत्यै-
 ऋग्नेन पुरोडाग्नेत्येव क्रूयादित्य वै भवति देवा वै यद्यज्ञे
 ऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत । ते देवा एतामिष्टिमर्षस्वाम्ना-
 वैष्णवेमेकादशकपालं सरस्वत्यै चरुं सरस्वते चरुं । तं
 पौर्णमासं स्रंस्थायानुनिरवपन्ततो देवा अभवन्परासुरा । यो
 भ्रातृव्यवान्स्यात्स पौर्णमासं स्रंस्थायैतामिष्टिमनुनिर्वपेत्पौ-
 र्णमासेनैव वज्रं भ्रातृव्याथ प्रहृत्याग्नावैष्णवेन देवतासु यज्ञं च
 भ्रातृव्यस्य वृक्क इति ब्राह्मणं । स एष भ्रातृव्यतो यथाकाम-
 प्रयोगो^१ । मिथुनापशुगुस्सारस्वताभ्यां । यावदेवास्थास्ति तत्सर्वं^२
 वृक्क इति ब्राह्मणमथ वै भवति ॥ ४७ ॥

पौर्णमासीमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्यामिति । स^३
 पौर्णमासीं पौर्णमासीमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्यां ।
 हत्वा भ्रातृव्यं नाप्याययतीति ब्राह्मणं । तदेतत्स्तरणावगधं
 वापरोध्यावगधं वेत्यथ वै भवति साकंप्रस्थाधीयेन यजेत^४
 पशुकाम इत्येतयेज्ञा यक्ष्यमाण उपकल्पयत औदुम्बरं
 महत्पात्रं प्रभृतमाच्यमित्यथ देधस्य त्वा सवितुः प्रसव इति^५
 प्रतिपदं कृत्वाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपत्यैन्द्रमेकादशकपालमैन्द्रं

१ यथाकामं प्र० M.

२ om. M.

३ परेऽर्थावगधं M, omitting वा ; वापरोध्यावगधं all the other MSS.

४ इत्येवमेव M.

सांन्यायं^१ प्रसिद्धमाग्नेयेन^२ सरित्वायेतरयोर्हविषोरौदुम्बरे
 महति पाचे समवद्यन्नाहेन्द्रायानुब्रूहीति महेन्द्रायेति वा
 यदि महेन्द्रयाजी भवति^३ महता पूर्णं^४ होतव्यमित्युक्त्याक-
 न्याश्राव्याहेन्द्रं यजेति महेन्द्रमिति वा यदि महेन्द्रयाजी
 भवति^५ वर्षद्वृते सहेव पात्रेण जुहोति^६ तप्त एवैनमिन्द्रः
 प्रजया पशुभिस्तरपयतीति ब्राह्मणमथ वै भवति दारुपात्रेण
 जुहोति^७ न हि मृन्मयमाहुतिमानश^८ औदुम्बरं भवत्युर्वा
 उदुम्बरं ऊर्जं पशव^९ ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशून्वसुद्व इति
 ब्राह्मणं^{१०} तदेतस्मभ्यावगधं^{११} वा निर्वेदावगधं^{१२} वेत्यथ वै

१० भवति ॥ ४८ ॥

नागतश्रीर्महेन्द्रं यजेत^१ त्रयो वै गतश्रियः शुश्रुवाग्नामणी
 राजन्यस्तेषां महेन्द्रो देवतेति^२ स^३ यो^४ ऽन्य^५ एतेभ्यो
 महेन्द्रमियच्छेत्^६ स^७ संवत्सरमिन्द्रमिद्धामथि व्रतपतये पुरोडा-
 शमष्टाकपालं निर्वपति^८ सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते^९ ऽथ
 यामावास्त्रागच्छति तस्यां महेन्द्रं यजेते^{१०} सो ऽत ऊर्ध्वं
 महेन्द्रयाज्येव भवत्यथ वै भवति संवत्सरमिन्द्रं यजेत^{११} संवत्सर-
 हि व्रतं नाति^{१२} स्त्रैवेन देवतेज्यमाना भूत्या इग्ने वसीया-
 भवतीति ब्राह्मणमथ वै भवति संवत्सरस्य परस्तादग्ने व्रतपतये

१ Thus M ; *कभ्यावगतो Be ; *कदावगतो Be 7 UD ; *कसैवगतो B.

२ Thus M Be U ; *गंधं B Be 7 D.

३ M समपान्य i. s. o. स यो ऽन्य ।

४ Thus, *स्येन, all.

पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्संवत्सरमेवैजं वृषं जग्निवाश्रमग्नि-
व्रतपतिव्रतमग्न्यभयति । ततो ऽधि कामं यजेतेति ब्राह्मणमथ
वै भवति ॥ ४६ ॥ ५

नासोमयाजी संनयेदनागतं वा एतस्य पयो ' सो ऽसो-
मयाजी ' यदसोमयाजी संनयेत्परिमोष एष सो ऽनृतं करो- ५
त्यथो परैव सिच्यते ' सोमयाज्येव संनयेत्पयो वै सोमः पयः
सांनाथं ' पयसैव पय आत्मन्वत्त इति ब्राह्मणमथ पै भवति
वि वा एतं प्रजया पशुभिरर्धयति वर्धयत्यस्य भ्रातृव्यं यस्य
हविर्निरुप्तं पुरस्ताच्चन्द्रमा अभ्युदेति ' त्रेधा तण्डुलान्विभजेद्ये
मध्यमाः स्युस्तानग्नये , दात्रे पुरोडाशमष्टाकपालं कुर्याद्ये १०
स्वविष्टास्तानिन्द्राय प्रदात्रे दधश्चरं ' ये ऽणिष्टास्तान्विष्णवे
ग्निपिविष्टाय शृते चरमिति ' तस्या एता भवन्त्यग्ने दा
दाशुषे रथिं दा नो अग्ने प्रदातारः हवामहे प्रदाता वञ्ची
प्र तत्ते अद्य किमिच्छे विष्णो परिचक्ष्यं ' भूदितीन्वीजान-
स्याथानीजानस्य^१ ' व्यापन्नथैव^२ पूर्वथा यजेते^३ ऽव्यापन्नयोत्त- १५
रथा^४ ' न द्वे यजेत ' यत्पूर्वथा संप्रति यजेतोत्तरथा क्वम्^५
कुर्याद्यदुत्तरथा संप्रति यजेत पूर्वथा क्वम्^६ कुर्यात्क्षेत्रिर्भवति
न यज्ञस्तदनु द्वीतमुख्यपगश्चो जायत ' एकामेव यजेत

१ भूदितीन्वीजान० all.

२ Thus MDU Be 7 ; नस्यावा० Be.

३ Thus M : यजेतव्यापन्नयोत्तरथा BU : यजेताव्यापन्नयोत्तरथा Be, thus
also but यजेते D. The avagraha added by me.

प्रगल्भो ऽस्य जायते । ऽनांदृत्य तद्दे एव यजेत । यज्ञमुखमेव
 पूर्वयास्यते । यजत उत्तरया । देवता एव पूर्वधावरुद्ध
 इन्द्रियमुत्तरया । देवलोकमेव पूर्वधाभिजयति मनुष्यलोक-
 मुत्तरया । भूयसो यज्ञक्रतुपैतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्येषा
 वै सुमना नामेष्टिर्धर्मज्ञानं पञ्चास्रमा अभ्युदेत्यस्मिन्नेवासौ
 लोके ऽर्धकं भवतीति ब्राह्मणमथ वै भवति ॥ ५० ॥

दाद्याणयज्ञेन सुवर्गकामो यजेत । पूर्णमासे संनयेमैत्रा-
 वरुणामिचयामावास्यायां यजेतेत्येसा यक्ष्यमाण उप-
 कल्पयते ऽहतं वासो । ऽथ पौर्णमास्या उपवसथे ऽग्नये व्रतपतये
 १० पुरोडाशमष्टाकपासं निर्वपति । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते ।
 ऽथास्यैतद्हरिन्द्राय वत्सा अपाकृता भवन्त्येन्द्रं पथो दोहयि-
 लोपवसति सांनाय्यस्य वावृता त्वष्णीं वाथ प्रातराग्नेयमष्टा-
 कपासं निर्वपत्येन्द्रं सांनाय्यं । सा द्विहविरिष्टिः संतिष्ठते ।
 ऽचैतदैन्द्रं सांनाय्यं समुपह्वय भक्षयन्त्यथाहतं वासः परि-
 ११ धाद्यापरपचं व्रतं चरति । तस्यैतद्भर्तं नानृतं वदति न मा-
 समभ्राति न स्त्रियमुपैति नास्य पक्ष्मलेनेन वासः पक्ष्मलयन्त्यथ
 यामावास्यागच्छति । तस्या उपवसथे ऽग्नये व्रतपतये पुरोडा-
 शमष्टाकपासं निर्वपति । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते । ऽथास्यै-
 तद्दूर्मिचावरुणाभ्यां वत्सा अपाकृता भवन्ति । मैत्रावरुणं पथो
 १० दोहयिलोपवसति सांनाय्यस्य वावृता त्वष्णीं वाथ प्रातराग्नेय-

मष्टाकपालं निर्वपति मैत्रावरुणीमामिचाः^१ सा त्रिहविरिष्टिः
 संतिष्ठते^१ वाजिनस्य काले वाजिनेन चरति^१ निधत्ते वासो^१
 विष्टजते^१ व्रतं^१ विष्टव्रत एतं^१ पूर्वपचं भवत्यथ पौर्णमास्या-
 गच्छत्युत्सीदति व्रतपतिर्धैवोर्ध्वं व्रतपतेस्तेन, प्रतिपद्यते^१
 तदेतत्संवत्सरावगधः^१ सोमसः^१स्यम्^१ ॥ ५१ ॥

अथेडादध इत्याचचते^१ समानं वाससस्य व्रतपतेस्य^१
 तथैन्द्रं पथो दोहयित्वोपवसति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाथ
 प्रातराग्नेयमष्टाकपालं निर्वपत्यग्नीषोमीयमेकादशकपालमैन्द्रः^१
 सांनाय्यः^१ सा त्रिहविरिष्टिः संतिष्ठते^१ ऽत्रैतदैन्द्रः^१ सांनाय्यः^१
 समुपह्वय भक्षयन्ति^१ तथाहतं वासः परिधायपरपचं व्रतं^१
 चरत्यागच्छत्यमावास्या^१ तस्या उषवसथे यजते^१ तथा
 मैत्रावरुणं पथो दोहयित्वोपवसति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं
 वाथ प्रातराग्नेयमष्टाकपालं निर्वपत्यैन्द्रमेकादशकपालं मैत्रा-
 वरुणीमामिचाः^१ सा त्रिहविरिष्टिः संतिष्ठते^१ वाजिनस्य
 काले वाजिनेन चरति^१ निधत्ते वासो^१ विष्टजते व्रतं^१
 विष्टव्रत एतं^१ पूर्वपचं भवत्यथ पौर्णमास्यागच्छत्युत्सीदति

१ एवं M.

२ Thus M ; ० रावगंधं Be ; ० राववाथं Be 7 BDU.

३ ० सः स्या M.

४...४ Thus M only ; the other MSS. are partly defective, partly corrupt.

५ एवं M.

व्रतपतिर्धेदेवोर्ध्वं व्रतपतेस्तेन प्रतिपद्यते । तदेतत्संवत्सरावगधः^१
सोमसंस्थम्^२ ॥ ५२ ॥

अथ चतुश्चक्रो ध्राढ्यवतो यज्ञः^३ । समानं वाससश्चैव
व्रतपतेश्च^४ । तथैवैन्द्रं पयो दोहयिलोपवसति सांनाय्यस्य
५ वावृता तूष्णीं वाथ प्रातराग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सरस्वत
उपांशुशुयाजमग्नीषोमीयमेकादशकपालमैन्द्रं सांनाय्यं^५ । सा
चतुर्हविरिष्टिः संतिष्ठते^६ । जैतदैन्द्रं सांनाय्यं मसुपह्वय
भक्षयन्ति । तथैवाहतं वासः परिधायापरपक्षं व्रतं चरत्या-
गच्छत्यमावास्या । नैवोपवसथे यजते । तथैव मैत्रावरुणं पयो
१० दोहयिलोपवसति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाथ प्रातराग्नेय-
मष्टाकपालं निर्वपति सरस्वत्या उपांशुशुयाजमैन्द्रमेकादश-
कपालं मैत्रावरुणीमामिचा^७ । सा चतुर्हविरिष्टिः संतिष्ठते ।
वाजिनस्य काले वाजिनेन चरति । निधत्ते वासो । विसृजते
व्रतं । विसृष्टव्रत एतं^८ पूर्वपक्षं भवत्यथ पौर्णमास्यागच्छत्यु-
१५ स्तीदति व्रतपतिर्धेदेवोर्ध्वं व्रतपतेस्तेन प्रतिपद्यते । तदेतत्सं-
वत्सरावगधः^९ सोमसंस्थम्^{१०} ॥ ५३ ॥

स एष चतुश्चक्रो ध्राढ्यवतो यज्ञः । स यथा ह वा
इदमनस्यतुश्चक्रं व्यवज्ञानमेत्येव^{११} ह वा एष एतेन यज्ञकत-

१ Thus M ; संवत्सरावगधं Be ; संवत्सरावरार्धं the other MSS.

२ संस्थं M.

३ एवं M.

४ Thus M ; व्यवज्ञानं रत्ये Be BU ; व्यवज्ञान रत्ये Be 7 D.

नेद्वा पाप्मानं भ्रातृव्यं व्यवपन्न 'एति' स एष वसिष्ठयज्ञः
 केशियज्ञः सर्वासेनियज्ञो^१ वसिष्ठो ह यत्र सौदासानभिष-
 चारैव^२ हैनानभिषचार^३ केशी ह यत्र खाण्डिकमभिषचा-
 रैव^४ हैनमभिषचार^५ सर्वासेनिर्ह यत्र भ्रातृव्यानभिषचारैव^६
 हैनानभिषचार^७ ॥ ५४ ॥ पञ्चदशः ॥^४

चातुर्मास्यैः सोमैर्यज्ञ्यमाणो भवति^१ स द्वयास्यंभारानुप-
 कल्पयत आग्निष्टोमिका^२स्य वैश्वदेवसंभारा^३स्य^४ स^५ पुरस्ता-
 त्काशगुन्धै^६ वा चैत्र्यै वा पौर्णमास्या आमावास्येन इविषेद्वा
 दीचते^७ तस्यापरिमिता^८ दीचास्तिन्न उपसदः^९ स तथा
 राजानं क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्यै मे यज्ञिये^{१०} ऽह्वसुत्या^{१०}
 संपत्यत इति^१ तस्य तथा संपद्यते^२ मसिद्धेन कर्मणोपवसथा-
 देत्यथास्यैतद्दृष्ट्विंशेभ्यो देवेभ्यो वत्सा अपाकृता भवन्ति^३
 वैश्वदेवं पथो दोहयति सांनाय्यस्य वावृता तूष्णीं वाच
 वसतीवरैः परिहृत्य पया^४सि विग्निथ्योपवसन्त्यथ प्रातस्त्रि-
 वृद्धिस्तदेकवदेव^५ स्तृणात्यथाग्नेधं पशुमुपाकरोति^६ तस्य^{१५}
 वैश्वदेव उपसत्संभ्यो भवति^७ तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते
 वैश्वदेवहवी^८सि^९ प्रैषवन्तः सवनीया^{१०} अनुब्रूहि यजेतीतरे-

१ Thus MD Be 7; वैश्वदेविकसंभा० Be BU.

२ Thus M; स om. B Be; पुरस्तात् om. B Be 7 DU.

३ Thus M Be 7; तस्या अपरि० Be BUD.

४ Thus MDU; यज्ञिये the other MSS.

५ भवति Be BU ins. after परिहृत् ।

षा५ इविषामृजुधा चिष्टदंमिष्टोमः संतिष्ठते । पुरस्ताद्धाना-
 सोमानां वाजिनेन चरति । समानं कर्मावृष्ट्यात्प्रसिद्धो
 ऽवमृथ । उदयनीययेच्छेद्वा मैत्रावरुणौ वग्नासुपाकुरीति ।
 तस्यै द्यावापृथिव्योपालम्भ्या भवति । तयोः प्रसिद्धं वपाभ्यां
 ५ चरित्वा पशुपुरौडाशौ निर्वपति । संतिष्ठते यथा द्विपशुः
 पशुबन्धस्तथाथ पौर्णमासवैष्टधाभ्यामिष्टेत्युक्तमेतदथातस्तत्पुं
 मासेषु ॥ ५५ ॥

वरुणप्रघासाभ्यां सोमाभ्यां यक्ष्यमाणो भवति । दीक्षते ।
 तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः । स तथा राजान
 १० क्रौणाति यथा मन्यते पौर्णमास्यै मे.यज्ञिये । ऽहन्दितीयमहः
 संपत्स्यत इति । तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवस-
 थादेत्यथास्यैतदहर्मरुद्गो वत्सा अपाकृता भवन्ति । मारुतं
 पथो दोहयति संनाय्यस्य वाहता तूष्णीं वाथ वसतीवरौः
 परिहृत्य पथांश्चि विशिष्योपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं पशुमुपा-
 १५ करोति । तस्य मारुत उपालम्भो भवति । तस्य प्रातःसवनी-
 याननुवर्तन्ते सप्त वरुणप्रघासहवींश्चि । स यत्र प्रातःसवने
 धिष्णियान्विहरति तदजस्रं मंजार्जालीयं करोति । समासकेषु
 इविःषु गार्हपत्ये करम्भपाचाण्यभिपर्यग्निहत्वा तैर्मंजार्जालीये
 प्रचरति । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेतौतरेषां
 २० इविषामृजुधा पशुदश उक्थ्यः संतिष्ठते । ऽहीनसंततिं करो-

त्यथास्यैतदहर्वरुणाय वत्सा अपाकृता भवन्ति, वारुणं पथो
 दोहयति संनायस्य वावृता तूष्णीं वाथ वसतीवरीः परि-
 हृत्य पयांसि विशिष्योपवसन्त्यथ प्रातरग्नेयं पशुसुपा-
 करोति । तस्य वारुण उपालम्भो भवति । तस्य प्रातःसव-
 नीयाननुवर्तेते वारुणौ च कायस्य^१ प्रैषवन्तः सवनीया ।
 अनुब्रूहि यजेतीतरयोर्हविषोऽङ्गुधा सप्रदग् उक्थ्यः संतिष्ठते ।
 पुरस्ताद्भानासोमानां वाजिनाभ्यां चरति । समानं कर्माव-
 मृथादथैतस्मिन्नवमृथ उपाददते वारुण्यै निष्क्रामं तुषानिति ।
 वारुणस्य वारुण्यामिचाध्वदानीया भवत्यृजीषेण सह तुषाम्ब-
 प्रकिरन्ति । प्रसिद्धो ऽहमृथ । उदयनीयथेद्येद्वा मैत्रावरुणौ^{१०}
 वग्नासुपाकरोति । तस्यै काथोपालम्भ्या^२ भवति । तयोः
 प्रसिद्धं वपाभ्यां चरित्वा पशुपुरोडाशौ निर्वपति । संतिष्ठते
 यथा द्विपशुः पशुबन्धस्तथाथ पौर्णमासवैमृधाभ्यामिद्वेत्युक्तमे-
 तदथतश्चतुर्षु मासेषु ॥ ५६ ॥

साकनेधैः सोमैर्यक्ष्यमाणो भवति । दीचते । तस्यापरिमिता^{१५}
 दौचा द्वादशोपसदः । स तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्यते
 पौर्णमास्यै मे यज्ञिये ऽहन्तृतीयमहः संपत्स्यत इति । तस्य तथा
 संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादेत्यथ वसतीवरीः परिहृत्य
 पयांसि विशिष्योपवसन्त्यथ प्रातरग्नेयं पशुसुपाकरोति ।

१ काथा च M.

२ Thus M Be 7 : काथ उपालम्भौ or काथोपालम्भौ the other MSS.

- तस्थानीकवत् उपालम्भो भवति । तस्य प्रातःसवनीयाननु-
वर्तत आनीकवतः । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजे-
त्यानीकवतस्य । माध्यन्दिनीयाननुवर्तते सांतपनः । प्रेषवन्तः
सवनीया । अनुब्रूहि यजेति सांतपनस्य जुधैकविंश उक्त्यः
५ संतिष्ठते । ऽहीनसंतितिं करोत्यथ वसतीवरीः परिहृत्य
पथांसि विप्रियोपवसन्थं सायं गृहमेधीयेन चरत्यथापर-
रात्रे पूर्णद्वेषं चरत्यथ प्रातराग्नेयं पशुमुपाकरोति । तस्य
कैडिन उपालम्भो भवति । तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तते
कैडिनः । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेति कैडिनस्य जुधा
१० त्रिणव उक्त्यः संतिष्ठते । ऽहीनसंतितिं करोत्यथ वसतीवरीः
परिहृत्य पथांसि विप्रियोपवसन्थं प्रातराग्नेयं पशुमुपा-
करोति । तस्य प्राजापत्यस्वरूप उपालम्भो भवति । तस्य
प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते महाहवींषि । प्रैषवन्तः सवनीया ।
अनुब्रूहि यजेतीतरेषां हविषां । तृतीयसवनीयाननुवर्तन्ते
१५ महापिहयज्ञहवींषि । स यत्र तृतीयसवने धिष्णयाग्नि-
हरति तदजसं मार्जास्त्रीयं करोति । समासन्नेषु हविःषु
गार्हपत्ये महापिहयज्ञहवींषि अपथित्वा तैर्मार्जास्त्रीये प्रच-
रति । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेतीतरेषां हविषां
मृजुधा यस्त्रिंश उक्त्यः संतिष्ठते । पुरस्ताद्भानाभोभानां
१० चैयम्कैसरति । समानं कर्मावस्थानाप्रसिद्धो ऽवस्थं । उदय-

नीचवेद्योहा मैत्रावरुणौ वशासुपाकरोति^१ तस्यै वैश्वकर्म्मसुपा-
 क्तम्या^२ भवति^३ तद्योः प्रसिद्धं वपाभ्यां चरित्वा पशुपुरो-
 डाग्नौ निर्वपति^४ तावदुवर्तते आदित्यः^५ प्रैषवन्तौ पशुपुरो-
 डाग्नानुव्रूहि यजेत्यादित्यस्य^६ संतिष्ठते यथा द्विपशुः
 पशुवन्मस्रायाथ पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिहेत्युक्त्वात्तदेयातस्यत्सु^७
 मासेषु ॥ ५७ ॥

शुनासीरीयेण सोमेन यज्यमाणो भवति^१ दीक्षते^२
 तस्यापरिमिता दीक्षास्तिश्च उपसदः^३ स तथा राजानं
 क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्ये मे यज्ञिये ऽहन्सुत्या संप-
 त्यत इति^४ तस्य तप्रा संपद्यते^५ प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादे- १०
 त्यथ वसतीवरीः परिहृत्य पथाऽऽदि विशिष्योपवसन्ध्यास्यैताः
 रात्रिं वाचवे वत्सा अपाकृता भवन्ति^६ प्रातर्वाच्यं पथो
 दोहयति सानार्थ्यस्य वाहता तूष्णीं^७ वाचाग्नेयं पशुमुपा-
 कुरोति^८ तस्यैन्द्र ऋषभ उपाकृतम्यो भवति^९ तस्य प्रातः-
 सवनीयानुवर्तन्ते शुनासीरीयहवीऽपि^{१०} प्रैषवन्तः सवनीया^{११}
 अनुव्रूहि यजेतीतरेषाः^{१२} हविषामृजुधा ज्योतिरग्निष्टोमः
 संतिष्ठते^{१३} समानं कर्मावस्थाप्रसिद्धो ऽवमृथ^{१४} उदयनीच-
 वेद्योहा मैत्रावरुणौ वशासुपाकरोति^{१५} तस्यै^{१६} सौर्यपाकृतम्या^{१७}
 भवति^{१८} तद्योः प्रसिद्धं वपाभ्यां चरित्वा पशुपुरोडाग्नौ

१ Thus Be 7; •कर्मणोपा• Be; •कर्मण उपारुंभो M.

२ तस्यै MU Be; तस्याः Be 7 D; B om.

३ Thus Be 7; सौर्यपाकृतं M; सौर्य उपारुंभो Be U.

निर्वपति ' संतिष्ठते यथा विपश्चः पशुपञ्चम्यायः पौर्णमास-
वैश्वधाभ्यामिद्वेत्युक्तमेतत् ॥ ५८ ॥ षोडशः ॥

अथातो व्योतिरयनमित्याचक्षते ' वैश्वदेवेन सोमेन
यच्छमाणो भवतीति समानी प्रतिपदेतावदेव नामा ' चिद्व-
५ दसुचाग्निष्टोमो ' व्योतिरिहायातस्यतुर्षु मासेषु वरुणप्रघासेन
सोमेन यच्छमाणो भवति ' दीक्षते ' तस्यापरिमिता दीक्षाः
समुपसद्व ' स तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्यते पौर्ण-
मास्यै मे यज्ञिये ऽहमुत्या संपश्यत इति ' तस्य तथा संप-
क्षते ' प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादेत्यथास्यैतद्वर्द्धया वत्सा अया-
१० कृता भवन्ति मरुद्भ्यो वरुणायेति ' दयं पथो दोषयति
सांनाव्यस्य वाहता दृष्णीं वाय वसतीवरीः परिहृत्य
पथाऽपि विश्वोपवसन्थय प्रातराग्नेयं पशुमुपाकरोति '
तस्य मारुतो वाहण इत्युपासन्थौ भवतस्तस्य प्रातःसवनीया-
ननुवर्तन्ते सप्त वरुणप्रघासहवीऽपि ' स अत्र प्रातःसवने
१५ क्षिण्णियान्विहरति तदजस्रं मार्जाक्षीयं करोति ' समासक्षेपु
हविःषु गार्हपत्ये करम्भपाचाख्यभिपर्यग्निहृत्वा तैर्मांजाक्षीये
प्रचरति ' प्रैषवन्नः सवनीया ' अनुब्रूहि यजेतीतरथाऽ
हविषा ' माथंदिनीयाननुवर्तते ' वाहणी च कायस्य ' प्रैषवन्नः
सवनीया ' अनुब्रूहि यजेतीतरथोर्हविषोर्हजुधा व्योतिरव्ययः
१० संतिष्ठते ' समानसुतरं कर्म यथा द्विराचे तर्थायातस्यतुर्षु
मासेषु ॥ ५९ ॥

साकमेधेन सोमेन यच्छ्यमाणो भवति । दीचते । तस्या-
 परिमिता, दीचाः षडुपसदः । स तथा राजानं क्रीणाति
 यथा मन्यते पौर्णमास्यै ने यज्ञिये ऽहस्तुत्या संपत्स्यत इति ।
 तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादेत्यथ वसती-
 वरीः परिहृत्य पथाऽसि विप्रिष्योपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं पशु- ५
 सुपाकरोति । तस्थानीकवतः कौडिनः प्राजापत्यस्त्रपर इत्युपा-
 लभ्या भवन्ति । तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तत आग्नीकवतः ।
 प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेत्यानीकवतस्य । माध्दि-
 नीयाननुवर्तते सांतपनः । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि
 यजेति सांतपनस्य । द्वतीयसवनीयाननुवर्तन्ते गृहमेधीय- १०
 प्रहृतीनि महाहवीऽसि । स यच्च द्वतीयसवने धिष्णिषा-
 णिहरति तदजस्रं मार्जासीयं करोति । महाहविर्भिषरिला
 गार्हपत्ये महापिदधश्चवीऽसि अपथिरा तैर्मार्जासीये प्रच-
 रति । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेतीतरेषाऽ हवि-
 षावृजुधा ज्योतिस्त्वथ्यः संतिष्ठते । समानमुत्तरं कर्म यथा १५
 चिराचे तथा । स उवेव शुनासीरीयः ॥ ६० ॥ सप्तदशः ॥
 अथातो महायज्ञ इत्याचचते । ज्योतिरतिराच इत्येक
 आहर्दीचते । तस्यापरिमिता दीचा द्वादशोपसदः । स तथा

१ Thus MD; वतते the other MSS.

२ रति Be Be 7 DU.

३ Thus M; संज्ञेन Be 7; चप्येन Be BDU.

४ Thus M Be BU Kes. ५ महापिदधश्च Be 7 D.

राजानं क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्ये मे यज्ञिये ऽहमुत्या
 संपत्स्यत इति ^१ तस्य तथा संपद्यते ^१ प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथा-
 देत्यथास्यैतदहस्तया वत्सा अपाकृता भवन्ति विश्वेभ्यो देत्रेभ्यो
 मरुद्भ्यो वरुणायेति ^१ त्रयं पथो दोहयति सांनाय्यस्य वाष्टता
 ५ दृष्वी वाय वसतीवरीः परिहृत्य पयाऽपि विश्विभ्योप-
 वसन्त्येयं ^१ प्रातस्त्रिदृष्टिस्तदेकवदेव ^१ स्तृणात्यथाग्नेयं पशुमुपा-
 करोति ^१ तस्य वैश्वदेवो मारुतो वारुण आनीकवतः क्रौञ्चिनः
 प्राजापत्यसूपर ऐन्द्र षडभ इत्युपास्यभ्या भवन्ति ^१ तस्य
 प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते वैश्वदेवहवीऽपि ^१ प्रैषवन्तः सवनीया ^१
 १० अनुब्रूहि यजेतीतरेषाऽ हविषां ^१ माध्यंदिनीयाननुवर्तन्ते
 सर्वाणि वरुणप्रघासहवीऽपि ^१ ॥ ६१ ॥

स यत्र माध्यंदिनीये सवने धिष्णिद्याम्विहरति तदजस्रं
 माजांस्त्रीयं करोति ^१ समासशेषु हविःषु गार्हपत्ये करम्भ-
 पाचाण्यभिपर्यग्निकृत्वा तैर्माजांस्त्रीये प्रचरति ^१ प्रैषवन्तः सुव-
 १५ नीया ^१ अनुब्रूहि यजेतीतरेषाऽ हविषां ^१ हतीयसवनीया-
 ननुवर्तन्त आनीकवतप्रमृतीनि महाहवीऽपि ^१ स यत्र हतीय-
 सवने धिष्णिद्याम्विहरति तदजस्रं माजांस्त्रीयं करोति ^१

१ Between प्रातस् and त्रिदृष्ट Be 7 has the following words: (प्रातः)-
 राग्नेयं पशुमुपाकरोति तस्मान्नीकवतः क्रौञ्चिनः प्राजापत्यसूपर इत्युपास्यभ्या भवन्ति
 तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तन्त आनीकवतः प्रैषवन्तः सवनीया अनुब्रूहि यजेत्यानीकवत-
 (त्रिदृष्ट) ।

१ Thus (सकवदेव) M Be 7 ; एकवैव Be U ; एकवैव B ; D om.

महाहविर्भिस्रित्वा गार्हपत्ये मह्यं पिष्टयज्ञघवीऽपि अपथित्वा
 तैर्मांजांजीये प्रचरति ^१ प्रैषवन्तः सवनीया ^१ अनुब्रूहि यजे-
 तीतरेषाः हविषाः जुधा ज्योतिरतिराषः संतिष्ठते ^१ पुरस्ता-
 द्भानासोमानां वाजिनैस्त्रित्वा चैयम्कैस्त्रति ^१ समानं कर्मा-
 वष्टयाद्यैतस्मिन्नवष्टय उपाददते वारुष्ये ^१ निष्कासं तुषा-
 निति ^१ वारुष्यस्य वारुष्यामिच्छाध्यवदानीया भवत्यृजीषेण सह
 तुषाम्प्रकिरन्ति ^२ प्रसिद्धो ऽवष्टय ^१ उदयनीययेष्येष्टः मैचा-
 वरुषीं वशासुपाकरोति ^१ तस्यै द्यावापृथिव्या काया वैश्वकर्मणी
 सौरीत्युपासम्भ्या भवन्ति ^१ तासां प्रसिद्धं वपाभिस्त्रित्वा
 पशुपुरोडाशास्त्रिर्वपति ^१ ताननुवर्तन्त आदित्यप्रभृतीनि ^{१०}
 शुभाचीरौयहवीऽपि ^१ प्रैषवन्तः पशुपुरोडाशा ^१ अनुब्रूहि
 यजेतीतरेषाः हविषाः ^१ संतिष्ठते यथा पञ्चपशुः पशुवन्त-
 याथ पौर्णमासवैष्टुधाभ्यामिद्धा यजमानार्यतन उपविश्य चेष्या
 ब्रह्मृक्षा सोहितायसस्य च क्षुरेण शीर्षस्त्रि च वर्तयते परि
 च वपते पुरस्तादेवाये ऽथ दक्षिणतो ऽथ पश्चादधोत्तरतो ^{१५}
 ऽथोपरिष्ठात्संतिष्ठन्ते चातुर्मास्याः सोमाः संतिष्ठन्ते चातुर्मास्याः
 सोमाः ^१ ॥ ६२ ॥ अष्टादशः ॥

॥ इति सप्तदशः प्रश्नः ^२ ॥

१ संपदे. MSS.

२ प्रकिरन्ति M.

३ च च (r. इति) बौधायन उपसर्ततिसूत्रे प्रथमः प्रश्नः U.

दृहस्यतिषवेन वक्ष्यमाणी भवति ^१ स उपकल्पयते ऽव-
 प्तुस्त्रिंशद्वा दक्षिणाः कृष्णाजिनः सुवर्णरजतौ च इक्षौ
 पर्षमथं पाचमाव्यमभिषेचनायाथ वै ब्राह्मणं भवति पुरिच्छजी
 होता भवत्यङ्गुणो मिर्मिरस्त्रिशुक्र इत्येष ह वै परिच्छजी सः
 * खलतिः परिकेश्यो ^२ ऽथ ^३ हैष मिर्मिरो यः शुक्रो विक्रिध-
 क्षिन्नकवान्प्रजाचो ^४ ऽथ हैष चिशुक्रो यस्त्रिवेदो ^५ दीक्षते ^६
 तस्यैकराचीणस्य सोमं क्रौण्णि ^७ तिस्र उपसदस्तायते
 चिदृद्भिष्टोमो रथंतरसामा प्रवर्ग्यवाग्गाथचीव्येक सोमः ^८
 प्रज्ञातं देवसुवाः हविषां करणं ^९ तस्य बार्हस्यत्यो ^{१०} ऽतिपाद्भो ^{११}
 १० बार्हस्यत्यः पशुपालम्भ्यः ^{१२} समानमाभिषेकस्य कालादभिषेकस्य
 काले यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीनधीवसुत्तरसोमोप-
 स्तृणोति ^{१३} तद्यजमानं प्राञ्चसुपवेश्य सुवर्णरजताभ्याः इक्ष्वाभां
 पथुपास्य पर्षमथे ^{१४} पाच आव्यमानीयाभिषिञ्चति दृहस्यतिः
 प्रथमं जायमानो महो ज्योतिषः परमे व्योमन् । सप्तासुसु-
 १५ विजातो रवेण वि सप्तरश्मिरधमत्तमाः ^{१५} वि ॥ देवस्य त्वा
 सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्वाङ्मभां पूषणो हस्ताभ्याः सरस्वत्यै वाचो
 यन्तुर्यन्त्रेण दृहस्यतिषवेनाभिषिञ्चामीति ^{१६} समुन्मृष्टे समुत्क्रो-
 शन्तीति ^{१७} समानमा मुखस्य विमार्जनात् ^{१८} ॥ १ ॥

१ Thus MB Be; परिकेश्य the other MSS.

२ Thus D; तिस्रकावा० M Be 7 U; नौस्रकावा० Be; नौस्रकावा० B.

३ Thus M; चिवेदी the other MSS.

४ Thus M Be 7 D; *पत्न्यप्रातिपा० Be BU.

५ M reads : समुत्क्रोशंत्स्यवेचतायससो + नृहस्यतिषवेनेति ।

तस्य प्रातःसवने सक्नेषु नाराग्रसेव्येकादश दक्षिणा
 नीयन्त । एकादश माध्यंदिने सवने सक्नेषु नाराग्रसेव्य-
 द्वादशास्तृतीयसवने सक्नेषु नाराग्रसेषु^१ माध्यंदिन एव
 सवने ऽथं दद्यादिति ह स्माह मौद्गल्यः^२ । स वा एष^३ नैमार्जनो^४
 यज्ञः^५ । स यथा ह वा इयं गैरेयी^६ नदी^७ निम्बजत्येव^८ ह^९
 वा एष एतेन यज्ञक्रतुनेहा पाप्मानं भ्रातृव्यं निम्बजन्नेति^{१०} । स
 एतस्मिन्नेव पूर्वपक्षे चतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत पुरा भेषाङ्कान्ये^{११}
 राजा राजसूयेनेजान इच्छति वृहस्यतिसवेनाभिषिच्येति^{१२} ।
 तदु वा आऊर्ण वै राजसूयाभिषिक्तो ऽन्येन यज्ञक्रतुनाभिषि-
 च्येताप्रत्यवरोक्षी ह^{१३} भवतीत्युभाभ्यां ब्रह्मचराभ्यामभिषिच्ये^{१४} ।
 इत्यभिषिच्येतेवेति^{१५} । दीचते^{१६} । तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र
 उपसदः^{१७} । समानमाभिषेकस्य काष्ठादभिषेकस्य काष्ठे माध्यंदि-
 नीया एवैनं समसा निम्बजन्तो यन्ति^{१८} । चतुर्विंश एष भवति ।

१ Thus M Be 7 D ; एषसवननैमार्जनो BU ; एष सवोषनिनार्जनो Be.

२ Thus M ; गैरेयी the other MSS. (U गैरेयीर्) ।

३ नदी निम्बजत्येव^८ M ; नदीनिम्बजत्येव^८ B ; नदीनिम्बजत्येव^८ Be 7 D
 नदीनिम्बजत्येव^८ U ; नदी नीला पाङ्कजिह्वंजत्येव^८ Be. Read perhaps
 नदी निम्बजत्येव^८ i.e. निम्बजनी इति, cp. *infra* निम्बजन्नेति ।

४ निम्बजन्नेति Be 7.

५ Thus M D Be 7 ; •भिषिच्येति Be U ; •भिषिच्येतेति B.

६ om. M.

७ Thus M only ; •भिषिच्येता इत्यभिषिच्येतेवेति U Be 7 D ; •भिषिच्येता
 इत्यभिषिच्येतेति B ; •भिषिच्येताभिषिच्येतेवेति Be.

राजा राजसूयेन यक्ष्यमाण आध्यायति^१ त्रिषु वर्षेभ्यभिषिक्ते-
 ख्यभिषिच्येय^२ पुरोहिते ख्यपतौ सूत इति^३ पुरोहितो
 दीचते^४ तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र उपसदः^५ समानमाभिषेकस्य
 कासादभिषेकस्य काले शुक्रामन्यिनोः सञ्ज्ञावेणाभिषिञ्चति^६
 ५ चतुष्टोम एष भवति^७ ॥ २ ॥

ख्यपति^१ ख्यपतिषवेन यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयत
 आर्षभं चर्मं सुवर्णरजतौ च हक्कात्रौदुम्बरं पाचं दध्यभिषेच-
 नाथ^२ दीचते^३ तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र उपसदः^४ आग्नेयस्य
 माहती षुश्रिः षड्विंशत्युपासङ्गभ्या भवति^५ सप्त हवींषि
 १० प्रातःसवनौयाननुवर्तन्ते यदाग्नेयो भक्त्यग्निमुखाद्वाद्द्विरित्ये-
 तानि^६ समानमाभिषेकस्य कासादभिषेकस्य काले यजमाना-
 यतन आर्षभं चर्मं प्राचीनघीवमुत्तरखोमोपसृणाति^७ तद्यज-
 मानं प्राक्षुमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्याः हक्काभ्यां पद्युपास्यौदुम्बरे
 पाचे दधानीयाभिषिञ्चति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनो-
 १५ वाङ्गभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याः सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्थन्त्रेण
 ख्यपतिषवेनाभिषिञ्चामीति^१ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समानमा
 मुखस्य विमार्जनात्^२ एष ख्यपतिषवः सप्तदशो ऽग्निष्टोम^३ एष
 एव ख्यपतिषवः^४ एष वैश्यसवः^५ एष माससवो^६ मासा
 हेनेनातः^७ पूर्वमीजिरे^८ ॥ ३ ॥

१ आध्यायतीति M.

२ Thus MD Be 7; ऽभिषेच Be BU.

३ om. Be BU.

४ वैश्यास्य सव Be 7.

५ ऽ. s. o. सतः Be 7 सप्त, D सप्त ।

सूतः^१ सूतसवेन चक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते
 कृष्णाजिनः सुवर्णरजतौ च हृक्कौ पर्णमयं पाचः^२ हिरण्यं
 दृढमभिवेषमाय^३ दौषते^४ तस्य तिस्रो दौषास्त्रिस्र उप-
 सद्दो^५ ऽष्टौ हवीः^६षि प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते^७ यदाग्नेषो
 भवत्याग्नेषो वै ब्राह्मण इत्येतानि^८ ' समानमाभिवेषकस्य ५
 काशाद्भिवेषकस्य काले यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीन-
 धीवसुत्तरजोमोपसृणाति^९ तद्यजमानं प्राञ्चसुपवेश्च सुवर्ण-
 रजताभ्याः हृक्काभ्यां पर्युपास्य पर्णमध्ये पाचे दृढतमानीय
 शिरश्चेनोत्पूयाभिविञ्चति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽग्निो-
 वांज्जभ्यां पूष्यो हस्ताभ्याः सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्थन्नेष सूतस- १०
 वेनाभिविञ्चामीति^{१०} समुन्मृष्टे ऽसुक्कोशनीति समानमा
 सुखस्य विमार्जनात्स एष सूतसवः सप्तदशो ऽग्निष्टोम^{११} एष
 एत्र सूतसव^{१२} एष यामणौसव^{१३} एष ऋतुसव^{१४} ऋतवो
 वैनेनातः पूर्वमीजिरे^{१५} ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

सोमसवेन चक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते शौमीः^{१६}
 सूतवग्नां कृष्णाजिनः सुवर्णरजतौ च हृक्कौ पर्णमयं पाचं
 पयो ऽभिवेषमायाय वै ब्राह्मणं भवति चत्किंच राजसूयसृते
 सोमं तत्सर्वं भवतीति^{१७} स आमांवांस्त्रेण हविषेद्वाष्टावशान्यानु-
 मतप्रभृतिभिरेति संवत्सरं चातुर्मासैः सप्तेऽतुरीयप्रभृतिभिरथ
 रजिनाः^{१८} हविर्भिर्धजते^{१९} ऽथ देवसुवाः^{२०} हविर्भिर्धजते^{२१} १०

१ om. M.

२ ग्रामणि० M Be.

- ऽयैताः सौम्यैः सूतवशामास्रभते^१ । तथा अससुदिते^२
यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीनपीवसुत्तरसोमोपसृणाति^३ ।
तद्यजमानं प्राञ्चसुपवेश्य सुवर्णरजताभ्यां^४ रक्ताभ्यां पशुपासं
पर्णमथे पाचे .पद्य आनीयाभिषिञ्चत्यघाढं^५ युत्सु प्रतमासं
१५ पशुं^६ सुवर्णमध्वानं^७ वृजनस्य गोपाम् । भरेषुजाः सुचितिः^८
सुश्रवणं जयन्तं त्वामनु मदेम सोम ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्यो रक्षाभाः सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्व्यशेष
सोमसवेनाभिषिञ्चामीति^९ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समा-
नमा सुखस्य विमार्जनादथ सःसृपाः हविर्भिर्यजते^{१०} । ऽथ
१० पञ्चहविषा दिशामवेश्या यजते^{११} । ऽथ द्विपशुना पशुवन्निर्ण
यजते^{१२} । ऽथ सात्यदूतानाः^{१३} हविर्भिर्यजते^{१४} । ऽथ पूर्वेः प्रयुजाः^{१५}
हविर्भिर्यजते^{१६} । ऽथ पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिद्वोत्तरैः प्रयुजाः^{१७}
हविर्भिर्यजते^{१८} । ऽथ देविकाहविर्भिर्यजते^{१९} । ऽथ चैधातवीचयां
यजते^{२०} । ऽथ सौचामण्या यजते^{२१} । संतिष्ठते सोमसवो ऽर्ध-
१५ चतुर्दशैः^{२२} ॥ ५ ॥

पृथिसवेन^{२३} यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते रोहितं
चर्मानुदुहः सुवर्णरजतौ च रक्तावौदुमरं द्रोणं चतुःसक्ति
चतुष्टयीरपो दिग्भवः संसृता^{२४} । अथ वै ब्राह्मणं भवति

१ •भवे MD Be UB ; •भेत Be 7.

२ The mantra is abbreviated in all the MSS.

३ इषिषि० M, इषिषी Be every time in this kh.

४ Thus M.Be ; समासना the other MSS.

यत्किंच राजसूयमनुत्तरवेदीकं तत्सर्वं भवतीति । स आमा-
 वाखेन हविषेद्वाष्टावन्यानुमतप्रभृतिभिरिति सप्तेश्रुतरीय-
 प्रभृतिभिरथ रत्विनाः हविर्भिर्धजते । १७ देवसुवाः हवि-
 र्भिर्धजते । १८ यैतां चतुर्हविषमिष्टिं निर्वपत्याग्नेयमष्टाकपाक्ष-
 नैश्चमेकादशकपाक्षं वैश्वदेवं द्वादशकपाक्षं बार्हस्पत्यं च- ५
 मिति । तस्याः अससुदितेः यजमानायतने रोहितं चर्मानुहुं
 प्राचीनधीवसुत्तरसोमोपसृणाति । तद्यजमानं प्रश्नसुपवेश्य
 सुवर्षरजताभ्याः सक्त्वाभ्यां पर्युपास्यौदुम्बरे द्रोणे चतुष्टयीरपः
 समवनीयाभिविञ्चति । ये मे पञ्चाग्रतं ददुरशानाः सध-
 स्तुतिः । द्युमदग्ने सृष्टिं अत्रो वृहत्कधि मघोनां नृवदस्यत १०
 नृषाम् ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽग्निर्नोर्बाहुभ्यां पूष्णो
 वृक्षाभ्याः सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्धन्वेण पृथिसवेनाभिविञ्चा-
 मीति । समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समानमा सुखस्य विमा-
 र्जनादथ सःसृपाः हविर्भिर्धजते । १९ पञ्चहविषा दिशा-
 मवेक्ष्या यजते । २० योपातीत्य दिपशं पशुबन्धः सात्यदूतानाः २१
 हविर्भिर्धजते । २२ य पूर्वैः प्रयुजाः हविर्भिर्धजते । २३
 पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिद्वोत्तरैः प्रयुजाः हविर्भिर्धजते । २४
 देविकाहविर्भिर्धजते । २५ त्रैधातवीयया यजते । २६ सौचा-
 मण्या यजते । संतिष्ठते पृथिसवो ऽथर्धनं मासेन १ ॥ ६ ॥

१ Thus M Be 7 DUB ; तस्याससु० Be.

२ Thus Be 7 DU ; समानौय M Be B, but cp. XII. 8 (p. 98, 5).

३ Thus M ; अर्धं धं मासेन the other MSS.

गोसवेन यच्छ्यमाणो भवति स उपकल्पयते ऽयुतं दक्षिणाः
 सुवर्णरजतौ च रुक्मौ पर्णमयं पात्रं प्रतिधुगभिषेचनाय^१ ।
 दीक्षते^१ तस्य षड् दीक्षाः षडुपसदः^१ समानमाभिषेकस्य
 काक्षादभिषेकस्य काले यजमानायतने कृष्णाजिनमात्रं वेदे-
 १५ रनुद्धतं भवति^१ •तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्यां
 रुक्माभ्यां पथुपास्य पर्णमये पात्रे प्रतिधुगानीयं^१ दृहत स्तोत्रं
 प्रत्यभिषिञ्चति देवञ्जातः सहसा दृढः चचाणां चचभृत्तमो
 'वयोधाः । महान्महिले तस्तभानः चचे रात्रे च जागृहि ।
 प्रजापतेस्त्वा परमेष्ठिनः खाराव्येनाभिषिञ्चामि ॥ देवस्य त्वा
 १० सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां सरस्वत्यै वाचो
 यन्तुर्यन्त्रेण गोसवेनाभिषिञ्चामीति^१ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति
 समानमा मुखस्य विमार्जनात्^१ एष गोसवः षट्त्रिंशः
 सर्वं उक्थ्य उभयधामायुतदक्षिणः^२ । यवमाने कण्ठरथंतरं
 कुर्वन्ति^३ ॥ ७ ॥ द्वितीयः ॥

१५ श्रौदनसत्रेण यच्छ्यमाणो भवति स उपकल्पयते रोहितं
 चर्मानुद्धृतं सुवर्णरजतौ च रुक्मौ यतमानं च प्रवर्तं चतुरो
 वर्णाभ्राह्मणं राजन्यं वैश्यां शूद्रं चतुरो रसान्धु सुरां

१ Thus M Be 7 D ; प्रतिधुग • the other MSS.

२ Thus M ; प्रतिधुगानीय all the other MSS., but cp. Maitr. S. II, 2, 7, where the word is also used as a neuter (sc. पृथः).

३ Thus Be 7 D ; •सामायुतदक्षिणाः M ; •सामायुतदक्षिणः the other MSS.

४ Thus M ; भवति the other MSS. .

एव अपस्वत्वारि^१ पावाणि सर्वेषां राजतं काष्ठं स्वकाशं
 चतस्रो दक्षिणाः प्रतमानः शिरसं तिस्रधन्वमङ्गं माषैः
 पूर्णं कमण्डलुं चतुष्टयीः शकाकाः पर्णमय्यौ नैयपोधावाश्वरथ्यौ
 फासुनपाथ्यौ^२ चत्वारि नानादृश्याणि पावाणि संसूक्ष्णीणि
 दर्भपुञ्जीखान्यौदुम्बरं द्रोणं चतुःस्रक्ति चतुष्टयीरपो दिग्भः ५
 संश्रुताः प्रत^३ च^४ रथं चैतेनोपकृतेन रोहिणीमायतीमुपर-
 मत्थय^५ रोहिणेति पूर्वामिमन्ववच्छत्युत्तपनीयः^६ ब्राह्मीनो
 ऽन्वाहार्थपचनमाहिताग्निर्वाध्वर्युरपरराच आद्रुत्य सःशास्त्रे-
 कौदनः^७ अपथतेति^८ तं तथा अपथन्ति यथा पुरादित्य-
 खोदयाच्छृतो^९ भवत्युद्यता सूर्येण कार्यं इति ब्राह्मणमथैत- १०
 मोदनः अपथिलाभिषार्थोदक्षमुदास्यत्यथैतां पाथीं निर्धि-
 व्योपस्तीर्य तस्मान्नेमसंभ्रजिवोद्धरति^१ सर्पिरासेचनं कृत्वा
 प्रभूतमाज्यमानीषाथैताः सत्तुरो वर्णान्दक्षिणत उदङ्मुखानु-
 पवेग्नयत्यथान्वाग्ने यजमाने जुहोति सिद्धे व्याघ्र उत वा

१ चाप० all.

२ Thus M ; फासुनपाथ्यौ Be B¹ ; फासुनपाथो DU ; फासुन्यौ पाथीं Be.
 ३ Uncertain ; प्रतं च M ; चतं च Be⁷ D ; चथं च BU ; चितं (omitting
 च) Be.

४ Read perhaps चथ i.s.o. चथ, cp. XIII. 36 (p. 145, 3), XV. 2
 (p. 205, 10) and XVIII. 16.

५ न्ववच्छत्यु० M Be 7 ; न्वच्छत्यु० Be BUD.

६ Thus Be BU ; सकोदनः M ; कोदनं Be BU.

७ Thus M Be 7 D ; पुरादादित्य० Be BU.

श्रुदाकाविति चतस्रः सुवाङ्मतीर्त्वाङ्मवैष स्र्चावैः प्रवर्तम-
भिषारयति राडधि विराडधि स्र्चाडधि स्र्चाङ्मवीत्यैतं
प्रवर्तमपेशावनीचं पर्याहृत्य दक्षिणतो निदधाति । ॥ ८ ॥

अथैतत्क्षीवर्षं पाचं याचति । तस्मिंश्चिरः पविचं

५. मध्यानीय सक्रूणोप्य पर्णमयीभ्याः श्र्चाकाभ्यामुपमन्यतीन्द्राय
त्वा तेजस्वते तेजस्वन्तः श्रीणामीति । तेजो ऽधीति ब्राह्म-
णाय प्रयच्छति । तप्ते प्रयच्छामीति ब्राह्मणः प्रतिगृह्णात्य
यजमानो सुखं विन्देते तेजस्वदस्तु मे सुखं तेजस्वच्छिरो
अस्तु मे । तेजस्वान्विद्यतः प्रत्यङ् तेजसा संपिष्टग्निं मेति ।

१०. विराचन्य प्रश्र्चति । तस्मा एतच्चैव पाचं ददाति श्रतमानं
च चिरच्छमथैतद्राजतं पात्रं याचति । तस्मिंश्चिरः पविचं
सुरामानीय सक्रूणोप्य नैद्यपोधीभ्याः श्र्चाकाभ्यामुपमन्यती-
न्द्राय त्वीजस्वतः श्रीजस्वन्तः श्रीणामीत्यौजो ऽधीति राज-
न्याय प्रयच्छति । तप्ते प्रयच्छामीति राजन्यः प्रतिगृह्णात्य

१५. यजमानो सुखं विन्देते औजस्वदस्तु मे सुखमौजस्वच्छिरो
अस्तु मे । औजस्वान्विद्यतः प्रत्यङ्गौजसा संपिष्टग्निं मेति ।
विराचन्य प्रश्र्चति । तस्मा एतच्चैव पाचं ददाति तिस्रध्वं
चाथैतत्काश्र्खं पाचं याचति । तस्मिंश्चिरः पविचं प्रथं
पानीय सक्रूणोप्याश्र्खीभ्याः श्र्चाकाभ्यामुपमन्यतीन्द्राय त्वा

१०. पयस्वते पयस्वन्तः श्रीणामीति । पयो ऽधीति वैश्याय

१. कैमं all exc, M.

१. वैशाखिं M.

प्रयच्छति । तत्ते प्रयच्छामीति वैश्वः प्रतिगृह्णात्यथ यजमानो
 मुखं विन्दष्टे पयस्त्रदस्तु मे मुखं पयस्त्रच्छिरो अस्तु मे ।
 पयस्त्राश्विनतः प्रत्यङ् पयसा संपिष्टग्नि मेति । चिराचन्य
 प्रग्रहति । तस्मा एतस्यैव पात्रं ददात्यङ्गाः सथैतन्मृगमथं
 पात्रं वाचति । तस्मिन्स्त्रिरः पवित्रमर्ष आनीय सक्त- ५
 नोय फास्युनपाचीभ्याम् । ग्राहाकाभ्यामुपमन्यतीन्द्राय त्वायुस्त
 आयुस्तन्नाः श्रीणामीत्यायुरसीति शूद्राय प्रयच्छति । तत्ते
 प्रयच्छामीति शूद्रः प्रतिगृह्णात्यथ यजमानो मुखं विन्दष्ट
 आयुस्तदस्तु मे सुखमायुश्छिरो अस्तु मे । आयुष्माश्विनतः
 प्रत्यङ्गायुषा संपिष्टग्नि मेति । चिराचन्य प्रग्रहति । तस्मा १०
 एतस्यैव पात्रं ददाति माषैश्च पूर्णं कमण्डलुमथैतन्मोदनमभ्यु-
 त्पृष्य प्राश्रति । तस्य यज्ञ स्रष्टे तदपु प्रवेग्यत्यथ हिरण्वा-
 दृतं निष्पिबति । निष्पिबन्तमनुमन्त्रयत इममग्र आयुषे
 वर्षमे कधि प्रियः रेतो वरुण सोम राजन् । मातेवास्मा
 अदिते गर्भं यच्छ विश्वे देवा जरदष्टिर्षथासदित्यथैतं प्रवर्त- १५
 मङ्गिः प्रश्वास्त्र दक्षिणे कर्णं आबध्नीत आयुष्टे विश्वतो
 दधदित्यथैनमनुपरिवर्तयत । आयुरसि विश्वायुरसि सर्वायु-
 रसि सर्वमायुरसीत्यथैनं चिभिर्दर्भपुञ्जीसैः पवयति यतो
 वातो मनोजवा यतः चरन्ति सिन्धवः । तासां त्वा सर्वासाः

१ पस्मनपाचिभ्यां M; फास्युनपाचीभ्याम् Be 7 BUD; पस्मनोभ्याम् Be.

२ Thus M; यतं i. s. o. यतं the other MSS.

इवाभिषिञ्चामि वर्षसेत्यांश्च दक्षिणमक्षिकटं^१ न्यचति^१
 समुद्र इवाधि गच्छाना सोम इवास्वदाभ्यः । अग्निद्रिव विद्यतः
 प्रत्वरु सूर्य इव ज्योतिषा विभूरिति^१ ॥ ६ ॥

यावदेवांशुध्वर्युश्चेष्टति तावदेष प्रतिप्रस्त्रातौदुम्बरे द्रोणे
 ५ चतुष्टयोरपः समक्वीय चतुरो यद्वाग्दृष्ट्यात्पां यो द्रवणे
 रसस्तमहमस्मा आमुख्यायणाय तेजसे ब्रह्मवर्षसाय गृह्णामीति
 पर्णमयेनापां य जर्मा^१ रसस्तमहमस्मा आमुख्यायणायोजसे
 वीर्याय गृह्णामीति नैयपोधेनापां यो मध्यतो रसस्तमहमस्मा
 आमुख्यायणाय पुष्पै प्रजननाय गृह्णामीत्याश्रत्येनापां यो
 १० यज्ञियो रसस्तमहमस्मा आमुख्यायणाययुषे दीर्घायुत्वाय
 गृह्णामीत्यौदुम्बरेणाथैतद्द्रोहितं चर्मानडुहं^१ प्राचीनधीवसु-
 न्तरक्षोभोपस्तृणाति^१ तद्यजमानं प्राञ्चसुपवेश्य सुवर्णरज-
 ताभ्यां इक्काभ्यां पर्युपास्याभिषिञ्चत्यपां यो द्रवणे रसस्ते-
 नाहमिममामुख्यायणं तेजसे^१ ब्रह्मवर्षसायाभिषिञ्चामीति
 १५ पर्णमयेनापां य जर्मा^१ रसस्तेनाहमिममामुख्यायणमोजसे
 वीर्यायाभिषिञ्चामीति नैयपोधेनापां यो मध्यतो रसस्तेनाह-
 मिममामुख्यायणं पुष्पै प्रजननायाभिषिञ्चामीत्याश्रत्येनापां यो

१ Thus Be; दक्षिणमक्षिकटमयाचति M: दक्षिणे षक्षिकटे न्यचति BU;
 दक्षिणे षक्षिकटं न्यचति Be 7 D.

२ All MSS. exc. M ins. जघनेनाग्निं ।

३ In Be here and infra all the Datives (वर्षसाय, षोजसे, वीर्याय
 etc.) are changed into Instrumentals: M has everywhere Ins-
 trum. .

यन्निधोः रसंस्तेनाहमिममासुव्यार्थमाथुषे दीर्घाधुत्वात्पामि-
 पिद्यामीत्यौदुम्बरेण । असुम्बृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समानमा
 सुखस्य विमार्जनादुत्तरत एतद्भूपायित् प्रतं तिष्ठति रथस्य ।
 तदभिप्रैत्यभिप्रैहि वीरयस्त्रोपसेत्ता सपत्न्या । आतिष्ठ मिच-
 वर्धनस्तुभं देवा अधिन्नवन्नित्यथ रथस्य श्वस्यो संमृशत्यङ्गौ ५
 न्यङ्कावभितो रथं याविति । रथमातिष्ठत्यातिष्ठ वृचश्चन्निति
 प्रतिपद्याद्यं पृषण्णु रजस्यो उपस्यमित्यातो । ज्यैतच्छतं चिः
 प्रदक्षिणं परिचायं पुरस्कृत्यायाति । तदध्वर्यवे ददाति । स
 एष श्रौदनसवो राज्ञो वा ब्राह्मणस्य वा वैश्यस्य वा पुष्टि-
 कामस्य यज्ञः । ॥ १० ॥ तृतीयः ॥ १०

पञ्चशारदीयेन यच्छ्यमाणो भवति । स उपकल्पयते सप्तदश
 निरष्टान्त्वत्सतरानेकहायनास्यं पुरस्तान्मार्गश्रीर्षेः पौर्षमास्या
 आमावास्याेन हविषेक्षा सप्तदश माहतीः पृश्नीर्वत्सतरीरास-
 भते । ऽभिप्रोक्षणतो वत्सतरान्स्थापयित्त्वोत्सृजन्त्येतराभिः
 सप्तस्थां कुर्वन्ति । संवत्सरे पर्यवेते मरुद्भ्यः सांतपनेभ्यः सप्त- १५
 दश पृश्नीर्वत्सतरीरासभते । ऽभिप्रोक्षणतो वत्सतरान्स्थाप-
 यित्त्वोत्सृजन्त्येतराभिरेव सप्तस्थां कुर्वन्ति । द्वितीये संवत्सरे

१ Uncertain again, cp. p. 350, 6.; सन् ति० रथं च M; चर्चं ति० रथं
 च Be 7 D; चर्चं ति० रथस्य (omitting च) UB; चित्तसि० रथस्य Be.

२ Thus M sec. m., •नक्षितं pr. m.; •नक्षत्रं Be 7 BDU; •नक्षत्रं Be.

३ एवां च M; परिष्काय B; परीक्षाय the other MSS.

• Thus M Be; •श्रीजाः Be 7; •श्रीर्षः DU; •श्रीर्षः B.

पर्यवेते मरुद्भ्यो ऽहमेधिभिः सप्तदश कक्षाधीर्वत्सतरीरा-
 क्षभते । ऽभिप्रोक्षणतो वत्सतराग्न्यापयित्वोत्सृजन्त्यधेतराभिरेव
 स११क्षां कुर्वन्ति । द्वतीये संवत्सरे पर्यवेते मरुद्भ्यः क्रौञ्चिभ्यः
 सप्तदशावच्छिन्ना वत्सतरीराक्षभते । ऽभिप्रोक्षणतो वत्सतरा-
 ५ ग्न्यापयित्वोत्सृजन्त्यधेतराभिरेव स११क्षां कुर्वन्ति । चतुर्थे
 संवत्सरे पर्यवेते मरुद्भ्यः क्षतवद्भ्यः सप्तदश राजीवा^१ वत्स-
 तरीराक्षभते^२ । ऽभिप्रोक्षणतो वत्सतराग्न्यापयित्वोत्सृजन्त्यधि-
 तराभिरेव स११क्षां कुर्वन्त्येतदेवाहदीं चते । संवत्सरसुख्यं
 विभर्ति । द्वादशोपषदस्तथाहानि चिदृदग्निष्टोमः पञ्चदश
 १० उक्थ्यः सप्तदश उक्थ्यः पञ्चदश उक्थ्यः सप्तदशो ऽतिराज-
 क्षस्य मारुत सोमो भवत्यधैतेषां पशूनां चयः प्रथमे ऽहमेन्द्रा-
 मारुता उच्चाणः सवनीया आक्षभन्त । एवं द्वितीय एवं तृतीय
 एवं चतुर्थे^३ पञ्चोत्तमे ऽहसाक्षभन्ते । वर्षिष्ठमिव क्षेतदह-
 मन्त्यन्ते वर्षिष्ठः समानानां भवतीति ब्राह्मणमधैतेषां पशूनां
 १५ यदि नश्यति क्षियते वा याश्चमेधे प्रायश्चित्तिकां ह्यथायाम्यं
 तद्देवत्यं^४ तद्वर्षं तद्वयसं तद्रूपं^५ तज्जातीयं^६ पशुमाक्षभन्ते ।
 स एष पञ्चगारदीयो राज्ञो वा ब्राह्मणस्य वा । यः कामयेत

१ Thus Be 7 ; राजीवां D ; राजीव U ; राजीवस्य० Be; राजीवस्य० B ;
 उक्थ्यो राजीवस्य० M.

२०० सुखां M.

३ तद्वत्स्यं MSS.

४ om. M

बहोर्भूषाग्न्यामिति स एतेन यज्ञकृतुना यजेत^१ बहोरेव
भूषाग्नवति^१ ॥ ११ ॥

• अग्निष्टुता यच्छ्रमाणो भवति^१ तस्य सर्वमेव समानं^१
पुरोरुच एवान्या^१ अस्याजरासो ऽग्न आयूष्मि पवंस इत्यैन्द्र-
चायवस्य^१ यजा नो भिचावरुणेति मैचावरुणस्याग्निना पिबतः^५
सुतमित्याग्निनस्य^१ द्वे विरूपे चरतः पूर्वापरं चरतो माय-
धैताविति शुक्रामन्विनो^१स्त्रीणि गता त्री षष्ट्याष्टमिभित्या-
यथणस्य^१ नियुनक्तुक्थस्य^१ नित्या भ्रुवस्याग्निनाग्निः समिधत
इत्यैन्द्राग्न्याग्निर्देवानां जठरमिति वैश्वदेवस्याग्निश्चिथो यदु-
त्तम ईडे अग्निः स्ववस्रमिति तिस्रो मरुत्वतीधानाः^१ शुधि १०
शुक्लार्णं वज्रिभिरिति माहेन्द्रस्य^१ विश्वधामदितिर्यग्निधानां
ले अग्ने त्वामग्न इति तिस्र आदित्यस्य^१ गहस्य^१ नि त्वा
यज्ञस्य साधनमिति सावित्रस्य^१ नित्या पानीवतस्य^१ नियु-
नक्ति हरियोजनस्य^१ स एष चिष्टदग्निष्टुत्पवित्रं^१ यथा ह वा
इदं दावांदिभिदूना^१ अभिष्टष्टाः^१ पुनर्षवा^२ ओषधयो समु- १५
त्तिष्टग्न्येवः^१ ह वा एष एतेन यज्ञकृतनेद्वा शुचिः पूतो मेधो
भवति^१ स यदि मुखेन पापकृन्मन्येत चिष्टतं कुर्वीते^१ ष ह वै

१ आदित्यवपस्य M.

२ My conjecture; इयं दवादिभिदूनादिभिष्टष्टा M; इदमभिदूनादिभिष्टष्टाः
B Be 7 (pr. m.) D (pr. m.) U Be-(pr. m.); इयं दवादिभिदुग्धीदं Be
7. Do in margin; इदं देवा अभिदूनादिभिष्टष्टा Be (sec. m.).

३ Thus Be 7 BDU; पुनर्षवा Be M.

मुखेन पापं करोति यो ऽनुचानस्य वा मुनेर्वा दुरवगतमव-
 गच्छति^१ यदि वाऊभ्यां पञ्चदशं कुर्वीते^२ ष ह वै वाऊभ्यां
 पापं करोति यो ब्राह्मणायोद्यच्छते^३ यद्युदरेण सप्तदशं कुर्वी-
 ते^४ ष ह वा उदरेण पापं करोति यो ऽनाश्यास्रस्त्रास्रमश्राति^५
 ५ यदि पद्भ्यामेकविंशं कुर्वीते^६ ष ह वै पद्भ्यां पापं करोति ॥ १२ ॥

य^१ चारहान्वा^२ गान्धारान्वा^३ सौवीरान्वा करस्करान्वा^४
 कश्चिङ्गान्वा गच्छति^५ ष यदि सर्वश एव पापहन्मन्येत चतु-
 षोमेनाग्निष्टोमेन यजेत^६ तेन हेतेनर्तुपर्णां भाङ्गाश्विन^७ ईजे^८
 शफालाना^९ राजा^{१०} तेन हेद्वा गृगधामभिप्रयथौ^{११} तः
 १० हेन्द्रो ऽनुख्याथैवेचां^{१२} चक्रे ऽहसु ता तघातये^{१३} यन्मा^{१४} यज्ञ-
 क्रतोरन्तराथ^{१५} इति^{१६} ष ह खिन्न उदकमभ्यवेयाथ^{१७} तः
 ह तथैव खिन्नं चकार^{१८} सा सुदेवला नामास^{१९} सा हेतदेव
 रात्रमभ्याचरोह^{२०} सा स्त्री सती पुचार्ज्जनयां चकार^{२१} तेभ्यो
 हेन्द्रः समदं दधौ^{२२} ते हता विदृढाः शिशिरे^{२३} तानुभ्या-

१ Thus Be 7 D; योराहान्वा M Be; योराहान्वा B; योरा-न्वा U.

२ गन्वा० M.

३ Thus M Be 7 D; कार० Be^१ BU.

४ गान्धिज^२ रंजनौयाना^३ M.

५ चां M Be 7 U; चां Be B.

६ तघातयेथ M.

७ i. e. o. यन्मा यज्ञ० Be D: यज्ञ संश्रयात्ता यज्ञ० ।

८ Thus M Be 7 D; मभ्युपेयाथ Be B.

९ Corrected; शि (or चि ?) शिरे M; शिशिरे the other MSS.

नन्तरेण वदन्त्यासां चक्रे । ऽधी हेम्नः श्रावणाम् । तान्मु-
 हाभ्युपेयाद्य^१ । ताः होवाच सुदेवसाह^२ इति^३ । भगव इति^४ ।
 प्रियं तवैतदिति^५ । किं मे भगवः प्रियं भविष्यतीत्येवं वै
 मम तदप्रियमासीद्यन्मा यज्ञकृत्तोरन्तरासो वृणीष्व नु यतरे
 ते पुत्रा जीवेयुरिति । यानेव भगव स्त्री सत्यध्यगममिति ५
 होवाच । तस्मादाहुः स्त्रियाः पुत्राः प्रेयाः भवन्तीति ।
 स एतस्मिन्नेव पूर्वपत्रे चतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत पुरा
 शेषाश्चाग्नौ । ॥ १३ ॥

इन्द्रसुता यक्ष्यमाणो भवति । तस्य सर्वमेव समानं पुरो-
 ह्वच एवान्यास्त्रिंशो हरी कस्य वृषा सुते सचेत्यैन्द्रवायवस्येन्द्रं १०
 वयं महाधन इति मैत्रावरुणस्य । द्विता यो वृचहन्तम इत्या-
 श्विनस्य । स ह्यर आजनयङ्ग्योतिरिन्द्रसुत त्वदाश्विनियमिति
 शुक्रामन्विगोर्भरेर्ध्विन्द्रमित्यापयणस्य । नित्योक्तस्य । नित्यु-
 नक्ति^६ भ्रुवस्य । महि चेचं पुह इन्द्रमित्यैन्द्राग्रस्योत्तं गो लोक-
 मनुनेषि विद्वानिति वैश्वदेवस्य । नित्या महत्वतीथानां । नित्या १५

१ My conjecture; तामभ्युपेयाद्य B Be; तामभ्युपेयाच M; तामभ्युपेयाच
 D ३ 7 D; तामभ्युपेयाच U.

२ सुदेवसाह इति (this is the way in which Nandināgari expresses
 the pluti) M; सुदेवसा इति Be Be 7 D; सुदेवसाति BÜ. Properly
 speaking we expect सुदेवसाह इति, pluti from सुदेवसे ।

३ तवैतादिति all the MSS. exc. M, which reads तवैतादत्यदिति; is
 pluti contained again in तवैतात् ?

४ नित्या M only.

मात्रेऽस्मात् नो विद्याभिरुक्तिभिः कदाचन स्मरौरशीश्राय
 माव आग्निरमिति तिस्र आदित्यस्य^१ ग्रहस्येमां^२ ते धिष-
 मिति सावित्रस्य^३ नियुक्ति पात्नीवनस्य^४ नित्या हारिणो-
 जनस्य^५ स एष पञ्चदश इन्द्रमुदिन्द्रियकामस्य^६ यो वा^७
 १ ज्येष्ठवन्धुरपभृतः स्नात्स एतेन यज्ञक्रतुना यजेताश्रुते इव
 ज्येष्ठताम् ॥ १४ ॥

अग्नेर्यामिष यक्ष्यमाणो भवति^१ दीक्षते^२ तस्यापरिमिता
 दीक्षा द्वादशोपसदस्त्रिंशद्विंशत्यवमानः पञ्चदश^३ होतुराज्य^४
 सप्तदशं^५ मैत्रावरुणस्यैकविंशं^६ ब्राह्मणा^७स्यैकविंशं^८ सिनस्त्रिणवम^९च्छा-
 १० वाकस्य^{१०} त्रयस्त्रिंशो माध्यंदिनः पवमानश्चतुर्विंश^{११} होतुः
 षष्ठ^{१२} रथंतरं च वैराजं च सामनी अन्यतरेणान्यतरत्परि-
 षुवन्ति^{१३} चतुश्चत्वारिंशं^{१४} मैत्रावरुणस्य वामदेवं च शाकवं
 च सामनी अन्यतरेणान्यतरत्परिषुवन्तष्टाचत्वारिंशं^{१५} ब्राह्मणा-
 १५ त्स्यैकविंशो^{१६} नौधसं च वैरूपं^{१७} च सामनी अन्यतरेणान्यतर-
 त्परिषुवन्त्येकविंशमच्छावाकस्य कालेयं च रैवतं च सामनी
 अन्यतरेणान्यतरत्परिषुवन्ति^{१८} तमेतमष्टाषष्ठ इति ह्यन्दोगा
 आचक्षते^{१९} त्रिणव आर्भवः^{२०} पवमानस्तयस्त्रिंशमग्निष्टोम-
 सामैकविंशान्युक्थानि^{२१} सषोडशिकानि पञ्चदशानीतराणि

१ आदित्यपञ्च M Be.

२ om. Be 7 DU.

३ Thus (and cp. Śākh. XV. 7. 4) M Tr U Be Koś.; वैराजं
 वैराज्यं or वैसत्यं the other MSS.

४ अन्युक्थानि M Tr.; अन्युक्थानि all the other MSS.

चित्रद्राघंतरः सन्धिसत्सुद्राः परावो ऽतिवेदुः^१ सोमो वा
 एतदतिरिच्यमान इयाथ^२ ते देवा^३ अग्नवसन्नोवा^४ अयम-
 त्यदेचि तस्य को याम इति^५ तदग्नोर्यामस्यग्नोर्यामलं^६
 तस्मा एतान्यतिरिक्तस्त्रोचाश्वकस्यथा चक्रुस्त्रिद्वौतुर्जरावो-
 धीयं पञ्चदशं मैत्रावरुणस्य सौहृदिव^७ सप्तदशं^८ ब्राह्मणा-
 ष्छसिन उद^९श्रीयमेकविंशमश्वावाकस्य वारवन्तीयं^{१०} तदु
 वा आङ्घ्र्यदश्वावाकसमसमनु यज्ञः संतिष्ठेतानं यज्ञं गमथे-
 दथो हान्तं यजमानो गामुकः^{११} स्याद्वाच एव सूवीरन्वो-
 तानुग्रहस्यात्तथा मध्यतो यज्ञः समाधीयत^{१२} इति^{१३} तदु
 वा आङ्घ्र्यः सर्वांश्वेवाश्विनानि सुतग्रस्त्राणि स्युर्ध्व^{१४} किंच^{१५} १०
 राचिसुपातिरिच्यते सर्वं तदाश्विनमिति^{१६} श्वेकमथापरं चित्र-

१ The MSS. of the text seem all to be corrupt: °तिवेदुः Tr; तिचेदुः M (if I see right!); तिवेतुः all the other MSS.; चतिवेदुरति-
 क्रामतीत्यर्थः Bhav. (read °क्रामन्ती°).

२ Thus M; इयाचवेतं देवा BUD; इयाचतं देवा Be; इयाचवेतं देवा H;
 इयाचवेतं Tr.

३ सौहृदिवं सप्त° MH; सौभरन्धिवं सप्त° UD; सौ (सो) भरन्धिवंश-
 दः Be Be 7; सौभरन्धिवंशसप्त° B; सौध्वं सप्त° Tr.

४ Thus M only; कामुकः all the other MSS.

५ Thus MHTr Kós.; समापयत the other MSS.

६ Thus all the MSS.; तस्य (i. s. o. तस्य) Karmānta (one MS.
 तस्य) Kós. and Rudr. on Āp. XIV. 4, 15.

७ किंचन M.

८ Some of the MSS. again इती; read perhaps °मिती इवेक° ।

त्पञ्चदशः^१ सप्तदशमेकविंशमथैतेषां देवता अग्निरिन्द्रो विश्वे
देवा विष्णुरिति । ॥ १५ ॥ चतुर्थः ॥

- सृष्ट्युत्सवेन यच्छ्रमाणो भवति । स^२ उपकल्पयसे श्राद्धं स^३ चर्म
सुवर्णरजतौ च । रुक्मौ वैद्याग्नावुपानहौ^४ शर्मपञ्चावुपानहौ
५ वृष्णिवाससं च चौमं च तिसृधन्वमासन्दीः साधीवासां
दुन्दुभिं विमितमौदुम्बरं द्रोणं चतुःस्रक्ति चतुष्टयीरपो
दिग्भ्यः संभृताः शतं^६ ष^७ रथं^८ चैतेनोपकृतेन चिचामायतौ-
सुपरमत्य^९ चिचयेति पूर्वाग्निमन्ववस्यत्युत्तपनीयः शालीनो
१० ऽन्वाहार्यपचनमाहिताग्निरथान्वारभ्ये यजमाने जुहोति व्याजो
तने श्राद्धं स^३ चर्म प्राचीनधीचमुत्तरलोमोपसृणाति यत्ने श्रियं
कश्यप रोचनावदिन्द्रियावत्पुष्कलं चिचभानुः । यस्मिन्सूयार्था
अर्पिताः सप्त साकं तस्मिन्वाजानमधिविश्रथेममित्य^{१०} वैद्याग्ना-
वुपानहावुपसुञ्जते^{११} द्यौरसीति दक्षिणे पादे पृथिव्यसीत्युत्तरे ।

१ ० दश and the following, neutra HTr; पञ्चदशः सप्तदश एकविंश ग्रमं
M; nominatives masc. the other MSS.; cp. also Rudr. on
Āp. I. c.

२ वैद्याग्नीचावु० M.

३ Uncertain again, cp. supra p. 354, 3; शतं च रथं चै० M; सते
च रथं चै० Be 7 D; सत्तं च रथं चै० BU; सितं च रथं चै० (तेनो०) Be.

४ Probably M reads चय, perhaps rightly, i.s.o. चय, cp. supra
p. 350, 7.

५ वैद्याग्नावु० Be U; वैद्याग्निचावु० M Be 7; वैद्याग्निचावु० D; वैद्याग्नावु० B

एव दक्षिणं जान्वाद्याभिसर्पति व्याघ्रो वैशाखे ऽधि विजयस्य
दिगो मरीः । विश्वस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा तद्वाङ्मधि
अग्निदित्यासौ धनुः प्रथच्छति यथा राजसूये तथा तज्ज-
मानं प्राञ्चसुपवेश्य सुवर्णरजताभ्यां इक्ष्वाभ्यां प्रथुंपाशौदुग्दरे
द्रोणे चतुष्टयीरपः समवनीयाभिषिञ्चति ॥ १६ ॥

या दिव्या आपः पथसा संबभूवुर्या अन्तरिक्ष एत पार्धि-
वीर्याः । तासां ला सर्वासां इषाभिषिञ्चामि वर्चसां॥ अभि
ला वर्चसासिचं दिव्येन पथसा सह । यथासा राप्रवर्धनस्तथा
ला सविता करत् ॥ इन्द्रं विश्वा अवीष्टधन्समुद्रव्यचसं गिरः ।
रथीतमः रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिम् ॥ वषवस्त्वा पुर- १०
स्तादभिषिञ्चन्तु गायत्रेण हृन्दसेति पुरस्तादेता एव तिस्रो
ऽनुद्रुत्य इन्द्रास्त्वा दक्षिणतो ऽभिषिञ्चन्तु चैष्टुभेन हृन्दसेति
दक्षिणत एता एवं तिस्रो ऽनुद्रुत्यादित्यास्त्वा पश्चादभि-
षिञ्चन्तु आगतेन हृन्दसेति पश्चादेता एव तिस्रो ऽनुद्रुत्य
विश्वे ला देवा उत्तरतो ऽभिषिञ्चन्त्वानुष्टुभेन हृन्दसेत्युत्तरत १५
एता एव तिस्रो ऽनुद्रुत्य इष्टस्यतिस्रोपरिष्टादभिषिञ्चतु
पाङ्केन हृन्दसेत्युपरिष्टादेयास्त्रीर ऊर्ध्वसुन्मृष्यते इषं ला
वृकसुषं खजंकरमित्यथास्य बाहू अनुमार्ष्टिं प्र बाहवा
षिञ्चतं जीवसे न इत्यथेनावुपावहरतीन्द्रस्य ते वीर्यं हतो बाहू
उपावहरामीत्यथासौ धनुः प्रथच्छति यदि पुरस्तादप्रतं १०
भवति ससुन्मृष्टे ससुन्मृष्टोऽश्नोति समानमा मुखस्य विमा-

अवावृत्तरत एतद्रूपायितः^१ अतः^२ तिष्ठति रथस्य^३ । तदभि-
 प्रैत्यभिप्रेक्षि वीरयस्त्रोपसेत्ता सपत्न्या । आतिष्ठ वृषहन्तम-
 क्तुम्यं देवा अधिभवन्नित्यथ रथस्य पञ्चमी संवृशत्यङ्गौ न्यूङ्गा-
 वभितो रथं द्यौ ध्यान्तं वातापमनु संचरन्तौ । दूरेर्हेतिरि-
 १ श्रियावान्यतपी ते गो ऽग्रयः पप्रयः पारथन्वित्वंथ रथसुप-
 तिष्ठते^४ नमस्त षष्ठे गदेत्यथ रथोनादत्त एवा ब्रह्मन्तवेदस्त
 तिष्ठा इधे अधि यदक्षरस्तः । आ रथोन्देव युवसे स्तस्य इति^५
 रथमातिष्ठत्यातिष्ठ वृषहन्तमातिष्ठन्तं पर्यन्तु लेङ्गो मदत्विष्टं
 विश्वा अवीवृधन्नित्यातो^६ । ऽत्र^७ धनुरधिष्यं^८ कुरुते परि मा
 १० येन्या घोषास्तन्ने ऽनुमतिरनुमन्यतामिति द्वाभ्यामथैतच्छतं^९
 चिः प्रदक्षिणं परिचायः^{१०} पुरस्तत्यायात्यत्रास्त्रै प्रत्यवरोहणतं^{११}

१ Uncertain again; सतं ति० रथस्य M; अतं ति० रथस्य Be 7 BUD;
 (०पाचितः) चित्तसि० रथस्य (omitting च) Be.

२ Thus M Be BU; रथसुचं i.s.o. रथं Be 7 D.

३ Thus Be U; ०दधन्नित्यानिन्यातो B; ०दधन्नित्यस्य सतो Be 7 D; M
 om. आतो ।

४ Thus M Be 7 D; च Be UB.

५ अधिष्यं M, अष्यं, the other MSS.

६ ०तच्छतं M; ०तच्छतं Be 7 BUD; ०तद्रथं Be.

७ Thus D; पर्याचि M; परीचाच Be 7; परीचाच Be; परिचाचाच BU.

८ Although, this reading is presented by M only, I did not
 hesitate to put it in the text as lectio difficilior; the other MSS.
 all प्रत्यवरोहणत; it seems we have in प्रत्यवरोहणतः an ablat. of the
 same signification as प्रोचणतः X. 10. s. f.; cp. also अभिप्रोचणत
 XVIII. 11 and above all XI. 12 (p. 81, 2).

आसन्दीं निदधाति ^१ तां तथा प्रत्यवरोहति यथा राजसूये
तथा । ॥ १७ ॥

यावदेवाचाध्वर्युश्चेष्टति तावदेष प्रतिप्रस्थाता वारुणेन
श्रुतेनोपरमति ^१ वारुणस्य ^२ वारुण्यौ भवतः स्त्रियुक्तः स्त्रियु-
५ वत्यावचास्मा ^३ एतच्छतं ^४ ददात्यथैनं विमितेनाभिविन्नम् ^५
तथोत्तरार्धे दुन्दुभिमासञ्चयति ^६ तमसंयात्यादित्य आन्नन्वथेन
सङ्ग्रास्त्रि यजमान वाचं यच्छ राष्ट्रे च ^७ जागृहीति ^८ सो ऽत
ऊर्ध्वं वाचंयमो भवति ^९ स यत्किंच ^{१०} व्याहरति ददामीत्येव
व्याहरत्युपसंगच्छन्त एनमेते राजगृहाः सूतपामथः ^{११} चत्त-
१० संपहोतारः कारुविष्ठा इति ^{१२} तेभ्यः पठौचीं वेहतं ददाति ^{१३}
तां ते पचमाना रमथन्तो जागरयन्त आसते ^{१४} ऽथाध्वर्युरपर-
राच आद्रुत्य चतुष्टयीनामपां प्रेके मन्यसुपमथावप्राय ^{१५}
वानवप्राय वा प्रयच्छति ^{१६} त ^{१७} स ^{१८} भचयति त्वष्णीमथेन
नवनीतेनाभ्यनक्षेना व्याघ्रं परिषस्त्रजाना इत्यादित्यमुच्यन्त-

१ वद० all MSS. exc. M.

२ स्त्रियुक्त्या० all exc. M.

३ Uncertain again ; एतच्छतं Be 7 BUD ; एतस्मिन् Be ; M has a blank of two akṣaras.

४ Thus M ; •भिविन्नति the other MSS.

५ Thus M ; चराजगृ० Be BU ; चराजगृ० Be 7 D.

६ •किंमिद् M.

७ •पामथः M.

८ चतुस्रमथ्य i.s.o. चतुस्रमथ्य all MSS.

९ Thus M Be ; सच the other MSS.

मुपतिष्ठत उदसावेतु सूर्य उद्दिदं मामकं वषः । उद्दिदि
 देव सूर्य सह वयनां मम । अहं वाचो विवाचनं मयि
 वागस्तु धर्षणिरिति । राजगृहान्विप्रप्रजतो ऽनुमन्त्रयते युन्तु
 नदयो वर्षन्तु पर्जन्याः सुपिप्लवा ओषधयो भवन्तु । अश्ववता-
 मोदंनवतामामिचवतामेषाः राजा भूयासमिति ॥ १८ ॥ ५

अथैतद्वादशाहं व्रतं चरति । स यदि प्राङ् वोदङ् वोचरति
 चामंपक्षीभ्यां चोमं वसानो । ऽथ यदि दक्षिणतः पश्चादा
 वैशाखीभ्यां वृष्णिवाससं वसानो । ऽथ द्वादशसु व्युष्टासु द्वे
 सुवाङ्मती जुहोति ये केग्रिनो नर्त इति द्वाभ्यामथ प्रोष्ठमा-
 रोह्यारोह प्रोष्ठं विषहस्व शत्रून्मित्यथास्य श्रिः प्रमन्दयति । १०
 यक्षीमन्तं कङ्कतखे शिलेखेत्यथास्य केग्रान्वपति येनावपत्सविता
 क्षुरेणेति । प्रवपतो ऽनुमन्त्रयते मा ते केग्राननुगादर्ष
 एतदित्यथेनाम्सुच्चित्य दर्भस्तम्बे निदधाति तेभ्यो निधानं
 वङ्गधा व्यैच्छन्नित्यथैनमुष्णोदकेनाज्ञावयति वक्षं ते वाङ्मवोः
 सविता दधात्विति । तेन हेतेन मृत्युरीजे प्रजानामैश्वर्य- १५
 माधिपत्यः राज्यं परीयामिति । ततो वै स प्रजानामैश्वर्य-
 माधिपत्यः राज्यं परीयति । कामयेत् समानानामैश्वर्यमाधिपत्यः
 राज्यं परीयामिति स एतेन यज्ञक्रतुणा यजेत । समाना-
 नामैश्वर्यमाधिपत्यः राज्यं परीयत्यथ हेतेन सुरथः श्रेयः ईज

१ अथैतद्वादशाहं M.

२ प्रमन्दयति M.

३ श्रेयं M.

आतिष्ठं परमतामिधामिति^१ ततो वै ष्व आतिष्ठं परम-
तामेधः कामयेतातिष्ठं परमतामिधामिति स एतेन यज्ञक्रतुना
यज्ञेतातिष्ठं हेव^२ परमतामेति^३ ॥ १६ ॥ पञ्चमः ॥

सद्यस्क्रिया यध्यमाणो भवति^४ स ययं च वृचं ह्येदयति
५ आङ्गस्थं धेषां यूपस्य कारयति आङ्गस्थं आङ्गस्थस्य^५ तौ
सङ्घत्य भुञ्जते वा नि^६ वा^७ दधत्यथास्यैतत्पुरस्तादेव जुष्टे
देवयजने वेदिसंमितं विमितं^८ कारितं भवति^९ तदेतेन
आङ्गस्थेन^{१०} परिहार्यं^{११} कर्षयति^{१२} तस्मिञ्जघन्यवाप्यन्यवान्पाप-
थिला^{१३} परिघातयत्यथास्यैते रथा उपकृप्ता भवन्ति चतुर्थ्युक्
१० प्रष्टिवाही द्वियोग^{१४} स्फुरिरिति^{१५} तेषु काल एव दधि-
विनासानासञ्चयन्ति^{१६} स घीमस्य जघन्याहःसु प्रजहितेषु
यवेभ्यःलिजः, पदेनाङ्गापयतीत्या वा मा याजयिष्यथ भक्तं वा
वः कारयिष्यामीति^{१७} तेषूपसनेतेषु^{१८} काल एव प्रातरग्निहोचं
जुहोत्युपसंगच्छन्त एनमेत च्छलिजो^{१९} ऽथेनानाह सद्यस्क्रिया
१५ मा याजयतेति^{२०} तं तथेतीतरे प्रत्याङ्गस्थे तदानीमेव

१ एव om. M.

२ Thus M only; न वा दधत्य^० Be; न वा दधात्य^० BU; निदधाति वा
Be 7 DU (bis).

३ om. M.

४ Thus, MUDB Be 7; •सेनापरि• Be U (bis).

५ Thus M; तस्मिन्नीचीन् यवान्पापयिष्या Be 7 DU; तस्मिन् जघन्यवा-
पान्पापयिष्या Be; तस्मिन्नीचीन्यवान्पापयिष्या B.

६ Thus M; द्वियुगस्फुरि^० the other MSS.

७ Thus M; करिष्यामीति the other MSS.

सद्यस्कार्याः^१ ग्राह्यां कुर्वन्ति^२ तं^३ तदानीमेव तीर्थादानीय
 पवयित्वा दीक्षणीयामिष्टिं निर्वपति^४ तस्याः स^५स्थितायां
 सुष्टी चैव न करोति वाचं च न यच्छति^६ निदधत्यस्मा^७ ।
 एतद्भुविस्विष्टं^८ व्रतभाजनमथ^९ प्रायणीयामिष्टिं निर्वपति^{१०} ।
 वयिष्कृता वाचं विस्वजते^{११} ऽचास्मा एतद्भुविस्विष्टं प्रयच्छन्ति^{१२} ।
 व्रतभाजनमेतत्सूता एवैते रथा आजिं धावन्ति^{१३} योजनं
 प्राक् चतुर्थं^{१४} ऋषदं^{१५} दक्षिणा प्रष्टिवाही^{१६} गव्यूतिं पश्चाद्द्वियोगः^{१७} ।
 क्रोशमुदक् सूरिरिति^{१८} ते येनयेन संगच्छन्ते तस्मा आवेदयन्ते
 यजते ऽयमवावासुव्यायणो ऽसुव्य पुषो ऽसुव्य पौषो ऽसुव्य
 नग्ना सद्यस्क्रियेत्यायन्ति रथा^{१९} आगतेषु रथेषु यद्विनालेषु १०
 नवनीतमुत्सीदति तद्विलायोत्पूयाव्यकुम्भे^{२०} प्रत्यस्यति सद्य-
 स्कार्या इति^{२१} ॥ २० ॥

१ Thus M Be U (bis); सद्यस्क्रियां BDU; सद्यस्क्रिया Be 7.

२ तं only given by M.

३ Thus M Be U (bis); निदधत्य० B Be 7 DU.

४ Thus M Be U (bis); •भीजन० B Be 7 DU.

५ •यच्छति M Be.

६ Corrected; चतुर्थं ऋषदं Be U (bis); चतुर्थं ऋषदं MBUD;
 चतुर्थं ऋषदं Be 7.

७ पश्चाद्द्वियोगः MDUB; पश्चाद्द्वियोगः Be 7; पश्चाद्द्वियुक् Be.

८ Thus MU (bis); •वाचं कुम्भे the other MSS.

९ सद्यस्कार्या Be U (bis), cp. Lāty. VIII. 4. 7; सद्यस्कार्याः M;
 सद्यस्क्रिया Be 7 BDU.

अथ प्रायणीचेन चरति^१ प्रायणीचेन चरित्वा पदेन
 चरति^१ पदेन चरित्वा चिवत्सेन चाण्डेन वसन्तरेण राजानं
 क्रीलोच्चातिथ्यं निर्वमत्यातिथ्येन प्रचर्यैकगणा उपसदो भवन्ति^१
 'मध्यमयोपसदा प्रचर्योत्तरवेद्यै काले खलेवाक्षी^१ मापयत्यथा-
 ५ नडुहः संयुज्य यवाग्रहृत्य^१ मृणन्ति^१ । यवपुरीषैवोत्तरवेदि-
 भवत्यथ मध्ये ऽनडुहः संयुज्य प्राचो यवान्प्रगृह्णन्तो^१ यन्ति^१
 यववर्हिरेवैषा^१ महावेदिर्भवत्यथाहवनीयं प्रणयत्याहवनीयं
 प्रणीय सदोहविधाने संमिनोति^१ सदोहविधाने संमित्याग्नी-
 षोमौ प्रणयत्यग्नीषोमौ प्रणीय वसतीवरीर्गृह्णाति^१ तास्तदानी-
 १० नेव परिहृत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति^१ परिहिते प्रातरनुवाके
 ऽपो ऽश्वैत्यङ्घ्रिद्वैत्यङ्घ्रिष्टोमं क्रतुमुपैति^१ प्रसिद्धो ऽभिषवः^१
 प्रसिद्धं यद्वा गृह्णन्ते^१ समानं कर्माश्विनाद्गृहादाश्विनं यद्दं
 गृहीत्वा तिस्रो रश्मिना आदाय सार्ङ्गस्यामभ्यैति^१ तस्यै कटे
 परमिव चषालभाजनं भवति^१ शकृत्सान्तां^१ सार्ङ्गस्यामुत्सृज्याथै-

१ All the MSS. exc. M have तन् before मध्यमयो० ।

१ M reads कर्त्ता i.s.o. चलेवाक्षी; are we to correct उत्तरवेद्यै काले
 कर्त्ता मापयति? But then somewhere the words चलेवाक्षी यूपो भवति
 must have fallen out, cp. the Karmānta.

२ Thus M; प्रहृत्यर्हन्ति B; प्रगृह्णन्ति Be; प्रगृह्यन्ति U; प्रहन्ति
 U (bis); Be 7 D om. this passage.

३ प्रगृह्णन्ती M; प्रगृह्णन्ती all the other MSS; read perhaps
 प्रहृत्यन्तो?

४ Uncertain reading; शकृत्सान्तां M Be U (bis); चषालान्तां Be 7
 DU; चषरषालान्ता B.

तान्यशुभुपाकरोत्यग्नीषोमीयमाग्नेमनूबन्ध्यमिति^१ तेषामनू-
षीनां^२ वपाभिराद्भवन्ति^३ ॥ २१ ॥

अग्नीषोमीयस्त्राध्वर्युर्वपसा प्रथमया प्रपद्यते^४ ऽनूषी इतरे^५
आहरन्ति^६ परिहितासु सोक्रीयासु श्रुतासु वपास्त्रग्नीषोमी-
यस्य वपया प्रचरति^७ परीतरे प्राथयन्ति^८ प्रातःसवनीया-
नामग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशो सुख्यो भवति^९ स्तुते माध्यंदिने
पवमाने ऽग्नीषोमीयेण चरत्यनन्तर्हित^{१०} आग्नेयस्य^{११} वपया
चरति^{१२} स्त्रे धामसाग्नेयेन^{१३} चरत्यनन्तर्हित^{१४} एवानूबन्ध्यस्य^{१५}
वपया चरति^{१६} तृतीयसवनीयानामनूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाशो
सुख्यो भवत्यसमुदिते ऽनूबन्ध्येन चरति^{१७} शंतिष्ठते सद्यस्की^{१८} ।
तस्य यदसद्यस्क्रियते व्यद्वमेवास्य^{१९} तत्पुनर्यज्ञ^{२०} एवास्य^{२१} तदथा-
दित्यास्य^{२२} इ वा अङ्गिरसस्य सुवर्गं लोकं पश्यधरे^{२३} ते

१ ऽनूषीनां M.

२ प्रतिपद्यते M.

३ Thus M ; ऽर्हितसाग्नेयस्य the other MSS.

४ Thus M Be B U U(bis) D (pr. m.) Be 7 (pr. m.) ; ऽग्नेयस्य
Be 7 (sec. m.) D (sec. m.).

५ चरत्य० M Be 7 BD ; चरत्य० Be U U(bis).

६ च ins. Be 7 BD.

७ Thus my conjecture ; तत्पुनर्यज्ञ एवास्य च तथादित्यास्य M U (bis) ;
तद् व्यद्वमेवास्य तत्पुनर्यज्ञ एवास्य च तथादित्यास्य Be ; तत्पुनर्यज्ञस्य सद्यथादित्यास्य
B ; तत्पुनर्यज्ञस्य एवास्य तदथादित्यास्य Be 7 DU.

ऽङ्गिरस आदित्यानभिप्रजर्मुरग्निना^१ द्रुतेन यःसुत्या न
इत्यथस्माकमथसुत्येति ॥ २२ ॥

आदित्याः प्रोपुक्षेवां गच्छन् द्योतेति^१ ते ऽसुमादित्यमथः
श्वेतं भूतं दक्षिणां निन्दिरे^२ हिरण्याभिभूतरश्मं^३ तस्मात्सथ-
५ स्त्रिकथै श्वेताथो दक्षिणा हिरण्याभिभूतरश्मो^४ यच्छेताथ
आदित्यस्य तद्रूपमथ यद्विरण्याभिभूतरश्मो रश्मीनां तत्तस्य
चिदृतः सतस्रत्विंश्रौ माथंदिगार्भवौ भवतस्रत्सुत्वारिंश्रः
द्योतुः षष्ठं^५ सतुर्विंश्रमग्निष्टोमसाम^६ चिदृदेवान्यत्सर्वं^७ श्वेतमथं
ददात्यनुक्रिया यच्छमाणो^८ ग्रीक्षिषु दीचते^९ स द्यहेन
१० संतिष्ठत औपवसथ्यादेकमथः^{१०} सुत्यनेकमथस्य चिदृत एव
सतस्रत्वारिंश्रौ माथंदिगार्भवौ भवतस्रत्सुत्वारिंश्रः^{११} द्योतुः
षष्ठं^{१२} सतस्रत्वारिंश्रमग्निष्टोमसाम^{१३} चिदृदेवान्यत्सर्वं^{१४} श्वेतां
वडवां ददाति^{१५} परिक्रिया यच्छमाणो माषेषु दीचते^{१६} स
द्यहेण संतिष्ठत आ क्रयादेकमथरौपवसथ्यादेकमथः^{१७}
१५ सुत्यनेकमथस्य चिदृत एव सतो ऽष्टात्वारिंश्रौ माथं-
दिगार्भवौ भवतो^{१८} ऽष्टात्वारिंश्रः^{१९} द्योतुः षष्ठमष्टात्वारिं-

१ •प्र० found in M only.

२ Thus M; all the other MSS. more or less corrupt.

३ Thus here and infra all the MSS.; are we to read अभिहित.
i.s.o. अभिहितं ?

४ All MSS. exc. M ins. भवति ।

५ औपवसथाद् of औपवसथाद्. MSS.

६ Thus M; औपवसथाद्. the other MSS.

अमग्निष्टोमसाम^१ षिट्देवान्त्वर्ष्व^१ यथाअङ्गं ददात्यतिक्रिया
 यच्छमाणसिलेषु दीक्षते^१ स अतुरक्षेण संतिष्ठत या. क्रथा-
 देकमहरोत्तरवेदेरेकमहरोपवसथ्यादेकममः^१ सुत्यमेकमर्ष-
 तुष्टोम एव भवति^१ ॥ २३^१ ॥ षष्ठः ॥

प्रात्यक्षोमेन यच्छमाणो भवति^१ ते राजनि वा ब्राह्मणे
 वा प्रतिपद्यमिच्छन्ते मासाय वर्तये वा^१ ते धमभिसंजानते
 तः स्यपतिं कुर्वन्ति^१ स एषां व्रतानि चरति^१ सो ऽधः-
 संवेद्यमाः सायस्यस्युपाधौ भवति^१ तद्धि दीक्षितव्रतमथ यत्कृष्णं
 वासः कृष्णत्वं परिधत्ते दीक्षितवसनस्य^१ तद्रूपमथ यत्कृष्ण-
 वसच्छ्वावजिने धारयति कृष्णाजिनथोस्तद्रूपमथ यत्सुवर्णरजतौ
 रक्तौ विभर्ति परिधत्तेथोस्तद्रूपमथ यत्कृष्णसुष्णीवं धारयति^१
 दीक्षितोष्णीवस्य तद्रूपमथ यत्सर्ममथैर्वाणवद्विद्विद्वध्वं धार-
 यति दीक्षितदण्डस्य तद्रूपमथ यद्वात्यत्रादं वदति दीक्षित-
 वादस्य तद्रूपमथ यत्सुवर्णपानहौ^१ धारयति नेदीक्षितः
 ससमेध्यमधितिष्ठानीति^१ तत्तस्य इ वा एतद्रूपस्य यत्सस्य
 प्रतोददण्ड एव यूपः^१ प्रतोदपरिषेवणं^१ यथास्य^१ रथसुखमा-^{१५}

१ Thus M ; *रौपवसथाद् the other MSS.

२ Thus M ; *वसनीवस D ; *वपनीवस Be 7 ; the other MSS.
 still more corrupt.

३ Thus M ; यत्सुवर्णानुपानहौ Be 7 D ; यत्सुवर्णानुपानहौ B Be U.

४ Thus Be 7 ; *तिष्ठानीति M.

५ *परिषेवणं M.

हृदनीय^१ ईवे^२ वेदियुगमुत्तरं वेदिहत्तरद्युगमुत्तरमाभिधेत्तुर्धी^३
 इविधन्ते^४ पक्षी आग्नीध्रीवमार्जास्त्रीधौ^५ कूबरं सद्ः^६
 • किंकरावताना^७ धिष्णिया^८ वन्धुरं^९ पत्नीशालं^{१०} रथोपस्थो
 गार्हपत्यो^{११} ऽधिष्ठानं पुराणगाहपत्यस्ते यज्जं^{१२} प्रमाथं^{१३} पचन्ते
 ५ स एषां पशुधर्मपूपं^{१४} स्यास्त्रीपाकं^{१५} स चरुपशुपुरोडाशौ^{१६}
 यां परिष्कन्दं^{१७} ऋयति सा पुरोनुवाक्या^{१८} यदाहरति सा
 याज्या^{१९} यदभ्रंन्ति स वषट्कारो^{२०} यां कुम्भां^{२१} विमते सा
 पुरोनुवाक्या^{२२} चामधीवाक्यां^{२३} सा याज्या^{२४} यां विगणं^{२५}
 ऋयति स शस्त्रस्य^{२६} प्रतिगरो^{२७} यदभिक्रोशन्ति स उद्वीचस्ते
 १० य एवमेतं यज्ञकृतं परोक्षमुपेत्य^{२८} प्रत्यक्षं नोपेयुः ॥ २४ ॥
 यथा दीक्षितावक्रीणां बिच्छ्विन्नसोमपौथा अनाश्यासा
 एव^{२९} सुस्तस्माद्भ्रात्यावस्थितस्य^{३०} ब्रात्यसोमेनाभीजानस्य नाशं^{३१}

१ Thus corrected; ईवे M; ईवा the other MSS.

२ Thus M; धनुषी the other MSS.

३ Thus M; किंक (or कु)रायनना the other MSS.

४ वंधुरं M; वधुरं Be.

५ Thus M; प्रमाथं Be; प्रमाथ Be 7 BUD.

६ प्रसदं MSS. exc. M.

७ कुम्भां MSS. exc. M.

८ चामधीवाक्यां MSS. exc. M.

९ नचं MSS. exc. M.

१० शस्त्रप्रतिगरो MSS. exc. M.

११ पुरोक्षमुपेत्य Be BU; परोक्षादुपेत्य Be 7; पुरोक्षादुपेत्य M.

१२ ब्रत्याव i.s.o. ब्रत्याव .M.

विच्छिन्नसोमपीथ इव ह्येषो ऽनाश्रात्सोषो ये ऽनाहिताग्रयक्षे
 यथाग्रहं विपरित्याग्नीनाधाद्य च यस्त्रिंशताचयस्त्रिंशता
 दक्षिणाभि स्थपतिमुपसमायन्ति ^१ तेषां ब्रह्मवन्धुरमागधो ।
 मागधवाक्यो ^२ ब्रह्मवन्धुरपुंश्चलू पुंश्चलूवाक्या जरत्कद्रथो
 जरत्प्रयोग्याभ्यां ^३ युक्तो ^४ वृद्धो वा एष यो ब्रह्मवन्धुरमागधो ^५
 मागधवाक्यो ^६ वृद्धा ब्रह्मवन्धुरपुंश्चलू पुंश्चलूवाक्या ^७ वृद्धो
 जरत्कद्रथो जरत्प्रयोग्याभ्यां ^८ युक्तो ^९ वृद्धेनैव वृद्धं निरवदयते
 तदेतद्वात्यधनं समवग्रान्तं दण्डोपानहं ग्रामूलाजिनं ^{१०} रथे
 तिष्ठन्मुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यामाकुर्यति ^{११} दक्षिणानां काक्ष एतदेवास्य
 भवत्यृत्विजो दक्षिणा विभजन्ते ^{१२} तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते ^{१३}
 संज्ञान्यै हवींश्चसंज्ञातमिव का एते चरन्ति ये प्रात्यं चरन्ति ^{१४}
 समेवैनाग्नापयन्ति ^{१५} माधंदिनीयाननुवर्तन्ते ^{१६} ऐन्द्रमास्तु ^{१७}
 एकादशकपास ^{१८} ऐन्द्रो वै प्रात्यो मास्तो धामो ^{१९} यामेपै-
 वैनाम्समीचो दधाति ^{२०} द्वितीयसवनीयाननुवर्तन्ते आदित्येभ्यो
 भुवद्व्यस्ररभूता इव वा एते चरन्ति ये प्रात्यं चरन्ति ^{२१}
 भूतिमेवैनाग्नामघन्धनूबन्धस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तन्ते आदित्य-

१ •प्रयोग्याभ्यां MSS. exc. M.

२ शास्त्रकारितं M ; शास्त्रंलाजिनं the other MSS, but *op.* Karmāṅta.

३ •वर्तन्ते all.

४ •माधना all.

५ •कपास M ; •कपासा the other MSS. ; this passage is missing

सुहरप्रतिष्ठिता इव वा एते चरन्ति ये ब्राह्म्यं चरन्तीं वा
अदितिरस्थानेव प्रतितिष्ठन्ति । ॥ २५ ॥

- स एष व्येष्टासामग्निष्टोमस्तस्य चत्वारि षोडशानि द्वौ
पवमानाबुभे एवाष्वावाकस्य स्तोत्रे । एष एव सक्नीयसा-
५ मुख्यस्तस्य षट् षोडशानि सर्वे पवमानाः सर्वाष्वावाकस्य
स्तोत्राणि । तेन हेतेन मरुत ईजिरे । तेषां विष्णुं स्वपति-
रासाथो हेतेन दैव्या ब्राह्म्या ईजिरे । तेषां बुधः सौम्य
स्वपतिरासाथो हेतेन कुरुब्रह्मणां पुत्रा ईजिरे । तेषामौपो-
दितिर्गौपासाथनो वैद्यान्नपद्य स्वपतिरास । तेन हेद्वा पश्चा-
१० साग्रत्या अभिप्रययुस्तां पितर ऊचुर्मा पुत्रकाः पश्चात्तान्या-
शिष्टोपवादिनो वै पश्चात्ता स्रुप वो वदित्यन्तीति । तान्ना-
नादृत्वैव प्रथयुस्ते ह केशिनो दासभ्यस्तोपवसथमाजग्मुस्तां स्यो
भूते बहिष्यवमानः सर्पतोः । स्वालेभिरे पवित्रं वै बहिष्यव-
मान आत्मानं पवद्यथ्यामह इति वदन्तो । ५थ ह पश्चात्तेषु
१५ गन्धर्वाद्यसो वालेय आग्निवेश्योऽनूचान आस । तान्ह स्रुप
सर्पतः पप्रच्छ के सर्पन्तीति । वयं मरुत इति । तेषां वः क
स्वपतिरित्यहं विष्णुरित्त्वौपोदितिर्गौपासाथनो वैद्यान्नपद्यः
प्रत्युवाच । यत्किं चकथं कस्तं चपारेतीति ह परोच्चात्रतमनु-

५ om. M.

१ स्वपतिरास वेवो Be.

१ सर्पन्ती MSS. exc. M.

४ तान्नासाह स्रुप M; तान्नासह UB Be; स्रुपह Be 7 D.

५ Thus M; प्रथयन्तीति the other MSS. Read perhaps सर्पन्तीति ?

निर्दिदेशेति^१ । तृणोवाचाविदुषो व उपावादिनाप वो ऋमश्च
इति^१ पिता वै^२ तत्पुत्रानुपावादीदिति हैमन्सुः पापीयसी ते
प्रजा भविष्यतीति^१ तथा^२ देवा^३ ततो^४ ह वा एतत्पञ्चालेषु^५
गन्धर्वायणा वालेषु आग्निवेश्याः पापायिता इव^१ महाकुक्षं^२
ह^३ तत्पुरा^४ बभूव^५ स धो ब्राह्मणपुत्रदेदेवमेवैनसुपुत्रदेदथ यो^६
ब्राह्मणो ऽहं प्रतिवचनाय स्यादेवमेवैनं प्रतिब्रूयात्^१ ॥ २६ ॥

अथातो^० भास्वविस्तोमा इत्याचक्षते^१ चिदृदभ्यावर्ति
पञ्चदशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमानाः^१ पञ्चदशमभ्या-
वर्ति सप्तदशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमानाः^१ सप्तदश-
मभ्यावर्त्येकविंशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमाना^१ एक- १०
विंशमभ्यावर्ति त्रिणवमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमाना-
स्त्रिणवमभ्यावर्ति चयस्त्रिंशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः
पवमानास्त्रिणवमभ्यावर्ति त्रिणवमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः
पवमानास्त्रिणवमभ्यावर्त्येकविंशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः
पवमाना^१ एकविंशमभ्यावर्ति सप्तदशमग्निष्टोमसाम सर्वे १५
षोडशाः पवमानाः^१ सप्तदशमभ्यावर्ति पञ्चदशमग्निष्टोमसाम
सर्वे षोडशाः पवमानाः^१ पञ्चदशमभ्यावर्ति चिदृदग्निष्टोमसाम
सर्वे षोडशाः पवमानाः^१ ॥ २७ ॥ सप्तमः ॥

१ Conjecturally; परोक्षात्रतमनुदिदिशेति M; परोक्षादत्रतमनुदिदिशेति
Be 7 DU; परोक्षादत्रतमनुदिदिशेतिने B; परोक्षाद्, त्रतमनुदिदिशेति Be.

२* All MSS. exc. M ins. the aksara आ ।

३ तथा देवस्यापतो MSS.

४ Thus M; तत्पुरा the other MSS.

अथ वे भवति देवा वै यद्यच्छेऽक्षुर्वत तदसुरा अक्षुर्व-
 तेति^१ स हेचां चक्रे प्रजापतिः कथं^२ स्वहमसुरैर्देवान्यावतंथे-
 यमिति^३ स एतं यज्ञक्रतुमनिरुक्तसुपष्यमपष्यत्तस्मिन्नेनानुपा-
 ङ्गयतेति^४ स यचाह प्रातर्यावभ्यो देवेभ्य इति मरुद्भ्यः
 प्रातर्यावभ्यो देवेभ्य इति तचाहाथ यचाह सोमः पवत
 इतीन्दुः पवत इति तचाहाथ यचाहेन्द्राय पुरोडाशानामिति
 शक्राय पुरोडाशानामिति तचाहाथ यचाह ज्ञायव इन्द्रा-
 वायुभ्यामिति नियुत्वते शकनियुद्भ्यामिति तचाहाथ यचाह
 मिचावरुणाभ्यामित्युतायुभ्यामिति तचाहाथ यचाहश्विभ्या-
 १० मिति नामत्याभ्यामिति तचाहाथ यचाहेन्द्राय सोमानिति
 शक्रायेन्द्रुनिति तचाहाथ यचाहेन्द्राग्निभ्यामिति शक्रजात-
 वेदोभ्यामिति तचाहाथ यचाह विश्वेभ्यो देवेभ्य इति मरुद्भ्यो
 विश्वेभ्यो देवेभ्य इति तचाहाथ यचाहेन्द्राय मरुत्वत इति
 शक्राय गणवत इति तचाहाथ यचाह महेन्द्रायेति मरुते
 ११ शक्रायेति तचाहाथ यचाहादित्येभ्य इति मरुद्भ्य आदित्येभ्य
 इति तचाहाथ यचाह वनस्पतय इति वनर्नृपायेति^५ तचाहाथ
 यचाह देवाय सविच इति मरुते^६ देवाय सविच इति
 तचाहाथ यचाह विश्वेभ्यो देवेभ्य इति मरुद्भ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्य

१ कथयन्मरुदमसु० M ; कथयन्मरुदमसु० Be 7 D ; कथयन्मरुदमसु० Bo BU.

२ Conjecturally ; वनेर्नृपायेति M ; वनेनश्वयेति Be 7 D ; वनेनश्वयेति
 B U ; वनेनश्वयेति Be.

३ Thus M , समरुते Be*7 Dc D , समरुते BU.

इति तत्राहाय यथाह देवानां पत्नीभ्य इति महतीभ्यो
 देवानां पत्नीभ्य इति तत्राहाय यथाहेन्द्राय हरिवत् इति
 ग्रन्थाय मघवत इति तत्राह धाना रुद्रुभ्य इत्यु हैमे.
 संप्रदिशन्ति ॥ २८ ॥

तदेतद्वगिव यज्ञभ्यश्चियस्य^१ स्तोत्राद्यज्ञायश्चियस्य वाव^२ ५
 स्तोत्रे स तां निरुवाच^३ तः हासुरा उपेचामेव चक्रिरे किं
 वा वै करोति^४ किं वा नेति^५ स षदा विदां चकार न
 वा इम एतर्हि पापभद्रयोयोरौग्रत इति तदेनां निरुवाच
 देवो वो द्रविणोदा इति^६ प्रजापतिर्वै देवो द्रविणोदाः^७
 पूर्णा त्रिविद्यासिचमिति^८ पूर्णा व्युदचत्यसिचमिति^९ तदुद्वा १०
 शिक्षध्वसुप वा वृणध्वमित्याह कामं कामं पूरयाध्वा इति
 तदादिदो देव ओहत इति^{१०} साधेभ्यो देवेभ्यः प्रजापतिः
 कामं काममूहते^{११} सप्तदश स्तोमो^{१२} भवति^{१३} सप्तदशः
 प्रजापतिः^{१४} प्रजापतेराप्या^{१५} अश्वो ऽसितसुर्दक्षिणा^{१६} प्राजा-

१ Thus M Be; दुद्रुभ्य the other MSS.

२ यज्ञौयस्य M Be.

३ om. all exc. M.

४ करोतनी (sic!) M; indication of pluti?

५ व्युदचत्य. B Be U; ह्युदचत्य. Be 7; सुदचत्य. D; व्युदचत्य. M.—
 चसिच. BUD; चासिच. M; चासिच. Be 7 (pr. m.) Be; चासिच. Be 7 (sec. m.).

६ Uncertain reading, सूहनं M; सूहनः the other MSS.

७ स्तोमा भवति M; स्तोमो भवति the other MSS.

८ विनायुर्दक्षि. i. s. o. धितसुर्दक्षि. all the MSS. exc. M.

पत्यो वा^१ अश्वः^२ प्रजापतेरसुरूपत्याय^३ यः पापना
 भ्राष्ट्र्येण व्यावृत्त्येत^४ स एतेन यज्ञक्रतुना यजेत^५
 येष पापना भ्राष्ट्र्येणावर्तत^६ इन्द्रो वृत्रं हत्वा परां
 परावतमगच्छदपाराधमिति मन्यमानस्तं देवा यज्ञेनात्मैषुस्ते^७
 ५ अतमाशिरं^८ दुष्टं चक्रिरे^९ भूयो भागधेयं भूयसीं प्रीति-
 मभ्युपावर्त्यतीति^{१०} वदन्तः^{११} स ह प्रातःसवने नाजगाम^{१२} ते
 सर्व एव प्रातःसवनस्य भक्षयां^{१३} चक्रुः^{१४} को ह्यपेद्रस्य^{१५} सोमस्य
 भक्षयिष्यतीति^{१६} तस्य संतिष्ठमाने प्रातःसवने ऽश्वावाकस्य
 शक्तं प्रति^{१७} जचुस्ते^{१८} सर्व एव चमसाध्वर्यव आनन्दिनो

१ Thus M ; वाक्: the other MSS.

२ Thus corrected (cp. Sat. Br. XII. 4. 4. 2) ; व्यावृत्त्येति all exc. M, which has व्यावृत्त्येत् ।

३ अश्वेषुस्ते M ; अश्वेषुस्ते the other MSS. *

४ आशिरं दुष्टं चक्रिरे Be 7 Be D ; आशिरं दुष्टं चक्रिरे B ; आशीर्दुष्टं चक्रिरे M ; cp. on this passage Pañc. Br. XVIII. 5. 12.

५ •पावर्तिष्यतीति M.

६ I.s.o. वे (thus M Be B), ततः Be 7 D.

७ Thus M ; मानकर्यां चक्रुः or मानकर्यांचक्रुः the other MSS. (in Be 7 the passage is missing). Probably the negation has fallen out somewhere.

८ अपेद्रस्य M.

९ प्रतिप्रति M.

१० Thus my conjecture ; अच्युस्ते M ; अच्युस्ते or अच्युस्ते the other MSS. ; cp. Āp. śra. XXII. ३०. 13.

अष्ट्यं देवानां गच्छेयमिति^१ स एतं यज्ञकृतमपश्यत्माहरत्ते-
 नायजत^२ ततो वै स वि पाप्मानमहत अष्ट्यं देवानामगच्छद्यः
 कामयेत वि पाप्मानं हनीय अष्ट्यं समानानां गच्छेयमिति
 स एतेन यज्ञकृतुना यजेत^३ खेव पाप्मानं हते अष्ट्यं समा-
 नानां गच्छति^४ तस्यातिघाह्यो वि न^५ द्द्र मृधो अहि नीचा
 यच्छ पृतन्यतः । अधस्यदं तमीं कृधि यो अस्मां अभिदास-
 त्युपयामगृहीतो ऽषीन्द्राय त्वा वैमृधाय जुष्टं गृह्णामीति^६
 परिमृच्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा वैमृधायेति^७ तस्य
 चितृपञ्चदशौ विपर्यासः सोमो भवतस्ताः षड् गायत्र्यो^८
 १० गायत्री वै हृन्दांसि^९ वि पाप्मानमहत^{१०} गायत्र्यैव तद्यजमानो
 वि पाप्मानं हते ॥ ३० ॥

इन्द्रो ऽकामयतौद्भिद्यं^१ अष्ट्यं देवानां गच्छेयमिति^२
 स एतं यज्ञकृतमपश्यत्माहरत्तेनायजत^३ ततो वै स औद्भिद्यं
 अष्ट्यं देवानामगच्छद्यः कामयेत्तौद्भिद्यं अष्ट्यं समानानां
 १५ गच्छेयमिति स एतेन यज्ञकृतुना यजेतौद्भिद्यं ह्वैव^४ अष्ट्यं
 समानानां गच्छति^५ तस्यातिघाह्यो ऽयं हृद्गुरगृभीतो^६
 विश्वजिदुद्भिदित्सोमः । षड्विप्रः काव्येनोपयामगृहीतो
 ऽषीन्द्राय लोद्भिदे जुष्टं गृह्णामीति^७ परिमृच्य सादयत्येष

१ Thus M only; गायत्र्यैव वै हृन्दांसि all the other MSS.

२ All MSS. ins. ह वै exc. M.

३ ह्वै MB.

४ M ins. (against Taitt. Br.) वयोधाः ।

ते योनिरिन्द्रायः लोङ्गिद् इति^१ तस्य पञ्चदशैकविंशौ
 विपर्यासः स्तोमौ भवतस्ताः षड् वृहत्यो^२ वृहती वै
 कृन्दसामुदभिनद्वृहत्यैव^३ तद्यजमान उद्भिन्नत्तो^४ऽकामयत्
 वलं भित्वा पशून्सृजेयेति^५ स एतं यज्ञक्रतुमपश्यत्तमाहर-
 त्तैनाथजत^६ ततो वै स वलं भित्वा पशून्सृजत^७ यः कामयेत्
 वलं भित्वा पशून्सृजेयेति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेत^८ वलमेव^९
 भित्वा पशून्सृजते^{१०} तस्यातिघात इन्द्र ओषधीरसनोदहानि
 वनस्यतीश्रसनोदन्तरिचम् । विभेद वलं नुनुदे विवाचो ऽथा-
 भवद्भिमताभिक्रतुनामुपयामगृहीतो ऽषीन्द्राय ता वलभिदे
 जुष्टं गृह्णामीति^{११} परिमृज्य सादयत्येष जे योनिरिन्द्राय ता
 वलभिद इति^{१२} तस्य सप्तदशैकविंशौ विपर्यासः स्तोमौ भव-
 तस्ताः षडायत्रो^{१३} गायत्री^{१४} वै^{१५} कृन्दसां^{१६} वलमभिनदायत्रैव^{१७}
 तद्यजमानो वलं भित्वा पशून्सृजते^{१८} ॥ ३१ ॥ अष्टमः ॥

स्यतपेयेन यच्छमाणो भवति^१ स यदग्रनानां कामयते
 तस्याग्रितो भूत्वा दीक्षते यदा^२ सभते^३ तस्य^४ स एकाहं^५
 नाश्रात्यथाश्राति^६ ज्ञहं नाश्रात्यथाश्राति^७ अहं नाश्रात्यथा-
 श्राति^८ सो ऽवैव विराजमाप्नोति^९ राजानं क्रीलोह्यातिथ्यं

१ वृहतीत्येव M.

२ वलं most of the MSS.

३ Thus M; मायत्रेव वदसां वलमभिनदायत्रेव the other MSS.

४ यद्वलंगते M.

५ Thus my conjecture; विराजमाप्नोति M; विराजा यजतेति the other MSS.

निर्वपति^१ यद्यु वा एतदुपात्येति चतुरस्रं नाश्रात्यथाश्राति^२
 पञ्चास्रं नाश्रात्यथाश्राति^३ षडस्रं नाश्रात्यथाश्राति^४ तिस्र
 उपसदस्त्रिंशत्संपद्यन्ते^५ त्रिंशदक्षरा विराडस्रं विराड्वि-
 राजैवाश्राद्यमवरुद्धे^६ ऽथ य एकादश स्तन एवास्यै स^७ दुह
 ५ एवैनां तेनाथ य एकत्रिंशत् स्तन एकस्यै स^८ दुह एवैनां
 तेन^९ स उपसत्स्त्राज्यव्रतो भवति^{१०} श्रौतस्य^{११} सर्षिषस्त्रिभु-
 रङ्गुलीभिरुपहन्यथ द्वाभ्यामथैकेन^{१२} श्रौतस्य^{१३} वैव^{१४} सर्षिष-
 स्त्रिभिः पर्वभिरुपहन्यथ द्वाभ्यामथैकेन^{१५} विस्रीने वा सर्षिषि
 चौषि परुष्यवदधात्यथ द्वे अथैकं चिस्तनद्विस्तनैकस्तनव्रतस्य
 १० रूपाणि कुर्वन्स^{१६} नादित्याद्दिवा पर्यावर्तते नाग्नेरधि नक्तमौ-
 दुम्बरः सोमचमसस्यतुःसक्तिर्ब्रह्मा^{१७} चिन्वेदाः^{१८} सगोचः^{१९} ॥ ३२ ॥
 सप्तदश स्तोमो भवति^{२०} सप्तदशः प्रजापतिः^{२१} प्रजापति-
 मन्नाद्यं नोपानमर्त्तं देव स्रतसत्याभ्यामन्वेषुः^{२२} स यदश्राति
 यदेवाश्रनेनावरुद्धं तस्यावरुद्धा इति तदथ यश्राश्राति
 १५ यदेवानश्रनेनावरुद्धं तस्यावरुद्धा इति तदथ यदुपसत्स्त्राज्यव्रतो
 भवत्येतदे देवानां प्रियं धाम यदाज्यं^{२३} देवानामेव प्रियं
 धामावरुद्ध इति तदथ यश्रादित्याद्दिवा पर्यावर्तते नाग्नेरधि

१ अश्रवे Be 7 BD ; उपद्यति M Be U.

२ Thus M ; विस्रीनस्य & the other MSS.

३ Thus M ; विस्रीनस्य वैव Be U ; विस्रीनस्यैव Be 7 D ; विस्रीनस्य वै B.

४ त्रय M.

५ Thus M B U ; चिन्वेदः Be Be 7 D.

६ सन्वेषुः all the MSS. exc. Be which has : सन्वेषुः ।

नक्तमेते वै देवानामृतसत्ये^१ नैद्देवानामृतसत्ये प्रष्टतः करवा-
 णीति तदथ यदौदुम्बरो भवत्यूर्वा अन्नाद्यमुदुम्बर^१ ऊर्ज
 एवान्नाद्यस्यावरुद्धा इति तदथ यत्सोमश्मसो भवत्येतद्दे देवानां
 परममन्नं यत्सोमः^१ परमेणैवास्मा अन्नाद्येनावरमन्नाद्यमवरुद्ध
 इति तदथ यच्चतुःशक्तिर्भवति यदेव दिशो ऽन्नाद्यं प्राविश- ५
 नस्यावरुद्धा इति तदथ यच्चिवेदा^१ भवति न श्चेतामेकवेदा
 दक्षिणामुद्यन्तुमर्हतीति तदथ यत्सगोत्रो भवत्यात्मा वै सगोत्र
 आत्मन्नेव यज्ञस्य यशो ऽन्नाद्यं प्रतिष्ठापयानीति तत्^१ ॥ ३३ ॥

तं माथंदिनीथैश्चमसैः सहोन्नीय जुहति^१ तस्यत्विजो ऊतं
 दक्षिणानां काले ब्रह्मण उपातिदिशञ्जि^१ तं ब्रह्मणः सन्तं^१ १०
 पर्युपविश्य भक्षयन्ति यदृतं मन्थन्ते तेन^१ यदृतेन भक्षयन्ति
 तदृतेपेथस्यर्तपेथलं^१ दिशो ऽकामयन्नान्नाद्यः स्यामान्नाद्यमव-
 रन्धीमन्नान्नाद्यमस्मासु^१ प्रतितिष्ठेदिति^१ ता एतं यज्ञक्रतुमप-
 श्यन्तमाहरन्तेनायजन्त^१ ततो वै ता अन्नाद्यो ऽभवन्नाद्यमव-
 रन्धीतान्नाद्यमासु प्रत्यतिष्ठद्यः कामयेतान्नादी मे प्रजा स्याद- १५
 न्नाद्यमवरन्धीतान्नाद्यमस्यां प्रतितिष्ठेदिति स एतेन यज्ञक्रतुना
 यजेतान्नाद्येवास्य प्रजा भवत्यन्नाद्यमवरुद्धे ऽन्नाद्यमस्यां प्रति-
 तिष्ठति^१ तस्य सतसृषु बहिष्यवमानो^१ ऽष्टासृष्टास्याव्यानि^१

१ चिबेदो M.

१ Thus corrected according to the Karmānta; सन्तं all the MSS.

१ •नानोद्याव्याव्यानि M; •नानोद्याव्यानि Be; •नानमद्याव्यानि B Be 7 UD; cp. supra XV. 18 (p. 222, 12).

द्वादशो माधंदिनः पवमानः षोडशानि पृष्ठानि सविश्रामं
 आर्भवः पवमानस्य तु विश्राममग्निष्टोमसामं तं दिशां चतुष्टोम
 इत्याचक्षते ॥ इन्द्रास्य कामयन्त यशो ऽश्रुवीमहि यशो
 ऽवरन्धीमहि यशो ऽस्मासु प्रति तिष्ठेदिति १ ताभ्येतं यज्ञक्रतु-
 ५ मपश्यन्तमाहरन्तेनायजन्त ततो वै तानि यशो ऽश्रुवत यशो
 ऽवाहन्वत यश एषु प्रत्यतिष्ठद्यः कामयेत यशो ऽश्रुवीथ यशो
 ऽवरन्धीथ यशो मयि प्रति तिष्ठेदिति स एतेन यज्ञक्रतुना
 यजेत यश एवाश्रुते यशो ऽवरन्ध्वे यशो ऽस्मिन्प्रति तिष्ठति
 तस्य स्तोमा अश्रुवतैकस्यामथ तिसृष्वेकस्यामथ तिसृषु तमेतं
 १० इन्द्रधामेकत्रिक इत्याचक्षते ॥ स्तोमा अकामयन्तेति समानः
 परिवादस्तस्य १ स्तोमास्त्रिवृदथ त्रयः पञ्चदशास्त्रिवृदथ त्रयः
 सप्तदशास्त्रिवृदथ त्रय एकविंशस्तमेतः स्तोमानामेकत्रिकं
 इत्याचक्षते ॥ ३४ ॥

० इन्द्रायी वा अकामयेताः समानस्तोकौ स्थाव समानं
 १५ स्तोकमिथावेति तावेतं यज्ञक्रतुमपश्यतां तमाहरतां तेना-
 यजेतां ततो वै तौ समानस्तोकावभवताः समानं स्तोकमैताः
 समानस्तोकावर्षयथ ४ यौ कामयेताः राजा च पुरोहितस्य

१ Thus all the MSS (only संविंश D); in Be 7 स has been cancelled.

१ परीवाद० M.

१ Thus MD Be 7; एकत्रिक BU; एकविंश Be.

४ Thus M; स्तोकमपश्यत Be 7 BUD, स्तोकावर्षयद् Be.

समानशोकौ ह्याव समानं शोकमिवावेति तावेतेन वक्ष्यतामुना
 यजेथात्ता^१ समानशोकावेव भवतः समानं शोकमितो
 ऽश्वरथो यज्ञायुधः प्रावज्जस्रमवः स्र ब्राह्मणस्य दक्षिण-
 तरोरथः सर्वायुधो ऽप्रावज्जः का^२स्यस्यपीवन्धः^३ सा राजन्यस्य
 ५ दक्षिणा^४ तस्य चिष्टत्पद्मदशौ विपर्यासः^५ शोमौ भवतस्त्रिद-
 देव ब्राह्मणस्य वक्ष्यदशौ राजन्यस्य^६ तमेतमिन्द्राग्नियोः कुक्काव
 इत्याचक्षत^७ एष एव सन्पितापुत्रीच एष सख्योर्थज्ञ एष
 भाचोः^८ ॥ ३५ ॥ नवमः ॥

अभिचरणीथैः सोमैर्यक्ष्यमाणो भवति^१ स दद्यानि
 १० यज्ञायुधान्युपकल्पयते बाधकानि च द्वैषकावि च श्रवानसो^२
 ऽधिषवणे फलके पुरुषाश्च^३ वृषणौ^४ स यचाध्वर्युरपा^५शुं
 यक्षीत्यजाजानमभियुषोति तस्य यो ऽः^६ परापतति तमे-
 तस्मिन्पाच आधाद्यौपसंष्ट्यायाहासुं जज्ञयं^७ ला होय्यामीत्या
 तमितोरासो^८ ऽथैतं भङ्गमाहवनीथे ऽनुप्रश्नतीदमहमसुमा-
 १५ सुखायणं परिमुना^९ भङ्गेन^{१०} विध्यामीत्येव यं यजमानो देष्टि

१ यजेता all exc. M.

२ •दूषीबंधः Be; •दूषिबंधः U; दूषीबंधः M; •दूषिवंधः B; नीषिबंधः
 Be 7 D.

३ Thus M Be; श्रवणस्ये Be 7 D (cp. Ap. XXII. 4. 17, Śāṅh.
 XIV. 22. 18, Śadv. br. III. 8); श्रवानस्ये U; श्रवानस्ये B; cp.
 the Dvaidhasūtra.

४ Thus M; all the other MSS. corrupt.

५ Thus M; परिमुनासंश्लेष Be U B; परिमुनासंश्लेष Be 7 D.

तं मनसा ध्यायत्यथैतत्पात्रं खरे चयाचतनः सादयत्यसुखं त्वा
 प्राणे सादयामीति । स थं कं च यत्नं गृह्णात्येवमेवैवं गृह्णाति ।
 यत्कुं किं च पात्रः सादयत्येवमेवैवैवसादयति । स एष
 चित्तदग्निष्टोम एकस्तोमः एकहविर्धानस्तः श्रेष्ठ इत्याचक्षते ॥
 ऽयेषुः । समानमभिचरणीयः शिष्यं । तिष्ठन्नुत्तिष्ठन्नु सुवते ।
 रथो हविर्धानमथ संदःशः । समानमभिचरणीयः शिष्यं ।
 दौ चयस्त्रिःशौ मध्यत स्तोमौ भवतौ । द्वे हविर्धाने ॥
 अथेन्द्रवज्रः । समानमभिचरणीयः शिष्यं । पञ्चदश एष
 भवति ॥ ३६ ॥

दुराग्नेः यच्छमाप्नो भवति । स उपकल्पयते षष्टिः १०
 शतमानानि हिरण्यानि चिःशतः सुवर्णानि चिःशतः
 रजतानि बह्वन्यद्विरण्यः । स आमावास्त्रेण हविषेद्वा सौर्यं
 चरुं निर्वपति । तस्मिन्सुवर्णं शतमानं ददात्यथ सायः ऋते
 ऽग्निहोत्रे चान्द्रमसं चरुं निर्वपति । तस्मिन्नजतः शतमानं
 ददाति । स एवमेवैताभ्यामिष्टिभ्यामहरहर्यजमानो मासमेत्यथ १५
 दौषते । दौषणीयायां द्वादशमानः हिरण्यं ददाति ।

१ चत्किंच M.

२ This word twice in Be 7 B U D.

३ Thus M only ; वेवु all the other MSS.

४ तिष्ठन्नु once in M, which adds also च after सुवते ।

५ द्वे M.

६ Thus M U B Be ; दुराग्नेः D ; दुराग्नेः Be 7.

७ राजतः M.

प्राचणीयाथां चतुर्विंशतिमानं ददात्यतिथ्याथां दे॑ चतु-
 विंशतिमाने॑ ददाति॑ प्रथमाथासुपसदि चत्वारि ददाति॑
 द्वितीयस्यासुपसद्यष्टौ ददाति॑ तृतीयस्यासुपसदि षोडश
 ददाति॑ चतुर्थ्यासुपसदि द्वाविंशतं॑ ददाति॑ पञ्चम्यासुपसदि
 ५ चतुःषष्टिं ददाति॑ षष्ठ्यासुपसद्यष्टाविंशत् प्रतं चतुर्विं-
 शतिमानानां॑ ददात्यथातः प्रतसंख्यैवाग्नीषोमीयस्य ऊताथां
 वपाथां दे॑ प्रते ददात्याग्नेयस्य ऊताथां वपाथां चत्वारि
 ददाति॑ प्रातःसवनीयेष्वष्टौ॑ ददाति॑ माध्यादिनीयेषु षोडश
 ददाति॑ दक्षिणानां काले द्वाविंशतं ददाति॑ तृतीय-
 १० सवनीयेषु चतुःषष्टिं ददात्यनूबन्ध्यस्य ऊताथां वपाथामष्टा-
 विंशत् प्रतानां॑ ददाति॑ स चदेताभ्यामिष्टिभ्यामहरहर्षप्रते
 सूर्याचन्द्रमसोरेव तस्माद्यज्यत् सप्तोक्तामाप्नोति॑ ॥ ३७ ॥
 'अथ यद्द्विरण्यदक्षिणो॑ भवति द्विरण्यनेव तस्यजमान

१ Thus M ; चिंशतिमानं ददात्य Be B ; in the other MSS. this passage is missing.

२ Thus M U ; चिंशतं Be ; in the other MSS. this passage is missing.

३ Thus M ; श्रतिमानं the other MSS.

४ सवनीयेषु Be 7 D. ••

५ Thus M Be 7 ; प्रतमानानां Be B U.

६ During the printing I was so happy as to obtain, for the remaining part of this prāsna, from Mr. Muthu Dikshitar of Lalgudi (Manakkāl, Madras) a copy (designated by me as L) from a MS. in his possession. This MS. is in Grantha and independent from my MSS., but, on the whole, not much better.

७ Thus M ; यद्विरण्यं दक्षिणा the other MSS.

आत्मानं स्रक्षुवते । तस्य चतुर्ध्वं नाभेस्तत्पुवर्णमवाक्^१
 रजतं । शुदा ह वै चिररूपयो भवत्यधामृतो भवति ।
 चिररूपया ह वै देवास्तस्मान्ते ऽवृताः । सप्तदशसोमो भवति ।
 सप्तदशः प्रजापतिः । प्रजापतेराष्ट्या । उभे सामनी भवतश्चन्द्रो-
 मथावेतत्पचौ^२ यजमान आत्मानं स्रक्षुवतं । एतस्य षोडश^३
 जित्यै । स यदेतेन^४ यज्ञकतुना यजति सूर्याचक्रमसोरेव
 तस्यायुष्यं ससोकमी जयति । तेन दुरग्रो । दुरग्र इव ज्ञेयथो-
 र्देवतघोर्लोको^५ ऽथ दुर्णाग्रिनं^६ यक्ष्यमाणो भवति । स उप-
 कल्पयते ऽनदुष्कृतं च नयस्त्रिभ्रतं^७ च निष्कास्तेन द्वैते-
 नानदुहो षोकं जयति । तेन द्वैतेन ज्योतिष्मन्तं षोकं जयति ।^८
 तेन द्वैतेन ज्योतिषो ऽधि स्वर्गं षोकं जयति । सप्तदशसोमो
 भवति । सप्तदशः प्रजापतिः । प्रजापतेराष्ट्या । उभे सामनी
 भवतश्चन्द्रोमथावेतत्पचौ^९ यजमान आत्मानं स्रक्षुवतं ।
 एतस्य षोडश जित्यै । स यदेतेन यज्ञकतुनेद्वा न नश्यति तेन

१ Instead of चवाक् (thus M Be B U) Be 7 D : चपो; चानं L.

२ Thus Be B; •मथावेतत्पचौ M; •मथावेतत्पचौ L; the other MSS. deficient.— Here and infra (l. 13) Be after •पचौ ins. इतीवे पचे ।

३ ई चद् only given by M.

४ दुर्गं or दुर्गं all MSS. exc. M L which have here and infra each time दुर्गं ।

५ नयस्त्रिभ्रतं M.

६ Thus Be; •मथावेतत्पचौ M L; •मथावेतत्पचौ the other MSS.

दुर्गाग्रसुर्गाग्रस्य^१ दुर्गाग्रस्य^१ " केग्री इ दाकभ्यो ऽपचिति-
कामो ऽपचितिनेजे न^२ नो^२ मामानि^३ परिहरन्ता^४ इति^५ ततो
इ वा एतत्पञ्चाक्षराजानां^६ मामानि परिहरन्ते^६ ॥ ३८ ॥

श्रीर्षथा इति केशानाचक्षते^७ कुशा इति दर्भाक्षधा-
५ विति^८ गैरेयकविमत्यौ^९ ततो वै सो ऽपचितिमानभवद्यः
कामघेतापचितिमाकस्यामिति स एतेन यज्ञकतुना यजेताप-
चितिम्पनेव^{१०} भवति^{१०} तस्य चतुर्विंशो बहिव्यवमानस्त्रि-
ष्टपद्दद्यान्वाज्यानि^{१०} तास्त्रिष्टो गायत्र्यस्तुर्विंशो माथंदिनः
पवमानः पद्ददशसप्तदद्यानि^{१०} षष्ठानि^{१०} ते दे चिष्टुभौ^{१०} चिषव
१० आर्भवः पवमान एकविंशमिष्टोमसाम^{१०} सैका जगत्येतानि
वै ह्रन्वसामपचिततमान्य^{१०}पचितिमानेव भवति य एवं वेदांसा-
वादिद्यो ऽकामघत त्विषिमाकस्यामिति^{१०} स एतं यज्ञकतु-

१ दुर्गाग्र Be, दुर्गाग्र M L; the other MSS. om.

२ Most of the MSS. दुर्गाग्र or दुर्गाग्र (both times).

३ Thus M; L om. नो; तंनमानानि Be; तन्नीनामानौ Be 7 U D;
तंनोनामनी B.

४ Thus M Be 7 D; •हरंत Be B U L.

५ Thus M; •षांषाथ the other MSS.

६ Thus M Be L; •हरन्ता Be 7 D U; •हरन्ता B.

७ Uncertain; दर्भाक्षचिति M; दर्भाक्षचिति L; दर्भानचितिचिति
Be B.

८ Uncertain reading; गैरेयकविंसपो (or गैरी?) M; गैरेयकविंसपो
Be 7; गैरेयकविंसपो Be B; गैरेय D; गैरेयकचितिंसपो L.

९ Thus M L; स्य instead of स्य all the other MSS.

१० Thus M Be U; पंचदशसप्त B L; Be 7 om. पंचदश ।

मपश्यन्तमाहरन्तेनायजत^१ ततो वै स त्विषिमानभवद्यः
कामयेत त्विषिमान्स्थामिति स एतेन यज्ञकतुना यजेत^२
त्विषिमानेव भवति^३ तस्यै सौर्यो ऽतिघाहः^४ सौर्यः^५ पशु-
रपालम्भ्य^६ एकविंश एष भवति^७ ॥ ३६ ॥ दशमः ॥

इन्द्रो ऽकामयतर्षभ इव पशूनामैश्वर्यमाधिपत्यं^१ राज्यं
देवानां परीयामिति^२ स एतं यज्ञकतुमपश्यन्तमाहरन्तेना-
यजत^३ ततो वै स ऋषभ इव पशूनामैश्वर्यमाधिपत्यं^४ राज्यं
देवानां पर्येद्यः^५ कामयेतर्षभ इव पशूनामैश्वर्यमाधिपत्यं^६ राज्यं
समानानां परीयामिति स एतेन यज्ञकतुना यजेतर्षभ इव
पशूनामैश्वर्यमाधिपत्यं^७ राज्यं समानानां पर्येति^८ तस्याति- १०
घाहो वृषा सो अशुः पवते इविज्ञानसोम इन्द्रस्य भाग
श्चतयुः शतायुः । स मा वृषाणं वृषभं कृणोतु प्रियं विशां
सर्ववीरं सुवीरसुपयाममृहीतो ऽवीन्द्राय तर्षभाय जुष्टं
मृच्छामीति^९ परिमृज्य सादयत्येष ते .थोनिरिन्द्राय तर्षभा-
येति^{१०} तस्य पञ्चदशस्य सत एकविंशं^{११} होतुः षष्टं ककुदो^{१२}
रूपमिन्द्रेण ह स्र वै पूर्वं समाजिगमिषन्तो वनिष्टुसवेन
यजन्ते^{१३} तप्तो^{१४} न इन्द्र^{१५} आविर्भविष्यति तस्यै^{१६} कामान्वच्छ्याम

१ तस्याः Be 7 D.

२ gm. all MSS. exc. M L Be.— After the tenth adhyāya M breaks off.

३ ककुदो. L.

४ Thus Be L ; यजन्तेसुपेतनिद्र Be 7 ; यजन्त उपतानिद्र B ; यजत उपैता-
निद्र U ; यजन्तेसुपैतान इन्द्र D.

५ तस्याव् MSS. exc. L which has तस्यम् ।

इति^१ वदन्तो^१ वनिष्ठसवेन चक्ष्यमाणो भवति^१ स उपकल्पयते
 श्रतमुच्चवेहतः^२ श्रतं दार्वाचितानि श्रतः सर्पिष्याचऽङ्कतं पयः-
 पाचाङ्कतं दधिपाचाङ्कतं वसापाचानौदुम्बरी^३ नावसुभयतो-
 ऽभिपतनां^४ परिगृहीतामथ प्रणेतनेतेनोपकृतेन चिचामा-
 यतीसुपरमत्य^५ च^५ चिचयेति पूर्वाग्निमन्ववस्थत्युत्तपनीयः
 शास्त्रीनो ऽन्वाहार्यपचनमाह्निताग्निरथैतानि दार्वाचितानि प्रदोष
 एवाग्नावदधाति^६ तेषु^६ प्रच्योतिषुच्चवेहतौ^६ निम्नन्यथेषामभ्य-
 धान्वनिष्ठुन्मेदा^७ षीति^७ अपयन्यथोदित आदित्य आयात-
 यत्यौदुम्बरी^८ नावसुभयतोऽभिपतनां^८ परिगृहीतां प्रणेतभि-
 १० स्तंस्थामुपसृणीते पञ्चाशता सर्पिष्याज्ञैः पञ्चाशता पयःपाचैः
 पञ्चाशता दधिपाचैः पञ्चाशता वसापाचैस्तं वनिष्ठुन्मेदा-
 षीति^९ संप्रकीर्याथाभिचारयति पञ्चाशता वसापाचैः पञ्चाशता
 दधिपाचैः पञ्चाशता पयःपाचैः पञ्चाशता सर्पिष्याचैरथ
 पुरोऽनुवाक्यामन्वाह ॥ ४० ॥

१ Thus Be L; वक्ष्यामीति Be 7 B U D.

२ Thus L; सुच्चवेहतः Be 7 D; सुच्चवेनिष्ठान् Be B U.

३ Uncertain reading; उभयतोपतनां Be 7 B; उभयतोभिपतनां Be U;
 उभयतोवतानां (or वतानां) D; उभयतोभिपतनानं L.

४ इत्यति L.

५ तेन प्रच्योतिषु यवहतोनिम्नन्ति L; तेषु प्रच्योतिष्ठं (or इ) चवेहतौ ज्ञत्यं Be 7
 D; तेन प्रच्योतिषु चवेहतोनिम्नन्ति Be B U. चक्ष्यमाणं i. s. o. चक्ष्यमाणं L.

६ Uncertain r.; आयातयत्यं U B; आयापयत्यं D; आयापयत्यं Be 7;
 आयापीतयत्यं B; आयापयति L.

७ उपतनां B; वतानां Be 7; अभिपतनां Be U; सुभयतस्तुभिपतनां L.

इन्द्रो यातो ऽवसितस्य राज्ञा प्रमस्य च ष्टङ्गिणो
 वज्रवाङ्मः । वेदु राजा चेति^१ वर्षषीनामराज्ञ नेमिः परि
 ता^२ बभूवेति^३ यजतीन्द्रो राजा जगतस्र्षषीनामधि क्षमि
 विपुत्रुपं यदक्षि । ततो इदातु दाशुषे वसूनि^४ षोदद्राध
 उपसृतसिद्धवाक् स्वाहेति^५ तन्न एवास्मा^६ इन्द्र आविर्भवति^७ ५
 तस्मै^८ कामान्जुवते^९ कामान्भू^{१०} इ^{११} वाश्रयं दृहस्यतिराज्जिरषो
 याजयां चकार^{१२} तस्य होपवसयीये ऽष्टृद्रुद्रा^{१३} वीयन्थ^{१४} स
 होवाचाध्वर्यो^{१५} वि^{१६} वै^{१७} मे अद्वामासं मे यज्ञ^{१८} स्थापयेति^{१९}
 त^{२०} होवाचान्यद्वै तदुपवसथः^{२१} सस्ते यज्ञः स^{२२} स्थातेति^{२३} स
 होवाच समेव मे स्थापयेति^{२४} तस्य^{२५} इ तावद्विदित्वायेक^{२६} इविधाने १०

१ चेति (as TBr. II. 8. 4. 3) Be B D U; चयति (as RV. I. 32. 15) Be 7.

२ तस्मिन् Be L.

३ Corrected; कामानाच B U Be (pr. m.); कामानायेच Be 7; कामा-
 मार्यं D; कानीववाच Be (sec. m.); कनीयवान्दय L.

४ My conjecture; इन्द्रवाविधाच B U L; इन्द्रवाविधाच Be; इन्-
 र्वावाविधाच Be 7 D.

५ Thus Be; all the other MSS. corrupt.

६ Uncertain r.; होवाचान्यद्वैतदु Be 7 D; होवाचाध्वर्यवेतदु Be B U;
 होवाचि अध्वर्यवेतदुप L.

७ आवेति Be B U; स्वाहेति Be 7 D; स्थापेति L.

८ तस्या MSS. exc. L.

९ तद्वदु only in Be (sec. m.); भवदु L; instead of विदित्वा (thus
 L Be) विदिता the other MSS.

चर्मण्युल्लसलमुसले निधाथाः१०समवचुदां१ चकार१ यथिद्धि
 लं गृहेगृह उल्लसलक युज्यसे । इह सुमत्तमं वद त्रयतामिव
 दुन्दुभिरित्य होदचमने वसतीवरिभो ऽध्यपो१ निःविन्द्य
 ससुदायुत्य जुहुवां चकार यथा जना सः१स्ये व्रतानि१ को-
 ५ व्रतिनां१ व्रतमालोभधाति१ । कानान्धस्य१ प्रस्मितं० वाधस्यस्य०
 तीव्रसुतः० अवदिद्र० जुषस्य स्वाहेति१ स एष उन्मत्तस्य वा
 वीतश्रद्धस्य वा१ नीतस्य१ वा यज्ञः१ सा१० यदागता१० स्वादय
 चतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत पुरा शेषाः१० ॥ ४१ ॥

मनुर्वेवस्वतो ऽकामयत प्रजाः सृजेय प्रजामवदन्धीय
 १० प्रजां विन्देया१० मा१० प्रजया च्चौरिभिति१० स एतं

- १ •समवभूवाचकार L.
 २ यपो only in Be L.
 ३ व्रतानि MSS. exc. L. व्रतानि ।—जनास्ये L.
 ४ व्रतिनां Be; व्रतीन्प L; व्रतीनां the other MSS.
 ५ व्रतमालोभधाति Be, •यति L; व्रतमालोपयति the other MSS.
 ६ Thus Be L; the other MSS. corrupt.
 ७ प्रस्मितं all exc. Be which has प्रस्मितं ।
 ८ वाधस्यस्यौदुतं Be B; वाधस्यस्यौदुतं U; वाधस्यस्यौदुतं Be 7; वाध-
 सेवीदुतं D, वाधस्यस्यौदुतं L.
 ९ अवदिद्रं Be 7 D; सिद्रवदिद्रं Be; निवपतीद्रं B; निवपतीद्रं •U;
 निवदिद्रो L.
 १० Thus Be L; वतितस्य BUD; वतितस्य Be 7.
 ११ स MSS.
 १२ यदागत Be L; यदागता B Be 7 DU.
 १३ Conjecturally; विन्देय सा प्रजयाचचौरिभिति BJJ; विंदेय साप्रजयाच-
 Be; विंदेय साप्रजयाचचरतीति Be 7 D; विन्देयप्रजयाचौ L.

यज्ञक्रतुमपश्यन्तमाहरन्तेनायजत^१ ततो वै स प्रजामसृजत
 प्रजामवाद्गृह्ण प्रजामविन्दतेनं प्रजयाचचत^२ यः कामयेत
 प्रजां सृजेय प्रजामवदन्धीय प्रजां विन्देया^३ मा प्रजया
 चचौरन्निति^४ स एतेन यज्ञक्रतुना यजेत^५ प्रजामेव सृजते
 प्रजामवद्गृहे प्रजां विन्दत^६ ऐनं^७ प्रजया चचते^८ तस्य^९ प्राचीन-
 स्तोमास्त्रयस्त्रिवृतस्त्रयः पञ्चदशास्त्रयः सप्तदशास्त्रय एकविंशतिः^{१०}
 सो ऽकामयेतास्नादी मे प्रजा स्यादन्नाद्यमवदन्धीतास्नाद्यमस्यां
 प्रतितिष्ठेदिति^{११} स एतं यज्ञक्रतुमपश्यन्तमाहरन्तेनायजत^{१२} ततो
 वै तस्यास्नादी प्रजाभवदन्नाद्यमवाद्गृह्णास्नाद्यमस्यां प्रत्यतिष्ठथः
 कामयेतास्नादी मे प्रजा स्यादन्नाद्यमवदन्धीतास्नाद्यमस्यां^{१३}
 प्रतितिष्ठेदिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेतास्नाद्येवास्य प्रजा
 भवत्यन्नाद्यमवद्गृहे ऽस्नाद्यमस्यां प्रतितिष्ठति^{१४} तस्य दश स्तोमा^{१५}
 दशसुदशसु सुक्ते विराजी रूपं^{१६} वागार्भ्युष्णकामयतापरि-
 मितं यशो ऽश्रुवीयेति^{१७} सैतं यज्ञक्रतुमपश्यन्तमाहरन्तेनायजत^{१८}
 ततो वै सापरिमितं यज्ञ आश्रुत^{१९} यः कामयेतापरिमितं यशो
 ऽश्रुवीयेति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेतापरिमितमेव यशो

१ • चचते all exc. Be L.

२ विदेशं मां प्रजामाचचरन्निति Be D ; विदेशं प्रजयाचचरन्निति B Be 7. U
 विन्देय मा प्रजामाचचौरन्निति L.

३ Thus corrected ; विन्दत एवं Be L ; विन्दतेनं the other MSS.

४ Only in Be L.

ऽभ्युते^१ तस्य दृशसु बहिष्यवमानः श्रुते सहस्रे ऽयुते प्रयुते
ऽर्बुदे न्यर्बुदे समुद्रे मध्ये ऽन्ते परार्धे^२ ॥ ४२ ॥

यमो वैवस्वतो ऽकामयेत पित्रणामैश्वर्यमाधिपत्यं^३ राज्यं
परीयामिति^४ स एतं यज्ञक्रतुमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत^५ ततो
५ वै स पित्रणामैश्वर्यमाधिपत्यं राज्यं पर्यैद्यः कामयेत
समानानामैश्वर्यमाधिपत्यं राज्यं परीयामिति स एतेन
यज्ञक्रतुना यजेत^६ समानानामैश्वर्यमाधिपत्यं राज्यं पर्यैति^७
तस्य श्रुते बहिष्यवमानः सहस्रे ऽयुते नियुते प्रयुते ऽर्बुदे
न्यर्बुदे समुद्रे मध्ये ऽन्ते परार्धे पदे पत्वे^८ नित्यमुक्त्वा मनसैव
१० सुवानो मन्यत एतावति^९ मे^{१०} सुतमित्यथ^{११} सक्तप्रवर्ग्यं^{१२}
आतिथ्येन प्रचर्यं गार्हपत्ये प्रवर्ग्यं प्रवृणक्ति^{१३} तेनाहवनीये
प्रचरति^{१४} तं काल उदासयति^{१५} शिरो वा एतद्यज्ञस्य यदा-
तिथ्यं^{१६} यज्ञः प्रवर्ग्यः^{१७} शीर्षमेव यज्ञस्य यज्ञो दधातीति^{१८} तु
सक्तप्रवर्ग्या^{१९} ऽथ सुते प्रवर्ग्यः^{२०} पवमानेन चरित्वाग्नीध्रे^{२१} प्रवर्ग्यं
१५ प्रवृणक्ति^{२२} तेनाहवनीय एव प्रचरति^{२३} तं तदानीमेवोदासयति^{२४}
शिरो वा एतद्यज्ञस्य यत्पवमानो^{२५} यज्ञः प्रवर्ग्यः^{२६} शीर्षमेव
यज्ञस्य यज्ञो दधातीति^{२७} तु सुत्याप्रवर्ग्या^{२८} ऽथ सक्तप्रवर्ग्या^{२९} ऽथ
सुते प्रवर्ग्या^{३०} ऽथ सुत्याप्रवर्ग्याः^{३१} ॥ ४३ ॥ एकादशः ॥

१ Uncertain r.; एतावतीमेसुतमित्यथ Be; एतावति मे सुत. L;
एतावती (ति) नित्यथ the other MSS.

२ MSS. exc. L ins. वै ।

३ The close of this chapter must contain several corruptions.

'पुत्रवा ह पुरा ऐडो राजा कक्षाषु चास' तः
 होर्व्यपारभिदधौ' तः संवत्सरं कामयमानानुचचारै'वः ह
 स वै' पूर्वं ऽभिआन्वन्ति' तद्वातिचिरं मेने' तस्य ह धावतः
 पुरो रथं कर्तं दर्शयामास' तः ह दृष्ट्वा राजावर्तस्त्रौ' तः
 चावस्थाप न ददर्शोथो ह पुनरातस्त्रौ' तः हास्यायेव ददर्श' ५
 स ह सारथिं पप्रच्छ सारथे किं पश्यसीति' त्वां भगव इति
 होवाच रथमन्यान्पन्थानमिति' स हेत्वा चक्रे दृष्ट्वाभि वै
 किल्लेति' तः ह वागभ्युवाच न वै दृष्ट्वाहं वै त्वामेतं
 कर्तमदीदृशमित्यथ कस्त्वमित्यहमुर्व्यपारेति होवाच' सा त्वा
 संवत्सरं कामयमानानुचचारिषं' तां सा जायां विन्दस्त्रेति'
 दुष्टपचारा ह वै भवति' देवा' इति' होवाच' का त' उप- १०
 चर्येति' ग्रतं ममोपसदः' स्युः' ग्रतं मा सर्पिष्कुम्भा

१ This and the following adhyāyas are found also in a badly corrupted tradition. I did not note all the various readings nor all my emendations; the list of them would fill more space than the text itself.

२ Thus L only; चैव or ह्येव the other MSS.

३ अथिनं or अथिनम. MSS.

४ L Be sec. fr. विन्दस्त्रेति ।

५ Thus L U Be 7; भवति देवा इति B Be (pr.m.); भवन्ती देवोति Bg (sec. m.).

६ Thus B Be (sec. m.); तवाचार्येति the other MSS.

७ Instead of these three words given thus by Be and L (which only gives न instead of सन), the other MSS. : न जानीम-
 चदस्यु or न जानीम इति चदस्यु ।

अक्षरहरागच्छेयुसादाशना स्थां^१ न ता नमं पश्येमिति^१
 सर्वमेवैतद्भगवति सुकरमिति होवाच^१ कथा त्वपि^१ जाया
 पतिं नमं न पश्यतीत्यन्तर्वासं वधीथा^२ इति होवाचानमो
 भवेति^३ तथा स होवासान्तर्वासं वसानः^४ सा ह स जाता-
 ५ ज्ञातानेव पुत्रानवविध्यति^५ ताः ह राजोवाच पुत्रकामा ह
 वै भगवति वचं मनुष्याः स्मो जाताञ्जातानु त्वमपविध्यसीति^५
 सा हरेवाच पर्यवेतराचयो भवन्ति क्षीणायुषो ऽन्ये^६ भूयः
 प्रियं करवावहा इति^६ मायुं^७ चामावसुं च जनयां चकार^६
 सा होवाचेमौ विभ्रतेमौ^८ सर्वमायुरेव्यत् इति^६ प्राङ्मायुः
 १० प्रव्रजाजं^६ तस्यैते क्षुरपञ्चालाः^९ काग्निविदेहा इत्येतदाथवं
 प्रव्रजाजं^६ प्रत्यङ्मावसुस्तस्यैते गन्धारथं^९ स्यर्षवो ऽराहा
 इत्येतदामावसवम्^९ ॥ ४४ ॥

अथो हास्यां एषा पूर्वचित्तिरपरं स्मसा बभूव^१ सा
 हेत्वां चक्रे ज्योग् वै मे स्मसा मनुष्येष्ववात्सीद्वृत्तैनामच्छाया-

१ लधि L, लधि the other MSS.

२ वधीथा L Be (sec. m.) वाधीत्याद्य the other MSS.

३ भवति MSS. exc. L, which has वेन ह वासो भवतीति ।

४ मायुं Be (sec. m.).

५ विभ्रते० Be L; the other MSS. om. these words.

६ पर्वाञ्चालाः L B.

७ The proper names given acc. to Be (sec. m.); the other MSS.

गन्धार (or री) पयस्यर्षधीदारा (or त्य) हा (or चा) ।

९ इत्येतदामावसुम् or इत्येतदामवसुम् or इत्येतदामावसुम् MSS.

जीति^१ तथा सहागत्यैव संगमं न लेभे^२ ऽथो हास्त्रा
 अविद्युत्सुपस्त्रापदासै^३व^४ ह सा वै पूर्वासां मन्विषीणा^५ रूपं
 भवति^६ तद्वक्त्ररूपं क्वा प्रमाथं^७ चिकायाथो^८ हास्त्रा उरणः
 जीरप आसन्दीपादे बद्ध आस^९ त^{१०} सा प्रममाथु^{११} तैस्त्रिंश-
 दमाणे रुद्वे^{१२} ऽयमवीरज^{१३} इति^{१४} तच्छ्रुत्वा राजोत्पपात^{१५} ५
 तामभ्यानय^{१६} तामभ्युपेयाथ^{१७} त^{१८} सा^{१९} नकुञ्ची^{२०} भूला
 प्रत्युपेयाथ^{२१} तस्य^{२२} हान्तर्वासमवस्तुकोपाथ^{२३} ह सा^{२४} विद्युतं
 जनयां चकार^{२५} १० त^{२६} सा विद्युति नमननुपस्त्रावथो ह
 राजाजगामास्त्राहं वा अहमजीत उरणमत्यसाहं हि
 नूनमिति^{२७} प्रत्यहं प्रजृह्विष्यामीति^{२८} किं व्यभूदिति^{२९} नयं १०
 लादर्शमिति^{३०} होवाच^{३१} तस्यां . प्रव्रजितायामप्रियविद्धः

१ Thus (only चपि० or चवा०) MSS.

२ Only in Be (sec. m.).

३ Thus Be L (sec. m.); प्रथं the other MSS.

४ विष्वायाथो Be (sec. m.); धिक्वायाथो or चिक्वायाथो or विष्वायाथो
 the other MSS.

५ रुद्वे Be (sec. m.); रुद्वे L; रुद्वे the other MSS.

६ Corrupt; यमवीरजा Be (sec. m.) L; यमविराजा the other MSS.

७ ऽभ्यानय MSS.

८ Conj.; तं कुञ्ची Be (sec. m.); तसंनेकुञ्ची the other MSS.

९ Thus L Be (sec. m.); जनयामास the other MSS.

१० Be 7 ins. साहं चकार, B Be (orig.) ins. सापोचकार।

११ These corrupted words without any var. r. in all MSS.

१२ चादर्शमिति MSS.

श्रोत्रं स्यात्^१ । तः होवाच दृश्यतिराङ्गिरसो हन्ता ता
 श्रदेन^२ याजयिष्याम्यापयि ता पुनर्जिन्विष्यामीति^३ । तः
 श्रदेन^४ दृश्यतिराङ्गिरसो याजयां चकार^५ । ताः प्रावृष्ट्या-
 देवोदेत्य^६ प्रसिद्धं^७ । ताः ह पुत्रौ प्रतीत्योचतुरिह नौ नय
 ५ यत्र ते गतिर्बलिनी^८ वा^९ पितरमग्र्युच^{१०} इति^{११} । सा^{१२} होवाच
 सं वां^{१३} पुत्रकौ जनेय साहमिह तिष्ठ एव रात्रीर्विस्थामि नो
 ब्राह्मणस्य वचो म्मोघमसदिति^{१४} । तथा^{१५} सह तिष्ठ^{१६} एव^{१७}
 रात्रीरुवासान्तर्वासं वसानस्तस्याः^{१८} रेतः सिषिषे^{१९} । सा होवाच^{२०}
 कथमिदं स्यादिति^{२१} । कथं हि नूनामिति^{२२} । राजा प्रत्युवाच^{२३}
 १० सा होवाच नवां कुम्भीमाहरेति^{२४} । तस्यामेनसिःषिषेचायं^{२५} । ह
 कुहचेने विसवत्यो^{२६} । नाम पुष्करिण्यसासासुत्तरार्थां सुवर्ण-

१ Conj.; श्रोत्रं चकार or चकार MSS.

२ दमेने MSS.

३ •जिन्विष्या• MSS.

४ श्रदेन MSS.

५ Thus Be (sec. m., only •ग्र्युच); •बलिचेनापितरं ग्र्युच or •बलिचेनापितरं the other MSS.

६ From सा unto होवाच (p. 399. 8) only in Be L.

७ वा Be.

८ om. Be.

९ cp. p. 399, n. 6.

१० नूनामिति L, नूनामिति the other MSS.

११ Thus L; तस्यामेनं Be (sec. m.); तस्यामेनं the other MSS.

१२ विसवत्यो Be (sec. m.); विसवत्योः the other MSS.

सवनी' तस्थानेनश्चिचखान' तदश्वत्यो जज्ञे शश्या परिहृतो
 रेतसो ऽश्वत्य आश्रयाच्छस्यैव शमीगर्भस्य सृष्टिरेतन्निदान-
 मर्थ' वै, भवति सर्वेषु' वै देवाः सुवर्गं लोकमायकिति'
 स यच्च हैतद्यज्ञो देवेभ्यो ऽधि मनुष्यान्प्रत्यवदरोह्याश्वत्यः'
 हैव तदप्रत्यवदरोह' तस्थारणी चक्रिरे' ऽयं वाव स यज्ञ
 इत्यथो खलु य एव कस्याश्वत्यः' स शमीगर्भः' स यदा-
 होर्वश्यायुरधि पुरुरवा इत्येतेषामेवैतत्सितापुचाणां भामानि
 गृह्यात्यथो सामान्यमेवैतदूहेत'
 तस्यां प्रजितायां पुनरेवा-
 प्रियविद्धः' शोचःश्चकार' तः होवाच वृहस्पतिराङ्गिरसो
 हन्त तौपशदेन' याजयिष्यामि वि वै ते ऽप्रियमेवैच्छतीति'
 तसौपशदेन वृहस्पतिराङ्गिरसो याजयां चकार' ततो वै
 तस्थप्रियं विनिनाय' तौ ह वा एतौ पौरुवरसौ नाम
 शदौपशदौ' स यो विंशः' सिषाधयिषेत्तः' शदेन याजयेत्तस्य

१ •निधानस्य MSS exc. L.

२ cp. TS., I. 7. 1. 2.

३ •वरोहान्तं or •त्य MSS.

४ वशिरे L Be (sec. m.); चक्रिरे the other MSS.

५ Thus L; खलु य एवाश्वत्यः Be (sec. m.); अश्वेवकच(च)रत्तः the other MSS.

६ Thus L; सामान्यमेवैत्युहते Be (sec. m.); •मेवैभ्य ऊहते the other MSS.

७-८ only in L Be (sec. m.).

८ ता om. MSS.

दशसु बहिष्यवमान^१ एकैकोपश्रीयत^१ एकविंशत्यै^१ सुनोती-
 हेवाय^२ यो ऽप्रियं विनिर्निषेत्तमौपश्रदेन^३ याजयेत्तस्यैक-
 विंशत्यां बहिष्यवमान^१ एकैकावश्रीयत आ दशभ्यो^४ । ऽथ
 प्राजापत्यौ न्युम श्रदौपश्रदौ^५ तस्य तिसृषु बहिष्यवमानस्त्रिस-
 ५ स्त्रिस उपश्रीयन्त^६ आ षट्चिंशतः^६ षट्चिंशत्सु बहिष्यव-
 मानस्त्रिसस्त्रिसो ऽवश्रीयन्त आ तिसृभ्यो^७ । ऽथ नैधुवस्य^८
 कश्यपस्य श्रदौपश्रदौ^९ तस्य चतसृषु^९ बहिष्यवमानस्यतस-
 स्यतस्य उपश्रीयन्त आष्टाचत्वारिंशतो^{१०} ऽष्टाचत्वारिंशत्सु
 बहिष्यवमानस्यतस्यतस्यो ऽवश्रीयन्त आ चतसृभ्यः^{१०} ॥ ४५ ॥

१० द्वादशः ॥

देवासुरा इ यत्र • महासंघाम^१ संयेतिरे^२ तद्वेमानि^३
 भूतानि द्वेषैव^४ व्यपचक्रमुर्देवानेवाश्वान्यान्यसुरानेवाश्वान्यानि^५ ।

१ Thus L; एकैक उप० Be (sec. m.); एकैकोप० the other MSS.

२ Corrected; एकविंशत्यौ L; एकविंशत्यै Be (sec. m.); एकविंशते (or ने)त्य the other MSS.

३ सुनोति रहेवाय L; सुनोतीहेवाय Be (sec. m.); सुनोति एवाय the other MSS.

४ Thus L; विनिर्निषे० Be (sec. m.); विनिर्निषे० or वित्तिनिषे० the other MSS.

५ न्युव L Be.

६ महा० only in L and Be (sec. m.).

७ सं only in Be (sec. m.); श० L.

८ तद्वेमानि L and Be (sec. m.); तं भुमानि the other MSS.

९ Thus L; द्वेषे Be; द्वेषे the other MSS.

१० व्यपच० L Be; व्यपच० the other MSS.

वृहस्पतिर्देवानां पुरोहित आसीदुशना^१ काव्यो ऽसुराणां^१
 ब्रह्मणन्तो देवा असन्नब्रह्मणन्तो ऽसुरास्ते बह्वृत्संयामान-
 विजयमाना आसां चक्रिरे^१ । तेषां न कतरे चन भविष्यदा-
 जङ्गुगन्धर्वो^१ हैव सूर्यवर्चा भविष्यदाजज्ञे^१ । नस्यो हेन्द्रो
 जायाथा^१ उपहास्य^१ आस^१ ताः होवाचामुदिताङ्गि^१ त्वमिदं^१
 गन्धर्वं पृच्छ किमर्थमिदं देवासुरा न विजयन्तीति^१ । तं तथेति
 होवाच त्वमपि श्व^१ आगच्छतादिति^१ । स हान्तः समुद्रे
 हिरण्यया^१ नावया सहजानि कुमारया^१ चक्रे^१ ऽथो हेन्द्र
 आजगाम^१ स ह सौवर्णः पटरो भूत्वा नौमण्ड^१ उपशिक्षेथ^१
 तः हागतमेव विदित्वा^१ पप्रच्छामुदिताङ्ग^१ त्वमिदं ब्रूहि^{१०}
 किमर्थमिदं देवासुरा न विजयन्तीति^१ । मोक्षैरिति होवाच
 कर्णिनी वै नौराप^{१०} इति^१ । ब्रह्मणन्तो देवा इति होवाच
 ब्रह्मणन्तो ऽसुरा इति^१ । तच्छ्रुत्वेन्द्रो हरिशुक रूपं^{११} ह्रलोत्पपात^१ ।

१ Thus MSS.

२ Thus L and Be (sec. m.), which has, however, •वासासास ;
 याजयहाप उपहास्य आस the other MSS

३ •मुदितांगि or •तांति MSS.

४ हिरण्यया MSS. exp. B.

५ Uncertain ; सहजानिकुमारयां L ; r. सहजानि ? cp. TS. III. 2. 8. 5.

६ नौमण्ड L ; नौमण्ड Be (sec. m.) ; नैमण्डे the other MSS.

७ •शिक्षेथ MSS. exp. Be which has : •शिक्षे ।

८ विला L.

९ •मुदितांग L Be (rightly ?) ; •मुदितांति the other MSS.

१० Thus L ; नौराप Be (sec. m.) ; नौराप the other MSS.

११ Emended ; हरिः शुक्ररूपं L ; हरिः शुक्ररूपं the other MSS. '

तः ह दृष्टेवाह^१ मघवन्नो^२ इति यतरेषा^३ हरिस्ते जेय-
 नीति^४ स ह गलैवोशनसं^५ काव्यसुपमन्त्रयां चक्रे जयन्त्यास^६
 दुहित्रा चतसृभिश्च . कामदुषाभिः^७ स द्वाञ्चप्तो ऽसुरेभ्यो
 ऽधि देवानुपुसमिथाय^८ ततो ह वा एतद्देवा असुरान्महा-
 ५ संघामं जिग्युः^९ ॥ ४६ ॥

स ह गुरुरिव मेने गरमिव गीर्त्वा बह्व वित्तमसुराणां
 प्रतिगृह्य^१ स होवाच गुरुरिवास्मि गरमिव गीर्त्वा बह्व
 वित्तमसुराणां प्रतिगृह्य हन्त मा याजयेति^२ तं द्वादश-
 स्तोमेनाग्निष्टोमेन दृहस्यतिराङ्गिरसो याजयां चकार^३ तेन
 १० हेष्टोर्ध्वः^४ हिरण्यमुष्णगार^५ तद्ध^६ दृष्टेचां^७ चक्रे हन्ताह-
 मिदमसुरेभ्यो निर्हरन्तीति^८ तद्धेन्द्र^९ आञ्जाथैव शिन्वां^{१०}
 चकार^{११} ते ह वा एत^{१२} औशनसा नाम कुरुक्षेत्रे पर्वतगाः^{१३} ॥

१ Uncertain; दृष्टेवजसो L; दृष्टेवाहो Be; दृष्टेवयस्य the other MSS.

२ Thus Be; मघवर्यमघवन्निति L; मघवान्मघवदा the other MSS.

३ Thus L; यतर एषां Be; यतरैषां the other MSS.

४ Thus MSS. exc. Be which has स आग० and L: स आगत्यो० ।

५ My conjecture; अयंतस्य Be; जयन्त्रस्य L; जायत्याच or यत्याच the
 other MSS.

६ Thus L; सनीयाथ Be; सनीपय or सनीयाप the other MSS.

७ तद्धेन्द्र० Be; तद्धेन्द्रो० L; तद्धेन्द्रे० the other MSS.

८ Thus L; तथेन्द्र Be; तथेन्द्रे or तद्धेन्द्रे the other MSS.

९ शिन्वां L.

१० Only in L and Be.

११ पर्वतगाः L.

स ह लघुरिवाचरदप्रतिष्ठितः^१ स होवाच लघुरिव वा
 अस्यप्रतिष्ठितो^२ हन्त मा याजयेति^३ तमेकविंशतिस्तोमे-
 नाग्निष्टोमेन बृहस्पतिराङ्गिरशो याजयां चकार^४ ततो वै
 स प्रतितस्त्र्यावधो^५ हेन्द्रः^६ कामदुषा अवहृधे^७ तः ह
 सायमेतमुवाच प्रातरेतादिति^८ प्रातरेतमुवाच सायमेता-
 दिति^९ स एवमेव संवत्सरं नेनीयामास^{१०} स होवाच प्रात-
 रेतादिति^{११} मा सायमात्य सायमेतादिति^{१२} मा प्रातरात्य
 को ऽयमेतः कतमो ऽयमेतो^{१३} यमेनमेतं^{१४} मघवन् ब्रवीषीति^{१५}
 होक्त्वा प्रवव्राजाथो हेन्द्र उक्थानि कामदुषाश्चकार^{१६} ताः ह
 स वरुणाय प्रददानिदं^{१७} तव^{१८} मम^{१९} चेदमसुख्यं^{२०} स नौ
 सहेति^{२१} बृहस्पतय आङ्गिरसायेदं^{२२} नावाख्यास्ता विधारया-
 नावहृद्येदमज्यसौति^{२३} विष्णवे ऽग्निपिविष्टाय चेत्येषैवोक्थानाः^{२४}

१ •ाचरद° only in L and Be.

२ •वाङ्गिप्रति° Be; वा अङ्गिप्रति° L; •वलाप्रति° the other MSS.

३ Emended; प्रत्यतस्त्र्यावधो L; प्रत्यवस्त्र्यावधयो the other MSS.

४ हेन्द्रं MSS.

५ अभिषवधे L; अभिषुतोधे Be; आकशरोधे the other MSS.

६ यमेनमेतं (or •तत्) L Be; यमेनमेतरन् or पयमेनमेतरन् the other MSS.

७ Thus L; ब्रवीषि इति Be; ब्रवीति the other MSS.

८ तवचमसु हृदमसुख्य Be; तवचमसेवेदमसुख्य L; नौव (तवि) मम चेदमसुख्य the other MSS.

९ Thus (hopelessly corrupted as it seems) Be; नावाख्याश्च विधारयाश्चावहृद्येदमज्यसौति L; नावाख्यावा (or वा) विधारयावा (or वा) अवहृद्येदमज्यसौति the other MSS.

सृष्टिरेतन्निदानमथो हास्यैवं मनुर्वैवस्वतः शून्यमानः सन्स-
 खास^१ तस्मै चतुर्थी^२ प्रददौ^३ ताः सो ऽसां न्यदधात्स्येयं
 कृष्टिरेवैषं कृष्टेः^२ सृष्टिरेतन्निदानं^१ तौ ह वा एतावौग्रन्थौ
 नाम पुनस्तोभ्यौ भवतः^१ स यो गुरुरिव मन्येत गरमिव
 ५ गीर्त्वायाब्धं वा याजयित्वाप्रतिशास्त्रस्य वा प्रतिगृह्य तं द्वादश-
 स्तोमेनाग्निष्टोमेन याजयेदश्रुते हैव लघुतामथ यो लघुरिव
 चरेदप्रतिष्ठितस्तमेकविंशतिस्तोमेनाग्निष्टोमेन याजयेत्प्रत्येव
 तिष्ठति^१ ॥ ४७ ॥ चयोदशः ॥

अथ प्रणोदः^१ समानमभिचरणीयं शिल्पं^१ प्रातःसव-
 १० नौधाननुवर्तते ऽग्नये प्रवते पुरोडाशो ऽष्टाकपालस्त्रिवृदेष
 भवत्यथ विबाधः^१ समानमभिचरणीयं शिल्पं^१ माध्यंदि-
 नीयाननुवर्तते ऽग्नये विबाधवते पुरोडाशो ऽष्टाकपालस्त्रि-
 वृदेष भवत्यथ प्रतिनोदः^२ समानमभिचरणीयं शिल्पं^१
 तृतीयसवनौयाननुवर्तते ऽग्नये प्रतीकवते पुरोडाशो ऽष्टा-
 १५ कपालस्त्रिवृदेष भवत्यथग्नेरतिव्याधः^१ समानमभिचर-
 णीयं शिल्पमनूबन्धस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तते ऽग्नये वसुमते
 पुरोडाशो ऽष्टाकपालस्त्रिवृदेष भवत्यथेन्द्रवज्रः^१ सुमान-
 मभिचरणीयं शिल्पं^१ पञ्चदश एष भवति^१ शुनस्कर्णा ह

^१ Thus L Be; सस्य (or स्य) चास the other MSS.

^२ येयं कृष्टिरेवैषकृष्टे L; सोयं कृष्टिरेवैष कृष्टे Be; स्येकृष्टिरेवैषकृष्टे the other MSS.

^३ प्रतीनोदः L.

वै शैव्यो राजा पुण्यकृद्दृष्ट्याव्यांस^१ स ह पापौघाञ्जनतां^२
 प्रतिहितां^३ प्रतिख्यायत्विजः^४ पप्रच्छास्ति स्त्रित्स यज्ञकृत्ये-
 नाभिमिद्वैव प्रथायामित्यस्ति^५ हीति^६ इैनमृत्विजः प्रत्यूचुस्ता
 अश्वर्युरथोनौनपुरोरुक्कान्^७ यद्वाग्जयाह^८ । स्त्रराशुद्रता
 सामान्यनैडान्यनिधनानि^९ पराङ्गेवर्गिर्ध^{१०} होता नूवाच^{११} ५
 स हावमृथादेवोदेत्य ममार^{१२} यं दिव्यात्तस्यैवं यज्ञं कुर्यादुप-
 सृतं वा याजयेत्विप्रं^{१३} हेवास्मात्सोकात्मेत्य^{१४} रात्रिमराया-
 वित्याचक्षते^{१५} चतुष्टोमे रात्रिकृतं धान्यं ददाति^{१६} स रात्रि-
 शतुष्टोम एव मरायकृतं^{१७} स मरायो^{१८} ऽथाञ्जनाभञ्जना-
 वित्याचक्षते^{१९} आक्ताचा^{२०} अलंक्रता^{२१} ष्ट्विजः प्रचरन्ति^{२२} स १०

१ पापो (पापा) जनतां etc. as above Be L; पापौघाञ्जनता प्रतिहितां
 प्रतिधा (or वा) वल्लिजः the other MSS.

२ प्रथयानौ(मि)त्यस्ति चा३ (वा) इति Be L; प्रायवमित्यास्ति ही३ इति the
 other MSS.

३ Conjecture; ०धोनौनपुरोरुक्कान् Be; अथेनापुरोरुक्कान् L; अधोनपुरो-
 रक्कान् the other MSS.

४ सामान्यनैवन्निध० Be; सामान्यनैवन्निध० L; सामान्यनैवासा^०
 (सासा^०) the other MSS.

५ पराङ्गेवर्ग्ये Be; पराङ्गेवर्ग्ये L; परां (or परा) इति (or इव) दु (or उ)
 वय्य the other MSS.

६ यज्ञे MSS.

७ ०दुपायतं L.

८ राशौ Be; रात्रि० the other MSS.

९ आक्ताचासंक्रता Be; आक्ताकासंक्रता L; आक्ताचासंक्रता the
 other MSS.

आञ्जनो ॥ १ ॥ भ्यक्ताः १ ग्रामूलवासः १ ॥ सो ऽभ्यञ्जनो ॥ २ ॥
 विषूचीनशालो भ्रातृव्यवतो यज्ञः १ स तथा देव्यजनं जोष-
 यते यथा प्राचीनमहवनीयात्प्रवणः ॥ स्यात्प्रतीचीनं गार्ह-
 पत्यादिति १ •तदेते विषूचीनशाले मापयन्ति १ प्रचरन्ति
 ५ प्राञ्चः प्रत्यञ्चः प्रचरन्ति १ मध्ये गार्हपत्यो भवति १ मध्यत
 आसीनाय भक्षानाहरन्त्यनुद्दिशः १ स्तोमौ स्यातामित्येत-
 देकमेकविंशौ १ स्यातामित्येतदेकमनादृत्य तश्चतुष्टोमावेव
 कुर्वन्ति ॥ ४८ ॥

१ देवासुरा ह यत्र महासंधामः १ संयेतिरे तद्भु शिबिरौ-
 १० शीनरो देवानां वर्गादसुराग्जिगाय १ तस्यो हेन्द्रो जितवरं
 ददौ १ स होवाच शिविर्नैष्ठ्यं १ भयं न गच्छेदिति १ तं वर्षि-
 ष्ठीयप्रस्थे १ सर्वतोमुखेन याजयां चकार १ ततो ह वा एत-
 ष्चिबिं नैष्ठ्यं १ भयं न गच्छति १ यं कामयेतानपजय्यं जये
 दिति तं वर्षिष्ठीयप्रस्थे १ सर्वतोमुखेन याजयेदनपजय्यमेव

१ भ्यक्तोऽग्रामूलवासः L Be ; भ्यक्ताः ग्रामूलवासः the other MSS.

२ •यन्ति Be ; •यति the other MSS.

३ •मेकविंशौ L Be ; विंशौ the other MSS.

४ For the following cp. also Eggeling, Catal. of the MSS. of the India Office vol. I, p. 87 (designed by me as E).

५ सचा० om. all exc. E L.

६ Thus (•सुराग्जि०) Be L only ; •सुराणाजिनाय० or •सुराणाजि० the other MSS.

७ नैष्ठ्यं L Be ; ष्ठीयं or ष्ठीयं the other MSS.

८ Thus L Be ; •प्रस्थेन the other MSS.

जयति ^१ तदेताश्चतस्रः शाला अर्नुदिशं मापयन्ति ^१ प्रचरन्ति
 प्राञ्चः प्रचरन्ति दक्षिणा प्रचरन्ति प्रत्यञ्च उदञ्चः प्रचरन्ति ^१
 मध्ये गार्हपत्यो भवति ^१ । मध्यत आषीनायाश्चतरीरथैर्भञ्जा-
 न्स्वहन्थनुदिशः ^१ स्तोमाः स्युरित्येतदेकमेकविंशः ^१ स्युरि-
 त्येतदेकमनादृत्य तच्चतुष्टोमानेव कुर्वन्ति ^१ । पार्थः ^१ पार्थी ^१ ह ^{५०}
 स्यपतिर्देवानैष्यत् ^१ ह ^१ सुतसोमान्स्वहस्रदक्षिणांस्वहस्रमसुनोत् ^१
 ह ^१ देवानाप ^१ स ^१ एतांस्सोमानाहरित्यन्नपकस्ययते ^१ शालाः ^४
 सहस्रः ^१ सहस्राणि सहस्रमश्चतरीरथाः ^१ स्तदेताः शाला अर्नु-
 दिशं मापयन्ति द्वे च ग्रते पञ्चाशतं च पुरस्तादेवं दक्षि-
 णत एवं पश्चादेवमुत्तरतः ^१ प्रचरन्ति प्राञ्चः प्रचरन्ति दक्षिणा ^{१०}
 प्रचरन्ति प्रत्यञ्च उदञ्चः प्रचरन्ति ^१ मध्ये गार्हपत्यो भवति ^१
 मध्यत आषीनायाश्चतरीरथैर्भञ्जान्स्वहन्थनुदिशः ^१ स्तोमाः
 स्युरित्येतदेकमेकविंशः ^१ स्युरित्येतदेकमनादृत्य तच्चतुष्टोमा-
 नेव कुर्वन्ति ^१ ॥ ४६ ॥ चतुर्दशः ^१ ॥

यमाभ्याः ^१ स्तोमाभ्यां यक्ष्यमाणो भवति ^१ स तथा देवय- ^{१५}
 जनं जोषयते यथान्तरेण चालासोत्करावुदकसंचारी स्यादिति ^१
 तदेते प्रवाङ्क् शाले मापयन्ति ^१ स दक्षिणार्थाः ^१ शालामध्यव-

१ Thus Be ; पार्थ and पार्थे the other MSS.

१ Instead of 'सह' Be 'सह', L 'सह' ; सवन the other MSS.

१ Thus my conjecture ; सद्यति यतांस्सोमानाहरि० MSS. exc. Be which has only ससोमानाहरि० and L, which has सद्येति ससोमानांशोभा० ।

४ शाला Be ; शालार्थं L ; शालापि the other MSS.

५ Thus L Be ; दक्षिणार्था the other MSS.

निर्वपत्यथामुच^१ तथेह प्रचर्यार्थामुच प्रचरती^२ हैव मैत्रावरुणौ
 वशामुपाकरोत्यथामुच^३ तथेह प्रचर्यार्थामुच प्रचरति^४ समा-
 न्दुदवसनीयेष्टिर^५ यत्का^६ सवनेभ्यो^७ ऽधि व्यतिषक्तानि
 कर्माणि क्रियन्ते तस्माद्यमावन्तददरे व्यतिषक्तौ सहे^८ ग्रथाते^९
 अथ यदनुपूर्वः^{१०} सवमानि संतिष्ठन्ते तस्मादनुपूर्वो जायेते^{११} ५०
 अथ यदूर्ध्वः^{१२} सवनेभ्यो ऽधि व्यतिषक्तानि कर्माणि क्रियन्ते
 तस्मात्सहस्रयन्ति सह पाययन्ति सह चरतो^{१३} ऽथ यत्समा-
 न्यरणिस्तस्मान्मनौ^{१४} धीनिरग्निश्च ह वा आदित्यश्च
 समानलोकं^{१५} जिगीषमाणावेतं यज्ञकृतमपश्यतां तमाहरतां
 तेनायजेतां^{१६} ततो वै तौ समानलोकावभवताः समानं^{१७}
 लोकमैतां^{१८} यः कामयेताग्नेसादित्यश्च च समानं लोक-
 मियाभिति स एतेन यज्ञकृतना यजेताग्निसेवादित्यश्च च
 समानं लोकमैति^{१९} ॥ ५० ॥ पञ्चदशः ॥

१. वाजयाजी ह वा अन्यो भवत्यन्य उ वाजपेययाज्येष ह वै
 वाजयाजी यः पेयैरिन्द्राय वाजेन यजत एष उ वाजपेय- १५
 याजी यः पेयैरिन्द्राय वाजेन यजते^१ तस्मादु पेयैरेवेन्द्राय

१ Thus L Be; सामान्योदव the other MSS.

२ यत् only in L; प्रातः instead of प्राक् L; सवनीयेभ्यो L Be.

३ Only in L and Be.

४ यदनुपूर्वः MSS. exc. and Be.

५ यत् om. L Be; यत्समान्यरणी the other MSS.

६ समानं L Be; समानलोका the other MSS.

७ After येनां L Be have समानलोकावयत्; the other MSS. read
 समानलोकावयत् or •कावयत्• ।

वासेन यजेत् । पेयैर्यज्यमाणो भवति । सो ऽग्निवै पौर्ण-
मासौ दीक्षते । तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः । स
तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्यते ऽमावास्याधै । ने यज्वि
ऽहस्पत्या संपत्यत इति । तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन
५. कर्मणोपवसथादेत्यर्थे वसतीवरौः परिहृत्य पथाऽसि विश्वि-
व्योपवसत्यथैताः सवनेष्टिं निर्वपत्यार्घ्यमष्टाकपात्रमैत्रमेका-
दशकपात्रं वैश्वदेवं द्वादशकपात्रं । तथा द्वादशाहृदि यजते ।
ऽथ चथोदग्ने ऽग्नि पौर्णमासेन हविषा यजते येनास्थानिष्टं
भवत्यथ चतुर्दशे ऽहन्यामावासेन हविषा यजते येनास्थानिष्टं
१०. भवत्यथैतेषां यज्ञकत्वनासेकेन यजते । ऽथ पुनर्दीक्षते । स
एवमेव संवत्सरं यजते । तस्याहानि चितृत्पञ्चदशः । ऽथ
चितृत्सप्तदशः । ऽथ चितृदेकविंशः । ऽथ चितृत्त्रिणवो । ऽथ
चितृत्सस्त्रिंशः । ऽथ चितृत्सतुष्टोमो^१ । मासानामेव रूपं
पेयाः^२ । संवत्सरस्य रूपं वाज । एवमस्यैष संवत्सरः परीष्ट
१५. एवमाप्तो भवत्यथाहीनविधिसंस्थाहानि^३ चितृत्पञ्चदशः^४ सप्त-
दशसतुष्टोमस्त्रिष्टुदेवाथैकविंशः^५ । ऽथ त्रिणवो ऽथ चतुष्टोम-

१ आनावास्ये Be, आवास्ये L (the other MSS. om. this passage).

२ Thus L Be ; ०पंचदशः सप्तदशः the other MSS.

३-४ Thus L Be ; the other MSS. have only चितृत्सतुष्टोमो ।

५ Thus L Be ; सप्तदशेवात् or ०पेयात् the other MSS.

६ Thus L Be ; स एव the other MSS.

७ ०विष्वत्सा Be.

८ Thus L Be ; ०पंचदशःसतुष्टो the other MSS.

स्त्रिष्टदेवाय चयस्त्रिष्टोऽथ चतुष्टोमस्त्रिष्टदेवाय चतु-
 स्त्रारिष्टोऽथ चतुष्टोमोऽथानिराचो द्वादश मासाः सप्त-
 दश क्रतवो नवसु मासेषु नव क्रतुषुपैत्ययातिश्रित्यन्ते चयस्य
 मासा अष्टौ च क्रतवः स द्वौ चिराचौ क्लृप्त एकं च
 द्विराचं यद्यु वा एतदुपात्येति चतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत ५
 मासानामेव रूपं स्तुतग्रस्तापि संवत्सरस्य रूपमग्निष्टोमो
 वाज एतन्मस्यैष संवत्सरः परीष्ट एवमाप्तो भवेत्ययातो
 युजस्यैव युग्मास्यैकस्यां स्तुवते ऽथ तिसृष्विति न्ययुजो
 ऽथ युग्मास्यंतस्यु स्तुवते ऽथाष्टास्रिति युग्मा अयुजां चैव
 युग्मानां चैव सायुज्यः सलोकतामाप्नुवन्ति य एतेनायनेन १०
 यन्ति य उ चैनदेवं विदुः ॥ ५१ ॥

अथातो दिग्नामेव चिष्टप्राच्यै पञ्चदशो दक्षिणाथै
 सप्तदशः प्रतीक्षा एकविंश उदीर्यै चिषव इत

१-१ Wholly uncertain; चतुष्टोमेर्विष्टो च चतुष्टोमस्त्रिष्टदेवाय चतु-
 स्त्रारिष्टोथाष्टाचत्वारिष्टोय चतुष्टोमोथानिराचोद्वादश L Be; चतुष्टोमस्त्रिष्टदे-
 वाय चतुस्त्रारिष्टोय चतुष्टोमोथानिराचोच द्वादश the other MSS., partly
 incomplete.

२ Thus MSS. ex. Be, which reads 'ष्टोमस्यैष and L, which
 omits वाज ।

३-५ Thus, 'on the whole, L; युजस्यैकस्यां स्तुवते य तिसृष्विति न्ययुजो
 य युग्मास्यंतस्यु स्तुवते याद्वादश्रिति युग्मा अयुजां चैव Be; युजस्यैव युग्मां (orवा-)
 स्यैवतस्यां स्तुवते (ति) य तिसृष्विति न्ययुजो य युग्मास्यंतस्यु स्तुवते याद्वादश्रित्यथ
 युग्मा अयुजस्यैव the other MSS.

४ Only in Be.

जध्वाँचै' चयस्त्रिंशो ऽसुतो ऽवाँचै' सर्वाणामेव चतुष्टोमो'
 दिशामेव सायुज्यं सलोकतामाप्नुवन्ति य एतेनायनेन यन्ति
 य उ चैनदेवं विदुर'थात च्छतृणामेव' चिष्टदसन्तस्य' पञ्च-
 दशो घौंशस्य' सप्तदशो वर्षाणामेकविंशः शरदस्त्रिंशवो
 ५ हेमन्तस्य' चयस्त्रिंशः शिशिरस्य' सर्वेषामेव चतुष्टोम'
 च्छतृणामेव सायुज्यं सलोकतामाप्नुवन्ति य एतेनायनेन
 यन्ति य उ चैनदेवं विदुर'थात च्छषीणामेव' चिष्टदसिष्टस्य'
 पञ्चदशो भरद्वाजस्य' सप्तदशो विश्वामित्रस्यैकविंशो जमदग्ने-
 स्त्रिंशवः कश्यपस्य' चयस्त्रिंशो गौतमस्यागस्त्यस्य' चतुष्टोम'
 १० सर्वाणामेव चतुष्टोम' च्छषीणामेव सायुज्यं सलोकतामाप्नुवन्ति
 य एतेनायनेन यन्ति य उ चैनदेवं विदुर'थातो देवताना-
 मेव' चिष्टदशेः' पञ्चदश इन्द्रस्य' सप्तदशः प्रजापतेरैकविंशो
 ऽसुत्य' तपस्त्रिंशवँश्चन्द्रमसस्त्रिंशो' विष्णोषां देवानां' १
 सर्वाणामेव चतुष्टोमो' देवतानामेव सायुज्यं सलोकतामाप्नु-
 १५ वन्ति य एतेनायनेन यन्ति य उ चैनदेवं विदुः ॥ ५२ ॥

अथातो दर्शपूर्णमासथोरयनमित्याचक्षते' सूर्याचन्द्रमसो-
 रयनमित्येक आहुः' पौर्णमासेन' सोमेन यद्दृश्यमाणो भवति'
 दीक्षते' तस्यापरिमिता दीक्षाः षडुपसदः' स तथा राजानं

१ कश्यप Be, काश्यप the other MSS.

२ Thus L and Be; all the other MSS. om. चयम्.

३ Instead of सुष Be: उप, L सु ।

४ Thus L Be; the other MSS. have स्वं after देवानां ।

५ पूर्व MSS. exc. L.

क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्यै ने यज्ञिये ऽहन्सुत्या संप-
 त्यत इति । तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथा-
 देत्यथ वसतीवरीः परिहृत्य पयाश्चि विप्रियोपवसन्थथ
 प्रातराग्नेयं पशुमुपाकरोति । तस्याग्नीषोमीय उपाखम्भो
 भवति । तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते पौर्णमासहवीश्चि । ५
 प्रैषवन्तः सवनीया अनुब्रूहि यजेतीतरेषाः हविषाम्जुधा
 ज्योतिरुच्यः संतिष्ठत ॥ आमावास्यां सोमेन वक्ष्यमाणी
 भवति । दीक्षते । तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः । स
 तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्यते ऽमावास्यायै ने यज्ञिये
 ऽहन्सुत्या संपत्यत इति । तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्म- १०
 णोपवसथादेत्यथास्यैतदहरिन्द्राय वसा अपाङ्गता भवन्तैश्च
 पयो दोहयति शान्नायस्य वायुता तूष्णीं वाय वसतीवरीः
 परिहृत्य पयाश्चि विप्रियोपवसन्थथ प्रातराग्नेयं पशु-
 मुपाकरोति । तस्यै च षडभ उपाखम्भो भवति । तस्य
 प्रातःसवनीयाननुवर्तन्त आमावास्यानि हवीश्चि । प्रैषवन्तः १५
 सवनीया अनुब्रूहि यजेतीतरेषाः हविषाम्जुधा ज्योति-
 रतिराचः संतिष्ठते । सूर्याचक्ष्मसथोरेव तस्यायुष्यः ससो-
 कतामाप्नुवन्ति य एतेनायनेन यन्ति य उ सैनदेवं विदुर्ध
 उ सैनदेवं विदुः ॥ ५३ ॥ षोडशः ॥

॥ इत्यष्टादशः प्रश्नः ॥

सावित्रः स्वर्गकामश्चिमीते ^१ पशुवन्धे चेक्षीयते षष्ठोतारः
 ऊत्वा यूपः कृत्वा यूपः सयजुषं कृत्वा वेदिं विभि-
 मीते ^२ वेदिद्वितीये यज्ञेतेति विज्ञायते ^३ तस्याः सौमिकं
 मानमेतावदेव नानाः ^४ सौमिकात्प्रक्रमात्तृतीयो ऽऽश्वः प्रक्रमः
 ५ स्यान्नेन वेदिं विभिमीते ^५ ऽपि वा पदाच्छ्रया ^६ पार्श्वमानी
 पदं तिरः पशुमानेन तयोर्थः कर्णसंमितः प्रक्रमः स इत्यते ^७
 पदाद्वा नवमस्तदच्छ्रया ^८ तयोस्तु यः कर्णसंमितः स प्रक्रमार्थ-
 स्तेन ^९ मेधा सौमिकी वेदिरग्नीन्वाद्दधाद्गतसुपेयादिभा-
 वार्हिः संनक्ष ^{१०} स्तान्यजुर्हरतीदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं
 १० चिर्यंजुषा तृष्णीं चतुर्थं पूर्वं प्ररिग्राहं परिगृह्णाति करणं
 जपत्युद्धन्युद्धतादग्नीध्रस्त्रिहरति ^{११} यदाग्नीध्रस्त्रिहरत्यथैतमग्निं
 प्रत्यक्षं यूपपावटीयाच्छ्रुर्विभिमीते ^{१२} पञ्चसंमितश्चेतस्य इति
 रथचक्रमात्र एवैष उक्तो भवत्यथाप्युदाहरन्ति द्यारत्निः ^{१३} प्रथमं
 चक्रं द्वौ सार्धौ मध्यमं त्रिभागोनास्त्रय उत्तममिति ^{१४} तेषा-
 १५ मन्यतममाचीः रज्यसुभयतःपांशां कृत्वात्तरवेदिदेशस्य मध्ये
 शङ्कुं निहत्य तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य तस्मिन्नन्ते ऽन्यः शङ्कुं

१ Thus MHBV; यद् Be Ben.

२ Thus M Ben.; नवमस्तदच्छ्रया U; नवमस्तदच्छ्रया H; नवमस्तदच्छ्रया Be; B om. the whole phrase.

३ Thus MHU; सार्धेनेन Be Ben.

४ Thus MHUB; संनक्ष Be Ben.

५ रत्निं M.

प्रास्य तेनेनं प्रदक्षिणं परिमण्डलं^१ परिस्त्रिषष्टिपोद्दृत्य स्यन्वां
 कर्षूः खानग्रन्त्युच्छ्रयन्त्यपस्या^२ । दक्षिणतश्च पसाश्च वर्षीयसीः
 कुर्वन्त्यथ चाचत्याव्यस्याब्जोः स्रुवाः । रूपं दर्भस्तम्बमुदपाच-
 मौत्तरवेदिकाः^३ संभारान्दधि मधुमिश्रः । हिरण्यं च
 शर्कराः^४ शिकताश्च^५ दर्भानित्येतस्मादाद्योत्तरार्धं स्रष्टव्य-
 न्दधं द्वाभ्यामात्मन्यग्निं^६ गृह्णीते मयि गृह्णाम्यथे अग्निं यो
 नो अग्निरिति । स्तर्धक्षितिं जपति यास्ते अग्ने समिधे यानि
 धामेति । श्वेतमश्वमभिमृश्यान्तःशर्करमिमामुपदधाति प्रजा-
 पतिस्त्वा घादयतु तथा देवतयाङ्गिरस्स्रुवा सीदेत्यथ शक्नु-
 सुहृषोदपाचमुपनिनीय । दर्भस्तम्बमुपदधाति वाक्त्रा ससुद्र^७
 उपदधाति वा त्वष्ठीं वाथैनः । स्रुवाङ्गतिभिरभिजुहोति
 सजूरब्धो ऽथावभिरिति पञ्चभिक्षयादेवतं कृत्वा स्रुददोहसं
 करोति ॥ १ ॥ . . .

अथ चालास्रष्टव्यता चालासं परिस्त्रिषष्ट्युत्तरवेदेरावृता-
 न्तरवेदिं निवपत्युत्तरनाभिसुत्सांश्च यूपावटं^१ खाला^२ प्रोक्ष्य १५
 व्याघार्याङ्गृत्य शिकता निवपत्यग्ने तव अग्नो वय इति

१ परि० om. M. and some of the other MSS.

२ खानग्रन्त्युच्छ्रयन्त्यपस्या M.

३ च om. M.

४ शिकताः शर्कराश्च M.

५ Thus MHUB; •कनग्निं Be Ben.

६ Om. M Be Ben.; M om. also प्रोक्ष्य ।

षड्भिरनुच्छन्द्यमथोर्ध्वचित उपदधाति चित ख परिचित
 ऊर्ध्वचितः अथर्ध्वं तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवाः वीर्दतेत्यानु-
 ब्यूहत्याप्यायतेति गाथंश्चा ब्राह्मणंख सं ते पशाःषीति
 त्रिष्टुभा राजभ्यस्य^१ यथासुष्टु यथाशर्करामनुब्यूहति^२ तस्यां^३
 १० नवः परिमण्डला^४ लेखा लिखत्येष^५ दध्ना मधुमिश्रेण
 शर्कराः समस्य सायमग्निहोत्रं^६ ऊत्ताग्नीन्परिस्त्रीर्योपवसत्यथ
 प्रातर्हते^७ ऽग्निहोत्रे व्याचत्युदपात्रं भस्म पुरीषमृवाप्सिकता
 यावदुत्तममङ्गुलिकाण्डं यज्ञपरुषा संमितं तावन्मात्रौः^८ पञ्चा-
 ग्रीतिशतं^९ हिरण्येष्टकाः शर्करा वा घृताक्तास्तावत्यो^{१०} लोक-
 १० वृणा अपरिमिता वा चतस्रः स्रष्टमाष्टस्रस्र सहस्रं^{११} हिरण्य-
 शस्कानूर्ध्वं त्रिभ्यो^{१२} ऽपरिमितानित्येक आऊस्ते यदि सहस्रं
 भवन्ति द्वे द्वे श्रते पञ्चमाडौष्वोते^{१३} भवतो^{१४} ऽथोदित आदित्ये
 द्वाभ्यामात्मन्यग्निं^{१५} गृह्णीते मयि गृह्णान्येषे अग्निं यो नो
 अग्निरिति^{१६} खयंचितिं अपति यास्ते अग्ने समिधो धीनि
 १५ धामेति^{१७} श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रवणं अपत्यपामिदं न्ययनं
 नमस्त इति द्वाभ्यामथापरार्धं उदपात्रमुपदधाति वाक्त्रा

१ Thus Ben. UH (the last तस्या); तस्यां नव मंडला Be; तस्मिन्नेव परिमं MB.

२ लिखिमा MB.

३ •साचं M.

४ घृताक्ता M.

५ Thus MHU; •माडौष्वेते B; •माडौष्वेते Be Ben.

६ Thus MBHU; •तस्मिन्नेव Be Ben.

समुद्र उपदधे सुप्रजावनिः राषणोषवमिं मह्यं यजमाना-
 वेति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ संभाराजिषप-
 त्यग्निर्भस्मावैति । भस्माग्नेः पुरीषमशौचि पुरीषः संज्ञानमधि
 कामधरणमित्युषान्मधि ते कामधरणं भूयादिति सिक्ता ।
 अथैनाम्संप्रथौति सं या वः प्रियास्तनुवः सं प्रिया इदधानि १
 वः । आत्मा वो अस्य संप्रियः संप्रियास्तनुवो ममेत्यथैनाम्कस्य-
 यति कस्येतां यावांश्चिवी कस्यन्तामाप, शोषधीः । कस्यन्ता-
 मग्रवः प्रथमम ज्यैष्ठ्याय वसता इति । ताःस्तथा कस्य-
 षति यथा न लेखाः संलोपयन्ते । सद्यो वा सर्वं क्रियते
 सद्यस्काशे ॥ २ ॥ प्रथमः ॥ १०

अथान्तमायां लेखायां पूर्वपक्षश्च दिनेष्टका उपदधाति
 संज्ञानं तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा शौद विज्ञानं तथा देवत-
 याङ्गिरस्सहुवा शौदिति पञ्चदश । ताशामन्तरालेष्वेताशानेव
 दिनाणां सुहर्तेष्टका उपदधाति चिषकाया देवतयाङ्गिरस्स-
 हुवा शौद केतुस्तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा शौदिति पञ्चदश १५
 सर्वाणां पादे सूददोहसः करोत्यथाभ्यन्तरायां लेखायां पूर्व-
 पक्षश्च उपेष्टका उपदधाति दर्शां तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा
 शौदं दृष्टा तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा शौदिति पञ्चदश ।
 ताशामन्तरालेष्वेताशानेव अपाणां सुहर्तेष्टका उपदधाति
 दाता तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा शौद प्रदाता तथा देवतयाङ्गि- १६

१ संशोषयति Be Ben.

२ Thus MU; इतेषानेव the other MSS.

- रखहुवा षीदेति पञ्चदश^१ । सर्वासां पारे सूददोहसः करो-
 त्यथाभ्यन्तरायां खेखायामपरपञ्चस्य दिनेष्टका उपदधाति
 प्रसृतं तथा देवतयाङ्गिरखहुवा षीद विष्टुतं तथा देवतया-
 ङ्गिरखहुवा षीदेति पञ्चदश^१ । तासामन्तरालेष्वेतासामेव
 ५ दिशानां सुहर्तेष्टका उपदधाति सविता तथा देवतयाङ्गिरख-
 हुवा षीद प्रसविता तथा देवतयाङ्गिरखहुवा षीदेति पञ्च-
 दश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथाभ्यन्तरायां खेखाया-
 मपरपञ्चस्य अपेष्टका उपदधाति सुता तथा देवतयाङ्गिरख-
 हुवा षीद सुम्बती तथा देवतयाङ्गिरखहुवा षीदेति पञ्च-
 १० दश^१ । तासामन्तरालेष्वेतासामेव चपाणां सुहर्तेष्टका उप-
 दधात्यभिग्राह्यां तथा देवतयाङ्गिरखहुवा षीदासुमन्ता तथा
 देवतयाङ्गिरखहुवा षीदेति पञ्चदश^१ सर्वासां पारे सूददो-
 हसः करोत्यथाभ्यन्तरायां खेखायां पूर्वपञ्चेष्टका उपदधति
 पविचं तथा देवतयाङ्गिरखहुवा षीद पवयिष्णुस्तया देवत-
 १५ याङ्गिरखहुवा षीदेति द्वादश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः
 करोत्यथाभ्यन्तरायां खेखायामपरपञ्चेष्टका उपदधाति सह-
 खास्तया देवतयाङ्गिरखहुवा षीद सहीयास्तया देवत-
 याङ्गिरखहुवा षीदेति द्वादश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः
 करोत्यथाभ्यन्तरायां खेखायां त्रासेष्टका उपदधात्यरण्यस्तया
 २० देवतयाङ्गिरखहुवा षीदासणरजास्तया देवतयाङ्गिरखहुवा
 षीदेति त्रयोदश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथाचैके^२

१ Thus Be HUB ; • वाचिदेक Ben. ; चरेके M.

लेखान्तरालेषु' शिकता निवपत्तेजत्का जोवत्का इत्यथाभ्य-
 न्तरायां लेखायां सुह्रतानां सुह्रतैश्चका उपदधातीदानीं तथा
 देवतयाङ्गिरस्वहुवा षीद् तदानीं तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा
 षीदेति 'पञ्चदश' सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथाभ्यन्त-
 रायां लेखायां क्रलिष्टंकासर्लिष्टंकासोपदधात्यग्निष्टोमस्यथा ५.
 देवतयाङ्गिरस्वहुवा षीदोम्यस्तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा
 षीदेति षर्गिर्धत्तुस्तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा षीद् सूर्यं षत्त-
 स्तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा षीदेति तिस्रः ' सर्वासां पारे
 सूददोहसः करोत्यथ मध्ये' माभ्यां संवत्सरेष्टका उपदधाति
 प्रजापतिस्तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा षीद् संवत्सरस्तथा देव- १०
 तयाङ्गिरस्वहुवा षीदेति चतस्रः ' सर्वासां पारे सूददोहसः
 करोति ' ॥ ३ ॥

तदेताश्चतस्रः 'स्रष्टमादृषा याचति' ० ता दिक्षूपदधाति
 भूरग्निं च पृथिवीं चेति पुरस्ताद्ब्रह्मो वायुं चान्तरिक्षं चेति
 दक्षिणतः स्वरादित्यं च दिवं चेति पश्चाद्ब्रह्मवः स्रष्टमर्षं च १५
 दिग्शस्तेत्यन्तरतः ' सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथ लोकं-
 षुषा उपदधाति लोकं षुषं क्षिद्रं षुषाथो षीद् शिवा लम् ।
 'देव्यामीं वा षुषस्तिरस्मिन्योगां वषीषदन्निति' तथा देवतं
 करोति तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा षीदेत्यथ सूददोहसं करोति

१ Thus Be Ben.; लेखायान्तरेषु M; लेखायान्तरेषु HU; लेखायां B.

२ मध्येने M.

ता अस्य सूददोहसः सोमः० श्रीणन्ति पृथग्रथः । जम्बन्देवानां
 विशस्त्रिवा रोचने दिव इति १ प्राच्याच लोकंपृणथा प्रसौ-
 त्यग्निं प्राचीभिः संप्रच्छादयन्ति १ संप्रच्छन्नं पलाशशाखया
 परिकर्षन्ति लोकं पृण किद्रं पृणेत्यथानभिमृष्टं चितिकुप्या
 ५ भवत्यथाग्निमभिमृष्टति १ यत्ते ऽचितं यदु चित्तं ते अग्र इति
 द्वाभ्यामच चितिकुप्याभिमृष्टति चित्तिमचित्तिं चिनवदि
 विद्वानित्यग्ने देवाः दहावहेत्याग्नेय्या गन्धश्चैतां चित्तिमभि-
 मृष्ट्य देः अवद्रवणेः अपतिं वाङ्म आसग्प्राणदा इत्यथ १
 कृष्णमथमभिमृष्ट्य तनुपुरीषमुपदधाति पृष्टो द्विवीति १
 १५ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ पाच्यामप आनीय
 शिरस्यशस्त्रासंप्रकीर्षं द्वाभ्यांद्वाभ्याः ४ श्रताभ्यां प्रोचति सह-
 स्रस्य प्रमा असीति पुरस्तात्सहस्रस्य प्रतिमा असीति दक्षि-
 णतः सहस्रस्य विमा असीति पश्चात्सहस्रस्योन्मा असीत्युत्त-
 रतो १ ऽथ मध्यं द्वाभ्याः श्रताभ्यां प्रोचति साहस्रो ऽधि
 १५ सहस्राथ त्वेत्थोत्तरार्धं तिष्ठन्निष्टका धेनूः कुहत इमा मे
 अग्र इष्टका धेनवः सन्वित्यान्तादनुवाकस्याचिके ऽर्कपर्णेना-
 जक्षीरेण १ चरमाथामिष्टकायां जुहति १ स ० यद्यद्वै ०

१ परि instead of चभि M.

२ Thus HUB; हे अधिद्रवणे ज० Be Ben; द्वाभ्यामधिद्रवति M.

३ चच instead of चच M Ben. U.

४ द्वाभ्यां twice in BU only.

५ om. M.

६ कं० om. B Be H.—०नाजाचौ० Be Ben.

७ Thus M; सद्यद्वै B; द्युद्वै B; यद्वै B; सद्यद्वै H U.

कारिभ्यन्भवत्यथैतस्कार्कपर्णस्य^१ धुटमनारवस्त्राविषं क्लीदक्-
 तिष्ठन्मुसदग्ने धारयन्नासाहरानथेति^२ च यत्र धारेष्टकारि
 प्राप्नोति तन्नतिपद्यते त्वमग्ने यद् इत्यान्नादनुषाकस्त्राचितदर्क-
 पर्णं यं दैष्टि तस्य संचरे पशूनां म्यस्त्रति^३ यद्यु वै न द्वेष्या-
 स्त्रवटे म्यस्त्रत्यथैनमुपतिष्ठते तमेव त्वां वेत्यं षो ऽधि-सौ ५.
 ऽस्त्रीत्येतेनानुवाकेनाथ सः धारविहाराभ्यामुपतिष्ठते संवत्सरो
 ऽधि परिवत्सरो ऽस्त्रीत्येतेनानुवाकेनाथाद् होतरग्नेरज्येनाग्नि-
 मनुग्रश्चेति^४ यदि होता न कामयते यजमान एव जप-
 नेनाग्निं दृष्यामि सः स्त्रीर्थं तेनूपविद्याग्नेरक्येनाग्निमनुग्रश्चेति^५
 भ्रुवुवः स्त्रित्येताभ्यामुग्रभ्यां^६ त्रिस्त्रिरेकैकामन्वाद् प्रशवे-१०
 नाभिसंधानमेवमन्वचाप्युगुपसंधानि प्रशवेवैवाभिसंधानमन्व^७ से
 ब्राह्मणा यजुर्विदसोभ्यो यद्दक्षिणा न यथेदुरिष्टः स्यादग्निमस्य
 कृत्स्नोरन्तेभ्यो यथाश्रद्धं दद्यात्स्त्रिष्टमेवैतन्निश्चयते^८ नास्याग्निं
 दृश्यतु इति ब्राह्मणम्^९ ॥ ४ ॥ द्वित्वैयः ॥

अथाभ्याधानप्रभृति पाशुंभिकं कर्म ताचते^१ धिङ्- १५

नाग्निप्रपञ्चनात्कृत्वाग्निं प्रशौद्योपसमाधायाध्वराऽऽतिभिरभि-
 ङ्ग्यं नानाचतुष्टंहीतैरेता^२ चाऽऽतीर्णुंशति^३ त्वमग्ने यद्

१ न्यथेतदक० Be Ben.

२ रेष्टकारिं M.

३ Before यदि Be HJ ins. च।

४ इत्यर्थः instead of चकार्या M.

५ प्रशवेवैवाभि० M.

६ Thus HU (only कृत्वाभि०); अध्वराऽऽतीभिरभिङ्गयमानां चतु० M;
 अध्वराऽऽतीभिरङ्गयमानां चतु० Be Ben; अध्वराऽऽतिभिर्जंजा नानाचतु० H.

इति व्रतवद्भूयस्य रूपमग्राविष्णु इति वधीर्धाराणा 'अक्षपत
इत्यक्षहोमः' व्रत ते अग्ने वसिधः व्रत जिह्वा इति विष्णु-
प्रौरित्येयं रुवेधोपचातमेकविंशतिमाहुतीर्जुप्रोक्त्येवमे खांदा
वसवे खाहेति । ऊलाऊलैव सःखादान्यजमानस्यान्नासावा-
५. वसति^१ । तैथजमोभो सुखं विमृष्टे राशौ विराशौत्वितेनाह-
वाकेनोत्तरपरिभाषप्रथति पाशुवन्धिकं कर्म ताद्यते । विष्णुमा
मनोताथाः कृत्वा मनोतामनुद्रुत्य पशोरवदानामि संवृ-
क्षौकुम्भरे^२ पापे^३ धूष्णो मृत्युपदं मृच्छति विपश्चिते पव-
मानाय गाथतेत्यनुद्रुत्योपधाममृच्छीतो ऽसि मृत्यवे वा जुष्टं
१०. मृच्छामीति । दर्भैः परिमृष्योत्तरवेधाः, सःखादधत्ये^४ ते
योनिर्द्वैत्यवे त्वेत्येयं पशुनां चरत्येयं वनस्थतिना चरत्येयं
पुरस्तात्स्त्रिष्टकतो ऽयैतं पशुं होष्यन्नप उपसृग्रति^५ विद्यु-
दधि विद्य मे पाप्मानमित्येयं जुष्टोत्येयं मृत्युमप जुधमपेतः
अपचं अहि । अथा नो अग्र आवह रावसोवः सवस्त्रिणम् ॥
१५. वे ते सवस्त्रमनुतं पात्रा मृत्यो मर्त्यां चन्तवे । तान्यन्नस्य
माचथां सर्वानवचजामहे खाहेत्येयं ऊलोपसृग्नेहृष्टिरधि हृष्ट
मे पाप्मानमित्येयं स्त्रिष्टकता । चरत्युपसृग्रमानायामिडायासुप-

१ Thus (वावपति) M Be Ben BU (sep. m.); वावपति HÜ
(pr. m.).

२ Thus all exc. B, which has •वरेव वावेव ।

३ सं om. HU.

४ Thus M Be Ben ; •सृष्टेः BHU.

गृह्णन्ति^१ गृहसुपङ्गतं^२ गृहं यजमानो भक्षयति भक्षो ऽस्यमृत-
 भक्षस्तस्य ते मृत्युपीतस्यामृतवतः स्वगाकृतस्य मधुमत उप-
 ङ्गतस्योपङ्गतो भक्षयामीति^३ भक्षयित्वात्मानं प्रत्यभिमुश्रते
 मन्त्राभिभूतिः केतुर्थज्ञानामित्यान्नादनुवाकस्यानूधाजप्रभृति
 पाशुबन्धिकं कर्म तायते^४ सिद्धमा दक्षिणानां कालाद्दक्षि- ०५
 णानां काले धेनुमृषभमनङ्गाहं दक्षैकविंशतिर्दक्षिणा^५
 ददाति^६ ग्नतं ददाति^७ सवस्त्रं ददात्यन्विष्टकं दक्षिणा
 ददाति^८ यदि न विन्देत मन्यानेतावतो दद्याद्दोदनाम्बा^९
 पशौहीं त्वन्तर्वतीं दद्याद्द्विरण्यं ददाति^{१०} वासो ददाति^{११}
 तेनायुः प्रतिरत इति ब्राह्मणं^{१२} तं चेत्सौम्ये ऽध्वरे चिन्वीत १.
 प्रथमायासुपसदि चेचकरणं^{१३} मध्यमोत्तमे उपसदावन्तरेणोप-
 धानं^{१४} काले ऽग्निप्रणयनं^{१५} दक्षिणानां काले दक्षिणाः^{१६} सव-
 नीथस्य यूष्णो मृत्युगृहं^{१७} चेदहीने सत्त्वे वा चिन्वीत प्रथमे
 ऽहनि दक्षिणाः प्रथमे ऽहनि यूष्णो मृत्युगृहो^{१८} न सत्त्वे
 दक्षिणा नीथन्ते^{१९} नाचिकेत एव मृत्युगृहः स्यादित्येतदपर- १५
 मग्निं चित्वा शौचामण्या यजेत मैत्रावरुणामिच्छया वेति^{२०}
 तुस्ये वायमग्निहोत्रे ऋते सार्धदोहः प्रातरग्निहोत्रे ऋते
 प्रातर्दोहः^{२१} पशुपुरोडाशेन सह अपणमममुदिते चर्षा^{२२}
 संनिष्ठते साविचः^{२३} ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥

१ उपप्रसृजति M.

२ गृहनिचोपङ्गतं M.

३ ददाति instead of दद्या M.

अथ नाचिकेतस्य^१ । प्रसिद्धं क्षेत्रकरणं यथा सावित्रक्षैता-
 वदेव नामा^१ नाच खेखा भवन्त्यथ याजुषीरुपदधाति कोको
 ऽधि खर्गा ऽषीत्यञ्जलिनेकविश्रुतिं यथा निपतन्नि^२ तासां च-
 तचोपदधाति^३ । तदेतदन्यत्रापि^४ । प्रकीर्णानामुपधानस्य^५
 ५. निदानं^६ यदि^७ पाङ्कः पञ्च पुरस्तात्पञ्च दक्षिणतः पञ्च
 पश्चात्पञ्चोत्तरत एकां मध्ये^८ ऽथ यदि त्रिवृत्सप्त पुरस्ता-
 त्तिस्रो दक्षिणतः सप्त पश्चात्तिस्र उत्तरत एकां मध्ये^९ ऽथ
 यदूर्धाः^{१०} । पश्चात्कोट्याः^{११} प्रश्नतूर्धाः^{१२} स्वयमादृशावकाशादथ
 यदि प्राचीः स्वयमादृशावकाशात्प्रश्नति^{१३} प्राचीः^{१४} स्वयमादृ-
 १०. लाभः प्रश्नति सिद्धमत ऊर्ध्वः^{१५} । स यदीच्छेत्तेजस्वी यशस्वी
 ब्रह्मवर्चसे^{१६} खामिति प्राङ्गा होतुर्धिष्ण्यादुत्सर्पेदित्याहवनीच-
 सकाशाद्येवं प्रागाद्यशस्वती सा मा प्रोषीतु तेजसा यशसा
 ब्रह्मवर्चसेनेति^{१७} । तेजस्येव यशस्वी ब्रह्मवर्चसे^{१८} भवतीत्येव
 यदीच्छेद्भूयिष्ठं मे अर्द्धधीरन्भूयिष्ठा दक्षिणा नयेथुरिति

१ नाचिकेतस्य Be Ben.

२ निपतन्ति HUB ; निपतति Be ; निवपति M ; निवपति Ben.

३ तैरित्द० M.

४ Thus H Be ; प्रकीर्णानामुपदधा० U ; प्रकीर्णानुपधा० Ben ; प्रकीर्ण-

मुपधा० B ; प्रकीर्णानामुपधा० M.

५ स यदि M.

६ Thus MB ; यदूर्ध्वे H ; या ऊर्ध्वा Be Ben ; अयूर्ध्वे U.

७ Thus BH ; कोट्याः U ; कोट्या H Ben ; कोटरा Ben ; कोट्या M.

८ ऊर्धा वा ।

९ अत्रात्र० M .

दक्षिणासु नीयमानासु प्राच्येहिं प्राच्येहीति प्राची जुषाणा
 वेवाज्यस्य स्वाहेति सुवेणोपहृत्याहवनीये जुहुयाद्भृग्विष्ट-
 नेवांस्ते अद्धते । भृग्विष्टा दक्षिणा नयन्तीति ब्राह्मणः ।
 संतिष्ठते नाचिकेतः । ॥ ६ ॥ चतुर्थः ॥

अथ ब्रह्मचितः । प्रसिद्धं चेत्करणं यथा सावित्रस्यैतीव- ५
 देव नामा । नात्र लेखा भवन्त्येव पुरस्तादुदौचीर्दग्गहोत्रेष्टका
 उपदधाति चित्तिः सुक्तया देवतयाङ्गिरस्सहुवा सौदं चित्त-
 माश्र्यं तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सौदेति दग्गाथ इदयेष्टका-
 सुपदधाति सुवर्णं घर्मं परिवेद वेनमित्यनुद्रुत्य देवैः स
 मानसीन आत्मा जनानामित्यातो । ॥ ॥ यजुरिष्टके उपदधा- १०
 त्यग्निर्जुर्भिक्षया देवतयाङ्गिरस्सहुवा सौदं सवित् सौमै-
 क्षया देवतयाङ्गिरस्सहुवा सौदेत्यथ पत्नीष्टके उपदधाति
 सेनेन्द्रस्य तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सौदं धेना इदस्यतेस्तया
 देवतयाङ्गिरस्सहुवा सौदेति । सर्वासां पारे सूददोऽसः करो-
 त्यथ दक्षिणतः प्राचीसतुर्होत्रेष्टका उपदधाति पृथिवी होता १५
 तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा सौदं द्यौरध्वर्युक्तया देवतयाङ्गिर-
 स्सहुवा सौदेति जतसो । ॥ ॥ इदयेष्टकासुपदधाति ब्रह्मेन्द्र-
 मग्निमित्यनुद्रुत्य यज्ञमेतं चतुर्होत्राणामात्मानं कवयो निधि-
 क्युरित्यातो । ॥ ॥ यजुरिष्टके उपदधातीन्द्र उक्थामदैक्षया
 देवतयाङ्गिरस्सहुवा सौदं मित्रावरुणावाग्निषा तथा देवत- १०

- याङ्गिरस्वहुवा सौदेत्यथ पत्नीष्टके उपदधाति पथ्या पूष्णस्तया
 देवतयाङ्गिरस्वहुवा सौद वाग्वायोस्तया देवतयाङ्गिरस्वहुवा
 सौदेति^१ सर्वासां पादे सूददोहसः करोत्यथ पश्चादुदीचीः
 पञ्चहोत्रेष्टका. उपदधात्यग्निर्हता तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा
 ५ सौदाश्विनाध्वर्युं तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा सौदेति षतसो^१
 ऽपि वाश्विनाध्वर्युं इत्येतेनैव मन्त्रेण द्वे इष्टके समानतयादेवते
 उपदधाति^१ तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवे सौदतमिति^१ मन्त्रः^१
 संनमयकथ^१ इदयेष्टकामुपदधाति शतं नियुतः परिवेदे-
 त्यनुद्रुत्य प्राणमुषसं तेन कुम्भो ऽमृतेनाहमस्मीत्यातो^१ ऽथ
 १० यजुरिष्टके उपदधात्यङ्गिरसो धिष्णियैर्गिभिस्रया देवतया-
 ङ्गिरस्वहुवा सौद भरतः सदोहविधानाभ्यां तथा देवतया-
 ङ्गिरस्वहुवा सौदेत्यथ पत्नीष्टके उपदधाति दौचा सोमस्य
 तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा सौद पृथिव्यग्नेस्तया देवतयाङ्गिर-
 स्वहुवा सौदेति^१ सर्वासां पादे सूददोहसः करोत्यथोत्तरतः
 १५ प्राचीः सङ्कोत्रेष्टका उपदधाति वाग्घोता तथा देवतयाङ्गिर-
 स्वहुवा सौद दौचा पत्नी तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा सौदेति
 षडथ इदयेष्टकामुपदधाति सुवर्णं कोशः रजसा परौष्टत-
 मित्यनुद्रुत्येष्टसात्मानः शतधा चरन्तमित्यातो^१ ऽथ यजु-
 रिष्टके उपदधात्यापः प्रोक्षणीभिस्रया देवतयाङ्गिरस्वहुवा
 २० सौदौषधयो बर्हिषा तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा सौदेत्यथ

१ इत्यथ संनमयत्य० M ; इति संनं संनमयत्य० H•Be Ben. U (pr. m.) ;
 संनमयत्य० BU (sec. m.).

पत्नीष्टके उपदधाति वसूनां गार्गची तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा
 सीद रद्राणां चिष्टुक्त्या^१ देवतयाङ्गिरस्वहुवा सीदेति ।
 सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथोपरिष्टात्प्राचीः सप्तहोत्रे-
 ष्टका उपदधाति महाहविर्होता तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा
 सीद सत्यहविरध्वर्यस्तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा सीदेति षष्ठ्यपि . ५^०
 वाणाष्टस्यप्रतिष्टस्य यज्ञस्थाभिगरावित्येतेन मन्त्रेण वे षष्टके
 समानतयादेवते उपदधाति । तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवे सीद-
 तमिति मन्त्र संनमयत्यथ^२ षड्येष्टकामुपदधातीन्द्रो राजा
 जगतो य ईश इत्यान्तादनुवाकस्याथ यजुरिष्टका उपदधा-
 त्यदिनिर्वेधा तथा द्वेवतयाङ्गिरस्वहुवा सीद सोमो दौचया^३ . १०
 तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा सीदेति चयोदशाय पत्नीष्टका
 उपदधात्यादित्यानां जगती तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा सीद
 विष्णोरमुष्टुक्त्या^४ देवतयाङ्गिरस्वहुवा सीदेत्यष्टादश । सर्वासां
 पारे सूददोहसः करोत्यथ यथावकारं षष्टेष्टका उपदधाति
 वाचस्यते विधे नामञ्जिति दशहोतुर्वाचस्यते वाचो वीर्ये- १५
 णेति षतुर्होतुः सोमः सोमस्य पुरोगा इति पञ्चहोतुर्भू-
 भुवः सुवरिति षड्दोतुर्वाचस्यते षड्विधे नामञ्जिति सप्तहोतुः ।
 सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथ यथावकाशमेव प्रतिषष्टे-
 ष्टका उपदधाति । देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्यमुद्रुत्येषा ते

^१ चिष्टुक्त्वा M.

^२ Thus MH; संनमत्य० the other MSS.

^३ •मुद्रुत्वा

काम दक्षिणोत्तानस्त्राङ्गिरथः प्रतिगृह्णातित्येकामविष्णुमपि
 वा गन्धर्वापराभ्यः स्रगस्ररूपे इत्येतेन मन्त्रेण दे इष्टके
 समानतयादेवते उपदधाति^१ तत्र देवतयाङ्गिरस्त्रहुवे सौद-
 तमिति मन्त्रः संनमयति^२ स्वयमादृशाभ्यः प्रवृत्ति सिद्ध-
 ५ मत् ऊर्ध्वः^३ संतिष्ठते ब्रह्मचित् ॥ ७ ॥ पञ्चमः ॥

अथ समस्तस्य^४ प्रसिद्धं चित्रकरणं यथा सावित्रस्यैतावदेव
 नाना^५ सावित्रो ऽग्निः प्रथमा चित्तिर्लोकंपृष्ण^६ द्वितीया^७
 नाचिकेनस्तृतीया^८ लोकंपृष्णा^९ चतुर्थी^{१०} ब्रह्मचित्पञ्चमी^{११}
 सर्वासु चितिषु स्वयमादृशा^{१२} पुरीषान्ताश्चितयो^{१३} ऽग्ने देवाः
 १० इहावहेत्येताभिः पञ्च^{१४} चित्तोरभिद्धमति^{१५} तं चेत्सौम्ये ऽध्वर
 उत्तम^{१६} एव चक्रे चिन्वीत प्राग्दीक्षणीयाथै दिवः श्येनोभि-
 र्थजेतोद्वसानीयाथा^{१७} अपाघाभिः^{१८} सङ्कमयुज्य^{१९} समस्यति^{२०}
 संतिष्ठते समस्तः^{२१} ॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

१ Thus U (pr. m.); संनमति^२ the other MSS.; M om. this passage.

२ ऽपामिर् (०मिर्) M Be UH, but cp. Ap. xix. 15. 11.

३ ऽदृशाः M.

४ Thus H; पंचमिः पंच चित्तोर० U; पंच चित्तयो भिद्धमति Be Ben,
 पंच चित्तयोभिद्धमवे M; पंचमिचित्तोरभिद्धमति B.

५ उत्तमे U; instead of उत्तम एव चक्रे M has उत्तरवेदां ।

६ Thus HU (sec. m.); ऽसानौयाथापा० M Ben. Be^७U (pr. m.);
 ऽसायाथापा० B; cp. Sāyaṇa on T Br., vol. iii, p. 815; अपाघाभिः MU
 Be; the other MSS. indistinctly (च or च).^८

९ प्रसुज्येभं UH; प्रसज्ये न M.

अथ वैश्वसृजस्य^१ प्रसिद्धं^२ चेषंकरणं यथा सावित्रस्यैताव-
 देव नाना । तिस्रो लेखा भवन्त्यथान्तमायां लेखायामुप-
 दधाति यच्चामृतं यच्च मर्त्यमित्यष्टादश^३ । सर्वासां पारे सूद-
 दोहसः करोत्यथाभ्यन्तरायां^४ लेखायामुपदधाति सर्वा दिशो
 दिक्षिति पञ्चदश^५ । सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथाभ्य-
 न्तरायां लेखायामुपदधाति सर्वान्दिवः^६ सर्वान्देवान्दिवीति
 नव^७ । सर्वासां पारे सूददोहसः करोति^८ स्वयमादेषाभ्यः
 प्रथति सिद्धमत ऊर्ध्वं^९ तं चेषहीने^{१०} सन्ने वा चिन्वीत
 शतरात्रे^{११} विश्वजिति सर्वशुद्धे दक्षिणानां काले ब्रह्मा सद-
 स्थासीनो वैश्वसृजान्याचष्ट^{१२} षट्सां प्राची महती दिग्गुच्यत^{१३} ।
 इति^{१४} पञ्चो ऽर्धर्चशो ब्राह्मणे^{१५} वाक्यशस्तस्मा^{१६} अध्वर्युः
 प्रतिगृणात्यो^{१७} एहदृते^{१८} एहसत्यं एहद्रात्म्य एहदिति^{१९}
 तस्योत्तमे पर्याये^{२०} ऽरात्म्यं^{२१} एहत्संपद्यते^{२२} । संतिष्ठते
 वैश्वसृजः । ॥ ६ ॥ सप्तमः ॥

१ • यांतमायां M.

२ चेदुद्दीचीसावित्रे Be Ben.

३ सचक्षरात्रे ins. M.

४ वैश्वसृजान् Be Ben ; विश्वसृजान् UHB ; वैश्वसृजं M.

५ इत्युत्तु M.

६ ब्रह्माणं B.

७ Thus BUH ; Be Ben have each time तद् after वचन् and M reads everywhere ब्रह्माणं instead of वचन् ।

८ पराजस्यसंपपं M.

- एतेनाहुणकेतुकोऽव्याख्यातो^१ यावन्मन्त्रमवीष्टका^१ लोका-
 ष्टणास्य खयमाहृषास्याप एव^१ पुष्करपर्णः^२ रक्कः^३ हिरण्यस्य^४
 पुरुषं कूर्ममित्यातिपत्तिं वर्या इति यथासमाज्जातं^५ पञ्चव्या
 इत्यविश्रोव्या^६ इत्यर्थ^१ उत्तरवेद्यावपमकाले तां तूष्णीं जानु-
 ५ दन्तीं^७ खालान्यत्र^८ मृदं निवपति^१ विदेरग्निरित्यादि क्षुण्यते^१
 ध्रुवासीति प्रतिपद्यते^१ हस्तास्यमवीष्टका उपदध्याद्भद्रं कर्णे-
 भिरिति द्वाभ्याः^२ शान्तिं कृत्वा ताभ्यामुपदध्यात्पमापा-
 मिति .पञ्चभिर्महानास्त्रीभिरुष्णोदकः^३ शिवा न शन्तमेति
 सौषधो^४ ऽपो^५ ऽध्वर्यवे ददाति^१ स ताः प्रतिगृह्य शिवा न .
 १० इत्युपदधाति^१ समृद्धीकेति भूमिवतीमुपदध्यादेताः पुरस्ता-
 त्स्मृतिः प्रत्यक्षमित्यष्टौ^२ मध्ये शुक्रं ते अन्वदिति च^३ साकं-
 जानामित्येकादश पुरस्ताद्दक्षिणतो .ऽच्छिदुःखोत्थितस्यैवेति
 षडिहेह वः स्वतपस इति चातितांसाणीति चतस्रो मदन्ती-
 स्तप्ताः प्रवर्ग्यवदाद्यन्तर्धोः शान्तिं कृत्वात्यूध्वाच इति षीण्यतु-
 १५ मण्डलान्यव द्रुष इति चारोग इत्यष्टौ^१ सूर्यनामभिः^२ पदशो

१ यावन्मात्रम० MU.

२ om. MB Be Ben.

३ ०ज्जाता M.

४ इत्यगोष्या MU BH.

५ ०दन्तं MU (sec. m.).

१ सौषधोपो B ; सौषध्या अपो UH ; सौषध्या अपो M ; सौषध्या अपो Be ;
 सौषध्या अपो Ben.

२ Thus B Ben ; इति सप्त सूर्ये० Be ; इत्यष्टौ सप्त सूर्ये० HU ; M om.
 सूर्येनामभिः ।

यत्ते शिल्पमिति च । व्याहृतीर्जपिलाषो व इति यजमान
उपतिष्ठत । एवमुत्तरैरुपस्थानं व्याहृतीर्जपिला । सप्त सूर्याः
सप्त दिशो नानासूर्या यद् द्यावस्त्रिचं देवानामिति चतस्रः
सौर्यैः पुरस्तात्कोदमभ्रमित्येकामर्धमासा इत्युपरिष्ठात्कासा
असु निविशन् इति दक्षिणतः । किं स्वित्तेति पञ्च
वैष्णवीः^१ पृच्छामि त्वां परं मृत्युमिति चतस्रो मृत्युमतीः ।
पृच्छामि त्वां पापकृत इति चतस्रो निरयवतीरः^२ यस्मिन्ने
नयेति दे । अग्निश्च जातवेदाश्चेत्यष्टौ दिशा दिशो न्व इति
यजमानः । प्रभाजमाना इत्येकादश रुद्राः । प्रभाजमान्य
इत्येकादश रुद्राण्यः प्रदशो मध्ये । रूपाणि न्व इति यज- १०
मानः । स्नानभ्राडित्येकादश गन्धर्वगणाः पदशः पञ्चद्वीरी
मिमाथेत्येका^३ । वरीहवः स्तपस इति सप्त वाताः पदशः ।
समानमेतदिति वृष्टिमती^४ । यदचरमिति लोको । जम-
दग्निरित्याप्यायितस्त्र्यथोरिति ग्रन्थुः^५ । महस्त्वदित्यष्टौ
संयानौः । स संयाम इति द्वे च^६ । पविचवन्तः पविचं ते ११
ब्रह्मां देवानामसतः सद्यः इति चतस्रः पविचवत्य उत्तरतो ।
श्री य् च्चत्वा इति सप्त मध्ये । ऽन्धो मणिमिति पञ्च

०१ हे ins. M.

१ Thus BHU ; वैष्णवीः M Be Ben.

२ निरयवतीः B ; पववतीरः Ben ; यमवतीरः Be.

३ यकी H Be Ben U.

४ ०तीं HU ; वृष्टिमिद् M ; Be Ben om. the word.

५ om. B.

वैश्वदेवीरुत्तरत । तमग्ने रथमिति तिस्र । आतनुष्वति
 चतस्र । आ मन्त्रैर्विक्रान् यजमान उपदध्यादणुभिस्वेति द्वे ।
 सुब्रह्मण्योमित्येकामरुणस्या इति चतस्रो देवतीर्ब्रह्मण उद-
 रणमधीति चतस्रो ब्रह्मसदना । अष्टयोनीमित्यष्टौ दिश्या ।
 मित्रस्य वरुणस्येत्यष्टौ दिश्याः । पुष्करपर्णः रुक्माः हिरण्मयं
 पुरुषं कूर्ममिति महाग्निवदेव । तान्युपधाय ह्यसः शुचिष-
 दिति द्वे दूरोक्षणे पुरुषमभितस्तदित्यदमिति द्वे मध्ये ।
 वसूनाः रुद्राणामित्यष्टावुत्तरतो । रश्मयो व इति यजमान ।
 आरोगस्येत्यष्टावुपरिष्टादापो व इति यजमानः । प्रभ्राज-
 मानानामित्येकादश प्रभ्राजमानानामिति चैकादश मध्ये ।
 रूपाणि व इति यजमानो । अग्नेः पूर्वदिशस्येत्यष्टौ दिश्या ।
 दिशो व इति यजमानो । दक्षिणपूर्वैस्यामिति चतस्रो
 नरकवतीर्यथालिङ्गमा यस्मिन्निन्द्रियाणि शतक्रतविति द्वे
 दक्षिणत । इन्द्रघोषा वः संज्ञानमिति षड् दिश्या । आदित्य
 सर्व इति पञ्च दिश्या । एवा ह्येवेति षड् दिश्या । आप-
 मापामिति नवोपरिष्टादपाः रसमित्येका । कामस्तदद्य इति
 संकल्पवतीमापो हि यदित्यौघवती । विश्वाय लोकानिति
 साश्वनवती । केतव इत्येकामिमा तु कमिति तिस्र । आश्व-
 खेति सप्तदश लपण्यो । विश्वीष्णीमिति द्वे । पर्जन्यायेति

Thus H Be; •वदेव B, M Ben U om. •रथ, but M has रथानि
 head of the following तानि ।

तिस्रः । पुनर्मासैलिति च तिस्रः^१ । स्वयमाहृषादि सभान-
 सुत्तरः सावित्रेण । स्वयमाहृषा लोकाप्रत्ययैता आपः पञ्च
 चितयो भवन्ति । प्रतिदिशं चितो^२ पुष्करपर्णादिभिः
 प्रच्छादनं । लोकं पृणयैव द्वितीयामन्याः प्रथमचितिवत्
 पुष्करपर्णादयः । उत्तरतो^३ लोकंपृणयापवर्गो^४ दीर्घदारुसि-
 मं^५ कृत्वा पृष्टो दिवोति^६ पुरीषव्यूहनमन्त्येष्टके^७ शतरुद्रीय-
 होमो । ऽनुग्रहसनान्ते ऽग्निप्रणयनः^८ ऋयमानायां^९ वैश्रवण-
 यज्ञो ब्राह्मणेन^{१०} व्याख्यातो ऽन्नकामस्य सर्वकामस्य वा
 पर्वणिपर्वणि वैश्रवणयज्ञः । सोत्तरवेदिषु क्रतुषु चिन्वीतेति
 यथाब्राह्मणं^{११} । तस्यैतद्भवतिमिति यथाब्राह्मणं संमितासु^{१२} । व्रत-
 समुच्चया^{१३} । आपो न बीभत्स्या यथाब्राह्मणमेककामः^{१४}

१ उत्तरः M ; चितिस्रः the other MSS.

२ चितिं H चितिः U.

३ उत्तर Be Ben.

४ मं M.

५ मन्त्येष्टकोर्ध्वं MUH.

६ Uncertain reading ; ऋयमानायां U Be BU ; विश्रवणायां M ;
 श्रौयमांवायां Ben.

७ The Sāyana (cfam. on Taitt. Ār.) ; ब्राह्मण MUH ; ब्राह्मणे
 Be Ben ; B om. the word.

८ सनान्ते M.

९ चेतस्यु ins. M.

१० Uncertain reading ; HU read as given in the text ; संमितं व्रत-
 समुच्चय B ; संमितस्य व्रतसमुच्चय Be Ben ; संमितव्रतसमुच्चय M.

११ यथाब्राह्मणमेककामः Be Ben ; यथाब्राह्मणकामः HBUM.

सर्वकामो हा^१ आपो^२ वा इदं^३ सर्वमिति ब्राह्मणं^४ विज्ञा-
यते ब्रह्म वा आपो यदाप^५ उपधीयन्ते ब्रह्म^६ वै^७ तदात्म-
न्वन्ते ब्रह्मणः सायुष्यं^८ सलोकितामाग्नीनि य एतमग्निं^९
चित्तुत इति^{१०} संतिष्ठत आरण्यकेतुकः संतिष्ठत आरण-
केतुकः^{११} ॥ १० ॥ अष्टमः ॥^{१२}

॥ इत्यत्येकोनविंशः प्रश्नः ॥

१ आपो UBH वा आपो Be.

२ om. M.

३ Thus MU (pr. m.); इदं all the other MSS. °

४ ब्रह्मण M.

५ Be Ben ins. चित्ता ।

६ Adhyāya numbers for this praśna are found only in M.; the MSS. agree all in designing this praśna as काठकसूत्रम् or काठकम् ।

CORRIGENDA.

Page	20,	l. 8,	read	तद्मः	instead of	तद्म
"	70,	l. 12	"	•धारयत्य•	"	•धारयत्य•
"	96,	l. 10	"	•बोधयत्य	"	•तयं
"	187,	l. 4	"	अनी•	"	अनी•
"	200,	l. 1	"	उर्वैवै	"	उर्वैवै
"	226,	l. 5	"	सुवर्णमये	"	सुवर्णमये
"	336,	note ६	"	•कारि•	"	•कारि•

